

رياست جمهورى
معاونت حقوقى

نسخه الكترونيك انتشارات معاونت تدوين ، تنقيح و انتشار قوانين و مقررات

معاونت تدوين ، تنقيح و انتشار
قوانين و مقررات

واحد اطلاع و سانی، پشیمانی و آرشيو الكترونيك

مجموعه قانون
برنامه پنجم نهم توسعه جمهوری اسلامی ایران
(۱۳۹۰-۱۳۹۴)

مشتمل بر:
قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران؛

فهرست فصول؛

قوانین و مقررات مربوطه؛

زیرنویس های رابطنها؛

داژه نامه تفصیلی؛

....

معاونت حقوقی ریاست جمهوری
معاونت تدوین، تصحیح و انتشار قوانین و مقررات
زستان ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه

جمهوری اسلامی ایران

(۱۳۹۴-۱۳۹۰)

مشمول بر:

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران؛

فهرست فصول؛

قوانین و مقررات مربوطه؛

زیرنویس‌های راهنما؛

واژه‌نامه تفصیلی؛

و...

معاونت حقوقی ریاست جمهوری

معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

بهمن‌ماه ۱۳۸۹

همکاران

- تدوین و تنقیح : مهناز کردناییج و سپیده رمیمزاده
- واژه‌نامه : مهناز کردناییج و سید ممدجعفر راشدی
- آماده سازی : سپیده رمیمزاده، الهه مزینانی، فاطمه امسانی، سمیه باجلان، سمیه دادفواه آق‌قلعه
- طرح جلد : مهدی امدوند اکرادی
- لیتوگرافی و چاپ: علی ابراهیمی دهشیری، داوود ترابری و امسان گیلک مسینی
- زیر نظر : عباسعلی رمیمی اصفهانی

علایم اختصاری

- آ.ا.ق.ت.د.ع.ا: آیین نامه اصلاحی قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱
- آ.م.ا.ق.ب.س.ت: آیین نامه ماده ۱۸۹ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۱
- م.ت.ت.ا.ق.م: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری
- ا.ح.ق.: اداره کل حقوقی و اسناد و امور مترجمین قوه قضاییه
- ق.آ.د.ک: قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۲۹۱*
- ق.آ.د.ک: قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) مصوب ۱۳۷۸
- ق.آ.د.م.م.ا: قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸
- ق.آ.د.م.م: قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹
- ق.ا.: قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸
- ق.ا.ا.م.: قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶
- ق.ا.پ.ق.د: قانون اصلاح پارهای از قوانین دادگستری مصوب ۱۳۵۶
- ق.ا.ح.: قانون امور حسبی مصوب ۱۳۱۹
- ق.ت.: قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱
- ق.ت.ا.: قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲
- ق.ت.د.ع.: قانون تشکیل دادگاههای عمومی مصوب ۱۳۵۸
- ق.ت.د.ع.ا.: قانون تشکیل دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳
- ق.ج.ر.: قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸
- ق.م.: قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷
- ق.م.ا.: قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰
- ق.م.ج.ن.م.: قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲
- ق.م.ع.: قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴
- ق.م.م.م.: قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶
- ق.ن.ا.م.م.: قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۷۷
- ل.ق.ا.ق.ت.: لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷

* تاریخ تصویب این قانون در برخی از متون ۱۲۹۰ درج شده است، ولی حسب بررسی صورت گرفته، ۱۲۹۱ صحیح می‌باشد.

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات
نشانی: تهران - خیابان ولی عصر (عج) - قبل از چهارراه جمهوری اسلامی - شماره ۱۱۵۸
تلفن: ۶۶۴۹۲۷۰۸ - ۹۸۲۱ + دورنگار: ۶۶۴۹۲۷۰۷ - ۹۸۲۱ +

نام کتاب: مجموعه قانون برنامه پنجمساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)

تهیه و تنظیم: اداره کل تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور

ناشر: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

لیتوگرافی و چاپ: اداره چاپ و انتشار

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۹

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: جلد شومیز ۷۰/۰۰۰ ریال

جلد سفت ۸۰/۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۸۴۹ - ۱۷ - ۵

کلیه حقوق برای معاونت حقوقی ریاست جمهوری محفوظ است.

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار .....
۱۷	فهرست فصول .....
۲۰	فهرست ضمیمه .....
۲۰	فهرست تاریخی مندرج در زیرنویس‌ها .....
۲۵	قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران .....
۳۱۱	ضمیمه (قوانین و مقررات مرتبط با قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه) .....
۴۱۱	واژه‌نامه تفصیلی .....

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُهُ

پیشگفتار

آنچه به حیات جامعه معنا و مفهوم می‌بخشد تعیین مقصد و داشتن برنامه برای وصول به آن غایت است. آرمان‌های نظام اسلامی در سند چشم‌انداز بیست ساله تصویر گردیده است این آرمان‌های بلند بدون داشتن برنامه‌های درازمدت، کوتاه‌مدت و میان‌مدت برای جامعه اسلامی مقدور نخواهد بود. اهمیت برنامه‌نویسی به سبب تقسیم اهداف چشم‌انداز به هدف‌های نزدیک و متوسط بر هیچ کس پوشیده نیست.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی تا کنون و با توجه به نیاز کشور به برنامه‌های جامع و مدون درباره موضوعات عمده اقتصادی، فرهنگی، حقوقی، قضایی و اجتماعی کشور، چهار قانون برنامه برای اجرا در سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. مدت اجرای برنامه چهارم برای سال ۱۳۸۹ تمدید شد.

لایحه برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران در ۱۹۹ ماده تقدیم مجلس شورای اسلامی شد. برنامه پنجم توسعه به دلایل متعددی واجد اهمیت می‌باشد از جمله آن که اولاً— سیاست‌های کلی نظام در پنج‌ساله پنجم مصوب مقام معظم رهبری مبنای تدوین برنامه قرار گرفته است؛ ثانیاً— ساعات طولانی پشتوانه کارشناسی این سند قرار دارد و از پایین‌ترین رده‌های کارشناسی در دستگاه‌های اجرایی تا بالاترین سطوح مدیریتی در تدوین این برنامه مشارکت جسته اند و انشاءالله این برنامه از برنامه‌های پیشین عملیاتی‌تر و به اجرا نزدیک‌تر خواهد بود. ثالثاً— روند تصویب این برنامه و در اختلاف بین مجلس و دولت در خصوص میزان تغییر در مواد لایحه دولت و دگرگونی کامل برنامه به تدبیر بلند مقام معظم رهبری مدیریت گردید و در این راستا این اصل مهم تقویت شد که تغییر در لوایح دولت نباید سبب از بین رفتن انسجام و کارایی و کارآمد بودن مواد قانون گردد، به‌ویژه این که لوایح برنامه در

تنظیم خط مشی دولت و جریان امور اجرایی کشور تأثیری شگرف دارد. در مقدمه توجیهی لایحه تقدیمی به مجلس شورای اسلامی توسط رییس جمهور هدف از تصویب برنامه (از جمله) به شرح ذیل آمده است:

«با اتکال به ذات لایزال خداوند متعال و در سایه توجیهات فاص مضرت ولی عصر(عج)، پنجمین برنامه پنجساله توسعه جمهوری اسلامی ایران و دومین برنامه از سند چشم‌انداز بیست ساله کشور را در حالی آغاز می‌کنیم که تصویب و اجراء آن بنا به فرموده رهبر معظم انقلاب اسلامی، اهتمام و دقت نظر تمام دست‌اندرکاران و مجریان را برای دستیابی به اهداف بلند و تعالی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و با رویکرد مبنایی پیشرفت و عدالت و توجه به تمامی ابعاد تمولات داخلی و جهانی را می‌طلبد تا با اجراء و تحقق اهداف نگاشته شده در برنامه پنجم، بار دیگر تصویری از توانمندی عظیم ملت ایران و همبستگی قدرتمند ملت و دولت را به نمایش گذارد و بازه‌های امید و بسط ایمان همراه با جوشش زاینده فرهنگ اسلامی - ایرانی را در دل رهروان مق روشن کند.

مردان و زنان پاک نهاد ایرانی به‌عنوان اسوه‌های تقوای در سایه رهبری‌های مکیمانه مقام معظم ولایت، کوشش بی‌وقفه‌ای را طی سال‌ها دنبال کرده و فوهند کرد که بی‌گمان این امر دستیابی به جایگاه رفیع کشور را در مدیریت منطقه‌ای و جهانی در پی فوهند داشت.

...

تحقق و اجراء برنامه پنجساله با تدوین و طرازی الگوی اسلامی - ایرانی توسعه نه تنها در گرو عزم ملی و همکاری و هماهنگی قوای سه‌گانه و مشارکت همه جانبه مردم است بلکه اجرایی کردن آن، بهره‌گیری از سرمایه و منابع انسانی متعهد به اسلام، وفادار به آرمان‌های انقلاب و اندیشه‌های تابناک امام رامل، ولایت‌مدار، عاشق خدمت به ملت با افلاص، امانتدار، صادق، پاک، با ابتکار و فلاقیت، با تدبیر و حکمت، با رأفت و رعمت و با انگیزه و نشاط ضرورت دارد.

انتظار می‌رود بعد از اجراء برنامه پنجم، خانواده، مدرسه، دانشگاه، مسجد، رسانه و اداره بر پایه هویت اسلامی و انقلابی متمول شوند و از لفاظ اقتصادی و علمی و

فناوری پیشرو بوده و در رابطه با جهان به‌ویژه جهان اسلام، الهام‌بخش و در عرصه روابط بین‌الملل، تعامل سازنده و مؤثری داشته باشیم.

برنامه پنجم توسعه با رعایت اصول زیر تهیه و تدوین شده است:
- دستیابی به جایگاه ترسیم شده برای کشور در سند هشتم‌انداز بیست ساله در منطقه.

- تمقق کامل سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری.
- توجه به فطوح راهنمای الگوی اسلامی - ایرانی توسعه در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- عدالت اجتماعی، دفاع از حقوق و کرامت انسانی، تأمین اجتماعی، توزیع مناسب درآمد به دور از فقر، فساد و تبعیض.
- جلب گسترده مشارکت مردم و مردمی کردن موزه‌های اقتصادی و اجتماعی.
- ایجاد فضای مناسب برای تمقق جهش بلند اقتصادی و اجتماعی.»

نهایتاً قانون برنامه پنجم توسعه که از گسترده‌ترین و طولانی‌ترین برنامه‌های توسعه مصوب پس از پیروزی انقلاب اسلامی و متضمن احکام فراوانی است در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ با اصلاحات و الحاقات متعدد در ۲۳۵ ماده و ۱۹۲ تبصره به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و مواردی از آن نیز در تاریخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۵ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت رسید. این قانون به عنوان خط‌مشی عمومی نظام اجرایی کشور در طول سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۴ دارای نه فصل با عناوین فرهنگ اسلامی - ایرانی؛ علم و فناوری؛ اجتماعی؛ نظام اداری و مدیریت فناوری؛ اقتصادی بهبود فضای کسب و کار؛ توسعه منطقه‌ای؛ دفاعی، سیاسی و امنیتی امور دفاعی؛ حقوقی قضائی و بودجه و نظارت می‌باشد. در خصوص مجموعه حاضر نکات کلی ذیل قابل ذکر است:

اولاً: در این مجموعه علاوه بر زیرنویسهای راهنما و فهرست بخشها و فصول قانون برنامه پنجم توسعه، فهرست موادی از قانون برنامه‌های توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ج.ا.ا. که در قانون برنامه چهارم توسعه تفیذ شده و نیز فهرستی از مواد قانونی که قانونگذار دستگاههای اجرایی را ملزم به تهیه آیین‌نامه اجرایی نموده است و همچنین واژه‌نامه تفصیلی و مفهومی با استفاده از کلمات بکار رفته در متن قانون تهیه و تنظیم شده است تا دستیابی به مواد مورد نظر تسهیل شود.

ثانیاً: تعدادی از مواد قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی ج.ا.ا. برای اجرا در طول برنامه چهارم از سوی قانونگذار تنفیذ گردیده است که خود مانع تصویب مکرر آیین‌نامه‌های اجرایی و... خواهد شد. این مواد در پاورقی‌ها درج و نقل شده است. مضافاً تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط حسب مورد تذکر داده شده است.

ثالثاً: پاره‌ای دیگر از قوانین نیز با اراده قانونگذار به طور کلی تمدید شده است. از جمله می‌توان قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ را نام برد. که در حقیقت قانون بودجه‌ای و اصلاحیه‌ای برای طیف بسیار وسیعی از قوانین در زمینه‌های مختلف می‌باشد و خود از جمله قوانینی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی مانع تصویب مکرر پاره‌ای مواد و نیز آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط شده است.^(۱)

علاوه بر این که متن کامل مجموعه حاضر به صورت لوح فشرده نیز تهیه و به علاقمندان تقدیم می‌شود، متن کامل برنامه به همراه توضیحات تکمیلی و پاورقی‌های مربوطه در سامانه قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران^(۲) قابل دسترسی و پیاده شدن به صورت فایل‌های مختلف نرم افزاری می‌باشد تا علاقمندان حسب نظر خویش بتوانند جستجوهای لازم را در خصوص قانون به عمل آورده و امکان استفاده بهتر از آن فراهم شده باشد.

چاپ این مجموعه که با یاد رسول اعظم و گرامی اسلام (ص) و سبط عزیزش امام حسن مجتبی و امام رضا سلام‌الله‌علیهما و بازگشت امام خمینی (ره) به میهن اسلامی و آغاز

۱ - قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت در تاریخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ به تصویب کمیسیون برنامه و محاسبات مجلس شورای اسلامی رسید و مجلس شورای اسلامی در ابتدا و در تاریخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۶ با چهار سال اجرای آزمایشی آن موافقت کرد. دوره آزمایشی قانون و لازم‌الاجرا شدن آن از ۱۳۸۱/۱/۱ می‌باشد. با تصویب ماده ۱۵۶ قانون برنامه چهارم توسعه، این قانون برای دوره زمانی ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸ نیز تنفیذ و تمدید شد. به موجب ماده ۲۲۴ قانون برنامه پنجم نیز «قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ» گردیده است. علاقمندان برای ملاحظه کامل قانون و اصلاحات و الحاقات بعدی می‌توانند به مجموعه قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت از انتشارات این معاونت مراجعه نمایند.

۲ - سامانه قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران علاوه بر سایت اینترنتی دولت برای دستگاه‌های اجرایی، از طریق نشانی‌های ذیل قابل دسترسی برای عموم مردم و علاقمندان می‌باشد: www.dotic.ir

دهه فجر انقلاب اسلامی هم‌زمان شده را به فال نیک گرفته و امید است نیاز حقوقدانان و مدیران جامعه اسلامی را برآورده ساخته و در ویرایش‌های بعدی بتوانیم مجموعه‌ای منقح‌تر و دقیق‌تر از برنامه پنجم را تقدیم نماییم. امید است یکایک عزیزان، صاحب‌نظران و کارشناسان با ارائه نظر، پیشنهاد و انتقاد^(۱) خویش به منظور رفع نقایص احتمالی ما را در ادامه راه یاری فرمایند.

فاطمه بداغی

معاون حقوقی رییس جمهور

---

۱ - نظر، انتقاد و پیشنهاد خود را به نشانی: تهران - خیابان پاستور - نهاد ریاست جمهوری - معاونت تدوین و تنقیح و انتشار قوانین و مقررات - کدپستی ۱۳۱۷۴ یا نشانی اینترنتی TTgh@govir.ir ارسال فرمایید. در ضمن دورنگار ۰۷۰۷۹۲۷۰۶۶۴-۲۱-۰۰۹۸ و تلفن ۰۰۹۸-۲۱-۶۴۴۵۵۵۱۱ نیز آمادگی دریافت و استماع نظر علاقمندان و صاحب‌نظران را دارد.

فهرست‌ها

فهرست فصول قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه

صفحه	عنوان
۲۹	فصل اول - فرهنگ اسلامی - ایرانی
۳۷	ورزش
۳۸	فصل دوم - علم و فناوری
۶۷	فصل سوم - اجتماعی
۶۷	بیمه‌های اجتماعی
۷۰	سلامت
۸۰	بیمه سلامت
۸۶	حمایتی و توانمندسازی
۸۷	سرمایه اجتماعی، جوانان و خانواده
۸۸	ایشانگران
۱۰۱	فصل چهارم - نظام اداری و مدیریت
۱۰۱	فناوری اطلاعات
۱۰۷	نظام اداری
۱۳۶	فصل پنجم - اقتصادی
۱۳۶	بهبود فضای کسب و کار
۱۴۱	بهره‌وری
۱۴۲	اشتغال
۱۴۳	ارز

صفحه	عنوان
۱۵۹	پول و بانک
۱۶۵	بازار سرمایه
۱۶۹	تجارت
۱۹۷	سرمایه گذاری خارجی
۱۹۷	مناطق آزاد
۲۰۳	بیمه های بازرگانی
۲۰۴	کاهش وابستگی به نفت
۲۰۵	اصلاح نظام مالیاتی
۲۰۸	توسعه تعاون
۲۰۹	نفت و گاز
۲۱۴	برق
۲۱۷	انرژی های پاک
۲۱۹	منابع آب
۲۲۱	کشاورزی
۲۲۶	صنعت، معدن
۲۳۲	حمل و نقل
۲۳۹	مسکن
۲۴۹	وقف
۲۴۹	فصل ششم - توسعه منطقه ای
۲۵۴	محیط زیست

صفحه	عنوان
۲۶۲	توسعه روستایی .....
۲۶۲	فصل هفتم - دفاعی، سیاسی و امنیتی
۲۶۴	امور دفاعی .....
۲۷۰	سیاسی، امنیتی .....
۲۷۴	سیاست خارجی .....
۲۷۵	فصل هشتم - حقوقی قضایی
۲۸۲	فصل نهم - بودجه و نظارت

فهرست تاریخی (ضمیمه)

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	صفحه
۱	سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۴/۳/۱	۳۱۹
۲	چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی	۱۳۸۵/۹/۱۵	۳۷۲
۳	سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۷/۱۰/۲۱	۴۰۲

فهرست تاریخی مندرج در زیرنویس‌ها

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	صفحه
۱	قانون تجارت (کمیسیون قوانین عدلیه)	۱۳۱۱/۲/۱۳	۱۷۸
۲	قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری	۱۳۳۷/۱۰/۲۲	۴۳
۳	قانون استخدام کشوری با اصلاحات بعدی	۱۳۴۵/۳/۳۱	۱۳۴، ۱۱۸
۴	لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت کمیسیون خاص مشترک مجلسین	۱۳۴۷/۱۲/۲۴	۱۹۱
۵	قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب	۱۳۵۰/۳/۳۰	۲۰۴، ۲۰۳
۶	قانون پولی و بانکی کشور	۱۳۵۱/۴/۱۸	۱۶۳
۷	قانون برنامه و بودجه کشور	۱۳۵۱/۱۲/۱۰	۲۹۳
۸	لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت شورای انقلاب اسلامی با الحاقات بعدی	۱۳۵۸/۱۱/۱۷	۲۴۲
۹	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۵۸/۹/۱۲	۳۵، ۴۷، ۱۱۳، ۱۴۹، ۲۹۵، ۲۷۶، ۱۵۶، ۲۵۳
۱۰	قانون راجع به تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران با اصلاحات بعدی	۱۳۶۲/۱۲/۷	۲۲۸

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	صفحه
۱۱	قانون نحوه هزینه‌کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند»	۱۳۶۴/۱۱/۶	۳۰۴
۱۲	قانون محاسبات عمومی کشور	۱۳۶۶/۶/۱	۸۱، ۱۳۴، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۲
۱۳	قانون مالیات‌های مستقیم با اصلاحات بعدی	۱۳۶۶/۱۲/۳	۲۳۰، ۱۷۷، ۱۷۴، ۱۲۵
۱۴	قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور	۱۳۷۳/۸/۳	۸۴
۱۵	قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی الحاقات بعدی	۱۳۷۳/۴/۱۹	۸۲
۱۶	قانون اصلاح موادی از قانون تأسیس هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۷۳/۲/۶	۲۳۲
۱۷	قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا	۱۳۷۴/۲/۳	۲۶۰
۱۸	قانون ممنوعیت ورود برخی از کالاهای غیر ضرور	۱۳۷۴/۶/۲۲	۱۷۱
۱۹	قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان	۱۳۷۴/۱۲/۲۲	۸۸
۲۰	قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده)	۱۳۷۵/۳/۲	۱۳۲
۲۱	قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران اصلاحی	۱۳۷۵/۸/۲۲	۱۹۸
۲۲	قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات	۱۳۷۵/۱۲/۱۲	۱۴۵
۲۳	قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۱۳۸۰/۱۱/۲۷	۱۱۹، ۲۳۰، ۳۱۰
۲۴	تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی	۱۳۸۰/۱۲/۱۹	۱۴۴
۲۵	قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۲/۵/۲۶	۱۷۳، ۱۴۳
۲۶	قانون استخدام نیروی انتظامی	۱۳۸۲/۱۲/۲۰	۱۱۸، ۱۲۰
۲۷	قانون نظام صنفی کشور	۱۳۸۲/۱۲/۲۴	۱۹۲
۲۸	قانون برگزاری مناقصات	۱۳۸۳/۱۱/۳	۴۹
۲۹	از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۳/۶/۱۱	۷۰، ۱۳، ۲۱۰
۳۰	قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۴/۹/۱	۱۶۵، ۱۶۶

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	صفحه
۳۱	قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷	۱۳۸۴/۸/۱۵	۸۱
۳۲	قانون اصلاح ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران برای مقاوم‌سازی مدارس بدون استحکام	۱۳۸۵/۱/۳۰	۶۶
۳۳	قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اصلاحی	۱۳۸۵/۱۰/۲۶	۱۴۳
۳۴	قانون اصلاح تبصره (۳) الحاقی ماده (۹) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت، موضوع ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰	۱۳۸۶/۳/۲۹	۱۱۹
۳۵	قانون مدیریت خدمات کشوری	۱۳۸۶/۷/۸	۷۱
۳۶	قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی	۱۳۸۶/۱۱/۸	۱۰۲، ۱۰۷، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۳۴، ۲۹۶، ۲۹۷
۳۷	ماده ۴ قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور	۱۳۸۶/۸/۹	۶۲، ۶۳
۳۸	قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت	۱۳۸۶/۹/۱۸	۲۳۳
۳۹	قانون مالیات بر ارزش افزوده	۱۳۸۷/۲/۱۷	۲۰۷
۴۰	قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور	۱۳۸۷/۲/۳۱	۳۱۰
۴۱	قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن	۱۳۸۷/۲/۲۵	۲۳۹
۴۲	قانون تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش با الحاقات بعدی	۱۳۸۷/۷/۲۳	۱۲۲
۴۳	سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۷/۱۰/۲۱	۴۱، ۴۵، ۱۶۴
۴۴	منشور توسعه فرهنگ قرآنی شورای عالی انقلاب فرهنگی و الحاقات بعدی	۱۳۸۸/۲/۲۲	۳۰

ردیف	عنوان	تاریخ تصویب	صفحه
۴۵	قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی	۱۳۸۸/۹/۲۵	۱۶۷
۴۶	قانون هدفمند کردن یارانه‌ها	۱۳۸۸/۱۰/۱۵	۷۳
۴۷	قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور	۱۳۸۸/۱۲/۲۴	۱۵۴
۴۸	قانون الحاق یک تبصره به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی	۱۳۸۹/۳/۴	۱۵۹
مقررات			
۱	آیین‌نامه اجرایی بند «م» قانون نحوه هزینه‌کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند، هیأت‌وزیران	۱۳۶۵/۲/۲۱	۳۰۶
۲	اساسنامه صندوق ملی محیط زیست با اصلاحات بعدی	۱۳۸۴/۶/۱۲	۲۵۵

**قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری
اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)**

شماره: ۲۴۶۶۹۸

تاریخ: ۱۳۸۹/۱۱/۱۰

معاونت محترم برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب جلسه علنی مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی که برخی از مواد آن از سوی مجلس محترم شورای اسلامی به مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام ارسال گردیده بود، پس از اظهار نظر مجمع یادشده طی نامه شماره ۴۱۹/۷۳۲۸۵ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است، به پیوست جهت اجراء ابلاغ می‌گردد.

رییس‌جمهور - محمود احمدی‌نژاد

شماره: ۴۱۹/۷۳۲۸۵

تاریخ: ۱۳۸۹/۱۰/۳۰

جناب آقای دکتر محمود احمدی‌نژاد

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه شماره ۲۰۵۲۸۰ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۰ در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰) مصوب جلسه علنی مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵ مجلس شورای اسلامی که با عنوان لایحه برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۳ - ۱۳۸۹) به مجلس شورای اسلامی تقدیم و مطابق اصل یکصد و دوازدهم (۱۱۲) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به مجمع محترم تشخیص مصلحت نظام ارسال گردیده بود با تأیید آن مجمع به پیوست ارسال می‌گردد.

رییس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)

مصوب ۱۳۸۹/۱۰/۱۵

فصل اول - فرهنگ اسلامی - ایرانی

ماده ۱- دولت موظف است با همکاری سایر قوا «الگوی توسعه اسلامی - ایرانی» که مستلزم رشد و بالندگی انسان‌ها بر مدار حق و عدالت و دستیابی به جامعه‌ای متکی بر ارزش‌های اسلامی و انقلابی و تحقق شاخص‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی باشد را تا پایان سال سوم برنامه تدوین و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. این الگو پس از تصویب در مجلس شورای اسلامی مبنای تهیه برنامه ششم و برنامه‌های بعدی قرار می‌گیرد.

تبصره ۵ - دبیرخانه تهیه این الگو در قوه مجریه مستقر خواهد بود و رؤسای قوای سه‌گانه کشور موظفند با اتخاذ سازوکارهای لازم در هر قوه به فرآیند تهیه آن کمک کنند.

ماده ۲ - دولت موظف است بر اساس نقشه مهندسی فرهنگی کشور و نظامنامه پیوست فرهنگی که تا پایان سال اول برنامه به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌رسد نسبت به تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم و جدید اقدام نماید.

تبصره ۶ - معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور که در این قانون به اختصار «معاونت» نامیده می‌شود، در ابتدای هر سال عناوین طرح‌های مهم موضوع این ماده را تهیه و به دستگاه‌های ذی‌ربط جهت اجراء ابلاغ می‌نماید.

ماده ۳ - به منظور تعمیق ارزش‌های اسلامی، باورهای دینی و اعتلای معرفت دینی و تقویت هنجارهای فرهنگی و اجتماعی و روحیه کار جمعی، ابتکار، ترویج فرهنگ مقاومت و

ایثار، تبلیغ ارزش‌های اسلامی و انقلاب اسلامی و گسترش خط و زبان فارسی، دولت مکلف است حمایت‌های لازم را از بخش غیردولتی اعم از حقیقی و حقوقی در موارد زیر به عمل آورد:

الف - برنامه‌های اجرایی دینی، مذهبی، هنری، فرهنگی، آموزشی و علمی

ب - طراحی، تولید، توزیع، انتشار و صدور خدمات و محصولات فرهنگی، هنری،

رسانه‌ای، صنایع دستی و میراث فرهنگی

ج - توسعه تولیدات و فعالیت‌های رسانه‌ای، فرهنگی و هنری دیجیتال و نرم‌افزارهای چند

رسانه‌ای و نیز حضور فعال و تأثیرگذار در فضای مجازی

د - توسعه و راه‌اندازی مؤسسات، هیأت‌ها و تشکل‌های فرهنگی، هنری، رسانه‌ای، دینی و

قرآنی

ه - اقدام برای حذف اسامی لاتین از سردر اماکن عمومی، شرکت‌ها و بسته‌بندی کالاهای

غیرصادراتی

تبصره ۱ - دولت موظف است کلیه استانداردهای لازم برای خط و زبان فارسی و تاریخ

هجری شمسی را حداکثر تا پایان سال اول تدوین نماید.

تبصره ۲ - طراحی، تولید، توزیع و صدور خدمات و محصولات فرهنگی، هنری و

سینمایی، رسانه‌ای، صنایع دستی که موجب ترویج فرهنگ برهنگی، بدحجابی و بی‌حجابی و

ابتذال باشند، ممنوع است.

ماده ۴ - در اجرای منشور توسعه فرهنگ قرآنی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی^(۱)،

۱ - منشور توسعه فرهنگ قرآنی مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی و الحاقات بعدی:

مقدمه: دستیابی به جامعه‌ای متمسک به قرآن و عترت و برخوردار از ایمان و عمل صالح، تحقق اندیشه‌های معمار بزرگ انقلاب اسلامی رضوان الله تعالی علیه و رهنمودهای مقام معظم رهبری مدظله العالی در گسترش فرهنگ حیات بخش قرآن کریم، و ارتقای ایران به کشوری توسعه یافته با هویتی اسلامی - انقلابی، در گرو عزم ملی و اراده هماهنگ مدیران ارشد نظام برای توسعه فرهنگ قرآنی است. فرهنگی که باید متأثر از قرآن و حاکم بر بینش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای فردی و اجتماعی بوده و در کلیه سطوح سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی نظام جمهوری اسلامی جاری باشد. بدین منظور، منشور توسعه فرهنگ قرآنی، که مبین منویات نظام مقدس جمهوری اسلامی در مواجهه با تعالیم قرآن، در مقام علم، اعتقاد و عمل در سطح ملی و بین‌المللی است، به شرح مواد آتی به تصویب می‌رسد.

ماده ۱ - اهداف

۱- ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی، مؤسسات و گروه‌های فعال غیردولتی در جهت هم‌افزایی و ارتقاء

فعالیت‌های قرآنی در سطح ملی و بین‌المللی.

۲- تقویت ایمان و اعتقاد به قرآن کریم و تمسک به تعالیم آن.

۳- تعمیق معرفت و تعمیم فهم و درک قرآن کریم.

۴- ارتقاء التزام عملی به قرآن کریم در ابعاد فردی و اجتماعی.

۵- تحقق فرهنگ قرآنی در نظام مدیریت، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی کشور.

۶- توسعه مهارت‌های روان‌خوانی، صحیح‌خوانی و درک معنای آیات قرآن کریم در میان اقشار مختلف جامعه به ویژه کودکان و نوجوانان.

۷- تقویت و گسترش انس با قرآن کریم در اقشار مختلف جامعه.

۸- ترویج آیات و مفاهیم قرآن کریم در حوزه فرهنگ عمومی (نمادسازی و تبلیغات رسانه‌ای و محیطی، محاورات و...)

ماده ۲- سیاست‌ها و راهبردهای توسعه فرهنگ قرآنی

۱- توجه جدی به اصل جدایی‌ناپذیری قرآن کریم و اهل بیت (علیهم‌السلام) در کلیه فعالیت‌های قرآنی.

۲- اولویت بخشی به توسعه فرهنگ قرآنی در مهندسی فرهنگ، مهندسی فرهنگی و مدیریت فرهنگی کشور.

۳- توسعه نظریه‌پردازی در نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مبتنی بر فرهنگ و معارف قرآنی.

۴- توسعه مشارکت حداکثری مردم در فعالیت‌های قرآنی و تقویت نقش حمایتی و پشتیبانی دولت در گسترش فرهنگ قرآنی در داخل و خارج از کشور.

۵- تأکید بر گسترش درک عموم مردم از مفاهیم، زیبایی‌ها و لذات معنوی قرآن کریم از طریق انس و ارتباط مستمر با آن.

۶- اهتمام ویژه به توسعه فرهنگ قرآنی در میان اقشار تأثیرگذار (مدیران، نخبگان، فرهیختگان و گروه‌های مرجع) در داخل و خارج از کشور.

۷- ابتدائی حداکثری فعالیت‌های قرآنی بر مطالعه، کارشناسی و تحقیق شایسته.

۸- هدایت فرآیندهای آموزشی، پژوهشی و تبلیغی ترویجی قرآنی به سمت کاربردی کردن تعالیم قرآنی در زندگی فردی و اجتماعی.

۹- بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت حوزه‌های علمیه در توسعه فرهنگ قرآنی.

۱۰- ارتقای بخشی نظام تعلیم و تربیت، نظام رسانه‌ای، نظام تبلیغات دینی و سایر نظام‌های مؤثر، با الهام از تعالیم قرآن کریم.

۱۱- ساماندهی و هماهنگ کردن دستگاه‌ها، نهادها و بخش‌های مؤثر کشور و فراهم کردن زمینه‌های یادگیری و رشد سازمانی جهت هم‌افزایی توان، تجربه و ارتقاء سطح آن‌ها در توسعه فرهنگ قرآنی.

ماده ۳- به منظور پیشبرد و اجرایی شدن اهداف، سیاست‌ها و راهبردهای منشور توسعه فرهنگ قرآنی در داخل و خارج از کشور و تحقق عزم ملی برای توسعه تمسک و اعتصام به قرآن کریم در همه عرصه‌ها، شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی، که از این پس در مواد آتی به اختصار شورای تخصصی نامیده می‌شود، زیرنظر شورای عالی انقلاب فرهنگی تشکیل می‌شود.

ماده ۴- وظایف شورای تخصصی

۱- تهیه و تصویب شاخص‌های توسعه فرهنگ قرآنی و تصویب شاخص‌های ارزیابی و نظارت بر فعالیت‌های قرآنی.

۲- بررسی و پیشنهاد چگونگی حاکم کردن اصول و مبانی قرآنی در برنامه‌های توسعه بلندمدت و میان‌مدت کشور به سازمان‌ها و نهادهای تصمیم‌گیر.

- ۳- بررسی و بازنگری مأموریت‌ها و وظایف قرآنی دستگاه‌های دولتی و عمومی، شوراها و ستادها و سایر مجامع قرآنی و ارائه به شورای عالی انقلاب فرهنگی به منظور تصویب.
- ۴- زمینه‌سازی و پیگیری تحقق رهنمودها و مطالبات رهبر معظم انقلاب اسلامی در حوزه قرآن کریم.
- ۵- ایجاد ساز و کارهای لازم برای هماهنگی و تعامل مؤثر در زمینه فعالیت‌های قرآنی.
- ۶- تأیید طرح‌ها و برنامه‌های ملی و فرابخشی در توسعه فرهنگ قرآنی.
- ۷- اتخاذ تدابیر لازم برای توانمندسازی و جلب مشارکت بخش مردمی و تقویت نقش حمایتی دولت در جهت توسعه فرهنگ قرآنی.
- ۸- اتخاذ تدابیر لازم برای گسترش فرهنگ وقف در امور قرآنی و بهره‌گیری حداکثری از موقوفات کشور در این زمینه.
- ۹- ارزیابی و نظارت بر عملکرد دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی.
- ۱۰- شناسایی نیازها، محدودیت‌ها و موانع توسعه فرهنگ قرآنی و استفاده از ظرفیت‌ها برای رفع آنها از طریق مراجع ذی‌ربط در داخل و خارج از کشور.
- ۱۱- تدوین اولویت‌ها و جهت‌گیری‌های کلان بودجه فعالیت‌های قرآنی و ارائه آن به شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- ۱۲- برنامه‌ریزی برای تأمین و توسعه منابع انسانی موردنیاز حوزه‌های مختلف امور قرآنی و کیفیت بخشی منابع انسانی موجود.
- ۱۳- برنامه‌ریزی لازم برای طراحی سامانه‌های آماری و شبکه‌های اطلاع‌رسانی امور قرآنی.
- ماده ۵ - اعضای شورای تخصصی**
- ۱- دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی (رئیس شورای تخصصی)
- ۲- وزیر آموزش و پرورش
- ۳- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری
- ۴- وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۵- رئیس نهادهای قرآنی وابسته به دفتر مقام معظم رهبری
- ۶- نماینده شورای عالی حوزه‌های علمیه
- ۷- رئیس سازمان تبلیغات اسلامی
- ۸- رئیس دفتر تبلیغات اسلامی
- ۹- رئیس سازمان اوقاف و امور خیریه
- ۱۰- رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
- ۱۱- نماینده رئیس سازمان صدا و سیما
- ۱۲- نماینده کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی
- ۱۳- سه نفر از صاحب نظران مؤسسات آموزشی، پژوهشی و تبلیغی - ترویجی قرآنی مردمی با تصویب شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی.
- ۱۴ (الحاقی ۱۳۸۸/۸/۵) - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- ۱۵ (الحاقی ۱۳۸۸/۸/۵) - نماینده کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی
- ۱۶ (الحاقی ۱۳۸۹/۳/۱۸) - رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
- ۱۷ (الحاقی ۱۳۸۹/۳/۱۸) - دبیر شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی

معاونت موظف است حداکثر تا پایان سال دوم برنامه، اسناد راهبردی توسعه حوزه‌های آموزش عمومی، تبلیغ و ترویج، پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور را براساس پیشنهاد شورای توسعه فرهنگ قرآنی تهیه و برای تصویب به هیأت وزیران تقدیم کند.

ماده ۵ - به منظور تبیین مبانی اسلام ناب محمدی (ص) و فرهنگ غنی قرآن کریم، انقلاب اسلامی و اندیشه‌های دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری و نیز شناساندن و معرفی فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی و گسترش خط و زبان و ادبیات فارسی به‌ویژه برای ایرانیان خارج از کشور، با تأکید بر تقریب مذاهب اسلامی و تقویت گفت‌وگو و همگرایی بین پیروان ادیان و نخبگان علمی و فکری جهان و توسعه ارتباط و

۱۸ (الحاقی ۱۳۸۹/۱۰/۱۴) - رییس سازمان ملی جوانان

۱۹ (الحاقی ۱۳۸۹/۱۰/۱۴) - حجه‌الاسلام و المسلمین آقای محسن قرائتی

تبصره - دبیر شورای تخصصی توسط رییس شورای تخصصی برای سه سال انتخاب می‌شود و انتخاب مجدد وی برای دوره‌های بعد بلامانع است.

ماده ۶ - دبیرخانه شورای تخصصی برای پیگیری تمامی امور مربوط به شورای تخصصی، در دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی تشکیل و نمودار تشکیلاتی و سازمانی آن توسط رییس شورای تخصصی تصویب می‌شود.

ماده ۷ - کمیسیون‌های تخصصی

باتوجه به ماهیت قابل تفکیک فعالیت‌های قرآنی در حوزه‌های آموزش عمومی، آموزش عالی، پژوهش و تبلیغ و ترویج قرآنی و به منظور ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های مرتبط با هر حوزه، کمیسیون‌های سه‌گانه تخصصی، زیر نظر شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی و با عناوین ذیل تشکیل می‌شود:

۱- کمیسیون توسعه آموزش عمومی قرآنی

۲- کمیسیون توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی

۳- کمیسیون توسعه فعالیت‌های تبلیغی ترویجی قرآنی

تبصره - شرح وظایف و ترکیب اعضای کمیسیون‌های سه‌گانه فوق، توسط شورای تخصصی تعیین خواهد شد.

ماده ۸ - روند کار شورای تخصصی

۱- مسائل و طرح‌های موردنظر شورای تخصصی، ابتدا در کمیسیون‌های تخصصی، مطالعه و بررسی شده و پس از تعیین اولویت، در جلسات شورای تخصصی موردبحث و اظهارنظر قرار می‌گیرد.

۲- مصوبات شورای تخصصی با امضای رییس شورای تخصصی جهت اجرا به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ می‌شود.

۳- در موارد نیاز، مصوبات و تصمیمات شورای تخصصی برای تصویب نهایی به شورای عالی انقلاب فرهنگی ارائه می‌شود.

ماده ۹ - مصوبات شورای تخصصی توسعه فرهنگ قرآنی برای کلیه دستگاه‌های دولتی و عمومی و مؤسسات مردمی لازم‌الاجرا است.

ماده ۱۰ - این مصوبه در ۱۰ ماده و دو تبصره در جلسه ۶۴۳ مورخ ۱۳۸۸/۲/۲۲ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید.

همکاری با مراکز ایرانشناسی، اسلام شناسی و صیانت از مفاخر معنوی، فرهنگی و علمی «سند ملی توسعه روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سطح بین الملل» تا پایان سال اول برنامه توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی) با همکاری وزارت امور خارجه و سایر دستگاه‌های مرتبط، شورای عالی حوزه علمیه قم و جامعه المصطفی‌العالمیه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۶ - به منظور توسعه فضاهای مذهبی فرهنگی و بهره‌گیری بهینه از بقاع متبرکه، گلزار شهدا و اماکن مذهبی و تثبیت جایگاه مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه عبادی و تربیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - وزارت مسکن و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و شهرداری‌ها موظفند در طراحی و اجرای طرح‌های جامع تفصیلی شهری و هادی روستایی و شهرک‌ها و شهرهای جدیدالاحداث، اراضی مناسبی را برای احداث مسجد و خانه عالم پیش‌بینی و پس از آماده‌سازی، بدون دریافت هزینه و با حفظ مالکیت عمومی و دولتی در اختیار متقاضیان احداث مساجد قرار دهند.

ب - مالکان اماکن تجاری، اداری و خدماتی جدیدالاحداث موظفند نمازخانه مناسبی را در اماکن مذکور احداث نمایند. تأیید نقشه مجتمع‌های مذکور منوط به پیش‌بینی محل مناسب برای نمازخانه بر اساس دستورالعمل ابلاغی شورای عالی معماری و شهرسازی است.

ج - سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور و شهرداری‌ها موظفند نسبت به احداث یا اختصاص فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه در پارک‌های ملی و بوستان‌های شهری اقدام نمایند.

د - کلیه دستگاه‌های اجرایی، مراکز آموزشی، بیمارستان‌ها و مراکز درمانی، مجموعه‌های ورزشی، مجتمع‌های رفاهی، تفریحی و مجتمع‌های تجاری اعم از دولتی یا غیردولتی، موظفند نسبت به احداث یا اختصاص و نگهداری فضای کافی و مناسب برای مسجد یا نمازخانه اقدام نمایند.

ه - وزارتخانه‌های راه و ترابری و نفت موظفند نسبت به احداث مسجد و نمازخانه در پایانه‌های مسافری و جایگاه‌های عرضه سوخت بین شهری و همچنین نگهداری و مدیریت مساجد و نمازخانه‌های مذکور از طریق بخش غیردولتی اقدام نمایند.

و - به منظور ارتقاء کارکرد فرهنگی و هنری مساجد، برقراری عدالت فرهنگی و ترویج فرهنگ اسلامی و جذب جوانان و نوجوانان به مساجد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف است با رعایت موازین اسلامی ترتیبی اتخاذ نماید تا پایان برنامه حداقل یک چهارم مساجد شهری و روستاهای بالای هزار نفر جمعیت برخوردار از کانون فرهنگی و هنری باشند.

ماده ۷ - دولت به منظور زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی و سیره عملی حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تدوین الگوی توسعه اسلامی - ایرانی و سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ها و تسری آن به مجموعه ارکان نظام، از انجام پژوهش‌ها و مطالعات بنیادی و کاربردی در عرصه فرهنگ‌سازی، آموزشی و تأسیس رشته‌های تخصصی لازم با تکیه بر علوم، فناوری و بهره‌گیری مناسب از ظرفیت دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی با موضوعاتی مرتبط با حضرت امام خمینی(ره)، مقام معظم رهبری، انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و ایثار و شهادت در داخل و خارج از کشور و تجهیز کتابخانه‌های عمومی کشور و کتابخانه‌های معتبر خارجی به آثار منتشر شده در این زمینه، در قوانین بودجه‌های سنواتی حمایت مالی می‌نماید. همچنین برای تشویق پدیدآورندگان آثار برتر علمی، فرهنگی، هنری و ادبی مرتبط و نیز چهره‌ها و شخصیت‌های انقلابی و عدالتخواه در سطح جهان به‌ویژه افرادی که اقدامات مؤثر در جهت ترویج اندیشه امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری انجام دهند با رعایت اصل یکصد و بیست و نهم (۱۲۹) قانون اساسی^(۱) نشان ملی حضرت امام(ره) و رهبری اعطاء نماید.

ماده ۸ - به‌منظور توسعه انجمن‌ها و قطب‌های علمی حوزوی و دانشگاهی، کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و مناظره، دولت از توسعه آموزش‌ها و پژوهش‌های بنیادین کاربردی در حوزه‌های دین و نشر فرهنگ و معارف اسلامی و گرایش‌های تخصصی مرتبط حمایت‌های لازم را در ابعاد مالی، حقوقی به عمل آورد.

ماده ۹ - به دولت اجازه داده می‌شود به‌منظور افزایش سرانه بهره‌مندی اقشار مختلف مردم از فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای توسعه فعالیت فرهنگی و هنری اقدام‌های زیر را انجام دهد:

۱ - اصل یکصد و بیست و نهم ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: اعطای نشان‌های دولتی با رییس جمهور است.

الف - حداکثر پنجاه درصد (۵۰٪) هزینه تکمیل مراکز فرهنگی، هنری، دینی و قرآنی دارای پیشرفت فیزیکی حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) بخش غیردولتی و همچنین احداث اماکن ورزشی همجوار و متعلق به مساجد و کانون‌های فرهنگی ورزشی جوانان بسیج را که تکمیل و بهره‌برداری از آنها برای استفاده عمومی ضروری است بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران به صورت کمک بلاعوض تأمین نماید.

تبصره - در صورت تغییر کاربری این‌گونه مراکز یا تغییر استفاده از عمومی به خصوصی، معادل ارزش کمک‌های دولتی به قیمت روز از دریافت‌کنندگان این کمک‌ها اخذ می‌شود.

ب - از تأسیس شهرک‌های سینمایی، تلویزیونی و رسانه‌ای و اداره آنها حمایت مالی و حقوقی نماید.

ماده ۱۰ - دولت موظف است به منظور ساماندهی فضای رسانه‌ای کشور، مقابله با تهاجم فرهنگ بیگانه و جرایم و ناهنجاری‌های رسانه‌ای، در چهارچوب سیاست و ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی و فراهم آوردن زمینه بهره‌برداری حداکثری از ظرفیت رسانه‌ای اقدامات قانونی در موارد ذیل را انجام دهد:

الف - تهیه و تدوین «نظام جامع رسانه‌ها» تا پایان سال اول برنامه با رویکرد تسهیل فعالیت‌های بخش غیردولتی

ب - ارتقاء آگاهی، دانش و مهارت همگانی، تقویت رسانه‌های ماهواره‌ای و اینترنتی همسو و مقابله با رسانه‌های معارض خارجی

ج - پیشنهاد، وضع و اجرای سیاست‌ها و مقررات مورد نیاز و ایجاد و تقویت سازوکارهای لازم برای ساماندهی، نظارت و پالایش محتوای دیداری، شنیداری و نوشتاری در فضای رسانه‌ای کشور اعم از رسانه‌های مکتوب، دیداری، شنیداری، رقومی (دیجیتال)، مجازی و شبکه‌های ارتباطی غیرمکالماتی، شبکه‌های داده و ماهواره‌ای و سامانه‌های مخابراتی به شورای عالی انقلاب فرهنگی

ماده ۱۱ - سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی^(۱) مجاز است:

الف - اقدامات قانونی در جهت امکان ایجاد مراکز فرهنگی و گردشگری و نحوه تأسیس مراکز

تخصصی غیردولتی را در زمینه میراث فرهنگی از قبیل موزه‌ها، مرمت آثار فرهنگی و تاریخی، کارشناسی اموال تاریخی و فرهنگی و همچنین مراکزی جهت نظارت بر مراکز اقامتی، پذیرایی، دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری با استاندارد لازم و شرایط سهل و آسان را فراهم نماید.

ب - از راه اندازی موزه‌های تخصصی به ویژه موزه‌های دفاع مقدس و شهدا توسط مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، تعاونی و بخش خصوصی حمایت مالی نماید.

ج - از ایجاد مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی عشایری و روستایی توسط بخش خصوصی و نهادهای عمومی غیردولتی و تعاونی با رعایت موازین اسلامی به منظور توسعه گردشگری آن مناطق حمایت مالی نماید.

د - از مالکیت و حقوق قانونی مالکین بناها و آثار و اشیاء تاریخی منقول در جهت حفظ، صیانت و کاربرد مناسب آنها و اقدامات لازم جهت بیمه آثار فرهنگی، هنری و تاریخی حمایت مالی و معنوی نماید.

ه - آثار فرهنگی تاریخی و میراث معنوی حوزه فرهنگی ایران، موجود در کشورهای همسایه و منطقه و سایر کشورها به عنوان میراث فرهنگی را شناسایی و از آنها حمایت نماید.

ماده ۱۲ - دولت به منظور تعمیق ارزش‌ها، باورها و فرهنگ مبتنی بر هویت اسلامی و ترویج سیره و سنت اهل بیت علیهم‌السلام و استفاده بهینه از ظرفیت معنوی اماکن زیارتی به‌ویژه در شهرهای مقدس مشهد، قم و شیراز نسبت به انجام امور ذیل تا پایان برنامه اقدام می‌نماید:

الف - شناسایی دقیق نیازها و مشکلات زائرین، برنامه‌ریزی و تدوین ساز و کارهای لازم جهت ساماندهی امور زائرین و تأمین زیرساخت‌های لازم از طریق حمایت از شهرداری‌ها و بخش‌های غیردولتی.

ب - توسعه امکانات، فعالیت‌های فرهنگی و خدمات زیارتی در قطب‌های زیارتی و گردشگری مذهبی و فراهم نمودن زمینه زیارت مطلوب و اجرای پروژه‌های زیربنایی مورد نیاز در قالب بودجه‌های سنواتی.

ورزش

ماده ۱۳ - دولت مکلف است به‌منظور توسعه ورزش همگانی، قهرمانی و توسعه زیرساخت‌های ورزشی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای مورد نیاز را در ردیف‌های مستقل در قالب بودجه‌های سنواتی منظور نماید.

ب - اعتبار مورد نیاز برای پرداخت تسهیلات در قالب وجوه اداره شده، یارانه سود و کارمزد و یا کمک‌های بلاعوض به متقاضیان بخش خصوصی و تعاونی برای احداث، توسعه و تکمیل واحدهای ورزشی را در ردیف مستقل بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی نماید.

تبصره - پرداخت هرگونه وجهی از محل بودجه کل کشور به هر شکل به ورزش حرفه‌ای ممنوع است.

ماده ۱۴ - وزارت جهاد کشاورزی موظف است اراضی ملی غیرکشاورزی به استثناء اراضی واقع در مناطق چهارگانه محیط زیست^(۱) و خارج از حریم شهرها و محدوده روستاها را که مورد نیاز سازمان تربیت بدنی است، به منظور احداث و توسعه اماکن و فضاهای ورزشی تأمین و به‌طور رایگان به سازمان تربیت بدنی واگذار نماید. همچنین وزارت مذکور موظف است با تأیید سازمان تربیت بدنی، اراضی با شرایط فوق را که مورد نیاز بخش غیردولتی و تعاونی برای احداث اماکن ورزشی است به قیمت ارزش معاملاتی اعلام شده توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با اولویت به تعاونی‌های ایثارگران واگذار نماید. تغییر کاربری این قبیل اراضی ممنوع است.

فصل دوم - علم و فناوری

ماده ۱۵ - به منظور تحول بنیادین در آموزش عالی به ویژه در رشته‌های علوم انسانی، تحقق جنبش نرم‌افزاری و تعمیق مبانی اعتقادی، ارزش‌های اسلامی و اخلاق حرفه‌ای و با هدف ارتقاء کیفی در حوزه دانش و تربیت اسلامی، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلفند اقدامات زیر را انجام دهند:

الف - بازنگری متون، محتوا و برنامه‌های آموزشی و درسی دانشگاهی مبتنی بر آموزه‌ها و ارزش‌های دینی و هویت اسلامی - ایرانی و انقلابی و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری، با اولویت نیاز بازار کار

ب - تدوین و ارتقاء شاخص‌های کیفی به خصوص در رشته‌های علوم انسانی به‌ویژه در

رشته‌های علوم قرآن و عترت و مطالعات میان رشته‌ای با بهره‌گیری از امکانات و توانمندی‌های حوزه‌های علمیه و تأمین آموزش‌های مورد نیاز متناسب با نقش دختران و پسران

ج - نهادینه کردن تجارب علمی و عملی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس با انجام فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و نظریه پردازی در حوزه‌های مرتبط.

د - همکاری با حوزه‌های علمیه و بهره‌مندی از ظرفیت‌های حوزه در عرصه‌های مختلف

ه - گسترش کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و آزاد اندیشی، انجام مطالعات میان رشته‌ای، توسعه قطب‌های علمی و تولید علم بومی با تأکید بر علوم انسانی با همکاری شورای عالی حوزه علمیه و دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

و - استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی ورتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بر اساس شاخص‌های مورد تأیید وزارتخانه‌های مذکور منوط به عدم مغایرت با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی با هدف ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی

تبصوه - پس از استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابی و تضمین کیفیت، هرگونه گسترش و توسعه رشته‌ها، گروه‌ها و مقاطع تحصیلی موکول به رعایت شاخص‌های ابلاغی از سوی وزارتخانه‌های ذی‌ربط توسط دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی است. وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد مجازند عملیات اجرایی سنجش کیفیت ورتبه‌بندی را بر اساس این نظام به مؤسسات مورد تأیید در بخش غیردولتی واگذار نمایند.

۱۶۵۵۵ - دولت مجاز است به منظور دستیابی به جایگاه دوم علمی و فناوری در منطقه و

تثبیت آن تا پایان برنامه پنجم، اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - بازنگری آیین‌نامه ارتقاء اعضای هیأت علمی به نحوی که تا پنجاه درصد (۵۰٪) امتیازات پژوهشی اعضای هیأت علمی معطوف به رفع مشکلات کشور باشد.

برای تحقق این امر تمهیدات لازم برای ارتقاء هیأت علمی از جمله توسعه و تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی، افزایش فرصت‌های مطالعاتی اعضای هیأت علمی در داخل و خارج از کشور و ایجاد مراکز تحقیقاتی و فناوری پیشرفته علوم و فنون در کشور، تسهیل ارتباط دانشگاه‌ها با دستگاه‌های اجرایی از جمله صنعت فراهم خواهد گردید.

ب - ایجاد ظرفیت لازم برای افزایش درصد پذیرفته‌شدگان دوره‌های تحصیلات تکمیلی آموزش عالی، با ارتقاء کیفیت به‌گونه‌ای که میزان افزایش ورود دانش‌آموختگان دوره

کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به بیست درصد (۲۰٪) برسد.

ج - برنامه‌ریزی و حمایت لازم برای تأمین هیأت علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی به منظور ارتقاء شاخص نسبت عضو هیأت علمی تمام وقت به دانشجو در تمامی دانشگاه‌ها اعم از دولتی و غیردولتی به گونه‌ای که تا پایان برنامه نسبت کل دانشجو به هیأت علمی تمام وقت در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی عالی غیردولتی به حداکثر چهل و در دانشگاه پیام نور به حداکثر دویست و پنجاه برسد.

د - نسبت به ایجاد، راه اندازی و تجهیز آزمایشگاه کاربردی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، شهرک‌های دانشگاهی، علمی، تحقیقاتی، شهرک‌های فناوری، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد از طریق دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های تابعه و وابسته آنها اقدام نماید. بخشی از نیروی پژوهشی این آزمایشگاه‌ها می‌تواند توسط پژوهشگران دستگاه اجرایی یا شرکت، اعضاء هیأت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تأمین گردد. دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌ها می‌توانند بخشی از اعتبارات پژوهشی خود را از طریق این آزمایشگاه‌ها هزینه نمایند.

ه - به منظور افزایش سهم تحقیق و پژوهش از تولید ناخالص داخلی به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که سهم پژوهش از تولید ناخالص داخلی، سالانه به میزان نیم درصد (۰/۵٪) افزایش یافته و تا پایان برنامه به سه درصد (۳٪) برسد. در این راستا منابع تحقیقات موضوع این بند را هر سال در بودجه سنواتی در قالب برنامه‌های خاص مشخص نموده و نیز در پایان سال گزارش عملکرد تحقیقاتی کشور موضوع این بند را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

و - وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظفند با همکاری سایر دستگاه‌های ذی‌ربط ضمن اعمال اقدامات ذیل شاخص‌های آن را پایش نموده و گزارش عملکرد سالانه را به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

۱ - ارتقاء کمی و کیفی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی براساس عدالت آموزشی و

اولویت‌های سند چشم‌انداز با رعایت سایر احکام این ماده

۲ - اصلاح هرم هیأت علمی تمام وقت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی

و غیردولتی با فراهم آوردن بسترهای لازم و با تأکید بر شایسته‌سالاری

۳ - گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی از طریق راه‌اندازی دانشگاه‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، اجرای مشترک طرح‌های پژوهشی و تبادل استاد و دانشجو با کشورهای دیگر با تأکید بر کشورهای منطقه و جهان اسلام به‌ویژه در زمینه‌های علوم انسانی، معارف دینی و علوم پیشرفته و اولویت‌دار جمهوری اسلامی ایران براساس نقشه جامع علمی کشور با هدف توسعه علمی کشور و توانمندسازی اعضاء هیأت علمی

۴ - ایجاد هماهنگی بین نهادها و سازمان‌های پژوهشی کشور جهت سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت کلان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری

۵ - تدوین و اجرای طرح نیازسنجی آموزش عالی و پژوهشی در نخستین سال اجرای برنامه به‌منظور توسعه متوازن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیردولتی با توجه به نیازها و امکانات

۶ - استقرار نظام یکپارچه پایش و ارزیابی علم و فناوری کشور تحت نظر شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری با هماهنگی مرکز آمار ایران جهت رصد وضعیت علمی کشور در مقیاس ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و تعیین میزان دستیابی به اهداف اسناد بالادستی مبتنی بر نظام فراگیر و پویای آمار ثبتی و ارائه گزارش سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی

۷ - انجام اقدامات قانونی لازم برای تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور در راستای بند (۱۱) سیاست‌های کلی ابلاغی برنامه پنجم^(۱)

۸ - برنامه‌ریزی برای تحقق شاخص‌های اصلی علم و فناوری شامل سهم درآمد حاصل از صادرات محصولات و خدمات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و میانی، سرانه تولید ناخالص داخلی ناشی از علم و فناوری، تعداد گواهی ثبت اختراع، تعداد تولیدات علمی بین‌المللی، نسبت سرمایه‌گذاری خارجی در فعالیتهای علم و فناوری به هزینه‌های تحقیقات کشور و

۱ - بند ۱۱ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور.

تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان

دولت موظف است به گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا پایان برنامه پنجم حداقل به جایگاه رتبه دوم در منطقه در این زمینه برسد.

۱۷ ماده - دولت مجاز است به منظور توسعه و انتشار فناوری و حمایت از شرکت‌های دانش بنیان اقدام‌های زیر را انجام دهد:

الف - حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضا محور مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و حوزه‌های علمیه در موارد ناظر به حل مشکلات موجود کشور مشروط به این که حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از هزینه‌های آن را کارفرمای غیردولتی تأمین و تعهد کرده باشد.

ب - حمایت مالی و تسهیل شکل‌گیری و توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط خصوصی و تعاونی که در زمینه تجاری‌سازی دانش و فناوری به ویژه تولید محصولات مبتنی بر فناوری‌های پیشرفته و صادرات خدمات فنی و مهندسی فعالیت می‌کنند و نیز حمایت از راه‌اندازی مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری از طریق بخش غیر دولتی.

ج - حمایت‌های قانونی لازم در راستای تشویق طرف‌های خارجی قراردادهای بین‌المللی و سرمایه‌گذاری خارجی برای انتقال دانش فنی و بخشی از فعالیت‌های تحقیق و توسعه مربوط به داخل کشور و انجام آن با مشارکت شرکت‌های داخلی.

د - حمایت مالی از ایجاد و توسعه بورس ایده و بازار فناوری به منظور استفاده از ظرفیت‌های علمی در جهت پاسخگویی به نیاز بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات

ه - حمایت مالی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی در راستای ارتقاء بهره‌وری و حل مشکلات کشور

و - تأمین و پرداخت بخشی از هزینه ثبت اختراعات، تولید دانش فنی و حمایت مالی از تولیدکنندگان برای خرید دانش فنی و امتیاز اختراعات

تبصره ۱ - دستگاه‌های اجرایی مکلفند امکانات و تجهیزات پژوهشی و تحقیقاتی، آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها را با نرخ ترجیحی در اختیار مؤسسات و شرکت‌های دانش‌بنیان مورد تأیید شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در چهارچوب مصوبه هیأت وزیران قرار دهند.

تبصره ۲ - در راستای توسعه و انتشار فناوری به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود

مالکیت فکری، دانش فنی و تجهیزاتی را که در چهارچوب قرارداد با دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و فناوری دولتی ایجاد و حاصل شده است به دانشگاه‌ها و مؤسسات یاد شده واگذار نمایند.

تبصره ۳ - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است صرفاً پس از ارائه گواهی ممیزی علمی اختراعات از سوی مراجع ذیصلاح نسبت به ثبت اختراعات اقدام نماید.

تبصره ۴ - اعضاء هیأت علمی می‌توانند با موافقت هیأت امناء همان دانشگاه نسبت به تشکیل مؤسسات و شرکت‌های صددرصد (۱۰۰٪) خصوصی دانش‌بنیان اقدام و یا در این مؤسسات و شرکت‌ها مشارکت نمایند. این مؤسسات و شرکت‌ها برای انعقاد قرارداد پژوهشی مستقیم و یا غیرمستقیم با دستگاه‌های اجرایی، مشمول قانون منع مداخله کارکنان در معاملات دولتی و تغییرات بعدی^(۱) آن نیستند.

۱ - قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷/۱۰/۲۲:

ماده ۱ - از تاریخ تصویب این قانون اشخاص زیر:

- ۱ - نخست‌وزیر - وزیران - معاونین و نمایندگان مجلسین.
- ۲ - سفراء - استانداران - فرمانداران کل - شهرداران و نمایندگان انجمن شهر.
- ۳ - کارمندان و صاحب‌منصبان کشوری و لشگری و شهرداری‌ها و دستگاه‌های وابسته به آنها.
- ۴ - کارکنان هر سازمان یا بنگاه یا شرکت یا بانک یا هر مؤسسه دیگر که اکثریت سهام یا اکثریت منافع یا مدیریت یا اداره کردن یا نظارت آن متعلق به دولت و یا شهرداری‌ها و یا دستگاه‌های وابسته به آنها باشد.
- ۵ - اشخاصی که به نحوی از انحاء از خزانه دولت یا مجلسین یا مؤسسات مذکور در بالا حقوق یا مقرری یا حق‌الزحمه یا پاداش و یا امثال آن به‌طور مستمر (به استثناء حقوق بازنشستگی و وظیفه و مستمری قانونی) دریافت می‌دارند.
- ۶ - مدیران و کارکنان بنگاه‌های خیریه‌ای که از دولت یا از شهرداری‌ها کمک مستمر دریافت می‌دارند.
- ۷ - شرکت‌ها و مؤسساتی که پنج درصد یا بیشتر سهام یا سرمایه یا منافع آن متعلق به یک نفر از اشخاص مذکور در فوق و یا بیست درصد یا بیشتر سهام یا سرمایه یا منافع آن متعلق به چند نفر از اشخاص مذکور در فوق باشد و یا این که نظارت یا مدیریت و یا اداره و یا بازرسی مؤسسات مذکور با آنها باشد (به استثناء شرکت‌ها و مؤسساتی که تعداد صاحبان سهام آن یکصد و پنجاه نفر و یا بیشتر باشد مشروط بر این که هیچ یک از اشخاص مذکور در فوق بیش از پنج درصد از کل سهام آن را نداشته و نظارت یا مدیریت یا اداره و یا بازرسی آن به اشخاص مذکور در فوق نباشد).
- ۸ - شرکت‌هایی که اکثریت سهام یا سرمایه یا منافع آنها متعلق به شرکت‌های مندرج در بند ۷ باشد نمی‌تواند (اعم از این که در مقابل خدمتی که انجام می‌دهند حقوق یا مالی دریافت دارند یا آن که خدمت را به طور افتخاری و رایگان انجام دهند) در معاملات یا داوری در دعاوی با دولت یا مجلسین یا شهرداری‌ها یا دستگاه‌های وابسته به آنها و یا مؤسسات مذکور در بند ۴ و ۶ این ماده شرکت نمایند اعم از این که دعوی مزبور در مراجع قانونی مطرح شده یا نشده باشد (به استثنای معاملاتی که قبل از تصویب این قانون قرارداد آن منعقد شده باشد).

ماده ۱۸ - دولت به منظور گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و

نوآوران علمی و فناوری اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - ارتقاء منزلت اجتماعی از طریق فرهنگ‌سازی

تبصره ۱ - پدر و مادر و برادر و خواهر و زن یا شوهر و اولاد بلافصل و عروس و داماد اشخاص مندرج در این قانون و همچنین شرکت‌ها و مؤسساتی که اقرباء فوق‌الذکر به نحو مندرج در بند ۷ و ۸ در آن سهیم یا دارای سمت باشند نمی‌توانند با وزارتخانه‌ها و یا بانک‌ها و یا شهرداری‌ها و سازمان‌ها و یا سایر مؤسسات مذکور در این قانون که این اشخاص در آن سمت وزارت یا معاونت یا مدیریت دارند وارد معامله یا داوری شوند.

تبصره ۲ - شرکت‌های تعاونی کارمندان مؤسسات مذکور در این ماده در امور مربوط به تعاون از مقررات این قانون مستثنی خواهند بود.

تبصره ۳ - منظور از معاملات مندرج در این ماده عبارت است از:

۱ - مقاطعه کاری (به استثنای معاملات محصولات کشاورزی ولو این که از طریق مقاطعه انجام شود).

۲ - حق‌العمل کاری.

۳ - اکتشاف و استخراج و بهره‌برداری (به استثنای معادن طبقه اول مندرج در قانون معادن و همچنین نمک طعام که معادن مذکور در ملک شخصی آنها واقع است).

۴ - قرارداد نقشه‌برداری و قرارداد نقشه‌کشی و نظارت در اجرای آن.

۵ - قرارداد مطالعات و مشاورات فنی و مالی و حقوقی.

۶ - شرکت در مزایده و مناقصه.

۷ - خرید و فروش‌هایی که باید طبق قانون محاسبات عمومی با مناقصه و یا مزایده انجام شود هر چند به موجب قوانین دیگر از مناقصه و مزایده استثناء شده باشد.

تبصره ۴ - معاملات اجناس و کالاهای انحصاری دولت و امور مطبوعاتی دولت و شهرداری‌ها موضوع این قانون مستثنی است.

ماده ۲ - اشخاصی که بر خلاف مقررات ماده فوق شخصاً و یا به نام و یا واسطه اشخاص دیگر مبادرت به انجام معامله نمایند و یا به عنوان داوری در دعوی فوق‌الاشعار شرکت کنند و همچنین هر یک از مستخدمین دولتی (اعم از کشوری و لشگری) و سایر اشخاص مذکور در ماده فوق در هر رتبه و درجه و مقامی که باشند هر گاه برخلاف مقررات این قانون عمل نمایند به حبس مجرد از دو تا چهار سال محکوم خواهند شد و همین مجازات برای مسؤولین شرکت‌ها و مؤسسات مذکور در بند ۷ و ۸ ماده اول که با علم و اطلاع بستگی و ارتباط خود و یا شرکاء را در موقع تنظیم قرارداد و انجام معامله اظهار نمایند نیز مقرر است و معاملات مزبور باطل بوده و متخلف شخصاً و در صورت تعدد متضامناً مسؤول پرداخت خسارات ناشی از آن معامله یادآوری و ابطال آن می‌باشند.

تبصره - کارمندان مشمول ماده اول که بر اثر اجرای این قانون مایل به ادامه خدمت دولتی نباشند بازنشسته محسوب و در صورتی که مشمول مقررات بازنشستگی نباشند کسور بازنشستگی پرداختی دفعتاً واحده به آنان پرداخت می‌شود.

ماده ۳ - از تاریخ تصویب این قانون هیچ یک از نمایندگان مجلسین در دوره نمایندگی حق قبول وکالت در محاکم و مراجع دادگستری ندارند ولی دعاوی و وکالت‌هایی که قبل از تصویب این قانون قبول کرده‌اند به قوت خود باقی است.

ماده ۴ - دولت مأمور اجرای این قانون می‌باشد.

ب - تسهیل در ارتقاء تحصیلی و ورود به رشته‌های تحصیلی مورد علاقه در دوره‌های قبل و بعد از ورود به دانشگاه

ج - اعطاء حمایت‌های مالی و بورس تحصیلی از طریق وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و بنیاد ملی نخبگان

د - هدایت تحصیلی در زمینه‌ها و رشته‌های اولویت‌دار مورد نیاز کشور

ه - برقراری بیمه تأمین اجتماعی و بیمه پایه سلامت فرد و خانواده وی

و - رفع دغدغه خطرپذیری مالی در انجام مراحل پژوهشی و امور نوآورانه

ز - حمایت از تجاری‌سازی دستاوردهای آنان

ح - تقویت ابعاد معنوی، بصیرت‌افزایی، خودباوری و تعلق ملی

ط - ایجاد و تقویت مراکز علمی، تحقیقاتی و فناوری توانمند در تراز بین‌المللی و با امکانات خاص در شاخه‌های مختلف علوم و فنون بنیادی و راهبردی با به‌کارگیری نخبگان و دانشمندان در جهت خلق دانش، ایده‌های نو و تبدیل علم به ثروت در طول برنامه.

ی - ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای نخبگان و استعداد‌های برتر متناسب با تخصص و توانمندی‌های آنها و اولویت‌های کشور با حمایت از سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر جهت تبدیل دانش فنی به محصول قابل ارائه به بازار کار.

ک - ایجاد ساز و کارهای مناسب برای افزایش سهم مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و استعداد‌های برتر در تصمیم‌سازی‌ها و مدیریت کشور.

ل - ایجاد ساز و کار لازم برای مشارکت انجمن‌های علمی، نخبگان و دانشمندان کشور در همایش‌ها، کنفرانس‌ها و مجامع علمی و پژوهشی بین‌المللی و برتر جهان و بهره‌گیری از توانمندی‌های دانشمندان و نخبگان ایرانی در جهان و فراهم کردن فرصت‌های مطالعاتی مناسب در داخل و خارج کشور

م - تأمین و پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت جواز امتیاز علمی (patent) در سطح ملی و بین‌المللی و ایجاد تمهیدات و تسهیلات لازم برای انتشار آثار مفید علمی آنان

ماده ۱۹- الف - در راستای تحقق بند (۸) سیاست‌های کلی ابلاغی^(۱) و با هدف ارتقاء

۱ - بند (۸) سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: تحول در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقاء کیفی آن براساس نیازها و اولویت‌های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان.

کیفی سه حوزه دانش، مهارت و تربیت اسلامی به دولت اجازه داده می‌شود برنامه تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش کشور را در چهارچوب قوانین موضوعه و با رعایت اولویت‌های ذیل تدوین نماید و پس از تصویب در هیأت وزیران به اجراء درآورد:

۱ - تحول در برنامه‌های آموزشی و پرورشی و درسی جهت کسب شایستگی‌های مورد نیاز فرد ایرانی توسط دانش‌آموختگان دوره آموزش عمومی مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و نیازسنجی و به‌کارگیری فناوری

۲ - هدایت تحصیلی بر اساس علایق و ویژگی‌های دانش‌آموزان، توسعه حرفه‌ای و سرمایه انسانی مورد نیاز کشور

۳ - اصلاح نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با تأکید بر رویکرد ارزشیابی برای تحقق فرآیند یاددهی - یادگیری در کلیه دوره‌های تحصیلی و تحقق کامل این فرآیند تا پایان برنامه

۴ - بسترسازی و ایجاد انگیزه لازم برای ورود دانش‌آموزان مستعد به رشته‌های علوم انسانی

۵ - برنامه‌ریزی برای برقراری توازن بین تعداد دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تحصیلی متناسب با نیازهای جامعه به تدریج و در طول برنامه و برقراری توازن تا پایان برنامه

۶ - بسترسازی مناسب برای کسب حداقل یک شایستگی و مهارت با توجه به نیاز بازار کار تا پایان برنامه برای تمامی دانش‌آموزان دوره متوسطه نظری

۷ - استقرار نظام تضمین کیفیت جهت پایش، ارزشیابی، اصلاح و افزایش بهره‌وری

۸ - سنجش و ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای نیروی انسانی موجود و موردنیاز آموزش و پرورش بر اساس شاخص‌های آموزشی و پرورشی

۹ - ارائه برنامه جامع آموزش قرآن روان خوانی و فهم قرآن و برنامه تلفیقی قرآن، معارف اسلامی و عربی با اهداف قرآنی

۱۰ - برنامه‌ریزی جهت تدوین برنامه‌های آموزشی ارتقاء سلامت جسمانی و روانی مبتنی بر آموزه‌های دینی و قرآنی

۱۱ - تقویت و گسترش نظام مشاوره دانش‌آموز و خانواده جهت تحقق سلامت روحی دانش‌آموزان

۱۲ - بهره‌برداری از اماکن ورزشی سازمان تربیت بدنی در ساعات بلا استفاده جهت

ارتقاء سلامت جسمی دانش آموزان

۱۳ - افزایش سرانه فضاهای ورزشی دانش آموزان

۱۴ - به کارگیری فناوری ارتباطات و اطلاعات در کلیه فرآیندها جهت تحقق عدالت آموزشی و تسهیل فرآیندهای موجود و ارائه برنامه‌های آموزشی و دروس دوره‌های تحصیلی به صورت الکترونیکی

۱۵ - ایجاد تعامل و ارتباط مؤثر با دیگر نظام‌های آموزشی در کشور از جمله آموزش عالی به عنوان زیر نظام یک نظام واحد

۱۶ - ایجاد تعامل آموزشی سازنده با دیگر کشورها و مراکز بین‌المللی مانند یونسکو، آی‌سسکو و یونیوک

ب - دولت موظف است به منظور افزایش بهره‌وری از طریق بهینه‌سازی در منابع انسانی و منابع مالی در وزارت آموزش و پرورش به نحوی اقدام نماید که در طول برنامه سهم اعتبارات غیرپرسنلی به پرسنلی افزایش یابد.

ج - آموزش و پرورش مجاز است در حدود مقرر در اصل پانزدهم (۱۵) قانون اساسی^(۱) گویش محلی و ادبیات بومی را در مدارس تقویت نماید.

د - وزارت آموزش و پرورش موظف است به منظور تضمین دسترسی به فرصت‌های عادلانه آموزشی به تناسب جنسیت و نیاز مناطق به ویژه در مناطق کمتر توسعه‌یافته و رفع محرومیت آموزشی، نسبت به آموزش از راه دور و رسانه‌ای و تأمین هزینه‌های تغذیه، رفت و آمد، بهداشت و سایر امور مربوط به مدارس شبانه‌روزی اقدام نماید.

ه - وزارت آموزش و پرورش مکلف است برای تأمین نیازهای ویژه و توانبخشی گروه‌های مختلف آموزشی اقدامات زیر را انجام دهد:

۱ - منعطف سازی مدارس و گسترش اجرای برنامه‌های تلفیقی و فراگیر

۲ - تدوین برنامه‌های جامع اطلاع رسانی جهت آگاه‌سازی و آموزش والدین کودکان با

نیازهای خاص

۱ - اصل پانزدهم ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس، در کنار زبان فارسی آزاد است.

۳ - تقویت طرح سنجش کودکان و افزایش امر مشاوره در این مدارس

۴ - توسعه مدارس استثنایی و کودکان با نیازهای خاص و فراهم آوردن شرایط و امکانات

خاص لازم جهت توانمندسازی و افزایش مهارت‌های موردنیاز این گونه آموزش پذیران

و - سازمان صدا و سیما موظف است در راستای ترویج ارزش‌های اسلامی - ایرانی، ارتقاء سطح فرهنگ عمومی و مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی، تقویت و گسترش برنامه‌های آموزشی، علمی و تربیتی در شبکه‌های مرتبط به ویژه برای دانش‌آموزان و دانشجویان در جهت حمایت از تحول در نظام آموزش و پرورش و تقویت هویت ملی جوانان را در اولویت قرار دهد.

۲۰۵۵ - الف - به منظور زمینه‌سازی برای تربیت نیروی انسانی متخصص و متعهد،

دانش‌مدار، خلاق و کارآفرین، منطبق با نیازهای نهضت نرم‌افزاری، با هدف توسعه کمی و کیفی دولت مجاز است:

۱ - هزینه سرانه تربیت نیروی انسانی متخصص مورد تقاضای کشور بر اساس هزینه‌های

آموزشی و هزینه‌های خدمات پژوهشی، تحقیقاتی و فناوری مورد حمایت را در چهارچوب بودجه‌ریزی عملیاتی برای هر دانشگاه و مؤسسه آموزشی، تحقیقاتی و فناوری دولتی محاسبه و به‌طور سالانه تأمین کند.

۲ - حمایت مالی و تسهیل شرایط برای افزایش تعداد مجلات پژوهشی و ترویجی

کشور در زمینه‌های مختلف علمی با حفظ کیفیت به‌گونه‌ای که تا پایان برنامه تعداد مجلات و مقالات چاپ شده در مجلات علمی داخلی نسبت به سال پایانی برنامه چهارم را حداقل به دو برابر افزایش دهد. همچنین تمهیدات لازم برای دسترسی به بانک‌های اطلاعاتی علمی معتبر را فراهم نماید.

۳ - از ده دانشگاه برتر وابسته به وزارت علوم تحقیقات و فناوری و پنج دانشگاه برتر

وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که دارای عملکرد برجسته در راستای گسترش مرزهای دانش و فناوری هستند حمایت مالی و حقوقی و پشتیبانی ویژه نماید.

۴ - از انجمن‌های علمی، حمایت مالی به عمل آورد.

ب - دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌هایی که دارای معجز

از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و

آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی ربط می‌باشند بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به‌ویژه قانون محاسبات عمومی، قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱)، قانون برگزاری مناقصات^(۲) و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چهارچوب

۱ - به مجموعه‌های قانون محاسبات عمومی و قانون مدیریت خدمات کشوری از انتشارات این معاونت رجوع شود.

۲ - قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳/۱/۲۵ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۳/۱۱/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام :

فصل اول - کلیات

ماده ۱- کاربرد

الف - این قانون به منظور تعیین روش و مراحل برگزاری مناقصات به تصویب می‌رسد و تنها در معاملاتی که با رعایت این قانون انجام می‌شود، کاربرد دارد.

ب - قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی، شرکت‌های بیمه دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی (در مواردی که آن بنیادها و نهادها از بودجه کل کشور استفاده می‌نمایند)، مؤسسات عمومی، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی، شورای نگهبان قانون اساسی و همچنین دستگاه‌ها و واحدهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است، اعم از این که قانون خاص خود را داشته و یا از قوانین و مقررات عام تبعیت نمایند نظیر وزارت جهاد کشاورزی، شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های تابعه آنها موظفند در برگزاری مناقصه مقررات این قانون را رعایت کنند.

تبصره - نیروهای مسلح، تابع مقررات و ضوابط خاص خود بوده و از شمول این قانون مستثنی هستند.

ماده ۲- تعاریف

واژگانی که در این قانون به کار برده شده، به شرح زیر تعریف می‌شوند:

الف - مناقصه: فرآیندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه)، که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود.

ب - مناقصه‌گزار: دستگاه موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون که مناقصه را برگزار می‌نماید.

ج - مناقصه‌گر: شخصی حقیقی یا حقوقی است که اسناد مناقصه را دریافت و در مناقصه شرکت می‌کند.

د - کمیته فنی بازرگانی: هیأتی است با حداقل سه عضو خبره فنی بازرگانی صلاحیتدار که از سوی مقام مجاز دستگاه مناقصه‌گزار انتخاب می‌شود و ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها و سایر وظایف مقرر در این قانون را برعهده می‌گیرد.

هـ- ارزیابی کیفی مناقصه‌گران: عبارت است از ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران که از سوی مناقصه‌گزار یا به تشخیص وی توسط کمیته فنی بازرگانی انجام می‌شود.

و - ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها: فرآیندی است که در آن مشخصات، استانداردها، کارایی، دوام و سایر ویژگی‌های فنی بازرگانی پیشنهادها، مناقصه‌گران بررسی، ارزیابی و پیشنهادها قابل قبول برگزیده می‌شوند.

ز - ارزیابی مالی: فرآیندی است که در آن مناسب‌ترین قیمت به شرح مندرج در ماده (۲۰) این قانون از بین پیشنهادهایی که از نظر فنی بازرگانی پذیرفته شده‌اند، برگزیده می‌شود.

ح - ارزیابی شکلی: عبارت است از بررسی کامل بودن اسناد و امضای آن‌ها، غیرمشروط و خوانا بودن پیشنهاد قیمت.
 ط - انحصار: انحصار در معامله عبارت است از یگانه بودن متقاضی شرکت در معامله که به طرق زیر تعیین می‌شود:
 ۱- اعلان هیأت‌وزیران برای کالاها و خدماتی که در انحصار دولت است.
 ۲- انتشار آگهی عمومی و ایجاد تنها یک متقاضی برای انجام معامله.
 ی - برنامه زمانی مناقصه: سندی است که در آن زمان و مهلت برگزاری مراحل مختلف مناقصه، مدت اعتبار پیشنهادها و زمان انعقاد قرارداد مشخص می‌شود.

ماده ۳ - طبقه‌بندی معاملات^(*)

معاملات از نظر نصاب (قیمت معامله) به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱ - معاملات کوچک: معاملاتی که به قیمت ثابت سال ۱۳۸۲ کمتر از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد.
 ۲ - معاملات متوسط: معاملاتی که مبلغ مورد معامله بیش از سقف مبلغ معاملات کوچک بوده و از ده برابر سقف ارزش معاملات کوچک تجاوز نکند.

۳ - معاملات بزرگ: معاملاتی که مبلغ برآورد اولیه آن‌ها بیش از ده برابر سقف ارزش مبلغ معاملات کوچک باشد.
 تبصره ۱ - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در ابتدای هر سال نصاب معاملات را براساس شاخص بهای کالاها و خدمات اعلام شده توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، جهت تصویب به هیأت‌وزیران پیشنهاد نماید.
 تبصره ۲ - مبلغ نصاب برای معاملات کوچک و متوسط مبلغ مورد معامله و در معاملات عمده مبلغ برآوردی واحد متقاضی معامله می‌باشد.

تبصره ۳ - مبلغ یا برآورد معاملات مشمول هر یک از نصاب‌های فوق نباید با تفکیک اقلامی که به‌طور متعارف یک مجموعه واحد تلقی می‌شوند، به نصاب پایین‌تر برده شود.

ماده ۴ - طبقه‌بندی انواع مناقصات

الف - مناقصات از نظر مراحل بررسی به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱- مناقصه یک مرحله‌ای: مناقصه‌ای است که در آن نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقصه پکت‌های پیشنهاد مناقصه‌گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می‌شود.
 ۲- مناقصه دو مرحله‌ای: مناقصه‌ای است که به تشخیص مناقصه‌گزار، بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه، کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصه گزارش می‌کند و براساس مفاد ماده (۱۹) این قانون برنده مناقصه تعیین می‌شود.

ب - مناقصات از نظر روش دعوت مناقصه‌گران به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱- مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد.
 ۲- مناقصه محدود: مناقصه‌ای است که در آن به تشخیص و مسؤولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار، محدودیت برگزاری مناقصه عمومی با ذکر ادله تأیید شود.

فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوتنامه برای مناقصه‌گران صلاحیتدار (براساس ضوابط موضوع مواد ۱۳ و ۲۷ این قانون) به اطلاع مناقصه‌گران می‌رسد.

فصل دوم - سازماندهی مناقصات

ماده ۵ - کمیسیون مناقصه

الف - کمیسیون مناقصه از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱ - رییس دستگاه مناقصه‌گزار یا نماینده وی.

۲- ذی‌حساب یا بالاترین مقام مالی دستگاه مناقصه‌گزار حسب مورد.

۳- مسوؤل فنی دستگاه مناقصه‌گزار یا واحدی که مناقصه به درخواست وی برگزار می‌شود.

ب - در مناقصات مربوط به شهرداری‌ها، از سوی شورای شهر یک نفر به عنوان ناظر در جلسات کمیسیون مناقصه شرکت خواهد کرد.

ج - کمیسیون با حضور هر سه نفر اعضای مزبور رسمیت دارد و تمام اعضاء مکلف به‌حضور در جلسه و ابرازنظر هستند. تصمیمات کمیسیون با رأی اکثریت اعضا معتبر خواهد بود.

د - در مناقصات دو مرحله‌ای کمیسیون، مناقصه با حضور رییس دستگاه مناقصه‌گزار تشکیل می‌شود.

ه - اعضای کمیسیون مناقصات در شرکت‌های دولتی با انتخاب هیأت مدیره می‌باشد.

ماده ۶ - وظایف کمیسیون مناقصه

اهم وظایف کمیسیون مناقصه به‌شرح زیر است:

الف - تشکیل جلسات کمیسیون مناقصه در موعد مقرر در فراخوان مناقصه.

ب - بررسی پیشنهادهای مناقصه‌گران از نظر کامل بودن مدارک و امضای آن‌ها و نیز خوانا بودن و غیرمشروط بودن پیشنهادهای قیمت (ارزیابی شکلی).

ج - ارزیابی پیشنهادهای تعیین پیشنهادهای قابل قبول طبق شرایط و اسناد مناقصه.

د - ارجاع بررسی فنی پیشنهادهای کمیته فنی بازرگانی در مناقصات دو مرحله‌ای.

ه - تعیین برندگان اول و دوم مناقصه (طبق ضوابط مواد ۱۹ و ۲۰ این قانون).

و - تنظیم صورت‌جلسات مناقصه.

ز - تصمیم‌گیری درباره تجدید یا لغو مناقصه.

ماده ۷ - هیأت رسیدگی به شکایات

به منظور رسیدگی به دعوای بین مناقصه‌گر و مناقصه‌گزار هیأت رسیدگی تشکیل می‌گردد.

اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

ماده ۸ - وظایف هیأت رسیدگی به شکایات

الف - رسیدگی به اعتراضات مربوط به اجرا نشدن هر یک از مواد این قانون.

ب - صدور رأی تجدید یا لغو مناقصه.

تبصره ۱- موارد زیر مشمول رسیدگی از سوی هیأت رسیدگی به شکایات نیست:

۱ - معیارها و روش‌های ارزیابی پیشنهادها.

۲ - ترجیح پیشنهاد دهندگان داخلی.

۳ - اعتراضاتی که یک ماه پس از اعتبار پیشنهادها ارسال شده باشد.

۴ - شکایت برندگان مناقصات پس از انعقاد قرارداد.

تبصره ۲- آیین‌نامه اجرایی این ماده پس از تصویب این قانون و اساسنامه موضوع ماده (۷) به پیشنهاد سازمان

مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۲*) و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

فصل سوم - برگزاری مناقصات

ماده ۹- فرآیند برگزاری مناقصات

فرآیند برگزاری مناقصات به ترتیب شامل مراحل زیر است:

الف - تأمین منابع مالی.

ب - تعیین نوع مناقصه در معاملات بزرگ (یک مرحله‌ای یا دو مرحله‌ای، عمومی یا محدود).

ج - تهیه اسناد مناقصه.

د - ارزیابی کیفی مناقصه‌گران در صورت لزوم.

ه - فراخوان مناقصه.

و - ارزیابی پیشنهادها.

ز - تعیین برنده مناقصه و انعقاد قرارداد.

ماده ۱۰ - تأمین منابع مالی

الف - انجام معامله به هر طریق مشروط بر آن است که دستگاه‌های موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون به نحو مقتضی نسبت به پیش‌بینی منابع مالی معامله در مدت قرارداد اطمینان حاصل و مراتب در اسناد مرتبط قید شده باشد.

ب - موضوع پیش‌بینی منابع مالی و نحوه ضمان تأخیر تعهدات برای انجام معامله باید به صراحت در شرایط و اسناد مناقصه از سوی دستگاه مناقصه‌گزار قید و تعهد شود.

ماده ۱۱ - روش‌های انجام مناقصه

مناقصه به طرق زیر انجام می‌شود:

الف - در معاملات کوچک، کارپرداز یا مأمور خرید باید با توجه به کم و کیف موضوع معامله (کالا، خدمت یا حقوق) درباره بهای آن تحقیق نماید و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ فاکتور مشخص و به تشخیص و مسؤولیت خود، معامله را با تأمین کیفیت به کمترین بهای ممکن انجام دهد.

ب - در معاملات متوسط، کارپرداز یا مأمور خرید باید با توجه به کم و کیف موضوع معامله (کالا، خدمت یا حقوق) درباره بهای آن تحقیق نماید و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ حداقل سه فقره استعلام کتبی، با تأمین کیفیت مورد نظر، چنانچه بهای به‌دست آمده مورد تأیید مسؤول واحد تدارکاتی یا مقام مسؤول هم‌تراز وی باشد، معامله را با عقد قرارداد یا اخذ فاکتور انجام دهد و چنانچه اخذ سه فقره استعلام کتبی ممکن نباشد با تأیید مسؤول تدارکاتی یا مقام مسؤول هم‌تراز وی، به تعداد موجود کفایت می‌شود.

تبصره - چنانچه مسؤولیت واحد تدارکاتی برعهده کارپرداز واحد باشد امضای نامبرده به منزله امضای مسؤول واحد تدارکاتی است. در صورتی که دستگاه اجرایی فاقد کارپرداز باشد می‌توان وظایف مندرج در این قانون را به متصدیان پست‌های مشابه سازمانی و یا به مأمور خرید محول نمود.

ج - در معاملات بزرگ به یکی از روش‌های زیر عمل می‌شود:

۱ - برگزاری مناقصه عمومی از طریق انتشار فراخوان در روزنامه‌های کثیرالانتشار.

۲ - برگزاری مناقصه محدود.

ماده ۱۲ - ارزیابی کیفی مناقصه‌گران

الف - در ارزیابی کیفی مناقصه‌گران، باید موارد زیر لحاظ شود:

۱ - تضمین کیفیت خدمات و محصولات.

۲ - داشتن تجربه و دانش در زمینه مورد نظر.

۳ - حسن سابقه.

۴ - داشتن پروانه کار یا گواهینامه‌های صلاحیت، در صورت لزوم.

- ۵ - توان مالی متقاضی برای انجام کار در صورت لزوم.
- ب - مراحل ارزیابی کیفی مناقصه‌گران به شرح زیر است:
- ۱ - تعیین معیارهای ارزیابی و اهمیت نسبی معیارها.
  - ۲ - تهیه اسناد ارزیابی.
  - ۳ - دریافت، تکمیل و ارسال اسناد ارزیابی از سوی متقاضیان.
  - ۴ - ارزیابی اسناد دریافت شده و تعیین امتیاز هر یک از مناقصه‌گران و رتبه‌بندی آن‌ها.
  - ۵ - اعلام اسامی مناقصه‌گران صلاحیتدار به کارفرما و امتیازات و رتبه آن‌ها (تهیه لیست کوتاه).
  - ۶ - مستندسازی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.
- ج - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(*) مکلف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی حداکثر سه ماه پس از تصویب این قانون آیین‌نامه اجرایی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران را با رعایت موازین مقرر در این ماده که بیانگر شاخص‌های اندازه‌گیری و روش ارزیابی مناقصه‌گران باشد تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران برساند.
- ماده ۱۳ - فراخوان مناقصه**
- الف - مفاد فراخوان مناقصه حداقل باید شامل موارد زیر باشد:
- ۱ - نام و نشانی مناقصه‌گزار.
  - ۲ - نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.
  - ۳ - نوع و مبلغ تضمین شرکت در مناقصه.
  - ۴ - محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل و گشایش پیشنهادها.
  - ۵ - مبلغ برآورد شده معامله و مبنای آن (در صورتی که تعیین آن میسر یا به‌مصلحت باشد).
- در مواردی که فهرست بهای پایه وجود دارد، برآورد مربوط طبق فهرست یادشده تهیه می‌شود.
- ب - فراخوان مناقصه عمومی باید به تشخیص مناقصه‌گزار از دو تا سه نوبت حداقل در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار کشوری یا استان مربوط منتشر گردد.
- ج - مناقصه‌گزار می‌تواند علاوه بر موارد مذکور در بند (ب) این ماده از طریق سایر رسانه‌های گروهی و رسانه‌های ارتباط جمعی یا شبکه‌های اطلاع‌رسانی نیز فراخوان را منتشر نماید.
- د - در صورتی که نیاز به برگزاری مناقصه بین‌المللی باشد، یا استفاده از تسهیلات اعتباری خارجی مطرح باشد، باید با کسب مجوزهای مربوط و با رعایت موازین قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی، تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲ آگهی مربوط در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار و حداقل یک نوبت در یکی از روزنامه‌های انگلیسی زبان داخل و یک مجله یا روزنامه بین‌المللی مرتبط با موضوع مناقصه، منتشر شود.
- ماده ۱۴ - اسناد مناقصه**
- الف - تمامی اسناد مناقصه باید به طور یکسان به همه داوطلبان تحویل شود.
- ب - اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:
- ۱ - نام و نشانی مناقصه‌گزار.
  - ۲ - نوع و مبلغ تضمین مناقصه.
  - ۳ - محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل پیشنهادها و گشایش آن‌ها.
  - ۴ - مبلغ پیش‌پرداخت و تضمین حسن انجام کار.
  - ۵ - مدت اعتبار پیشنهادها.

- ۶ - شرح کار، مشخصات فنی بازرگانی، استانداردها، نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.
- ۷ - برنامه‌ریزی انجام کار یا تحویل کالا.
- ۸ - معیارها و روش ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.
- ۹ - روش تهیه و مهلت مقرر برای تسلیم پیشنهادهای و تعداد نسخه‌های آن‌ها.
- ۱۰ - متن قرارداد شامل موافقتنامه، شرایط عمومی و خصوصی و ضمایم آن.
- ۱۱ - صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده (۱۷).
- ۱۲ - سایر اسنادی که به تشخیص مناقصه‌گزار لازم باشد.

ماده ۱۵ - ترتیب تهیه و تسلیم پیشنهادهای

الف - شرکت‌کنندگان در مناقصه پس از دریافت یا خرید اسناد باید پیشنهادهای خود را به ترتیب زیر تهیه و به مناقصه‌گزار تسلیم کنند:

- ۱ - تهیه و تکمیل اسناد و پیشنهادهای.
  - ۲ - تسلیم پیشنهادهای در مهلت مقرر در فراخوان مناقصه.
  - ۳ - دریافت رسید تحویل پیشنهادهای.
- ب - مهلت قبول پیشنهادهای درمورد مناقصات داخلی و بین‌المللی از آخرین مهلت تحویل اسناد مناقصه به ترتیب نباید کمتر از ده روز و یک ماه باشد.

ماده ۱۶ - شرایط تسلیم و تحویل پیشنهادهای

الف - هیچ یک از شرکت‌کنندگان در مناقصه، جز در مواردی که در اسناد مناقصه پیش‌بینی شده باشد، نمی‌توانند بیش از یک پیشنهاد تسلیم کنند.

ب - شرکت‌کنندگان در مناقصه، اسناد مناقصه و پیشنهادهای خود را باید در پاکت‌های جداگانه لاک و مهر شده شامل تضمین (پاکت الف)، پیشنهاد فنی بازرگانی (پاکت ب) و پیشنهاد قیمت (پاکت ج) بگذارند و همه پاکت‌ها را در لفاف مناسب و لاک و مهر شده قرار دهند.

ج - مناقصه‌گزار موظف است درمهلت مقرر همه پیشنهادهای ارایه شده شرکت‌کنندگان را پس از دریافت، ثبت و تا جلسه بازگشایی، از پاکت‌ها صیانت نماید.

د - هرگونه تسلیم، تحویل، اصلاح، جایگزینی و یا پس گرفتن پیشنهاد باید به صورت قابل گواهی و در مهلت و مکان مقرر در اسناد مناقصه انجام شود.

ماده ۱۷ - توضیح و تشریح اسناد

الف - چنانچه شرکت‌کننده در اسناد مناقصه، ابهام یا ایرادی مشاهده کند، می‌تواند از مناقصه‌گزار توضیح بخواهد.

ب - توضیحات و پاسخ به پرسش‌های مناقصه‌گران و همچنین درصورت تشکیل «جلسه توضیح اسناد»، رونوشت صورتجلسه آن مطابق ماده (۲۲) این قانون به‌طور یکسان برای همه شرکت‌کنندگان مناقصه‌گر ارسال خواهد شد.

ماده ۱۸ - گشایش پیشنهادهای

الف - پیشنهادهای مناقصه‌گران در زمان و مکان مقرر گشوده می‌شود.

ب - مراحل گشایش پیشنهادهای به شرح زیر است:

۱ - تهیه فهرست اسامی دریافت‌کنندگان اسناد، (پیشنهاددهندگان)، حاضران و شرکت‌کنندگان در جلسه.

۲ - بازکردن پاکت تضمین (پاکت الف) و کنترل آن.

۳ - بازکردن پاکت فنی بازرگانی.

۴ - بازکردن پیشنهاد قیمت و کنترل از نظر کامل بودن مدارک و امضای آن‌ها و کنار گذاشتن پیشنهادهای غیرقابل قبول در مناقصات یک مرحله‌ای.

۵ - تحویل پاکت‌های فنی بازرگانی به کمیته فنی بازرگانی در مناقصات دومرحله‌ای.

۶ - تهیه و تنظیم و امضای صورت‌مجلس گشایش پیشنهادهای توسط کمیسیون مناقصه.

۷ - تحویل پاکت‌های قیمت و پاکت تضمین پیشنهادهای رد شده به مناقصه‌گزار برای استرداد به ذی‌نفع.

ج - در صورت برگزاری مناقصه دو مرحله‌ای، زمان و مکان تشکیل جلسه گشایش پیشنهادهای قیمت، در جلسه گشایش پاکت‌ها اعلام خواهد شد، این مدت فقط برای یک‌بار تا سقف مدت اعتبار پیشنهادهای قابل تمدید است. در این صورت پاکت‌های قیمت در یک لفاف لاک و مهر شده توسط دستگاه مناقصه‌گزار صیانت می‌شود. در مناقصات یک مرحله‌ای، پیشنهادهای قیمت بی‌درنگ گشوده و براساس ماده (۲۰) این قانون، برنده مناقصه تعیین می‌شود.

د - دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است از مناقصه‌گران یا نمایندگان آن‌ها جهت حضور در جلسه گشایش پیشنهادهای مالی دعوت نماید.

ماده ۱۹ - ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادهای

الف - در مناقصات دو مرحله‌ای، مناقصه‌گزار موظف است براساس معیارها و روش‌های اعلام شده در اسناد مناقصه، ارزیابی کیفی مناقصه‌گران و ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادهای را انجام و اعلام نماید.

ب - در صورتی که بررسی فنی بازرگانی پیشنهادهای لازم باشد، نتیجه بررسی طی مهلتی که کمیسیون مناقصه معین می‌کند به جلسه بعدی کمیسیون احاله می‌شود و براساس گزارش کمیته فنی بازرگانی، پاکت‌های قیمت پیشنهاددهندگان که امتیاز فنی بازرگانی لازم را احراز کرده‌اند، گشوده می‌شود.

ج - هرگونه ارزیابی فنی بازرگانی، تنها پیش از گشودن پیشنهادهای قیمت مجاز است.

د - پاکت پیشنهاد قیمت مناقصه‌گرانی که در ارزیابی‌های فنی بازرگانی پذیرفته نشده‌اند، باید ناگشوده بازگردانده شود.

ماده ۲۰ - ارزیابی مالی و تعیین برنده مناقصه

الف - هنگام ارزیابی مالی، مناقصه‌گری که مناسب‌ترین قیمت را حائز شده باشد، به‌عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می‌شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.

ب - پس از گشودن پاکت‌های قیمت، چنانچه بررسی قیمت‌ها و تجزیه و کنترل مبانی آن لازم باشد، کمیسیون مناقصه می‌تواند بررسی آن را به کمیته فنی بازرگانی ارجاع نماید و کمیته فنی بازرگانی حداکثر ظرف دو هفته نتیجه ارزیابی را به کمیسیون مناقصه اعلام می‌کند.

ج - پس از گشودن پیشنهادهای قیمت، تضمین برنده اول و دوم، نزد مناقصه‌گزار نگهداری و تضمین سایر مناقصه‌گران بازگردانده می‌شود.

د - در مناقصات بین‌المللی، مناقصه‌گران داخلی نسبت به مناقصه‌گران خارجی ترجیح دارند. نحوه ترجیح مناقصه‌گران داخلی، در اسناد مناقصه قید خواهد شد. مناقصاتی که در آن‌ها رعایت این قاعده به مصلحت نباشد، باید از سوی شورای اقتصاد تأیید شود.

ماده ۲۱ - انعقاد قرارداد

الف - قرارداد با برنده مناقصه، باید پیش از پایان مدت اعتبار پیشنهادهای منعقد شود.

این مدت حداکثر برای یک بار و برابر مدت پیش‌بینی شده در اسناد مناقصه قابل تمدید است.

بعد از عقد قرارداد تضمین پیشنهاددهنده دوم مسترد می‌گردد.

ب - قرارداد با برنده اول در مهلت پیش‌بینی شده در اسناد، منعقد خواهد شد. چنانچه برنده اول از انعقاد قرارداد امتناع نماید و یا ضمانت انجام تعهدات را ارایه ننماید، تضمین مناقصه وی ضبط و قرارداد با برنده دوم منعقد می‌گردد.

در صورت امتناع نفر دوم، تضمین وی نیز ضبط و مناقصه تجدید خواهد شد.

فصل چهارم - مقررات مناقصات

ماده ۲۲ - شرایط ارسال اسناد و مکاتبات

ارسال مکاتبات یا اسناد مرتبط با مناقصه موضوع ماده (۲۰) این قانون در صورتی معتبر است که فرستادن آن جز در موارد تغییر نشانی یا محل قابل تصدیق باشد مانند پست سفارشی، تلگرام، تلکس و نظایر آن.

ماده ۲۳ - مستند سازی و اطلاع‌رسانی

الف - دولت موظف است ظرف مدت یکسال بانک اطلاعات و پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات را ایجاد و اطلاعات و اسناد زیر را ثبت و نگهداری کند:

۱ - فراخوان مناقصه.

۲ - نام و مشخصات اعضای کمیسیون، مناقصه‌گران و حاضران در جلسات مناقصات.

۳ - خلاصه اسناد مناقصه.

۴ - روش و مراحل ارزیابی کیفی مناقصه‌گران و نتایج ارزیابی آن‌ها.

۵ - صورتجلسات و نتایج ارزیابی‌ها.

۶ - نام، مشخصات و نحوه انتخاب برنده یا برندگان مناقصه.

ب - مناقصه‌گزار موظف است اطلاعات موضوع بند (الف) این ماده و نیز همه اسناد مناقصه را به نحوی مطمئن بایگانی و نگهداری و نسخه‌ای از آن را برای بانک اطلاعات مناقصات ارسال کند.

ج - اطلاعات کلیه معاملات اعم از مناقصه و ترک مناقصه - جز آن دسته از معاملاتی که به تشخیص هیأت‌وزیران باید مستور بماند- باید از طریق شبکه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات در اختیار عموم قرار گیرد.

د - حداکثر شش ماه پس از تصویب این قانون، آیین‌نامه اجرایی نظام مستندسازی و اطلاع‌رسانی مناقصات از سوی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۳*) با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

ماده ۲۴ - تجدید و لغو مناقصه

الف - مناقصه در شرایط زیر تجدید می‌گردد:

۱ - کم بودن تعداد مناقصه‌گران از حدنصاب تعیین شده در اسناد مناقصه.

۲ - امتناع برندگان اول و دوم مناقصه از انعقاد قرارداد.

۳ - پایان مدت اعتبار پیشنهادها.

۴ - رأی هیأت رسیدگی به شکایات.

۵ - بالابودن قیمت‌ها به نحوی که توجیه اقتصادی طرح منتفی گردد.

ب - مناقصه در شرایط زیر لغو می‌شود:

۱ - نیاز به کالا یا خدمات موضوع مناقصه مرتفع شده باشد.

۲- تغییرات زیادی در اسناد مناقصه لازم باشد و موجب تغییر در ماهیت مناقصه‌گردد.

۳ - پیشامدهای غیرمتعارف نظیر جنگ، زلزله، سیل و مانند آن‌ها.

۴ - رأی هیأت رسیدگی به شکایات.

۵ - تشخیص کمیسیون مناقصه مبنی بر تبانی بین مناقصه‌گران.

ج - مناقصه‌گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را مطابق ماده (۲۲) این قانون به آگاهی همه مناقصه‌گران برساند.

ماده ۲۵ - نحوه رسیدگی به شکایات

الف - چنانچه هریک از مناقصه‌گران نسبت به اجرا نشدن موادی از قانون برگزاری مناقصات اعتراض داشته باشد می‌تواند به بالاترین مقام دستگاه مناقصه‌گزار شکایت کند.

ب - دستگاه مناقصه‌گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی‌های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج - در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هریک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذی‌صلاح ارجاع می‌شود و فرآیند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد.

ماده ۲۶ - نحوه برگزاری مناقصه محدود

مناقصه محدود با رعایت مواد (۴) و (۱۳) در موارد زیر برگزار می‌شود:

الف - وجود فهرست‌های مناقصه‌گران صلاحیتدار معرفی شده توسط مراجع ذی‌صلاح دولتی.

تهیه این فهرست با رعایت اصل رقابت بین تمامی مناقصه‌گران صلاحیتدار، برابر آیین‌نامه‌ای است که با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۲*) به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

ب - وجود فهرست کوتاه مناقصه‌گران صلاحیتدار که طبق ماده (۱۲) این قانون حداکثر دو سال قبل تهیه شده باشد. در مناقصه محدود نیازی به انتشار آگهی (انجام ترتیبات موضوع بندهای «ب»، «ج» و «د» ماده ۱۳) این قانون نیست.

ماده ۲۷ - ترک تشریفات مناقصه

در مواردی که انجام مناقصه براساس گزارش توجیهی دستگاه مناقصه‌گزار به تشخیص یک هیأت سه‌نفره مرکب از مقامات مذکور در ماده (۲۸) این قانون میسر نباشد، می‌توان معامله را به طریق دیگری انجام داد و در این صورت هیأت ترک تشریفات مناقصه با رعایت صرفه و صلاح دستگاه ترتیب انجام این‌گونه معاملات را با رعایت سایر مقررات مربوط در هر مورد برای یک نوع کالا یا خدمت تعیین و اعلام خواهد نمود.

ماده ۲۸ - ترکیب هیأت ترک تشریفات مناقصه

ترکیب هیأت ترک تشریفات مناقصه موضوع ماده (۲۷) این قانون در مورد دستگاه‌های موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون به شرح زیر خواهد بود:

الف - در مورد معاملات واحدهای مرکزی دستگاه‌های موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون معاون مالی و اداری و یا مقام مشابه وزارتخانه یا مؤسسه دولتی حسب مورد و ذی‌حساب مربوط یا مقام مشابه و یک نفر دیگر از کارکنان خبره و متعهد دستگاه مربوطه به‌انتخاب بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط.

ب - در انجام معاملات دستگاه‌های اجرایی که دارای اعتبارات استانی هستند در واحدهای خارج از مرکز دستگاه‌های موضوع بند (ب) ماده (۱)، استاندار یا نماینده او و بالاترین مقام دستگاه اجرایی در محل و حسب مورد ذی‌حساب یا مسؤول امور مالی مربوط.

تبصره ۱ - در دستگاه‌هایی که ذی‌حساب ندارند، بالاترین مسؤول امور مالی، جانشین ذی‌حساب می‌باشد.

تبصره ۲- هیأت ترک مناقصه در استانداری‌ها، استاندار یا نماینده او، معاون ذی‌ربط استاندار و ذی‌حساب استانداری می‌باشد.

ج - در مورد انجام معاملات شرکت‌های دولتی، مدیرعامل و یا بالاترین مقام اجرایی و حسب مورد ذی‌حساب یا مدیر مالی شرکت و یک نفر به انتخاب مجمع عمومی یا شورای عالی حسب مورد.

د - هیأت موضوع این ماده که در هر مورد بنا به دعوت بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها تشکیل می‌شود، با حضور هر سه نفع‌اعضای مربوطه رسمیت دارد و کلیه اعضا مکلف به حضور در جلسات هیأت و ابراز نظر خود نسبت به گزارش توجیهی دستگاه اجرایی مربوط در مورد تقاضای ترک مناقصه و همچنین نحوه انجام معامله موردنظر هستند لکن تصمیمات هیأت با رأی اکثریت اعضا معتبر خواهد بود.

ه - در اجرای ماده (۲۷) این قانون در صورتی که مبلغ معامله بیش از پنجاه برابر نصاب معاملات کوچک باشد، انجام معامله پس از تصویب هیأت‌های سه نفری موضوع این ماده حسب مورد با تأیید مقامات زیر مجاز خواهد بود:

۱- در مورد واحدهای مرکزی وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی، به ترتیب وزیر یا رییس مؤسسه مزبور و در مورد شرکت‌های دولتی هیأت مدیره شرکت.

۲- در مورد دستگاه‌های اجرایی محلی تابع نظام بودجه استانی و در مورد معاملات مربوط به اعتبارات غیراستانی که توسط وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی به واحدهای خارج از مرکز ابلاغ می‌گردد و همچنین در مورد مؤسسات دولتی مستقر در خارج از مرکز، استاندار استان مربوطه.

تبصره - در مواردی که استاندار شخصاً در هیأت ترک مناقصه موضوع این ماده شرکت کند و با نظر موافق صورتجلسه مربوط را امضا نماید، تأیید مجدد وی ضرورت ندارد.

۳ - در مورد معاملات مربوط به قوه قضاییه، شورای نگهبان، صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، دیوان محاسبات کشور و سایر مؤسسات دولتی که به صورت مستقل اداره می‌شوند و تابع هیچ یک از وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی نیستند، به ترتیب رییس قوه قضاییه یا حسب مورد یکی از معاونین منتخب وی، رییس سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، رییس دیوان محاسبات کشور و بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط.

۴ - در مورد معاملات مربوط به مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی بالاترین مقام اجرایی نهاد یا مؤسسه مربوط. و - در اجرای بند (ه) این ماده در صورتی که مبلغ معامله بیش از دویست برابر نصاب معاملات کوچک باشد انجام معامله پس از تصویب هیأت‌های سه نفری موضوع این ماده تا پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران منوط به تأیید شورای اقتصاد و پس از آن منوط به تأیید هیأتی مرکب از رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (دبیر هیأت)، وزیر امور اقتصادی و دارایی و بالاترین مقام مذکور در بند (ه) خواهد بود.

ماده ۲۹ - موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه

در موارد زیر الزام به برگزاری مناقصه نیست و دستگاه‌های اجرایی مندرج در بند (ب) ماده (۱) این قانون می‌توانند بدون انجام تشریفات مناقصه، معامله مورد نظر را انجام دهند:

الف - خرید اموال منقول، خدمات و حقوقی که به تشخیص و مسؤلیت وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی در مرکز و یا استان و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها منحصر به فرد (انحصاری) بوده و دارای انواع مشابه نباشد.

ب - خرید، اجاره به شرط تملیک یا اجاره گرفتن اموال غیرمنقول که به تشخیص و مسؤلیت وزیر و یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی در مرکز و یا استان و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها با کسب نظر از هیأت کارشناسان رسمی دادگستری حداقل سه نفر و یا هیأت کارشناسان خبره مربوطه در صورت نبود کارشناسان رسمی انجام خواهد شد.

مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و اداری - استخدامی - تشکیلاتی مصوب هیأت امناء که حسب مورد به تأیید وزراء علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رییس جمهور می‌رسد، عمل می‌نمایند. اعضاء هیأت علمی ستادی

ج - خرید اموال منقول و غیرمنقول، کالا و خدمات با قیمت تعیین شده یا کمتر یا حقوقی که نرخ‌های آن‌ها از طرف مراجع قانونی ذی‌صلاح تعیین شده باشد.

د - تعمیر تجهیزات و ماشین‌آلات ثابت و متحرک و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات صرفاً جایگزین و مرتبط با تداوم تولید در واحدهای تولیدی به نحوی که شامل توسعه واحد نگردد به تشخیص و مسؤولیت وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی در مرکز و یا استان و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها با رعایت صرفه و صلاح کشور.

ه - خرید خدمات مشاوره اعم از مهندسی مشاور و مشاوره فنی بازرگانی مشتمل بر مطالعه، طراحی و یا مدیریت بر طرح و اجرا و نظارت و یا هر نوع خدمات مشاوره‌ای و کارشناسی.

آیین‌نامه اجرایی این بند جهت تعیین ضوابط، موازین و معیارهای خدمات مشاوره حداقل ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

و - خدمات فرهنگی و هنری، آموزشی و ورزشی و نظایر آن به تشخیص و مسؤولیت وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی که امکان برگزاری مناقصه مقدور نباشد با رعایت صرفه و صلاح کشور.

ز - خرید قطعات یدکی برای تعویض و یا تکمیل لوازم و تجهیزات ماشین‌آلات ثابت و متحرک موجود و همچنین ادوات و ابزار و وسایل اندازه‌گیری دقیق و لوازم آزمایشگاه‌های علمی و فنی و نظایر آن که تأمین آن با تشخیص بالاترین مقام اجرایی از طریق مناقصه امکان‌پذیر نباشد، با تعیین بهای مورد معامله از سوی حداقل یک نفر کارشناس رشته مربوط که حسب مورد توسط وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی در مرکز و یا استان و یا مقامات مجاز از طرف آن‌ها انتخاب می‌شود.

ح - درمورد معاملات محرمانه به تشخیص هیأت‌وزیران با رعایت صرفه و صلاح کشور.

ط - خرید سهام و تعهدات ناشی از اجرای احکام قضایی.

ماده ۳۰ - نسخ قوانین

از تاریخ تصویب این قانون تمامی قوانین و مقررات مغایر دستگاه‌های مشمول این قانون منسوخ می‌گردد.

(*) ۱ - به موجب تصویب‌نامه ۵۱۵۵۷/ت/۳۷۵۳۷/هـ مورخ ۱۳۸۶/۴/۶ هیأت‌وزیران نصاب معاملات موضوع ماده ۳ قانون به شرح زیر تغییر یافته‌اند:

نصاب معاملات موضوع ماده (۳) قانون برگزاری مناقصات - مصوب ۱۳۸۳ - به شرح زیر تعیین می‌شود:

۱- معاملات کوچک: معاملاتی که کمتر از بیست‌ونه میلیون و سیصدوچهل هزار (۲۹/۳۴۰/۰۰۰) ریال باشد.

۲- معاملات متوسط: معاملاتی که مبلغ معامله بیش از سقف معاملات کوچک بوده و از دویست و نودو سه میلیون و چهارصد هزار (۲۹۳/۴۰۰/۰۰۰) ریال تجاوز نکند.

۳- معاملات بزرگ: معاملاتی که مبلغ برآورد اولیه آنها بیش از دویست و نود و سه میلیون و چهارصد هزار (۲۹۳/۴۰۰/۰۰۰) ریال باشد.

نصاب‌های تعیین شده از تاریخ ابلاغ این تصویب‌نامه تا زمانی که اصلاح نشده‌اند قابل اجرا خواهند بود.

(*) ۲ - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور

وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز مشمول حکم این بند هستند. حکم این بند شامل مصوبات، تصمیمات و آیین‌نامه‌های قبلی نیز می‌گردد و مصوبات یاد شده مادام که اصلاح نگردیده به قوت خود باقی هستند.

تبصره ۱- هرگونه اصلاح ساختار و مقررات مالی- اداری، معاملاتی، استخدای و تشکیلاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و همچنین فرهنگستان‌های تخصصی فقط مشمول مفاد این بند است.

تبصره ۲- اعتبارات اختصاص یافته از منابع عمومی دولت به این مراکز و مؤسسات کمک تلقی شده و بعد از پرداخت به این مراکز به هزینه قطعی منظور و بر اساس بودجه تفصیلی مصوب هیأت امناء و با مسؤلیت ایشان قابل هزینه است.

ج- معادل درآمدهایی که مؤسسات و مراکز آموزش عالی، پژوهشی و فناوری و فرهنگستان‌ها در هر سال از محل تبرعات، هدایا و عواید موقوفات جذب می‌نمایند از محل درآمد عمومی نیز به‌عنوان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین و محاسبه می‌گردد.

د- به‌منظور افزایش کارایی مأموریت‌های اصلی دانشگاه‌ها در امور آموزش، پژوهش و فناوری در هر سال حداقل بیست درصد (۲۰٪) از امور خدمات رفاهی دانشجویان از نظر ساختاری از بدنه دانشگاه‌ها جدا و به بخش غیردولتی واگذار گردد.

ه- دولت مکلف است به‌منظور کاهش تصدی‌گری، جلوگیری از انجام امور موازی و تقویت نقش حاکمیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وحدت‌رویه در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، ارتقاء کمیت و کیفیت ارائه خدمات دانشجویی نسبت به ایجاد مدیریت واحد ساماندهی امور مربوط، بهره‌گیری از مجموعه امکانات و توانمندی‌های حقوقی، پرسنلی و اعتبارات صندوق رفاه دانشجویان، فعالیت‌های امور ورزشی دانشجویان، اداره تربیت بدنی و معاونت دانشجویی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طی سال اول برنامه اقدام کند.

و- اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای از محل بودجه عمومی دولت به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌ها بر اساس ردیف مستقل در بودجه سنواتی آنها در قالب اعتبارات ملی اختصاص می‌یابد.

ز- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور حمایت از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، آزاد اسلامی، علمی- کاربردی و پیام نور و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت آموزش و

پرورش، مؤسسات آموزش عالی غیر دولتی که دارای مجوز از یکی از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشند تسهیلات اعتباری به صورت وام بلند مدت قرض‌الحسنه در اختیار صندوق رفاه دانشجویان و یا سایر نهادهای ذی‌ربط قرار دهد.

ح - دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی مجازند از ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش رایگان خود و یا ظرفیت‌های جدیدی که ایجاد می‌کنند، براساس قیمت تمام‌شده یا توافقی با بخش غیردولتی و با تأیید هیأت امناء در مقاطع مختلف دانشجو بپذیرند و منابع مالی دریافتی را حسب مورد پس از واریز به خزانه کل به حساب درآمدهای اختصاصی منظور کنند.

ط - به دانشگاه‌ها اجازه داده می‌شود بخشی از ظرفیت آموزشی خود را از طریق پذیرش دانشجوی خارجی با دریافت شهریه تکمیل کنند. در موارد خاص به‌منظور ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی پذیرش دانشجوی خارجی با تصویب هیأت امناء بدون دریافت شهریه یا با تخفیف، مجاز است.

ی - دانشگاه‌های کشور، حسب مورد به تشخیص وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تصویب شورای گسترش وزارتخانه‌های مربوط، می‌توانند نسبت به تأسیس شعب در شهر محل استقرار خود یا دیگر شهرها و مناطق آزاد داخل کشور و نیز در خارج کشور به صورت خودگردان و با دریافت شهریه از داوطلبان اقدام کنند.

ک - شهریه دانشجویان جانباز بیست و پنج درصد (۲۵٪) و بالاتر و فرزندان آنان، فرزندان شاهد، آزادگان و فرزندان آنان و دانشجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و سازمان بهزیستی از محل اعتبارات ردیف مستقل معاونت تأمین شود.

تبصره ۱ - پذیرش دانشجو در شعب دانشگاه‌های مذکور در داخل کشور خارج از آزمون سراسری انجام خواهد شد. ضوابط پذیرش دانشجو برای دوره کارشناسی توسط کارگروه موضوع ماده (۴) قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۸۶/۸/۱۶^(۱) و برای دوره‌های

۱ - ماده ۴ قانون پذیرش دانشجو در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۸۶/۸/۹^(*) مجلس شورای اسلامی: برای پذیرش دانشجو در هر رشته سابقه تحصیلی دروس مرتبط با آن رشته ملحوظ می‌گردد. این دروس و میزان تأثیر هر یک با توجه به اهمیت آنها و همچنین پایه‌های تحصیلی که در سوابق تحصیلی مؤثر است توسط کارگروهی (کمیته‌ای) مرکب از افراد ذیل تعیین خواهد شد:

تحصیلات تکمیلی با پیشنهاد دانشگاه‌ها و حسب مورد با تأیید یکی از وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری یا بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعیین می‌شود.

تبصره ۲ - میزان شهریه دریافتی از دانشجویان با توجه به نوع رشته و سطح خدمات آموزشی، کمک آموزشی و رفاهی ارائه شده، توسط هیأت امناء دانشگاه تعیین و اعلام می‌شود.

اجرای دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های معتبر خارجی طبق ضوابط وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در این گونه شعب بلامانع است.

تبصره ۳ - دولت مکلف است حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ درخواست داوطلب نسبت به اعطاء روادید (ویزا) و اجازه اقامت برای اعضاء هیأت علمی و دانشجویان خارجی این شعب دانشگاهی و جامعه المصطفی‌العالمیه اقدام کند.

تبصره ۴ - دانشجویان ایرانی این شعب دانشگاهی همانند سایر دانشجویان از معافیت

۱- وزیر یا یکی از معاونین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به انتخاب وزیر (رییس کارگروه) کمیته).

۲- وزیر یا یکی از معاونین وزارت آموزش و پرورش به انتخاب وزیر.

۳- وزیر یا یکی از معاونین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به انتخاب وزیر.

۴- رییس یا یکی از معاونین دانشگاه آزاد اسلامی به انتخاب رییس دانشگاه.

۵- رییس سازمان سنجش و آموزش کشور.

تبصره ۱ - نحوه تطبیق سوابق تحصیلی داوطلبانی که فاقد سوابق تحصیلی مطابق این قانون باشند، توسط کارگروه مذکور در این ماده تعیین می‌شود.

تبصره ۲ - داوطلبانی که علاقمند به جبران سوابق تحصیلی خود در همه یا بعضی از مواد درسی باشند می‌توانند سوابق تحصیلی خود را ارتقاء و بهبود بخشند.

شیوه ارتقاء سوابق تحصیلی داوطلبان توسط کارگروه موضوع این ماده تعیین می‌گردد.

تبصره ۳ - دانشگاه‌ها می‌توانند دروس و میزان تأثیر آنها در پذیرش دانشجو در هر رشته را به کارگروه موضوع این ماده پیشنهاد نمایند.

تبصره ۴ - در رشته‌هایی مانند هنر و تربیت بدنی که نیاز به سنجش مهارتهای خاص می‌باشد، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش و دانشگاه آزاد اسلامی علاوه بر اعمال سوابق تحصیلی مجاز به برگزاری امتحان‌های عملی و استعدادسنجی مرتبط با چنین رشته‌هایی می‌باشند.

تبصره ۵ - آیین‌نامه اجرایی این ماده و تبصره‌های (۱) و (۲) آن توسط کارگروه موضوع این ماده تهیه می‌گردد. آیین‌نامه‌ها و تصمیمات این کارگروه به تصویب وزراء علوم، تحقیقات و فناوری - بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش می‌رسد.

(*) ۱ - تاریخ ذکر شده در متن قانون، تاریخ تأیید شورای نگهبان می‌باشد.

تحصیلی برخوردار خواهند بود.

تبصره ۵ - نحوه پذیرش دانشجو موضوع بندهای (ح) و (ی) این ماده در مقاطع مختلف به پیشنهاد هیأت امناء دانشگاهها و مؤسسات یاد شده و حسب مورد با تأیید وزارتخانه‌های ذی‌ربط و با رعایت قانون پذیرش دانشجو در دانشگاهها مصوب ۱۳۸۶/۸/۱۶^(۱) خواهد بود.

۱ - قانون پذیرش دانشجو در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور مصوب ۱۳۸۶/۸/۹^(۱*) مجلس شورای اسلامی:

ماده ۱ - تعاریف:

امتحان نهایی کشوری: آزمونی است که با سوالات یکسان و همزمان در سراسر کشور طبق مقررات وزارت آموزش و پرورش برگزار می‌گردد.

سابقه تحصیلی: نتایج امتحان نهایی کشوری دروسی است که داوطلب در دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی فرا گرفته است.

سابقه پرورشی و مهارتی: رتبه داوطلب در مسابقات فرهنگی، هنری، ورزشی، مهارتی، علمی و پژوهشی در سطح استانی، کشوری یا بین‌المللی است. عناوین و ضوابط این مسابقات به پیشنهاد وزارت آموزش و پرورش و تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی خواهد بود.

ماده ۲ - پذیرش دانشجو در مقطع کاردانی (پیوسته و ناپیوسته)، کارشناسی، کارشناسی ارشد پیوسته، دکترای حرفه‌ای و دکترای پیوسته براساس سوابق تحصیلی داوطلب و آزمون‌های سراسری خواهد بود. تأثیر سوابق تحصیلی در هر سال نسبت به سال قبل افزایش می‌یابد به نحوی که حداکثر تا پایان سال اول برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران آزمون‌های سراسری ورودی دانشگاهها و مراکز آموزش عالی به‌طور کامل حذف گردد. دولت موظف است بسترهای لازم را جهت تحقق این ماده فراهم نماید.

تبصره - از سال ۱۳۸۶ وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش و دانشگاه آزاد اسلامی مجازند داوطلبان ورود به مقطع کاردانی (پیوسته و ناپیوسته) را صرفاً براساس سوابق تحصیلی پذیرش نمایند.

ماده ۳ - برگزاری آزمون سراسری برای داوطلبان ورود به دانشگاهها و مراکز آموزش عالی تا قبل از حذف کامل آن براساس «قانون یک مرحله‌ای نمودن آزمون سراسری مصوب ۱۳۷۷/۵/۲۱» مجلس شورای اسلامی خواهد بود.

ماده ۴ - برای پذیرش دانشجو در هر رشته سابقه تحصیلی دروس مرتبط با آن رشته ملحوظ می‌گردد. این دروس و میزان تأثیر هر یک با توجه به اهمیت آنها و همچنین پایه‌های تحصیلی که در سوابق تحصیلی مؤثر است توسط کارگروهی (کمیته‌ای) مرکب از افراد ذیل تعیین خواهد شد:

۱- وزیر یا یکی از معاونین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به انتخاب وزیر (رییس کارگروه کمیته).

۲- وزیر یا یکی از معاونین وزارت آموزش و پرورش به انتخاب وزیر.

۳- وزیر یا یکی از معاونین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به انتخاب وزیر.

۴- رییس یا یکی از معاونین دانشگاه آزاد اسلامی به انتخاب رییس دانشگاه.

۵- رییس سازمان سنجش و آموزش کشور.

تبصره ۱ - نحوه تطبیق سوابق تحصیلی داوطلبانی که فاقد سوابق تحصیلی مطابق این قانون باشند، توسط کارگروه

در مقاطع کارشناسی ارشد و بالاتر با استفاده از ظرفیت‌های جدید از طریق امتحانات ورودی مؤسسات یاد شده با در نظر گرفتن توان علمی داوطلبان با رعایت ضوابط سازمان سنجش آموزش کشور خواهد بود.

تبصره ۶ - مدرک تحصیلی دانشجویان موضوع بندهای (ح) و (ی) این ماده با درج نوع پذیرش و محل تحصیل صادر می‌گردد.

ل - حوزه‌های علمیه از تسهیلات، مزایا و امکاناتی که برای مراکز آموزشی و پژوهشی تعیین شده یا می‌شود، برخوردار هستند.

ماده ۲۱ - دولت مکلف است به منظور گسترش شایستگی حرفه‌ای از طریق افزایش دانش و مهارت با نگرش به انجام کار واقعی در محیط، اصلاح هرم تحصیلی نیروی کار و ارتقاء و توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، کاهش فاصله سطح شایستگی نیروی کار کشور با سطح استانداردهای جهانی و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی و حرفه‌ای برای جوانان و ارتقاء جایگاه

مذکور در این ماده تعیین می‌شود.

تبصره ۲ - داوطلبانی که علاقمند به جبران سوابق تحصیلی خود در همه یا بعضی از مواد درسی باشند می‌توانند سوابق تحصیلی خود را ارتقاء و بهبود بخشند.

شیوه ارتقاء سوابق تحصیلی داوطلبان توسط کارگروه موضوع این ماده تعیین می‌گردد.

تبصره ۳ - دانشگاه‌ها می‌توانند دروس و میزان تأثیر آنها در پذیرش دانشجو در هر رشته را به کارگروه موضوع این ماده پیشنهاد نمایند.

تبصره ۴ - در رشته‌هایی مانند هنر و تربیت‌بدنی که نیاز به سنجش مهارت‌های خاص می‌باشد، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش و دانشگاه آزاد اسلامی علاوه بر اعمال سوابق تحصیلی مجاز به برگزاری امتحان‌های عملی و استعدادسنجی مرتبط با چنین رشته‌هایی می‌باشند.

تبصره ۵ - آیین‌نامه اجرایی این ماده و تبصره‌های (۱) و (۲) آن توسط کارگروه موضوع این ماده تهیه می‌گردد. آیین‌نامه‌ها و تصمیمات این کارگروه به تصویب وزراء علوم، تحقیقات و فناوری - بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش می‌رسد.

ماده ۵ - امتیازات و سهمیه‌ها از قبیل سهمیه مناطق، رزمندگان، شاهد، خانواده معظم شهدا، جانبازان و آزادگان که تاکنون به تصویب مراجع ذی‌ربط رسیده یا می‌رسد، کماکان به قوت خود باقی است و در شیوه پذیرش دانشجو براساس این قانون نیز اعمال می‌گردد.

ماده ۶ - داوطلبانی که براساس این قانون در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی پذیرفته می‌شوند براساس ضوابط پیشنهادی ستاد کل نیروهای مسلح که به تصویب مقام معظم رهبری (فرماندهی کل قوا) می‌رسد، از معافیت تحصیلی خدمت نظام وظیفه برخوردار می‌گردند.

(*) ۱ - تاریخ ذکر شده در متن قانون برنامه، تاریخ تأیید شورای نگهبان می‌باشد.

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی کشور اعم از رسمی، غیررسمی و سازمان نیافته، ظرف یکسال از تاریخ تصویب این قانون در محورهای زیر سازوکارهای لازم را تهیه و با پیش‌بینی الزامات مناسب اجراء کند:

الف - استمرار نظام کارآموزی و کارورزی در آموزش‌های رسمی متوسطه و عالی، غیررسمی فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی

ب - فراهم‌سازی ارتقاء مهارت در کشور از طریق اعطاء تسهیلات مالی با نرخ ترجیحی و تأمین فضاهای فیزیکی و کالبدی با شرایط سهل و زمینه‌سازی حضور فعال و مؤثر بخش غیردولتی در توسعه آموزش‌های رسمی و غیررسمی مهارتی و علمی - کاربردی کشور

ج - افزایش و تسهیل مشارکت بهره‌برداران از آموزش فنی و حرفه‌ای در بخش‌های دولتی و غیردولتی

د - هماهنگی در سیاستگذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور به‌عنوان یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور

هـ - کاربست چهارچوب صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی به‌صورت منسجم برای ارتباط صلاحیت‌ها، مدارک و گواهینامه‌ها در سطوح و انواع مختلف در حوزه حرفه و شغل در جهت به رسمیت شناختن یادگیری مادام‌العمر و تعیین شایستگی‌های سطوح مختلف مهارتی

و - نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی کاردانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیت‌های مورد نیاز تا سال چهارم برنامه

ز - رتبه‌بندی مراکز آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی و غیررسمی براساس شاخص‌های مدیریت اجرایی، فرآیند یاددهی - یادگیری، نیروی انسانی، تحقیق و توسعه منابع و شاخص پشتیبانی فراگیران

ماده ۲۲- دولت مکلف است مابه‌التفاوت اعتبارات مصوب و اعتبارات تخصیص یافته با احتساب تعدیل سال‌های اجرای طرح موضوع قانون اصلاح ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مصوب ۱۳۸۵/۱/۳۰^(۱) را برای بازسازی و مقاوم‌سازی مدارس

۱ - قانون اصلاح ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران برای مقاوم‌سازی مدارس بدون استحکام مصوب ۱۳۸۵/۱/۳۰:

بدون استحکام از محل منابع عمومی و یا حساب ذخیره ارزی در قالب بودجه سنواتی حداکثر ظرف سه سال اول برنامه تأمین نماید.

تبصره ۵ - دولت همچنین مکلف به تنظیم و اجرای سیاست‌های حمایتی از خیرین مدرسه ساز می‌باشد و باید معادل کمک‌های تحقیقیافته آنان را جهت تکمیل پروژه‌های نیمه تمام در بودجه سنواتی منظور نماید.

آیین‌نامه اجرایی این ماده حداکثر ظرف دو ماه از تصویب برنامه توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده واحد ۱ - برای اجرای بند (م) ماده (۵۲) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳^(۱*) به دولت اجازه داده می‌شود مبلغ سه میلیارد و نهصد و پنجاه و چهار میلیون (۳ ۹۵۴ ۰۰۰ ۰۰۰) دلار مطابق جدول زیر طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ از محل صندوق ذخیره ارزی برداشت و در اختیار وزارت آموزش و پرورش (سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور) قرار دهد تا براساس موافقتنامه‌هایی که با سازمان مدیریت برنامه‌ریزی کشور^(۲*) مبادله می‌نماید برای تخریب و نوسازی ۱۳۱۹۳۵ باب کلاس خطرآفرین و مقاوم‌سازی ۱۰۲۶۰۱۰ باب کلاس بدون استحکام هزینه نماید.

سال	اعتبار میلیون دلار
۱۳۸۵	۶۰۹
۱۳۸۶	۱۱۱۵
۱۳۸۷	۱۱۱۵
۱۳۸۸	۱۱۱۵
جمع	۳۹۵۴

تبصره ۱ - هر سال معادل تعدیل قیمت‌ها به مبلغ مصوب سالانه اضافه شود.

تبصره ۲ - مدارس ساخته‌شده باید از نظر مقاوم بودن در برابر زلزله به تأیید پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله و از نظر واجد شرایط بودن استحکام ساختمان و استانداردهای لازم به تأیید وزارت مسکن و شهرسازی برسد.

تبصره ۳ - موارد موضوع این قانون با رعایت کامل مقررات ملی ساختمان ایران و الزامات مندرج در قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان انجام پذیرد.

(۱*) - بند (م) ماده ۵۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳: پیش‌بینی تسهیلات و امکانات لازم برای نوسازی، مقاوم‌سازی و استاندارد و متناسب نمودن فضاهای آموزشی، به ویژه مدارس دخترانه و تنظیم سازوکارهای حمایتی از خیرین مدرسه‌ساز.

(۲*) - در حال حاضر معاونت توسعه و مدیریت سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

۵۵۵۳ - از ابتدای برنامه دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش با کلیه امکانات، اموال منقول و غیرمنقول و نیروی انسانی و دارایی‌ها و تعهدات مسؤولیت‌ها از وزارت مذکور منتزع و به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ملحق می‌گردد. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مکلف است در مقاطع کاردانی پیوسته و کارشناسی ناپیوسته به پذیرش دانشجو در این دانشکده‌ها و آموزشکده‌ها اقدام نماید.

تبصره ۵ - مبنای انتزاع و انتقال، دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای است که در سال تحصیلی ۱۳۸۹-۱۳۸۸ فعال بوده یا مجوز داشته‌اند.

فصل سوم - اجتماعی

۵۵۵۴ - به منظور ارتقاء شاخص توسعه انسانی به سطح کشورهای با توسعه انسانی بالا و هماهنگی رشد شاخص‌های آموزش، بهداشت و اشتغال در کشور، سند راهبردی «ارتقاء سطح شاخص توسعه انسانی» پس از تصویب هیأت وزیران اجراء می‌شود.

۵۵۵۵ - وزارت کار و امور اجتماعی مکلف است حداکثر تا پایان سال اول برنامه، سند ملی کار شایسته را حسب مصوبات سازمان بین‌المللی کار و حقوق کار و حقوق کارگران و کارفرمایان در جهت تثبیت حقوق بنیادین کار و برای بهبود روابط کارگر و کارفرما به شکل سه‌جانبه و با مشارکت تشکل‌های کارگری و کارفرمایی تنظیم نماید.

بیمه‌های اجتماعی

۵۵۵۶ - به دولت اجازه داده می‌شود در راستای ایجاد ثبات، پایداری و تعادل بین منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی نسبت به اصلاح ساختار این صندوق‌ها براساس اصول زیر اقدام قانونی را به عمل آورد:

الف - ۱ - کاهش وابستگی این صندوق‌ها به کمک از محل بودجه عمومی دولت به استثناء سهم قانونی دولت در حق بیمه در طول برنامه از طرق مختلف از جمله تنظیم عوامل مؤثر بر منابع و مصارف صندوق‌ها منطبق بر محاسبات بیمه‌ای، کاهش حمایت‌های غیربیمه‌ای صندوق‌ها و انتقال آن به نهادهای حمایتی، تقویت سازوکارهای وصول به موقع حق بیمه‌ها و تقویت فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری سودآور با اولویت سرمایه‌گذاری در بازار پول و

سرمایه، به نحوی که سود سرمایه‌گذاری مورد نظر کمتر از سود اوراق مشارکت بانکی نباشد.

۲- انجام هرگونه فعالیت بنگاه‌داری جدید برای صندوق‌های دولتی ممنوع است و موارد قبلی و موجود و نیز سهام مدیریتی که در ازاء مطالبات به صندوق‌ها واگذار می‌شود باید طی برنامه زمانبندی شده‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تا پایان اجرای برنامه با رعایت مقررات به بخش‌های خصوصی و تعاونی واگذار شود.

۳- همچنین ایجاد هرگونه تعهد بیمه‌ای و بار مالی خارج از ارقام مقرر در جداول قوانین بودجه سنواتی برای صندوق‌ها ممنوع است. تعهدات تکلیف شده فقط در حدود ارقام مذکور قابل اجراء است.

ب- استفاده از روش‌های نوین در اداره و ارائه خدمات این صندوق‌ها از طرق مختلف از جمله تجدیدنظر در ساختار بیمه‌های اجتماعی، سازمان تأمین اجتماعی^(۱) و صندوق‌های تابعه به ویژه صندوق بازنشستگی کشوری و اصلاح ساختار و تجهیز سایر صندوق‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی بر اساس اساسنامه دولت به نحوی که بر کاهش هزینه‌های سرباری نیروی انسانی از منابع بیمه و کاهش تصدی‌گری تأکید نماید.

تبصره - دولت مجاز است نسبت به شرایط احراز، زمان بهره‌مندی، نظام امتیازبندی بازنشستگی (مشاغل غیرتخصصی) تعیین مشاغل سخت و زیان‌آور، میزان و ترکیب نرخ حق بیمه، افزایش سنواتی و چگونگی اصلاح ساختار صندوق‌ها اقدام قانونی لازم را انجام دهد.

ماده ۲۷ - دولت مجاز است نسبت به برقراری و استقرار نظام جامع تأمین اجتماعی چند لایه با لحاظ حداقل سه لایه:

- مساعدت‌های اجتماعی شامل خدمات حمایتی و توانمندسازی
- بیمه‌های اجتماعی پایه شامل مستمری‌های پایه و بیمه‌های درمانی پایه
- بیمه‌های مکمل بازنشستگی و درمان

با رعایت یکپارچگی، انسجام ساختاری، همسویی و هماهنگی بین این لایه‌ها در کشور اقدام نماید.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۱ - به موجب ماده ۱ اساسنامه صندوق تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۰ هیأت وزیران، «سازمان تأمین اجتماعی» به «صندوق تأمین اجتماعی» تغییر نام یافته است.

۲۸ ۵۵۵ - الف - به منظور فراهم نمودن شرایط رقابتی و افزایش کارآمدی بیمه‌های اجتماعی و جلوگیری از ایجاد هرگونه انحصار یا امتیاز ویژه برای صندوق‌های بازنشستگی اعم از خصوصی، عمومی، تعاونی و یا دولتی اجازه داده می‌شود صندوق‌های بازنشستگی خصوصی با رعایت تضمین حقوق بیمه‌شدگان و بازنشستگان صندوق مربوطه حداقل به مدت ده سال بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد ایجاد گردد.

ب - کلیه بیمه‌شدگان به استثناء کادر نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات می‌توانند با رعایت اصول و الزامات محاسبات بیمه‌ای نسبت به تغییر صندوق بیمه‌ای خود به سایر صندوق‌ها از جمله صندوق‌های موضوع بند (الف) این ماده اقدام نمایند. ضوابط تغییر صندوق و نقل و انتقال حق بیمه و سوابق بیمه‌ای بین صندوق‌های موضوع این بند در آیین‌نامه مربوطه تعیین می‌گردد.

ج - صاحبان حرف و مشاغل آزاد مشمول قوانین و مقررات تأمین اجتماعی هستند.

د - کلیه اتباع خارجی مقیم کشور، موظف به دارا بودن بیمه‌نامه برای پوشش حوادث و بیماری‌های احتمالی در مدت اقامت در ایران می‌باشند. تعیین میزان تعرفه مطابق مقررات برعهده بیمه مرکزی ایران است که به تأیید معاونت می‌رسد.

ه - به منظور برقراری بیمه تکمیلی بازنشستگی، صندوق‌های بیمه اجتماعی مجازند نسبت به افتتاح حساب‌های انفرادی خصوصی جهت بیمه‌شدگان با مشارکت فرد بیمه شده اقدام نمایند.

و - در صورتی که دریافتی ایشارگران مشمول صندوق تأمین اجتماعی و صندوق بازنشستگی دیگری گردد، بازنشستگی در هر صندوق به طور مستقل انجام می‌گردد و با تحقق شرایط بازنشستگی ایشارگر در هر صندوق، از مستمری بازنشستگی آن صندوق بهره‌مند می‌شود.

۲۹ ۵۵۵ - کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها، دستورالعمل‌ها و همچنین تصمیمات و مصوبات هیأت‌های امناء و مقامات اجرایی و مراجع قوه مجریه به استثناء احکام محاکم قضایی که متضمن بار مالی برای صندوق‌های بازنشستگی یا دستگاه‌های اجرایی و دولت باشد در صورتی قابل اجراء است که بار مالی ناشی از آن قبلاً محاسبه و در قوانین بودجه کل کشور و یا بودجه سالانه دستگاه یا صندوق ذی‌ربط تأمین اعتبار شده باشد. درغیراین صورت عمل مراجع مذکور در حکم تعهد زائد بر اعتبار است و مشمول پرداخت از سوی دستگاه یا صندوق‌های مربوطه نخواهد بود. دستگاه‌ها و صندوق‌های مربوط مجاز به اجرای احکام

مقامات اجرایی و مراجع قوه مجریه که بار مالی آن تأمین نشده است، نیستند. اجرای احکام یادشده فقط در حدود منابع مذکور ممکن است در حال تحمیل کسری بودجه به دولت و دستگاه‌های اجرایی و صندوق‌ها غیر قابل پذیرش می‌باشد. مسؤولیت اجرای این بند به عهده رؤسای دستگاه‌ها و صندوق‌ها و مدیران و مقامات مربوط است.

ماده ۳۰ - به کارکنان مشمول صندوق‌های بازنشستگی اجازه داده می‌شود در صورت انتقال به سایر دستگاه‌ها یا بازریدی، اخراج، استعفاء و استفاده از مرخصی بدون حقوق بدون محدودیت زمان کماکان مشمول صندوق بازنشستگی خود باشند. در این صورت حق بیمه سهم بیمه شده و کارفرما به استثناء افراد منتقل شده به عهده بیمه شده است.

ماده ۳۱ - در صورتی که نرخ رشد حقوق و دستمزد اعلام شده بیمه‌شدگان در دو سال آخر خدمت آن‌ها بیش از نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد بیمه‌شدگان باشد و با سال‌های قبل سازگار نباشد، مشروط بر آن‌که این افزایش دستمزد به دلیل ارتقاء شغلی نباشد صندوق بیمه‌ای مکلف است برقراری حقوق بازنشستگی بیمه‌شده را بر مبنای میانگین حقوق و دستمزد پنج سال آخر خدمت محاسبه و پرداخت نماید.

سلامت

ماده ۳۲ - الف - فعالیت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی که برابر بند (الف) ماده (۸۴) قانون برنامه چهارم توسعه^(۱) با ادغام شورای غذا و تغذیه و شورای عالی سلامت تشکیل شده است در مدت اجرای برنامه پنجم ادامه می‌یابد. تشکیلات و شرح وظایف شورای عالی سلامت و امنیت غذایی توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تهیه می‌شود و پس از تأیید معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۱ - از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱:
ماده ۸۴ - دولت موظف است به منظور نهادینه کردن مدیریت، سیاست‌گذاری، ارزشیابی و هماهنگی این قلمرو از جمله: امنیت غذا و تغذیه در کشور، تأمین سبد مطلوب غذایی و کاهش بیماری‌های ناشی از سوء تغذیه و گسترش سلامت همگانی در کشور، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

الف - تشکیل «شورای عالی سلامت و امنیت غذایی» با ادغام «شورای غذا و تغذیه» و «شورای عالی سلامت» پس از طی مراحل قانونی.

ب- استانداردهای ملی پیوست سلامت برای طرح‌های بزرگ توسعه‌ای با پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأیید معاونت، تدوین و پس از تصویب شورای عالی سلامت و امنیت غذایی توسط معاونت برای اجراء ابلاغ می‌گردد. مصادیق طرح‌های بزرگ توسعه‌ای به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأیید معاونت مشخص می‌شود.

ج- سامانه «خدمات جامع و همگانی سلامت» مبتنی بر مراقبت‌های اولیه سلامت، محوریت پزشک خانواده در نظام ارجاع، سطح‌بندی خدمات، خرید راهبردی خدمات، واگذاری امور تصدی‌گری با رعایت ماده (۱۳) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) و با تأکید بر پرداخت مبتنی بر عملکرد، توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال اول برنامه و حین اجراء باز طراحی می‌شود و برنامه اجرایی آن با هماهنگی معاونت در شورای عالی سلامت و امنیت غذایی با اولویت بهره‌مندی مناطق کمتر توسعه‌یافته به‌ویژه روستاها، حاشیه شهرها و مناطق عشایری به تصویب می‌رسد. سامانه مصوب باید از سال دوم اجرای برنامه عملیاتی گردد.

۵ - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است حداکثر تا پایان سال اول

۱ - ماده ۱۳ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: امور تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی و خدماتی با رعایت اصول بیست‌ونهم (۲۹) و سی‌ام (۳۰) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از طریق توسعه بخش تعاونی و خصوصی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی تعیین صلاحیت شده و با نظارت و حمایت دولت و با استفاده از شیوه‌های ذیل انجام می‌گردد:

- ۱- اعمال حمایت‌های لازم از بخش تعاونی و خصوصی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مجری این وظایف.
  - ۲- خرید خدمات از بخش تعاونی و خصوصی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی.
  - ۳- مشارکت با بخش تعاونی و خصوصی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی از طریق اجاره، واگذاری امکانات و تجهیزات و منابع فیزیکی.
  - ۴- واگذاری مدیریت واحدهای دولتی به بخش تعاونی و خصوصی و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی با پرداخت تمام و یا بخشی از هزینه سرانه خدمات.
  - ۵- ایجاد و اداره واحدهای دولتی موضوع این ماده توسط دستگاه‌های اجرایی.
- تبصره ۱- اگر انجام امور موضوع این ماده به یکی از طرق چهارگانه فوق‌الذکر (۱ لغایت ۴) مقدور نباشد ایجاد و اداره واحدهای دولتی وظیفه دولت است.
- تبصره ۲- تأیید صلاحیت علمی و اخلاقی کلیه افراد موضوع این قانون که به موجب این ماده در بخش‌های آموزشی، بهداشتی و فرهنگی اشتغال خواهند داشت مطابق ضوابط فصل ششم این قانون و تأیید استانداردهای مربوط و کیفیت و قیمت خدمات نیز مطابق قوانین و مقررات مربوط است.

برنامه نظام درمانی کشور را در چهارچوب یکپارچگی بیمه پایه درمان، پزشک خانواده، نظام ارجاع، راهنماهای درمانی، اورژانس‌های پزشکی، تشکیل هیأت‌های امضاء در بیمارستان‌های آموزشی و تمام‌وقتی جغرافیایی هیأت‌های علمی و تعرفه‌های مربوطه و کلینیک‌های ویژه و بیمه‌های تکمیلی تهیه و جهت تصویب به هیأت‌وزیران ارائه نماید.

تبصره ۱- کلیه ارائه‌کنندگان خدمات بهداشتی و درمانی کشور اعم از دولتی و غیردولتی موظفند از خط مشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تبعیت نمایند. ارائه‌کنندگان خدمات بهداشتی و درمانی غیردولتی که تمایل به همکاری با سامانه جامع و همگانی سلامت را ندارند، طرف قرارداد نظام بیمه پایه و تکمیلی نبوده و از یارانه‌ها و منابع عمومی کشور مرتبط با امور سلامت بهره‌مند نمی‌شوند.

تبصره ۲- پزشکانی که در استخدام پیمانی و یا رسمی مراکز آموزشی، درمانی دولتی و عمومی غیردولتی می‌باشند مجاز به فعالیت پزشکی در مراکز تشخیصی، آموزشی، درمانی و بیمارستان‌های بخش خصوصی و خیریه نیستند. سایر شاغلین حرف سلامت به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب هیأت‌وزیران مشمول حکم این تبصره خواهند بود. دولت به منظور جبران خدمات این دسته از پزشکان تعرفه خدمات درمانی را در این‌گونه واحدها و مراکز، متناسب با قیمت واقعی تعیین می‌نماید.

پزشکان در صورت مأموریت به بخش غیردولتی از شمول این حکم مستثنی می‌باشند مشروط به این‌که تنها از یک محل به میزان بخش دولتی و بدون هیچ دریافتی دیگر، حقوق و مزایا دریافت نمایند.

کارکنان ستادی وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رفاه و تأمین اجتماعی و سازمان‌های وابسته، هیأت‌ریسه دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی کشور، رؤسای بیمارستان‌ها و شبکه‌های بهداشتی درمانی مجاز به فعالیت در بخش غیردولتی درمانی، تشخیصی و آموزشی نیستند و هرگونه پرداخت از این بابت به آنها ممنوع است. مسؤولیت اجرای این بند به عهده وزراء وزارتخانه‌های مذکور و معاونین مربوطه آنها و مسؤولین مالی دستگاه‌های مذکور است.

تبصره ۳- ایجاد، توسعه و تغییر واحدهای بهداشتی- درمانی، تأمین و تخصیص و توزیع تجهیزات و ملزومات پزشکی، دندانپزشکی و آزمایشگاهی بر مبنای نیاز کشور در چهارچوب

سطح‌بندی خدمات سلامت صورت می‌گیرد.

ماده ۳۳- مشمولان وظیفه نیروهای مسلح مشغول به خدمت و بسیجیان فعال در صورت ازکارافتادگی یا فوت به لحاظ خدمتی یا غیرخدمتی از نظر ازکارافتادگی، بیمه عمر و حوادث، تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح قرار می‌گیرند.

ماده ۳۴- به‌منظور ایجاد و حفظ یکپارچگی در تأمین، توسعه و تخصیص عادلانه منابع

عمومی سلامت:

الف- دولت از بخش‌های خصوصی و تعاونی برای ایجاد شهرک‌های دانش سلامت، حمایت به‌عمل آورد. آیین‌نامه اجرایی این بند طی سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

ب- به‌منظور تحقق شاخص عدالت در سلامت و کاهش سهم هزینه‌های مستقیم مردم به حداکثر معادل سی درصد (۳۰٪) هزینه‌های سلامت، ایجاد دسترسی عادلانه مردم به خدمات بهداشتی درمانی، کمک به تأمین هزینه‌های تحمل‌ناپذیر درمان، پوشش دارو، درمان بیماران خاص و صعب‌العلاج، تقلیل وابستگی گردش امور واحدهای بهداشتی درمانی به درآمد اختصاصی و کمک به تربیت، تأمین و پایداری نیروی انسانی متخصص مورد نیاز، ده درصد (۱۰٪) خالص کل وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها^(۱) علاوه‌بر اعتبارات

۱ - قانون هدفمندکردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸/۱۰/۱۵:

ماده ۱- دولت مکلف است با رعایت این قانون قیمت حامل‌های انرژی را اصلاح کند:

الف - قیمت فروش داخلی بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع و سایر مشتقات نفت، با لحاظ کیفیت حامل‌ها و با احتساب هزینه‌های مترتب (شامل حمل و نقل، توزیع، مالیات و عوارض قانونی) به تدریج تا پایان برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کمتر از نود درصد (۹۰٪) قیمت تحویل روی کشتی (فوب) در خلیج‌فارس نباشد.

تبصره - قیمت فروش نفت خام و میعانات گازی به پالایشگاه‌های داخلی نودوپنجم درصد (۹۵٪) قیمت تحویل روی کشتی (فوب) خلیج‌فارس تعیین می‌شود و قیمت خرید فرآورده‌ها متناسب با قیمت مذکور تعیین می‌گردد.

ب - میانگین قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به گونه‌ای تعیین شود که به تدریج تا پایان برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، معادل حداقل هفتادوپنجم درصد (۷۵٪) متوسط قیمت گاز طبیعی صادراتی پس از کسر هزینه‌های انتقال، مالیات و عوارض شود.

تبصره - جهت تشویق سرمایه‌گذاری، قیمت خوراک واحدهای صنعتی، پالایشی و پتروشیمی برای مدت حداقل ده سال پس از تصویب این قانون هر متر مکعب حداکثر شصت و پنج درصد (۶۵٪) قیمت سبد صادراتی در مبدأ خلیج‌فارس (بدون هزینه انتقال) تعیین می‌گردد.

ج - میانگین قیمت فروش داخلی برق به‌گونه‌ای تعیین شود که به تدریج تا پایان برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران معادل قیمت تمام شده آن باشد.

تبصره - قیمت تمام شده برق، مجموع هزینه‌های تبدیل انرژی، انتقال و توزیع و هزینه سوخت با بازده حداقل سی و هشت درصد (۳۸٪) نیروگاه‌های کشور و رعایت استانداردها محاسبه می‌شود و هر ساله حداقل یک درصد (۱٪) به بازده نیروگاه‌های کشور افزوده شود به طوری که تا پنج سال از زمان اجرای این قانون به بازده چهل و پنج درصد (۴۵٪) برسد و همچنین تلفات شبکه‌های انتقال و توزیع تا پایان برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به چهارده درصد (۱۴٪) کاهش یابد.

دولت مکلف است با تشکیل کار گروهی مرکب از کارشناسان دولتی و غیردولتی نسبت به رتبه‌بندی تولیدکنندگان برق از نظر بازده و توزیع‌کنندگان آن از نظر میزان تلفات، اقدام نموده و سیاست‌های تشویقی و حمایتی مناسب را اتخاذ نماید.

تبصره ۱- در خصوص قیمت‌های برق و گاز طبیعی، دولت مجاز است با لحاظ مناطق جغرافیایی، نوع، میزان و زمان مصرف قیمت‌های ترجیحی را اعمال کند.

شرکت‌های آب، برق و گاز موظفند در مواردی که از یک انشعاب چندین خانواده یا مشترک بهره‌برداری می‌کنند، در صورتی که امکان اضافه کردن کنتور باشد، تنها با اخذ هزینه کنتور و نصب آن نسبت به افزایش تعداد کنتورها اقدام نمایند و در صورتی که امکان اضافه کردن کنتور نباشد مشترکین را به تعداد بهره‌برداران افزایش دهند.

تبصره ۲- قیمت حامل‌های انرژی برای پس از سال پایه بر اساس قیمت ارز منظور شده در بودجه سالانه تعیین می‌گردد.

تبصره ۳- قیمت‌های سال پایه اجرای این قانون به گونه‌ای تعیین گردد که برای مدت یک سال حداقل مبلغ یکصد هزار میلیارد (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال و حداکثر مبلغ دویست هزار میلیارد (۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال درآمد به دست آید.

ماده ۲- دولت مجاز است برای مدیریت آثار نوسان قیمت‌های حامل‌های انرژی بر اقتصاد ملی قیمت این حامل‌ها را در صورتی که تا بیست و پنج درصد (۲۵٪) قیمت تحویل در روی کشتی (فوب) خلیج فارس نوسان کند بدون تغییر قیمت برای مصرف‌کننده از طریق اخذ مابه‌التفاوت و یا پرداخت یارانه اقدام نماید و مبالغ مذکور را در حساب تنظیم بازار حامل‌های انرژی در بودجه سنواتی منظور کند.

در صورتی که نوسان قیمت‌ها بیش از بیست و پنج درصد (۲۵٪) شود، در قیمت تجدیدنظر خواهد نمود.

ماده ۳- دولت مجاز است، با رعایت این قانون قیمت آب و کارمزد جمع‌آوری و دفع فاضلاب را تعیین کند.

الف - میانگین قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه‌ای تعیین شود که به تدریج تا پایان برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران معادل قیمت تمام شده آن باشد.

تبصره ۱- دولت مکلف است قیمت تمام شده آب را با در نظر گرفتن هزینه‌های تأمین، انتقال و توزیع با رعایت بازده تعیین کند.

تبصره ۲- تعیین قیمت ترجیحی و پلکانی برای مصارف مختلف آب با لحاظ مناطق جغرافیایی، نوع و میزان مصرف مجاز خواهد بود.

ب - کارمزد خدمات جمع‌آوری و دفع فاضلاب بر اساس مجموع هزینه‌های نگهداری و بهره‌برداری شبکه پس از کسر ارزش ذاتی فاضلاب تحویلی و کمک‌های دولت در بودجه سنواتی (مربوط به سیاست‌های تشویقی) تعیین می‌گردد.

ماده ۴ - دولت موظف است به تدریج تا پایان برنامه پنج ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، نسبت به هدفمند کردن یارانه گندم، برنج، روغن، شیر، شکر، خدمات پستی، خدمات هواپیمایی و خدمات ریلی (مسافری) اقدام نماید.

تبصره - یارانه پرداختی به تولیدکنندگان بخش کشاورزی نباید در هر سال کمتر از سال قبل باشد.

ماده ۵ - دولت موظف است یارانه آرد و نان را به میزانی که در لایحه بودجه سالیانه مشخص می شود با روش های مناسب در اختیار مصرف کنندگان متقاضی قرار دهد.

تبصره - سرانه یارانه نان روستاییان و شهرهای زیر بیست هزار نفر جمعیت و اقشار آسیب پذیر در سایر شهرها به تشخیص دولت حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) بیشتر از متوسط یارانه سرانه خواهد بود.

ماده ۶ - دولت موظف است سیاست های تشویقی و حمایتی لازم را برای ایجاد و گسترش واحدهای تولید نان صنعتی و نیز کمک به جبران خسارت واحدهای تولید آرد و نان که در اجرای این قانون ادامه فعالیت آنها با مشکل مواجه می شود اتخاذ نماید.

آیین نامه اجرایی این ماده توسط وزارت بازرگانی و با همکاری دستگاه های ذی ربط تهیه و حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۷ - دولت مجاز است حداکثر تا پنجاه درصد (۵۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را در قالب بندهای زیر هزینه نماید:

الف - یارانه در قالب پرداخت نقدی و غیرنقدی با لحاظ میزان درآمد خانوار نسبت به کلیه خانوارهای کشور به سرپرست خانوار پرداخت شود.

ب - اجرای نظام جامع تأمین اجتماعی برای جامعه هدف از قبیل:

۱- گسترش و تأمین بیمه های اجتماعی، خدمات درمانی، تأمین و ارتقاء سلامت جامعه و پوشش دارویی و درمانی بیماران خاص و صعب العلاج.

۲- کمک به تأمین هزینه مسکن، مقاوم سازی مسکن و اشتغال.

۳- توانمندسازی و اجرای برنامه های حمایت اجتماعی.

تبصره ۱ - آیین نامه اجرایی این ماده شامل چگونگی شناسایی جامعه هدف، تشکیل و به هنگام سازی پایگاه های اطلاعاتی مورد نیاز، نحوه پرداخت به جامعه هدف و پرداخت های موضوع این ماده حداکثر سه ماه پس از تصویب این قانون با پیشنهاد وزراء امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی و رییس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور^(*) به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۲ - دولت می تواند حساب هدفمندسازی یارانه ها را به نام سرپرست خانواده های مشمول یا فرد واجد شرایط دیگری که توسط دولت تعیین می شود افتتاح نماید. اعمال مدیریت دولت در نحوه هزینه کرد وجوه موضوع این حساب از جمله زمان مجاز، نوع برداشت هزینه ها و برگشت وجوهی که به اشتباه واریز شده اند مجاز است.

ماده ۸ - دولت مکلف است سی درصد (۳۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای پرداخت کمک های بلاعوض، یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد زیر هزینه کند:

الف - بهینه سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذی ربط معرفی می شود.

ب - اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره وری انرژی، آب و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر.

- ج - جبران بخشی از زیان شرکت‌های ارایه‌دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی و شهرداری‌ها و دهیاری‌ها ناشی از اجرای این قانون.
- د - گسترش و بهبود حمل و نقل عمومی در چارچوب قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت و پرداخت حداکثر تا سقف اعتبارات ماده (۹) قانون مذکور.
- ه - حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی.
- و - حمایت از تولید نان صنعتی.
- ز - حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی.
- ح - توسعه خدمات الکترونیکی تعاملی با هدف حذف و یا کاهش رفت و آمدهای غیر ضرور.
- تبصره -** آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل چگونگی حمایت از صنایع، کشاورزی و خدمات و نحوه پرداخت‌های موضوع این ماده حداکثر سه ماه پس از تصویب این قانون با پیشنهاد وزرای امور اقتصادی و دارایی، صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، بازرگانی، نفت، نیرو، کشور، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، اتاق تعاون و رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۱*) به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
- ماده ۹-** منابع موضوع مواد (۷) و (۸) این قانون اعم از کمک‌ها، تسهیلات و وجوه اداره شده از طریق بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری دولتی و غیردولتی در اختیار اشخاص مذکور قرار خواهد گرفت.
- ماده ۱۰-** دریافت کمک‌ها و یارانه‌های موضوع مواد (۷) و (۸) این قانون منوط به ارایه اطلاعات صحیح می‌باشد. در صورت احراز عدم صحت اطلاعات ارایه شده، دولت مکلف است ضمن جلوگیری از ادامه پرداخت، در خصوص استرداد وجوه پرداختی اقدامات قانونی لازم را به عمل آورد.
- اشخاص در صورتی که خود را برای دریافت یارانه‌ها و کمک‌های موضوع مواد (۷) و (۸) این قانون محق بدانند می‌توانند اعتراض خود را به کمیسیونی که در آیین‌نامه اجرایی این ماده پیش‌بینی می‌شود ارایه نمایند.
- آیین‌نامه اجرایی این ماده حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزرای دادگستری، امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی و رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۱*) پیشنهاد و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.
- ماده ۱۱-** دولت مجاز است تا بیست درصد (۲۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را به منظور جبران آثار آن بر اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای هزینه کند.
- ماده ۱۲-** دولت مکلف است تمام منابع حاصل از اجرای این قانون را به حساب خاصی به نام هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل واریز کند. صد درصد (۱۰۰٪) وجوه واریزی در قالب قوانین بودجه سنواتی برای موارد پیش‌بینی شده در مواد (۷)، (۸) و (۱۱) این قانون اختصاص خواهد یافت.
- تبصره ۱-** دولت مکلف است اعتبارات منابع و مصارف موضوع مواد مذکور را در چهار ردیف مستقل در لایحه بودجه سنواتی درج کند.
- تبصره ۲-** کمک‌های نقدی و غیرنقدی ناشی از اجرای این قانون به اشخاص حقیقی و حقوقی از پرداخت مالیات بر درآمد موضوع قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۶۶ و اصلاحیه‌های بعدی آن معاف است. کمک‌های مزبور به اشخاص مذکور بابت جبران تمام یا قسمتی از قیمت کالا یا خدمات عرضه شده توسط آنها مشمول حکم این تبصره نخواهد بود.
- تبصره ۳-** دولت مکلف است گزارش تفصیلی این ماده را هر شش‌ماه به دیوان محاسبات کشور و مجلس شورای اسلامی ارایه نماید.

بخش سلامت افزوده می‌شود.

دولت موظف است اعتبار مزبور را هر سال برآورد و در ردیف خاص در لایحه بودجه

ماده ۱۳- تنخواه مورد نیاز اجرای این قانون در تنخواه بودجه سنوئی منظور و از محل منابع حاصل از اجرای این قانون در طول سال مستهلک می‌شود.

ماده ۱۴- جابه جایی اعتبارات موضوع این قانون در مواد (۷)، (۸) و (۱۱) حداکثر ده واحد درصد در بودجه سنوئی مجاز است، به طوری که کل وجوه حاصل در موارد پیش‌بینی شده در این قانون مصرف شود.

ماده ۱۵- به دولت اجازه داده می‌شود ظرف مدت یک ماه پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، سازمانی با ماهیت شرکت دولتی به نام سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها با استفاده از منابع (امکانات، نیروی انسانی و اعتبارات) موجود، جهت اجرای این قانون با لحاظ قانون برنامه ایجاد کرده یا با اصلاح ساختار و ادغام شرکت‌های موجود تأسیس نماید.

دولت مجاز است وجوه حاصل از اجرای این قانون را که به خزانه واریز می‌شود، عیناً پس از وصول و کسر سهم دولت موضوع ماده (۱۱) به طور مستمر برداشت و به عنوان کمک صرفاً جهت اجرای اهداف و تکالیف مقرر در مواد (۷) و (۸) این قانون در اختیار سازمان قرار دهد تا برابر آن هزینه کند.

سازمان به صورت متمرکز اداره می‌شود و صرفاً مجاز به داشتن واحدهای ستادی، برنامه‌ریزی و نظارت در مرکز می‌باشد.

وزرای رفاه و تأمین اجتماعی، امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، راه و ترابری، جهادکشاورزی، صنایع و معادن، نفت، نیرو و رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۱*) عضو مجمع عمومی سازمان می‌باشند.

اساسنامه شرکت شامل ارکان، وظایف و اختیارات، توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

وجوه و اعتبارات موضوع این قانون از جمله مواد (۱۲) و (۱۵) مانند سایر شرکت‌های دولتی در بودجه کل کشور منعکس می‌شود و به جز اختیارات و مجوزهای موضوع این قانون از جمله مواد (۲) و (۱۴) تغییر در سقف اعتبارات شرکت در طول سال با پیشنهاد دولت و تصویب مجلس مجاز می‌باشد.

وجوه مانده سازمان از هر سال در سال بعد قابل مصرف است و سازمان در هر سال می‌تواند برای سنوات بعد در چارچوب این قانون تعهد ایجاد نماید.

اعتبارات موضوع این قانون مشمول قانون نحوه هزینه‌کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند - مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۶ - می‌باشد.

سازمان مکلف است گزارش عملکرد، دریافت و پرداخت منابع حاصل از هدفمندسازی یارانه‌ها را به تفکیک مواد (۷) و (۸) در پایان هر شش ماه در اختیار کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و سایر کمیسیون‌های ذی‌ربط مجلس شورای اسلامی قرار دهد.

دیوان محاسبات کشور مکلف است در مقاطع شش‌ماهه گزارش عملیات انجام شده توسط سازمان را بر اساس اهداف پیش‌بینی شده در این قانون به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ماده ۱۶- دولت مجاز است از ابتدای سال ۱۳۸۹ معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۴) قانون مالیات‌های مستقیم را علاوه بر افزایش سالانه آن، متناسب با تغییر و اصلاح قیمت‌های موضوع این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی طی پنج سال حداکثر تا دو برابر افزایش دهد.

(۱*) - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

ذیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منظور نماید تا برای موارد فوق‌الذکر هزینه گردد.

ج- به منظور متناسب‌سازی کمیت و کیفیت نیروی انسانی گروه پزشکی با نیازهای نظام سلامت کشور، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است نیازهای آموزشی و ظرفیت ورودی کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی علوم پزشکی اعم از دولتی و غیردولتی را متناسب با راهبردهای پزشک خانواده، نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات و نقشه جامع علمی کشور استخراج و اعمال کند.

د- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است در سال اول برنامه فهرست مواد و فرآورده‌های غذایی سالم و ایمن و سبد غذایی مطلوب برای گروه‌های سنی مختلف را اعلام کند.

ه- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است زمینه لازم برای توسعه طب سنتی و استفاده از داروها و فرآورده‌های طبیعی و گیاهی را فراهم نماید.

و- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است با همکاری وزارت جهادکشاورزی مقدار مصرف مجاز سموم و کودهای شیمیایی برای تولید محصولات باغی و کشاورزی را مشخص نماید و عرضه محصولات که به صورت غیرمجاز از سموم و کودهای شیمیایی استفاده کرده‌اند را ممنوع نماید.

وزارت جهادکشاورزی موظف است ضمن اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی در زمینه کاهش استفاده از سموم و کودهای شیمیایی امکان دسترسی مردم را به محصولات که از سلامت لازم برخوردارند فراهم آورد.

ماده ۳۵- به منظور حفظ یکپارچگی در مدیریت دانش و اطلاعات حوزه سلامت اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با هدف ارائه خدمات الکترونیکی سلامت نسبت به استقرار سامانه پرونده الکترونیکی سلامت ایرانیان و سامانه‌های اطلاعاتی مراکز سلامت در هماهنگی با پایگاه ملی مرکز آمار ایران، سازمان ثبت احوال با حفظ حریم خصوصی و محرمانه بودن داده‌ها و با اولویت شروع از برنامه پزشک خانواده و نظام ارجاع اقدام نماید.

کلیه مراکز سلامت اعم از دولتی و غیردولتی موظف به همکاری در این زمینه می‌باشند.

ب- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با همکاری سازمان‌ها و مراکز خدمات درمانی و بیمه‌ای حداکثر ظرف دو سال اول برنامه خدمات بیمه سلامت را به صورت یکپارچه و مبتنی بر فناوری اطلاعات در تعامل با سامانه «پرونده الکترونیکی سلامت ایرانیان» ساماندهی می‌نماید.

کلیه واحدهای ذی‌ربط اعم از دولتی و غیردولتی موظف به همکاری در این زمینه می‌باشند.

۵۵۴-۳۶ الف - به پزشکانی که در مناطق کمتر توسعه‌یافته به‌طور مستمر حداقل دو سال متوالی در سامانه «خدمات جامع و هماهنگی سلامت» انجام وظیفه نمایند به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تأیید معاونت تسهیلات ویژه علاوه بر موارد موجود قانونی در مدت خدمت در مناطق یاد شده پرداخت می‌شود.

ب - سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بخش سلامت در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی متمرکز می‌گردد.

۵۵۴-۳۷ - برای پیشگیری و مقابله با بیماری‌ها و عوامل خطر ساز سلامتی که بیشترین هزینه اقتصادی و اجتماعی را دارند اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - فهرست اقدامات و کالاهای آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوءمصرف توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و درصد عوارض برای این کالاها در ابتدای هر سال توسط کارگروهی با مسؤلیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با عضویت وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، رفاه و تأمین اجتماعی و صنایع و معادن و معاونت تعیین و ابلاغ می‌شود.

ب - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است اقدامات لازم برای درمان فوری و بدون قید و شرط مصدومین حوادث و سوانح رانندگی در همه واحدهای بهداشتی و درمانی دولتی و غیردولتی و همچنین در مسیر اعزام به مراکز تخصصی و مراجعات ضروری بعدی را به عمل آورد. برای تأمین بخشی از منابع لازم جهت ارائه خدمات تشخیصی و درمانی به مصدومین فوق معادل ده درصد (۱۰٪) از حق بیمه شخص ثالث، سرنشین و مازاد از شرکت‌های بیمه تجاری اخذ و به‌طور مستقیم طی قبض جداگانه به حساب درآمدهای اختصاصی نزد خزانه‌داری کل کشور به نام وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واریز می‌گردد. توزیع این منابع توسط وزارتخانه مذکور با تأیید معاونت، براساس عملکرد

واحدهای فوق‌الذکر بر مبنای تعرفه‌های مصوب هر سه ماه یکبار صورت می‌گیرد. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف است هزینه‌کرد اعتبارات مذکور را هر شش ماه یکبار به بیمه مرکزی و معاونت گزارش نماید.

ج - تبلیغ خدمات و کالاهای تهدیدکننده سلامت که مصادیق آن سالانه توسط کارگروه موضوع بند (الف) این ماده تعیین و اعلام می‌شود از سوی کلیه رسانه‌ها ممنوع است.

تبصره ۵ - عدم رعایت مفاد بند (ج) این ماده مستوجب جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال با حکم مراجع ذیصلاح قضایی خواهد بود. در صورت تکرار برای هر بار حداقل بیست درصد (۲۰٪) به جریمه قبلی اضافه می‌شود.

بیمه سلامت

ماده ۳۸ - به‌منظور توسعه کمی و کیفی بیمه‌های سلامت، دستیابی به پوشش فراگیر و عادلانه خدمات سلامت و کاهش سهم مردم از هزینه‌های سلامت به سی درصد (۳۰٪) از طرق مختلف مانند اصلاح ساختار صندوق‌ها، مدیریت منابع، متناسب نمودن تعرفه‌ها، استفاده از منابع داخلی صندوق‌ها و در صورت لزوم از محل کمک دولت در قالب بودجه سنواتی و در طول برنامه اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - دولت مکلف است سازوکارهای لازم برای بیمه همگانی و اجباری پایه سلامت را تا پایان سال اول برنامه تعیین و ابلاغ نموده و زمینه‌های لازم را در قالب بودجه‌های سنواتی برای تحت پوشش قرار دادن آحاد جامعه فراهم نماید.

ب - به دولت اجازه داده می‌شود بخش‌های بیمه‌های درمانی کلیه صندوق‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور^(۲) را در

۱ - ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: دستگاه اجرایی - کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آن‌ها مستلزم ذکر و یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، دستگاه اجرایی نامیده می‌شوند.

۲ - ماده ۵ قانون محاسبات عمومی کشور ۱۳۶۶/۶/۱: مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی از نظر این قانون واحدهای سازمانی مشخصی هستند که با اجازه قانون به‌منظور انجام وظایف و خدماتی که جنبه عمومی دارد، تشکیل

شده و یا می‌شود. (*۱۰)

تبصره - فهرست این قبیل مؤسسات و نهادها با توجه به قوانین و مقررات مربوط از طرف دولت پیشنهاد و به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید. (*۳)

(*۱۱) الف - ماده ۵۰ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷
مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵: همه دستگاه‌هایی که در جداول قوانین بودجه سنواتی برای آنها اعتبار منظور شده است و شکل حقوقی آنها منطبق با تعاریف مذکور در مواد (۲)، (۳)، (۴) و (۵) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ نیست، از لحاظ اجرای مقررات قانون یاد شده صرفاً به مدت دو سال در حکم مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی به شمار می‌آیند.

آیین‌نامه نظارت بر نحوه هزینه و مصرف نمودن اعتبارات دولتی دستگاه‌های موضوع این ماده، بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

ب - ماده ۳ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی واحد سازمانی مشخصی است که دارای استقلال حقوقی است و با تصویب مجلس شورای اسلامی ایجاد شده یا می‌شود و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) بودجه سالانه آن از محل منابع غیردولتی تأمین گردد و عهده‌دار وظایف و خدماتی است که جنبه عمومی دارد.

(*۲) - قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۹ بر اساس تبصره ماده ۵ قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ شامل ده (۱۰) بند به تصویب رسیده سپس به تدریج نهادها و مؤسسات دیگر به موجب قوانین مختلف به شرح ذیل به آن اضافه شده است:

قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۹ و الحاقات بعدی:

ماده واحده - واحدهای سازمانی مشروحه زیر و مؤسسات وابسته به آنها، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی موضوع تبصره ماده ۵ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶ می‌باشند.

۱- شهرداری‌ها و شرکت‌های تابعه آنان مادام که بیش از پنجاه درصد سهام و سرمایه آن‌ها متعلق به شهرداری‌ها باشد،

۲- بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی،

۳- هلال احمر،

۴- کمیته امداد امام خمینی (ره)،

۵- بنیاد شهید انقلاب اسلامی،

۶- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی،

۷- کمیته ملی المپیک ایران،

۸- بنیاد پانزده خرداد،

۹- سازمان تبلیغات اسلامی،

۱۰- سازمان تأمین اجتماعی*،

تبصره ۱ - مؤسسه وابسته از نظر این قانون واحد سازمانی مشخصی است که به صورتی غیر از شرکت و برای مقاصد غیر تجاری و غیر انتفاعی توسط یک یا چند مؤسسه و نهاد عمومی غیر دولتی تأسیس و اداره می‌شود و به نحوی مالکیت آن متعلق به یک یا چند مؤسسه یا نهاد عمومی غیردولتی باشد.

تبصره ۲ - اجرای قانون در مورد مؤسسات و نهادهای عمومی که تحت نظر مقام ولایت فقیه هستند با اذن معظم‌له خواهد بود.

۱۱ (الحاقی ۱۱/۳/۱۳۷۶) - فدراسیون‌های ورزشی آماتوری جمهوری اسلامی ایران،

سازمان بیمه خدمات درمانی ادغام نماید. تشکیلات جدید «سازمان بیمه سلامت ایران» نامیده می‌شود. کلیه امور مربوط به بیمه سلامت در این سازمان متمرکز می‌شود.

اساسنامه سازمان بیمه سلامت ایران با پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۱ - شمول مفاد این بند به صندوق‌های خدمات درمانی نیروهای مسلح و وزارت اطلاعات با اذن مقام معظم رهبری است.

تبصره ۲ - بیمارستان‌ها و مراکز ملکی صندوق تأمین اجتماعی که درمان مستقیم را بر عهده دارند با حفظ مالکیت در اختیار صندوق مذکور باقی مانده و مطابق مقررات به سازمان بیمه سلامت ایران فروش خدمت خواهند نمود.

تبصره ۳ - با تغییر نام شورای عالی بیمه خدمات درمانی به شورای عالی بیمه سلامت کشور، ترکیب اعضاء، وظایف، اختیارات و مسؤولیت‌های این شورا و دبیرخانه آن به پیشنهاد معاونت با تأیید هیأت وزیران به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

تبصره ۴ - دارایی‌ها، تعهدات، اموال منقول و غیرمنقول، منابع انسانی، مالی و اعتباری، امکانات، ساختمان و تجهیزات مربوط به بخش بیمه‌های درمان به استثناء صندوق تأمین

۱۲ (الحاقی ۱۱/۳/۱۳۷۶) - مؤسسه‌های جهاد نصر، جهاد استقلال و جهاد توسعه زیر نظر جهاد سازندگی،

۱۳ (الحاقی ۱۱/۳/۱۳۷۶) - شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی،

۱۴ (الحاقی ۱۱/۳/۱۳۷۶) - کتابخانه حضرت آیت‌الله مرعشی نجفی (قم)،

۱۵ (الحاقی ۱۱/۳/۱۳۷۶) - جهاد دانشگاهی،

۱۶ (الحاقی ۴/۴/۱۳۷۷) - سازمان دهیاری‌های کشور،

۱۷ (الحاقی ۴/۴/۱۳۷۷) - بنیاد امور بیماری‌های خاص،

۱۸ (الحاقی ۲۱/۹/۱۳۷۸) - هیأت امنای صرفه‌جویی ارزی در معالجه بیماران،

۱۹ (الحاقی ۷/۱۲/۱۳۷۹) - بنیاد فرهنگی و هنری رودکی،

۲۰ (الحاقی ۹/۵/۱۳۸۱) - سازمان دانش آموزی جمهوری اسلامی ایران،

۲۱ (الحاقی ۱۷/۱۲/۱۳۷۹) - نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور،

۲۲ (الحاقی ۱/۹/۱۳۸۴) - سازمان بورس اوراق بهادار،

۲۳ (الحاقی ۴/۱۲/۱۳۸۷) - مجلس شورای اسلامی و مصوب ۱۳۸۸/۲/۲۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام) - صندوق

بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر،

* - به موجب ماده ۱ اساسنامه صندوق تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۰ هیأت وزیران، «سازمان تأمین اجتماعی» به «صندوق تأمین اجتماعی» تغییر نام یافته است.

اجتماعی با تشخیص معاونت به سازمان بیمه سلامت ایران منتقل می‌گردد. اعتبارات مربوط به حوزه درمان نیز براساس عملکرد در قبال ارائه خدمات و محاسبه به‌عنوان بخشی از تعرفه استحقاقی در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد.

تبصره ۵ - عقد قرارداد و هرگونه پرداخت مازاد بر تعرفه تعیین شده برای آن دسته از خدمات تشخیصی، بهداشتی و درمانی که در بسته بیمه پایه سلامت اعلام خواهد شد توسط شرکت بیمه‌های تجاری و سازمان بیمه سلامت ایران با اشخاص حقیقی و حقوقی تحت هر عنوان ممنوع است.

پرداخت حق سرانه بیمه تکمیلی بر عهده افراد بیمه‌شده است. منظور از بیمه تکمیلی فهرست خدماتی است که در تعهد بیمه پایه سلامت نیست.

ج - به دولت اجازه داده می‌شود متناسب با استقرار نظام ارجاع و پزشک خانواده خدمات بیمه پایه سلامت را برای عموم افراد کشور به‌صورت یکسان تعریف و تا پایان برنامه به تدریج اجراء نماید.

د - حق بیمه پایه سلامت خانوار به شرح زیر، سهمی از درآمد سرپرست خانوار خواهد بود:

۱- خانوارهای روستاییان و عشایر و اقشار نیازمند تحت پوشش نهادهای حمایتی و مؤسسات خیریه معادل پنج درصد (۵٪) حداقل حقوق و دستمزد مشمولان قانون کار^(۱) در سال‌های اول و دوم و سوم برنامه و شش درصد (۶٪) حداقل حقوق و دستمزد مشمولان قانون کار در سال‌های چهارم و پنجم برنامه.

صددرصد (۱۰۰٪) حق بیمه اقشار نیازمند از بودجه عمومی دولت تأمین می‌شود.

۲- خانوارهای کارکنان کشوری و لشکری شاغل و بازنشسته معادل پنج درصد (۵٪) حقوق و مزایای مستمر در سال‌های اول، دوم و سوم برنامه و شش درصد (۶٪) حقوق و مزایای مستمر در سال‌های چهارم و پنجم برنامه مشروط بر این که حداکثر آن از دو برابر حق مشمولین جزء (۱) این بند تجاوز نکند. بخشی از حق بیمه مشمولین این جزء از بودجه عمومی دولت تأمین خواهد شد.

۳- مشمولین تأمین اجتماعی مطابق قانون تأمین اجتماعی

۴- سهم خانوارهای سایر اقشار متناسب با گروه‌های درآمدی با پیشنهاد شورای عالی بیمه

سلامت به تصویب هیأت وزیران

تبصره ۵- دستگاه‌های اجرایی مکلفند حق بیمه پایه سلامت سهم کارمندان، بازنشستگان و موظفین را از حقوق ماهانه کسر و حداکثر ظرف مدت یک‌ماه به حساب سازمان بیمه سلامت ایران واریز نمایند.

هـ- شورای عالی بیمه سلامت مکلف است هر ساله قبل از شروع سال جدید نسبت به بازنگری ارزش نسبی و تعیین تعرفه خدمات سلامت برای کلیه ارائه‌دهندگان خدمات بهداشت، درمان و تشخیص در کشور اعم از دولتی و غیردولتی و خصوصی با رعایت اصل تعادل منابع و مصارف و قیمت واقعی در جهت تقویت رفتارهای مناسب بهداشتی، درمانی و مبانی محاسباتی واحد و یکسان در شرایط رقابتی و براساس بند (۸) ماده (۱) و مواد (۸) و (۹) قانون بیمه همگانی خدمات درمانی^(۱) اقدام و مراتب را پس از تأیید معاونت جهت تصویب به هیأت وزیران ارائه نماید.

و- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز است بدون تحمیل بار مالی جدید، نظارت بر مؤسسات ارائه‌دهنده خدمات سلامت را براساس استانداردهای اعتبار بخشی مصوب، به مؤسسات

۱ - از قانون بیمه همگانی خدمات درمانی کشور مصوب ۱۳۷۳/۸/۳ با اصلاحات بعدی:

ماده ۱ - تعاریف:...

بند ۸- قیمت واقعی خدمات: عبارت است از قیمت تمام شده خدمات به اضافه سود سرمایه و دارایی‌های ثابت در بخش دولتی سود سرمایه (دارایی‌های ثابت) و استهلاک منظور خواهد شد.

ماده ۸- تعرفه های خدمات تشخیصی و درمانی بر اساس قیمت‌های واقعی و نرخ سرانه حق بیمه درمانی مصوب به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه^(*) و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تأیید شورای عالی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۹- حق بیمه سرانه خدمات درمانی برای گروه های تحت پوشش بیمه خدمات درمانی و میزان فرانشیز قابل پرداخت توسط بیمه شوندگان با در نظر داشتن سطح درآمد گروه های بیمه شونده و وضعیت اقتصادی و اجتماعی کشور به پیشنهاد مشترک سازمان برنامه و بودجه^(*) و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تأیید شورای عالی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره (الحاقی به موج نام ۱۳۷۶۵ مورخ ۱۳۷۳/۹/۵) - مابه التفاوت سهم درمان مشمولین قانون تأمین اجتماعی تا حق سرانه موضوع این ماده همه ساله در بودجه کل کشور منظور و به سازمان تأمین اجتماعی پرداخت خواهد شد.

(*) - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

در بخش غیردولتی واگذار نماید. به نسبتی که نظارت به مؤسسات مذکور واگذار می‌شود منابع وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی آزاد می‌شود. بخشی از منابع مالی آزاد شده مذکور در قالب موافقتنامه مبادله شده با معاونت به دستگاه قابل پرداخت است.

ز- سازمان بیمه سلامت ایران مکلف است با رعایت نظام ارجاع و سطح‌بندی خدمات براساس سیاست‌های مصوب نسبت به خرید راهبردی خدمات سلامت از بخش‌های دولتی و غیردولتی اقدام نماید. آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر اصلاح نظام پرداخت و فهرست خدمات مورد تعهد بیمه پایه سلامت ظرف یکسال توسط وزارتخانه‌های رفاه و تأمین اجتماعی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و معاونت تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

ح- به منظور ارتقاء شاخص‌های سلامت و بهداشت در تولید و عرضه مواد غذایی و کاهش تصدیهای دولت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به‌عنوان سیاستگذار و ناظر عالی سلامت در کشور می‌تواند با همکاری بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران حداکثر تا پایان سال دوم برنامه، نظام نظارت و بیمه اجباری تضمین کیفیت تولید و عرضه مواد غذایی در اماکن مربوط را مبتنی بر آموزش و نظارت و براساس آیین‌نامه‌ای که پس از تأیید معاونت به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد تدوین و تا پایان برنامه در شهرهای بالای یکصد هزار نفر جمعیت اجراء نماید.

در این راستا دولت از توسعه فروشگاه‌های زنجیره‌ای مواد غذایی حمایت می‌نماید.

حمایتی و توانمندسازی

۵۵۳۹- به منظور توانمندسازی افراد و گروه‌های نیازمند به‌ویژه زنان سرپرست خانوار و معلولان نیازمند با تأکید بر برنامه‌های اجتماع محور و خانواده محور، با استفاده از منابع بودجه عمومی دولت و کمک‌های مردمی اقدامات زیر توسط دولت انجام می‌شود:

الف- طراحی نظام سطح‌بندی خدمات حمایتی و توانمندسازی متناسب با شرایط بومی، منطقه‌ای و گروه‌های هدف حداکثر تا پایان سال اول برنامه و فراهم نمودن ظرفیت‌های لازم برای استقرار نظام مذکور در طول برنامه.

ب- اجراء برنامه‌های توانمندسازی به‌گونه‌ای که حداقل سالانه ده درصد (۱۰٪)

خانوارهای تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی به استثناء سالمندان و معلولین ذهنی، توانمند شده و خروج آنان از پوشش حمایت‌های مستقیم

ج - تأمین حق سرانه بیمه اجتماعی زنان سرپرست خانوار نیازمند، افراد بی سرپرست و معلولین نیازمند در طول سال‌های اجراء برنامه

د- معافیت افراد تحت پوشش سازمان‌ها و نهادهای حمایتی از پرداخت هزینه‌های صدور پروانه ساختمانی، عوارض شهرداری و هزینه‌های انشعاب آب، فاضلاب، برق و گاز برای کلیه واحدهای مسکونی اختصاص یافته به آنها فقط برای یک‌بار

ماده ۴۰ - جمعیت هلال‌احمر جمهوری اسلامی ایران مکلف است به‌منظور ارتقاء ظرفیت‌های انسانی و زیرساخت‌های لازم برای بهبود وضعیت ایمنی در کشور اقدامات زیر را با همکاری دستگاه‌های اجرایی مرتبط انجام دهد:

۱- تقویت، توسعه و آمادگی شبکه امداد و نجات کشور از طریق نیازسنجی، تهیه، تأمین و نگهداری اقلام امدادی مورد نیاز آسیب‌دیدگان، تجهیزات ارتباطی و مخابراتی و تجهیزات امداد و نجات اعم از زمینی، هوایی، دریایی به میزان استانداردهای تعیین شده توسط مراجع ذیصلاح کشور

۲- افزایش و گسترش آموزش‌های همگانی و عمومی امداد و نجات در سراسر کشور

سرمایه اجتماعی، جوانان و خانواده

ماده ۴۱ - الف - دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات عمومی غیردولتی ذی‌ربط که از بودجه عمومی دولت استفاده می‌کنند، براساس منشور تربیتی نسل جوان و سند ملی توسعه و ساماندهی امور جوانان مصوب دولت ضمن ایجاد «برنامه ساماندهی امور جوانان» ذیل بودجه سنواتی خود از طریق ستاد ملی و استانی ساماندهی امور جوانان اقدامات لازم را جهت اجرایی شدن این اسناد در طول سال‌های برنامه به عمل آورند.

ب- دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات عمومی غیردولتی ذی‌ربط که از بودجه عمومی دولت استفاده می‌کنند، با همکاری سازمان ملی جوانان میزان تحقق شاخص‌های مصوب شورای عالی جوانان را درخصوص اجرایی نمودن «برنامه ساماندهی امور جوانان» مورد سنجش و پایش

قرار دهند.

ج- دولت لایحه ساماندهی تکالیف دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) را با هدف بازنگری و شفاف‌سازی وظایف آنها در مواجهه با مسائل و چالش‌های فراروی جوانان تهیه و در سال اول برنامه جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

تبصره- آیین‌نامه اجرایی این ماده، منشور، سند ملی و لایحه موضوع بند (ج) توسط سازمان ملی جوانان و معاونت در سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.
ماده ۴۲- دولت مجاز است خانواده‌هایی را که سرپرست آنها تحت پوشش هیچ‌گونه بیمه‌ای نیست، تحت پوشش مقررات عام تأمین اجتماعی قرار دهد.

ماده ۴۳- به منظور ساماندهی و اعتبار بخشی مراکز مشاوره متناسب با فرهنگ اسلامی - ایرانی و با تأکید بر تسهیل ازدواج جوانان و تحکیم بنیان خانواده، تأسیس مراکز و ارائه هرگونه خدمات مشاوره‌ای روان‌شناختی - اجتماعی نیازمند اخذ مجوز براساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران است.

ایثارگران

ماده ۴۴- دولت به منظور استمرار، توسعه و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، در جهت حفظ کرامت ایثارگران با اولویت عرضه منابع مالی، فرصت‌ها، امکانات و تسهیلات و امتیازات به ایثارگران، پدر، مادر، همسر و فرزندان شهداء و همچنین جانبازان، آزادگان و افراد تحت تکفل آنان، اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف- فرزندان شهداء از کلیه امتیازات و مزایای مقرر در قوانین و مقررات مختلف برای شخص جانباز پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر به استثناء تسهیلات خودرو و حق‌پرستاری و کاهش ساعت کاری برخوردارند. امتیازات ناشی از این بند شامل وابستگان فرزند شهید نمی‌شود.

ب- تأمین صددرصد (۱۰۰٪) هزینه درمانی ایثارگران شاغل و افراد تحت تکفل آنان بر عهده دستگاه اجرایی مربوطه و هزینه درمانی ایثارگران غیرشاغل و افراد تحت تکفل آنان بر عهده بنیادشهید و امورایثارگران است.

ج - کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند بیست درصد (۲۰٪) اعتبارات فرهنگی خود را در چهارچوب موافقتنامه مبادله شده با معاونت، صرف ترویج فرهنگ ایثار و شهادت نمایند.

د - به منظور کاهش هزینه‌های مهندسی ساخت مسکن برای خانواده‌های شهداء و ایثارگران، بنیاد شهید و امور ایثارگران مجاز است با رعایت قانون نظام مهندسی و مقررات ملی ساختمان^(۱)،

۱ - به نظر می‌رسد منظور قانونگذار قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان می‌باشد.

قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲:

فصل اول - کلیات، اهداف و خط‌مشی

ماده ۱- تعریف: نظام مهندسی و کنترل ساختمان عبارت است از مجموعه قانون، مقررات، آیین‌نامه‌ها، استانداردها و تشکلهای مهندسی، حرفه‌ای و فنی که درجهت رسیدن به اهداف منظور در این قانون تدوین و به مورد اجرا گذاشته می‌شود.

ماده ۲- اهداف و خط‌مشی این قانون عبارتند از:

- ۱- تقویت و توسعه فرهنگ و ارزشهای اسلامی در معماری و شهرسازی
- ۲- تنسيق امور مربوط به مشاغل و حرفه‌های فنی و مهندسی در بخش‌های ساختمان و شهرسازی.
- ۳- تأمین موجبات رشد و اعتلای مهندسی در کشور.
- ۴- ترویج اصول معماری و شهرسازی و رشد آگاهی عمومی نسبت به آن و مقررات ملی ساختمان و افزایش بهره‌وری.

۵- بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات.

۶- ارتقای دانش فنی صاحبان حرفه‌ها در این بخش.

۷- وضع مقررات ملی ساختمان به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره‌دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی و اجراء و کنترل آن در جهت حمایت از مردم به عنوان بهره‌برداران از ساختمان‌ها و فضاهای شهری و ابنیه و مستحذات عمومی و حفظ و افزایش بهره‌وری منابع مواد و انرژی و سرمایه‌های ملی.

۸- تهیه و تنظیم مبانی قیمت گذاری خدمات مهندسی.

۹- الزام به رعایت مقررات ملی ساختمان، ضوابط و مقررات شهرسازی و مفاد طرحهای جامع و تفصیلی و هادی از سوی تمام دستگاه‌های دولتی، شهرداری‌ها، سازندگان، مهندسين، بهره‌برداران و تمام اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با بخش ساختمان به عنوان اصل حاکم بر کلیه روابط و فعالیت‌های آنها و فراهم ساختن زمینه همکاری کامل میان وزارت مسکن و شهرسازی، شهرداریها و تشکلهای مهندسی و حرفه‌ای و صنوف ساختمان.

۱۰- جلب مشارکت حرفه‌ای مهندسان و صاحبان حرفه‌ها و صنوف ساختمانی در تهیه و اجرای طرحهای توسعه و

آبادانی کشور.

ماده ۳- برای تأمین مشارکت هرچه وسیعتر مهندسان در انتظام امور حرفه‌ای خود و تحقق اهداف این قانون در سطح کشور «سازمان نظام مهندسی ساختمان» که از این پس در این قانون به اختصار «سازمان» خوانده می‌شود و در هراستان یک سازمان به نام «سازمان نظام مهندسی ساختمان استان» که از این پس به اختصار «سازمان استان» نامیده می‌شود، طبق شرایط یادشده در این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن تأسیس می‌شود. سازمان‌های یادشده

غیرانتفاعی بوده و تابع قوانین و مقررات عمومی حاکم بر مؤسسات غیرانتفاعی می‌باشند.

ماده ۴- از تاریخی که وزارت مسکن و شهرسازی با کسب نظر از وزارت کشور در هر محل حسب مورد اعلام نماید، اشتغال اشخاص حقیقی و حقوقی به آن دسته از امور فنی در بخشهای ساختمان و شهرسازی که توسط وزارت یادشده تعیین می‌شود مستلزم داشتن صلاحیت حرفه‌ای است این صلاحیت در مورد مهندسان از طریق پروانه اشتغال به کار مهندسی و در مورد کاردان‌های فنی و معماران تجربی از طریق پروانه اشتغال به کار کاردانی یا تجربی و در مورد کارگران ماهر از طریق پروانه مهارت فنی احراز می‌شود مرجع صدور پروانه اشتغال به کار مهندسی و پروانه اشتغال به کار کاردانی و تجربی وزارت مسکن و شهرسازی و مرجع صدور پروانه مهارت فنی وزارت کار و امور اجتماعی تعیین می‌گردد.

شرایط و ترتیب صدور، تمدید، ابطال و تغییر مدارک صلاحیت حرفه‌ای موضوع این ماده و چگونگی تعیین، حدود صلاحیت و ظرفیت اشتغال دارندگان آنها در آیین‌نامه اجرایی این قانون معین می‌شود.

تبصره ۱- وزارت مسکن و شهرسازی و وزارت کار و امور اجتماعی حسب مورد موظفند ظرف (۱۰) سال از تاریخ ابلاغ این قانون با استفاده از همکاری شهرداری‌ها، مهندسان و سازمان‌ها و تشکلهای حرفه‌ای و صنفی شاغل در این بخشها دامنه‌اجرای این ماده را به کل کشور توسعه دهند.

اهداف مرحله‌ای این امر و بودجه مورد نیاز برای آموزش و آزمون اشخاص و سامان بخشیدن به صنوف و حرف فنی شاغل در این بخشها همه ساله در بودجه سالیانه دستگاه اجرایی مربوط پیش‌بینی خواهد شد.

تبصره ۲- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی غیر ایرانی جهت انجام خدمات موضوع این قانون باید مدارک صلاحیت حرفه‌ای موقت دریافت دارند.

فصل دوم - تشکیلات، ارکان، وظایف و اختیارات سازمان

ماده ۵- ارکان سازمان عبارت است از هریک از سازمان استانها، هیأت عمومی سازمان، شورای مرکزی سازمان، رییس سازمان، و شورای انتظامی نظام مهندسی.

ماده ۶- برای تشکیل سازمان استان وجود حداقل (۵۰) نفر داوطلب عضویت از بین مهندسان حوزه آن استان که دارای مدرک مهندسی در رشته‌های اصلی مهندسی شامل معماری، عمران، تأسیسات مکانیکی، تأسیسات برقی، شهرسازی، نقشه‌برداری و ترافیک باشند ضروری است.

تبصره ۱- مهندس حوزه هر استان در این قانون به شخصی اطلاق می‌شود که حداقل متولد آن استان یا (۶) ماه ممتد پیش از تاریخ تسلیم درخواست عضویت، در آن استان مقیم باشد.

تبصره ۲- هریک از مهندسان در بیش از یک سازمان نمی‌توانند عضویت یابند.

ماده ۷- عضویت اشخاص حقوقی شاغل به کار مهندسی در رشته‌های اصلی و اشخاص حقیقی در رشته‌های مرتبط با مهندسی ساختمان در سازمان استان بلامانع است.

تبصره ۱- رشته‌های مرتبط با مهندسی ساختمان به کلیه رشته‌هایی اطلاق می‌شود که عنوان آنها با رشته‌های اصلی یادشده در ماده (۶) متفاوت بوده ولی محتوای علمی و آموزشی آنها با رشته‌های اصلی بیش از (۷۰٪) در ارتباط باشد و فارغ‌التحصیلان این گونه رشته‌ها خدمات فنی معینی را در زمینه‌های طراحی، محاسبه، اجرا، نگهداری، کنترل، آموزش، تحقیق و نظایر آن به بخشهای ساختمان و شهرسازی عرضه می‌کنند اما این خدمات از حیث حجم، اهمیت و میزان تأثیر عرفاً هم‌تراز خدمات رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان نباشد.

تبصره ۲- حدود صلاحیت حرفه‌ای دارندگان مدارک تحصیلی دانشگاهی مرتبط با مهندسی ساختمان و عناوین این رشته‌ها توسط کمیسیونی متشکل از نمایندگان وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر فرهنگ و آموزش عالی و رییس سازمان

تعیین و به تصویب وزیر مسکن و شهرسازی می‌رسد.

مرجع تطبیق عناوین مدارک تحصیلی کمتر از معادل لیسانس و تعیین حدود صلاحیت حرفه‌ای دارندگان آنها وزارت مسکن و شهرسازی است.

ماده ۸- هر سازمان استان دارای مجمع عمومی، هیأت مدیره، شورای انتظامی و بازرسان است و محل استقرار دایم دفتر مرکزی آن در مرکز استان می‌باشد.

سازمان‌های استان می‌توانند در سایر شهرهای استان و همچنین در مناطق مختلف شهرهای بزرگ مرکز استان در صورت پیشنهاد شورای مرکزی و تصویب وزیر مسکن و شهرسازی، در مراکز استانهای مجاور که در آنها سازمان استان تأسیس نشده‌باشد، دفاتر نمایندگی دایر نموده و انجام تمام یا بخشی از وظایف مستمر سازمان در حوزه مربوط را به آن دفاتر محول کنند.

ماده ۹- مجمع عمومی سازمان استان از اجتماع تمامی اشخاص حقیقی عضو دارای حق رأی سازمان که منحصر به دارندگان مدرک تحصیلی در رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان و رشته‌های مرتبط است تشکیل می‌شود و وظایف و اختیارات آن به شرح زیر است:

الف- انتخاب اعضای هیأت مدیره.

ب- استماع گزارش عملکرد سالیانه هیأت مدیره و اعلام نظر نسبت به آن.

ج- بررسی و تصویب ترانزنامه سالانه «سازمان استان» و بودجه پیشنهادی «هیأت مدیره».

د- تعیین و تصویب حق ورودیه و حق عضویت سالانه اعضا و سایر منابع درآمد برای سازمان براساس پیشنهاد «هیأت مدیره».

ه- بررسی و اتخاذ تصمیم نسبت به سایر اموری که طبق قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به عهده سازمان استان و در صلاحیت مجمع عمومی می‌باشد.

تبصره ۱- جلسات مجمع عمومی بطور عادی سالی یک‌بار و بطور فوق‌العاده به تعداد دفعاتی که توسط مجمع عمومی در اجلاس عادی تعیین می‌شود، به دعوت هیأت مدیره تشکیل می‌شود.

هیأت مدیره ملزم به دعوت از نمایندگان وزیر مسکن و شهرسازی جهت شرکت در جلسات مجمع عمومی می‌باشد و جلسات یاد شده با رعایت سایر شرایط، مشروط به انجام دعوت یاد شده رسمیت خواهد یافت.

تبصره ۲- در صورت تصویب هیأت مدیره سازمان استان، نمایندگان اشخاص حقوقی عضو سازمان می‌توانند به‌عنوان ناظر به جلسات مجمع عمومی دعوت شوند و در آن حضور یابند.

تبصره ۳- بازرسان در اولین جلسه فوق‌العاده مجمع عمومی و به پیشنهاد هیأت مدیره تعیین می‌شوند.

ماده ۱۰- هر یک از سازمان‌های استان دارای هیأت مدیره‌ای خواهد بود که از بین اعضای داوطلب واجد شرایط در رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان برای یک دوره سه ساله انتخاب خواهد شد و انتخاب مجدد اعضای هیأت مدیره بلامانع است.

ماده ۱۱- شرایط انتخاب شندگان هیأت‌های مدیره سازمان‌های نظام مهندسی به شرح زیر می‌باشد:

۱- تابعیت دولت جمهوری اسلامی ایران.

۲- نداشتن فساد اخلاقی و مالی و عدم اعتیاد به مواد مخدر.

۳- داشتن حسن شهرت اجتماعی و شغلی عملی به مهندسی و رعایت اخلاق و شؤون مهندسی.

۴- نداشتن پیشینه کیفری و عدم وابستگی به گروه‌های غیرقانونی.

۵- داشتن حسن شهرت در تعهد عملی به احکام دین مبین اسلام و وفاداری به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
تبصره- اقلیتهای دینی به رسمیت شناخته شده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تابع احکام دین اعتقادی خود می‌باشند.

۶- دارا بودن صلاحیت علمی و حرفه‌ای به میزان مندرج در آیین‌نامه.

ماده ۱۲- تعداد اعضای اصلی هیأت مدیره سازمان استانها بین (۵ و ۲۵) نفر متناسب با تعداد اعضا به تفکیک رشته‌های اصلی خواهد بود.

تبصره- درهریک از رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان که نماینده یا نمایندگانی در هیأت مدیره سازمان استانها دارند، یک نفر به عنوان عضو علی‌البدل هیأت مدیره انتخاب خواهد شد.

نحوه شرکت اعضای علی‌البدل در جلسات هیأت مدیره در آیین‌نامه اجرایی این قانون معین خواهد شد.

ماده ۱۳- هیأت‌اجرائی انتخابات که حسب مورد در هر استان متشکل از (۳ تا ۷) نفر از اعضای سازمان است با نظارت وزارت مسکن و شهرسازی وظیفه برگزاری انتخابات را به عهده دارد. چگونگی انتخاب و تشکیل هیأت اجرایی و اختیارات و وظایف هیأت یادشده به شرح مندرج در آیین‌نامه اجرایی این قانون خواهد بود.

تبصره ۱- هیأت اجرایی انتخابات موظف است صلاحیت داوطلبان عضویت در هیأت مدیره را از مراجع صلاحیتدار استعلام و بررسی نماید.

تبصره ۲- اولین دوره انتخابات هیأت مدیره به وسیله وزارت مسکن و شهرسازی برگزار می‌شود.

ماده ۱۴- هیأت مدیره سازمان استان نماینده آن سازمان بوده و دارای هیأت رییس‌ای متشکل از یک رییس، دو نایب رییس و یک دبیر برای انجام وظایف خود به ترتیب مندرج در آیین‌نامه اجرایی خواهد بود و می‌تواند به تعداد لازم کمیسیون‌های تخصصی و دفاتر نمایندگی تأسیس نماید.

تفویض اختیار هیأت مدیره به این کمیسیون‌ها و نمایندگی‌ها از مسؤولیت آن هیأت نمی‌کاهد.

رییس هیأت مدیره، رییس سازمان استان نیز محسوب می‌شود.

ماده ۱۵- اهم وظایف و اختیارات هیأت مدیره به شرح زیر است:

۱- برنامه‌ریزی در جهت تقویت و توسعه فرهنگ و ارزش‌های اسلامی در معماری و شهرسازی.

۲- برنامه‌ریزی به منظور رشد و اعتلای حرفه‌های مهندسی ساختمان و مشاغل مرتبط با آن.

۳- ارتقای دانش فنی و کیفیت کار شاغلان در بخشهای ساختمان و شهرسازی از طریق ایجاد پایگاه‌های علمی، فنی، آموزش و انتشارات.

۴- همکاری با مراجع مسؤول در امر کنترل ساختمان از قبیل اجرای دقیق صحیح مقررات ملی ساختمان و ضوابط طرحهای جامع و تفصیلی و هادی شهرها توسط اعضای سازمان حسب درخواست.

۵- نظارت بر حسن انجام خدمات مهندسی توسط اشخاص حقیقی و حقوقی در طرحها و فعالیتهای غیردولتی در حوزه استان و تعقیب متخلفان از طریق مراجع قانونی ذیصلاح.

۶- مشارکت در امر ارزشیابی و تعیین صلاحیت و ظرفیت اشتغال به کار شاغلان در امور فنی مربوط به فعالیتهای حوزه‌های مشمول این قانون.

۷- دفاع از حقوق اجتماعی و حیثیت حرفه‌ای اعضا و تشویق و حمایت از فعالیتهای با ارزش و برگزاری مسابقات حرفه‌ای و تخصصی و معرفی طرحهای ارزشمند.

۸- تنظیم روابط بین صاحبان حرفه‌های مهندسی ساختمان و کارفرمایان و کمک به مراجع مسؤول در بخش ساختمان و شهرسازی در زمینه ارجاع مناسب کارها به صاحبان صلاحیت و جلوگیری از مداخله اشخاص فاقد صلاحیت

در امور فنی.

۹- کمک به ترویج اصول صحیح مهندسی و معماری و همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی در زمینه تدوین، اجرا و کنترل مقررات ملی ساختمان و استانداردها و معیارها.

۱۰- کمک به ارتقای کیفیت طرحهای ساختمانی، عمرانی و شهرسازی در محدوده استان واریه گزارش برحسب درخواست، شرکت در کمیسیونها و شوراهای تصمیم گیری در مورد اینگونه طرحها و همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداریها در زمینه کنترل ساختمان و اجرای طرحهای یاد شده با استفاده از خدمات اعضای سازمان استان.

۱۱- ارایه خدمات کارشناسی فنی به مراجع قضایی و قبول داوری در اختلافاتی که دارای ماهیت فنی است.

۱۲- همکاری با مراجع استان در هنگام بروز سوانح و بلایای طبیعی.

۱۳- تأیید ترازنامه سازمان و ارائه آن به مجمع عمومی.

۱۴- معرفی نماینده هیأت مدیره سازمان جهت عضویت در کمیسیونهای حل اختلاف مالیاتی در رسیدگی و تشخیص مالیات فنی و مهندسی اعضای سازمان.

۱۵- تهیه و تنظیم مبانی قیمت گذاری خدمات مهندسی در استان و پیشنهاد به وزارت مسکن و شهرسازی، مرجع تصویب مبانی و قیمت خدمات مهندسی در آیین نامه اجرایی تعیین می گردد.

۱۶- سایر مواردی که برای تحقق اهداف این قانون در آیین نامه اجرایی معین می شود.

تبصره ۱- برای رسیدگی و تشخیص صحیح مالیات مشاغل فنی و مهندسی اعضای، سازمان استان، نماینده هیأت مدیره سازمان در جلسات کمیسیونهای حل اختلاف مالیاتی آن استان شرکت خواهد داشت.

تبصره ۲- مفاد این ماده شامل چگونگی فعالیت وزارتخانه ها و سازمانها و سایر دستگاههای دولتی و کارکنان آنها در انجام وظایف محوله نمی شود.

ماده ۱۶- به منظور گسترش همکاریهای حرفه ای و جلب مشارکت اعضا و کارشناسی دقیق تر مسائل ویژه هریک از رشته های تخصصی موجود در سازمان اجازه داده می شود گروه های تخصصی مهندسان هر رشته، متشکل از اعضای سازمان، در همان رشته تشکیل شود.

چگونگی فعالیت و مدیریت گروه ها به موجب آیین نامه اجرایی این قانون تعیین خواهد شد.

ماده ۱۷- هر سازمان استان دارای یک شورای انتظامی متشکل از یک نفر حقوقدان به معرفی رییس دادگستری استان و دو تا چهار نفر مهندس خوشنام که به معرفی هیأت مدیره و با حکم شورای مرکزی سازمان نظام مهندسان ساختمان برای مدت سه سال منصوب می شوند خواهد بود و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

رسیدگی بدوی به شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی در خصوص تخلفات حرفه ای و انضباطی و انتظامی مهندسان و کاردانه های فنی به عهده شورای یاد شده است.

چگونگی رسیدگی به تخلفات و طرز تعقیب و تعیین مجازاتهای انضباطی و موارد قابل تجدیدنظر در شورای انتظامی نظام مهندسی در آیین نامه اجرایی تعیین می شود.

تبصره- مراجع قضایی برای رسیدگی به شکایات و دعاوی مطروح علیه اعضای سازمان استان که منشأ آنها امور حرفه ای باشد بنا به درخواست مشتکی عنه یا خوانده می توانند نظر کارشناسی سازمان استان محل را نیز خواستار شوند هیأت مدیره مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول استعلام، نظر خود را به طور کتبی اعلام نماید و در صورت عدم اعلام نظر مراجع مربوط می توانند رأساً به کار رسیدگی ادامه دهند همچنین در سایر دعاوی که موضوع آنها مرتبط با مفاد این قانون باشد محاکم قضایی می توانند جهت انجام کارشناسی نیز از سازمان استان محل خواستار معرفی یک

کارشناس یا هیأت کارشناسی خبره و واجد شرایط شوند، هیأت مدیره سازمان استان مکلف است حداکثر ظرف مدت پانزده روز نسبت به معرفی کارشناس یا کارشناسان صلاحیتدار در رشته مربوط به ماهیت دعوی اقدام نماید. در مواردی که به لحاظ ماهیت کار، نیاز به وقت بیشتر باشد هیأت مدیره می‌تواند با ذکر دلیل از مراجع قضایی، ذی ربط استمهال نماید.

ماده ۱۸- هر سازمان استان حسب مورد دارای یک یا چند بازرس می‌باشد که موظفند در چارچوب قانون و آیین‌نامه‌اجرائی آن و آیین‌نامه مالی سازمان به حسابها و ترازنامه سازمان استان رسیدگی و گزارشهای لازم را جهت‌ارایه به مجمع عمومی تهیه نمایند و نیز تمامی وظایف و اختیاراتی را که به موجب قوانین و مقررات به عهده بازرس محول است انجام دهند.

بازرسان مکلفند نسخه‌ای از گزارش خود را پانزده روز پیش از تشکیل مجمع عمومی به هیأت مدیره تسلیم کنند. بازرسان با اطلاع هیأت‌مدیره حق مراجعه به کلیه اسناد و مدارک سازمان را دارند بدون اینکه در عملیات‌اجرائی دخالت کنند و یا موجب وقفه در عملیات سازمان شوند.

ماده ۱۹- به منظور هماهنگی در امور سازمان‌های استان هیأت عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان که از این پس به اختصار «هیأت عمومی» خوانده می‌شود از کلیه اعضای اصلی هیأت مدیره سازمان‌های استان در سطح کشور تشکیل می‌شود.

هیأت عمومی هر سال یک‌بار یک جلسه عادی با حضور نماینده وزیر مسکن و شهرسازی خواهد داشت و اولین جلسه عادی آن پس از انتخاب و آغاز به کار هیأت مدیره سازمان‌های استان در دو سوم استانهای کشور (که باید در بر گیرنده تمام سازمان‌هایی که دارای (۷۰+) نفر عضو یا بیشتر هستند، باشد) به دعوت وزارت مسکن و شهرسازی و جلسات بعد با دعوت شورای مرکزی نظام مهندسی ساختمان که از این پس به اختصار شورای مرکزی خوانده می‌شود، تشکیل می‌شود.

جلسات فوق‌العاده هیأت عمومی بنا به تصمیم آخرین جلسه عادی آن هیأت و یا باتقاضای دوسوم اعضای شورای مرکزی و یا دعوت وزیر مسکن و شهرسازی تشکیل خواهد شد.

وظایف و اختیارات هیأت عمومی به شرح زیر است:

الف - انتخاب افراد واجد شرایط عضویت در شورای مرکزی به میزان حداقل دو برابر تعداد مورد نیاز در هر رشته (با قید اصلی و علی‌البدل) جهت معرفی به وزیر مسکن و شهرسازی، برای انتخاب اعضای اصلی و علی‌البدل شورای یادشده از میان آنها.

ب - استماع گزارش سالیانه شورای مرکزی.

ج - تصویب خط مشی‌های عمومی پیشنهادهای شورای مرکزی.

د - حصول اطلاع از فعالیتهای، وضعیت و مشکلات سازمان‌های استان و ارایه طریق به آنها.

ماده ۲۰- شورای مرکزی متشکل از (۲۵) نفر عضو اصلی و (۷) نفر عضو علی‌البدل با ترکیب رشته‌های یاد شده در آیین‌نامه است که از بین اعضای هیأت مدیره سازمان‌های استان معرفی شده از سوی هیأت عمومی و توسط وزیر مسکن و شهرسازی برای مدت (۳) سال انتخاب می‌شوند.

اعضای شورای مرکزی باید علاوه بر عضویت در هیأت مدیره سازمان استان، خوشنام و دارای سابقه انجام کارهای طراحی یا اجرایی یا علمی و تحقیقی و آموزشی برجسته و ارزنده باشند.

ماده ۲۱- اهم وظایف و اختیارات «شورای مرکزی» به این شرح است:

الف- برنامه‌ریزی و فراهم آوردن زمینه اجرای اهداف و خط مشی‌های این، قانون با جلب مشارکت سازمان استانها و

هماهنگی وزارت مسکن و شهرسازی.

ب- بررسی مسایل مشترک سازمان‌های استان و سازمان نظام مهندسی و تعیین خط‌مشی‌های کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت و ابلاغ آنها.

ج- ایجاد زمینه‌های مناسب برای انجام وظایف‌ارکان سازمان از طریق مذاکره و مشاوره با مراجع ملی و محلی، در امور برنامه‌ریزی، مدیریت، اجرا و کنترل طرح‌های ساختمانی و شهرسازی و با مراجع قضایی در مورد اجرای مواد این قانون که به امور قضایی و انتظامی مربوط می‌باشد.

د- حل و فصل اختلافات بین‌ارکان داخلی سازمان‌های استان، یابین سازمان‌های استان با یکدیگر یا بین‌اعضای سازمان‌های استان با سازمان خود از طریق داوری.

ه- همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی در امر نظارت بر عملکرد سازمان‌های استان و اصلاح خط‌مشی آن سازمان‌ها از طریق مذاکره و ابلاغ دستورالعملها.

و- همکاری با مراکز تحقیقاتی و علمی و آموزشی و آرایه مشورتی‌های لازم در زمینه تهیه مواد درسی و محتوای آموزش علوم و فنون مهندسی در سطوح مختلف به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و فرهنگ و آموزش عالی.

ز- همکاری با وزارت مسکن و شهرسازی و سایر دستگاه‌های اجرایی در زمینه تدوین مقررات ملی ساختمان و ترویج و کنترل اجرای آن و تهیه «شناسنامه فنی و ملکی ساختمان‌ها» و برگزاری مسابقات حرفه‌ای و تخصصی.

ح- همکاری با وزارت کار و امور اجتماعی در زمینه ارتقای سطح مهارت کارگران ماهر شاغل در بخش‌های ساختمانی و شهرسازی و تعیین استاندارد مهارت و کنترل آن.

ط- تلاش در جهت جلب مشارکت و تشویق به سرمایه‌گذاری اشخاص و مؤسسات در طرح‌های مسکن و تأسیسات و مستحذات عمرانی عام‌المنفعه و همکاری با دستگاه‌های اجرایی در ارتقای کیفیت این گونه طرح‌ها.

ی- جمع‌آوری کمک‌های داخلی و بین‌المللی جهت کمک به دستگاه‌های مسؤول در امر امداد و نجات در زمان وقوع حوادث غیرمترقبه.

ک- همکاری در برگزاری آزمون‌های تخصصی مهندسی، کاردانان فنی و کارگران ماهر و آموزش‌های تکمیلی برای به‌هنگام نگاهداشتن دانش فنی و همچنین شناسایی و تدارک فرصت‌های کارآموزی و معرفی به دانشگاه‌ها.

ل- حمایت اجتماعی از اعضای سازمان‌های استان و دفاع از حیثیت و حقوق حقه آنها و همچنین دفاع از حقوق متقابل جامعه به‌عنوان مصرف‌کنندگان محصولات، تولیدات و خدمات مهندسی در بخش‌های ساختمان، عمران و شهرسازی.

م- مشارکت در برگزاری کنفرانس‌ها و گردهمایی‌های تخصصی در داخل کشور و در سطح بین‌المللی.

ن- آرایه گزارش عملکرد به هیأت عمومی و وزیر مسکن و شهرسازی.

س- آرایه نظرات مشورتی سازمان نظام مهندسی به دولت و دستگاه‌های اجرایی در زمینه برنامه‌های توسعه و طرح‌های بزرگ ساختمانی، عمرانی و شهرسازی حسب درخواست دستگاه‌های مربوط.

انجام وظایف شورای مرکزی در سطح کشور، مانع‌از اقدام هیأت مدیره سازمان‌های استان در زمینه برخی از وظایف فوق که در مقیاس استانی قابل انجام باشد، نخواهد بود.

ماده ۲۲- «شورای مرکزی» دارای هیأت ریسه‌ای است متشکل از یک رییس و دو دبیر اجرایی و دو منشی که دبیران و منشی‌ها با اکثریت آرا از بین اعضا انتخاب می‌شوند.

«شورای مرکزی» برای تعیین رییس شورا، سه نفر را به وزیر مسکن و شهرسازی پیشنهاد می‌کند و وزیر یادشده یک نفر رابه‌عنوان رییس شورای مرکزی که رییس سازمان نیز محسوب می‌شود، جهت صدور حکم به رییس جمهور معرفی

می‌نماید.

دوره تصدی رییس سازمان سه سال و دوره مسؤولیت سایر اعضای هیأت ریسه یک سال است و انتخاب مجدد آنان بلامانع است.

ماده ۲۳- مسؤولیت اجرای تصمیمات «شورای مرکزی» و مسؤولیت اجرایی و نمایندگی سازمان در مراجع ملی و بین‌المللی با رییس سازمان است.

ماده ۲۴- «شورای انتظامی نظام مهندسی» از چهار نفر عضو سازمان که دونفر بامعرفی وزیر مسکن و شهرسازی و دو نفر دیگر بامعرفی شورای مرکزی سازمان و یک حقوقدان بامعرفی ریاست قوه قضاییه تشکیل می‌شود. نظرات «شورای انتظامی نظام مهندسی» با اکثریت سه رأی موافق، قطعی و لازم‌الاجرا است.

ماده ۲۵- مهندسان متقاضی پروانه اشتغال به کار مهندسی در رشته‌های اصلی مهندسی ساختمان و رشته‌های مرتبط ضمن داشتن کارت عضویت نظام مهندسی استان مربوط و احراز شرایط یادشده در آیین‌نامه موظفند پس از فراغت از تحصیل به مدت معینی که در آیین‌نامه برای هر رشته و پایه تحصیلی تعیین می‌شود، در زمینه‌های تخصصی مربوط به رشته خود، کارآموزی نمایند.

ماده ۲۶- وزارت مسکن و شهرسازی مجاز است ضمن بررسی عملکرد سازمان‌های استان و گزارش هیأت عمومی سازمان، درخصوص چگونگی ادامه کار آن سازمان‌ها توصیه‌های لازم را به‌نماید و در صورتی که به دلیل انحراف از اهداف سازمان، انحلال هریک از آنها را لازم بداند، موضوع را در هیأتی مرکب از وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر دادگستری و رییس سازمان مطرح نماید.

تصمیم هیأت با دو رأی موافق لازم‌الاجرا خواهد بود.

تبصره- انجام وظایف قانونی سازمان و سازمان‌های استان تازمانی که تشکیل نشده است و همچنین در زمان تعطیل یا انحلال با وزارت مسکن و شهرسازی است که حداکثر به مدت ۶ماه به عنوان قائم مقامی عمل می‌نماید و ظرف این مدت موظف به برگزاری انتخابات برای تشکیل مجدد سازمان‌های یادشده خواهد بود.

ماده ۲۷- وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، نهادهای، نیروهای نظامی و انتظامی، شرکت‌های دولتی و شهرداریها می‌توانند در ارجاع امور کارشناسی با رعایت آیین‌نامه‌خاصی که به پیشنهاد مشترک وزارت مسکن و شهرسازی و وزارت دادگستری به تصویب هیأت وزیران می‌رسد به جای کارشناسان رسمی دادگستری از مهندسان دارای پروانه اشتغال که به وسیله سازمان استان معرفی می‌شوند استفاده نمایند.

فصل سوم - امور کاردان‌ها و صنوف ساختمانی

ماده ۲۸- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است ظرف (۶) ماه از زمان ابلاغ این قانون ضوابط، مقررات و تشکیلات حرفه‌ای مناسب برای کاردانهای فنی شاغل در رشته‌ها و حرفه‌های موضوع این قانون را در قالب آیین‌نامه‌ای تدوین و برای تصویب به هیأت وزیران پیشنهاد نماید.

ماده ۲۹- وزیر مسکن و شهرسازی از تاریخ ابلاغ این قانون به‌عضویت «هیأت عالی نظارت» موضوع ماده (۵۲) قانون نظام صنفی درخواهد آمد.

وزارت مسکن و شهرسازی باهماهنگی دبیرخانه هیأت عالی نظارت حداکثر (۶) ماه از تاریخ تصویب این قانون آیین‌نامه نظام صنفی کارهای ساختمانی را برابر قانون نظام صنفی تهیه و جهت تصویب به هیأت وزیران پیشنهاد می‌نماید.

فصل چهارم - مقررات فنی و کنترل ساختمان

ماده ۳۰- شهرداری‌ها و مراجع صدور پروانه ساختمان، پروانه شهرک‌سازی و شهرسازی و سایر مجوزهای شروع عملیات ساختمان و کنترل و نظارت براین گونه طرحها درمناطق و شهرهای مشمول ماده (۴) این قانون برای

صدور پروانه‌ها و سایر مجوزها تنها نقشه‌هایی را خواهند پذیرفت که توسط اشخاص حقیقی و حقوقی دارنده پروانه اشتغال به کار و در حدود صلاحیت مربوط امضا شده باشد و برای انجام فعالیت‌های کنترل و نظارت از خدمات این اشخاص در حدود صلاحیت مربوط استفاده نمایند.

ماده ۳۱- در مواردی که نقشه‌های تسلیمی به شهرداری‌ها و سایر مراجع صدور پروانه ساختمانی و تفکیک اراضی توسط اشخاص حقوقی امضا و یا تعهد نظارت می‌شود مسؤولیت صحت طراحی و محاسبه و نظارت به عهده مدیرعامل باریس مؤسسه تهیه کننده نقشه است و امضای وی رافع مسؤولیت طراح، محاسب و ناظر نخواهد بود، مگر اینکه نقشه‌ها توسط اشخاص حقیقی دیگر در رشته مربوطه امضا و یا تعهد نظارت شده باشد.

ماده ۳۲- اخذ پروانه کسب و پیشه در مرحله‌ها و امور موضوع ماده (۴) این قانون موقوف به داشتن مدارک صلاحیت حرفه‌ای خواهد بود، در محل‌های یادشده اقدام به امور زیر تخلف از قانون محسوب می‌شود:

الف- مداخله اشخاص حقیقی و حقوقی فاقد مدرک صلاحیت در امور فنی که اشتغال به آن مستلزم داشتن مدرک صلاحیت است.

ب- اشتغال به امور فنی خارج از حدود صلاحیت مندرج در مدرک صلاحیت.

ج- تأسیس هرگونه مؤسسه، دفتر یا محل کسب و پیشه برای انجام خدمات فنی بدون داشتن مدرک صلاحیت مربوط.

د- ارائه خدمات مهندسی طراحی، اجرا و نظارت توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که مسؤولیت بررسی یا تأیید نقشه و یا امور مربوط به کنترل ساختمان آن پروژه را نیز برعهده دارند.

ماده ۳۳- اصول و قواعد فنی که رعایت آنها در طراحی، محاسبه، اجرا، بهره‌برداری و نگهداری ساختمانها به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره‌دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی ضروری است، به وسیله وزارت مسکن و شهرسازی تدوین خواهد شد.

حوزه شمول این اصول و قواعد و ترتیب کنترل اجرای آنها و حدود اختیارات و وظایف سازمان‌های عمده دار کنترل و ترویج این اصول و قواعد در هر محث به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به وسیله وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و کشور و تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

مجموعه اصول و قواعد فنی و آیین‌نامه کنترل و اجرای آنها مقررات ملی ساختمان را تشکیل می‌دهند.

سازمان‌های استان می‌توانند متناسب با شرایط ویژه هراستان پیشنهاد تغییرات خاصی را در مقررات ملی ساختمان قابل اجرا در آن استان بدهند.

این پیشنهادات پس از تأیید شورای فنی استان ذی‌ربط با تصویب وزارت مسکن و شهرسازی قابل اجرا خواهد بود.

تبصره- مقررات ملی ساختمان متناسب با تغییر شرایط، هر سه سال یک‌بار مورد بازنگری قرار می‌گیرد و عندالزوم با رعایت ترتیبات (۴) مندرج در این ماده قابل تجدیدنظر است.

ماده ۳۴- شهرداریها و سایر مراجع صدور پروانه و کنترل و نظارت بر اجرای ساختمان و امور شهرسازی، مجریان ساختمانها و تأسیسات دولتی و عمومی، صاحبان حرفه‌های مهندسی ساختمان و شهرسازی و مالکان و کارفرمایان در شهرها، شهرکها و شهرستانها و سایر نقاط واقع در حوزه شمول مقررات ملی ساختمان و ضوابط و مقررات شهرسازی مکلفند مقررات ملی ساختمان را رعایت نمایند.

عدم رعایت مقررات یاد شده و ضوابط و مقررات شهرسازی تخلف از این قانون محسوب می‌شود.

تبصره ۱- وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی، کشور و صنایع مکلفند با توجه به امکانات و موقعیت هر محل، آن دسته

از مصالح و اجزای ساختمانی که باید به تأیید مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران برسد را طی فهرستهایی احصا و آگهی نمایند.

از تاریخ اعلام، کلیه تولیدکنندگان و واردکنندگان و توزیع کنندگان مصالح و اجزای ساختمانی موظف به تولید و توزیع و استفاده از مصالح استاندارد شده خواهند بود.

تبصره ۲- از تاریخ تصویب این قانون وزیر مسکن و شهرسازی به عضویت شورای عالی استاندارد منصوب می‌گردد.

ماده ۳۵- مسؤولیت نظارت عالیه بر اجرای ضوابط و مقررات شهرسازی و مقررات ملی ساختمان در طراحی و اجرای تمامی ساختمانها و طرحهای شهرسازی و عمرانی شهری که اجرای ضوابط و مقررات مزبور درمورد آنها الزامی است، برعهده وزارت مسکن و شهرسازی خواهد بود.

به منظور اعمال این نظارت مراجع و اشخاص یاد شده در ماده (۳۴) موظفند در صورت درخواست حسب مورد اطلاعات و نقشه‌های فنی لازم را در اختیار وزارت مسکن و شهرسازی قراردهند و در صورتی که وزارت یادشده به تخلفی برخورد نماید با ذکر دلایل و مستندات دستوراصلاح یا جلوگیری از ادامه کار را به مهندس مسؤول نظارت و مرجع صدور پروانه ساختمانی ذی‌ربط ابلاغ نماید و تا رفع تخلف، موضوع قابل پیگیری است. در اجرای این وظیفه کلیه مراجع ذی‌ربط موظف به همکاری می‌باشند.

تبصره- این ماده شامل طرح‌های وزارتخانه‌ها و سایر دستگاه‌های دولتی که دارای مقررات خاص می‌باشند، نمی‌شود.

فصل پنجم - آموزش و ترویج

ماده ۳۶- وزارت مسکن و شهرسازی با همکاری سازمان‌های استان و شهرداریها ترتیبی خواهد داد که در شهرهایی که برای انجام خدمات فنی و مهندسی اشخاص واجد صلاحیت به تعداد کافی وجود ندارد، خدمات مشورتی و راهنمایی در زمینه طراحی و اجرای ساختمانها از طریق تهیه طرح‌های همسان (تیپ) و انتشار جزوات آموزشی به زبان ساده و یا نوارهای آموزشی و سایر روش‌های مناسب با بهای اندک در اختیار اشخاص قرارگیرد.

هزینه‌های خدمات موضوع این ماده از محل کمکهای دولت و عواید حاصل از اجرای تبصره ۳ ماده (۱۴) قانون کارآموزی مصوب ۱۳۴۹ به ترتیبی که درآیین‌نامه معین می‌شود، تأمین خواهد شد.

آیین‌نامه یادشده به وسیله وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و کار و امور اجتماعی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

فصل ششم - متفرقه

ماده ۳۷- هزینه‌های «سازمان» و ارکان آن از محل حق عضویت‌های پرداختی اعضا، صندوق مشترک سازمان‌های استان، کمکهای اعطایی دولت، نهادها، اشخاص حقیقی و حقوقی، دریافت بهای ارائه خدمات پژوهشی، فنی و آموزشی، فروش نشریات و سایر مواد کمک آموزشی و مهندسی و درصدی از حق‌الزحمه دریافتی اعضا بابت ارائه خدمات مهندسی ارجاع شده از طرف سازمان تأمین خواهد شد.

ماده ۳۸- وزارت مسکن و شهرسازی تسهیلات لازم برای تأسیس و شروع به کار سازمان و سازمان‌های استان رافراهم آورده و در تنظیم روابط آنان با دستگاه‌های اجرایی و مراجع قضایی درسطوح ملی و محلی تا آنجا که به اهداف این قانون کمک کند، اقدام می‌نماید.

ماده ۳۹- ذی‌حسابان و مسؤولین امورمالی موظفند در هنگام پرداخت به مشاوران و پیمانکاران طرح‌های عمرانی کشور معادل (۰/۰۰۲) (دودرده هزار) از دریافتی آنها را کسر و شهرداری‌ها معادل (۰/۰۰۱) (یک درهزار) از هزینه ساخت واحدهای مسکونی با زیربنای بیش از الگوی مصرف مسکن و واحدهای غیرانتفاعی را که هر ساله وسیله وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی و کشور تعیین می‌شود از سازندگان وصول و به حساب درآمد عمومی کشور واریز نمایند.

صد درصد (۱۰۰٪) هزینه‌های خدمات مربوطه را برای یک بار و حداکثر برای یکصد مترمربع تأمین نموده و هزینه آن را در بودجه سنواتی پیش‌بینی نماید.

هـ- بورس تحصیلی داخل و خارج کشور به جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر، آزادگان با حداقل پنج سال اسارت و فرزندان شهداء و درخصوص اعزام به خارج مشروط به شرایط علمی موضوع قانون اعزام دانشجویان به خارج از کشور اعطاء می‌شود.

و- دستگاه‌های اجرایی موظفند حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) نیاز استعدادی خود را از میان فرزندان شهداء و فرزندان جانبازان پنجاه درصد (۵۰٪) و بالاتر و فرزندان آزادگانی که حداقل پنج سال سابقه اسارت دارند و بدون الزام به رعایت شرط سنی، تحصیلی و آزمونی تأمین و از ابتداء آنان را به صورت رسمی قطعی استخدام نمایند پنج درصد (۵٪) سهمیه استعدادی به سایر جانبازان، آزادگان، رزمندگان و همسر و فرزندان آنان اختصاص می‌یابد. در مواردی که نیاز به تخصص دارد شرایط علمی لازم‌الرعایه است.

ز- دانشگاه‌ها و مراکز و مؤسسات آموزشی و پژوهشی و وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، مکلفند حداقل ده درصد (۱۰٪) اعضای هیأت علمی مورد نیاز خود را از بین جامعهٔ ایثارگران شامل رزمندگان با بیش از شش ماه حضور داوطلبانه در جبهه، جانبازان بالای بیست و پنج درصد (۲۵٪)، آزادگان بالای سه سال اسارت، فرزندان جانبازان

معادل (۱۰۰٪) (صد درصد) وجوه واریزی براساس ردیفی که به همین منظور در بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد در اختیار وزارت مسکن و شهرسازی قرار خواهد گرفت تا صرف انجام مطالعات و تدوین مقررات ملی ساختمان، امور کنترل ساختمان، ترویج و توسعه و اعتلای نظام مهندسی، کمک به سازمان‌های نظام مهندسی ساختمان برای انجام وظایف قانونی خود، برقراری دوره‌های آموزشی در سطوح مختلف، برگزاری مسابقات حرفه‌ای و تخصصی و ترویج روشهای صرفه‌جویی در مصرف انرژی نماید.

ماده ۴۰- متخلفان از مواد (۳۲ و ۳۴) و تبصره‌آن توسط مراجع قضایی حسب مورد به پرداخت جزای نقدی از یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم می‌شوند.

پرداخت جزای نقدی مانع از پیگیری انتظامی نخواهد بود.

ماده ۴۱- در مورد تهیه، اجرا و نظارت بر طرح‌های عمرانی (منظور در بودجه عمومی کشور) قانون برنامه و بودجه و ضوابط منبث از آن جایگزین این قانون خواهد بود.

ماده ۴۲- وزارت مسکن و شهرسازی مکلف است حداکثر ظرف شش ماه نسبت به تهیه آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون اقدام نماید. تازمانی که آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون تصویب نشده است آیین‌نامه‌های قانون آزمایشی مصوب ۱۳۷۱ تا آنجا که با مفاد این قانون مغایرت ندارد مورد اجرا خواهد بود.

بالای پنجاه درصد (۵۰٪)، فرزندان شهداء و فرزندان آزادگان با بیش از سه سال اسارت که دارای مدرک دکترای تخصصی مورد تأیید وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می‌باشند، حسب مورد از طریق استخدام و یا موافقت با انتقال کارکنان دیگر دستگاه‌ها یا تبدیل وضعیت کارکنان غیر هیأت علمی تأمین و از ابتداء آنان را به صورت عضو هیأت علمی رسمی قطعی با احتساب سوابق آموزشی، پژوهشی و اجرایی مرتبط و تأثیر آن در پایه و مرتبه علمی بدون الزام به رعایت شرط سنی و آزمون استخدام نمایند. مسؤلیت اجرای این حکم به طور مستقیم برعهده وزراء و رؤسای دستگاه‌های مذکور است. مقامات یاد شده در این خصوص خود مجاز به اتخاذ تصمیم می‌باشند. احکام و امتیازات این بند شامل اعضاء هیأت علمی فعلی دارای شرایط فوق نیز می‌شود.

ح - دولت مکلف است به منظور حفظ کرامت و منزلت ایثارگران و رزمندگان معسر نسبت به تأمین معیشت و پوشش بیمه‌ای آنان در قالب بودجه سنواتی اقدام نماید.

ط - دولت نسبت به ساماندهی و برقراری مستمری بسیجیان و رزمندگان معسر دوران دفاع مقدس اعم از بسیجیان تحت فرماندهی سپاه پاسداران، کمیته انقلاب اسلامی و جهادسازندگی اقدام نماید.

ی - سند راهبردی خدمات‌رسانی به رزمندگان توسط ستادکل نیروهای مسلح با همکاری وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، بنیادشهید و امورایثارگران و معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ک - آزادگانی که به دلیل استفاده از دو برابرشدن سابقه اسارت زودتر از خدمت سی سال بازنشسته شده‌اند می‌توانند با بازگشت به خدمت، سی سال خدمت خود را تکمیل نموده و سپس با لحاظ سوابق اسارت به بازنشستگی نایل آیند.

ل - وزارت مسکن و شهرسازی موظف است تا پایان برنامه، مسکن جانبازان پنجاهدرصد (۵۰٪) و بالاتر، جانبازان بیست و پنج درصد (۲۵٪) تا پنجاه درصد (۵۰٪) را که حداقل دو سال سابقه حضور در جبهه داشته‌اند و همچنین آزادگان و فرزندان شهدا و جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر فاقد مسکن را در صورتی که قبلاً از زمین یا مسکن دولتی استفاده نکرده‌اند تأمین نماید.

م - جانبازانی که صورت سانحه و مدارک بالینی ندارند ولی از نظر کمیسیون پزشکی

جانبازی آنان مورد تأیید می‌باشد متناسب با میزان جانبازشان تحت پوشش بنیاد شهید قرار می‌گیرند.

ماده ۴۵ - ایثارگران و فرزندان شهداء برای یک‌بار از پرداخت ما به‌التفاوت برای پانزده‌سال سنوات بیمه‌ای ناشی از انتقال سوابق بیمه‌ای از یک صندوق بیمه و بازنشستگی به صندوق دیگر بیمه و بازنشستگی که ناشی از تغییر دستگاه استخدامی است، معافند. این مبلغ به عنوان مطالبه صندوق منتقل‌الیه از دولت منظور و توسط دولت پرداخت و تسویه می‌شود.

فصل چهارم - نظام اداری و مدیریت

فناوری اطلاعات

ماده ۴۶ - به‌منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است نسبت به ایجاد و توسعه شبکه ملی اطلاعات و مراکز داده داخلی امن و پایدار با پهنای باند مناسب با رعایت موازین شرعی و امنیتی کشور مناسب^(۱) اقدام و با استفاده از توان و ظرفیت بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی، امکان دسترسی پرسرعت مبتنی بر توافقنامه سطح خدمات را به صورتی فراهم نماید که تا پایان سال دوم کلیه دستگاه‌های اجرایی و واحدهای تابعه و وابسته و تا پایان برنامه، شصت درصد (۶۰٪) خانوارها و کلیه کسب‌وکارها بتوانند به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت متصل شوند. میزان پهنای باند اینترنت بین‌الملل و شاخص آمادگی الکترونیک و شاخص توسعه دولت الکترونیک باید به گونه‌ای طراحی شود که سرانه پهنای باند و سایر شاخص‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایان برنامه در رتبه دوم منطقه قرارگیرد. حمایت از بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی در صنعت فناوری اطلاعات کشور به ویژه بخش نرم‌افزار و امنیت باید به گونه‌ای ساماندهی شود که سهم این صنعت در تولید ناخالص داخلی در سال آخر برنامه به دودرصد (۰.۲٪) برسد.

آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر حمایت از صنعت فناوری اطلاعات توسط وزارتخانه‌های

ارتباطات و فناوری اطلاعات، صنایع و معادن و بازرگانی و معاونت ظرف شش ماه اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند ضمن اتصال به شبکه ملی اطلاعات و توسعه و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی خود حداکثر تا پایان سال دوم برنامه براساس فصل پنجم قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) اطلاعات خود را در مراکز داده داخلی با رعایت مقررات امنیتی و

۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

فصل پنجم - فناوری اطلاعات و خدمات اداری

ماده ۳۶ - دستگاه‌های اجرایی موظفند فرایندهای مورد عمل و روش‌های انجام کار خود را با هدف افزایش بهره‌وری نیروی انسانی و کارآمدی فعالیت‌ها نظیر سرعت، دقت، هزینه، کیفیت، سلامت و صحت امور و تأمین رضایت و کرامت مردم و براساس دستورالعمل سازمان تهیه و به مورد اجراء گذارند و حداکثر هر سه سال یک بار این روش‌ها را مورد بازبینی و اصلاح قرار دهند.

تبصره - میزان بهره‌وری و کارآمدی فعالیت‌ها، صحت امور و رضایت مردم از خدمات دولتی براساس شاخص‌هایی که با پیشنهاد دستگاه‌های اجرایی به تأیید سازمان می‌رسد، سالیانه توسط سازمان با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط مورد اندازه‌گیری قرار گرفته و نتایج آن در ارزیابی عملکرد آن‌ها لحاظ می‌شود.

ماده ۳۷ - دستگاه‌های اجرایی موظفند با هدف بهبود کیفیت و کمیت خدمات به مردم و با رعایت دستورالعمل‌های ذی‌ربط اقدامات زیر را به ترتیب انجام دهند:

۱- اطلاع رسانی الکترونیکی درخصوص شیوه ارائه خدمات همراه با زمان‌بندی انجام آن و مدارکی که متقاضی باید ارائه نماید.

۲- ارائه فرم‌های موردنیاز جهت انجام خدمات از طریق ابزار و رسانه‌های الکترونیکی.

۳- ارائه خدمات به شهروندان به‌صورت الکترونیکی و حذف لزوم مراجعه حضوری مردم به دستگاه اجرایی برای دریافت خدمت.

تبصره - مدت زمان اجراء بندهای (۱) و (۳) این ماده از تاریخ تصویب این قانون به ترتیب یک، دو و سه سال تعیین می‌گردد.^(۱*)

ماده ۳۸ - به‌منظور تسریع و سهولت در ارائه خدمات به مردم، واحدهای خدمات‌رسانی الکترونیکی از طریق بخش دولتی و غیردولتی در مراکز شهرستان‌ها ایجاد می‌گردد. کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند حداکثر تا پایان سال ۱۳۸۷ انجام آن دسته از خدماتی که از این طریق قابل ارائه می‌باشد را توسط این مراکز ارائه نمایند. دستورالعمل اجرایی این ماده به تصویب شورای عالی اداری می‌رسد.

ماده ۳۹ - دستگاه‌های اجرایی موظفند به منظور صرفه‌جویی و بهره‌برداری مناسب از ساختمان‌ها و فضاهای اداری و جلوگیری از تشریفات زاید و هزینه‌های غیرضرور و فراهم آوردن موجبات ایمنی و سلامت شغلی کارمندان براساس ضوابط و استانداردهای به‌کارگیری فضاها، تجهیزات و ملزومات اداری که توسط سازمان تهیه و ابلاغ می‌گردد، اقدام نمایند.

تبصره - کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند حداکثر ظرف مدت یک‌سال ساختمان‌های مورد استفاده خود را با استانداردهای یاد شده تطبیق داده و فضاهای مازاد را حسب مورد در استان‌ها به ادارات کل اقتصادی و دارایی استان و

استانداردهای لازم نگهداری و به روزرسانی نمایند و براساس آیین نامه اجرایی که در شش ماهه اول برنامه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات و معاونت، تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید نسبت به تبادل و به اشتراک گذاری رایگان اطلاعات به منظور ایجاد سامانه های اطلاعاتی و کاهش تولید و نگهداری اطلاعات تکراری در این شبکه با تأمین و حفظ امنیت تولید، پردازش و نگهداری اطلاعات اقدام نمایند.

قوه قضاییه از شمول این بند مستثنی است.

ج - کلیه دستگاه های اجرایی مکلفند:

- ۱ - تا پایان سال دوم برنامه نسبت به ارسال و دریافت الکترونیکی کلیه استعلامات بین دستگاهی و واحدهای تابعه آنها با استفاده از شبکه ملی اطلاعات و رعایت امنیت اقدام نمایند.
- ۲ - تا پایان برنامه، خدمات قابل ارائه خود را به صورت الکترونیکی از طریق شبکه ملی اطلاعات عرضه نمایند و نیز کلیه خدمات قابل ارائه در خارج از محیط اداری خود و قابل واگذاری یا برونسپاری را به دفاتر پستی و پیشخوان خدمات دولت که توسط بخش های غیردولتی

در مرکز به وزارت امور اقتصادی و دارایی اعلام نمایند تا از طریق این وزارتخانه حسب مورد با تصویب هیأت وزیران و یا شورای برنامه ریزی و توسعه استان دستگاه های بهره بردار آن تعیین گردد.

در صورتی که در مهلت تعیین شده دستگاه های اجرایی اقدام نکنند ذی حسابان موظفند فضاهای مازاد را به وزارت یا اداره کل متبوع جهت اقدام به ترتیب فوق اعلام نمایند.

ماده ۴۰- به منظور ایجاد زیر ساخت اطلاعاتی و تمرکز امور مربوط به استفاده از فناوری اطلاعات در خدمات اداری، دولت موظف است از طریق سازمان ثبت احوال و شرکت پست جمهوری اسلامی ایران و مشارکت کلیه دستگاه های اجرایی پایگاه اطلاعات ایرانیان را طراحی، ساماندهی و اجراء نماید.

تبصره ۱- این پایگاه با استفاده از شماره ملی و کد پستی از طریق ساماندهی، هدایت و اتصال داده ها و اطلاعات موجود دستگاه ها تشکیل می گردد.

تبصره ۲- کلیه دستگاه های اجرایی موظفند تا پایان سال ۱۳۸۶ پایگاه های اطلاعات داده های مربوط به خود را با استفاده از شماره ملی و کد پستی آماده نمایند.

تبصره ۳- آیین نامه این ماده توسط سازمان تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۴- سازمان مسؤول پیگیری و نظارت بر حسن انجام تکالیف مصرح در این ماده می باشد.

هرگونه ارائه خدمات و برقراری ارتباط با مراجعانی که نیاز به شناسایی افراد و آدرس محل استقرار آنها می باشد از سال ۱۳۸۸ بدون استفاده از شماره ملی و کد پستی توسط دستگاه های اجرایی ممنوع می باشد.

(* ۱) - متن قسمت اول تبصره با قسمت دوم آن هماهنگ نیست. احتمالاً اشتباه تایپی رخ داده و عبارت «بند های (۱)،

(۲) و (۳)» صحیح می باشد.

اعم از خصوصی یا تعاونی ایجاد و مدیریت می‌شود، واگذار کنند. سایر دفاتر دایر فعلی دستگاه‌های مذکور که این نوع خدمات را ارائه می‌کنند باید به دفاتر پیشخوان دولت تغییر یابند. محدوده فعالیت و نهادهای مشمول و نیز ضوابط مربوط به دفاتر پیشخوان و خصوصیات اشخاص تشکیل‌دهنده و متصدیان آنها را قانون مشخص می‌کند.

۳ - دولت مجاز است تا پایان سال اول برنامه نقشه جامع دولت الکترونیک را به گونه‌ای تهیه نماید که ارائه خدمات دولتی ممکن در پایان برنامه از طریق سامانه الکترونیکی انجام پذیرد.

۵ - وزارت کشور (سازمان ثبت احوال) مکلف است با همکاری دستگاه‌های ذی‌ربط همراه با تکمیل و اصلاح پایگاه اطلاعات هویتی به صورتی که شامل کلیه وقایع حیاتی نظیر تولد، ازدواج، طلاق، فوت و تغییرات مشخصات هویتی و صدور گواهی (امضاء الکترونیکی) و سایر کاربردها باشد، تا پایان برنامه نسبت به تأمین و صدور کارت هوشمند ملی چندمنظوره برای آحاد مردم اقدام نماید. کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول مکلفند در ارائه خدمات خود به مردم از این کارت استفاده نمایند. آیین‌نامه اجرایی این بند شامل زمانبندی، مصادیق، موارد مشمول، سطح دسترسی، میزان و نحوه اخذ هزینه صدور کارت و نحوه استفاده از آن توسط وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و کشور با هماهنگی معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ه - معاونت نسبت به ایجاد زیرساخت ملی داده‌های مکانی (NSDI) در سطوح ملی تا محلی و تدوین معیارها و ضوابط تولید و انتشار آنها حداکثر تا پایان سال سوم برنامه اقدام نماید.

تبصره - کلیه دستگاه‌ها مکلفند اطلاعات پایه‌ای مکانی خود را تولید و براساس دستورالعملی که توسط معاونت، تدوین و ابلاغ می‌شود، بر روی زیرساخت ملی داده‌های مکانی قرار دهند.

و - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است:

۱ - با همکاری و هماهنگی سازمان نقشه‌برداری کشور و همکاری سایر دستگاه‌های ذی‌ربط تا پایان برنامه نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات حقوقی املاک و تکمیل طرح حدنگاری (کاداستر) اقدام نماید.

۲ - در راستای توسعه سامانه یکپارچه ثبت اسناد رسمی و املاک، نسبت به الکترونیکی نمودن کلیه مراحل نقل و انتقالات، ثبت اسناد رسمی و املاک تا پایان سال دوم برنامه اقدام نماید.

۳ - نسبت به تکمیل پایگاه داده اطلاعات شرکت‌ها و مؤسسات ثبت شده و براساس الگو و استانداردهای اعلام شده توسط معاونت با ذکر مشخصات سهامداران، اعضای هیأت‌مدیره و شماره کدملی آنها و نیز شناسه یکتا و با قابلیت جست‌وجو و دسترسی همگانی تا پایان سال اول برنامه

اقدام نماید.

ز - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت بازرگانی با همکاری سازمان امور مالیاتی مکلفند نسبت به گسترش سامانه الکترونیکی امن معاملات املاک و مستغلات در سطح کشور اقدام نمایند. کلیه دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط موظف به همکاری برای اجرای کامل این سامانه می‌باشند.

ح - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات نسبت به ایجاد زیرساخت‌های لازم به منظور توسعه شبکه علمی کشور اقدام نماید. دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزشی، پژوهشی و فناوری موظفند ضمن اتصال به شبکه مزبور، محتوای علمی و امکانات نرم افزاری و سخت‌افزاری خود را با حفظ مالکیت معنوی با رعایت استانداردهای لازم بر روی این شبکه قرار دهند.

تبصره - حوزه‌های علمیه و بخش‌های غیردولتی اعم از تعاونی و خصوصی در صورت تمایل به استفاده از شبکه علمی کشور موظف به رعایت مفاد این بند می‌باشند.

ط - به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، مبالغی به‌عنوان حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مندرج در پروانه‌های صادره اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید. وجوه مورد نیاز جهت توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات مناطق کمتر توسعه‌یافته در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌گردد.

جریمه موضوع این بند و میزان آن در صورتی قابل وصول است که در ضمن عقد شرط شده باشد.

ی - به دولت اجازه داده می‌شود مبالغ واریزی و پرداختی از حساب‌های دولتی را به نحوی ساماندهی نماید که با اولویت استفاده از کارت‌های الکترونیکی و یا سایر دستگاه‌ها و ابزار واسط الکترونیکی - رایانه‌ای قابل رهگیری باشد.

تبصره ۱ - در اجرای احکام موضوع این ماده استفاده از منابع موجود دارای قابلیت، اولویت دارد.

تبصره ۲ - شبکه ملی اطلاعات (IP) کشور، شبکه‌ای مبتنی بر قرارداد اینترنت به همراه سوئیچ‌ها و مسیریاب‌ها و مراکز داده‌ای است به صورتی که درخواست‌های دسترسی داخلی و اخذ اطلاعاتی که در مراکز داده داخلی نگهداری می‌شوند به هیچ وجه از طریق خارج کشور مسیریابی نشود و امکان ایجاد شبکه‌های اینترنت و خصوصی و امن داخلی در آن فراهم شود.

تبصره ۳ - وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات می‌تواند جهت ارزیابی شاخص‌ها و وضعیت در ابعاد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی نظام پایش شاخص‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات را تا پایان سال دوم برنامه تدوین نماید. کلیه دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات غیردولتی موظف به ارائه اطلاعات و آمار مورد نیاز و مرتبط، به این وزارتخانه هستند.

گزارش میزان تحقق اهداف این ماده هر ساله توسط این وزارتخانه به اطلاع مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

۵۵۴۷ - نظر به اهمیت روزافزون توسعه بخش فضا و دستیابی به علوم و فناوری‌های نوین در راستای تأمین نیازهای کشور به کاربرد و خدمات فضایی، دولت می‌تواند اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف - بسترسازی و انجام حمایت‌های لازم به منظور ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها و صنایع مرتبط با طراحی، ساخت، آزمایش، پرتاب و بهره‌برداری از سامانه‌های فضایی ماهواره، ماهواره بر و ایستگاه‌های زمینی

ب - حفظ و نگهداری از موقعیت‌های مداری متعلق به جمهوری اسلامی ایران و پیش‌بینی تمهیدات لازم برای ایجاد زیرساخت‌ها و اجرای پروژه‌های ماهواره‌ای ملی در راستای حفظ نقاط یاد شده

۵۵۴۸ - به منظور توسعه دولت الکترونیک، تجارت الکترونیک و عرضه خدمات الکترونیک و اصالت بخشیدن به اسناد الکترونیک و کاهش اسناد کاغذی اقدام‌های زیر انجام می‌شود:

الف - وزارت بازرگانی نسبت به توسعه مراکز صدور گواهی الکترونیکی و کاربرد امضاء الکترونیکی به‌نحوی اقدام می‌نماید که تا پایان سال سوم برنامه سامانه‌های خدماتی و تجاری الکترونیکی بتوانند از این ابزار استفاده نمایند.

ب - سند الکترونیکی در حکم سند کاغذی است مشروط بر آن‌که اصالت صدور و تمامیت آن محرز باشد.

ج - در هر مورد که به موجب قانون، تنظیم اوراق یا اسناد و همچنین صدور یا اعطاء مجوز، اخطار و ابلاغ، مبادله وجه و مانند آن ضروری باشد، انجام الکترونیکی آن با رعایت مفاد قانون تجارت الکترونیک مجاز بوده و کفایت می‌نماید.

۵۵۴۹ - به‌منظور توسعه و تقویت نظام بانکداری اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - استقرار کامل سامانه (سیستم) بانکداری متمرکز (Core Banking) و تبدیل کلیه حساب‌ها اعم از سپرده اشخاص و تسهیلات به حساب‌های متمرکز توسط بانک‌ها با رعایت استانداردها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی

ب - ایجاد و بهره‌برداری مرکز صدور گواهی الکترونیک برای شبکه بانکی با همکاری مرکز صدور گواهی الکترونیکی کشور توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به منظور افزایش امنیت تبادل اطلاعات الکترونیکی

تبصره - کلیه بانک‌ها امکان استفاده از امضاء الکترونیکی را در تعاملات بانکی خود تسهیل نمایند.

نظام اداری

ماده ۵۰ - الف - هیأت وزیران به عنوان مرجع تصویب افزایش سالانه ضریب حقوق کارکنان مشمول و غیرمشمول قانون مدیریت خدمات کشوری (به نحوی که درج تفاوت تطبیق موضوع فصل دهم قانون^(۱) مذکور مانع افزایش نباشد) و تصویب افزایش جداول و

۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

فصل دهم - حقوق و مزایا^(*)

ماده ۶۴ - نظام پرداخت کارمندان دستگاه‌های اجرایی براساس ارزشیابی عوامل شغل و شاغل و سایر ویژگی‌های مذکور در مواد آتی خواهد بود. امتیاز حاصل از نتایج ارزشیابی عوامل مذکور در این فصل ضرب در ضریب ریالی، مبنای تعیین حقوق و مزایای کارمندان قرار می‌گیرد و برای بازنشستگان و موظفین یا مستمری بگیران نیز به همین میزان تعیین می‌گردد.

تبصره - ضریب ریالی مذکور در این ماده باتوجه به شاخص هزینه زندگی در لایحه بودجه سالانه پیش‌بینی و به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

ماده ۶۵ - کلیه مشاغل مشمول این قانون براساس عواملی نظیر اهمیت و پیچیدگی وظایف و مسؤولیت‌ها، سطح تخصص و مهارت‌های مورد نیاز به یکی از طبقات جدول یا جداول حق شغل اختصاص می‌یابد.

حداقل امتیاز جدول یا جداول ارزشیابی مشاغل (۲۰۰۰) و حداکثر آن (۶۰۰۰) می‌باشد.

تبصره ۱ - هر کدام از مشاغل متناسب با ویژگی‌ها، حداکثر در پنج رتبه، مقدماتی، پایه، ارشد، خیره و عالی طبقه‌بندی می‌گردند و هر کدام از رتبه‌ها به یکی از طبقات جدول یا جداول موضوع این ماده اختصاص می‌یابد. رتبه‌های خیره و عالی به مشاغل کارشناسی و بالاتر اختصاص می‌یابد.

شاغلین مربوط در بدو استخدام در رتبه مقدماتی قرار می‌گیرند و براساس عواملی نظیر ابتکار و خلاقیت، میزان افزایش مهارت‌ها، انجام خدمات برجسته، طی دوره‌های آموزشی و میزان جلب رضایت ارباب رجوع براساس ضوابطی که

متناسب با ویژگی‌های مشاغل به تصویب شورای توسعه مدیریت می‌رسد ارزیابی و حسب امتیازات مکتسبه وطی حداقل مدت تجربه مربوط به سطوح پایه، ارشد، خبره و عالی ارتقاء می‌یابند. نخبگانی که طبق ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی تعیین می‌شوند و افرادی که علاوه بر شرایط عمومی در بدو استخدام از تجربه و مهارت لازم برخوردار هستند طبق آیین‌نامه‌ای^(۲*) که به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد از طی برخی از رتبه‌ها معاف و در یکی از رتبه‌های دیگر قرار می‌گیرند.

تبصره ۲- کلیه عناوین مدیریت و سرپرستی متناسب با پیچیدگی وظایف و مسؤولیت‌ها، حیطة سرپرستی و نظارت و حساسیت‌های شغلی و سایر عوامل مربوط در یکی از طبقات جدول فوق‌العاده مدیریت که حداقل امتیاز آن (۵۰۰) و حداکثر آن (۵۰۰۰) است، قرار می‌گیرند.

تبصره ۳- امتیاز طبقه مشاغل آموزشی تمام وقت وزارت آموزش و پرورش و بهداشتی و درمانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در جدول یا جداول حق شغل با ضریب (۱/۱) محاسبه می‌گردد.

ماده ۶۶- کلیه شاغلین مشمول این قانون براساس عواملی نظیر تحصیلات، دوره‌های آموزشی و مهارت (علاوه بر حداقل شرایط مذکور در اولین طبقه شغل مربوط)، سنوات خدمت و تجربه از امتیاز حق شغل که حداقل (۱۰۰۰) و حداکثر (۴۵۰۰) امتیاز می‌باشد، بهره‌مند می‌گردند.

حداکثر امتیاز این ماده برای هر شاغل از هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) امتیاز شغل وی تجاوز نخواهد کرد.
تبصره - هنرمندان و افرادی که در حوزه‌های علمیه تحصیل نموده‌اند براساس آیین‌نامه‌ای^(۳*) که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد با مقاطع رسمی تحصیلی هم‌تراز می‌گردند.

ماده ۶۷- جدول یا جداول موضوع ماده (۶۵) و تبصره‌های (۱) و (۲) آن بنا به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران^(۴*) می‌رسد و تخصیص هر کدام از مشاغل و طبقات شغلی آن به یکی از طبقات جداول حق شغل با پیشنهاد سازمان توسط شورای توسعه مدیریت انجام و برای اجراء به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ می‌گردد. ارزیابی عوامل مربوط به شاغل براساس ضوابطی که با پیشنهاد سازمان به تصویب شورای مذکور می‌رسد^(۵*) توسط دستگاه‌های اجرایی انجام خواهد شد و سازمان بر اجرای این امر نظارت می‌نماید.

ماده ۶۸- علاوه بر پرداخت‌های موضوع ماده (۶۵) و تبصره‌های آن و ماده (۶۶) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌هایی به شرح زیر به کارمندان قابل پرداخت می‌باشد:^(۴*)

۱- فوق‌العاده مناطق کمتر توسعه‌یافته و بدی آب و هوا برای مشاغل تخصصی که شاغلین آنها دارای مدارک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند تا به میزان بیست و پنج درصد (۲۵٪) امتیاز حقوق ثابت و برای سایر مشاغل تا بیست درصد (۲۰٪) حقوق ثابت هر کدام از کارمندان واجد شرایط پرداخت خواهد شد. فهرست این مناطق در هر دوره برنامه پنج‌ساله با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران^(۵*) می‌رسد.

۲- فوق‌العاده ایثارگری متناسب با درصد جانبازی و مدت خدمت داوطلبانه درجه‌به مدت اسارت تا (۱۵۰۰) امتیاز و به دارندگان نشان‌های دولتی تا (۷۵۰) امتیاز تعلق می‌گیرد.

کارمندان و بازنشستگان که در زمان جنگ در مناطق جنگ‌زده مشغول خدمت اداری بوده‌اند به ازاء هر سال خدمت در زمان جنگ (۱۲۵) امتیاز در نظر گرفته می‌شود.

۳- فوق‌العاده سختی کار و کار در محیط‌های غیر متعارف نظیر کار با اشعه و مواد شیمیایی، کار با بیماران روانی، عفونی و در اورژانس و در بخش‌های سوختگی و مراقبت‌های ویژه بیمارستانی تا (۱۰۰۰) امتیاز و در مورد کار با مواد سمی، آتش‌زا و منفجره و کار در اعماق دریا، امتیاز یادشده با تصویب هیأت وزیران^(۶*) تا سه برابر قابل افزایش خواهد بود.

۴- کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد به کارمندان مرد شاغل و بازنشسته و وظیفه‌بگیر مشمول این قانون که دارای همسر می‌باشند معادل (۸۰۰) امتیاز و برای هر فرزند معادل (۲۰۰) امتیاز و حداکثر سه فرزند. حداکثر سن برای اولادی که از مزایای این بند استفاده می‌کنند به شرط ادامه تحصیل و نیز غیرشاغل بودن فرزند، (۲۵) سال تمام و نداشتن شوهر برای اولاد اناث خواهد بود. کارمندان زن شاغل و بازنشسته و وظیفه‌بگیر مشمول این قانون که دارای همسر نبوده و یا همسر آنان معلول و یا از کار افتاده کلی می‌باشد و یا خود به تنهایی متکفل مخارج فرزندان هستند از مزایای کمک هزینه عائله‌مندی موضوع این بند بهره‌مند می‌شوند. فرزندان معلول و از کار افتاده کلی به تشخیص مراجع پزشکی ذی‌ربط مشمول محدودیت سقف سنی مزبور نمی‌باشند.

۵- فوق‌العاده شغل برای مشاغل تخصصی، متناسب با سطح تخصص و مهارت‌ها، پیچیدگی وظایف و مسؤلیت‌ها و شرایط بازار کار با پیشنهاد سازمان و تصویب هیأت‌وزیران^(۲*) برای مشاغل تا سطح کاردانی حداکثر (۷۰۰) امتیاز و برای مشاغل همسطح کارشناسی حداکثر (۱۵۰۰) امتیاز و برای مشاغل بالاتر حداکثر (۲۰۰۰) امتیاز تعیین می‌گردد. این فوق‌العاده با رعایت تبصره این ماده قابل پرداخت می‌باشد.

۶- فوق‌العاده کارایی و عملکرد در چارچوب ضوابط این بند و تبصره این ماده قابل پرداخت می‌باشد:

الف - به حداکثر هفتاد درصد (۷۰٪) از کارمندان هر دستگاه براساس رتبه‌بندی نمرات ارزشیابی کارمندان، طبق عملکرد کارمندان و باتوجه به امتیازی که از عواملی نظیر رضایت ارباب رجوع، رشد و ارتقاء، اثربخشی و کیفیت و سرعت در اتمام کار کسب می‌نمایند. براساس دستورالعملی که سازمان ابلاغ می‌نماید تا (۲۰٪) امتیازات مربوط به حقوق ثابت وی در مقاطع سه ماهه قابل پرداخت می‌باشد.

ب - میزان بهره‌مندی کارمندان هر دستگاه از سقف هفتاد (۷۰٪) درصد مذکور در این بند متناسب با میزان موفقیت در تحقق تکالیف قانونی و اجراء برنامه‌ها و ارزیابی عملکرد دستگاه که توسط سازمان و تصویب شورای عالی اداری در سه سطح متوسط، خوب و عالی رتبه‌بندی می‌گردند به ترتیب (۳۰٪، ۵۰٪ و ۷۰٪) تعیین می‌گردد.

ج - مقامات دستگاه‌های اجرایی مذکور در ماده (۷۱) متناسب با رتبه دستگاه ذی‌ربط مشمول دریافت این فوق‌العاده می‌باشند.

۷- به منظور جبران هزینه سفر و مأموریت روزانه داخل و خارج از کشور، نوبت کاری، جابه‌جایی محل خدمت کارمندان با تشخیص دستگاه اجرایی، کسر صندوق و تضمین، مبالغی با پیشنهاد سازمان و تصویب هیأت وزیران^(۲*) به کارمندان پرداخت خواهد شد.

۸- به کارمندیانی که در خارج از کشور در پست‌های سازمانی اشتغال دارند فوق‌العاده اشتغال خارج از کشور براساس ضوابطی که به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران^(۲*) می‌رسد پرداخت می‌گردد.

این گونه کارمندان در مدتی که از فوق‌العاده اشتغال خارج از کشور استفاده می‌کنند دریافت دیگری به استثناء مواردی که به موجب قوانین خاص برای اشتغال در خارج از کشور به این گونه کارمندان تعلق می‌گیرد نخواهند داشت.

۹- در صورتی که بنا به درخواست دستگاه، کارمندان موظف به انجام خدماتی خارج از وقت اداری گردند براساس آیین‌نامه‌ای^(۵*) که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، می‌توان مبالغی تحت عنوان اضافه‌کار، حق‌التحقیق، حق‌التدریس، حق‌الترجمه و حق‌التألیف به آنها پرداخت نمود.

مجموع مبالغ قابل پرداخت تحت عنوان اضافه‌کار و حق‌التدریس به هر یک از کارمندان نباید از حداکثر (۵۰٪) حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های وی تجاوز نماید.

در هر دستگاه اجرایی حداکثر تا (۲۰٪) کارمندان آن دستگاه که به اقتضاء شغلی، اضافه‌کار بیشتری دارند از محدودیت

سقف (۵۰٪) مستثنی می‌باشند.

۱۰- فوق‌العاده ویژه در موارد خاص باتوجه به عواملی از قبیل بازار کار داخلی و بین‌المللی، ریسک‌پذیری، تأثیر اقتصادی فعالیت‌ها در درآمد ملی، انجام فعالیت و وظایف تخصصی و ستادی و تحقیقاتی و حساسیت کار با پیشنهاد سازمان و تصویب هیأت وزیران^(*) امتیاز ویژه‌ای برای حداکثر (۲۵٪) از مشاغل، در برخی از دستگاه‌های اجرایی تا (۵۰٪) سقف امتیاز حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مستمر مذکور در این فصل در نظر گرفته خواهد شد.

تبصره - پرداخت فوق‌العاده‌های مذکور در بندهای (۵) و (۶) این ماده در هر کدام از دستگاه‌های اجرایی، مشروط به اعمال اصلاحات ساختاری، نیروی انسانی، فناوری و واگذاری امور به بخش غیردولتی (احکام مذکور در این قانون) و استفاده از منابع حاصل از صرفه‌جویی‌های به عمل آمده، در سقف اعتبارات مصوب از سال ۱۳۸۷ امکان‌پذیر می‌باشد و این فوق‌العاده‌ها جزء دیون منظور نمی‌گردد. انجام اصلاحات مذکور در این تبصره باید به تأیید سازمان برسد.

ماده ۶۹- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود تا بیست و پنج درصد (۲۵٪) اعتباراتی که از محل اصلاحات مذکور در تبصره ماده فوق‌الذکر در هر کدام از واحدهای سازمانی صرفه‌جویی می‌گردد را (با تأیید ذی‌حساب مربوطه) به عنوان فوق‌العاده بهره‌وری غیرمستمر به کارمندان و مدیرانی که در همان واحدها، خدمات برجسته انجام می‌دهند پرداخت نمایند.

ماده ۷۰- شرایط تصدی مشاغل اختصاصی دستگاه‌های اجرایی به تناسب وظایف پست‌های قابل تخصیص به هر شغل، از لحاظ معلومات، تحصیلات، تجربه، مهارت و دوره‌های آموزشی مورد نیاز و عوامل مؤثر دیگر با پیشنهاد دستگاه اجرایی و تأیید سازمان و تصویب شورای توسعه مدیریت تعیین می‌گردد. و در انتصاب افراد به مشاغل مذکور رعایت شرایط مصوب الزامی می‌باشد.

تبصره ۱- شرایط تصدی مشاغل عمومی که در بیش از یک دستگاه شاغل دارند به تناسب پست‌های قابل تخصیص به هر شغل توسط سازمان تهیه و پس از تصویب شورای توسعه مدیریت جهت اجراء به دستگاه‌های ذی‌ربط ابلاغ می‌گردد.

تبصره ۲- دستگاه‌های اجرایی موظفند حداکثر ظرف مدت سه سال شرایط تصدی مشاغل اختصاصی خود را به سازمان اعلام نمایند. در غیر این صورت سازمان موظف است شرایط تصدی مشاغل اختصاصی را رأساً به شورای توسعه مدیریت پیشنهاد نماید. تا تغییر ضوابط قبلی، شرایط مصوب فعلی قابل اجراء است.

ماده ۷۱- سمت‌های ذیل مدیریت سیاسی محسوب شده و به عنوان مقام شناخته می‌شوند و امتیاز شغلی مقامات مذکور در این ماده به شرح زیر تعیین می‌گردد:

الف - رؤسای سه قوه (۱۸۰۰۰) امتیاز.

ب - معاون اول رییس‌جمهور، نواب رییس مجلس شورای اسلامی و اعضاء شورای نگهبان (۱۷۰۰۰) امتیاز.

ج - وزراء، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و معاونین رییس‌جمهور (۱۶۰۰۰) امتیاز.

د - استانداران و سفراء (۱۵۰۰۰) امتیاز.

ه - معاونین وزراء (۱۴۰۰۰) امتیاز.

تبصره ۱- نخست‌وزیران دوران انقلاب اسلامی با مقامات بند (ب) این ماده هم‌تراز می‌گردند و تعیین سایر پست‌های هم‌تراز به عهده هیأت وزیران بوده^(*) و تعیین هم‌ترازی پست‌های کارکنان اداری مجلس به عهده رییس مجلس خواهد بود.

تبصره ۲- علاوه بر حقوق موضوع ماده فوق و امتیاز ویژگی‌های شاغل (مذکور در ماده (۶۶) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌های ماده (۶۸) این قانون نیز حسب مورد به مقامات تعلق خواهد گرفت.

تبصره ۳- مقامات مذکور در این ماده که حداقل دو سال در پست مدیریت‌های سیاسی انجام وظیفه نموده یا بنمایند پس از تصدی مقام در صورتی که به سمت پایین‌تری منصوب شوند، چنانچه حقوق ثابت و فوق‌العاده مستمر آنها در مسؤلیت جدید از هشتاد درصد (۸۰٪) حقوق ثابت و فوق‌العاده مستمر وی در پست قبلی کمتر باشد به میزان مابه‌التفاوت تا (۸۰٪) را تفاوت تطبیق دریافت خواهند نمود. این تفاوت تطبیق با ارتقاءهای بعدی (عوامل شغل و شاغل و فوق‌العاده‌ها) مستهلک می‌گردد و این مابه‌التفاوت در محاسبه حقوق بازنشستگی و وظیفه نیز ملاک عمل خواهد بود.

تبصره ۴- دولت مجاز است با پیشنهاد سازمان، برخی از امتیازات قانونی مقامات موضوع این قانون (به استثناء حقوق و مزایا) را به مشاغل خاص ویژه مدیریت حرفه‌ای و یا سمت‌های خاص و ویژه قضایی تسری دهد.

ماده ۷۲- امتیاز شغلی مدیران عامل و اعضاء هیأت‌های مدیره شرکت‌های دولتی که براساس سیاست‌های مصوب مقام معظم رهبری در مورد اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۸*) جمهوری اسلامی ایران باید در اختیار دولت بماند با توجه به نوع وظایف، حساسیت، سطح تخصصی کارمندان، تأثیر و نقش اقتصادی شرکت، نوع تولید و خدمات، کارایی و اثربخشی و سهم شرکت در درآمد ملی تعیین خواهد گردید.

سقف امتیاز این ماده حداکثر (۱/۵) برابر حداکثر ارقام امتیاز شغلی مذکور در این فصل می‌باشد. این‌گونه کارمندان حسب مورد از امتیازات شاغل و فوق‌العاده‌های مذکور در ماده (۶۸) بهره‌مند خواهند بود.

تبصره - حقوق و مزایای مدیران عامل و اعضاء هیأت مدیره سایر شرکت‌های دولتی که براساس سیاست‌های مصوب مقام معظم رهبری باید شرکت آنها به بخش غیردولتی واگذار گردد، مشابه سایر مدیران حرفه‌ای مذکور در این قانون تعیین و پرداخت می‌گردد.

ماده ۷۳ - به منظور ارتقای کارایی و سوددهی بنگاه‌های اقتصادی و ایجاد انگیزه و تحرک در آنها، به کارمندان آن دسته از شرکت‌های دولتی که براساس سیاست‌های مصوب مقام معظم رهبری در مورد اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۸*) جمهوری اسلامی ایران باید در اختیار دولت بماند براساس آیین‌نامه‌ای^(۹*) که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد متناسب با میزان سود حاصل و میزان اثرگذاری آنها در توسعه اقتصادی کشور و عملکرد و بهره‌وری بنگاه‌ها، فوق‌العاده بهره‌وری به طور غیرمستمر پرداخت خواهد شد. حداکثر امتیاز این فوق‌العاده حسب مورد برای هفتاد درصد (۷۰٪) کارمندان تا سقف چهل درصد (۴۰٪) حقوق ثابت هریک از کارمندان می‌باشد.

تبصره - مضمولین این قانون صرفاً یکی از فوق‌العاده‌های مذکور در بند (۶) ماده (۶۸) و این ماده را می‌توانند دریافت نمایند.

ماده ۷۴- به منظور هماهنگی در تعیین حقوق و مزایای کارمندان دستگاه‌های اجرایی، شورای حقوق و دستمزد با عضویت رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۹*) و وزیر امور اقتصادی و دارایی و دو نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران و رییس دستگاه ذی‌ربط و مجموعاً دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اجتماعی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی (به عنوان ناظر) تشکیل می‌شود، کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از این که مشمول مقررات این قانون باشند یا نباشند مکلفند قبل از اتخاذ تصمیم در مراجع قانونی ذی‌ربط برای تعیین و یا تغییر مبانی و مقررات حقوق و مزایای کارمندان خود و یا هر نوع پرداخت جدید موافقت شورای مذکور را کسب کنند. مصوبات و تصمیمات شورا پس از تأیید رییس جمهور قابل اجرا است.

وظایف دبیرخانه شورای حقوق و دستمزد به عهده سازمان خواهد بود.

تبصره - هیأت وزیران و سایر مراجعی که اختیار تنظیم مقررات پرداخت دارند، موظفند قبل از هرگونه تصمیم‌گیری نظر موافق این شورا را اخذ نمایند.

ماده ۷۵ - امتیاز میزان عیدی پایان سال کارمندان و بازنشستگان و موظفین معادل (۵۰۰۰) می‌باشد.

ماده ۷۶ - حداقل و حداکثر حقوق و مزایای مستمر شاغلین، حقوق بازنشستگان و وظیفه‌بگیران مشمول این قانون و سایر حقوق‌بگیران دستگاه‌های اجرایی و صندوق‌های بازنشستگی وابسته به دستگاه‌های اجرایی هر سال با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران^(۱۰*) می‌رسد.

تبصره - سقف حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مستمر نباید از (۷) برابر حداقل حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مستمر تجاوز کند.

فوق‌العاده‌های مذکور در بندهای (۲)، (۳) و (۵) ماده (۶۸) فوق‌العاده مستمر تلقی می‌گردند.

ماده ۷۷ - تعیین میزان فوق‌العاده‌های مذکور در بندهای (۵)، (۶)، (۷)، (۸)، (۹) و (۱۰) ماده (۶۸) این قانون تا سقف تعیین‌شده توسط مراجع ذی‌ربط با وزیر و یا رییس دستگاه اجرایی و یا مقامات و مدیران خواهد بود.

ماده ۷۸ - در دستگاه‌های مشمول این قانون کلیه مبانی پرداخت خارج از ضوابط و مقررات این فصل به استثنای پرداخت‌های قانونی که در زمان بازنشسته‌شدن یا از کارافتادگی و یا فوت پرداخت می‌گردد و همچنین برنامه کمک‌های رفاهی که به عنوان یارانه مستقیم در ازاء خدماتی نظیر سرویس رفت و آمد، سلف سرویس، مهد کودک و یا سایر موارد پرداخت می‌گردد، با اجرای این قانون لغو می‌گردد.

تبصره - در صورتی که با اجرای این فصل، حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مشمول کسور بازنشستگی هریک از کارمندان که به موجب قوانین و مقررات قبلی دریافت می‌نمودند کاهش یابد، تا میزان دریافتی قبلی، تفاوت تطبیق دریافت خواهند نمود و این تفاوت تطبیق ضمن درج در حکم حقوقی با ارتقاءهای بعدی مستهلک می‌گردد. این تفاوت تطبیق در محاسبه حقوق بازنشستگی یا وظیفه نیز منظور می‌گردد.

ماده ۷۹ - کلیه مبالغ پرداختی به مشمولین این قانون اعم از مستمر، غیرمستمر، پاداش و هزینه‌ها، باید در فیش حقوقی کارمندان درج گردد.

ماده ۸۰ - آیین‌نامه‌اجرایی^(۱۱*) این فصل از تاریخ تصویب این قانون حداکثر ظرف مدت ۳ ماه با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و دستگاه‌های اجرایی موظفند حداکثر ظرف مدت (۳) ماه پس از ابلاغ آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مربوط نسبت به صدور احکام اقدام نمایند.

(۱*) - جداول امتیازات فصل دهم قانون مدیریت خدمات کشوری و نحوه تطبیق کارمندان با جداول مذکور، به استناد جزء ب بند ۱۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور، در تاریخ ۱۳۸۸/۲/۹ به تصویب شورای توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رسیده و پس از تأیید رییس‌جمهور، طی بخشنامه شماره ۱۳۸۸/۲/۲۱ مورخ ۲۰۰۱/۱۴۵۹۳ معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور ابلاغ شده است.

(۲*) - آیین‌نامه مذکور تا زمان تهیه این مجموعه به تصویب هیأت وزیران نرسیده است.

(۳*) - آیین‌نامه مذکور در تاریخ ۱۳۸۹/۲/۲۱ به تصویب وزیران عضو کمیسیون امور اجتماعی و دولت الکترونیک رسیده است.

(۴*) - در این خصوص، به بخشنامه مورد اشاره در زیرنویس^(۱*) مراجعه شود.

(۵*) - تصویب‌نامه «پرداخت فوق‌العاده مناطق کمتر توسعه یافته» در تاریخ ۱۳۷۸/۲/۲۰ به تصویب هیأت وزیران رسیده است.

(۶*) - تا هنگام انتشار این مجموعه، در این ارتباط، مقررهای با عنوان «آیین‌نامه» به تصویب هیأت وزیران نرسیده است ولی شورای توسعه مدیریت و سرمایه انسانی در جلسه مورخ ۱۳۸۸/۲/۹ دستورالعملی را در این خصوص، مستند به جزء ب بند ۱۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور به تصویب رسانده که طی بخشنامه مورد اشاره در زیرنویس^(۱*) ابلاغ

امتیازات و میزان فوق‌العاده‌های موضوع فصل دهم قانون مذکور از جمله تسری فوق‌العاده ایثارگری در مورد فرزندان شهدا حداکثر تا پنجاه درصد (۵۰٪) و تعیین عیدی و پاداش شش‌ماهه فقط برای کارکنانی که به تشخیص دستگاه مربوط خدمات برجسته انجام داده‌اند و تعیین موارد و سقف کمک‌های رفاهی مستقیم و غیرمستقیم با رعایت ماده (۱۲۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱)، تعیین می‌گردد. مصوبات هیأت وزیران، شورای حقوق و دستمزد و شورای توسعه مدیریت در سقف اعتبارات مصوب مندرج در بودجه‌های سنواتی است.

ب- استفاده از بودجه عمومی دولت و سایر منابع برای افزایش حقوق و مزایای کارکنان در مرحله تطبیق مشاغل عمومی، تخصصی و اختصاصی قوه مجریه با جداول مربوط، موکول به تعیین مشاغل مذکور و تصویب آن در شورای توسعه مدیریت خواهد بود.

ج- به منظور رفع نابرابری و تبعیض بین بازنشستگان سنوات مختلف، اعمال احکام و

شده است.

(۷*) - در اجرای این تبصره، تصویب‌نامه‌های عیده‌ای توسط هیأت وزیران به تصویب رسیده است که برای ملاحظه آن به مجموعه قانون مدیریت خدمات کشوری که از انتشارات این معاونت رجوع شود.

(۸*) - اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است. بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند اینها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است. بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود. بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است. مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زبان جامعه نشود مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند.

✿ برای ملاحظه سیاست‌های کلی اصل ۴۴ ق.ا.ج.ا. به روزنامه رسمی شماره ۱۷۹۹۵ - ۱۳۸۵/۹/۱۵ مراجعه شود.

(۹*) - در حال حاضر، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

(۱۰*) - این تصویب‌نامه در تاریخ ۱۳۸۹/۳/۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده و در همین مجموعه درج شده است.

۱ - ماده ۱۲۵ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: ضرایب حقوق مذکور در فصول دهم و سیزدهم به تفکیک هر فصل، متناسب با احکام این قانون در اولین سال اجراء پانصد ریال تعیین می‌گردد و در سال‌های بعد حداقل به اندازه نرخ تورم که هر ساله از سوی بانک مرکزی اعلام می‌گردد، افزایش می‌یابد.

جداول مواد (۱۰۹) و (۱۱۰) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) بر اساس ضریب مصوب

۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۱۰۹- از تاریخ تصویب این قانون حقوق کلیه بازنشستگان، وظیفه بگیران یا مستمری بگیران صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری که تا پایان سال ۱۳۸۵ بازنشسته یا از کارافتاده و یا فوت نموده‌اند در صورتی که کمتر از حاصل ضرب ضریب ریالی که باتوجه به شاخص هزینه زندگی در لایحه بودجه سالیانه پیش‌بینی می‌گردد با رعایت ماده (۱۲۵) و ارقام مذکور در جدول بندهای «الف» و «ب» این ماده و تبصره‌های مربوط باشد تا این میزان افزایش می‌یابد.

الف- حقوق بازنشستگی، از کارافتادگی یا فوت کارمندان کشوری براساس امتیاز ردیف آخرین گروه شغلی مربوط در ضریب ریالی فوق‌الذکر و براساس سی سال سنوات خدمت مطابق جدول و احکام زیر خواهد بود:

گروه شغلی	امتیاز مربوطه
۲۱	۴۰۰۰
۳	۴۵۰۰
۴	۵۰۰۰
۵	۵۵۰۰
۶	۶۰۰۰
۷	۶۵۰۰
۸	۷۰۰۰
۹	۷۵۰۰
۱۰	۸۰۰۰
۱۱	۸۵۰۰
۱۲	۹۰۰۰
۱۳	۹۵۰۰
۱۴	۱۰۰۰۰
۱۵	۱۰۵۰۰
۱۶	۱۱۰۰۰
۱۷	۱۱۵۰۰
۱۸	۱۲۰۰۰
۱۹	۱۲۵۰۰
۲۰	۱۳۰۰۰

امتیاز مربوط به تعیین حقوق بازنشستگی مقامات موضوع تبصره (۲) ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارمندان دولت^(۲*) و همترازان آنها که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تصدی مقامات را به عهده داشته و بازنشسته شده‌اند به شرح زیر خواهد بود:

۱۵۵۰۰	مقامات موضوع بند «ب»
۱۶۵۰۰	مقامات موضوع بند «ج»
۱۷۵۰۰	مقامات موضوع بند «د»
۱۹۰۰۰	مقامات موضوع بند «ه»

ب- حقوق بازنشستگی، وظیفه و یا فوت کارمندان نیروهای مسلح براساس امتیاز ردیف جایگاه شغلی مربوط در ضریب ریالی مذکور در این ماده و براساس سی سال سنوات خدمت مطابق جدول و احکام زیر خواهد بود:

عنوان	امتیاز	عنوان	امتیاز	عنوان	امتیاز
درجه یا رتبه شغلی		درجه یا رتبه شغلی		درجه یا رتبه شغلی	
سر جوخه یا رتبه ۴	۵۴۰۰	ستوان سوم یا رتبه ۱۰	۹۰۰۰	سرهنگ یا رتبه ۱۶	۱۲۶۰۰
گروهبان ۳ یا رتبه ۵	۶۰۰۰	ستوان دوم یا رتبه ۱۱	۹۶۰۰	سرتیپ ۲ یا رتبه ۱۷	۱۳۲۰۰
گروهبان ۲ یا رتبه ۶	۶۶۰۰	ستوان یکم یا رتبه ۱۲	۱۰۲۰۰	سرتیپ یا رتبه ۱۸	۱۳۸۰۰
گروهبان ۱ یا رتبه ۷	۷۲۰۰	سروان یا رتبه ۱۳	۱۰۸۰۰	سرلشکر یا رتبه ۱۹	۱۴۴۰۰
استوار دوم یا رتبه ۸	۷۸۰۰	سرگرد یا رتبه ۱۴	۱۱۴۰۰	سپهبد یا رتبه ۲۰	۱۵۰۰۰
استوار یکم یا رتبه ۹	۸۴۰۰	سرهنگ ۲ یا رتبه ۱۵	۱۲۰۰۰	ارتشبد	۱۵۶۰۰

تبصره ۱ - مشمولان بندهای «الف و ب» این ماده که در طول دوران خدمت حداقل به مدت (۲) سال دارای سمتهای مدیریتی بوده‌اند، درصدهای زیر حسب مورد و براساس جدول بند «الف» به امتیاز حقوق آنان اضافه خواهد شد:

مشاغل سرپرستی و همتراز	۵ درصد
معاونین مدیر کل و همتراز آنان	۱۰ درصد
مدیران کل و همتراز آنان	۱۵ درصد
مدیران عامل و اعضاء هیأت مدیره شرکت‌های دولتی	۲۰ درصد
مقامات موضوع تبصره‌های «۲» و «۳» ماده (۱) ن.ه.پ	۲۵ درصد

تبصره ۲ - بازنشستگان و وظیفه‌بگیران که سابقه پرداخت کسور بازنشستگی آنها بیش از سی سال است به ازاء هر سال (تا ده سال) دوو نیم درصد (۲/۵٪) به ارقام فوق‌الذکر اضافه می‌گردد و افرادی که سابقه پرداخت کسور بازنشستگی آنها کمتر از سی سال است (تا پانزده سال) به ازاء هر سال دو و نیم درصد (۲/۵٪) از ارقام فوق‌الذکر کسر می‌گردد. مشروط بر این که میزان حقوق بازنشستگی یا وظیفه آنان از حداقل حقوق بازنشستگی کمتر نگردد.

تبصره ۳ - کارمندی که به استناد مواد (۸۰) و (۸۳) قانون استخدام کشوری^(۳*) و مواد (۱۵۷)، (۱۵۸) و (۱۵۹) قانون ناجا^(۴*) موارد مشابه قانون سپاه و ناجا حقوق و وظیفه یا مستمری دریافت می‌دارند، صورتی که سابقه پرداخت کسور بازنشستگی آنها کمتر از سی سال باشد مدت سابقه منظور شده آنان مطابق قوانین و مقررات مورد عمل که تعیین شد لازم‌الاجراء است.

تبصره ۴ - کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد بازنشستگان و وظیفه‌بگیران معادل شاغلین افزایش می‌یابد و با این افزایش حکم ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ و اصلاحات بعدی آن^(۵*) لغو می‌گردد.

تبصره ۵ - هر کدام از بازنشستگان و وظیفه‌بگیران چنانچه براساس مقررات مورد عمل قبلی بیش از ارقام فوق‌الذکر

دریافت می‌نمایند همان ارقام ملاک پرداخت می‌باشد.

تبصره ۶ - درجات سابق نظامیان منفک از خدمت که در جدول بند «ب» این ماده نمی‌باشد به شرح زیر تطبیق می‌یابد:

معادل ستوان سوم	الف) ستوانیار سوم و ستوانیار دوم، افسریار
معادل ستوان دوم	ب) ستوانیار یکم، همافر سوم، همافر دوم
معادل ستوان یکم	ج) همافر یکم
معادل سروان	د) سرهمافر سوم
معادل سرگرد	هـ) سرهمافر دوم
معادل سرهنگ دوم	و) سرهمافر یکم

تبصره ۷ - به هر یک از مشمولان موضوع بند «ب» که در طول دوران خدمت حداقل به مدت دو سال دارای عناوین شغلی فرماندهی، ریاست و مدیریت بوده‌اند، درصدی از جدول شماره (دو) به شرح زیر به حقوق آنان اضافه خواهد شد:

۵ درصد	کارمندان در رتبه شغلی ۸ الی ۹
۱۰ درصد	کارمندان در رتبه شغلی ۱۰ الی ۱۳
۱۵ درصد	کارمندان در رتبه شغلی ۱۴ الی ۱۶
۲۰ درصد	کارمندان در رتبه شغلی ۱۷ و ۱۸
۲۵ درصد	کارمندان در رتبه شغلی ۱۹ و به بالا

تبصره ۸ - کلیه نظامیان بالاتر از درجه سرهنگی که از تاریخ ۱۳۵۸/۱/۱۵ به بعد در خدمت نیروهای مسلح نبوده‌اند و احکام خاص قضایی برای آنان تعیین نشده است، صرفاً از حقوق ردیف درجه سرهنگی برخوردار خواهند شد و مشمول سایر تبصره‌های این بند نخواهند شد.

تبصره ۹ - مشمولین قانون حالت اشتغال - مصوب ۱۳۷۲ - مجلس شورای اسلامی از مقررات این دستورالعمل مستثنی می‌باشند.

ماده ۱۱۰ - از تاریخ ۱۳۸۶/۱/۱ حقوق کلیه بازنشستگان، موظفین یا مستمری‌بگیران اعضاء هیأت علمی و قضات که بازنشسته، از کار افتاده و فوت شده‌اند در صورتی که کمتر از حاصل ضرب ضریب ریالی موضوع ماده (۱۰۹) این قانون با رعایت ماده (۱۲۵) (*۱) و ارقام مذکور در جداول بندهای (الف) و (ب) این ماده و تبصره‌های مربوط باشد تا این میزان افزایش می‌یابد:

الف - حقوق بازنشستگی، موظفین یا مستمری‌بگیران اعضاء هیأت علمی براساس امتیاز ردیف آخرین مرتبه علمی و بر اساس سی سال سنوات خدمت مطابق جدول و احکام زیر خواهد بود.

مرتبۀ علمی	امتیاز
مربی	۱۱۰۰۰
استادیار	۱۴۰۰۰
دانشیار	۱۶۰۰۰
استاد	۱۸۰۰۰

ب- حقوق بازنشستگی، موظفین یا مستمری بگیران قضات براساس امتیاز ردیف آخرین گروه و بر اساس سی سال سنوات خدمت مطابق جدول و احکام زیر خواهد بود:

گروه	امتیاز
یک	۸۵۰۰
دو	۹۵۰۰
سه	۱۰۵۰۰
چهار	۱۱۵۰۰
پنج	۱۲۵۰۰
شش	۱۳۵۰۰
هفت	۱۵۰۰۰
هشت	۱۶۰۰۰

تبصره ۱- در محاسبه امتیاز حقوق مبنای دارندگان مشاغل قضایی با کمتر از مدرک لیسانس و معادل آن (موضوع ماده واحده قانون تعیین وضعیت قضایی کسانی که سه سال در دادرهای انقلاب اسلامی اشتغال به کار قضایی داشته‌اند) پنج درصد (۵٪) از امتیاز گروه شغلی آنان کسر خواهد شد.

تبصره ۲- در محاسبه امتیاز حقوق دارندگان پایه قضایی در صورت داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا معادل آن در رشته‌های قابل قبول برای قضات پنج درصد (۵٪) و برای مدرک تحصیلی دکترا یا معادل آن در همان رشته‌ها ده درصد (۱۰٪) به امتیاز گروه شغلی آنان اضافه می‌گردد.

تبصره ۳- علاوه بر امتیازات فوق‌به متصدیان مشاغل مدیریت و سرپرستی در صورت داشتن مسؤولیت‌های زیر حداقل به مدت دو سال در طول دوران خدمت درصدهای زیر حسب مورد به امتیاز حقوق آنان اضافه خواهد شد. برای سنوات کمتر از دو سال نیز به همان نسبت محاسبه و پرداخت خواهد شد.

۱- دادستان نظامی استان، دادستان عمومی (غیر از تهران)، رییس دادگستری شهرستان، دادستان انقلاب اسلامی استان، رییس دادگاه حقوقی ۲ مستقل به مأخذ پنج درصد (۵٪).

۲- مدیران کل، رییس سازمان قضایی نیروهای مسلح مرکز استان (غیر از تهران)، دادستان نظامی تهران، رییس کل دادگستری استان، رییس شعبه اول دادگاه انقلاب اسلامی تهران به مأخذ ده درصد (۱۰٪).

۳- معاونان رییس قوه قضاییه و معاونان وزیر دادگستری، رییس دیوان عدالت اداری، رییس سازمان بازرسی کل کشور، دادستان انتظامی قضات، رییس سازمان قضایی نیروهای مسلح، دادستان تهران، رییس کل دادگستری استان تهران به مأخذ پانزده درصد (۱۵٪) حقوق مینا.

۴- رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل کشور به مأخذ بیست درصد (۲۰٪).

تبصره ۴- تبصره‌های «۱»، «۲»، «۳»، «۴»، «۵» و «۶» ماده (۱۰۹) در مورد مشمولین این ماده لازم‌الاجراء می‌باشد.

(*) ۱- به زیرنویس پیشین رجوع شود.

(*) ۲- تبصره ۲ ماده ۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳/۶/۱۳۷۰: اعداد مبنای حقوق

ماهانه مقامات و همتراز آنان به شرح زیر تعیین می‌گردد که با اعمال ضریب مذکور در ماده ۱ قابل پرداخت خواهد بود:

- الف - معاونین وزراء ۱۷۰۰
 ب - استانداران، سفراء ۱۸۰۰
 ج - وزراء، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، معاونین رییس جمهور، معاونین قوه قضاییه و ۱۹۰۰
 رییس کل دیوان محاسبات
 د - معاون اول رییس جمهور، نواب رییس مجلس شورای اسلامی واعضای شورای نگهبان ۲۰۰۰
 هـ - رؤسای سه قوه ۲۲۰۰

(*۳) - مواد ۸۰ و ۸۳ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱ با اصلاحات بعدی:

ماده ۸۰ (اصلاحی ۱۳۵۳/۱۲/۲۸ و ۱۳۶۸/۱۲/۱۳) - هر گاه مستخدم رسمی به علت حادثه ناشی از کار یا به سبب انجام وظیفه علیل یا ناقص شود به نحوی که از کار کردن باز بماند تمام حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و فوق‌العاده شغل او به عنوان حقوق وظیفه در مورد وی بر قرار می‌گردد.

تبصره - در صورتی که مستخدم موضوع این ماده فوت شود نصف حقوق وظیفه او با رعایت شرایط مقرر به وراث قانونی وی تعلق می‌گیرد ولی اگر فوت او در اثر همان حادثه باشد مقررات ماده ۸۳ این قانون درباره وراث قانونی اجراء خواهد شد.

ماده ۸۳ (اصلاحی ۱۳۵۳/۱۲/۲۸ و ۱۳۶۸/۱۲/۱۳) - هر گاه مستخدم رسمی به سبب انجام وظیفه فوت شود تمام حقوق و تفاوت تطبیق حقوق و فوق‌العاده شغل او به عنوان حقوق وظیفه به وراث قانونی وی پرداخت خواهد شد.

(*۴) - مواد ۱۵۷ الی ۱۵۹ و ۱۷۹ قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۰:

ماده ۱۵۷ - کلیه کارکنان پایور و پیمانی پس از حداقل مدت توقف در درجه یا رتبه در صورت داشتن کارایی لازم به ازاء هر چهار سال توقف یک واحد به رتبه حقوقی آنان اضافه می‌شود. این افزایش برای دارندگان درجات امیری، دو واحد خواهد بود.

تبصره ۱ - کلیه کارکنان در آخرین سال خدمت خود به ازاء هر سال خدمت پس از آخرین ارتقاء، از یک چهارم رتبه حقوقی برخوردار خواهند شد.

تبصره ۲ - کارکنان مشمول این ماده در صورت ترفیع، به جای بهره‌مندی از ارتقاء فوق از حقوق مربوطه به ترفیع خود استفاده خواهند نمود.

ماده ۱۵۸ - کارکنانی که با اجرای این قانون حقوق آنان در مقایسه با مجموع حقوق و فوق‌العاده‌های شغل و مزایای مستمر قبل از اجرای این قانون قبل از اعمال کسورات مربوط کاهش یابد مابه‌التفاوت مبلغ مزبور را تا رفع کاهش به عنوان مابه‌التفاوت تطبیق دریافت می‌نمایند. این تفاوت با هرگونه افزایش بعدی به همان میزان کاهش خواهد یافت.

ماده ۱۵۹ - در محاسبه حقوق پایه کارکنان، سنوات آموزشی بدو استخدام و همچنین سنوات خدمتی مازاد بر سی سال منظور خواهد شد. لیکن خدمت مذکور در ماده (۱۷۹) این قانون حداکثر سی سال محاسبه می‌گردد.

تبصره - در مورد کارکنانی که خدمت آنان از سی سال تجاوز می‌نماید بابت سال‌های مازاد بر سی سال، فقط از افزایش حقوق آنان در طول خدمت مذکور حق بازنشستگی کسر خواهد شد.

ماده ۱۷۹ - حقوق بازنشستگی، حقوق وظیفه و حقوق مستمری عبارت است از وجوهی که حسب مورد به بازنشستگان، از کارافتادگان و عائله تحت تکفل کارکنان برابر مقررات مربوط از صندوق بازنشستگی نیروی انتظامی به طور ماهانه پرداخت می‌گردد.

تبصره ۱ - حقوق و مزایای کارکنان شهید و جانباز از کارافتاده کلی و مفقودالآثر براساس قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کارافتاده و مفقودالآثر جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰^(۶*) مجلس شورای اسلامی پرداخت خواهد شد.

تبصره ۲ - حقوق کارکنان مفقودالآثر در غیر از موارد مذکور در قانون حالت اشتغال مستخدمین شهید، جانباز از کارافتاده و مفقودالآثر جنگ تحمیلی مصوب ۱۳۷۲/۶/۳۰^(۷*) براساس ماده (۱۷۱)^(۸*) این قانون پرداخت می‌گردد.

تبصره ۳ - اولین رتبه حقوقی کارکنان بازنشسته که قبل از تصویب قانون ارتش مصوب ۱۳۶۶/۷/۷ مجلس شورای اسلامی به درجات ستوان سومی و بالاتر نائل گردیده‌اند و مدارک تحصیلی آنان پایین‌تر از فوق دیپلم (کاردانی) باشد یازده (۱۱) تعیین می‌گردد و مابه‌التفاوت آن از تاریخ ۱۳۷۱/۱/۱ قابل محاسبه می‌باشد.

تبصره ۴ - هرگاه شخصی که دارای حقوق بازنشستگی یا وظیفه است مفقودالآثر شود و مدت شش ماه حقوق بازنشستگی یا وظیفه خود را مطالبه ننماید، وراث ذوی‌الحقوق چنانچه مطابق این قانون مستمری به آنها تعلق گیرد حق دارند موقتاً مستمری قانونی خود را تقاضا نمایند. چنانچه بعدها معلوم شود شخص مفقودالآثر فوت نموده، مستمری موقتی از تاریخ فوق به طور دائم برقرار می‌شود و در صورتی که معلوم شود در حال حیات می‌باشد، وضعیت حقوق آنان به حال اولیه اعاده می‌گردد.

تبصره ۵ - حقوق بازنشستگی، وظیفه و مستمری کسانی که قبل از تاریخ ۱۳۶۶/۷/۷ خدمت آنان پایان پذیرفته براساس مقررات قانون ارتش و مشمولین قانون حقوق و مزایای ارتش^(۹*) تعیین می‌گردد.
(۵*) - ماده ۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷:

متن زیر به عنوان تبصره (۳) به ماده (۹) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳^{*} الحاق شود:

تبصره ۳ - کمک هزینه عائله‌مندی و اولاد برای بازنشتگان کشوری و لشکری که دارای شصت سال سن و بیشتر باشند و مستخدمین از کارافتاده (بدون شرط سنی) علاوه بر میزان مقرر دریافتی مطابق قانون، ماهانه کمک‌هزینه عائله‌مندی معادل یکصد و بیست درصد (۱۲۰٪) حداقل حقوق مبنای جدول ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت و حق اولاد به ازای هر فرزند (حداکثر تا سه فرزند) معادل سی و پنج درصد (۳۵٪) حداقل حقوق مبنای جدول مذکور، پرداخت می‌گردد.*

(*) - قانون اصلاح تبصره (۳) الحاقی ماده (۹) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت، موضوع ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۹:

ماده واحده - درصدهای مندرج در تبصره (۳) الحاقی ماده (۹) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت، موضوع ماده (۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ به ترتیب به میزان سیصد و شصت درصد (۳۶۰٪) و صد درصد (۱۰۰٪) اصلاح می‌شود.

تبصره - افزایش ناشی از اجراء این قانون صرفاً شامل مستمری بگیریانی می‌شود که مستمری دریافتی ماهانه آنان کمتر از سه میلیون ریال می‌باشد.

(۶* و ۷*) - جهت ملاحظه قانون مذکور به مجموعه قوانین سال ۱۳۷۲ روزنامه رسمی کشور مراجعه شود.

(۸*) - ماده ۱۷۱ قانون استخدام نیروی انتظامی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۰: دریافتی ماهانه کارکنان منتسب بر حقوق و مزایای مستمر کارکنان حاضر به خدمت هم‌تراز آنان و آخرین فوق‌العاده‌های شغل محاسبه و پرداخت می‌گردد.

تبصره - در مورد آن دسته از کارکنان مأمور به خدمت که به موجب سایر قوانین و مقررات، الزاماً از سوی نیروی

دولت برای بازنشستگان با تصویب هیأت وزیران مجاز است.

۵- دولت مجاز است برنامه جامع بیمه بیکاری کارکنان رسمی و پیمانی و افراد طرف قرارداد با دستگاه‌های اجرایی را تصویب و با استفاده از منابع دستگاه اجرایی و دارنده ردیف و منابع حاصل از مشارکت بیمه‌شدگان از سال دوم برنامه اجراء نماید.

هـ - به‌کارگیری افراد در قالب قرارداد کار معین (مشخص) یا ساعتی برای اجرای وظایف پست‌های سازمانی فقط در سقف مقرر در قانون مدیریت خدمات کشوری مجاز است. تمدید قراردادهای قبلی بلامانع است.

و- انتقال کارکنان رسمی یا ثابت، مازاد دستگاه‌های اجرایی در سطح یک شهرستان بدون موافقت مستخدم با توافق دستگاه‌های ذی‌ربط، انتقال به سایر شهرستان‌ها باید با موافقت مستخدم صورت گیرد.

ز- تفاوت تطبیق موضوع تبصره ماده (۷۸) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) در محاسبه فوق‌العاده‌های موضوع بند (۹) ماده (۶۸) قانون مذکور^(۲) لحاظ نمی‌شود.

انتظامی به سازمانهایی نظیر ستاد کل، سازمان قضایی نیروهای مسلح، سازمان زندان‌های نیروهای مسلح و وزارت کشور اعزام می‌گردند، چنانچه شغل مورد تصدی در آن سازمان‌ها بالاتر باشد، شغل جدید ملاک عمل خواهد بود (*۹) - جهت ملاحظه قوانین مذکور به جلد اول مجموعه قوانین و مقررات نیروهای مسلح از انتشارات همین معاونت مراجعه نمایید.

۱ - ماده ۷۸ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: در دستگاه‌های مشمول این قانون کلیه مبانی پرداخت خارج از ضوابط و مقررات این فصل به استثناء پرداخت‌های قانونی که در زمان بازنشسته شدن یا از کارافتادگی و یا فوت پرداخت می‌گردد و همچنین برنامه کمک‌های رفاهی که به‌عنوان یارانه مستقیم در ازاء خدماتی نظیر سرویس رفت و آمد، سلف سرویس، مهد کودک و یا سایر موارد پرداخت می‌گردد، با اجراء این قانون لغو می‌گردد.

تبصره - در صورتی که با اجراء این فصل، حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های مشمول کشور بازنشستگی هریک از کارمندان که به موجب قوانین و مقررات قبلی دریافت می‌نمودند کاهش یابد، تا میزان دریافتی قبلی، تفاوت تطبیق دریافت خواهند نمود و این تفاوت تطبیق ضمن درج در حکم حقوقی با ارتقاءهای بعدی مستهلک می‌گردد. این تفاوت تطبیق در محاسبه حقوق بازنشستگی یا وظیفه نیز منظور می‌گردد.

۲ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۶۸ - علاوه بر پرداخت‌های موضوع ماده (۶۵) و تبصره‌های آن و ماده (۶۶) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌هایی به شرح زیر به کارمندان قابل پرداخت می‌باشد.

....

۹- در صورتی که بنا به درخواست دستگاه، کارمندان موظف به انجام خدماتی خارج از وقت اداری گردند براساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد، می‌توان مبالغی تحت عنوان اضافه‌کار، حق‌التحقیق، حق‌التدریس، حق‌الترجمه و حق‌التألیف به آن‌ها پرداخت نمود.

ح- هرگونه پرداخت خارج از مقررات فصل دهم قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) ممنوع است مگر در مورد فوق العاده خاص شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و بیمه‌های مشمول ماده (۴) و قسمت اخیر ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری که طبق دستورالعمل مصوب کارگروهی مرکب از معاونت، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور و بالاترین مقام دستگاه متقاضی، اقدام می‌شود.

ماده ۵۱ - هرگونه به‌کارگیری نیروی انسانی رسمی و پیمانی، در دستگاه‌های اجرایی مشمول قانون مدیریت خدمات کشوری ممنوع است.

تبصره ۱ - تعداد مجوزهای استخدامی برای هر سال در سقف اعتبارات مصوب در قانون بودجه با رعایت مفاد بند (ب) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۲) به پیشنهاد مشترک معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور و معاونت به تصویب شورای

مجموع مبالغ قابل پرداخت تحت عنوان اضافه‌کار و حق‌التدریس به هر یک از کارمندان نباید از حداکثر (۵۰٪) حقوق ثابت و فوق‌العاده‌های وی تجاوز نماید.

در هر دستگاه اجرایی حداکثر تا (۲۰٪) کارمندان آن دستگاه که به اقتضاء شغلی، اضافه‌کار بیشتری دارند از محدودیت سقف (۵۰٪) مستثنی می‌باشند.

۱ - به زیرنویس بند «الف» ماده ۵۰ همین قانون رجوع شود.

۲ و ۳ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۲۴ - در راستای اجراء احکام این فصل کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند از تاریخ تصویب این قانون اقدامات ذیل را انجام دهند:

...

ب) تعداد مجوزهای استخدامی مذکور در ماده (۵۱) این قانون به نحوی تعیین گردد که تعداد کارمندان دستگاه‌های اجرایی که به هر نحو حقوق و مزایا دریافت می‌کنند و یا طرف قرارداد می‌باشند هر سال به میزان دو درصد (۲٪) در امور غیرحاکمیتی نسبت به سال قبل کاهش یابد.

ج) حداکثر معادل یک‌سوم کارمندان که به روش‌های بازنشستگی، باخریدی، استعفاء و سایر موارد از خدمت دستگاه‌های اجرایی خارج می‌شوند استخدام نمایند.

تبصره ۱ - وظایف حاکمیتی موضوع ماده (۸) این قانون از شمول این ماده مستثنی هستند.

تبصره ۲ - آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل وظیفه قابل واگذاری در چارچوب این قانون، حمایت‌های دولت برای توسعه بخش غیردولتی و نحوه خرید خدمات از بخش خصوصی و تعاونی و تعیین تکلیف کارمندان واحدهای واگذار شده و سایر موارد بنا به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

تبصره ۳ - دیوان محاسبات و سازمان بازرسی کل کشور موظفند اجراء این فصل را در دستگاه‌های اجرایی کنترل نموده و با مدیران متخلف برخورد قانونی نمایند.

توسعه مدیریت می‌رسد. معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور، رییس شورای مذکور و معاونت به عنوان عضو شوراهاى موضوع قانون مدیریت خدمات کشوری تعیین می‌گردند.

تبصره ۲ - بند(ج) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱)، مشاغل حاکمیتی، مناطق کمتر توسعه یافته و همچنین بند(ج) ماده (۱۶) قانون برنامه پنجم که مشمول حکم بند(ب) ماده (۲۰) این قانون است و اجرای قانون تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۸/۷/۱۵ و اصلاحیه‌های بعدی^(۲) آن از مفاد این ماده مستثنی است.

۲ - قانون تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۷/۷/۲۳ با الحاقات بعدی:

ماده ۱- در اجراء جزء (۲) بند (و) ماده (۱۴۵) قانون چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و بند(ج) ماده (۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری، دولت موظف است از تاریخ تصویب این قانون حداکثر ظرف پنج سال نیروهای حق التدریس، نهضت سوادآموزی، مربیان پیش دبستانی و مربیان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان را تا سقف شصت هزار نفر به شرح مندرج در این قانون و با رعایت ماده(۴۶) قانون مدیریت خدمات کشوری و شرایط عمومی استخدامی کشور به استخدام آموزش و پرورش در آورد.

ماده ۲- معلمان حق التدریس وزارت آموزش و پرورش دارای مدرک کارشناسی و بالاتر با چهار سال سابقه حق التدریسی مستمر و شاغل بودن تا پایان سال تحصیلی ۸۸ - ۸۷ و داشتن میانگین حداقل دوازده ساعت تدریس در هفته در چهار سال گذشته، به استخدام رسمی در می‌آیند.

ماده ۳- معلمان حق التدریس وزارت آموزش و پرورش دارای مدرک کاردانی با پنج سال سابقه حق التدریسی مستمر و شاغل بودن تا پایان سال تحصیلی ۸۸ - ۸۷ و داشتن میانگین حداقل دوازده ساعت تدریس در هفته در پنج سال گذشته به صورت پیمانی استخدام می‌شوند. همچنین معلمان حق التدریس دارای مدرک دیپلم (با اولویت معلمان کوچ رو) با هفت سال سابقه حق التدریسی مستمر و شاغل بودن تا پایان سال تحصیلی ۸۸ - ۸۷ و داشتن میانگین حداقل بیست و چهار ساعت تدریس در هفته در هفت سال گذشته به صورت پیمانی استخدام می‌شوند.

تبصره ۱- معلمان حق التدریس دارای مدرک کاردانی و دیپلم پس از استخدام پیمانی مطابق این قانون در صورت اخذ مدرک کارشناسی به استخدام رسمی در می‌آیند.

تبصره ۲- معلمان حق التدریسی که در زمان تصویب این قانون دانشجوی کارشناسی بوده و تعداد واحدهای گذرانده آنها تا پایان سال تحصیلی ۸۷-۸۸ برابر تعداد واحدهای مدرک کاردانی باشد با رعایت ماده(۳) این قانون به استخدام پیمانی در می‌آیند.

تبصره ۳- معلمان حق التدریس دارای مدرک کاردانی آموزش ابتدایی و رشته های خاص کار دانش و فنی و حرفه‌ای به تشخیص آموزش و پرورش در صورت داشتن شرایط ماده(۳) این قانون به استخدام رسمی در می‌آیند.

ماده ۴- مشمولین تبصره(۳) ماده واحده قانون لغو مواد(۶) و(۶ مکررالحاقی) به اساسنامه نهضت سوادآموزی جمهوری اسلامی ایران و تعیین ضوابط به کارگیری آموزشیاران مصوب ۱۳۸۰/۸/۸ که در زمان تصویب این قانون در نهضت

سوادآموزی شاغل بوده و دارای مدرک کارشناسی و بالاتر هستند به صورت رسمی و همچنین دارندگان مدرک کاردانی به صورت پیمانی استخدام می‌گردند.

ماده ۵- هفت هزار نفر از بین آموزشیارانی که بعد از تاریخ ۱۳۸۰/۸/۸ در نهضت سوادآموزی دارای بیش از شصت ماه سابقه خدمت باشند به شرط شاغل بودن در نهضت سوادآموزی در زمان تصویب این قانون و داشتن حداقل مدرک کاردانی یا اولویت رشته های مرتبط و مدرک تحصیلی بالاتر و سنوات خدمت در صورت داشتن مدرک کارشناسی و بالاتر به صورت رسمی و در صورت داشتن مدرک کاردانی به صورت پیمانی به استخدام در می‌آیند.

تبصره ۱- مفاد تبصره های (۱) و (۲) ماده (۳) این قانون در مورد آموزشیاران نهضت سوادآموزی که بر اساس مواد (۴) و (۵) این قانون استخدام می‌گردند، اعمال می‌گردد.

تبصره ۲- کلیه آموزشیاران نهضت سوادآموزی موظف به گذراندن دوره های آموزشی بدو خدمت طبق برنامه آموزش و پرورش می‌باشند.

تبصره ۳- کلیه آموزشیاران نهضت سوادآموزی که بر اساس مواد (۴) و (۵) این قانون به استخدام در می‌آیند تا زمانی که نیاز به خدمات آنان در نهضت سوادآموزی باشد، موظف به خدمت در نهضت سوادآموزی بوده و در صورت عدم نیاز نهضت سوادآموزی و موافقت آموزش و پرورش، با رعایت مفاد این قانون در آموزش و پرورش خدمت می‌کنند.

ماده ۶- نهصد نفر از مربیان پیش دبستانی که بیش از ده سال سابقه همکاری با آموزش و پرورش دارند در صورت شاغل بودن تا پایان سال تحصیلی ۸۷-۸۸ و دارا بودن مدرک کارشناسی و بالاتر به صورت رسمی و دارندگان مدرک کاردانی و دیپلم به صورت پیمانی به استخدام در می‌آیند و همچنین مربیان و کارشناسانی که با کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان همکاری می‌کنند با داشتن حداقل پنج سال سابقه به صورت مستمر و تمام وقت (۴۴ ساعت در هفته) و شاغل بودن در زمان تصویب این قانون با داشتن حداقل مدرک لیسانس به استخدام رسمی و با مدرک کاردانی به استخدام پیمانی در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در می‌آیند.

تبصره- مفاد تبصره های (۱) و (۲) ماده (۳) این قانون در مورد مربیان پیش دبستانی دارای مدرک کاردانی و دیپلم و برای مربیان و کارشناسان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان دارای مدرک کاردانی اعمال می‌گردد.

ماده ۷- کلیه افرادی که از طریق این قانون به استخدام در می‌آیند صرفاً در مناطق مورد نیاز آموزش و پرورش و یا نهضت سوادآموزی در آن استان مشغول به کار خواهند شد و نقل و انتقال این افراد پس از پنج سال اشتغال از زمان استخدام رسمی و در صورت موافقت مبدأ و نیاز مقصد امکان پذیر خواهد بود.

تبصره- خانواده های معظم شهداء و ایثارگران و همسران جانبازان تابع قانون خاص خود می‌باشند.

ماده ۸- از تاریخ تصویب این قانون به کارگیری هرگونه نیروی حق التدریس جدید در وزارت آموزش و پرورش ممنوع است.

ماده ۹- از تاریخ تصویب این قانون، معلمین مورد نیاز آموزش و پرورش از طریق مراکز و دانشگاه های تربیت معلم، دانشگاه شهید رجایی و مجتمع آموزش عالی پیامبر اعظم (ص) ضمن رعایت ماده (۱) این قانون به استخدام پیمانی در می‌آیند. فارغ التحصیلان سایر دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی کشور نیز از طریق آزمون ورودی و گذراندن دوره های لازم حسب نیاز وزارت آموزش و پرورش می‌توانند استخدام شوند.

ماده ۱۰- دارندگان مدارک دیپلم و کاردانی (به استثناء نیروهای مشمول تبصره «۳» ماده «۳») که به موجب این قانون استخدام می‌گردند در امور اداری و دفتری مدارس به کار گرفته می‌شوند مگر در مناطقی که با تشخیص آموزش و پرورش نیاز به خدمات آموزشی آنها باشد که پس از طی دوره های لازم در رشته آموزشی به کار گرفته می‌شوند. در

ماده ۵۲- سقف معافیت مالیاتی موضوع مواد (۸۴) و (۸۵) قانون مالیات‌های مستقیم^(۱) در

صورتی که دارندگان مدرک دیپلم طی پنج سال و کاردانی طی سه سال از زمان استخدام موفق به اخذ مدرک کارشناسی در رشته‌های مورد نیاز آموزش و پرورش شوند ضمن گذراندن دوره‌های آموزشی مربوط برابر ضوابط و مقررات آموزش و پرورش به رشته آموزشی منتقل می‌شوند.

ماده ۱۱- دولت موظف است از تاریخ تصویب این قانون مطابق بند(ج) ماده(۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری معلمان حق التدریسی، آموزشیاران نهضت سوادآموزی، مربیان پیش دبستانی و مربیان کنون پرورش فکری کودکان و نوجوانان موضوع این قانون را به استخدام درآورد.

ماده ۱۲- استخدام معلمان حق التدریس و نهضت سوادآموزی، مربیان پیش دبستانی و مربیان کنون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با رعایت بند(ی) ماده(۱۴۵) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران صورت می‌گیرد و در سال‌های بعد از برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آموزش و پرورش موظف به استخدام باقیمانده آنها تا سقف شصت هزار نفر بر اساس مفاد این قانون در مدت زمان تعیین شده خواهد بود.

ماده ۱۳- از کمیسیون‌های اجتماعی و آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی به ترتیب یک نفر و دونفر بر حسن اجراء این قانون نظارت خواهند داشت و وزارت آموزش و پرورش موظف است گزارش عملکرد هر ساله این قانون را حداکثر تا پایان خردادماه سال بعد به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

ماده ۱۴ (الحاقی ۳/۵/۱۳۸۹) - در صورت وجود مجوز جذب و استخدام، وزارت آموزش و پرورش مکلف است استخدام کلیه معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی واجد شرایط مطابق مفاد قانون فوق‌الذکر را در اولویت قرار دهد مگر در استان‌ها و یا در رشته‌های موردنیاز که در میان معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی واجد شرایط قانون فوق‌الذکر موجود نباشد، که در این صورت وزارت آموزش و پرورش با استفاده از باقیمانده سقف تعیین شده در ماده (۱) یا براساس ماده (۹) قانون فوق‌الذکر می‌تواند اقدام لازم جهت رفع نیازهای خود را به عمل آورد.

ماده ۱۵ (الحاقی ۳/۵/۱۳۸۹) - وزارت آموزش و پرورش موظف است براساس بند (۲) قانون الحاقی یک تبصره به ماده واحده قانون اصلاح قانون انتقال مراقبین بهداشت مدارس به واحدهای آموزشی تابعه وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۲ جهت بهبود شاخص‌های سلامت در آموزش و پرورش، نسبت به استخدام پنج هزار نفر از مراقبان بهداشت اقدام نماید. مراقبان بهداشت دارای مدرک فوق‌دیپلم می‌توانند به استخدام پیمانی آموزش و پرورش درآیند و تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۳) قانون موضوع این الحاقیه درباره آنها اعمال می‌گردد.

تبصره (الحاقی ۳/۵/۱۳۸۹) - استخدام پنج هزار نفر مراقبین بهداشت موضوع این ماده در سقف استخدام شصت هزار نفر معلم حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی موضوع ماده (۱) قانون تعیین تکلیف استخدامی معلمان حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۸۸/۷/۱۵ صورت می‌گیرد.

ماده ۱۶ (اصلاحی ۳/۵/۱۳۸۹) - این قانون از تاریخ تصویب لازم‌الاجراء خواهد بود.

۱ - از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ با اصلاحات بعدی:

ماده ۸۴ (اصلاحی ۱۱/۲۷/۱۳۸۰) - تا میزان یکصد و پنجاه برابر حداقل حقوق مبنای جدول حقوق موضوع ماده (۱) قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت - مصوب ۱۳۷۰ - درآمد سالانه مشمول مالیات حقوق کلیه حقوق‌بگیران از جمله کارگران مشمول قانون کار، از یک یا چند منبع، از پرداخت مالیات معاف می‌شود.

تبصره ۱ و ۲ - به موجب قانون اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ حذف شده است.

طول برنامه هر ساله در بودجه سنواتی تعیین می‌شود. همچنین در ماده (۸۵) قانون مذکور به جای عبارت «مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۲» عبارت «وزارتخانه‌ها و مؤسسات و سایر دستگاه‌های دولتی موضوع مواد (۱) و (۲)»^(۱) و قسمت اخیر ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۲) و نیز سایر دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور^(۳) در صورت اجرای فصل دهم قانون مدیریت خدمات کشوری و اصلاحات و الحاقات بعدی آن^(۴)، قضات، اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی» جایگزین می‌شود.

ماده ۵۳ - دولت مکلف است یک یا چند وزارتخانه را به‌نحوی در وزارتخانه‌های دیگر ادغام نماید که تا پایان سال دوم برنامه تعداد وزارتخانه‌ها از بیست و یک وزارتخانه به هفده وزارتخانه کاهش یابد.

وظایف و اختیارات وزارتخانه‌های جدید با پیشنهاد دولت به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

ماده ۵۴ - به‌منظور یکپارچه‌سازی، ساماندهی و رفع موازی‌کاری در نظام آماری کشور:

الف - مرکز آمار ایران مرجع رسمی تهیه، اعلام و انتشار آمارهای رسمی کشور است.

ب - مرکز آمار ایران حداکثر ظرف سال اول برنامه با همکاری دستگاه‌های اجرایی نسبت

ماده ۸۵ (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - نرخ مالیات بر درآمد حقوق در مورد کارکنان مشمول قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ پس از کسر معافیت‌های مقرر در این قانون به نرخ مقطوع ده درصد (۱۰٪) و در مورد سایر حقوق‌بگیران نیز پس از کسر معافیت‌های مقرر در این قانون تا مبلغ چهل و دومیلیون (۴۲/۰۰۰/۰۰۰) ریال به نرخ ده درصد (۱۰٪) و نسبت به مازاد آن به نرخ‌های مقرر در ماده (۱۳۱) این قانون خواهد بود.

۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۱ - وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که تحقق یک یا چند هدف از اهداف دولت را برعهده دارد و به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و توسط وزیر اداره می‌گردد.

ماده ۲ - مؤسسه دولتی واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد شده یا می‌شود و با داشتن استقلال حقوقی، بخشی از وظایف و اموری را که بر عهده یکی از قوای سه‌گانه و سایر مراجع قانونی می‌باشد انجام می‌دهد. کلیه سازمان‌هایی که در قانون اساسی نام برده شده است در حکم مؤسسه دولتی شناخته می‌شود.

۳ و ۴ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۴ - به زیرنویس بند «الف» ماده ۵۰ همین قانون رجوع شود.

به تهیه برنامه ملی آماری کشور مبتنی بر فناوری‌های نوین با رعایت استانداردها و ضوابط تولید و انتشار آمارهای رسمی، استقرار نظام آمارهای ثبتی و استقرار و تغذیه مستمر پایگاه اطلاعات آماری کشور اقدام نماید. این برنامه با پیشنهاد مرکز آمار ایران و تصویب شورای عالی آمار برای دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراء است.

ج - به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود در حدود وظایف قانونی خود و در چهارچوب ضوابط و استانداردهای مورد تأیید شورای عالی آمار نسبت به تولید آمار تخصصی حوزه مربوط به خود اقدام نمایند.

نظارت بر حسن اجرای این ماده برعهده معاونت و در صورت تفویض با معاون ذی‌ربط آن (رییس مرکز آمار ایران) است.

ماده ۵۵ - به منظور ایجاد یکنواختی در امر تولید نقشه و اطلاعات مکانی در کشور، راهبری، هماهنگی و اقدامات موردنیاز در زمینه کلیه فعالیت‌های مرتبط با نقشه‌برداری و اطلاعات مکانی، عکسبرداری هوایی، تهیه و تولید نقشه‌های پوششی و شهری در مقیاس‌های مختلف و نظارت بر آن در بخش غیرنظامی، برعهده سازمان نقشه‌برداری کشور است. دستورالعمل‌ها و استانداردهای مربوطه توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌گردد.

ماده ۵۶ - به منظور حذف تشکیلات موازی، تمرکز ساخت و ساز ساختمان‌های دولتی و عمومی قوه مجریه، ارتقاء کیفیت ساخت و ساز و نیز لزوم رعایت مقررات و ضوابط و استانداردها، دولت موظف است امور برنامه‌ریزی، مطالعه، طراحی و اجرای ساختمان‌های مزبور را در وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان مجری ساختمان‌ها، تأسیسات دولتی و عمومی) متمرکز نماید. وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و اطلاعات، نیروهای مسلح^(۱)، سازمان انرژی اتمی و مواردی که به پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، از شمول این حکم مستثنی است.

معاونت توسعه و سرمایه‌انسانی موظف است تا پایان سال اول برنامه نسبت به اصلاح ساختار دستگاه‌هایی که به ساخت و ساز ساختمان‌های عمومی دولتی می‌پردازند، اقدام نماید.

ماده ۵۷ - جذب نیروی انسانی به صورت رسمی یا پیمانی در قوه مجریه با رعایت سقف اعتبارات و مجوزهای استخدامی به ترتیب با تشخیص و تأیید معاونت و معاونت توسعه مدیریت

و سرمایه انسانی رییس جمهور موکول به آزمون عمومی است.

تبصره ۱- ایثارگران و فرزندان شهداء مشمول قوانین و مقررات مربوط به خود می باشند.

تبصره ۲- تبدیل وضعیت پیمانی به رسمی بدون نیاز به آزمون با رعایت سقف اعتبارات و مجوزهای استخدامی با تشخیص و تأیید معاونت و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس جمهور مجاز است.

تبصره ۳ - در دستگاه‌هایی که از ادغام دو یا چند دستگاه تشکیل می شوند و نیز در موارد خاص با تصویب هیأت وزیران، رعایت سقف تعداد معاونت‌های دستگاه، مندرج در قانون مدیریت خدمات کشوری ضروری نیست.

ماده ۵۸ - حق الزحمه تشویقی مدیریت برای کارآیی و تولید محصول اعم از کالا یا خدمات یا فعالیت بیش از ارقام پیش‌بینی شده در تفاهم‌نامه مربوط در واحدهایی که براساس قیمت تمام شده و کنترل محصول و نتیجه در قالب تفاهم‌نامه به مدیران مربوط واگذار می شود، بر مبنای تحلیل منابع و مصارف و کارآیی واحد مربوط ظرف ده سال گذشته بدون رعایت محدودیت‌های مقرر در قوانین و مقررات استخدامی پرداخت می گردد.

اجرای این حکم در دستگاه‌های اجرایی ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) تنها در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت مجاز است.

ماده ۵۹ - آن دسته از کارکنان دستگاه‌ها که مشمول قانون تأمین اجتماعی می باشند از هر جهت از جمله شرایط بازنشستگی و سایر مزایا نیز تابع قانون مذکور و اصلاحات آن می شوند.

کسانی که تا قبل از اجرای قانون مدیریت خدمات کشوری (۱۳۸۸/۱/۱) از فوق‌العاده اضافه کار آنان کسور بازنشستگی کسر شده است، متناسب با مبلغ کسر شده، در پاداش پایان خدمت و حقوق بازنشستگی آنان محاسبه می گردد. در دستگاه‌هایی که در آنها طرح طبقه‌بندی مشاغل کارگری در اجرای ماده (۱۲۴) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۲) اجراء شده است، کارکنان

۱ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۲ - ماده ۱۲۴ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: به کارگیری نیروی انسانی در برخی از مشاغل که سازمان اعلام می دارد در سقف پست‌های سازمانی مصوب و مجوزهای استخدامی براساس قانون کار امکان پذیر می باشد.

مشمول قانون کار فقط از مزایای قانون کار استفاده می‌نمایند.

ماده ۶۰ - تعیین و اعمال امتیازات شغل و شاغل و فوق‌العاده‌های مربوط به ایشارگران (جانبازان، آزادگان، رزمندگان و فرزندان شهید و فرزندان جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر) و اجرای سایر احکام قانون مدیریت خدمات کشوری در مورد آنان باید به گونه‌ای صورت گیرد که دریافتی آنان بابت ایثارگری کاهش نداشته و امتیازات قانونی نظیر عدم نیاز به شرکت در آزمون‌های استخدامی و شرط سنی و تحصیلی کماکان اجراء و اعمال گردد.

تبصره ۵ - مناطق جنگ‌زده موضوع بند (۲) ماده (۶۸) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱)

تبصره - مجموع دریافتی کارمندانی که به موجب قانون کار در دستگاه‌های اجرایی شاغل می‌باشند نباید از (۱/۲) برابر حقوق و مزایای کارمندان مشابه تجاوز کند.

۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۶۸ - علاوه بر پرداخت‌های موضوع ماده (۶۵) و تبصره‌های آن و ماده (۶۶)^(*) که حقوق ثابت تلقی می‌گردد فوق‌العاده‌هایی به شرح زیر به کارمندان قابل پرداخت می‌باشد.

....

۲ - فوق‌العاده ایثارگری متناسب با درصد جانبازی و مدت خدمت داوطلبانه در جبهه و مدت اسارت تا (۱۵۰۰) امتیاز و به دارندگان نشان‌های دولتی تا (۷۵۰) امتیاز تعلق می‌گیرد.

کارمندان و بازنشستگان که در زمان جنگ در مناطق جنگ‌زده مشغول خدمت اداری بوده‌اند به ازاء هر سال خدمت در زمان جنگ (۱۲۵) امتیاز در نظر گرفته می‌شود.

(*) ۱ - از قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸:

ماده ۶۵ - کلیه مشاغل مشمول این قانون براساس عواملی نظیر اهمیت و پیچیدگی وظایف و مسؤولیت‌ها، سطح تخصص و مهارت‌های مورد نیاز به یکی از طبقات جدول یا جداول حق شغل اختصاص می‌یابند.

حداقل امتیاز جدول یا جداول ارزشیابی مشاغل (۲۰۰۰) و حداکثر آن (۶۰۰۰) می‌باشد.

تبصره ۱ - هر کدام از مشاغل متناسب با ویژگی‌ها، حداکثر در پنج رتبه، مقدماتی، پایه، ارشد، خبره و عالی طبقه‌بندی می‌گردند و هر کدام از رتبه‌ها به یکی از طبقات جدول یا جداول موضوع این ماده اختصاص می‌یابد. رتبه‌های خبره و عالی به مشاغل کارشناسی و بالاتر اختصاص می‌یابد.

شاغلین مربوط در بدو استخدام در رتبه مقدماتی قرار می‌گیرند و براساس عواملی نظیر ابتکار و خلاقیت، میزان افزایش مهارت‌ها، انجام خدمات برجسته، طی دوره‌های آموزشی و میزان جلب رضایت ارباب‌رجوع براساس ضوابطی که متناسب با ویژگی‌های مشاغل به تصویب شورای توسعه مدیریت می‌رسد ارزیابی و حسب امتیازات مکتسبه و طی حداقل مدت تجربه مربوط به سطوح پایه، ارشد، خبره و عالی ارتقاء می‌یابند. نخبگانی که طبق ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی تعیین می‌شوند و افرادی که علاوه بر شرایط عمومی در بدو استخدام از تجربه و مهارت لازم برخوردار هستند طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد از طی برخی از رتبه‌ها معاف و در یکی از رتبه‌های دیگر قرار می‌گیرند.

تبصره ۲ - کلیه عناوین مدیریت و سرپرستی متناسب با پیچیدگی وظایف و مسؤولیت‌ها، حیظه سرپرستی و نظارت و

توسط هیأت وزیران تعیین می شود.

ماده ۶۱- به کارگران و کارکنان واحدهای مورد واگذاری، فقط برای یکبار سهام ترجیحی اعطاء می گردد. دولت مجاز است به دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی^(۱) و صندوق‌های بازنشستگی و کارکنان خود در ازاء مطالبات آنان با توافق آنها سهم یا سایر اموال و دارایی‌ها را واگذار نماید. پرداخت مطالبات کارکنان دولت از طریق واگذاری سهام و بنگاه‌ها و اموال و دارایی‌ها به صندوق‌های بازنشستگی و تعاونی‌ها و دستگاه‌های اجرایی مذکور با رعایت تبصره (۱) ماده (۶) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴)^(۲) نیز مجاز است. دستگاه‌ها و صندوق‌های مذکور موظفند اموال و سهامی را که در اجرای این حکم تملک می نمایند به بخش خصوصی یا تعاونی برابر قوانین و مقررات به‌نحوی واگذار نمایند که در هیچ مورد فعالیت سرمایه‌گذاری آنها به‌صورت بنگاه‌داری نباشد.

ماده ۶۲- در کلیه مواردی که فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی منوط به اخذ مجوز اعم

حساسیت‌های شغلی و سایر عوامل مربوط در یکی از طبقات جدول فوق‌العاده مدیریت که حداقل امتیاز آن (۵۰۰) و حداکثر آن (۵۰۰۰) است، قرار می‌گیرند.

تبصره ۳- امتیاز طبقه مشاغل آموزشی تمام‌وقت وزارت آموزش و پرورش و بهداشتی و درمانی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در جدول یا جداول حق شغل با ضریب (۱/۱) محاسبه می‌گردد.

ماده ۶۶- کلیه شاغلین مشمول این قانون براساس عواملی نظیر تحصیلات، دوره‌های آموزشی و مهارت (علاوه‌بر حداقل شرایط مذکور در اولین طبقه شغل مربوط)، سنوات خدمت و تجربه از امتیاز حق شاغل که حداقل (۱۰۰۰) و حداکثر (۴۵۰۰) امتیاز می‌باشد، بهره‌مند می‌گردند.

حداکثر امتیاز این ماده برای هر شاغل از هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) امتیاز شغل وی تجاوز نخواهد کرد.

تبصره - هنرمندان و افرادی که در حوزه‌های علمیه تحصیل نموده‌اند براساس آیین‌نامه‌ای که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد با مقاطع رسمی تحصیلی هم‌تراز می‌گردند.

۱ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۲ - از قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸:

ماده ۶ - مؤسسات عمومی غیردولتی موضوع ماده (۵) قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی آن و شرکت‌های تابعه و وابسته آنها حق مالکیت مستقیم و غیرمستقیم مجموعاً حداکثر تا چهل درصد (۴۰٪) سهم بازار هر کالا و یا خدمت را دارند.

تبصره ۱- تأیید بدهی‌های دولت به این مؤسسات، نهادها و شرکت‌ها از طریق واگذاری سهام موضوع این قانون تنها با رعایت سقف‌های مقرر در این قانون مجاز است.

از گواهی، پروانه، جواز، استعلام یا موافقت و موارد مشابه آن از دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی^(۱) است، دستگاه‌های مذکور موظفند حداکثر مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون، نوع مجوز و فعالیت مربوط و نیز مبانی قانونی موکول بودن فعالیت به اخذ مجوز و همچنین شیوه صدور، تمدید، لغو و سایر مقررات ناظر بر آن را رسماً به کارگروهی متشکل از معاونت، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس جمهور، معاونت حقوقی رییس جمهور، وزراء امور اقتصادی و دارایی، کار و امور اجتماعی و دادگستری و نیز سه نفر از نمایندگان مجلس از کمیسیون‌های برنامه و بودجه، اصل نودم (۹۰) قانون اساسی و اقتصادی به‌عنوان ناظر اعلام نمایند. در صورت عدم ارسال مستندات موضوع این ماده در مهلت تعیین شده، الزام اشخاص حقیقی و حقوقی به اخذ مجوز ممنوع است و بالاترین مقام دستگاه و مقامات و مدیران مجاز از طرف وی مسؤول حسن اجرای این حکم می‌باشند.

کارگروه موظف است ظرف شش ماه پس از اتمام مهلت فوق ضمن بررسی و جاهت قانونی آنها با رویکرد تسهیل، تسریع، کاهش هزینه صدور و تمدید مجوز و هماهنگی دستگاه‌های مختلف و حذف مجوزهای غیر ضرور و اصلاح یا جایگزینی شیوه تنظیم مقررات هر نوع فعالیت و بازرسی نوبه‌ای برای احراز مراعات آن مقررات به جای شیوه موکول بودن فعالیت به اخذ مجوز، نسبت به ابلاغ دستورالعمل مشتمل بر بازنگری و تسهیل و اصلاح و جایگزینی روش‌ها، تجمیع مجوزها و لغو مجوزهای غیر ضروری در چهارچوب ضوابط قانونی برای هر نوع فعالیت پس از تأیید رییس جمهور اقدام نماید. این دستورالعمل جایگزین دستورالعمل‌ها و روش‌های اجرایی لغو یا اصلاح شده به‌موجب این ماده محسوب می‌شود و برای همه دستگاه‌های اجرایی مذکور لازم‌الاجراء است.

تغییر یا اصلاح احکام قوانین مربوط به مجوزها و موارد مشمول این ماده با تصویب مجلس شورای اسلامی است.

تبصره ۱- کارگروه مذکور موظف است دستورالعمل موضوع این ماده شامل انواع مجوزها، مرجع و شیوه صدور، تمدید و لغو و احیاء و زمان‌بندی مربوط را در یک پایگاه اطلاعاتی که به همین منظور طراحی و مستقر می‌سازد به اطلاع عموم برساند. کلیه اطلاعات

موضوع این ماده در قالب کتاب سال قبل از آغاز هر سال منتشر می‌شود. اعمال مقررات مربوط به انجام فعالیت یا ارائه خدمات موضوع این ماده خارج از موارد منتشره در کتاب سال و پایگاه اطلاع‌رسانی مذکور ممنوع و مرتکب علاوه بر جبران خسارت زیان دیده به مجازات مقرر در این ماده محکوم می‌شود.

تبصره ۲- مفاد این حکم علاوه بر مجوزها شامل کلیه خدمات و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی یاد شده از جمله سازمان‌های ثبت اسناد و املاک (ثبت شرکت‌ها)، ثبت احوال، تأمین اجتماعی، حفاظت محیط زیست، مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، شهرداری تهران و کلان شهرها، نیروی انتظامی، گمرک، خدمات قوه قضاییه و وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و صنایع و معادن و نیز مواردی که بر اساس قوانین در ازاء خدمات، وجوهی از اشخاص حقیقی و حقوقی اخذ می‌شود، نیز خواهد بود.

اجرای مفاد این تبصره در نهادهای وابسته به قوه قضاییه منوط به موافقت رییس آن قوه است.

درخصوص مقررات و مواردی که مستند به قوانین و تدابیر و دستورات و نظرات مقام معظم رهبری است و همچنین درخصوص دستگاه‌هایی که مستقیماً زیر نظر ایشان است اجرای این حکم منوط به اذن معظم‌له است.

تبصره ۳- دستگاه‌های اجرایی مذکور در مقابل ارائه خدمات یا اعطاء انواع مجوز حتی با توافق، مجاز به اخذ مبالغی بیش از آنچه که در قوانین و مقررات قانونی تجویز شده است، نمی‌باشند. تخلف از اجرای این حکم و سایر احکام این ماده مشمول مجازات موضوع ماده (۶۰۰) قانون مجازات اسلامی^(۱) است.

ماده ۶۳- به منظور استفاده از خدمات کارشناسان و مشاوران در دستگاه‌های اجرایی

۱ - ماده ۶۰۰ ق.م.ا. مصوب ۱۳۷۵/۳/۲: هریک از مسؤولین دولتی و مستخدمین و مأمورینی که مأمور تشخیص یا تعیین یا محاسبه یا وصول وجه یا مالی به نفع دولت است برخلاف قانون یا زیاده بر مقررات قانونی اقدام و وجه یا مالی اخذ یا امر به اخذ آن نماید به حبس از دو ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. مجازات مذکور در این ماده در مورد مسؤولین و مأمورین شهرداری نیز مجری است و در هر حال آنچه برخلاف قانون و مقررات اخذ نموده است به ذی‌حق مسترد می‌گردد.

به ویژه در زمینه های بودجه ریزی، برنامه ریزی حقوقی، اداری و استخدای، نظام تشخیص صلاحیت شامل رتبه بندی، رسیدگی انتظامی و تعرفه خدمات کارشناسی مشاوران و کارشناسان مذکور به پیشنهاد معاونت و معاونت های «حقوقی» و «توسعه مدیریت و سرمایه انسانی» رییس جمهور به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۶۴ - در مواردی که در اجرای قانون مدیریت خدمات کشوری وظایف تصدی دولت به بخش خصوصی یا تعاونی واگذار می شود، واگذاری وظایف رافع مسؤولیت حاکمیتی دولت در مقابل شهروندان نیست. در این گونه موارد تنظیم رابطه دولت و بخش های خصوصی و تعاونی که عهده دار وظیفه تصدی های واگذار شده دولت شده اند براساس آیین نامه ای است که به تصویب هیأت وزیران می رسد.

دولت مکلف است در صورت عدم حصول نتیجه مورد نظر، ضمن رعایت قانون مدیریت خدمات کشوری و مقررات مربوطه براساس آیین نامه موضوع این ماده وظایف یاد شده را به سایر متقاضیان بخش خصوصی یا تعاونی واگذار نماید به گونه ای که خدمت رسانی به مردم بدون انقطاع تداوم یابد. در این صورت هزینه هایی که بخش خصوصی و تعاونی متحمل شده است با تصویب شورای اقتصاد با احتساب خسارات وارده در قالب بودجه سنواتی قابل تأمین است.

دبیرخانه شورای اقتصاد (معاونت) با رعایت قوانین می تواند برای محاسبه هزینه های قابل قبول و خسارات وارده به طرفین از کارشناسان رسمی دادگستری یا خبرگان واجد صلاحیت شاغل در دستگاه های اجرایی مربوطه استفاده نماید. معاونت ملزم به ابلاغ مصوبات لازم الاجرای شورای اقتصاد است.

واگذاری های موضوع قانون نحوه اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)^(۱) مشمول حکم این ماده نیست.

ماده ۶۵ - به منظور ساماندهی و کاهش نیروی انسانی و کوچک سازی دولت:

الف - هرگونه انتقال به کلان شهرها جز در مورد مقامات و در موارد خاص ممنوع است. این حکم و سایر مقررات مربوط به انتقال و مأموریت کارکنان رسمی و ثابت بین دستگاه ها در مورد

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

کارکنان پیمانی و قراردادی (در طول قرارداد) قابل اجراء است. موارد خاص با تشخیص کارگروهی با عضویت نمایندگان معاونت، معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس جمهور و دستگاه متبوع تعیین می شود.

ب - هرگونه به کارگیری افرادی که در اجرای قوانین و مقررات، بازخريد يا بازنشسته شده يا می شوند به استثناء مقامات، اعضاء هیأت علمی، ایشارگران، فرزندان شهداء و فرزندان جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و بالاتر در دستگاه های اجرایی یا دارای ردیف یا هر دستگاهی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می کند، ممنوع و همچنین هرگونه پرداخت از هر محل و تحت هر عنوان به افراد بازنشسته و بازخريد توسط دستگاه های مذکور ممنوع است. کلیه قوانین و مقررات عام مغایر این حکم به استثناء ماده (۴۱) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و ماده (۹۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۹۱) قانون استخدام کشوری^(۱) لغو می گردد.

الف - ماده ۴۱ «قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷»
مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵: هر نوع به کارگیری افراد بازنشسته در وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی و کلیه دستگاه های موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^(*) و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و مؤسسات و شرکت های وابسته و تابع آن ها و هر دستگاهی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می نماید، جز با تصویب هیأت وزیران تحت هر عنوان ممنوع می باشد. (ایشارگران تا قبل از سی سال خدمت از حکم این ماده مستثنی هستند.)
کلیه قوانین عام و خاص مغایر با این ماده ملغی الاثر است.

(*) ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱: کلیه وزارتخانه ها، مؤسسات و شرکت های دولتی موضوع ماده (۴) «قانون محاسبات عمومی کشور، مصوب ۱۳۶۶/۶/۱»^{*} و سایر شرکت هایی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آن ها منفرداً یا مشترکاً به وزارتخانه ها، مؤسسات دولتی و شرکت های دولتی، به استثنای بانک ها و مؤسسات اعتباری و شرکت های بیمه قانونی، تعلق داشته باشند و همچنین شرکت ها و مؤسسات دولتی که شمول قوانین و مقررات عمومی به آن ها، مستلزم ذکر یا تصریح نام است، از جمله: شرکت ملی نفت ایران و شرکت های تابعه وابسته به وزارت نفت و شرکت های تابعه آن ها، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت های تابعه، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت های تابعه در موارد مربوط، مشمول مقررات این قانون می باشند.

(*) - ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱: شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به صورت شرکت ایجاد شود و یا به حکم قانون و یا دادگاه صالح ملی شده و یا مصادره شده و به عنوان شرکت دولتی شناخته شده باشد و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه گذاری شرکت های دولتی ایجاد شود، مادام که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن متعلق به

ج - تعداد کل کارکنان هر دستگاه در تصدی‌های قابل واگذاری اعم از رسمی، پیمانی، قراردادی، کار معین و مشخص، ساعتی و عناوین مشابه به استثناء اعضای هیأت‌علمی سالانه حداقل دودرصد (۰/۲٪) کاهش می‌یابد. موارد استثناء همه‌ساله در قانون بودجه همان سال تعیین می‌شود.

د - هرگونه انتقال و مأموریت بیش از شش ماه در یک نوبت یا چند نوبت از مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی به وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۵)

شرکت‌های دولتی است، شرکت دولتی تلقی می‌شود.

تبصره - شرکت‌هایی که از طریق مضاربه و مزارعه و امثال این‌ها به‌منظور به کار انداختن سپرده‌های اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه ایجاد شده یا می‌شوند، از نظر این قانون شرکت دولتی شناخته نمی‌شوند.

ب - ماده ۹۵ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: به کارگیری بازنشستگان متخصص (با مدرک تحصیلی کارشناسی و بالاتر) در موارد خاص بعنوان اعضای کمیته‌ها، کمیسیون‌ها، شوراها، مجامع و خدمات مشاوره‌ای غیرمستمر، تدریس و مشاوره‌های حقوقی مشروط براین که مجموع ساعت اشتغال آنها در دستگاه‌های اجرایی از یک سوم ساعت اداری کارمندان موظف تجاوز نکند بلامانع می‌باشد.

حق‌الزحمه این افراد متناسب با ساعات کار هفتگی معادل کارمندان شاغل مشابه تعیین و پرداخت می‌گردد.

ج - از قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱ با اصلاحات بعدی:

ماده ۹۱ (اصلاحی ۱۳۵۳/۱۲/۲۸) - از تاریخ تصویب این اصلاحیه اشتغال مستخدمین رسمی بازنشسته در مقامات مذکور در تبصره ماده ۳۲^(*) یا ریاست مؤسسات و شرکت‌های دولتی که انتصاب آن مستلزم صدور فرمان همایونی است مشروط به آن که به سن بازنشستگی اجباری نرسیده باشند اعاده به خدمت تلقی و مدت اشتغال به شرط پرداخت کسور بازنشستگی مقرر جزو مدت خدمت رسمی محسوب می‌گردد.

تبصره ماده ۳۲ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱: حقوق ماهانه متصدیان مقامات دولتی مذکور در ماده ۳^{*} که در جدول موضوع این ماده قرار نمی‌گیرد به استثنای رییس دفتر نخست‌وزیر و رییس دفتر وزیر با توجه به جدول حقوق مندرج در این ماده و عدد صد که مبنای آن قرار داده شده است به شرح زیر تعیین می‌شود:

۸۷۵

الف - معاون وزارتخانه

ب - استاندار - سفیر - معاون نخست‌وزیر - مدیر عامل سازمان برنامه - دبیر کل

۱۰۰۰

سازمان امور اداری و استخدامی کشور

۱۱۲۵

پ - وزیر

۱۲۵۰

ت - نخست‌وزیر

(*) - ماده ۳ قانون استخدام کشوری مصوب ۱۳۴۵/۳/۳۱: نخست‌وزیر و وزراء و معاونان و سفراء و استانداران و مدیر عامل سازمان برنامه و دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور و رؤسای دفاتر نخست‌وزیر و وزراء مشمول مقررات این قانون نیستند ولی در صورتی که مستخدمین رسمی بدین مقامات منصوب یا به نمایندگی مجلسین انتخاب یا منصوب شوند مدت خدمت آنان در این مقامات از هر لحاظ جزء سابقه خدمت رسمی منصوب شده و مقررات این قانون تا آن جاکه با قوانین خاص آنان مغایرتی نداشته باشد شامل حال آنها خواهد بود.

قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) به استثناء مقامات ممنوع است.

ماده ۶۶ - دیون دولت به دستگاه‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور و صندوق‌ها و اشخاص حقوقی دولتی و عمومی به استثناء دیون مربوط به سهم قانونی دولت از حق بیمه از محل منابع ناشی از اجرای احکام این قانون محاسبه و تهاتر می‌گردد و هرگونه تعهد جدید نیز فقط در قالب و در حدود بودجه سنواتی کل کشور قابل اجراء می‌باشد.

دیون مربوط به سهم قانونی دولت از حق بیمه صندوق‌ها پس از محاسبه بخشی که از باقیمانده منابع اجرای این قانون و بودجه سنوات قبل کشور با رعایت مسؤولیت قانونی مدیران در رعایت مصلحت صندوق و سود متعارف سرمایه‌گذاری‌ها تهاتر می‌شود، از طریق پیش‌بینی در قوانین بودجه سنواتی قابل پرداخت و تأمین است.

ماده ۶۷ - کلیه دستگاه‌های قوه مجریه که به موجب قوانین بودجه سنواتی مجاز به کمک به اشخاص حقیقی و حقوقی از محل اعتبارات قوانین یادشده می‌باشند، موظفند با رعایت تخصیص اعتبار که در مرکز توسط معاونت و در استان‌ها توسط کمیته تخصیص اعتبارات استان طبق ضوابط ابلاغی معاونت انجام می‌شود، نسبت به اخذ شماره ملی اشخاص حقیقی گیرنده کمک و یا سهامداران اصلی و صاحبان سهم‌الشرکه و اعضاء هیأت مدیره و بازرس یا بازرسان قانونی اشخاص حقوقی گیرنده کمک و درج آن در بانک اطلاعاتی که توسط معاونت برای این منظور ایجاد می‌گردد اقدام و سپس مبلغ کمک را پرداخت نمایند. کمک از محل منابع و ردیف‌های در اختیار معاونت نیز مشمول این حکم است.

ماده ۶۸ - به منظور تهیه آمار و اطلاعات موردنیاز برای محاسبه شاخص‌های حوزه‌های تخصصی مختلف از قبیل:

- ۱- الگوی توسعه اسلامی - ایرانی
- ۲- ارزیابی سند چشم‌انداز بیست ساله کشور
- ۳- ارزیابی عملکرد قانون برنامه پنجم
- ۴- بهره‌وری ملی

۱ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۵- توسعه انسانی

۶- الگوی مصرف

۷- تدوین استانداردهای ملی

۸- داده‌های مکانی

۹- آمایش سرزمین

۱۰- نظام اداری و مدیریت و فناوری اطلاعات

۱۱- اهداف توسعه هزاره (MDG)

۱۲- نقشه جامع علمی کشور

مرکز آمار ایران مکلف است پس از دریافت شناسنامه شاخص‌ها، نسبت به عملیاتی کردن برنامه اجرایی مربوط شامل طرح‌های آمارگیری، پایگاه اطلاعات آماری کشور، سامانه‌های اطلاعاتی - عملیاتی و زمان‌بندی اقدام کند و اعتبارات موردنیاز را حداکثر ظرف شش‌ماه تهیه و به تصویب شورای عالی آمار برساند.

دستگاه‌های اجرایی متولی حوزه‌های تخصصی فوق مکلفند شناسنامه‌های مربوط را حداکثر ظرف شش‌ماه پس از ابلاغ برنامه، به مرکز آمار ایران ارائه نمایند.

یک نفر از اعضای کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و یک نفر از اعضای کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی به‌عنوان ناظر در جلسات شورای عالی آمار شرکت می‌کنند.

فصل پنجم - اقتصادی

بهبود فضای کسب و کار

ماده ۶۹ - به منظور بهبود فضای کسب و کار در کشور وزارت بازرگانی مکلف است با همکاری اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، اتاق تعاون، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط با هماهنگی معاونت و در چهارچوب بودجه‌های سنواتی، ضوابط و سیاست‌های تشویقی لازم از جمله اهداء جوایز یا اعطاء تسهیلات یا کمک‌های مالی، برای استفاده کالاها و خدمات از نام و نشان تجاری در بازار خرده‌فروشی و عمده‌فروشی با حفظ حقوق معنوی صاحب نشان را تا پایان سال اول برنامه تهیه و برای اجراء ابلاغ نماید.

ماده ۷۰ - در مورد آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاه‌های

متعدد می‌باشند، دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل و صدور مجوز را بر عهده خواهد داشت و از طریق ایجاد پنجره واحد به صورت حقیقی یا در فضای مجازی با مشارکت سایر دستگاه‌های مرتبط به‌گونه‌ای اقدام می‌نماید که ضمن رعایت اصل همزمانی صدور مجوزها، سقف زمانی موردنظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده در قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) تجاوز ننماید.

در ایجاد فرآیند پنجره واحد، دستگاه‌های فرعی صدور مجوز موظفند نسبت به ارائه خدمات از طریق استقرار نماینده تام‌الاختیار در محل پنجره‌های واحد و یا در فضای مجازی اقدام و همکاری لازم را به عمل آورند. دستورالعمل مربوط شامل رویه‌ها و ضوابط و نحوه برخورد با متخلفین و همچنین فهرست دستگاه‌های اصلی در صدور مجوز در فعالیت‌های مختلف به تصویب کارگروه موضوع ماده (۶۲) این قانون می‌رسد.

ماده ۷۱ - در راستای بهبود بهره‌وری نظام اداری، افزایش رضایت عمومی و دسترسی آسان و سریع شهروندان به خدمات عمومی و دولتی، دولت می‌تواند ترتیبی اتخاذ نماید که کلیه دستگاه‌های اجرایی اعم از وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، مؤسسات و یا نهادهای عمومی غیردولتی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه‌ای و کلیه دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، واحدهای سازمانی یا بخش‌هایی از خود را که موظف به ارائه خدمات به مردم هستند به‌نحو مقتضی و ممکن اعم از حضوری و مجازی، تنظیم ساعت کار نیروی انسانی و با استفاده از امکانات موجود در طول شبانه‌روز و یا در دو نوبت کاری فعال و آماده خدمت نگاه‌دارند.

تبصره ۱ - فهرست مصادیق دستگاه‌های مشمول این ماده و نحوه، روش و جزئیات اجرایی به‌موجب دستورالعملی است که توسط معاونت و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور تهیه و ابلاغ می‌شود.

تبصره ۲ - جذب هرگونه نیروی انسانی، گسترش تشکیلات و ایجاد تأسیسات و ساختمان

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح مواد از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

جدید در اجرای تکالیف این ماده ممنوع است.

ماده ۷۲- به منظور کاهش خطرپذیری ناشی از نوسانات قیمت‌ها از جمله نوسانات نرخ ارز برای واحدهای تولیدی-صادراتی، بیمه مرکزی ایران از طریق شرکت‌های تجاری بیمه، امکان ارائه خدمات بیمه‌ای مربوط به نوسانات قیمت‌ها و نوسانات نرخ ارز را فراهم آورد.

ماده ۷۳- دولت موظف است تا پایان سال اول برنامه، اقدامات قانونی لازم برای اصلاح قانون کار و قانون تأمین اجتماعی و روابط کار را با رعایت موارد زیر به عمل آورد:

الف- ایجاد انعطاف برای حل اختلاف کارگران و کارفرمایان و همسوکردن منافع دو طرف

ب - تقویت بیمه بیکاری به‌عنوان بخشی از تأمین اجتماعی و شغلی کارگران با رویکرد افزایش پوشش و گسترش بیمه بیکاری و بیکاران در شرایط قطعی اشتغال

ج - تقویت همسویی منافع کارگران و کارفرمایان و تکالیف دولت با رویکرد حمایت از تولید و سه‌جانبه‌گرایی

د - تقویت شرایط و وضعیت‌های جدید کار با توجه به تغییرات تکنولوژی و مقتضیات خاص تولید کالا و خدمات

هـ - تقویت تشکل‌های کارگری و کارفرمایی متضمن حق قانونی اعتراض صنفی برای این تشکلهای

ماده ۷۴- در راستای شکل‌گیری بازارهای رقابتی و تحقق بند(ی) ماده(۴۵) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم(۴۴) قانون اساسی^(۱)، چنانچه شرکت مشمول واگذاری درحال واگذاری برای اجرای موضوع فعالیت یا تأمین عوامل تولید از جمله مواد اولیه یا فروش کالا و خدمات و یا محل و ترکیب آنها و یا نرخ تأمین عوامل تولید شامل مواد اولیه یا

۱ - قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸:
ماده ۴۵- اعمال ذیل که منجر به اخلال در رقابت می‌شود، ممنوع است:

...

ی - محدودکردن قیمت فروش مجدد

مشروط کردن عرضه کالا یا خدمت به خریدار به پذیرش شرایط زیر:

۱- اجبار خریدار به قبول قیمت فروش تعیین شده یا محدودکردن وی در تعیین قیمت فروش به هر شکلی

۲- مقید کردن خریدار به حفظ قیمت فروش کالا یا خدمتی معین، برای بنگاه یا شرکتی که از او کالا یا خدمت خریداری می‌کند یا محدودکردن بنگاه یا شرکت مزبور در تعیین قیمت به هر شکلی

فروش کالا و خدمات آن مشمول رعایت ضوابط خاصی از سوی دستگاه‌های دولتی، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت باشد، ضروری است قبل از واگذاری، کلیه اطلاعات مربوط به تداوم و یا عدم تداوم و همچنین تغییرات احتمالی این الزامات براساس ضوابط سازمان بورس و اوراق بهادار افشاء گردد.

ماده ۷۵-۲ به منظور تبادل نظر دولت و بخش‌های خصوصی و تعاونی و تسهیل فعالیت‌های اقتصادی این بخش‌ها، بررسی و رفع موانع کسب و کار و اتخاذ تصمیم مؤثر برای اقدامات لازم در چهارچوب قوانین و مقررات موجود و ارائه پیشنهادها و راهکارهای اجرایی مناسب به مراجع ذی‌ربط، شورای گفت‌وگوی دولت و بخش خصوصی با ترکیب اعضاء زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- وزیر امور اقتصادی و دارایی (رییس شورا)
- ۲- رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۳- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور
- ۴- وزیر صنایع و معادن
- ۵- وزیر تعاون
- ۶- وزیر بازرگانی
- ۷- وزیر جهاد کشاورزی
- ۸- وزیر کار و امور اجتماعی
- ۹- وزیر نفت
- ۱۰- وزیر نیرو
- ۱۱- دونفر از معاونان قوه قضاییه به انتخاب رییس قوه
- ۱۲- رییس کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی
- ۱۳- رییس کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی
- ۱۴- رییس کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی
- ۱۵- رییس کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی
- ۱۶- رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران

۱۷- دبیرکل اتاق تعاون جمهوری اسلامی ایران

۱۸- شهردار تهران

۱۹- هشت نفر از مدیران عامل شرکت‌های برتر خصوصی و تعاونی از بخش‌ها و

رشته‌های مختلف

تبصره ۱ - نحوه انتخاب اعضاء ردیف (۱۹) و چگونگی تشکیل جلسات که حداقل هر پانزده روز یکبار برگزار می‌گردد و ارائه پیشنهادها و گزارش‌ها طبق دستورالعملی است که در نخستین جلسه شورا تهیه و تصویب می‌شود.

تبصره ۲- محل دبیرخانه این شورا بدون دریافت کمک از دولت در اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران است.

ماده ۷۶- اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران موظف است با همکاری و حضور اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران و شورای اصناف کشور، نسبت به شناسایی قوانین، مقررات و بخشنامه‌های مخل تولید و سرمایه‌گذاری در ایران اقدام نماید و با نظرخواهی مستمر از تشکل‌های تولیدی و صادراتی سراسر کشور و بررسی و پردازش مشکلات و خواسته‌های آنها به‌طور مستمر گزارش‌ها و پیشنهادهایی را تهیه و به کمیته‌ای متشکل از دونفر از هر قوه به انتخاب رییس آن قوه ارائه دهد. کمیته مذکور موظف است ضمن بررسی پیشنهادهای ارائه شده راه‌کارهای قانونی لازم را بررسی و پیگیری نماید.

تبصره ۱- گزارش‌های موضوع این ماده شامل قوانین و مصوبات و بخشنامه‌های مزاحم، خلأ قانونی، اجرای نادرست یا ناقص قوانین و همچنین پیشنهاد اصلاح قوانین و مقررات و ارتقاء امنیت اقتصادی، حقوق مالکیت و حمایت از سرمایه‌گذاری و تولید و صادرات و اشتغال و چگونگی کاهش قیمت تمام‌شده کالاها و خدمات در ایران همراه با ارتقاء کیفیت و رشد تولید و موارد مربوط به سرمایه‌گذاری و تولید و استفاده بهینه از سرمایه‌گذاری‌ها و ظرفیت‌های موجود است.

تبصره ۲- کمیته یک نسخه از همه گزارش‌های ارسالی را به شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و شورای گفت‌وگو موضوع ماده (۷۵) این قانون ارسال می‌نماید.

ماده ۷۷- به منظور تقویت و ساماندهی تشکل‌های خصوصی و تعاونی و کمک به انجام وظایف قانونی از بند (د) ماده (۹۱) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) و ارائه خدمات بازاریابی، مشاوره‌ای و کارشناسی کلیه اعضاء اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند یک در هزار رقم فروش کالا و خدمات خود را حسب مورد به حساب اتاق‌های مذکور واریز نمایند و تأییدیه اتاق‌های مذکور را هنگام صدور و تمدید کارت بازرگانی تسلیم کنند.

ماده ۷۸ - دولت موظف است در جهت حمایت از تولیدات داخلی، کالاها و خدمات مورد نیاز خود را با اولویت از تولیدکنندگان داخلی خرید نماید.

بهره‌وری

ماده ۷۹ - در راستای ارتقاء سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک سوم در پایان برنامه و به منظور برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، راهبری، پایش و ارزیابی بهره‌وری کلیه عوامل تولید از جمله نیروی کار، سرمایه، انرژی و آب و خاک، سازمان ملی بهره‌وری ایران به صورت مؤسسه دولتی وابسته به معاونت با استفاده از امکانات موجود ایجاد می‌شود تا برنامه جامع بهره‌وری کشور شامل شاخص‌های استاندارد بهره‌وری و نظام اجرایی ارتقاء بهره‌وری، دربرگیرنده توزیع نقش‌ها و مسؤولیت‌ها در کلیه بخش‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اعم از

۱ - بند(د) ماده (۹۱) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده ۹۱ - به منظور تأمین شرایط هرچه مساعدتر برای مشارکت و مسؤولیت‌پذیری بخش غیردولتی در فعالیتهای اقتصادی: د - اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون موظفند در ایفاء نقش قانونی خود به عنوان مشاور سه قوه، ساز و کار لازم برای ساماندهی و هماهنگی تشکلهای اقتصادی و کسب نظرات فعالان اقتصادی را فراهم نموده و با کمک به ایجاد فضای تعامل سازنده بخش خصوصی با ارکان حکومت، در مسائل اقتصادی پیشنهادهای کارشناسانه لازم را ارائه نمایند. در این راستا، اتاق‌ها موظفند با تأسیس واحد پایش و پیگیری اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، گزارش‌های منظم لازم را به شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی* تقدیم نمایند و همچنین پیش‌نویس قانون «ایجاد فضای مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار» را تهیه و ارائه کنند.

* - سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی در انتهای همین مجموعه درج شده است.

بخش‌های دولتی و غیردولتی، به صورت برنامه لازم‌الاجراء برای تمامی بخش‌های یادشده، تدوین نماید و به تصویب هیأت وزیران برساند.

تمام دستگاه‌های اجرایی موظفند از سال دوم برنامه تغییرات بهره‌وری و اثر آن بر رشد اقتصادی مربوط به بخش خود را به طور مستمر منتشر نمایند و سیاست‌ها و متغیرهای اثرگذار بر رشد بهره‌وری را شناسایی کنند تا اثر بهره‌وری از دستگاه‌های مزبور رشد صعودی داشته باشد. سیاست‌های مذکور می‌تواند حاوی سیاست‌های تشویقی بخش‌های غیردولتی و شرکت‌های دولتی باشد.

حداکثر سه درصد (۳٪) از هر مرحله تخصیص اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی در خزانه نگهداری می‌شود و پرداخت آن به دستگاه منوط به ارائه تأیید معاونت مبنی بر رعایت مصوبات موضوع این ماده و دیگر تکالیف قانونی مربوط به بهره‌وری است.

آیین‌نامه اجرایی این ماده مشتمل بر برنامه پیشنهادی سازمان ملی بهره‌وری ایران به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

اشتغال

ماده ۸۰ - به دولت اجازه داده می‌شود در راستای ایجاد اشتغال پایدار، توسعه کارآفرینی، کاهش عدم تعادل منطقه‌ای و توسعه مشاغل نو اقدام‌های زیر را انجام دهد:

الف - حمایت مالی و تشویق توسعه شبکه‌ها، خوشه‌ها و زنجیره‌های تولیدی، ایجاد پیوند مناسب بین بنگاه‌های کوچک، متوسط، بزرگ (اعطاء کمک‌های هدفمند) و انجام تمهیدات لازم برای تقویت توان فنی - مهندسی - تخصصی، تحقیق و توسعه و بازاریابی در بنگاه‌های کوچک و متوسط و توسعه مراکز اطلاع‌رسانی و تجارت الکترونیک برای آنها

ب - رفع مشکلات و موانع رشد و توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط و کمک به بلوغ و تبدیل آنها به بنگاه‌های بزرگ و رقابت‌پذیر

ج - گسترش کسب و کار خانگی و مشاغل از راه دور و طرح‌های اشتغالزای بخش خصوصی و تعاونی به ویژه در مناطق با نرخ بیکاری بالاتر از متوسط نرخ بیکاری کشور

د - حمایت مالی و حقوقی و تنظیم سیاست‌های تشویقی در جهت تبدیل فعالیت‌های غیرمتشکل اقتصادی خانوار به واحدهای متشکل

ه - حمایت مالی از بخش غیردولتی به منظور توسعه و گسترش آموزش‌های کسب و کار،

کارآفرینی، فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی

و- اعمال تخفیف پلکانی و یا تأمین بخشی از حق بیمه سهم کارفرمایان کارگاه‌هایی که با تأیید و یا معرفی واحدهای وزارت کار و امور اجتماعی در جهت به‌کارگیری نیروی کار جدید مبادرت می‌نمایند، به شرط آن که واحد، تازه تأسیس بوده و یا در سال قبل از آن، کاهش نیروی کار نداشته باشد.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی بندهای فوق شامل نحوه، میزان و مدت زمان استفاده از امتیازات موضوع بندهای فوق حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ز - برای استمرار فرصت‌های شغلی، ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران^(۱) در طول سال‌های برنامه پنجم تنفیذ می‌گردد.

ارز

ماده ۸۱ - به‌منظور تنظیم تعهدات ارزی کشور:

الف - دستگاه‌های اجرایی ملزم به رعایت موارد زیر می‌باشند:

- ۱ - عملیات و معاملات ارزی خود را از طریق حساب‌های ارزی بانک‌های داخل یا خارج که با تأیید بانک مرکزی افتتاح کرده یا می‌کنند، انجام دهند. بانک‌های عامل ایرانی مکلفند خدمات موردنیاز آنها را در سطح استانداردهای بین‌المللی تأمین نمایند.
- ۲ - فهرست کلیه حساب‌های ارزی خارج از کشور خود را به بانک مرکزی اعلام کنند، تا پس از تأیید این بانک، ادامه فعالیت آنها میسر گردد.

۱ - ماده ۱۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اصلاحی ۱۳۸۵/۱۰/۲۶: کارفرمایان واحدهای صنعتی و تولیدی مجازند تا پایان برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به ازاء هر نفر اشتغال جدید، یک نفر از کارکنان با سابقه پرداخت حق بیمه بیش از بیست و پنج سال را با پرداخت پنجاه درصد (۵۰٪) مابه‌التفاوت کسورات سنوات باقیمانده تا زمان بازنشستگی قانونی، پیش از موعد بازنشسته نمایند، پنجاه درصد (۵۰٪) دیگر مابه‌التفاوت کسورات توسط دولت در بودجه‌های سالانه کل کشور پیش‌بینی و پرداخت می‌گردد.

ب - دولت موظف است:

۱ - زمان بندی پرداخت بدهی‌ها و تعهدات اعم از میان مدت و کوتاه مدت خارجی را به گونه‌ای تنظیم نماید که بازپرداخت‌های سالانه این بدهی‌ها و تعهدات بدون در نظر گرفتن تعهدات ناشی از بیع متقابل در پایان برنامه پنجم از سی درصد (۳۰٪) درآمدهای ارزی دولت در سال آخر برنامه پنجم تجاوز نکند. در استفاده از تسهیلات خارجی اولویت با تسهیلات بلند مدت است.

۲ - میزان تعهدات و بدهی‌های خارجی تضمین شده توسط دولت و بانک مرکزی در سال‌های برنامه پنجم را به گونه‌ای تنظیم نماید تا ارزش حال خالص بدهی‌ها و تعهدات دولت بدون تعهدات ناشی از قراردادهای موضوع بند(ب) ماده(۳) قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹^(۱) (مابه‌التفاوت ارزش حال بدهی‌ها، تعهدات کشور و ذخایر ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) در سال آخر برنامه بیش از پنجاه میلیارد (۵۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار نباشد.

۳ - جداول دریافت و پرداخت‌های ارزی را همراه با لوائح بودجه سالانه برای سال‌های باقیمانده از برنامه ارائه نماید.

ج - نظام ارزی کشور، «شناور مدیریت شده» است. نرخ ارز با توجه به حفظ دامنه رقابت پذیری در تجارت خارجی و با ملاحظه تورم داخلی و جهانی و همچنین شرایط اقتصاد کلان از جمله تعیین حد مطلوبی از ذخایر خارجی تعیین خواهد شد.

ماده ۸۲ - الف - استفاده دستگاه‌های اجرایی از تسهیلات مالی خارجی در طول برنامه در قالب قوانین بودجه سنواتی مجاز است. سهمیه‌های باقیمانده تسهیلات مصوب بیع متقابل^(۲) و

۱ - از قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰/۱۲/۱۹:

ماده ۳ - سرمایه‌گذاری‌های خارجی که بر اساس مفاد این قانون پذیرفته می‌شوند از تسهیلات و حمایت‌های این قانون برخوردارند. این سرمایه‌گذاری‌ها به دو طریق زیر قابل پذیرش هستند:

...

ب - سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کلیه بخش‌ها در چارچوب روش‌های «مشارکت مدنی»، «بیع متقابل» و «ساخت بهره‌برداری و واگذاری» که برگشت سرمایه و منافع حاصله صرفاً از عملکرد اقتصادی طرح مورد سرمایه‌گذاری ناشی شود و متکی به تضمین دولت یا بانک‌ها و یا شرکت‌های دولتی نباشد.

۲ - آیین‌نامه چگونگی قراردادهای بیع متقابل غیرنفتی مصوب ۱۳۷۹/۱۱/۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده است.

تسهیلات مالی خارجی (فاینانس^۱) مربوط به برنامه‌های سوم و چهارم (با رعایت ضوابط اسلامی از جمله تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام) در طول برنامه پنجم نیز به قوت خود باقی است.

ب - به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود برای تأمین منابع مالی طرح‌های خود از روش بیع متقابل با رعایت اصل عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجاد شده توسط دولت، بانک مرکزی و بانک‌های دولتی پس از تصویب شورای اقتصاد استفاده نمایند.

ج - بانک‌های تجاری و تخصصی مجازند بدون تضمین دولت، نسبت به تأمین منابع مالی طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی و شهرداری‌ها از منابع بین‌المللی اقدام نمایند. تعیین نسبت تعهدات و بدهی‌های ارزی به دارایی‌های هر بانک به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

د - در استفاده از تسهیلات مالی خارجی موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) این ماده رعایت موارد زیر توسط دستگاه‌های اجرایی و بانک‌های عامل ضروری است:

۱- تمامی طرح‌های دستگاه‌های اجرایی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی با مسؤولیت وزیر و یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذی‌ربط و تأیید شورای اقتصاد، باید دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی باشند و مجموع هزینه‌های اجرای کامل آنها از سقف‌های تعیین شده تجاوز نکند. زمان‌بندی دریافت و بازپرداخت تسهیلات هر طرح و میزان استفاده آن از ساخت داخل با توجه به ظرفیت‌ها، امکانات و توانایی‌های داخلی و رعایت قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲»^(۱) و نیز

۱ - قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲:

ماده ۱- به منظور استفاده هرچه بیشتر از توان فنی مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی یا وابسته به دولت (موضوع ماده ۴ قانون محاسبات عمومی)، بانک‌ها، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی موضوع (ماده ۵ قانون محاسبات عمومی)، مؤسسات عمومی یا عام‌المنفعه، بنیادها و نهادهای انقلاب اسلامی و همچنین تمامی سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات، دستگاه‌ها و واحدهایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی گاز، شرکت پتروشیمی، سازمان هواپیمایی کشوری، سازمان صدا و سیما، شرکت ملی فولاد و شرکت ملی صنایع مس ایران اعم از اینکه قانون خاص خود را

داشته و یا از قوانین و مقررات عام تبعیت نمایند و شرکت‌های تابعه و وابسته به آنها موظفند در ارجاع کارهای خدمات مهندسی مشاور، پیمانکاری، ساختمانی، تأسیساتی و تجهیزاتی پروژه‌های خود اعم از اینکه از بودجه عمومی دولت و یا از درآمدهای خود و یا از اعتبارات و تسهیلات ارزی و ریالی دستگاه‌های مزبور استفاده می‌کنند براساس این مصوبه اقدام کنند.

ماده ۲- به منظور تقویت توان فنی و اجرایی کشور در اجرای کارهای بزرگ و استفاده حداکثر از توان داخلی، سازمان برنامه و بودجه^(۱*) موظف است ظرف مدت سه ماه با کسب نظر از وزارتخانه‌های ذی‌ربط آیین‌نامه لازم برای سازماندهی و روش فعالیت واحدهای پیمانکار طراحی و ساخت را تهیه و برای تصویب به هیأت وزیران تسلیم نماید. **تبصره ۱-** پیمانکار طراحی و ساخت به شرکت یا مؤسسه‌ای اطلاق می‌شود که مسؤولیت انجام خدمات طراحی تفصیلی و اجرایی (طراحی مهندسی یا مهندسی فرآیند)، تهیه و تأمین کالا و تجهیزات، عملیات اجرایی، نصب و راه‌اندازی و مدیریت انجام این فعالیتها در یک پروژه را برعهده دارد.

تبصره ۲- به منظور ایجاد فرصت کافی برای محققین و مبتکرین داخلی در تأمین نیازهای تکنولوژیک، تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز کشور کلیه دستگاه‌های موضوع ماده (۱) موظف هستند حداقل شش ماه قبل از برگزاری مناقصه لیست انواع تکنولوژی‌ها، تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز خود را در اختیار سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران قرار دهند.

این سازمان موظف است در کمتر از یک ماه لیست فوق را منتشر و به اطلاع کلیه محققین و مبتکرین کشور برساند. **ماده ۳-** از تاریخ تصویب این قانون ارجاع کارهای خدمات مهندسی مشاور و پیمانکاری ساختمانی، تأسیساتی، تجهیزاتی و خدماتی صرفاً به مؤسسات و شرکت‌های داخلی مجاز است و در صورت عدم امکان با پیشنهاد دستگاه اجرایی و تصویب شورای اقتصاد از طریق مشارکت از شرکت‌های ایرانی - خارجی مجاز خواهد بود حداقل سهم ارزشی کار طرف ایرانی پنجاه و یک درصد (۵۱٪) خواهد بود.

تبصره ۱- طرف قرارداد موظف است کلیه لوازم و تجهیزات و خدماتی را که در داخل کشور تولید و ارائه می‌شود یا قابلیت تولید و ارائه دارد مورد استفاده قرار دهد.

در هر حال حداقل پنجاه و یک درصد (۵۱٪) از ارزش کار بایستی در داخل انجام پذیرد و کارفرما مکلف است بر این امر نظارت نماید موارد استثنا پس از تأیید سازمان برنامه و بودجه بایستی به تصویب شورای اقتصاد برسد.

تبصره ۲- پیمانکار ایرانی و یا مشارکت ایرانی - خارجی صرفاً مجاز است بخش یا بخشهایی از کار را به واحدهای تخصصی بصورت دست دوم واگذار نماید و نمی‌تواند تمامی قرارداد را یکجا بصورت دست دوم واگذار نماید. سازمان برنامه و بودجه موظف به نظارت کلی بر این امر می‌باشد.

ماده ۴- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور حمایت از شرکت‌های ایرانی و افزایش توان تولید و ارائه خدمات موضوع این قانون نسبت به موارد زیر اقدام نماید.

۱- گشایش اعتبار و یا صدور مجوز گشایش اعتبار توسط بانک‌های تجاری در چارچوب قوانین بودجه‌های سنواتی و تسهیلات ارزی دستگاه‌های اجرایی حسب درخواست دستگاه ذی‌ربط به نفع شرکت‌های ایرانی یا مشارکت ایرانی - خارجی بصورت قابل تقسیم و یا اتکایی که طرف قرارداد دستگاه‌های اجرایی موضوع این قانون می‌باشد.

۲- صدور ضمانت‌نامه‌های مورد نیاز شرکت‌ها و مؤسسات برای مناقصه‌ها و قراردادهای موضوع این قانون براساس مصوبات هیأت وزیران.

۳- افتتاح حساب ارزی و نیز صدور اجازه استفاده مستقیم از ارزی که توسط مؤسسات و شرکت‌های مهندسی مشاور یا پیمانکاری ساختمانی تأسیساتی، تجهیزاتی، بازرسی فنی داخلی در پیمانها و قراردادهای ارزی یا ارزی ریالی مربوط،

رعایت شرایط زیست محیطی در اجرای هریک از طرح‌ها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

۲ - استفاده‌کنندگان از بیع متقابل و تسهیلات مالی خارجی شامل تسهیلات مالی خارجی (فاینانس) و وام‌های مستقیم باید ظرف دو ماه از زمان انعقاد قرارداد، جدول زمانی و میزان تعهدات ایجاد شده و یا استفاده شده و نیز زمان‌بندی بازپرداخت بدهی‌ها و تعهدات ارزی خود را در اختیار بانک مرکزی قرار دهند. پس از اجرایی شدن طرح‌های مذکور، گزارش عملکرد طرح مشتمل بر اصل و سود وجوه دریافتی یا پرداختی و باقیمانده تعهد در فواصل سه‌ماهه به بانک مرکزی و معاونت اعلام می‌شود.

تبصره ۵ - استفاده‌کنندگان از وام‌های مستقیم موظفند در ایجاد تعهد با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هماهنگی لازم را به عمل آورند.

د^(۱) - تمامی معاملات و قراردادهای خارجی که بیش از یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰) دلار باشد با رعایت قوانین مربوط شامل قانون «حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی،

اعم از بیمانه‌ها و قراردادهای بخش دولتی یا غیردولتی حاصل می‌شود با رعایت مصوبات هیأت وزیران.

ماده ۵ - وزارت امور اقتصادی و دارایی از تاریخ تصویب این قانون مکلف است:

۱- ظرف مدت دوماه با مشارکت سازمان برنامه و بودجه آیین‌نامه مربوط به پوشش بیمه قراردادهای موضوع این قانون بخصوص در مورد تضمین پرداخت و ضمانت‌نامه‌ها را توسط بیمه‌های ایرانی تهیه و به تصویب هیأت وزیران برساند.

۲- خروج ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز فعالیت در خارج از کشور بصورت صادرات موقت با ارائه سفته معادل ارزش صادراتی اقلام و با تأیید وزیر وزارتخانه ذی‌ربط و یا سازمان برنامه و بودجه مجاز باشد.

۳- ایجاد تسهیلات لازم برای خروج مصالح، لوازم و کالاهای مصرفی مورد نیاز اجرای قراردادهای خارج از کشور.
ماده ۶ - معافیت کارگران اعزامی موضوع قراردادهای صدور خدمات فنی به خارج از کشور از پرداخت عوارض خروج به شرط داشتن کارنامه شغلی از وزارت کار و امور اجتماعی است.

ماده ۷- الف - وزارت کار و امور اجتماعی از تاریخ تصویب این قانون مکلف است کارنامه شغلی برای کلیه کارگران ایرانی که در ارتباط با صدور خدمات فنی اعزام می‌شوند صادر و مراتب را به سازمان تأمین اجتماعی جهت وصول حق بیمه و تحت پوشش قرار دادن آنها اطلاع دهد.

ب - سازمان تأمین اجتماعی مکلف است با دریافت حق بیمه افراد مذکور در قانون تأمین اجتماعی، آنها را بیمه نماید.

ماده ۸ - وزارتخانه‌های صنعتی مکلفند در پایان هر سال آن بخش از کالاهای صنعتی را که قادر به ساخت آنها در داخل می‌باشند از نظر نوع و مشخصات فنی، تعداد و زمان ساخت به دستگاه‌های اجرایی موضوع این قانون اعلام دارند.
(*) ۱ - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

۱ - به نظر می‌رسد بند «ه» درست می‌باشد.

صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۲/۱۲/۱۳۷۵) تنها از طریق مناقصه محدود و یا بین‌المللی با درج آگهی در روزنامه‌های کثیرالانتشار و رسانه‌های الکترونیکی داخلی و خارجی انجام و منعقد می‌شود. موارد استثناء به تأیید کمیته سه نفره متشکل از وزیر امور اقتصادی و دارایی، معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری و وزیر وزارتخانه مربوطه یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط می‌رسد. در کلیه مناقصه‌ها، حق کنترل و بازرسی کمی و کیفی و کنترل قیمت برای کلیه کالاهای وارداتی و پروژه‌ها برای خریدار محفوظ است. وزیر یا بالاترین مقام اجرایی ذی‌ربط، مسؤول حسن اجراء این موضوع است. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران فقط مجاز به تعهد یا پرداخت بهای معاملات و قراردادهایی است که تأیید بالاترین مقام دستگاه‌های اجرایی، مبنی بر رعایت مفاد این بند را داشته باشد.

ماده ۸۳ - الف - به بانک مرکزی اجازه داده می‌شود در چهارچوب قانون بودجه سنواتی جهت تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای دولتی نسبت به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی در بازارهای بین‌المللی اقدام نماید.

ب - به شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها اجازه داده می‌شود در راستای تأمین منابع ارزی طرح‌های سرمایه‌گذاری خود، پس از تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی، اقدام به انتشار اوراق مشارکت و انواع صکوک اسلامی نمایند. تضمین اصل و سود این اوراق با شرکت‌ها و شهرداری‌های مذکور است.

ماده ۸۴ - صندوق توسعه ملی که در این ماده صندوق نامیده می‌شود با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز و میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی تشکیل می‌شود.

صندوق در تهران مستقر است و در تهران و سایر نقاط کشور شعبه‌ای نخواهد داشت.

اموال و دارایی‌های^(۱) این صندوق متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. این ماده در حکم اساسنامه صندوق است.

الف - ارکان صندوق عبارتند از:

۱ - به نظر می‌رسد واژه «دارایی‌های» صحیح باشد که در نسخه ابلاغی به اشتباه «دارایی‌های» تحریر شده است.

۱ - هیأت امناء

۲ - هیأت عامل

۳ - هیأت نظارت

ب - هیأت امناء به عنوان بالاترین رکن صندوق، دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱ - راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌ها

۲ - تصویب شرایط و نحوه اعطاء تسهیلات برای تولید و سرمایه‌گذاری به بخش‌های

خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی

۳ - تصویب نظامنامه‌ها، برنامه‌های راهبردی، بودجه سالانه، صورت‌های مالی و گزارش

عملکرد صندوق

۴ - انتخاب رییس و سایر اعضاء هیأت عامل مطابق بندهای (د) و (ه)

۵ - عزل رییس و اعضاء هیأت عامل با پیشنهاد هر یک از اعضاء هیأت امناء و تصویب

هیأت امناء

۶ - اتخاذ تصمیم درباره ارجاع دعاوی به داوری و صلح دعاوی با رعایت اصل

یکصدوسی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی^(۱)

۷ - تعیین انواع فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و

زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی

۸ - تعیین حداقل نرخ بازده مورد انتظار از منابع صندوق و همچنین نرخ بازده مورد قبول

طرح‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری برای پرداخت تسهیلات و تعیین نرخ سهم مشارکت در

طرح‌های سرمایه‌گذاری به نحوی که میانگین این نرخ‌ها کمتر از متوسط نرخ بازده سپرده‌های

بانک مرکزی در بازارهای خارجی نباشد.

ج - هیأت امناء

ترکیب اعضاء هیأت امناء به شرح زیر است:

۱- رییس جمهور (رییس هیأت امناء)

۱ - اصل یکصدوسی و نهم ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن

به داوری در هر مورد موکول به تصویب هیأت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی

خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.

۲- معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور (دبیر هیأت امناء)

۳- وزیر امور اقتصادی و دارایی

۴- وزیر کار و امور اجتماعی

۵- وزیر نفت

۶- رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۷- رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران به عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی

۸- رییس اتاق تعاون ایران به عنوان عضو ناظر و بدون حق رأی

۹- دو نفر نماینده از کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات به انتخاب

مجلس شورای اسلامی

۱۰- دادستان کل کشور

تبصره ۱- جلسات هیأت امناء حداقل سالی دو بار تشکیل می‌شود.

تبصره ۲ - جلسات هیأت امناء با حداقل دوسوم اعضاء صاحب رأی رسمیت یافته و

تصمیمات آن با حداقل پنج رأی اتخاذ می‌گردد.

تبصره ۳ - رؤسای هیأت عامل و هیأت نظارت بدون حق رأی می‌توانند در جلسات هیأت

امناء شرکت نمایند.

تبصره ۴- هرگونه تصمیم هیأت امناء در مورد تصویب ترازنامه و صورت‌های مالی

صندوق و نیز انتصاب رییس و اعضای هیأت عامل در روزنامه رسمی کشور و نیز یکی از

روزنامه‌های کثیرالانتشار به انتخاب هیأت امناء، درج می‌گردد.

تبصره ۵ - دستور جلسه، تاریخ و محل جلسات هیأت امناء توسط دبیر هیأت امناء تعیین و

حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه برای اعضاء هیأت ارسال می‌شود.

تبصره ۶- بودجه ستاد صندوق به تصویب هیأت امناء می‌رسد.

۵- به‌منظور اداره امور صندوق در چهارچوب مفاد اساسنامه و مصوبات هیأت امناء، هیأت

عامل مرکب از پنج نفر از افراد صاحب‌نظر، با تجربه و خوش‌نام در امور اقتصادی، حقوقی،

مالی، بانکی و برنامه‌ریزی با حداقل ده سال سابقه مرتبط و مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد

توسط هیأت امناء انتخاب و با حکم رییس‌جمهور منصوب می‌شوند و دارای وظایف و

اختیارات زیر می‌باشند:

۱ - پیشنهاد فعالیت‌های مورد قبول و واجد اولویت پرداخت تسهیلات در بخش‌ها و

- زیربخش‌های تولیدی و خدماتی زاینده و با بازده مناسب اقتصادی به هیأت امنا
- ۲ - پیشنهاد موارد سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی بین‌المللی و داخلی به هیأت امنا
- ۳ - تعیین چهارچوب قراردادهای عاملیت با بانک‌های عامل و تعیین مسئولیت‌ها و اختیارات بانک عامل در چهارچوب این قراردادها
- ۴ - برقراری نظام حسابرسی داخلی و استقرار نظام کنترل‌های داخلی مناسب
- ۵ - تأیید صورت‌های مالی ارزی و ریالی و ارائه آن به هیأت امنا
- ۶ - ارائه پیشنهاد به هیأت امنا در خصوص نظامنامه‌ها و شرایط و نحوه اعطای تسهیلات
- ۷ - اتخاذ تصمیم نسبت به هرگونه اقدامی به نام صندوق در محدوده وظایف و اهداف مندرج در اساسنامه به جز آنچه تصمیم درباره آن‌ها به صراحت در حوزه صلاحیت هیأت امنا یا رییس هیأت عامل است مگر این‌که به هیأت عامل تفویض شده باشد.
- ۸ - اتخاذ تصمیم راجع به کلیه اموری که توسط رییس هیأت عامل در محدوده اختیارات خود در دستور کار هیأت عامل قرار می‌گیرد.
- ۹ - اجرای مصوبات هیأت امنا
- ۱۰ - پیشنهاد ارجاع دعاوی به داوری، تعیین داور و صلح دعاوی به هیأت امنا
- ۱۱ - افتتاح یا بستن حساب‌های ارزی در نزد بانک مرکزی و معرفی صاحبان امضای مجاز از بین اعضای هیأت عامل، رییس و سایر مدیران صندوق
- ۱۲ - انعقاد قرارداد با مشاور معتبر بین‌المللی در امور سرمایه‌گذاری و مهندسی مالی برای ارزیابی، بهبود و ارتقاء عملکرد صندوق.
- ۱۳ - سایر موارد ارجاعی از سوی هیأت امنا
- تبصره ۱ - برکناری و قبول استعفاي اعضای هیأت عامل مشروط به تأیید دوسوم اعضای صاحب رأی هیأت امنا خواهد بود.
- تبصره ۲ - اعضای هیأت عامل باید تمام‌وقت بوده و هیچ‌گونه فعالیت اقتصادی و شغل دیگری به استثناء تدریس نداشته باشند. اعضای هیأت عامل مشمول حکم مندرج در اصل

یکصد و چهل و دوم (۱۴۲) قانون اساسی^(۱) می‌باشند.

تبصره ۳- دوره تصدی هیأت عامل پنج سال بوده و انتخاب مجدد اعضاء بلامانع است.

تبصره ۴- کلیه اوراق بهادار، چک‌ها، سفته‌ها، بروات، قراردادهای و سایر اسناد تعهدآور با امضای دو عضو از سه عضو هیأت عامل که توسط این هیأت تعیین می‌شوند همراه با مهر صندوق معتبر خواهد بود.

تبصره ۵- تصمیمات هیأت عامل با حداقل سه رأی نافذ است.

ه- رییس هیأت عامل که بالاترین مقام اجرایی صندوق است از بین اعضاء هیأت عامل توسط هیأت امنا انتخاب و با حکم رییس جمهور منصوب می‌شود. رییس هیأت عامل دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشد:

۱- ابلاغ و صدور دستور اجرای تصمیمات هیأت عامل و نظارت بر حسن اجرای آن

۲- تعیین دستور جلسه و اداره جلسات هیأت عامل

۳- اداره صندوق در چهارچوب مصوبات هیأت عامل و هیأت امنا

۴- تهیه و تنظیم طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی در حیطه فعالیت‌های موضوع صندوق

۵- تهیه و تنظیم برنامه، بودجه، صورت‌های مالی صندوق و پیش‌نویس گزارش هیأت عامل به هیأت امنا

۶- اداره امور داخلی صندوق، به‌کارگیری نیروی انسانی و انجام هزینه‌های جاری و اداری صندوق

۷- تهیه و تنظیم گزارش عملکرد صندوق برای ارائه به هیأت عامل حداقل هر سه ماه یکبار

۸- نمایندگی صندوق در برابر اشخاص ثالث و کلیه مراجع داخلی و خارجی اعم از قضایی، اداری، ثبتی و مشابه آن‌ها با حق توکیل به غیر ولو به‌طور مکرر

۹- اقامه یا دفاع از دعاوی یا شکایات مربوط به امور صندوق اعم از حقوقی و کیفری با کلیه اختیارات مربوط به امور دادرسی به جز حق مصالحه و ارجاع امر به داوری

۱- اصل یکصد و چهل و دوم ق.ا.ج.ا. با اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶: دارای رهبر، رییس جمهور، معاونان رییس جمهور، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت، توسط رییس قوه قضاییه رسیدگی می‌شود که برخلاف حق، افزایش نیافته باشد.

۱۰ - سایر امور ارجاعی از سوی هیأت عامل

و - به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف صندوق و نظارت مستمر بر عملیات جاری آن و جلوگیری از هرگونه انحراف احتمالی از مفاد اساسنامه، خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها، هیأت نظارت با ترکیب رییس دیوان محاسبات کشور، رییس سازمان حسابرسی کشور، رییس سازمان بازرسی کل کشور تشکیل می‌شود.

تبصره ۱- نظارت این هیأت نافی وظایف قانونی دستگاه‌های نظارتی نظیر دیوان محاسبات و بازرسی کل کشور نخواهد بود.

تبصره ۲- هیأت نظارت دارای رییس، نایب‌رییس و دبیر خواهد بود که در اولین جلسه هیأت نظارت انتخاب خواهند شد.

ز- وظایف هیأت نظارت:

۱ - رسیدگی به صورت‌ها و گزارش‌های مالی صندوق و تهیه گزارش‌های موردی و ادواری برای هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی؛

۲ - رسیدگی به صورت ریزداری‌ها، مطالبات، تعهدات و خلاصه حساب‌های صندوق و گواهی آن‌ها برای انتشار در روزنامه رسمی کشور؛

۳ - رسیدگی به عملکرد صندوق از لحاظ انطباق با موازین قانونی و اساسنامه و اهداف صندوق

این هیأت در ایفاء وظایف خود و بدون مداخله در امور جاری، کلیه اسناد و دارایی‌ها و حساب‌های صندوق را مورد رسیدگی قرار داده و می‌تواند به اطلاعات و مدارک و مستندات صندوق که لازم می‌داند دسترسی داشته باشد. این هیأت موظف است گزارش نظارتی خود را هر شش ماه یک‌بار به هیأت امناء و مجلس شورای اسلامی ارائه دهد.

تبصره - هیأت نظارت می‌تواند برای حسابرسی از عملکرد صندوق از خدمات اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب صلاحیت استفاده نماید.

ح - منابع صندوق:

۱- حداقل معادل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام، و میعانات گازی، گاز و فرآورده‌های نفتی) در سال‌های برنامه و تعیین مبلغ آن در قوانین بودجه سنواتی

- ۲- حداقل بیست درصد (۲۰٪) ارزش صادرات تهارتی اقلام فوق‌الذکر
- ۳- افزایش سهم واریزی از منابع بند‌های (۱) و (۲) هر سال به میزان سه واحد درصد
- ۴ - پنجاه درصد (۵۰٪) مانده نقدی حساب ذخیره ارزی در پایان سال ۱۳۸۹ و سال‌های بعد
- ۵ - منابع قابل تحصیل از بازارهای پولی بین‌المللی با مجوز هیأت اماناء با رعایت قوانین مربوط.
- ۶ - سود خالص صندوق طی سال مالی
- ۷ - درآمد حاصل از سود موجودی حساب صندوق در بانک مرکزی، معادل میانگین نرخ سود سپرده‌های بانک مرکزی در بازارهای خارجی با محاسبه و پرداخت هر سه ماه یک‌بار
- ۸ - بیست درصد (۲۰٪) منابع موضوع جزء (د) بند (۴) قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور^(۱)

۱ - جزء (د) بند (۴) قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور مصوب ۱۳۸۸/۱۲/۲۴: وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط مکلف است کلیه دریافت‌های حاصل از صادرات نفت خام را به هر صورت، پس از کسر بازپرداخت‌های بیع متقابل نفتی، به عنوان علی‌الحساب پرداخت‌های موضوع این بند به طور مستقیم از طریق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به حساب‌های مربوط در خزانه‌داری کل کشور واریز و در مقاطع سه ماهه پس از تصویب کارگروه موضوع این بند، خزانه‌داری کل کشور با وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط تسویه حساب نماید. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است از وجه حاصل، بیست درصد (۲۰٪) سهم صندوق توسعه ملی را به صورت ماهانه کسر و به حساب مربوط واریز نماید. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور تحقق منابع عمومی موضوع ردیف ۲۱۰۱۰۱ مندرج در جدول شماره (۵) این قانون بر اساس اعلام وزارت امور اقتصادی و دارایی (خزانه‌داری کل کشور) تا سقف ارقام مصوب یاد شده از محل ارز حاصل از صادرات نفت خام تعهد و به نرخ روز ارز را به فروش رسانده و به حساب‌های درآمدهای مربوطه که توسط خزانه‌داری کل کشور اعلام می‌شود، واریز نماید.

وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط مکلف است کلیه دریافت‌های حاصل از صادرات میعانات گازی را به هر صورت، پس از کسر بازپرداخت‌های بیع متقابل گازی به حساب‌های تمرکز وجه ارزی که از طریق خزانه‌داری کل کشور به نام آنها نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران افتتاح می‌شود واریز نماید. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است ماهانه از وجه حاصل بیست درصد (۲۰٪) سهم صندوق توسعه ملی را کسر و به حساب مربوط واریز و مابقی را با اعلام خزانه‌داری کل کشور به حساب وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط واریز نماید.

وزارت نفت موظف است هر ماه گزارش عملکرد این بند شامل میزان و مبلغ تولید، فروش، بیع متقابل نفتی و گازی، صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی را به کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات، اقتصادی و انرژی مجلس شورای اسلامی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور و دیوان محاسبات کشور ارسال نماید.

تبصره ۱- بازپرداخت اصل و سود تسهیلات پرداختی از محل صندوق توسعه ملی به حساب صندوق واریز و مجدداً در جهت اهداف صندوق به کار گرفته می‌شود.

تبصره ۲- حساب‌های صندوق فقط نزد بانک مرکزی نگهداری خواهد شد.

ط - مصارف صندوق:

۱ - اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات عمومی غیردولتی برای تولید و توسعه سرمایه‌گذاری‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی

۲ - اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی به شرکت‌های خصوصی و تعاونی ایرانی که در مناقصه‌های خارجی برنده می‌شوند از طریق منابع خود یا تسهیلات سندیکایی

۳ - اعطای تسهیلات خرید به طرف‌های خریدار کالا و خدمات ایرانی در بازارهای هدف صادراتی کشور

۴ - سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی

۵ - اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی به منظور جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران با رعایت اصل هشتماد

تبصره ۱- مازاد درآمد نفت تولیدی ناشی از افزایش قیمت نسبت به ارقام این قانون (هر بشکه ۶۵ دلار) به حساب خزانه‌داری کل نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واریز می‌گردد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی (معادل بیست درصد از صادرات نفت خام و میعانات گازی) و منظور نمودن سهم وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذی‌ربط با اعلام خزانه‌داری کل کشور مابقی را به حساب ذخیره ارزی واریز نماید. سهم وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذی‌ربط از مازاد سهم نفت صرفاً جهت سرمایه‌گذاری در صنایع بالادستی نفت و گاز قابل هزینه خواهد بود. از این محل صرفاً باید در اجرای طرح‌های سرمایه‌گذاری برای توسعه میادین نفتی یا حفظ ظرفیت آنها و توسعه میادین گازی مشترک استفاده شود. در هر حال استفاده از منابع موضوع این جزء در سایر امور از جمله واردات فرآورده‌های نفتی و طرح‌های غیر مرتبط و خارج از وظایف وزارت نفت از طریق شرکت تابعه ذی‌ربط ممنوع است و در حکم تصرف غیر قانونی در اموال دولتی است در این زمینه وزیر نفت مسؤول است.

تبصره ۲- در مورد دریافت‌های ناشی از فروش نفت به پالایشگاه‌های داخلی و واریز مبالغ موضوع جزء «ج» این بند به حساب‌های تمرکز وجوه، با اعلام خزانه‌داری کل کشور، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است مابقی سهم وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط، موضوع این بند را از این مبالغ پرداخت کند.

(۸۰) قانون اساسی^(۱) می‌باشد.

۶ - تأمین هزینه‌های صندوق

تبصره ۱- استفاده از منابع صندوق برای اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بازپرداخت بدهی‌های دولت به هر شکل ممنوع است.

تبصره ۲ - اعطای تسهیلات موضوع این ماده فقط به صورت ارزی است و سرمایه‌گذاران استفاده‌کننده از این تسهیلات اجازه تبدیل ارز به ریال در بازار داخلی را ندارند.

تبصره ۳ - اعطای کلیه تسهیلات صندوق صرفاً از طریق عاملیت بانک‌های دولتی و غیردولتی خواهد بود.

ی - سایر مقررات:

۱- سهم عاملیت بانک‌ها در شرایط رقابتی متناسب با نرخ کارمزد و توان تخصصی و کارشناسی بانک‌ها توسط هیأت عامل تعیین می‌شود.

۲ - سهم صندوق از منابع موضوع جزء (۱) و (۲) بند (ح) این ماده ماهانه توسط بانک مرکزی به حساب صندوق واریز و در پایان سال مالی با توجه به قطعی‌شدن منابع تسویه می‌شود.

۳ - پرداخت تسهیلات از محل منابع صندوق بدون تأیید توجیه فنی، اقتصادی، مالی و اهلیت متقاضی توسط بانک عامل ممنوع است و در حکم تصرف غیرقانونی در اموال عمومی خواهد بود. ارزیابی گزارش‌های توجیه فنی، اقتصادی و مالی و احراز کفایت بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری با لحاظ عامل خطرپذیری، به میزانی که از نرخ سود تسهیلات مورد انتظار اعلام شده توسط هیأت امانت کمتر نباشد به عهده بانک عامل و به مثابه تضمین بانک عامل در بازپرداخت اصل و سود تسهیلات به صندوق است.

صندوق، منابع مورد نیاز طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، آب و منابع طبیعی را از طریق بانک عامل یا صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی به صورت ارزی و با سود انتظاری کمتر در اختیار سرمایه‌گذاران بخش قرار می‌دهد.

۴ - مجموع تسهیلات اختصاص یافته از منابع صندوق با عاملیت بانک‌ها به مؤسسات و

۱ - اصل هشتماد ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد.

نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تابعه و وابسته در هر حال نباید بیش از بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق باشد.

تبصره ۱ - از نظر این ماده مؤسسات و شرکت‌ها در صورتی غیر عمومی محسوب می‌شوند که حداقل هشتاد درصد (۸۰٪) سهام، یا سهم‌الشرکه آن‌ها مستقیم و یا با واسطه اشخاص حقوقی متعلق به اشخاص حقیقی باشد.

مؤسسات و شرکت‌هایی که اکثریت مطلق سهام آن‌ها متعلق به مؤسسات عمومی و عام‌المنفعه نظیر موقوفات، صندوق‌های بیمه‌ای و بازنشستگی و مؤسسات خیریه عمومی است از نظر این ماده در حکم مؤسسات و شرکت‌های وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی هستند.

تبصره ۲ - بنگاه‌های اقتصادی که صرف‌نظر از نوع مالکیت بیش از بیست درصد (۲۰٪) اعضاء هیأت‌مدیره آن‌ها توسط مقامات دولتی تعیین می‌شوند از نظر این ماده دولتی محسوب می‌گردند و پرداخت از منابع صندوق به آن‌ها ممنوع است.

تبصره ۳ - صندوق موظف است در توزیع منابع بین بخش‌های اقتصادی و استان‌ها، توازن منطقه‌ای را مدنظر قرار دهد.

۵ - سال مالی صندوق از اول فروردین‌ماه هر سال تا پایان اسفندماه همان سال است.

۶ - صندوق در امور اداری، استخدامی، مالی و معاملاتی تابع این اساسنامه و قوانین مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و سیاست‌های پولی و ارزی می‌باشد. آیین‌نامه‌های لازم به پیشنهاد هیأت امنای صندوق به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید و طبق اصل یکصدوسی‌وهشتم (۱۳۸) قانون اساسی^(۱) اقدام خواهد شد.

۱ - اصل یکصد و سی و هشتم ق.ا.ج.ا. با اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶: علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمان‌های اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه بپردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیونهای متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیونها در محدوده قوانین پس از تأیید رییس جمهور لازم‌الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیونهای مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رییس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتی که آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدیدنظر به هیأت وزیران بفرستد.

۷ - رئیس هیأت عامل صندوق توسعه ملی موظف است هر شش ماه یکبار میزان منابع و مصارف و محل مصارف صندوق را به هیأت امناء، هیأت نظارت و مجلس شورای اسلامی گزارش نماید.

۸ - هیأت نظارت در صورت برخورد با تخلف و جرم در اجرای احکام این ماده حسب مورد مراتب را به مراجع صالحه اعلام می‌دارد.

۹- ترازنامه و حساب سود و زیان صندوق به همراه گزارش و اظهار نظر هیأت نظارت باید حداقل پانزده روز قبل از تشکیل جلسه به هیأت امناء تسلیم گردد.

۱۰- صدور هرگونه ضمانتنامه و پرداخت هرگونه تسهیلات از محل منابع صندوق فقط از طریق بانک‌های عامل اعم از دولتی یا غیردولتی و صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی انجام می‌شود.

۱۱- تغییر در اساسنامه و انحلال صندوق تنها با تصویب مجلس شورای اسلامی است.

ماده ۸۵ - فعالیت حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت موضوع ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۳ با اعمال اصلاحات و تغییرات زیر تداوم می‌یابد.

الف- عواید حاصل از صادرات نفت اعم از (نفت خام و میعانات گازی) به صورت نقدی و تهاتری و درآمد دولت از صادرات فرآورده‌های نفتی و خالص صادرات گاز در سال ۸۹ و سال‌های بعد پس از کسر مصارف ارزی پیش‌بینی شده در جداول قانون بودجه کل کشور و پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی به حساب ذخیره ارزی واریز می‌شود.

ب- تأمین کسری بودجه عمومی دولت ناشی از کاهش منابع ارزی حاصل از صادرات نفت خام، گاز و میعانات گازی نسبت به ارقام پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی از محل حساب ذخیره ارزی مشروط بر این که از دیگر منابع قابل تأمین نباشد با تصویب مجلس شورای اسلامی مجاز است.

ج- پیگیری وصول اقساط و سود تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی و واریز آن به حساب مزبور از طریق بانک‌های عامل به عهده دولت است.

د- ایفاء باقیمانده تعهدات حساب ذخیره ارزی به بخش‌های غیردولتی، خصوصی و تعاونی، به عهده همین حساب است و ایجاد هرگونه تعهد جدید ممنوع است.

پول و بانک

ماده ۸۶- به منظور گسترش و نهادینه کردن سنت پسندیده قرض الحسنه:

الف- شبکه بانکی کشور موظف است حداکثر تا پایان سال اول برنامه نسبت به تفکیک حساب‌ها و ایجاد سازوکارهای مجزای اداری به نحوی اقدام نماید که منابع تجهیز شده از حساب‌های پس‌انداز قرض الحسنه پس از کسر ذخیره قانونی و احتیاطی، صرفاً برای اعطاء تسهیلات قرض الحسنه صرف شود. مسؤولیت حسن اجرای این بند با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

ب- دولت مجاز است با تشویق و حمایت مالی و حقوقی از صندوق‌های قرض الحسنه مردمی تحت نظارت بانک مرکزی، سازوکار لازم را برای توسعه آن‌ها فراهم نماید.

ماده ۸۷- سقف سهم مشارکت طرف خارجی از تأسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی موضوع قانون الحاق یک تبصره به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۶^(۱) توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود.

۱ - قانون الحاق یک تبصره به قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۹/۳/۴^{(۱)*}: ماده واحد - متن زیر به‌عنوان تبصره (۵) به ماده (۵)^{(۱)*} قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی - مصوب ۱۳۸۷- الحاق می‌گردد:

تبصره ۵ - در تأسیس بانک مشترک ایرانی و خارجی سهم طرف خارجی از سقف‌های مندرج در این ماده مستثنی است.

۱- دولت جمهوری اسلامی ایران تنها مجاز است با مشارکت خارجی اقدام به تأسیس بانک توسعه‌ای نماید.

۲- اشخاص حقوقی خارجی با حداقل پنجاه و یک درصد (۵۱٪) سهام ایرانی، ایرانی محسوب می‌شوند.

(*) ۱- از قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸:

ماده ۵ - بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه‌های واسطه پولی که قبل و بعد از تصویب این قانون تأسیس شده یا می‌شوند و بانک‌های دولتی که سهام آنها واگذار می‌شود صرفاً در قالب شرکت‌های سهامی عام و تعاونی سهامی عام مجاز به فعالیت هستند. سقف مجاز تملک سهام به طور مستقیم یا غیرمستقیم برای هر شرکت

ماده ۸۸ - «ترکیب مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:

رییس جمهور (ریاست مجمع)

وزیر امور اقتصادی و دارایی

معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور

و دو نفر از وزراء به انتخاب هیأت وزیران

تبصره ۱- قائم مقام بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به پیشنهاد رییس کل بانک

مرکزی و پس از تأیید مجمع عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با حکم رییس جمهور منصوب می شود.

تبصره ۲- رییس کل بانک مرکزی و قائم مقام وی باید از میان متخصصان مجرب پولی

بانکی و اقتصادی با حداقل ده سال تجربه کاری و تحصیلات حداقل کارشناسی ارشد در رشته های مرتبط و دارای حسن شهرت انتخاب شوند.

ماده ۸۹- ترکیب اعضای شورای پول و اعتبار به شرح ذیل اصلاح می گردد:

- وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی

- رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

- معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور یا معاون وی

سهامی عام یا تعاونی سهامی عام یا هر مؤسسه و نهاد عمومی غیردولتی ده درصد (۱۰٪) و برای اشخاص حقیقی و سایر اشخاص حقوقی پنج درصد (۵٪) تعیین می شود. معاملات بیش از سقف های مجاز در این ماده توسط هر یک از اشخاص مذکور باطل و ملغی الاثر است. افزایش سقف سهم مجاز از طریق ارث نیز مشمول این حکم است و وراثت و یا اولیاء قانونی آنها ملزم به فروش مازاد بر سقف، ظرف مدت دو ماه پس از صدور گواهی حصر وراثت خواهند بود.

افزایش قهری سقف مجاز سهام به هر طریق دیگر باید ظرف مدت سه ماه به سقف های مجاز این ماده کاهش یابد.

تبصره ۱- اشخاص حقیقی سهامدار بنگاه های موضوع این ماده و اعضاء خانواده آنها شامل همسر، فرزندان و همسران آنان، برادر، خواهر، پدر و مادر منحصراً تا سقفی مجاز هستند سهام داشته باشند که نتوانند مشترکاً بیش از یک عضو هیأت مدیره را در این بنگاه تعیین کنند.

تبصره ۲- دولت مکلف است با پیشنهاد بانک مرکزی که به تأیید شورای پول و اعتبار می رسد، اقدامات قانونی لازم را ظرف مهلت سه ماه د خصوص نحوه تأسیس و اداره بنگاه های موضوع این ماده به انجام رساند.

تبصره ۳- بنگاه های غیر دولتی موجود موضوع این قانون موظفند ظرف یک سال از تاریخ تصویب این قانون خود را با شرایط این ماده تطبیق دهند.

تبصره ۴- تعاونی های اعتباری قرض الحسنه و صندوق های قرض الحسنه ای که منحصراً به امر قرض الحسنه می پردازند، از شمول این ماده مستثنی بوده و تابع مقررات خود می باشند.

(*۱) - تاریخ صحیح تصویب این قانون ۱۳۸۹/۳/۴ می باشد که در متن قانون برنامه به اشتباه ۱۳۸۹/۴/۲۶ تحریر شده است.

- دو تن از وزراء به انتخاب هیأت وزیران

- وزیر بازرگانی

- دو نفر کارشناس و متخصص پولی و بانکی به پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی جمهوری

اسلامی ایران و تأیید ریاست جمهوری

- دادستان کل کشور یا معاون وی

- رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن

- رییس اتاق تعاون

- نمایندگان کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی

(هرکدام یک نفر) به عنوان ناظر با انتخاب مجلس

تبصره ۱ - ریاست شورا برعهده رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

تبصره ۲ - هر یک از اعضای خبره شورای پول و اعتبار هر دو سال یک بار تغییر می‌یابند.

انتخاب مجدد آنها بلامانع است.

ماده ۹۰ - به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود در سال اول برنامه،

نسبت به موارد زیر اقدام نماید:

الف - تکمیل سامانه جامع تبادل اطلاعات مشتریان با مشارکت کلیه مؤسسات پولی، مالی،

سازمان امور مالیاتی و سایر سازمان‌ها و شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات عمومی دارای اطلاعات

مورد نیاز سامانه فوق

ب - فراهم نمودن امکان احراز صحت اسناد و اطلاعات ارائه شده توسط مشتریان به

بانک‌ها به صورت الکترونیکی از طریق وزارت کشور (سازمان ثبت احوال کشور) و قوه

قضاییه (سازمان ثبت اسناد و املاک کشور)

ج - فراهم نمودن امکانات اجرایی رسیدگی به شکایات معترضین نسبت به صحت اطلاعات

اعتباری ثبت شده خود نزد دفاتر ثبت اطلاعات دولتی و غیردولتی

تبصره - کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و دستگاه‌های اجرایی مذکور در این ماده موظفند

اطلاعات و آمار مورد درخواست بانک مرکزی را در اختیار آن بانک قرار دهند. حفظ اسرار حرفه‌ای

آمار و اطلاعات دریافتی برعهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.

ماده ۹۱ - بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از سال اول برنامه، قبل از اعطاء هرگونه وام و

تسهيلات به مشتریان اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی نسبت به اعتبارسنجی و تعیین حد اعتباری آنها بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی اقدام نمایند.

تبصره ۵ - مدیران عامل و هیأت مدیره بانکها فقط مجاز به پرداخت تسهیلات به طرحهای دارای توجه فنی، اقتصادی و مالی میباشند.

ماده ۹۲ - شورای پول و اعتبار موظف است نرخ سود علی الحساب سپردههای یکساله را حداقل به میزان میانگین نرخ تورم سال قبل و پیشبینی سال مورد عمل تعیین نماید. نرخ سود تسهیلات متناسب با نرخ سود سپردهها و سود مورد انتظار بانکها توسط شورای پول و اعتبار تعیین میشود. بانکها در صورتی ملزم به پرداخت تسهیلات در قالب عقود مبادلهای با نرخ کمتر از نرخ اعلام شده توسط شورای پول و اعتبار میباشند که علاوه بر تأیید معاونت، مابهالتفاوت سود از طریق یارانه یا وجوه اداره شده توسط دولت تأمین گردد.

ماده ۹۳ - دولت مجاز است با پیشنهاد مشترک معاونت، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی در قالب بودجههای سنواتی، بخشی از سود شرکت بیمه ایران و بانکهایی را که به موجب قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) صددرصد (۱۰۰٪) در بخش دولتی باقی خواهند ماند پس از کسر مالیات برای افزایش سرمایه دولت در شرکت مذکور و بانکهای یادشده اختصاص دهد.

ماده ۹۴ - نحوه تعیین بانک عامل بنگاهها، مؤسسات، شرکتها و سازمانهای دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی برای دریافت خدمات بانکی در چهارچوب دستورالعملی است که به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب شورای پول و اعتبار می رسد.

ماده ۹۵ - به منظور تضمین بازپرداخت وجوه متعلق به سپرده گذاران بانکها و سایر مؤسسات اعتباری در صورت ورشکستگی، به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده میشود حداکثر تا پایان سال اول برنامه، نسبت به ایجاد صندوق ضمانت سپردهها با رعایت شرایط ذیل اقدام نماید:

الف - صندوق ضمانت سپردهها نهاد عمومی غیردولتی است که از محل حق عضویتهای دریافتی از بانکها و سایر مؤسسات اعتباری اداره خواهد شد.

ب - عضویت کلیه بانکها و سایر مؤسسات اعتباری در صندوق ضمانت سپردهها الزامی

است.

ج - میزان حق عضویت‌ها متناسب با گردش مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مذکور بنا به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

د - اساسنامه صندوق ضمانت سپرده‌ها بنا به پیشنهاد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و با هماهنگی معاونت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۹۶- اداره امور بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران براساس قانون پولی و بانکی و مصوبات شورای پول و اعتبار است.

تبصره ۱- ایجاد و ثبت نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانک‌ها، مؤسسات اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه، صرافی‌ها و شرکت‌های واسپاری (لیزینگ‌ها) و همچنین ثبت تغییرات نهادهای مذکور فقط با أخذ مجوز از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران امکان‌پذیر است.

تبصره ۲- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی از قبیل سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و وزارت تعاون مکلف به رعایت مفاد این ماده هستند.

تبصره ۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران براساس مقررات قانونی، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفین فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه را دارد.

در صورت سلب صلاحیت حرفه‌ای، اعضاء هیأت‌مدیره و مدیران عامل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از مسئولیت مربوطه منفصل می‌گردند.

ادامه تصدی مدیران مربوطه در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال عمومی محسوب می‌شود.

مبلغ مندرج در بند (۲) ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱^(۱) به دوپست

۱ - از قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸:

ماده ۴۴ - تخلف از سایر مقررات این قانون و آیین‌نامه‌های آن و دستورات بانک مرکزی ایران که به موجب این قانون یا آیین‌نامه‌های آن صادر می‌شود موجب مجازات‌های انتظامی زیر خواهد بود:

...

۲ - پرداخت مبلغی روزانه تا حداکثر دوپست هزارریال برای ایام تخلف.

میلیون ریال افزایش می‌یابد و هر سه سال یکبار براساس رشد شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی اعلامی به صورت رسمی به پیشنهاد بانک مرکزی توسط هیأت وزیران تعدیل می‌گردد.

تبصره ۴ - انتخاب مدیرعامل و هیأت‌مدیره بانک‌های دولتی پس از صدور مجوز صلاحیت حرفه‌ای آنان از سوی بانک مرکزی امکان‌پذیر است. این افراد باید حداقل دارای دانشنامه کارشناسی مرتبط باشند. همچنین دوسوم اعضای هیأت‌مدیره حداقل ده سال سابقه کار در نظام بانکی داشته باشند.

ماده ۹۷ - با توجه به بند (۲۳) سیاست‌های کلی برنامه پنجم ابلاغی مقام معظم رهبری^(۱) شورای پول و اعتبار موظف است طی سال‌های برنامه موارد زیر را انجام دهد:

الف - اصلاح رویه‌های اجرایی، حسابداری و مالی در سامانه بانکی مطابق اهداف و احکام بانکداری بدون ربا

ب - ترویج استفاده از ابزارهای تأمین مالی اسلامی جدید نظیر صکوک جهت کمک به تأمین مالی اسلامی بانک‌های کشور

ج - اصلاح ساختار بانک مرکزی در جهت تقویت نظارت بر نهادهای پولی و مالی به‌منظور تحقق اهداف کلان اقتصادی کشور

د - افزایش شفافیت و رقابت سالم در ارائه خدمات بانکی در جهت کاهش هزینه خدمات بانکی از طرق ذیل:

۱- الزام بانک‌ها به رعایت استانداردهای تعیین‌شده توسط بانک مرکزی در ارائه گزارش‌های مالی و بهبود نسبت شاخص کفایت سرمایه و اطلاع‌رسانی مبادلات مشکوک به بانک مرکزی

۲- راه‌اندازی سامانه نظارتی قوی جهت شناسایی فعالیت‌های غیرمعارف بانک‌ها هنگام دستکاری نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات به روش‌های خاص

ه - تقویت نظام‌های پرداخت

ماده ۹۸ - به عقود مندرج در فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، عقود اسلامی استصناع، مباحه و خرید دین اضافه می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این ماده به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

۱ - بند ۲۳ سیاست‌های کلی قضایی پنج ساله ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری ۱۳۸۷/۱۰/۲۱: اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد قانون بانکداری بدون ربا و نهادینه کردن نظام های قرض الحسنه، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه گذاری بزرگ.

بازار سرمایه

۹۹ ماده - به منظور ارتقاء جایگاه بازار سرمایه در اقتصاد کشور و ساماندهی بازار متشکل اوراق بهادار اقدامات زیر انجام می‌شود. سایر تدابیر ساماندهی، مطابق ماده (۴) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴^(۱) است.

الف - کلیه اشخاصی که تاکنون نسبت به انتشار اوراق بهادار اقدام کرده‌اند حداکثر ظرف شش ماه پس از ابلاغ این قانون مکلفند نسبت به ثبت آن نزد سازمان بورس و اوراق بهادار اقدام نمایند. عدم ثبت، تخلف محسوب می‌شود و لیکن مانع از اجرای تکالیف قانونی برای ناشر اوراق بهادار نخواهد بود. ناشران اوراق بهادار ثبت شده نزد سازمان مذکور باید اطلاعات

۱ - ماده ۴ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱:

وظایف شورا به شرح زیر می‌باشد:

- ۱ - اتخاذ تدابیر لازم جهت ساماندهی و توسعه بازار اوراق بهادار و اعمال نظارت عالی بر اجرای این قانون.
  - ۲ - تعیین سیاست‌ها و خط مشی بازار اوراق بهادار در قالب سیاست‌های کلی نظام و قوانین و مقررات مربوط.
  - ۳ - پیشنهاد آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای این قانون جهت تصویب هیأت وزیران.
  - ۴ - تصویب ابزارهای مالی جدید.
  - ۵ - صدور، تعلیق و لغو مجوز فعالیت بورسها، بازارهای خارج از بورس، شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه و شرکت‌های تأمین سرمایه.
  - ۶ - تصویب بودجه و صورتهای مالی سازمان.
  - ۷ - نظارت بر فعالیت و رسیدگی به شکایت از سازمان.
  - ۸ - تصویب نوع و میزان وصولی‌های سازمان و نظارت بر آنها.
  - ۹ - انتخاب بازرس - حسابرس سازمان و تعیین حق الزحمه آن.
  - ۱۰ - انتخاب اعضای هیأت مدیره سازمان.
  - ۱۱ - تعیین حقوق و مزایای رییس و اعضای هیأت مدیره سازمان.
  - ۱۲ - انتخاب اعضای هیأت داور و تعیین حق الزحمه آنان.
  - ۱۳ - اعطای مجوز به بورس به منظور عرضه اوراق بهادار شرکت‌های پذیرفته شده خود در بازارهای جهانی.
  - ۱۴ - اعطای مجوز پذیرش اوراق بهادار خارجی به بورس.
  - ۱۵ - اعطای مجوز به بورس جهت معاملات اشخاص خارجی در بورس.
  - ۱۶ - سایر اموری که به تشخیص هیأت وزیران به بازار اوراق بهادار مربوط باشد.
- تبصره - مصوبات شورا پس از تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی لازم‌الاجراء خواهد بود.

مالی خود را براساس ترتیبات مقرر در ماده (۴۵) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران^(۱) منتشر نمایند.

ب - معاملات اوراق بهادار ثبت شده در سازمان فقط در بورس‌ها و بازارهای خارج از بورس دارای مجوز و با رعایت مقررات معاملاتی هر یک از آنها حسب مورد امکان‌پذیر بوده و معامله اوراق بهادار مذکور بدون رعایت ترتیبات فوق فاقد اعتبار است.

ج - پس از معامله اوراق بهادار ثبت شده نزد سازمان که در یکی از بورس‌ها یا بازارهای خارج از بورس معامله شده‌اند و کالاهای معامله شده در بورس‌های کالایی، عملیات تسویه وجوه و پایاپای (نقل و انتقال) پس از معاملات در شرکت‌های سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه صورت می‌گیرد.

د - سوابق معاملات اوراق بهادار و معامله‌کنندگان آنها باید به گونه‌ای ثبت و نگهداری شوند که قابلیت بازسازی معاملات را داشته باشند. دستورالعمل اجرایی این بند حداکثر تا دو ماه پس از ابلاغ قانون توسط سازمان بورس و اوراق بهادار تهیه و ابلاغ می‌گردد.

ه - اعضاء هیأت‌مدیره و مدیرعامل تمامی اشخاص حقوقی که تحت یکی از عناوین نهادهای مالی موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران و یا قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۲) تاکنون تشکیل شده‌اند و نزد مرجع ثبت شرکت‌ها در سراسر کشور به ثبت رسیده‌اند و نیز آن دسته از اشخاص حقوقی که موضوع فعالیت اصلی آنها نهاد مالی است موظفند نهاد مالی تحت مدیریت خود را نزد سازمان بورس و اوراق بهادار به ثبت برسانند. خودداری از ثبت نهاد مالی تخلف محسوب می‌شود و فعالیت مدیران آنها مشمول بند (۱)

۱ - ماده ۴۵ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱/۹/۱۳۸۴:

هر ناشری که مجوز انتشار اوراق بهادار خود را از سازمان دریافت کرده است، مکلف است حد اقل موارد زیر را طبق دستورالعمل اجرایی که توسط سازمان تعیین خواهد شد، به سازمان ارائه نماید:

۱ - صورت‌های مالی سالانه حسابرسی شده.

۲ - صورت‌های مالی میان‌دوره‌ای شامل صورتهای مالی شش ماهه حسابرسی شده و صورتهای مالی سه ماهه.

۳ - گزارش هیأت‌مدیره به مجامع و اظهارنظر حسابرس.

۴ - اطلاعاتی که اثر با اهمیتی بر قیمت اوراق بهادار و تصمیم سرمایه‌گذاران دارد.

۲ - سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی در انتهای همین مجموعه درج شده است.

ماده (۴۹) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران^(۱) است. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است نهادهای مالی را فقط با مجوز سازمان بورس و اوراق بهادار ثبت نموده و از ثبت نهادهای مالی بدون مجوز خودداری نماید. هرگونه تغییرات در اساسنامه و سرمایه نهادهای مالی نیز منوط به تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار طبق ضوابط مربوطه است. تأیید صلاحیت حرفه‌ای مدیران نهادهای مالی براساس دستورالعملی است که به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار می‌رسد.

و- کالاهایی که در بورس‌های کالایی به عنوان بازار متشکل، سازمان‌یافته و تحت نظارت پذیرفته شده و مورد داد و ستد قرار می‌گیرد طبق قوانین و مقررات حاکم بر آن بورس‌ها عرضه شده و مورد معامله قرار می‌گیرد. عرضه، معامله، تسویه و تحویل نهایی کالاهای مذکور مشمول قوانین و مقررات مربوط به بازارهای غیرمتشکل کالایی نیست.

ز- کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که به عنوان مدیران نهادهای مالی، تشکل‌های خودانتظام و ناشران اوراق بهادار موضوع ماده (۱۳) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۲)

۱ - ماده ۴۹ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱:

اشخاص زیر به حبس تعزیری از یک ماه تا شش ماه یا جزای نقدی معادل یک تا سه برابر سود بدست آمده یا زیان متحمل نشده یا هر دو مجازات محکوم خواهند شد:

۱ - هر شخصی که بدون رعایت مقررات این قانون تحت هر عنوان به فعالیت‌هایی از قبیل کارگزاری، کارگزار / معامله‌گری، یا بازار گردانی که مستلزم اخذ مجوز است مبادرت نماید یا خود را تحت هر یک از عناوین مزبور معرفی کند.

۲ - هر شخصی که به موجب این قانون مکلف به ارائه تمام یا قسمتی از اطلاعات، اسناد و یا مدارک مهم به سازمان و یا بورس مربوط بوده و از انجام آن خودداری کند.

۳ - هر شخصی که مسؤول تهیه اسناد، مدارک، اطلاعات، بیانیه ثبت یا اعلامیه پذیره نویسی و امثال آنها جهت ارائه به سازمان می‌باشد و نیز هر شخصی که مسؤولیت بررسی و اظهار نظر یا تهیه گزارش مالی، فنی یا اقتصادی یا هرگونه تصدیق مستندات و اطلاعات مذکور را بر عهده دارد و در اجرای وظایف محوله از مقررات این قانون تخلف نماید.

۴ - هر شخصی که عالماً و عامداً هرگونه اطلاعات، اسناد، مدارک یا گزارش‌های خلاف واقع مربوط به اوراق بهادار را به هر نحو مورد سوء استفاده قرار دهد.

۲ - ماده ۱۳ قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵: مدیران نهادهای مالی، ناشران اوراق بهادار و تشکلهای خود انتظام شامل

انتخاب شده یا می‌شوند مکلفند مدارک هویت و کلیه اسناد و مدارک مربوط به سوابق شغلی و تحصیلی خود را جهت ثبت در پایگاه اطلاعاتی مدیران مربوطه به سازمان بورس و اوراق بهادار ارائه نمایند. سازمان بورس و اوراق بهادار موظف است مشخصات و سوابق تحصیلی و تجربی مدیران یاد شده را در پایگاه اطلاعاتی مذکور ثبت و عملکرد آن‌ها را از حیث رعایت قوانین و مقررات حاکم بر بازار اوراق بهادار و سوابق تخلفاتی و کیفری مربوط به آن‌ها در طول مدیریت در نهادهای مالی و ناشران اوراق بهادار براساس ترتیبات اجرایی که به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار می‌رسد منتشر نماید. انتشار اسامی مدیران به همراه سوابق آنان پس از تأیید مرجع ذیصلاح امکان‌پذیر است.

ماده ۱۰۰- در اجرای ماده (۳۴) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) آن دسته از دریافت‌کنندگان سهام عدالت که قبل از پایان دوره تقسیط خود و

اعضاء هیأت مدیره و مدیرعامل باید فاقد محکومیت قطعی کیفری مؤثر بوده و از صلاحیت حرفه‌ای لازم برخوردار باشند. در صورت فقدان یا سلب صلاحیت حرفه‌ای نامبردگان، مرجع انتخاب‌کننده موظف است از انتخاب آنان به سمت‌های یادشده خودداری نموده و یا مدیران انتخاب شده را از آن سمت برکنار نماید. شرایط و معیارهای صلاحیت حرفه‌ای مدیران مذکور صرفاً از حیث تحصیلات و سوابق تجربی مرتبط و همچنین نحوه سلب صلاحیت آنها توسط سازمان، به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۱ - ماده ۳۴ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸:
در اجراء سیاست گسترش مالکیت عمومی به منظور تأمین عدالت اجتماعی، دولت مجاز است تا چهل درصد (۴۰٪) مجموع ارزش سهام بنگاه‌های قابل واگذاری در هر بازار موضوع گروه دو ماده (۲) این قانون را با ضوابط ذیل به اتباع ایرانی مقیم داخل کشور واگذار نماید:
الف - در مورد دو دهک پایین درآمدی با اولویت روستائینان و عشایر، پنجاه درصد (۵۰٪) تخفیف در قیمت سهام واگذاری با دوره تقسیط ده ساله

ب - در مورد چهار دهک بعدی تقسیط تا ده سال حسب مورد داده خواهد شد.

تبصره ۱ - مبنای قیمت‌گذاری، قیمت فروش نقدی سهام در بورس خواهد بود.

تبصره ۲ - تخفیف‌های مذکور در بند «الف» این ماده به حساب کمک‌های بلاعوض به اقشار کم درآمد منظور می‌شود.

تبصره ۳ - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با همکاری وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و سایر نهادهای ذی‌ربط حداکثر ظرف مدت یک سال پس از تصویب این قانون، افراد مشمول این ماده را با سازوکارهای علمی و دقیق شناسایی و شرایط واگذاری سهام به مشمولان را فراهم نماید.

یا از طریق شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی، مابه‌التفاوت اقساط باقیمانده بهای سهام دریافتی خود را پرداخت نمایند، می‌توانند از تخفیف در بهای سهام برای دوره‌های باقیمانده برخوردار شوند. دستورالعمل تخفیف و نحوه انتقال سهام با پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی به تصویب هیأت واگذاری می‌رسد.

تبصره ۱- پرداخت هرگونه سود سهام یادشده تا سقف اقساط سررسید شده ممنوع است.
تبصره ۲- سازمان خصوصی‌سازی پس از تأیید هیأت واگذاری می‌تواند به میزان اقساط معوق و سررسید شده با رعایت دوره شش ماهه پس از مهلت مقرر قانونی و اعلام به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی، سهام وثیقه نزد خود را برای وصول اقساط معوق تملک نماید.

تجارت

ماده ۱۰۱- به منظور تنظیم مناسب بازار، افزایش سطح رقابت، ارتقاء بهره‌وری شبکه توزیع و شفاف‌سازی فرآیند توزیع کالا و خدمات، دولت می‌تواند:

الف - نسبت به ارائه لایحه ساماندهی واحدهای غیردولتی پخش کالا تا پایان سال دوم برنامه اقدام نماید به نحوی که استانداردهای مورد نیاز برای فعالیت پخش، ابزارهای نظارتی و مدیریتی دولت و نیاز سیاست‌های رقابتی مورد توجه قرار گرفته و اختلاف قیمت تولیدکننده و مصرف‌کننده کاهش یابد.

ب - واحدهای صنفی بدون پروانه را ساماندهی و نرخ مالیات و خدمات عمومی آب، برق، گاز، تلفن و خدمات شهری این‌گونه واحدها را تا زمان اخذ پروانه کسب براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد، تا دو برابر نرخ مالیات و تعرفه مصوب به‌عنوان جریمه تعیین و دریافت نماید. این حکم مانع از اجرای سایر ضمانت‌های اجرایی مقرر در قوانین مربوط نیست.

ج - نسبت به توسعه نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات ایران (ایران کد) به منظور ایجاد نظام منسجم و یکپارچه برای تبادل اطلاعات مربوط به کالاها و خدمات اقدام نموده و کلیه عرضه‌کنندگان کالا و خدمات را مکلف به اخذ و روزآمد کردن این شناسه

(کد) و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط را موظف به استفاده از آن نماید.

۵ - با رعایت قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) قیمت‌گذاری را به کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی یارانه‌ای و ضروری محدود نماید.

تبصره ۱- دولت مکلف است ضوابط تعیین کالاهای اساسی، انحصاری و خدمات عمومی و نیز فهرست و ضوابط تعیین قیمت این کالاها و خدمات را ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون، با پیشنهاد کارگروهی متشکل از نمایندگان وزارت بازرگانی، معاونت و وزارتخانه‌های ذی‌ربط به تصویب شورای اقتصاد برساند.

تبصره ۲- در اجرای این بند، چنانچه قیمت فروش کالا یا خدمات کمتر از قیمت عادلانه روز تکلیف شود، مابه‌التفاوت قیمت عادلانه روز و تکلیفی باید همزمان تعیین و از محل اعتبارات و منابع دولت در سال اجرا پرداخت شود و یا از محل بدهی دستگاه ذی‌ربط به دولت تهاتر گردد.

ماده ۱۰۲- وزارت بازرگانی مجاز است در راستای اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۲)، امور اجرایی تنظیم بازار اعم از تأمین، ذخیره‌سازی، توزیع، بازرسی و قیمت‌گذاری کالاها و خدمات را به تشکل‌های صنفی تولیدی، توزیعی و خدماتی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها و همچنین تشکل‌های مردم نهاد حمایت از مصرف‌کننده واگذار نماید.

تبصره ۱- تشکل‌ها، اتحادیه‌ها و تعاونی‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده در چهارچوب آیین‌نامه اجرایی که به پیشنهاد وزارت بازرگانی و معاونت به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد، پاسخگو و مسؤول جبران خسارت خواهند بود.

تبصره ۲- وزارت بازرگانی مجاز است حسب ضرورت از طریق اعطاء مجوز واردات بدون انتقال ارز، نسبت به جبران نیازهای داخلی اقدام نماید.

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح مواد از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای همین مجموعه درج شده است.

۲ - سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ابلاغی ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری در انتهای همین مجموعه درج شده است.

تبصره ۳ - قانون ممنوعیت ورود کالاهای غیر ضرور^(۱) در طی برنامه پنجم برای سیگار لازم الاجراء نیست. دولت مکلف است اقدامات لازم را مشتمل بر کاهش مصرف، تولید سیگار خارجی معتبر با نشان تجاری اصلی در داخل کشور مشروط بر تعهد شرکت مذکور^(۲) به عدم واردات را به عمل آورد به نحوی که تا پایان برنامه، توازن تولید در داخل با مصرف برقرار گردد.

ماده ۱۰۳ - برقراری موانع غیر تعرفه‌ای و غیر فنی برای واردات در طول سال‌های برنامه به جز در مواردی که رعایت موازین شرع اقتضاء می‌کند، ممنوع است. در صورت وجود چنین موانعی دولت مکلف است با وضع نرخ‌های معادل تعرفه‌ای نسبت به رفع آن اقدام کند.

تبصره - محصولات کشاورزی مشمول این ممنوعیت نیست.

ماده ۱۰۴ - الف - به منظور ارتقاء مشارکت بنگاه‌ها و افزایش سهم تشکل‌ها، شبکه‌ها، خوشه‌ها، اتحادیه شرکت‌ها (کنسرسیوم‌ها)، شرکت‌های مدیریت صادرات و شرکت‌های بزرگ صادراتی و دارای تنوع محصول، دولت مجاز است کمک‌ها، تسهیلات، مشوق‌ها و حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم خود در حوزه صادرات غیر نفتی را از طریق این تشکل‌ها اعطاء نماید.

تشکل‌های موضوع این ماده، در مقابل اختیارات واگذار شده، پاسخگو و مسؤول جبران خسارت خواهند بود.

آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارت بازرگانی و معاونت تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - اخذ هرگونه مالیات و عوارض از صادرات کالاهای غیر نفتی و خدمات در طول برنامه ممنوع است.

تبصره ۱ - فهرست کالاهای نفتی ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط شورای

۱ - قانون ممنوعیت ورود برخی از کالاهای غیر ضرور ۱۳۷۴/۶/۲۲:

ماده واحده - از تاریخ تصویب این قانون ورود نوشابه‌های خارجی (ماء‌الشعیر، انواع کولا، نوشابه‌های گازدار، آب میوه)، اسباب‌بازی، سیگارهای وارداتی، شکلات، انواع آدامس و سایر شیرینی‌جات ممنوع می‌باشد و واردکنندگان مشمول قانون مجازات مرتکبین قاچاق مصوب ۱۳۱۲ و اصلاحات بعدی آن می‌شوند.

تبصره - آن مقدار که عرفاً به آن سوغات گفته می‌شود و همراه مسافر وارد می‌گردد از شمول این ماده مستثنی می‌باشد.

۲ - به نظر می‌رسد منظور از شرکت مذکور، «شرکت دخانیات» می‌باشد.

اقتصاد تعیین می‌گردد.

تبصره ۲ - دولت مجاز است به منظور صیانت از منابع کشور، عوارض ویژه‌ای برای صادرات مواد خام یا دارای ارزش افزوده پایین وضع و دریافت نماید.

تبصره ۳ - میزان عوارض موضوع این ماده برحسب جدولی است که متناسب با افزایش سهم ارزش افزوده داخلی، کاهش می‌یابد. فهرست و عوارض مربوطه این کالاها و جدول مذکور به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد. این عوارض حداقل سه ماه پس از وضع و اعلام عمومی قابل وصول است.

ج - صادرات کالاها و خدمات از اخذ هرگونه مجوز به استثناء استانداردهای اجباری و گواهی‌های مرسوم در تجارت بین‌الملل مورد درخواست خریداران معاف است.

تبصره - به دولت اجازه داده می‌شود با لحاظ منافع ملی تا پایان سال اول برنامه ترتیبات قانونی لازم برای اصلاح قانون مقررات صادرات و واردات شامل ارائه مشوق‌های صادراتی مندرج در این قانون و دیگر قوانین مربوطه که جنبه دائمی دارند را به عمل آورد.

د - دولت تدابیر و اقدام‌های مؤثر حفاظتی، جبرانی و ضد قیمت‌شکنی (ضددامپینگ) در مواردی که کالایی با شرایط غیرمتعارف و با امتیاز قابل توجه به کشور وارد می‌شود را اتخاذ و اعمال نماید.

ه - تنظیم بازار داخلی موجب ممنوعیت صدور نمی‌گردد و صدور کلیه کالاها و خدمات به جز موارد زیر مجاز است:

۱- اشیاء عتیقه و میراث فرهنگی به تشخیص سازمان میراث فرهنگی

۲- اقلام خاص دامی، نباتی، خاک زراعی و مرتعی و گونه‌هایی که جنبه حفظ ذخایر ژنتیکی و یا حفاظت تنوع زیستی داشته باشند، به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست.

تبصره - صادرات کالاهایی که دولت برای تأمین آن‌ها یارانه مستقیم پرداخت می‌کند، تنها با پیشنهاد دستگاه مربوطه و تصویب شورای اقتصاد مجاز است. در این صورت کلیه صادرکنندگان موظفند گواهی مربوط به عودت کلیه یارانه‌های مستقیم پرداختی به کالاهای صادرشده را قبل از خروج از وزارت امور اقتصادی و دارایی اخذ کنند.

و - دولت موظف است ضمن ایجاد همسویی قوانین و مقررات بخش تجاری کشور با قوانین و مقررات اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از جمله سازمان تجارت جهانی، نسبت به

آماده‌سازی و توانمندسازی ارکان اقتصادی کشور برای عضویت در سازمان توسعه تجارت جهانی (WTO) اقدام قانونی نماید.

ماده ۱۰۵- الف - ادغام شرکت‌های تجاری، مادامی که موجب ایجاد تمرکز و بروز قدرت انحصاری نشود، به شکل یک‌جانبه (بقاء یکی از شرکت‌ها - شرکت پذیرنده) و ادغام دو یا چند جانبه (محو شخصیت حقوقی شرکت‌های ادغام‌شونده و ایجاد شخصیت حقوقی جدید - شرکت جدید)، در چهارچوب اساسنامه آن شرکت در سایر شرکت‌های تجاری موضوع ادغام، مجاز است.

امور موضوع این بند شامل مواردی که شرعاً قابل انتقال نمی‌باشد نمی‌گردد.

کلیه حقوق و تعهدات، دارایی، دیون و مطالبات شرکت یا شرکت‌های موضوع ادغام، به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید منتقل می‌شود.

کارکنان شرکت‌های موضوع ادغام به شرکت پذیرنده یا شرکت جدید انتقال می‌یابند. در صورت عدم تمایل برخی کارکنان با انتقال به شرکت پذیرنده ادغام یا شرکت جدید، مزایای پایان کار مطابق مقررات قانون کار توسط شرکت مزبور به کارکنان یاد شده پرداخت می‌شود. در مورد نیروی کار مازاد مطابق قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۶^(۱) عمل می‌شود.

۱ - قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲/۵/۲۶:

ماده ۱ - به منظور برطرف شدن مشکلات و عوامل بازدارنده نوسازی و پیشرفت صنعتی و فراهم نمودن محیط سازگار و پیش برنده با هدف افزایش بازدهی، ارتقاء بهره‌وری و پویایی و رقابت‌پذیری صنایع کشور، اصلاحات مقرر در این قانون به شرح آتی اعمال و قوانین مغایر ملغی می‌گردد.

ماده ۲ - به منظور فراهم شدن شرایط رقابتی، افزایش توان و کارایی پیمانکاران داخلی، افزایش اشتغال و سهم ساخت داخل طرح‌های صنعتی و عمرانی کشور، اقدام‌های زیر به عمل می‌آید:

الف - بانک‌ها اجازه دارند تسهیلات مالی مورد نیاز برای شرکت پیمانکاران، مشاوران و واحدهای صنعتی در مناقصه‌های طرح‌های عمرانی و صنعتی داخل یا خارج کشور را فراهم نمایند.

این تسهیلات به منظور تأمین مالی ضمانتنامه‌های ریالی و ارزی مورد نیاز برای شرکت در مناقصه و حسن انجام تعهدات، پیش پرداخت و کسور وجه‌الضمان و هزینه‌های دوران ساخت، نصب و تحویل موضوع قرارداد در نظر گرفته می‌شود و در ازاء اسناد و مدارک معتبر موضوع قانون عدم الزام سپردن وثیقه ملکی به بانک‌ها و دستگاه‌ها و سایر

مؤسسات و شرکت‌های دولتی به منظور تسهیل امر سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال بیشتر در طرح‌های تولیدی و صادراتی مصوب ۱۳۸۰/۳/۲۷ و یا اعتبارات اسنادی ریالی و یا ارزی دارای اعتبار تا دوران بازپرداخت کارفرمایان دولتی یا خصوصی، حداکثر ظرف مدت پانزده روز پس از درخواست و تکمیل مدارک ذکر شده، تأمین می‌گردد. وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند ظرف مدت دو ماه از تاریخ تصویب این قانون، نسبت به تجهیز منابع و تنظیم ضوابط تأمین مالی حداقل هفتاد درصد (۷۰٪) مجموع هزینه‌های فوق‌الذکر اقدام نمایند.

ب - مشاوران، پیمانکاران و سازندگان داخلی که از طریق شرکت در مناقصه، عهده دار انجام تمام یا بخشی از طرح‌های عمرانی و صنعتی دستگاه‌های اجرایی، موضوع ماده (۱۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و شرکت‌های غیردولتی می‌شوند، از تسهیلات صدور ضمانتنامه بانکی، تأمین اعتبارات بانکی و پوشش بیمه‌ای در نظر گرفته شده برای صدور خدمات فنی و مهندسی برخوردار می‌گردند.

ج - دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ضمن رعایت قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲ موظفند قیمت‌های پیشنهادی شرکت‌کنندگان در مناقصه‌های اجرای طرح‌های صنعتی و زیربنایی و خرید خدمات فنی و مهندسی خود را با اعمال ضرایب ارزیابی تا بیست درصد (۲۰٪) که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، مورد مقایسه و ارزیابی قرار دهند. معیارهای تعیین ضرایب مورد عمل در این ماده متناسب با سهم ساخت داخل و استفاده از خدمات مشاوره و طراحی و مهندسی داخلی که در اجرای موضوع مناقصه توسط پیشنهاددهندگان تعهد می‌شود و همچنین میزان جرائم عدم انجام تعهدات (میزان جرائم در متن قرارداد تصریح می‌شود)، بنا به پیشنهاد مشترک وزارت صنایع و معادن و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۳ - از تاریخ تصویب این قانون کلیه معافیت‌های حقوق ورودی (حقوق گمرکی و سودبازرگانی) کالاها و وارداتی به کشور به استثناء موارد مندرج در لایحه قانونی راجع به معافیت ماشین آلات تولیدی که توسط واحدهای تولیدی، صنعتی و معدنی مجاز وارد می‌شود از پرداخت حقوق گمرکی و سودبازرگانی مصوب ۱۳۵۹/۲/۲۴ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران و لایحه قانونی معافیت حقوق گمرکی و سودبازرگانی ماشین آلات و ادوات کشاورزی و لوازم یدکی مربوط مصوب ۱۳۵۸/۷/۵ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران و اختیارات ناشی از ماده (۳۹) قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳ لغو می‌گردد و تعیین میزان آن در اختیار دولت خواهد بود.

ماده ۴ - به منظور تشویق شرکت‌های صنعتی به اصلاح ساختار مالی، معادل افزایش سرمایه پرداخت شده که طی چهارسال بعد از تاریخ تصویب این قانون صورت پذیرد، طی پنج سال درآمد مشمول مالیات آنها کسر خواهد شد. شرکت‌هایی که نسبت سرمایه به بدهی آنها کمتر از سی درصد (۳۰٪) باشد و همچنین شرکت‌هایی که پس از افزایش سرمایه نسبت به کاهش آن اقدام نمایند، از تاریخ تصویب کاهش سرمایه، از این مشوق برخوردار نخواهند بود.

ماده ۵ - به منظور حفاظت از محیط زیست، شرکت‌ها و واحدهای صنعتی و معدنی مکلفند تا دو درصد (۲٪) سودخالص خود را بر اساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، صرف امور پژوهشی و تحقیقات زیست محیطی نمایند.

شرکت‌های دولتی موظفند اعتبارات موضوع این ماده را در بودجه‌های سالانه خود پیش‌بینی نمایند.

ماده ۶ - قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحات بعدی آن به شرح زیر اصلاح می‌گردد: الف - تبصره

(۲) ماده (۱۳۲) به شرح ذیل اصلاح می‌گردد: بعد از کلمه «به استثنای» عبارت «واحدهای تولیدی فن‌آوری اطلاعات با تأیید وزارتخانه‌های ذی‌ربط و» اضافه می‌شود.

ب - عبارت زیر به انتهای تبصره (۳) ماده (۱۳۸) اضافه می‌شود: کارخانه‌های واقع در شعاع یکصدویست کیلومتری تهران و حوزه استحفاظی شهرهای بزرگ (مشهد، تبریز، اهواز، اراک، شیراز و اصفهان) که تاسیسات خود را کلابه شهرکهای صنعتی مصوب انتقال دهند، از تاریخ بهره‌برداری در محل جدید از نصف مدت معافیت مالیاتی موضوع این تبصره برخوردار خواهند شد.

ماده ۷- وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداریها مکلفند کاربری اراضی تحت مالکیت واحدهای صنعتی (عرصه واحدهای صنعتی) را که در محدوده قانونی شهرها قراردارند و جهت نوسازی به شهرکهای صنعتی مصوب انتقال می‌یابند به کاربری مسکونی، تجاری و یا اداری تغییر دهند.

ماده ۸- به دولت اجازه داده می‌شود تا پنجاه درصد (۵۰٪) قیمت روز حامل‌های انرژی را که طی پنج سال نسبت به معیارهای تدوین شده توسط کمیته موضوع ماده (۱۲۱) قانون سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، در فرآیند و یا محصولات صنعتی صرفه‌جویی گردد، به واحدهای صنعتی صرفه‌جویی کننده در قالب بودجه سنواری دولت پرداخت نماید.

همچنین دولت می‌تواند در مواردی که مصرف انرژی در فرآیند و محصول، بیش از معیارهای تعیین شده باشد با تأیید وزارت صنایع و معادن تا معادل پنجاه درصد (۵۰٪) قیمت مازاد مصرف انرژی را دریافت نماید.

ماده ۹- به منظور ارتقای سطح کیفی و بهره‌وری، نیروی انسانی شرکت‌های صنعتی با مشارکت تشکل کارگری و مدیریت هر شرکت مشخص می‌گردد.

در صورت توافق طرفین در زمینه نیروی انسانی مورد نیاز و مازاد، نیروی مازاد با دریافت حداقل دو ماه آخرین مزد و مزایا بابت هر سال سابقه کار در واحد یا به وجه دیگری که توافق شود، مطابق ضوابط بند (الف) ماده (۷) قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۹/۶/۲۶ تحت پوشش بیمه بیکاری قرار می‌گیرند.

در صورت عدم حصول توافق بین تشکل کارگری واحد و کارفرما، موضوع با نظرات طرفین به کار گروهی متشکل از نمایندگان دولت (وزارتخانه‌های صنایع و معادن، کار و امور اجتماعی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) و سازمان تامین اجتماعی و تشکل‌های عالی کارفرمایی و کارگری احاله و حسب نظر کمیته مذکور، کارگران مازاد با پرداخت حق سنوات مقرر در قانون کار مطابق ضوابط بند (الف) ماده (۷) قانون بیمه بیکاری مصوب ۱۳۶۹/۶/۲۶ تحت پوشش بیمه بیکاری قرار می‌گیرند.

ضوابط این ماده تا پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، قابل اجرا می‌باشد. در صورت کافی نبودن منابع صندوق بیمه بیکاری برای پوشش اصلاح ساختار نیروی انسانی واحدهای صنعتی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است هر ساله اعتبارات مورد نیاز را در یک ردیف مشخص و جداگانه در قالب بودجه سالانه کل کشور در اختیار سازمان تامین اجتماعی قرار دهد.

ماده ۱۰- کارفرمایان واحدهای صنعتی و تولیدی مجازند تا پایان برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به ازاء هر نفر اشتغال جدید، یک نفر از کارکنان با سابقه پرداخت حق بیمه بیش از بیست و پنج سال را با پرداخت پنجاه درصد (۵۰٪) مابه‌التفاوت کسورات سنوات باقیمانده تا زمان بازنشستگی قانونی، پیش از موعد بازنشسته نمایند، پنجاه درصد (۵۰٪) دیگر مابه‌التفاوت کسورات توسط دولت در بودجه‌های سالانه کل کشور پیش‌بینی و پرداخت می‌گردد.

ماده ۱۱ - درصدهای مربوط به جرائم موضوع تبصره (۲) ماده (۱) قانون دریافت جرائم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه‌شدگان وفق بیمه مربوط اقدام نمی‌نمایند مصوب ۱۳۷۳/۵/۹ به دو درصد (۲٪) تمام یا کسر بدهی پرداخت نشده به ازاء هر ماه تأخیر تغییر می‌یابد.

ماده ۱۲ - کارفرمایان مشمول قانون تأمین اجتماعی که دارای بدهی معوقه تا پایان سال ۱۳۸۰ به سازمان تأمین اجتماعی می‌باشند، چنانچه حداکثر ظرف شش ماه از تاریخ اجرای این قانون اصل حق بیمه و بیمه بیکاری قطعی شده را به سازمان یاد شده پرداخت و یا با توافق سازمان مزبور آن را تقسیط و اقساط تعیین شده را در سررسیدهای مربوط پرداخت نمایند، جرایم متعلقه اعم از جرایم تأخیر پرداخت حق بیمه و تأخیر ارسال صورت مزد و حقوق موضوع ماده (۱) قانون دریافت جرایم نقدی از کارفرمایان کارگاه‌های مشمول قانون تأمین اجتماعی که ظرف مهلت مقرر نسبت به ارسال صورت مزد و حقوق بیمه‌شدگان و حق بیمه مربوط اقدام نمی‌نمایند مصوب ۱۳۷۳/۵/۹، بخشوده می‌شوند.

ماده ۱۳ - یک تبصره به شرح زیر به ماده (۷۸) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ اضافه می‌گردد: تبصره - سازمان تأمین اجتماعی موظف است با درخواست کارفرمایان واحدهای صنعتی دارای پروانه بهره‌برداری، بیمه‌شدگانی را که حایز شرایط مقرر در ماده (۷۶) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴/۴/۳ باشند بازنشسته نماید. چگونگی تأمین منابع مربوط به هزینه‌های احتمالی ناشی از اجرای این تبصره به تصویب دولت خواهد رسید.

ماده ۱۴ - دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها و نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی موظفند ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون، نسبت به اصلاح ساختار آن دسته از شرکت‌های صنعتی که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها را منفرداً یا مشترکاً در اختیار دارند اقدام نمایند و در مواردی که با اصلاح ساختار، بهره‌برداری اقتصادی از این واحدها امکان‌پذیر نباشد، از طریق مراجع ذی‌صلاح نسبت به انحلال آنها برنامه‌ریزی و اقدام نمایند.

ماده ۱۵ - متن زیر به بند (ج) ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اضافه می‌گردد: به استثنای مواردی از مواد خام و اولیه صنعتی که با نظر مشترک وزارتخانه‌های صنایع و معادن و بازرگانی به طور سالانه اعلام می‌شود، باید در اولویت برای تأمین نیاز داخلی و با قیمتهای صادراتی تحویل کالا در مبدأ (BOF) عرضه شود

ماده ۱۶ - ورود ماشین‌آلات، تجهیزات تولیدی، قطعات یدکی و مواد اولیه و واسطه‌های واحدهای صنعتی و معدنی و ابزارآلات صنعتی به صورت بدون انتقال ارز و بدون الزام به گشایش اعتبار، مجاز می‌باشد.

ماده ۱۷ - انتشار اوراق مشارکت (بدون تضمین دولت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران) برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس یا مجوز بورس اوراق بهادار به منظور استفاده از منابع آنها در طرحهای نوسازی و توسعه شرکت حداکثر به میزان پنجاه درصد (۵۰٪) کل سرمایه‌گذاری ریالی پروژه و تا سقف هفتاد درصد (۷۰٪) ارزش ویژه شرکت مجاز است.

این اوراق قابل معامله در بورس اوراق بهادار خواهند بود.

آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات تسهیل نوسازی صنایع کشور... در تاریخ ۱۳۸۳/۴/۱۷ به تصویب هیأت وزیران رسیده است.

ماده ۱۸ - شورای پول و اعتبار موظف است نرخ سود تسهیلات بانکی فعالیتهای تولیدی را که دارای پوشش بیمه باشند متناسب با کاهش میزان ریسک آنها کاهش دهد.

ماده ۱۹ - وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند ظرف مدت دو ماه از تاریخ

سرمایه شرکتی که از ادغام شرکت‌های موضوع این بند حاصل می‌گردد تا سقف مجموع سرمایه شرکت‌های ادغام شده در آن، از پرداخت مالیات موضوع ماده (۴۸) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحیه‌های آن^(۱) معاف است.

ب- دولت موظف است شرایط پیشگیری از ایجاد تمرکز، اعمال بروز قدرت و انحصار و همچنین دامنه مفید و مجاز ادغام‌ها را مطابق فصل (۹) قانون «اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۲)» پیش‌بینی نماید.

تصویب این قانون، ضوابط اجرایی و آیین‌نامه‌های لازم‌برای گشایش اعتبار اسنادی اتکایی (Back to Back) و پیش خرید (سلف خریدن) و تنزیل (Discount) کردن اعتبارات اسنادی صادراتی را با حق رجوع و بدون حق رجوع، به بانک‌ها ابلاغ نمایند.

بعد از ابلاغ آیین‌نامه کلیه بانک‌های کشور با رعایت ضوابط، این قبیل خدمات را به صادرکنندگان کالا و خدمات فنی و مهندسی ارائه می‌نمایند.

ماده ۲۰- گمرک جمهوری اسلامی ایران موظف است صرفاً با اخذ ضمانتنامه بانکی و یا بیمه‌نامه یا سایر اوراق بهادار به میزان دو برابر حقوق ورودی نسبت به ترخیص کالاهای وارداتی موقت (مواد اولیه صنعتی) اقدام کند. در مورد کالاهای واردات موقت، تضمین‌های مذکور پس از صادرات مجدد کالاها قابل استرداد است و در صورتی که کالاهای وارد شده به صورت موقت از کشور خارج نشود ضمانت‌های ضبط شده و به حساب درآمدهای دولت واریز می‌شود.

ماده ۲۱- سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران مکلف است نسبت به مطالعه، سرمایه‌گذاری، تجهیز و ایجاد زیر بناهای لازم در بخش معدن، در راستای ایجاد مزیت نسبی اقتصادی، از درآمد خود در قالب بودجه سنواتی به نحوی هزینه نماید که امکان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بر روی معادن کشور میسر گردد.

ماده ۲۲- آیین‌نامه‌های اجرایی لازم برای تسریع در اجرای این قانون با پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های صنایع و معادن و امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ظرف مدت سه ماه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱- از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ با اصلاحات بعدی:

ماده ۴۸ (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - سهام و سهم‌الشرکه کلیه شرکت‌های ایرانی موضوع قانون تجارت به استثنای شرکت‌های تعاونی براساس ارزش اسمی سهام یا سهم‌الشرکه به قرار دو در هزار مشمول حق تمبر خواهد بود کسور صد (۱۰۰) ریال هم صد (۱۰۰) ریال محسوب می‌شود.

تبصره (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - حق تمبر سهام و سهم‌الشرکه شرکت‌ها باید ظرف دو ماه از تاریخ ثبت قانونی شرکت و در مورد افزایش سرمایه و سهام اضافی از تاریخ ثبت افزایش سرمایه در اداره ثبت شرکت‌ها از طریق ابطال تمبر پرداخت شود افزایش سرمایه در مورد شرکت‌هایی که قبلاً سرمایه خود را کاهش داده‌اند تا میزانی که حق تمبر آن پرداخت شده است مشمول حق تمبر مجدد نخواهد بود.

تبصره‌های ۲ و ۳- به موجب قانون اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ حذف شده است.

۲- برای ملاحظه متن قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری

ماده ۱۰۶ - دولت مکلف است تا پایان سال سوم برنامه ضمن کاهش زمان ترخیص کالا، حداقل سی درصد (۳۰٪) از مبادی ورودی و خروجی گمرکی کم‌فعالیت خود را کاهش دهد. تبصره - به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ارتقاء دقت و سرعت در عملیات کتتری و افزایش تجارت، مبادی باقیمانده را به فناوری روز و تکنولوژی نوین مجهز نماید.

ماده ۱۰۷ - تشکیل گروه اقتصادی با منافع مشترک با مشارکت دو یا چند شخص حقیقی و حقوقی به منظور تسهیل و گسترش فعالیت اقتصادی و تجاری برای یک دوره محدود و براساس قراردادی کتبی پس از ثبت در مرجع ثبت شرکت‌ها در قالب شرکت مدنی و ضوابط و شرایط مربوط به آن و با رعایت موازین اسلامی و اصل منع اضرار به غیر و منع انحصار مجاز است. تبصره ۱ - تغییر در حیطه اختیارات مدیران در قرارداد در قبال اشخاص ثالث قابل استناد نیست و اعضاء گروه به طور تضامنی مسؤول پرداخت دیون گروه از اموال شخصی خود می‌باشند، مگر این‌که با اشخاص ثالث طرف قرارداد به ترتیب دیگری توافق شده باشد.

تبصره ۲ - عملیات مربوط به دفاتر تجاری، بازرسی و تصفیه، مطابق ماده (۶) و احکام باب یازدهم قانون تجارت و مواد (۱۵۱) و (۱۵۲) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب سال ۱۳۴۷^(۱) انجام می‌شود.

اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام به انتهای مجموعه رجوع شود.

الف - از قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳ (کمیسیون قوانین عدلیه):

ماده ۶ - هر تاجری به استثنای کسبه جزء مکلف است دفاتر ذیل یا دفاتر دیگری را که وزارت عدلیه به موجب نظامنامه قائم مقام این دفاتر قرار می‌دهد داشته باشد:

۱) دفتر روزنامه.

۲) دفتر کل.

۳) دفتر دارایی.

۴) دفتر کبیله.

باب یازدهم - در ورشکستگی

فصل اول - در کلیات

ماده ۴۱۲ - ورشکستگی تاجر یا شرکت تجاری در نتیجه توقف از تأدیه وجوهی که برعهده او است حاصل می‌شود. حکم ورشکستگی تاجری را که حین الفوت در حال توقف بوده تا یک سال بعد از مرگ او نیز می‌توان صادر نمود.

فصل دوم - در اعلان ورشکستگی و اثرات آن

ماده ۴۱۳ - تاجر باید در ظرف سه روز از تاریخ وقفه‌ای که در تأدیه قروض یا سایر تعهدات نقدی او حاصل شده است توقف خود را به دفتر محکمه بدایت محل اقامت خود اظهار نموده صورت حساب دارایی و کلیه دفاتر تجاری خود را به

دفتر محکمه مزبوره تسلیم نماید.

ماده ۴۱۴ - صورتحساب مذکور در ماده فوق باید مورخ بوده و به امضا تاجر رسیده و متضمن مراتب ذیل باشد:

(۱) تعداد و تقویم کلیه اموال منقول و غیر منقول تاجر متوقف به طور مشروح.

(۲) صورت کلیه قروض و مطالبات.

(۳) صورت نفع و ضرر و صورت مخارج شخصی.

در صورت توقف شرکت‌های تضامنی - مختلط یا نسبی اسامی و محل اقامت کلیه شرکاء ضامن نیز باید ضمیمه شود.

ماده ۴۱۵ - ورشکستگی تاجر به حکم محکمه بدایت در موارد ذیل اعلام می‌شود:

(الف) بر حسب اظهار خود تاجر.

(ب) به موجب تقاضای یک یا چند نفر از طلبکارها.

(ج) بر حسب تقاضای مدعی‌العموم بدایت.

ماده ۴۱۶ - محکمه باید در حکم خود تاریخ توقف تاجر را معین نماید و اگر در حکم معین نشد تاریخ حکم تاریخ

توقف محسوب است.

ماده ۴۱۷ - حکم ورشکستگی به طور موقت اجرا می‌شود.

ماده ۴۱۸ - تاجر ورشکسته از تاریخ صدور حکم از مداخله در تمام اموال خود حتی آنچه که ممکن است در مدت

ورشکستگی عاید او گردد ممنوع است. در کلیه اختیارات و حقوق مالی ورشکسته که استفاده از آن مؤثر در تأدیه دیون

او باشد مدیر تصفیه قائم مقام قانونی ورشکسته بوده و حق دارد به جای او از اختیارات و حقوق مزبوره استفاده کند.

ماده ۴۱۹ - از تاریخ حکم ورشکستگی هر کس نسبت به تاجر ورشکسته دعوایی از منقول یا غیر منقول داشته باشد

باید بر مدیر تصفیه اقامه یا به طرفیت او تعقیب کند - کلیه اقدامات اجرایی نیز مشمول همین دستور خواهد بود.

ماده ۴۲۰ - محکمه هر وقت صلاح بداند می‌تواند ورود تاجر ورشکسته را به عنوان شخص ثالث در دعوی مطروحه

اجازه دهد.

ماده ۴۲۱ - همین که حکم ورشکستگی صادر شد قروض مؤجل با رعایت تخفیفات مقتضیه نسبت به مدت به

قروض حال مبدل می‌شود.

ماده ۴۲۲ - هرگاه تاجر ورشکسته فته طلبی داده یا براتی صادر کرده که قبول نشده یا براتی را قبولی نوشته سایر

اشخاصی که مسؤول تأدیه وجه فته طلب یا برات می‌باشند باید با رعایت تخفیفات مقتضیه نسبت به مدت وجه آن را

نقداً بپردازند یا تأدیه آن را در سر وعده تأمین نمایند.

ماده ۴۲۳ - هرگاه تاجر بعد از توقف معاملات ذیل را بنماید باطل و بلااثر خواهد بود:

(۱) هر صلح محاباتی یا هبه و به طور کلی هر نقل و انتقال بلاعوض اعم از اینکه راجع به منقول یا غیر منقول باشد.

(۲) تأدیه هر قرض اعم از حال یا مؤجل به هر وسیله که به عمل آمده باشد.

(۳) هر معامله‌ای که مالی از اموال منقول یا غیر منقول تاجر را مقید نماید و به ضرر طلبکاران تمام شود.

ماده ۴۲۴ - هرگاه در نتیجه اقامه دعوی از طرف مدیر تصفیه یا طلبکاری بر اشخاصی که با تاجر طرف معامله بوده

یا بر قائم مقام قانونی آنها ثابت شود تاجر متوقف قبل از تاریخ توقف خود برای فرار از ادای دین یا برای اضرار به

طلبکارها معامله‌ای نموده که متضمن ضرری بیش از ربع قیمت حین‌المعامله بوده است آن معامله قابل فسخ است مگر

اینکه طرف معامله قبل از صدور حکم فسخ تفاوت قیمت را بپردازد دعوی فسخ در ظرف دو سال از تاریخ وقوع معامله

در محکمه پذیرفته می‌شود.

ماده ۴۲۵ - هرگاه محکمه به موجب ماده قبل حکم فسخ معامله را صادر نماید محکوم علیه باید پس از قطعی شدن حکم مالی را که موضوع معامله بوده است عیناً به مدیر تصفیه تسلیم و قیمت حین معامله آن را قبل از آنکه دارایی تاجر به غرماً تقسیم شود در یافت دارد و اگر عین مال مزبور در تصرف او نباشد تفاوت قیمت را خواهد داد.

ماده ۴۲۶ - اگر در محکمه ثابت شود که معامله به طور صوری یا مسبوق به تبانی بوده است آن معامله خودبه خود باطل - عین و منافع مالی که موضوع معامله بوده مسترد و طرف معامله اگر طلبکار شود جزو غرماً حصه‌ای خواهد برد.

فصل سوم - در تعیین عضو ناظر

ماده ۴۲۷ - در حکمی که به موجب آن ورشکستگی تاجر اعلام می‌شود محکمه یک نفر را به سمت عضو ناظر معین خواهد کرد.

ماده ۴۲۸ - عضو ناظر مکلف به نظارت در اداره امور راجعه به ورشکستگی و سرعت جریان آن است.

ماده ۴۲۹ - تمام منازعات ناشیه از ورشکستگی راکه حل آن از صلاحیت محکمه است عضو ناظر به محکمه راپرت خواهد داد.

ماده ۴۳۰ - شکایت از تصمیمات عضو ناظر فقط در مواردی ممکن است که این قانون معین نموده.

ماده ۴۳۱ - مرجع شکایت محکمه‌ای است که عضو ناظر را معین کرده.

ماده ۴۳۲ - محکمه همیشه می‌تواند عضو ناظر را تبدیل و دیگری را به جای او بگمارد.

فصل چهارم - در اقدام به مهر و موم و سایر اقدامات اولیه نسبت به ورشکسته

ماده ۴۳۳ - محکمه در حکم ورشکستگی امر به مهر و موم را نیز می‌دهد.

ماده ۴۳۴ - مهر و موم باید فوراً توسط عضو ناظر به عمل آید مگر در صورتی که به عقیده عضو مزبور برداشتن صورت دارایی تاجر در یک روز ممکن باشد در این صورت باید فوراً شروع به برداشتن صورت شود.

ماده ۴۳۵ - اگر تاجر ورشکسته به مفاد ماده ۴۱۳ - ۴۱۴ عمل نکرده باشد محکمه در حکم ورشکستگی قرار توقیف تاجر را خواهد داد.

ماده ۴۳۶ - قرار توقیف ورشکسته در مواقعی نیز داده خواهد شد که معلوم گردد به واسطه اقدامات خود از اداره و تسویه شدن عمل ورشکستگی می‌خواهد جلوگیری کند.

ماده ۴۳۷ - در صورتی که تاجر مقروض فرار کرده یا تمام یا قسمتی از دارایی خود را مخفی نموده باشد امین صلح می‌تواند بر حسب تقاضای یک یا چند نفر از طلبکاران فوراً اقدام به مهر و موم نماید و باید بلافاصله این اقدام خود را به مدعی‌العموم اطلاع دهد.

ماده ۴۳۸ - انبارها و حجره‌ها و صندوق و اسناد و دفاتر و نوشتجات و اسباب و اثاثیه تجارتخانه و منزل تاجر باید مهر و موم شود.

ماده ۴۳۹ - در صورت ورشکستگی شرکت‌های تضامنی - مختلط یا نسبی اموال شخصی شرکاء ضامن مهر و موم نخواهد شد مگر اینکه حکم ورشکستگی آنها نیز در ضمن حکم ورشکستگی شرکت یا به موجب حکم جداگانه صادر شده باشد.

تبصره - در مورد این ماده و ماده فوق مستثنیات دین از مهر و موم معاف است.

فصل پنجم - در مدیر تصفیه

ماده ۴۴۰ - محکمه در ضمن حکم ورشکستگی یا منتهی در ظرف پنج روز پس از صدور حکم یک نفر را به سمت مدیریت تصفیه معین می‌کند.

ماده ۴۴۱ - اقدامات مدیر تصفیه برای تهیه صورت طلبکاران و اخطار به آنها و مدتی که در آن مدت طلبکاران باید

خود را معرفی نمایند و به طور کلی وظایف مدیر تصفیه علاوه بر آن قسمتی که به موجب این قانون معین شده بر طبق نظامنامه‌ای که از طرف وزارت عدلیه تنظیم می‌شود معین خواهد شد.

ماده ۴۴۲ - میزان حق الزحمه مدیر تصفیه را محکمه در حدود مقررات وزارت عدلیه معین خواهد کرد.

فصل ششم - در وظایف مدیر تصفیه

مبحث اول - در کلیات

ماده ۴۴۳ - اگر مهر و موم قبل از تعیین مدیر تصفیه به عمل نیامده باشد مدیر مزبور تقاضای انجام آن را خواهد نمود.

ماده ۴۴۴ - عضو ناظر به تقاضای مدیر تصفیه به او اجازه می‌دهد که اشیاء ذیل را از مهر و موم مستثنی کرده و اگر مهر و موم شده است از توقیف خارج نماید:

۱ - البسه و اثاثیه و اسبابی که برای حوائج ضروری تاجر ورشکسته و خانواده او لازم است.

۲ - اشیایی که ممکن است قریباً ضایع شود یا کسر قیمت حاصل نماید.

۳ - اشیایی که برای به کار انداختن سرمایه تاجر ورشکسته و استفاده از آن لازم است در صورتی که توقیف آنها موجب خسارت ارباب طلب باشد.

اشیاء مذکور در فقره ثانیه و ثالثه باید فوراً تقویم و صورت آن برداشته شود.

ماده ۴۴۵ - فروش اشیایی که ممکن است قریباً ضایع شده یا کسر قیمت حاصل کند و اشیایی که نگاه داشتن آنها مفید نیست و همچنین به کار انداختن سرمایه تاجر ورشکسته با اجازه عضو ناظر به توسط مدیر تصفیه به عمل می‌آید.

ماده ۴۴۶ - دفتردار محکمه دفاتر تاجر ورشکسته را به اتفاق عضو ناظر یا امین صلحی که آنها را مهر و موم نموده است از توقیف خارج کرده پس از آن که ذیل دفاتر را بست آنها را به مدیر تصفیه تسلیم می‌نماید.

دفتردار باید در صورت مجلس کیفیت دفاتر را به طور خلاصه قید کند - اوراق تجاری هم که وعده آنها نزدیک است یا باید قبولی آنها نوشته شود و یا نسبت به آنها باید اقدامات تأمینیه به عمل آید از توقیف خارج شده در صورت مجلس ذکر و به مدیر تصفیه تحویل می‌شود تا وجه آن را وصول نماید و فهرستی که از مدیر تصفیه گرفته می‌شود به عضو ناظر تسلیم می‌گردد - سایر مطالبات را مدیر تصفیه در مقابل قبضی که می‌دهد وصول می‌نماید مراسلاتی که به اسم تاجر ورشکسته می‌رسد به مدیر تصفیه تسلیم و به توسط او باز می‌شود و اگر خود ورشکسته حاضر باشد در باز کردن مراسلات می‌تواند شرکت کند.

ماده ۴۴۷ - تاجر ورشکسته در صورتی که وسیله دیگری برای اعاشه نداشته باشد می‌تواند نفقه خود و خانواده‌اش را از دارایی خود درخواست کند - در این صورت عضو ناظر نفقه و مقدار آن را باتصویب محکمه معین می‌نماید.

ماده ۴۴۸ - مدیر تصفیه تاجر ورشکسته را برای بستن دفاتر احضار می‌نماید برای حضور او منتهای چهل و هشت ساعت مهلت داده می‌شود در صورتی که تاجر حاضر نشد با حضور عضو ناظر اقدام به عمل خواهد آمد - تاجر ورشکسته می‌تواند در موقع کلیه عملیات تأمینیه حاضر باشد.

ماده ۴۴۹ - در صورتی که تاجر ورشکسته صورت دارایی خود را تسلیم ننموده باشد مدیر تصفیه آن را فوراً به وسیله دفتر و اسناد مشارالیه و سایر اطلاعاتی که تحصیل می‌نماید تنظیم می‌کند.

ماده ۴۵۰ - عضو ناظر مجاز است که راجع به تنظیم صورت دارایی و نسبت به اوضاع و احوال ورشکستگی از تاجر ورشکسته و شاگردها و مستخدمین او و همچنین از اشخاص دیگر توضیحات بخواهد و باید از تحقیقات مذکوره صورت مجلس ترتیب دهد.

مبحث دوم - در رفع توقیف و ترتیب صورت دارایی

ماده ۴۵۱ - مدیر تصفیه پس از تقاضای رفع توقیف شروع به تنظیم صورت دارایی نموده و تاجر ورشکسته را هم در این موقع احضار می کند ولی عدم حضور او مانع از عمل نیست.

ماده ۴۵۲ - مدیر تصفیه به تدریجی که رفع توقیف می شود صورت دارایی را در دو نسخه تهیه می نماید. یکی از سختین به دفتر محکمه تسلیم شده و دیگری در نزد او می ماند.

ماده ۴۵۳ - مدیر تصفیه می تواند برای تهیه صورت دارایی و تقویم اموال از اشخاصی که لازم بدانند استمداد کند صورت اشیایی که موافق ماده ۴۴۴ در تحت توقیف نیامده ولی قبلاً تقویم شده است ضمیمه صورت دارایی خواهد شد.

ماده ۴۵۴ - مدیر تصفیه باید در ظرف پانزده روز از تاریخ مأموریت خود صورت خلاصه ای از وضعیت ورشکستگی و همچنین از علل و اوضاعی که موجب آن شده و نوع ورشکستگی که ظاهراً به نظر می آید ترتیب داده به عضو ناظر بدهد. عضو ناظر صورت مزبور را فوراً به مدعی العموم ابتدایی محل تسلیم می نماید.

ماده ۴۵۵ - صاحب منصبان پارکه می توانند فقط به عنوان نظارت به منزل تاجر ورشکسته رفته و در حین برداشتن صورت دارایی حضور بهم رسانند. مأمورین پارکه در هر موقع حق دارند به دفاتر و اسناد و نوشتجات مربوطه به ورشکستگی مراجعه کنند. این مراجعه نباید باعث تعطیل جریان امر باشد.

مبحث سوم - در فروش اموال و وصول مطالبات

ماده ۴۵۶ - پس از تهیه شدن صورت دارایی تمام مال التجاره و وجه نقد و اسناد طلب و دفاتر و نوشتجات و اثاثیه (به غیر از مستثنیات دین) و اشیاء تاجر ورشکسته به مدیر تصفیه تسلیم می شود.

ماده ۴۵۷ - مدیر تصفیه با نظارت عضو ناظر به وصول مطالبات مداومت می نماید و همچنین می تواند با اجازه مدعی العموم و نظارت عضو ناظر به فروش اثاث البیت و مال التجاره تاجر مباشرت نماید لیکن قبلاً باید اظهارات تاجر ورشکسته را استماع یا لا اقل مشارالیه را برای دادن توضیحات احضار کند، ترتیب فروش به موجب نظامنامه وزارت عدلیه معین خواهد شد.

ماده ۴۵۸ - نسبت به تمام دعوی که هیأت طلبکارها در آن ذی نفع می باشند مدیر تصفیه با اجازه عضو ناظر می تواند دعوی را به صلح خاتمه دهد اگر چه دعوی مزبوره راجع به اموال غیر منقول باشد و در این مورد تاجر ورشکسته باید احضار شده باشد.

ماده ۴۵۹ - اگر موضوع صلح قابل تقویم نبوده یا بیش از پنجهزار ریال باشد صلح لازم الاجرا نخواهد بود مگر اینکه محکمه آن صلح را تصدیق نماید در موقع تصدیق صلحنامه تاجر ورشکسته احضار می شود و در هر صورت مشارالیه حق دارد که به صلح اعتراض کند - اعتراض ورشکسته در صورتی که صلح راجع به اموال غیر منقول باشد برای جلوگیری از صلح کافی خواهد بود تا محکمه تکلیف صلح را معین نماید.

ماده ۴۶۰ - وجوهی که به توسط مدیر تصفیه دریافت می شود باید فوراً به صندوق عدلیه محل تسلیم گردد. صندوق مزبور حساب مخصوصی برای عمل ورشکسته اعم از عایدات و مخارج باز می کند وجوه مزبور از صندوق مسترد نمی گردد مگر به حواله عضو ناظر و تصدیق مدیر تصفیه.

مبحث چهارم - در اقدامات تأمینیه

ماده ۴۶۱ - مدیر تصفیه مکلف است از روز شروع به مأموریت اقدامات تأمینیه برای حفظ حقوق تاجر ورشکسته نسبت به مدیونین او به عمل آورد.

مبحث پنجم - در تشخیص مطالبات طلبکارها

ماده ۴۶۲ - پس از صدور حکم ورشکستگی طلبکارها مکلفند - در مدتی که به موجب اخطار مدیر تصفیه در حدود

نظامنامه وزارت عدلیه معین شده - اسناد طلب خود یا سواد مصدق آن را به انضمام فهرستی که کلیه مطالبات آنها را معین می‌نماید به دفتردار محکمه تسلیم کرده قبض دریافت دارند.

ماده ۴۶۳ - تشخیص مطالبات طلبکارها در ظرف سه روز از تاریخ انقضای مهلت مذکور در ماده قبل شروع شده و بدون وقفه در محل و روز و ساعاتی که از طرف عضو ناظر معین می‌گردد - به ترتیبی که در نظامنامه معین خواهد شد - تعقیب می‌شود.

ماده ۴۶۴ - هر طلبکاری که طلب او تشخیص یا جزء صورتحساب دارایی منظور شده می‌تواند در حین تشخیص مطالبات سایر طلبکارها حضور بهم رسانیده و نسبت به طلبهایی که سابقاً تشخیص شده یا فعلاً در تحت رسیدگی است اعتراض نماید - همین حق را خود تاجر ورشکسته هم خواهد داشت.

ماده ۴۶۵ - محل اقامت طلبکارها و وکلای آنها در صورتمجلس تشخیص مطالبات معین و به علاوه توصیف مختصری از سند داده می‌شود و تعیین قلم خوردگی یا تراشیدگی یا الحاقات بین‌السطور نیز باید در صورتمجلس قیدواین نکته مسلم شود که طلب مسلم یا متنازع فیه است.

ماده ۴۶۶ - عضو ناظر می‌تواند به نظر خود امر به ابراز دفاتر طلبکارها دهد یا از محکمه محل تقاضا نماید صورتی از دفاتر طلبکارها استخراج کرده و نزد او بفرستد.

ماده ۴۶۷ - اگر طلب مسلم و قبول شد مدیر تصفیه در روی سند عبارت ذیل را نوشته امضا نموده و عضو ناظر نیز آن را تصدیق می‌کند:

«جزو قروض..... مبلغ.....قبول شد به تاریخ.....»

هر طلبکار باید در ظرف مدت و به ترتیبی که به موجب نظامنامه وزارت عدلیه معین می‌شود التزام بدهد طلبی را که اظهار کرده طلب حقیقی و بدون قصد استفاده نامشروع است.

ماده ۴۶۸ - اگر طلب متنازع فیه واقع شده عضو ناظر می‌تواند حل قضیه را به محکمه رجوع و محکمه باید فوراً از روی راپرت عضو ناظر رسیدگی نماید محکمه می‌تواند امر دهد که با حضور عضو ناظر تحقیق در امر به عمل آید و اشخاصی را که می‌توانند راجع به این طلب اطلاعاتی دهند عضو ناظر احضار یا از آنها کسب اطلاع کند.

ماده ۴۶۹ - در موقعی که اختلاف راجع به تشخیص طلبی به محکمه رجوع شده و قضیه طوری باشد که محکمه نتواند در ظرف پانزده روز حکم صادر کند باید بر حسب اوضاع امر دهد که انعقاد مجلس هیأت طلبکارها برای ترتیب قرارداد ارفاقی به تأخیر افتد و یا اینکه منتظر نتیجه رسیدگی نشده و مجلس مزبور منعقد شود.

ماده ۴۷۰ - محکمه می‌تواند در صورت تصمیم به انعقاد مجلس قرار دهد که صاحب طلب متنازع فیه معادل مبلغی که محکمه در قرار مزبور معین می‌کند موقتاً طلبکار شناخته شده در مذاکرات هیأت طلبکارها برای مبلغ مذکور شرکت نماید.

ماده ۴۷۱ - در صورتی که طلبی مورد تعقیب جزایی واقع شده باشد محکمه می‌تواند قرار تأخیر مجلس را بدهد ولی اگر تصمیم به عدم تأخیر مجلس نمود نمی‌تواند صاحب آن طلب را موقتاً جزو طلبکاران قبول نماید و مادام که محاکم صالحه حکم خود را ندادند طلبکار مزبور نمی‌تواند به هیچ وجه در عملیات راجعه به ورشکستگی شرکت کند.

ماده ۴۷۲ - پس از انقضای مهلت‌های معین در مواد ۴۶۲ و ۴۶۷ به ترتیب قرارداد ارفاقی و به سایر عملیات راجعه به ورشکستگی مداومت می‌شود.

ماده ۴۷۳ - طلبکارهایی که در مواعد معینه حاضر نشده و مطابق ماده ۴۶۲ عمل نکردند نسبت به عملیات و تشخیصات و تصمیماتی که راجع به تقسیم وجوه قبل از آمدن آنها به عمل آمده حق هیچگونه اعتراضی ندارند ولی در تقسیماتی که ممکن است بعد به عمل آید جزء غرما حساب می‌شوند بدون اینکه حق داشته باشند حصه‌ای را که در

تقسیمات سابق به آنها تعلق می‌گرفت از اموالی که هنوز تقسیم نشده مطالبه نمایند.

ماده ۴۷۴ - اگر اشخاصی نسبت به اموال متصرفی تاجر ورشکسته دعوی‌ی‌خیراتی دارند و صرفنظر از آن نمی‌کنند باید آن را در حین تصفیه عمل ورشکستگی ثابت نموده و به موقع اجرا گذارند.

ماده ۴۷۵ - حکم فوق درباره دعوی‌ی‌خیراتی نیز مجری خواهد بود که تاجر ورشکسته نسبت به اموال متصرفی خود یا دیگران دارد مشروط بر اینکه بر ضرر طلبکارها نباشد.

فصل هفتم - در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب تاجر ورشکسته

مبحث اول - در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها

ماده ۴۷۶ - عضو ناظر در ظرف هشت روز از تاریخ موعدی که به موجب نظامنامه مذکور در ماده ۴۶۷ معین شده به توسط دفتردار محکمه کلیه طلبکارهایی را که طلب آنها تشخیص و تصدیق یا موقتاً قبول شده است برای مشاوره در انعقاد قرارداد ارفاقی دعوت می‌نماید - موضوع دعوت مجمع عمومی طلبکارها در رقع‌های دعوت و اعلانات مندرجه در جراید باید تصریح شود.

ماده ۴۷۷ - مجمع عمومی مزبوره در محل و روز و ساعتی که از طرف عضو ناظر معین شده است در تحت ریاست مشارالیه منعقد می‌شود - طلبکارهایی که طلب آنها تشخیص و تصدیق شده است و همچنین طلبکارهایی که طلب آنها موقتاً قبول گردیده یا وکیل ثابت‌الوکاله آنها حاضر می‌شوند تاجر ورشکسته نیز به این مجمع احضار می‌شود مشارالیه باید شخصاً حاضر گردد و فقط وقتی می‌تواند اعزام وکیل نماید که عذر موجه داشته و صحت آن به تصدیق عضو ناظر رسیده باشد.

ماده ۴۷۸ - مدیر تصفیه به مجمع طلبکارها راپرتی از وضعیت ورشکستگی و اقداماتی که به عمل آمده و عملیاتی که با استحضار تاجر ورشکسته شده است می‌دهد راپرت مزبور به امضا مدیر تصفیه رسیده به عضو ناظر تقدیم می‌شود و عضو ناظر باید از کلیه مذاکرات و تصمیمات مجمع طلبکارها صورتمجلس ترتیب دهد.

مبحث دوم - در قرارداد ارفاقی

فقره اول - در ترتیب قرارداد ارفاقی

ماده ۴۷۹ - قرارداد ارفاقی بین تاجر ورشکسته و طلبکارهای او منعقد نمی‌شود مگر پس از اجرای مراسمی که در فوق مقرر شده است.

ماده ۴۸۰ - قرارداد ارفاقی فقط وقتی منعقد می‌شود که لاقل نصف به علاوه یک نفر از طلبکارها با داشتن لاقل سه ربع از کلیه مطالباتی که مطابق مبحث پنجم از فصل ششم تشخیص و تصدیق شده یا موقتاً قبول گشته است در آن قرارداد شرکت نموده باشند و الا بلااثر خواهد بود.

ماده ۴۸۱ - هرگاه در مجلس قرارداد ارفاقی اکثریت طلبکارها عدداً حاضر شوند ولی از حیث مبلغ دارای سه ربع از مطالبات نباشند یا آنکه دارای سه ربع از مطالبات باشند ولی اکثریت عددی را حائز نباشند نتیجه حاصله از آن مجلس معلق و قرار انعقاد مجلس ثانی برای یک هفته بعد داده می‌شود.

ماده ۴۸۲ - طلبکارهایی که در مجلس اول خود یا وکیل ثابت‌الوکاله آنها حاضر بوده و صورتمجلس را امضا نموده‌اند مجبور نیستند در مجلس ثانی حاضر شوند مگر آنکه بخواهند در تصمیم خود تغییری دهند ولی اگر حاضر نشدند تصمیمات سابق آنها به اعتبار خود باقی‌است - اگر در جلسه ثانی اکثریت عددی و مبلغی مطابق ماده ۴۸۰ تکمیل شود قرارداد ارفاقی قطعی خواهد بود.

ماده ۴۸۳ - اگر تاجر به عنوان ورشکسته به تقلب محکوم شده باشد قرارداد ارفاقی منعقد نمی‌شود - در موقعی که تاجر به عنوان ورشکسته به تقلب تعقیب می‌شود لازم است طلبکارها دعوت شوند و معلوم کنند که آیا با احتمال حصول

برائت تاجر و انعقاد قرارداد ارفاقی تصمیم خود را در امر مشارالیه به زمان حصول نتیجه رسیدگی به تقلب موکول خواهند کرد یا تصمیم فوری خواهند گرفت اگر بخواهند تصمیم را موکول به زمان بعد نمایند باید طلبکارهای حاضر از حیث عده و از حیث مبلغ اکثریت معین در ماده ۴۸۰ را حائز باشند چنانچه در انقضای مدت و حصول نتیجه رسیدگی به تقلب بنای انعقاد قرارداد ارفاقی شود قواعدی که به موجب مواد قبل مقرر است در این موقع نیز باید معمول گردد.

ماده ۴۸۴ - اگر تاجر به عنوان ورشکستگی به تقصیر محکوم شود انعقاد قرارداد ارفاقی ممکن است لیکن در صورتی که تعقیب تاجر شروع شده باشد طلبکارها می‌توانند تا حصول نتیجه تعقیب و بارعایت مقررات ماده قبل تصمیم در قرارداد را تأخیر بیندازند.

ماده ۴۸۵ - کلیه طلبکارها که حق شرکت در انعقاد قرارداد ارفاقی داشته‌اند می‌توانند راجع به قرارداد اعتراض کنند - اعتراض باید موجه بوده و در ظرف یک هفته از تاریخ قرارداد به مدیرتصفیه و خود تاجر ورشکسته ابلاغ شود والا از درجه اعتبار ساقط خواهد بود.

مدیرتصفیه و تاجر ورشکسته به اولین جلسه محکمه که به عمل ورشکستگی رسیدگی می‌کند احضار می‌شوند.

ماده ۴۸۶ - قرارداد ارفاقی باید به تصدیق محکمه برسد و هریک از طرفین قرارداد می‌توانند تصدیق آن را از محکمه تقاضا نمایند.

محکمه نمی‌تواند قبل از انقضای مدت یک هفته مذکور در ماده قبل تصمیمی راجع به تصدیق اتخاذ نماید - هرگاه در ظرف این مدت از طرف طلبکارهایی که حق اعتراض دارند اعتراضاتی به عمل آمده باشد محکمه باید در موضوع اعتراضات و تصدیق قرارداد ارفاقی حکم واحد صادر کند - اگر اعتراضات تصدیق شود قرارداد نسبت به تمام اشخاص ذی‌نفع بلا اثر می‌شود.

ماده ۴۸۷ - قبل از آن که محکمه در باب تصدیق قرارداد رأی دهد عضو ناظر باید راپرتی که متضمن کیفیت ورشکستگی و امکان قبول قرارداد باشد به محکمه تقدیم نماید.

ماده ۴۸۸ - در صورت عدم رعایت قواعد مقرر محکمه از تصدیق قرارداد ارفاقی امتناع خواهد نمود.

فقره دوم - در اثرات قرارداد ارفاقی

ماده ۴۸۹ - همین که قرارداد ارفاقی تصدیق شد نسبت به طلبکارهایی که در اکثریت بوده‌اند یا در ظرف ده روز از تاریخ تصدیق آن را امضا نموده‌اند قطعی خواهد بود ولی طلبکارهایی که جزو اکثریت نبوده و قرارداد را هم امضا نکرده‌اند می‌توانند سهم خود را موافق آنچه از دارایی تاجر به طلبکارها می‌رسد دریافت نمایند لیکن حق ندارند در آتیه از دارایی تاجر ورشکسته بقیه طلب خود را مطالبه‌کنند مگر پس از تأدیه تمام طلب کسانی که در قرارداد ارفاقی شرکت داشته یا آن را در ظرف ده روز مزبور امضا نموده‌اند.

ماده ۴۹۰ - پس از تصدیق شدن قرارداد ارفاقی دعوی بطلان نسبت به آن قبول نمی‌شود مگر اینکه پس از تصدیق مکشوف شود که در میزان دارایی یا مقدار قروض حیل‌های به کار رفته و قدر حقیقی قلمداد نشده است.

ماده ۴۹۱ - همین که حکم محکمه راجع به تصدیق قرارداد قطعی شد مدیرتصفیه صورتحساب کاملی با حضور عضو ناظر به تاجر ورشکسته می‌دهد که در صورت عدم اختلاف بسته می‌شود - مدیرتصفیه کلیه دفاتر و اسناد و نوشتجات و همچنین دارایی ورشکسته را به استثنای آنچه که باید به طلبکارانی که قرارداد ارفاقی را امضا نکرده‌اند داده شود به مشارالیه رد کرده رسید می‌گیرد و پس از آنکه قرار تأدیه سهم طلبکاران مذکور را داد مأموریت مدیرتصفیه ختم می‌شود - از تمام این مراتب عضو ناظر صورتمجلسی تهیه می‌نماید و مأموریتش خاتمه می‌یابد - در صورت تولید اختلاف محکمه رسیدگی کرده حکم مقتضی خواهد داد.

فقره سوم - در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی

ماده ۴۹۲ - در موارد ذیل قرارداد ارفاقی باطل است:

۱ - در مورد محکومیت تاجر به ورشکستگی به تقلب.

۲ - در مورد ماده ۴۹۰.

ماده ۴۹۳ - اگر محکمه حکم بطلان قرارداد ارفاقی را بدهد ضمانت ضامن یا ضامن‌ها (در صورتی که باشد) به خودی خود ملغی می‌شود.

ماده ۴۹۴ - اگر تاجر ورشکسته شرایط قرارداد ارفاقی را اجرا نکرد ممکن است برای فسخ قرارداد مزبور بر علیه او اقامه دعوی نمود.

ماده ۴۹۵ - در صورتی که اجرای تمام یا قسمتی از قرارداد را یک یا چند نفر ضمانت کرده باشند طلبکارها می‌توانند اجرای تمام یا قسمتی از قرارداد را که ضامن دارد از او بخواهند و در مورد اخیر آن قسمت از قرارداد که ضامن نداشته فسخ می‌شود. در صورت تعدد ضامن مسؤولیت آنها تضامنی است.

ماده ۴۹۶ - اگر تاجر ورشکسته پس از تصدیق قرارداد به عنوان ورشکستگی به تقلب تعقیب شده در تحت توقیف یا حبس درآمد محکمه می‌تواند هر قسم وسایل تأمینیه را که مقتضی بداند اتخاذ کند ولی به محض صدور قرار منع تعقیب یا حکم تبرئه وسایل مزبوره مرتفع می‌شود.

ماده ۴۹۷ - پس از صدور حکم ورشکستگی به تقلب یا حکم ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی محکمه یک عضو ناظر و یک مدیر تصفیه معین می‌کند.

ماده ۴۹۸ - مدیر تصفیه می‌تواند دارایی تاجر را توقیف و مهر و موم نماید مدیر تصفیه فوراً از روی صورت دارایی سابق اقدام به رسیدگی اسناد و نوشتجات نموده و اگر لازم باشد ممتمی برای صورت دارایی ترتیب می‌دهد مدیر تصفیه باید فوراً به وسیله اعلان در روزنامه طلبکارهای جدید را اگر باشند دعوت نماید که در ظرف یک ماه اسناد و مطالبات خود را برای رسیدگی ابراز کنند در اعلان مزبور مفاد قرار محکمه که به موجب آن مدیر تصفیه معین شده است باید درج شود.

ماده ۴۹۹ - بدون فوت وقت به اسنادی که مطابق ماده قبل ابراز شده رسیدگی می‌شود - نسبت به مطالباتی که سابقاً تشخیص یا تصدیق شده است رسیدگی جدید به عمل نمی‌آید مطالباتی که تمام یا قسمتی از آنها بعد از تصدیق پرداخته شده است موضوع می‌شود.

ماده ۵۰۰ - معاملات که تاجر ورشکسته پس از صدور حکم راجع به تصدیق قرارداد ارفاقی تا صدور حکم بطلان یا فسخ قرارداد مزبور نموده باطل نمی‌شود مگر در صورتی که معلوم شود به قصد اضرار بوده و به ضرر طلبکاران هم باشد.

ماده ۵۰۱ - در صورت فسخ یا ابطال قرارداد ارفاقی دارایی تاجر بین طلبکاران ارفاقی و اشخاصی که بعد از قرارداد ارفاقی طلبکار شده‌اند به غرماً تقسیم می‌شود.

ماده ۵۰۲ - اگر طلبکاران ارفاقی بعد از توقف تاجر تا زمان فسخ یا ابطال چیزی گرفته‌اند مأخوذی آنها از وجهی که به ترتیب غرماً به آنها می‌رسد کسر خواهد شد.

ماده ۵۰۳ - هرگاه تاجری ورشکست و امرش منتهی به قرارداد ارفاقی گردید و ثانیاً بدون اینکه قرارداد مزبور ابطال یا فسخ شود ورشکست شد مقررات دو ماده قبل در ورشکستگی ثانوی لازم‌الاجرا است.

مبحث سوم - در تفریغ حساب و ختم عمل ورشکستگی

ماده ۵۰۴ - اگر قرارداد ارفاقی منعقد نشد مدیر تصفیه فوراً به عملیات تصفیه و تفریغ عمل ورشکستگی شروع خواهد

کرد.

ماده ۵۰۵ - در صورتی که اکثریت مذکور در ماده (۴۸۰) موافقت نماید محکمه مبلغی را برای اعاشه ورشکسته در حدود مقررات ماده ۴۴۷ معین خواهد کرد.

ماده ۵۰۶ - اگر شرکت تضامنی - مختلط یا نسبی ورشکست شود طلبکارها می‌توانند قرارداد ارفاقی را با شرکت یا منحصراً با یک یا چند نفر از شرکاء ضامن منعقد نمایند. در صورت ثانی دارایی شرکت تابع مقررات این مبحث و به غرما تقسیم می‌شود. ولی دارایی شخصی شرکایی که با آنها قرارداد ارفاقی منعقد شده است به غرما تقسیم نخواهد شد - شریک یا شرکاء ضامن که با آنها قرارداد خصوصی منعقد شده نمی‌توانند تعهد حصه‌ای نمایند مگر از اموال شخصی خودشان - شریکی که با او قرارداد مخصوص منعقد شده از مسؤولیت ضمانتی مبری است.

ماده ۵۰۷ - اگر طلبکارها بخواهند تجارت تاجر ورشکسته را ادامه دهند می‌توانند برای این امر وکیل یا عامل مخصوصی انتخاب نموده یا به خودمدیر تصفیه این مأموریت را بدهند.

ماده ۵۰۸ - در ضمن تصمیمی که وکالت مذکور در ماده فوق را مقرر می‌دارد باید مدت و حدود وکالت و همچنین میزان وجهی که وکیل می‌تواند برای مخارج لازمه پیش خود نگاهدارد معین گردد - تصمیم مذکور اتخاذ نمی‌شود مگر با حضور عضو ناظر و با اکثریت سه ربع از طلبکارها عدداً و مبلغاً - خود تاجر ورشکسته و همچنین طلبکارهای مخالف (با رعایت ماده ۴۷۳) می‌توانند نسبت به این تصمیم در محکمه اعتراض نمایند - این اعتراض اجرای تصمیم را به تأخیر نمی‌اندازد.

ماده ۵۰۹ - اگر از معاملات وکیل یا عاملی که تجارت ورشکسته را ادامه می‌دهد تعهداتی حاصل شود که بیش از حد دارایی تاجر ورشکسته است فقط طلبکارهایی که آن اجازه را داده‌اند شخصاً علاوه بر حصه‌ای که در دارایی مزبور دارند به نسبت طلبشان در حدود اختیاراتی که داده‌اند مسؤول تعهدات مذکوره می‌باشند.

ماده ۵۱۰ - در صورتی که عمل تاجر ورشکسته منجر به تفریغ حساب شود مدیر تصفیه مکلف است تمام اموال منقول و غیر منقول تاجر ورشکسته را به فروش رسانیده مطالبات و دیون و حقوق او را صلح و مصالحه و وصول و تفریغ کند تمام این مراتب در تحت نظر عضو ناظر و با حضور تاجر ورشکسته به عمل می‌آید. اگر تاجر ورشکسته از حضور استنکاف نمود استحضار مدعی‌العموم کافی است - فروش اموال مطابق نظامنامه وزارت عدلیه به عمل خواهد آمد.

ماده ۵۱۱ - همین که تفریغ عمل تاجر به اتمام رسید عضو ناظر طلبکارها و تاجر ورشکسته را دعوت می‌نماید. در این جلسه مدیر تصفیه حساب خود را خواهد داد.

ماده ۵۱۲ - هرگاه اموالی در اجاره تاجر ورشکسته باشد مدیر تصفیه در فسخ یا ابقاء اجاره به نحوی که موافق منافع طلبکارها باشد اتخاذ تصمیم می‌کند - اگر تصمیم بر فسخ اجاره شد صاحبان اموال مستأجره از بابت مال‌الاجاره‌ای که تا آن تاریخ مستحق شده‌اند جزو غرما منظور می‌شوند اگر تصمیم بر ابقاء اجاره بوده و تأمیناتی هم سابقاً به موجب اجاره نامه به موجر داده شده باشد آن تأمینات ابقاء خواهد شد والا تأمیناتی که پس از ورشکستگی داده می‌شود باید کافی باشد - در صورتی که با تصمیم مدیر تصفیه بر فسخ اجاره موجر راضی به فسخ نشود حق مطالبه تأمین را نخواهد داشت.

ماده ۵۱۳ - مدیر تصفیه می‌تواند با اجازه عضو ناظر اجاره را برای بقیه مدت به دیگری تفویض نماید (مشروط بر اینکه به موجب قرارداد کتبی طرفین این حق منع نشده باشد) و در صورت تفویض به غیر باید وثیقه کافی که تأمین پرداخت مال‌الاجاره را بنماید به مالک اموال مستأجره داده و کلیه شرایط و مقررات اجاره نامه را به موقع خود اجرا کند.

فصل هشتم - در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها

مبحث اول - در طلبکارهایی که رهینه منقول دارند

ماده ۵۱۴ - طلبکارهایی که رهینه در دست دارند فقط در صورت غرما برای یادداشت قید می‌شوند.

ماده ۵۱۵ - مدیر تصفیه می‌تواند در هر موقع با اجازه عضو ناظر طلب طلبکارها را داده و شیء مرهون را از رهن خارج و جزو دارایی تاجر ورشکسته منظور دارد.

ماده ۵۱۶ - اگر وثیقه فک نشود مدیر تصفیه باید با نظارت مدعی‌العموم آن را به فروش برساند و مرتین نیز در آن موقع باید دعوت شود. اگر قیمت فروش وثیقه پس از وضع مخارج بیش از طلب‌طلبکار باشد مزاد به مدیر تصفیه تسلیم می‌شود و اگر قیمت فروش کمتر شد مرتین برای بقیه طلب خود در جزو طلبکارهای عادی در غرما منظور خواهد شد.

ماده ۵۱۷ - مدیر تصفیه صورت طلبکارهایی را که ادعای وثیقه می‌نمایند به عضو ناظر تقدیم می‌کند. عضو مزبور در صورت لزوم اجازه می‌دهد طلب آنها از اولین وجوهی که تهیه می‌شود پرداخته‌گردد در صورتی که نسبت به حق وثیقه طلبکارها اعتراض داشته باشند به محکمه رجوع می‌شود.

مبحث دوم - در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیرمنقول حق تقدم دارند

ماده ۵۱۸ - اگر تقسیم وجوهی که از فروش اموال غیر منقول حاصل شده قبل از تقسیم دارایی منقول یا در همان حین به عمل آمده باشد طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حقوقی دارند و حاصل فروش اموال مزبور کفایت طلب آنها را ننموده است نسبت به بقیه طلب خود جزو غرمای معمولی منظور و از وجوهی که برای غرمای مزبور مقرر است حصه می‌برند مشروط بر اینکه طلب آنها به طوری که قبلاً مذکور شده است تصدیق شده باشد.

ماده ۵۱۹ - اگر قبل از تقسیم وجوهی که از فروش اموال غیر منقول حاصل شده وجهی از بابت دارایی منقول تقسیم شود طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حقوقی دارند و طلب آنها تصدیق و اعتراف شده است به میزان کلیه طلب خود جزو سایر غرما وارد و از وجوه مزبوره حصه می‌برند ولی عندالاقضاء مبلغ دریافتی در موقع تقسیم حاصل اموال غیر منقول از طلب آنها موضوع می‌شود.

ماده ۵۲۰ - در مورد طلبکارهایی که نسبت به اموال غیرمنقول حقوقی دارند ولی به واسطه مقدم بودن سایر طلبکارها نمی‌توانند در حین تقسیم قیمت اموال غیر منقول طلب خود را تماماً وصول کنند ترتیب ذیل مرعی خواهد بود:

اگر طلبکارهای مزبور قبل از تقسیم حاصل اموال غیر منقول از بابت طلب خود وجهی دریافت داشته باشند این مبلغ از حصه‌ای که از بابت اموال غیرمنقول به آنها تعلق می‌گیرد موضوع وبه حصه‌ای که باید بین طلبکارهای معمولی تقسیم شود اضافه می‌گردد و بقیه طلبکارهایی که در اموال غیرمنقول ذی‌حق بوده‌اند برای بقیه طلب خود به نسبت آن بقیه جزو غرما محسوب شده حصه‌ای می‌برند.

ماده ۵۲۱ - اگر به واسطه مقدم بودن طلبکارهای دیگر بعضی از طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حقوق دارند وجهی دریافت نکنند طلب آنها جزو غرما محسوب و بدین سمت هر معامله‌ای که از بابت قرارداد ارفاقی و غیره با غرما می‌شود با آنها نیز به عمل خواهد آمد.

فصل نهم - در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول

ماده ۵۲۲ - پس از وضع مخارج اداره امور ورشکستگی و اعانه‌ای که ممکن است به تاجر ورشکسته داده شده باشد و وجوهی که باید به صاحبان مطالبات ممتازه تأدیبه گردد مجموع دارایی منقول بین طلبکارها به نسبت طلب آنها که قبلاً تشخیص و تصدیق شده است تقسیم خواهد شد.

ماده ۵۲۳ - مدیر تصفیه برای اجرای مقصود مذکور در ماده فوق ماهی یک مرتبه صورت‌حساب عمل ورشکستگی را با تعیین وجوه موجوده به عضو ناظر می‌دهد. عضو مذکور در صورت لزوم امر به تقسیم وجوه مزبور بین طلبکارها داده

مبلغ آن رامعین و مواظبت می‌نماید که به تمام طلبکارها اطلاع داده شود.

ماده ۵۲۴ - در موقع تقسیم وجوه بین طلبکارها حصه طلبکارهای مقیم ممالک خارجه به نسبت طلب آنها که در صورت دارایی و قروض منظور شده است موضوع می‌گردد. چنانچه مطالبات مزبور صحیحاً در صورت دارایی و قروض منظور نشده باشد عضو ناظر می‌تواند حصه موضوعی را زیاد کند. برای مطالباتی که هنوز در باب آنها تصمیم قطعی اتخاذ نشده است باید مبلغی موضوع کرد.

ماده ۵۲۵ - وجوهی که برای طلبکارهای مقیم خارجه موضوع شده است تا مدتی که قانون برای آنها معین کرده به طور امانت به صندوق عدلیه سپرده خواهد شد - اگر طلبکارهای مذکور مطابق این قانون مطالبات خود را به تصدیق نرسانند مبلغ مزبور بین طلبکارهایی که طلب آنها به تصدیق رسیده تقسیم می‌شود. وجوهی که برای مطالبات تصدیق نشده موضوع گردیده در صورت عدم تصدیق آن مطالبات بین طلبکارهایی که طلب آنها تصدیق شده تقسیم می‌شود.

ماده ۵۲۶ - هیچ طلبی را مدیر تصفیه نمی‌پردازد مگر آنکه مدارک و اسناد آن را قبلاً ملاحظه کرده باشد مدیر تصفیه مبلغی را که پرداخته در روی سند قید می‌کند عضو ناظر در صورت عدم امکان ابراز سند می‌تواند اجازه دهد که به موجب صورتمجلسی که طلب در آن تصدیق شده وجهی پرداخته شود در هر حال باید طلبکارها رسید وجه را در ذیل صورت تقسیم ذکر کنند.

ماده ۵۲۷ - ممکن است هیأت طلبکارها با استحضار تاجر ورشکسته از محکمه تحصیل اجازه نماید که تمام یا قسمتی از حقوق و مطالبات تاجر ورشکسته را که هنوز وصول نشده به طوری که صرفه و صلاح تاجر ورشکسته هم منظور شود خودشان قبول و مورد معامله قرار دهند در این صورت مدیر تصفیه اقدامات مقتضیه را به عمل خواهد آورد در این خصوص هر طلبکاری می‌تواند به عضو ناظر مراجعه کرده تقاضا نماید که طلبکارهای دیگر را دعوت نماید تا تصمیم خود را اتخاذ بنمایند.

فصل دهم - در دعوی استرداد

ماده ۵۲۸ - اگر قبل از ورشکستگی تاجر کسی اوراق تجارتي به او داده باشد که وجه آن را وصول و به حساب صاحب سند نگاهدارد و یا به مصرف معینی برساند و وجه اوراق مزبور وصول یا تأدیبه نگشته و اسناد عیناً در حین ورشکستگی در نزد تاجر ورشکسته موجود باشد صاحبان آن می‌توانند عین اسناد را استرداد کنند.

ماده ۵۲۹ - مال التجارهایی که در نزد تاجر ورشکسته امانت بوده یا به مشارالیه داده شده است که به حساب صاحب مال التجاره به فروش برساند مادام که عین آنها کلاً یا جزئاً نزد تاجر ورشکسته موجود یا نزد شخص دیگری از طرف تاجر مزبور به امانت یا برای فروش گذارده شده و موجود باشد قابل استرداد است.

ماده ۵۳۰ - مال التجارهایی که تاجر ورشکسته به حساب دیگری خریداری کرده و عین آن موجود است اگر قیمت آن پرداخته نشده باشد از طرف فروشنده والا از طرف کسی که به حساب او آن مال خریداری شده قابل استرداد است.

ماده ۵۳۱ - هرگاه تمام یا قسمتی از مال التجاره‌ای که برای فروش به تاجر ورشکسته داده شده بود معامله شده و به هیچ نحوی بین خریدار و تاجر ورشکسته احتساب نشده باشد از طرف صاحب مال قابل استرداد است اعم از اینکه نزد تاجر ورشکسته یا خریدار باشد و به طور کلی عین هر مال متعلق به دیگری که در نزد تاجر ورشکسته موجود باشد قابل استرداد است.

ماده ۵۳۲ - اگر مال التجاره‌ای که برای تاجر ورشکسته حمل شده قبل از وصول از روی صورتحساب یا بارنامه‌ای که دارای امضا ارسال کننده است به فروش رسیده و فروش صوری نباشد دعوی استرداد پذیرفته نمی‌شود والا موافق ماده ۵۲۹ قابل استرداد است و استردادکننده باید وجوهی را که به طور علی الحساب گرفته یا مساعدتاً از بابت کرایه حمل و حق کمیسیون و بیمه و غیره تأدیبه شده یا از این بابتها باید تأدیبه بشود به طلبکارها بپردازند.

ماده ۵۳۳ - هرگاه کسی مال التجاره‌ای به تاجر ورشکسته فروخته ولیکن هنوز آن جنس نه به خود تاجر ورشکسته تسلیم شده و نه به کس دیگر که به حساب او بیاورد آن کس می‌تواند به اندازه‌ای که وجه آن را نگرفته از تسلیم

تبصره ۳ - فوت یا حجر یا ممنوعیت قانونی یکی از اشخاص حقیقی یا انحلال یا ورشکستگی یکی از اشخاص حقوقی موجب انحلال گروه می‌شود مگر این که در قرارداد تشکیل گروه اقتصادی طور دیگری مقرر شده باشد.

مال‌التجاره امتناع کند.

ماده ۵۳۴ - در مورد دو ماده قبل مدیر تصفیه می‌تواند با اجازه عضو ناظر تسلیم مال‌التجاره را تقاضا نماید ولی باید قیمتی را که بین فروشندگان و تاجر ورشکسته مقرر شده است بپردازد.

ماده ۵۳۵ - مدیر تصفیه می‌تواند با تصویب عضو ناظر تقاضای استرداد را قبول نماید و در صورت اختلاف محکمه پس از استماع عقیده عضو ناظر حکم مقتضی را می‌دهد.

فصل یازدهم - در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی

ماده ۵۳۶ - حکم اعلان ورشکستگی و همچنین حکمی که به موجب آن تاریخ توقف تاجر در زمانی قبل از اعلان ورشکستگی تشخیص شود قابل اعتراض است.

ماده ۵۳۷ - اعتراض باید از طرف تاجر ورشکسته در ظرف ده روز و از طرف اشخاص ذی‌نفع که در ایران مقیمند در ظرف یک ماه و از طرف آنهایی که در خارج اقامت دارند در ظرف دو ماه به عمل آید ابتدای مدت‌های مزبور از تاریخی است که احکام مذکوره اعلان می‌شود.

ماده ۵۳۸ - پس از انقضای مهلتی که برای تشخیص و تصدیق مطالبات طلبکارها معین شده است دیگر هیچ تقاضایی از طرف طلبکارها راجع به تعیین تاریخ توقف به غیر آن تاریخی که به موجب حکم ورشکستگی یا حکم دیگری که در این باب صادر شده قبول نخواهد شد - همین که مهلت‌های مزبور منقضی شد تاریخ توقف نسبت به طلبکارها قطعی و غیر قابل تغییر خواهد بود.

ماده ۵۳۹ - مهلت استیناف از حکم ورشکستگی ده روز از تاریخ ابلاغ است - به این مدت برای کسانی که محل اقامت آنها از مقر محکمه بیش از شش فرسخ فاصله دارد از قرار هر شش فرسخ یک روز اضافه می‌شود.

ماده ۵۴۰ - قرارهای ذیل قابل اعتراض و استیناف و تمیز نیست:

(۱) قرارهای راجعه به تعیین یا تغییر عضو ناظر یا مدیر تصفیه.

(۲) قرارهای راجعه به تقاضای اعانه به جهت تاجر ورشکسته یا خانواده او.

(۳) قرارهای فروش اسباب یا مال‌التجاره‌ای که متعلق به ورشکسته است.

(۴) قراردادی که قرارداد ارفاقی را موقتاً موقوف یا قبول موقتی مطالبات متنازع‌فیه را مقرر می‌دارد.

(۵) قرارهای صادره در خصوص شکایت از اوامری که عضو ناظر در حدود صلاحیت خود صادر کرده است.

ب - از لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴ کمیسیون خاص مشترک مجلسین:

ماده ۱۵۱ - بازرسی یا بازرسان باید هر گونه تخلف یا تقصیری در امور شرکت از ناحیه مدیران و مدیر عامل مشاهده کنند به اولین مجمع عمومی اطلاع دهند و در صورتی که ضمن انجام مأموریت خوداز وقوع جرمی مطلع شوند باید به مرجع قضایی صلاحیتدار اعلام نموده و نیز جریان را به اولین مجمع عمومی گزارش دهند.

ماده ۱۵۲ - در صورتی که مجمع عمومی بدون دریافت گزارش بازرسی یا بر اساس گزارش اشخاصی که بر خلاف ماده ۱۴۷ این قانون به عنوان بازرس تعیین شده‌اند صورت‌داری و ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت را مورد تصویب قرار دهد این تصویب به هیچ وجه اثر قانونی نداشته از درجه اعتبار ساقط خواهد بود.

ماده ۱۰۸ - خرید کالا یا خدمات از طریق بورس بدون رعایت احکام و تشریفات قانون برگزاری مناقصات، توسط دستگاه‌های اجرایی، بلامانع است.

ماده ۱۰۹ - واردات هر نوع کالا به کشور موقوف به رعایت ضوابط فنی، ایمنی و بهداشتی قرنطینه‌ای است که پس از تصویب مرجع ذیصلاح مربوط، توسط وزارت بازرگانی به گمرک ابلاغ می‌شود. رعایت این ضوابط برای ترخیص کالاهای وارداتی از جمله کالاهای متروکه، ضابطی قطعیت یافته، کالاهای بلاصاحب، صاحب متواری و مکشوفات قاچاق الزامی است.

تبصره ۵ - کالاهای غیرمنطبق با ضوابط موضوع این ماده به هزینه صاحب اولیه کالا (در صورت وجود و احراز) یا ورثه وی، به خارج از کشور عودت می‌شود و در غیر این صورت چنانچه جزئاً یا کلاً دارای قابلیت تصرف ثانویه نبوده و این اقدام اسراف محرم نباشد معدوم می‌گردد و سازمان اموال تملیکی و ستاد اجرای فرمان حضرت امام (ره) مجاز به دراختیار گرفتن، فروش و عرضه آنها در داخل جز در موارد قابلیت استفاده برای مصرف ثانویه و اطمینان از مصرف ثانویه نیست.

ماده ۱۱۰ - در راستای بند (۹) سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف به منظور اصلاح الگوی مصرف نان شامل اصلاح ساختار تولید، بهبود فرآیند، توسعه تولید انواع نان‌های با کیفیت، بهداشتی و متناسب با ذائقه و فرهنگ مردم، حفظ ذخیره استراتژیک گندم، تنظیم مبادلات تجاری گندم و آرد با هدف تنظیم بازار داخلی و استفاده از نیروی انسانی آموزش دیده در فرآیند تولید نان و در فضای رقابتی و انجام امور از طریق بخش غیردولتی اعم از خصوصی و تعاونی، سیاستگذاری اهداف و نظارت برعهده شورای اقتصاد است و وزارت بازرگانی به عنوان دستگاه متولی تنظیم بازار نان تعیین می‌شود که براساس مصوبات شورای مذکور انجام وظیفه می‌نماید. رسیدگی به تخلفات و جرائم و تعزیرات مربوط به گندم، آرد و نان فقط مربوط به موارد یارانه‌ای است و مطابق فصل هشتم قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴^(۱) عمل می‌شود و قوانین عام و خاص مغایر لغو می‌گردد. در دیگر موارد مربوط

۱ - از قانون نظام صنفی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۲۴:

فصل هشتم - تخلفات و جرمه‌ها

ماده ۵۷ - گران‌فروشی: عبارت است از عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمت به بهایی بیش از نرخ‌های تعیین شده به وسیله مراجع قانونی ذی‌ربط، عدم اجرای مقررات و ضوابط قیمت‌گذاری و انجام دادن هر نوع عملی که منجر به

افزایش بهای کالا یا خدمت به زیان خریدار گردد.

جریمه گران‌فروشی، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف - جبران خسارت وارد شده به خریدار و جریمه نقدی معادل مبلغ گران‌فروشی، در صورتی که جریمه نقدی کمتر از پنجاه هزار (۵۰/۰۰۰) ریال باشد، جریمه نقدی معادل پنجاه هزار (۵۰/۰۰۰) ریال خواهد بود.

ب - چنانچه کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از سومین مرتبه تخلف به بیش از دو میلیون (۲/۰۰۰/۰۰۰) ریال برسد، پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت ده روز نصب خواهد شد.

ج - در صورتی که کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از چهارمین مرتبه تخلف به بیش از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال برسد، پارچه یا تابلو بر سر در محل کسب به عنوان متخلف صنفی نصب و محل کسب به مدت سه ماه تعطیل خواهد شد.

ماده ۵۸ - کم‌فروشی: عبارت است از عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمت کمتر از میزان یا معیار مقرر شده.

جریمه کم‌فروشی با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف - جبران خسارت وارد شده به خریدار و جریمه نقدی معادل دو برابر مبلغ کم‌فروشی. در صورتی که جریمه نقدی کمتر از مبلغ یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال باشد، جریمه نقدی معادل یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال خواهد بود.

ب - چنانچه کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از سومین مرتبه تخلف به بیش از دو میلیون (۲/۰۰۰/۰۰۰) ریال برسد، پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت ده روز نصب خواهد شد.

ج - در صورتی که کل مبلغ جریمه‌های نقدی پس از چهارمین مرتبه تخلف به بیش از بیست میلیون (۲۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال برسد، پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی نصب و محل کسب به مدت چهار ماه تعطیل خواهد شد.

ماده ۵۹ - تقلب: عبارت است از عرضه یا فروش کالا یا ارائه خدمتی که از لحاظ کیفیت یا کمیت منطبق با مشخصات کالا یا خدمت ابرازی یا درخواستی نباشد.

جریمه تقلب، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف - مرتبه اول - جبران خسارت وارد شده به خریدار و جریمه نقدی معادل چهار برابر مابه‌التفاوت ارزش کالا یا خدمت ابرازی یا درخواستی و کالای عرضه یا فروخته شده یا خدمت ارائه داده شده، در صورتی که جریمه نقدی از مبلغ یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال کمتر باشد، جریمه نقدی معادل یکصد هزار (۱۰۰/۰۰۰) ریال خواهد بود.

ب - مرتبه دوم - جبران خسارت وارد شده به خریدار و جریمه نقدی به میزان هشت برابر مابه‌التفاوت ارزش کالا یا خدمت ابرازی یا درخواستی و کالای عرضه یا فروخته شده یا خدمت ارائه داده شده، در صورتی که جریمه نقدی از مبلغ دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) ریال کمتر باشد، جریمه نقدی معادل دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) ریال خواهد بود.

ج - مرتبه سوم - جبران خسارت وارد شده به خریدار، جریمه نقدی معادل دوازده برابر مابه‌التفاوت ارزش کالا یا خدمت ابرازی یا درخواستی و کالای عرضه یا فروخته شده یا خدمت ارائه داده شده و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیل محل کسب به مدت شش ماه، در صورتی که جریمه نقدی از مبلغ یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال کمتر باشد، جریمه نقدی معادل یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال خواهد بود.

تبصره ۱ - در صورت تقاضای خریدار مبنی بر استرداد کالای مورد تقلب، فروشنده علاوه بر تحمل مجازات‌های مقرر، مکلف به قبول کالا و استرداد وجه دریافتی به خریدار خواهد بود.

تبصره ۲ - در صورتی که در قوانین دیگر برای عمل متقلبانه مجازات شدیدتری پیش‌بینی شده باشد، فرد متقلب به مجازات مزبور محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰ - احتکار: عبارت است از نگهداری کالا به صورت عمده با تشخیص مراجع ذیصلاح و امتناع از عرضه آن به قصد گرانفروشی یا اضرار به جامعه پس از اعلام ضرورت عرضه از طرف وزارت بازرگانی یا سایر مراجع قانونی ذیربط.

جریمه احتکار، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف - مرتبه اول - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل پنجاه درصد (۵۰٪) قیمت روز کالاهای احتکار شده.

ب - مرتبه دوم - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل دوبرابر قیمت روز کالاهای احتکار شده و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت یک ماه.

ج - مرتبه سوم - الزام محکوم به عرضه و فروش کل کالاهای احتکار شده و جریمه نقدی معادل پنج برابر قیمت روز کالاهای احتکار شده و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیل محل کسب به مدت یک ماه.

ماده ۶۱ - عرضه خارج از شبکه: عبارت است از عرضه کالا یا ارائه خدمت برخلاف ضوابط و شبکه‌های تعیین شده از طرف وزارت بازرگانی یا دستگاه اجرایی ذیربط.

جریمه عرضه خارج از شبکه، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر است:

الف - مرتبه اول - الزام به عرضه کالا یا ارائه خدمت، در شبکه و جریمه نقدی معادل دو برابر ارزش روز کالا یا خدمت خارج شده از شبکه در زمان تخلف.

ب - مرتبه دوم - الزام به عرضه کالا یا ارائه خدمت در شبکه و جریمه نقدی معادل چهار برابر ارزش روز کالا یا خدمت خارج شده از شبکه در زمان تخلف.

ج - مرتبه سوم - الزام به عرضه کالا یا ارائه خدمت در شبکه و جریمه نقدی معادل شش برابر ارزش روز کالا یا خدمت خارج شده از شبکه در زمان تخلف و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت یک ماه.

ماده ۶۲ - عرضه و فروش کالای قاچاق: حمل و نقل، نگهداری، عرضه و فروش کالای قاچاق توسط واحدهای صنفی ممنوع است و متخلف با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال به شرح زیر جریمه می‌گردد:

الف - مرتبه اول - جریمه نقدی معادل دو برابر قیمت روز کالای قاچاق و ضبط کالای قاچاق موجود به نفع دولت.

ب - مرتبه دوم - جریمه نقدی معادل پنج برابر قیمت روز کالای قاچاق، ضبط کالای قاچاق موجود به نفع دولت و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی به مدت یک ماه.

ج - مرتبه سوم - جریمه نقدی معادل ده برابر قیمت روز کالای قاچاق، ضبط کالای قاچاق موجود به نفع دولت و نصب پارچه یا تابلو بر سردر محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیل محل کسب به مدت شش ماه.

د - چنانچه در قوانین دیگر برای عرضه و فروش کالای قاچاق مجازات شدیدتری پیش‌بینی شده باشد متخلف به مجازات مزبور محکوم خواهد شد.

ماده ۶۳ - عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع: عبارت است از عدم ارائه مدارک لازم جهت اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع به مراجع قانونی بدون عذر موجه ظرف سه ماه از تاریخ ترخیص کالا یا خدمت وارداتی یا در اختیار گرفتن تولید داخلی برای آن دسته از کالاها و خدماتی که توسط مراجع قانونی ذیربط مشمول قیمت‌گذاری می‌گردند.

تبصره - تشخیص موجه بودن عذر با وزارت بازرگانی است.

جریمه عدم اجرای ضوابط قیمت‌گذاری و توزیع، با عنایت به دفعات تکرار در طول هر سال تخلف، به شرح زیر است:

الف - مرتبه اول - جریمه نقدی معادل نصف قیمت رسمی کالا یا خدمت.

ب - مرتبه دوم - جریمه نقدی معادل دوبرابر قیمت رسمی کالا یا خدمت.

ج - مرتبه سوم - جریمه نقدی معادل چهار برابر قیمت رسمی کالا یا خدمت و نصب پارچه یا تابلو برسر در محل کسب به عنوان متخلف صنفی و تعطیل محل کسب به مدت یک ماه.

ماده ۶۴ - فروش اجباری: عبارت است از فروش اجباری یک یا چند نوع کالا یا خدمت به همراه کالا یا خدمت دیگر. جریمه فروش اجباری به شرح زیر است:

الف - برای فروش اجباری کالا، الزام فروشنده به پس گرفتن کالا و جریمه نقدی معادل پنج برابر قیمت فروش کالای تحمیلی.

ب - برای فروش اجباری خدمت، جبران خسارت وارد شده به خریدار و جریمه نقدی معادل پنج برابر مبلغ خدمت اجباری.

ماده ۶۵ - عدم درج قیمت: عبارت است از نصب نکردن برچسب قیمت بر کالا، استفاده نکردن از تابلو نرخ دستمزد خدمت در محل کسب یا حرفه یا درج قیمت به نحوی که برای مراجعه‌کنندگان قابل رؤیت نباشد. جریمه عدم درج قیمت در هر بار تخلف دویست هزار (۲۰۰۰۰۰) ریال است.

ماده ۶۶ - عدم صدور صورتحساب: عبارت است از خودداری از صدور صورتحسابی که با ویژگی‌های مندرج در ماده (۱۵) این قانون منطبق باشد. جریمه عدم صدور صورتحساب در هر بار تخلف دویست هزار ریال (۲۰۰/۰۰۰) ریال است.

ماده ۶۷ - چنانچه برائر وقوع تخلف‌های مندرج در این قانون، خسارتی به اشخاص ثالث وارد شود، به درخواست شخص خسارت دیده، فرد صنفی متخلف، علاوه بر جریمه‌های مقرر در این قانون، به جبران زیانهای وارد شده به خسارت دیده نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۶۸ - عدم رعایت مفاد ماده (۱۶)، تبصره (۴) ماده (۱۷) و بندهای (ک) و (م) ماده (۳۷) و همچنین دستورالعمل‌های بهداشتی موضوع ماده (۱۷) این قانون از سوی فرد صنفی، تخلف محسوب می‌شود و متخلف باید جریمه نقدی از دویست هزار (۲۰۰/۰۰۰) ریال تا پانصد هزار (۵۰۰/۰۰۰) ریال را در هر بار تخلف بپردازد.

ماده ۶۹ - فروش کالا از طریق قرعه‌کشی ممنوع است. مرتکبین علاوه بر جبران خسارت وارده، به جریمه‌ای معادل سه برابر مبالغ دریافتی محکوم خواهند شد.

ماده ۷۰ - اگر اشخاص حقیقی یا حقوقی با فروش فوق‌العاده یا فروش اقساطی به اشخاص خسارت وارد آورند، علاوه بر جبران خسارت وارد شده به خریدار، به پرداخت جریمه نقدی معادل مبلغ دریافتی یا قیمت روز کالا یا خدمت عرضه شده ملزم خواهند شد.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی موضوع این ماده ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون به‌وسیله دبیرخانه هیأت عالی نظارت تهیه و به تصویب وزیر بازرگانی خواهد رسید.

ماده ۷۱ - به منظور تسهیل داد و ستد و ثبت و مستندسازی فعالیت‌های اقتصادی افراد صنفی عرضه‌کننده کالا و یا ارائه‌دهنده خدمت، مکلفند حداکثر ظرف مدت سه سال از تصویب این قانون در شهرستانهای بیش از سیصد هزار نفر جمعیت و ظرف مدت پنج سال در سایر شهرستانها به تناسب از صندوق مکانیزه فروش (Posse) و یا دستگاه توزین دیجیتالی و یا هر دو برای فروش کالا یا ارائه خدمت خود با رعایت شرایط مندرج در تبصره (۱) ماده (۱۵) استفاده نمایند.

تبصره ۱ - تعیین صنوف مشمول این ماده و ضوابط نحوه استفاده و پلمب دستگاه توسط مراجع ذی‌ربط تابع آیین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط دبیرخانه هیأت عالی نظارت ظرف مدت شش ماه تهیه و به تصویب وزیر بازرگانی خواهد رسید.

تبصره ۲ - از تاریخ اتمام مهلت مقرر، در صورت عدم استفاده از صندوق مکانیزه فروش و یا دستگاه توزین دیجیتالی واحد صنفی مشمول این ماده برای هر ماه تأخیر معادل یک میلیون (۱۰۰۰۰۰۰) ریال جریمه خواهد شد.

ماده ۷۲ - خریداران و مصرف کنندگان می‌توانند شکایت خود را درمورد تخلف‌های موضوع این قانون به اتحادیه‌های ذی‌ربط و یا ناظران و بازرسان موضوع ماده (۵۲) این قانون تسلیم، ارسال یا اعلام دارند. همچنین بازرسان و ناظران موضوع این قانون نیز گزارش تخلفات موضوع این قانون، یا شکایت دریافتی را حداکثر ظرف ده روز به هیأت رسیدگی بدوی و یا اتحادیه‌های ذی‌ربط، تسلیم می‌دارند.

اتحادیه‌ها موظفند حداکثر ظرف مدت ده روز شکایت یا گزارش تخلف دریافتی را مورد بررسی قرار دهند و در صورت احراز عدم تخلف فرد صنفی، یا انصراف شاکی، با اعلام مراتب، پرونده را مختومه نمایند. در غیر این صورت و یا اعتراض شاکی، بازرس یا ناظر ظرف مدت ده روز از تاریخ اعلام مختومه شدن، پرونده برای بررسی به هیأت رسیدگی بدوی ارسال خواهد گردید.

هیأت یا هیأت‌های رسیدگی بدوی در هر شهرستان مرکب از سه نفر نمایندگان اداره یا سازمان بازرگانی، دادگستری یا حکم رئیس قوه قضاییه و مجمع امور صنفی ذی‌ربط است که ظرف دو هفته در جلسه‌ای با دعوت از طرفین یا نمایندگان آنها به پرونده رسیدگی و طبق مفاد این قانون رأی صادر می‌کنند. عدم حضور هر یک از طرفین مانع از رسیدگی و اتخاذ تصمیم نخواهد بود.

هر یک از طرفین می‌تواند در صورت معترض بودن به رأی صادره، اعتراض کتبی خود را ظرف ده روز از تاریخ ابلاغ رأی به هیأت تجدید نظر تسلیم دارد.

هیأت یا هیأت‌های تجدیدنظر در هر شهرستان مرکب از سه نفر، رئیس اداره یا سازمان بازرگانی یا یکی از معاونان وی، رئیس دادگستری یا نماینده معرفی شده وی و رئیس یا یکی از اعضاء هیأت رئیسه مجمع امور صنفی ذی‌ربط است که ظرف یک ماه به درخواست طرف معترض می‌تواند با دعوت از طرفین یا نمایندگان آنها رسیدگی و رأی صادر کند. این رأی قطعی و لازم‌الاجرا است. عدم حضور هر یک از طرفین مانع رسیدگی و اتخاذ تصمیم نخواهد بود.

جلسه‌های هیأت‌های رسیدگی بدوی و تجدیدنظر با حضور هر سه نفر اعضاء رسمی است و آراء صادره با دو رأی موافق معتبر و لازم‌الاجراء خواهد بود.

تبصره ۱ - در صورت عدم امکان تشکیل هیأت رسیدگی در هر شهرستان، یکی از هیأت‌های رسیدگی شهرستان همجوار استان یا مرکز استان وظایف مقرر شده را عهده‌دار خواهد شد.

تبصره ۲ - اداره امور مراجع رسیدگی بدوی و تجدیدنظر و مسؤولیت تشکیل جلسه‌های رسیدگی بر عهده اداره یا سازمان بازرگانی شهرستان یا استان است. همچنین مسؤولیت هماهنگی و رسیدگی به تخلفات هیأت‌ها، صدور رأی و ابلاغ آن و آموزش بازرسان و ناظران به عهده وزارت بازرگانی می‌باشد نحوه نظارت و بازرسی، تهیه گزارش و اجرای رأی، تجدیدنظر و رسیدگی به شکایات و تخلفات موضوع این قانون و دستورالعمل اجرایی و مالی آن به موجب این قانون خواهد بود.

تبصره ۳ - درآمدهای ناشی از جریمه‌های دریافتی به حساب خزانه واریز خواهد گردید. معادل این مبلغ در بودجه‌های سنواتی منظور خواهد شد تا توسط وزارت بازرگانی برای اجرای این قانون به مصرف برسد.

نیز تنها قانون اخیرالذکر حاکم است.

سرمایه‌گذاری خارجی

ماده ۱۱۱- دولت متناسب با نیازهای روز و ضرورت‌های تحقق اهداف برنامه و به منظور افزایش کارایی، حداکثر ظرف شش‌ماه پس از تصویب این قانون نسبت به موارد ذیل اقدام قانونی نماید:

الف - تقویت و تجهیز سازمان «سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران»

ب - شناسایی و اصلاح قوانین و مقررات بر حسب ضرورت و تعیین و اعمال مشوق‌ها به تناسب نیاز روز و رقابت‌های بین‌المللی برای جذب بیشتر سرمایه‌گذاری خارجی

مناطق آزاد

ماده ۱۱۲- به منظور ساماندهی مناطق آزاد و ویژه اقتصادی و ایفاء نقش مؤثر آنها در تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله نظام، اعمال مدیریت یکپارچه و ایجاد رشد اقتصادی مناسب در این مناطق، هم‌پیوندی و تعامل اثرگذار اقتصاد ملی با اقتصاد جهانی و ارائه الگوی توسعه ملی در بخش‌های مختلف:

الف - مدیران سازمان‌های مناطق آزاد به نمایندگی از طرف دولت، بالاترین مقام منطقه محسوب می‌شوند و کلیه وظایف، اختیارات و مسؤولیت‌های دستگاه‌های اجرایی دولتی مستقر

تبصره ۴ - دادگستری و نیروی انتظامی، کلیه وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی، مؤسسات، سازمانها، شرکت‌های دولتی، سایر دستگاه‌های دولتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است، مؤسسات عمومی غیردولتی و سازمان‌های تابعه سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و بانک‌ها موظفند نسبت به امور مربوط به رسیدگی و اجرای احکام تخلفات موضوع این قانون همکاری نمایند.

ماده ۷۳- از زمان لازم‌الاجرا شدن این قانون، رسیدگی به تخلفات افراد صنفی و تعیین جریمه‌های آنها تنها به موجب احکام این قانون صورت خواهد پذیرفت. قوانین و مقررات مغایر با این قانون از جمله مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص تعزیرات حکومتی مربوط به اصناف و واحدهای صنفی موضوع این قانون لغو می‌گردد.

ماده ۷۴- میزان جریمه‌های نقدی تعیین شده در این فصل، هر سه سال یک بار و براساس نرخ تورم سالانه بنا به پیشنهاد وزارت بازرگانی و تأیید هیأت وزیران قابل تعدیل است.

در این مناطق به استثناء نهادهای دفاعی و امنیتی به عهده آنها است. سازمان‌های مناطق آزاد منحصرأ بر اساس قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی و اصلاحات بعدی آن و قانون کار اداره می‌شوند.

تبصره ۱ - واگذاری وظایف، اختیارات و مسؤولیت‌های دستگاه‌های تحت نظر مقام معظم رهبری، با موافقت ایشان صورت می‌پذیرد.

تبصره ۲ - اختیارات فرماندار در مورد مصوبات شوراهای اسلامی شهر و روستا در مناطق آزاد به مدیر سازمان منطقه آزاد واگذار می‌شود.

ب - کالاهای تولید و یا پردازش شده در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی به هنگام ورود به سایر نقاط کشور به نسبت مجموع ارزش افزوده و ارزش مواد اولیه و قطعات داخلی به کار رفته در آن، تولید داخلی محسوب و از پرداخت حقوق ورودی معاف است.

تبصره ۱ - مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای خارجی به کار رفته در تولید، مشروط به پرداخت حقوق ورودی، در حکم مواد اولیه و کالای داخلی محسوب می‌شود.

تبصره ۲ - مواد اولیه و قطعات خارجی به کار رفته در کالاهای تولید و یا پردازش شده در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی که در گذشته از سایر نقاط کشور به منطقه ارسال شده و در تولید و یا پردازش محصولی که به کشور وارد می‌شود، به کار گرفته شود در حکم مواد اولیه تلقی می‌گردد و از پرداخت حقوق ورودی معاف است.

ج - هزینه‌های بندری مربوط که طبق قوانین جاری از کشتی‌ها و شناورها بابت خدمات بندری دریافت می‌شود در صورتی که این بنادر توسط بخش‌های خصوصی، تعاونی و مناطق آزاد تجاری - صنعتی در محدوده منطقه آزاد ایجاد شده باشند، توسط سازمان‌های مناطق آزاد مربوطه اخذ می‌گردد. مناطق آزاد مجازند نسبت به ثبت و ترخیص کشتی‌ها طبق قوانین جاری و بین‌المللی اقدام نمایند.

د - مبادلات کالا بین مناطق آزاد و خارج از کشور و نیز سایر مناطق آزاد از کلیه عوارض (به استثناء عوارض موضوع ماده (۱۰) قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۷)^(۱)، مالیات و حقوق ورودی معاف می‌باشند.

هـ - به منظور گسترش ارتباطات علمی با مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین‌المللی، ایجاد نمایندگی دانشگاه‌های داخلی و معتبر خارجی بر طبق اعلام وزارتخانه‌های ذی‌ربط و تأسیس دانشگاه‌های خصوصی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی با رعایت قوانین مربوط مجاز است.

و - محدوده آبی مناطق آزاد تجاری - صنعتی با رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی که به تأیید ستادکل می‌رسد به فاصله هشتصد متر از قلمرو خاکی مناطق آزاد تعیین می‌گردد و از امتیازات قانون «چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران» مصوب ۱۳۷۲/۶/۷ و اصلاحات بعدی آن^(۱) برخوردار است.

سازمان هر منطقه می‌تواند با تصویب هیأت وزیران در مقابل انجام خدمات شهری و فراهم نمودن تسهیلات مواصلاتی، بهداشت، امور فرهنگی، آموزشی و رفاهی از اشخاص حقیقی و حقوقی منطقه عوارض اخذ نماید.

۱ - قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۲/۶/۷ با اصلاحات و الحاقات بعدی:

قسمت اول - اهداف

ماده ۱ - به منظور تسریع در انجام امور زیربنایی، عمران و آبادانی رشد و توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری و افزایش درآمد عمومی، ایجاد اشتغال سالم و مولد، تنظیم بازار کار و کالا، حضور فعال در بازارهای جهانی و منطقه‌ای، تولید و صادرات کالاهای صنعتی و تبدیلی و ارائه خدمات عمومی، به دولت اجازه داده می‌شود مناطق ذیل را به عنوان مناطق آزاد تجاری و صنعتی براساس موازین قانونی و این قانون اداره نماید:

الف - منطقه آزاد جزیره کیش طبق نقشه پیوست.

ب - منطقه آزاد قشم حداکثر به وسعت سیصد کیلومتر مربع به هم پیوسته در ضلع شمال شرق جزیره در محدوده‌ای که هیأت وزیران تعیین خواهد نمود.

ج - منطقه آزاد چابهار (طبق نقشه پیوست).

تبصره ۱ - مناطق آزاد از تسهیلات و امتیازات موضوع این قانون برخوردار خواهند بود.

تبصره ۲ (الحاقی) ۱۳۷۸/۴/۳۰ - محدوده آبی مجاور مناطق آزاد که قلمرو آن به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید، منحصراً در خصوص فعالیتهای مربوط به سوخت‌رسانی کشتیها از امتیازات این قانون برخوردار خواهد بود.

تبصره ۳ - ایجاد مناطق جدید و تعیین محدوده آنها بنا به پیشنهاد دولت و تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد بود.

ماده ۲ - درآمد سازمان‌های مناطق آزاد صرفاً بایستی در چارچوب بودجه سالیانه که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد هزینه گردد. کمک‌های سازمان جهت عمران و آبادانی سایر نواحی (با اولویت نواحی همجوار) صرفاً با تصویب هیأت دولت امکان‌پذیر بوده و هرگونه کمک دیگری تصرف غیرقانونی در اموال عمومی محسوب خواهد شد.

قسمت دوم - تعاریف

ماده ۳ - در این قانون واژه‌های زیر به جای عبارت‌های مشروح مربوط به کار می‌رود:

کشور: کشور جمهوری اسلامی ایران.

منطقه: منطقه آزاد تجاری - صنعتی.

سازمان: سازمان هر منطقه آزاد تجاری - صنعتی.

مجلس: مجلس شورای اسلامی

قسمت سوم - وظایف

ماده ۴ - هیأت وزیران مسؤولیت:

الف- تصویب آیین‌نامه‌ها و هماهنگ نمودن کلیه فعالیتهای هر منطقه.

ب - تصویب اساسنامه سازمان و شرکت‌های تابعه.

ج - تصویب برنامه‌های عمرانی، فرهنگی، بودجه سالانه و عملکرد صورتهای مالی سازمان‌های مناطق.

د - تصویب مقررات امنیتی و انتظامی مناطق با تأیید فرماندهی کل قوا.

هـ - اعمال نظارت عالی بر فعالیتهای مناطق.

را به عهده خواهد داشت.

ماده ۵ - هر منطقه توسط سازمانی که به صورت شرکت با شخصیت حقوقی مستقل تشکیل می‌گردد و سرمایه آن متعلق به دولت است اداره می‌شود. این شرکت‌ها و شرکت‌های وابسته از شمول قوانین و مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی بوده و منحصرأ براساس این قانون و اساسنامه‌های مربوط اداره خواهند شد و در موارد پیش‌بینی نشده در این قانون و اساسنامه، تابع قانون تجارت خواهند بود.

ماده ۶ - سازمان توسط هیأت مدیره متشکل از سه یا پنج نفر اداره خواهد شد. اعضای هیأت مدیره توسط هیأت وزیران انتخاب خواهند شد. مدیرعامل سازمان که ریاست هیأت مدیره را به عهده خواهد داشت، به موجب حکم ریاست جمهوری و از میان اعضای هیأت مدیره منصوب و بالاترین مقام اجرایی در زمینه‌های اقتصادی و زیربنایی منطقه می‌باشد. انتخاب مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره برای مدت سه سال بوده و انتخاب مجدد آنان بلامانع است. عزل مدیرعامل و اعضای هیأت مدیره با همان مراجع انتخاب‌کننده می‌باشد. هیأت وزیران مسؤولیت و اختیار مجامع عمومی سازمان هر منطقه را به عهده دارد.

ماده ۷ - سازمان هر منطقه مجاز است با تصویب هیأت وزیران نسبت به تشکیل شرکت‌های لازم که طبق موازین قانون تجارت تشکیل می‌شود، اقدام نماید.

قسمت چهارم - مقررات عمومی

ماده ۸ - سازمان و شرکت‌های تابع آن مجاز هستند قراردادهای لازم را با اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی و خارجی منعقد نمایند و با سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی با رعایت اصول قانون اساسی برای انجام طرحهای عمرانی و تولیدی مشارکت کنند. اختلاف‌ها و دعاوی ناشی از قراردادهای منعقدشده حسب توافقیها و تعهدهای قراردادی دوطرفه، رسیدگی و حل و فصل می‌شود.

ماده ۹ - وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسه‌ها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت می‌توانند برای ارائه تسهیلات و خدمات در محدوده هر منطقه، قراردادهای لازم را در حدود مصوبه‌های هیأت وزیران با سازمان یا شرکت‌های تابع آن منعقد نمایند. شرایط این‌گونه قراردادهای به نحوی خواهد بود که موجب حفظ موقعیت رقابتی منطقه در مقابل مناطق آزاد سایر کشورها گردد.

ماده ۱۰ (اصلاحی ۱۳۷۵/۸/۲۲) - سازمان هر منطقه می‌تواند با تصویب هیأت وزیران در مقابل انجام خدمات شهری و فراهم نمودن تسهیلات مواصلاتی، بهداشتی، امور فرهنگی، آموزشی و رفاهی از اشخاص حقیقی و حقوقی منطقه عوارض اخذ نماید.

ماده ۱۱ - صدور مجوز برای انجام هر نوع فعالیت اقتصادی مجاز ایجاد بنا و تأسیسات و تصدی به انواع مشاغل توسط اشخاص حقیقی و حقوقی، درمورد مشاغلی که متصدی مستقیم ندارند در محدوده منطقه فقط در اختیار سازمان می‌باشد.

ماده ۱۲ - مقررات مربوط به اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی و صدور روادید برای اتباع خارجی به موجب آیین‌نامه‌هایی خواهد بود که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۳ (اصلاحی ۱۳۸۸/۳/۶) - اشخاص حقیقی و حقوقی که در منطقه به انواع فعالیت‌های اقتصادی اشتغال دارند، نسبت به هر نوع فعالیت اقتصادی در منطقه آزاد از تاریخ بهره‌برداری مندرج در مجوز به مدت بیست سال از پرداخت مالیات بر درآمد و دارایی موضوع قانون مالیات‌های مستقیم معاف خواهند بود و پس از انقضای بیست سال تابع مقررات مالیاتی خواهند بود که با پیشنهاد هیأت وزیران به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

ماده ۱۴ - مبادلات بازرگانی مناطق با خارج از کشور پس از ثبت گمرکی از شمول مقررات صادرات و واردات مستثنی هستند و مقررات صدور و ورود کالا و تشریفات گمرکی در محدوده هر منطقه به تصویب هیأت وزیران (۱) خواهد رسید مبادلات بازرگانی مناطق با سایر نقاط کشور اعم از مسافری و تجاری تابع مقررات عمومی صادرات و واردات کشور می‌باشد.

ماده ۱۵ - واردات کالای تولیدشده در منطقه آزاد به سایر نقاط کشور، تا حد ارزش افزوده در آن منطقه با تصویب هیأت وزیران از پرداخت تمام یا قسمتی از حقوق گمرکی و سود بازرگانی معاف می‌باشند. (۲)(۳)

ماده ۱۶ - ورود کالاهایی که تمام یا بخشی از مواد اولیه آن از داخل کشور تأمین و در منطقه آزاد تولید می‌شود از تمام یا بخشی (متناسباً) از حقوق گمرکی و سود بازرگانی مربوط به مواد اولیه داخلی معاف خواهند بود.

ماده ۱۷ - کالاهایی که برای به کارگیری و مصرف در منطقه از داخل کشور به مناطق حمل می‌گردند، از موارد نقل و انتقال داخلی کشور است ولی صادرات آنها از منطقه به خارج تابع مقررات عمومی صادرات و واردات خواهد بود.

ماده ۱۸ (اصلاحی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - تأسیس بانک و مؤسسه اعتباری به صورت شرکت سهامی عام یا خاص با سهام با نام و اشتغال به عملیات بانکی و استفاده از عنوان بانک و یا مؤسسه اعتباری در مناطق منحصراً طبق مفاد این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن که توسط بانک مرکزی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید انجام می‌شود.

تبصره ۱ (الحاقی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - تأسیس بانک و مؤسسه اعتباری ایرانی با سرمایه داخلی و خارجی در مناطق، موکول به پیشنهاد سازمان و تصویب اساسنامه آنها توسط شورای پول و اعتبار و صدور مجوز از طرف بانک مرکزی است.

تبصره ۲ (الحاقی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - افتتاح شعبه توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اعم از ایرانی و خارجی موکول به پیشنهاد سازمان و تأیید بانک مرکزی است.

تبصره ۳ (الحاقی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - نظام حاکم بر برابری ریال ایران با اسعار مختلف در مناطق آزاد توسط هیأت وزیران تعیین می‌شود.

تبصره ۴ (الحاقی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - معاملات واحدهای بانکی در مناطق آزاد با ریال ایران مشمول مقررات بانکداری اسلامی خواهد بود. واحدهای بانکی که مجوز انجام بانکداری برون مرزی اخذ نموده‌اند از انجام معاملات به ریال ایران ممنوع هستند.

ماده ۱۹ - سازمان می‌تواند برای اجرای طرح‌های زیربنایی و تولیدی در قالب برنامه و بودجه مصوب خود نسبت به تأمین و تضمین اعتبار از منابع داخلی و خارجی با تصویب هیأت وزیران اقدام نماید. بازپرداخت این اعتبارات فقط از محل درآمدهای سازمان انجام خواهد شد.

ماده ۲۰ - ورود و خروج سرمایه و سود حاصل از فعالیتهای اقتصادی در هر منطقه، آزاد می‌باشد. مقرر است لازم برای جلب و حمایت سرمایه‌گذاری در هر منطقه و چگونگی و میزان مشارکت خارجیان در فعالیتهای هر منطقه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲۱ (اصلاحی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - حقوق قانونی سرمایه‌گذاران خارجی که پذیرش سرمایه آنها به تصویب هیأت وزیران رسیده است، مورد تضمین و حمایت است. سرمایه سرمایه‌گذاران مزبور چنانچه در مواردی به وسیله قانون به نفع عموم ملی شود یا اینکه از سرمایه‌گذاران یاد شده سلب مالکیت شود، جبران عادلانه خسارت به عهده دولت می‌باشد. مقررات مربوط به نحوه پذیرش سرمایه‌های مذکور و طریق جبران خسارت به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲۲ (اصلاحی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی و معنوی، همچنین ثبت کشتی‌ها، شناورها و هواپیماها در هر منطقه با رعایت اصل هشتاد و یکم (۸۱) قانون اساسی طبق ضوابط مصوب هیأت وزیران انجام می‌شود. تبصره - ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی و معنوی در هر منطقه توسط سازمان آن منطقه انجام می‌شود. **ماده ۲۳** - سازمان می‌تواند در محل‌های لازم دفتر نمایندگی تأسیس نماید.

ماده ۲۴ - نحوه استفاده از زمین و منابع ملی و ترتیب فروش یا اجاره آن به اتباع کشور در محدوده هر منطقه که در مالکیت دولت باشد طبق مقررات مصوب هیأت وزیران و با رعایت برنامه‌های عمرانی هر منطقه تعیین می‌گردد. سازمان هر منطقه مسؤول اجرای مقررات مربوط خواهد بود.

تبصره ۱ - اجاره زمین به اتباع خارجی مجاز و فروش آن مطلقاً ممنوع است.

تبصره ۲ - ساکنین ایرانی جزایر موضوع مناطق آزاد همانند سایر نقاط کشور دارای کلیه حقوق مالکیت عرصه و اعیان می‌باشند. سازمان ثبت اسناد و املاک مکلف است برابر قوانین و مقررات سند مالکیت به نام اشخاص صادر نماید. **ماده ۲۵** - رییس و مدیران سازمان هر منطقه، مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره شرکت‌های تابعه، کلیه وزرا و رؤسای سازمان‌های دولتی، رؤسای قوه قضاییه و دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری، دادستان کشور، رییس سازمان بازرسی کل کشور و معاونان و مشاوران آنان و نمایندگان مجلس، استانداران، شهرداران و معاونان ایشان و وابستگان درجه یک آنان مجاز به داشتن سهام در شرکت‌هایی که توسط سازمان هر منطقه ایجاد می‌شود و همچنین شرکت‌های خصوصی که در محدوده منطقه فعالیت دارند نمی‌باشند.

ماده ۲۶ - آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۲۷ (الحاقی ۱۳۷۵/۸/۲۲) - به منظور ایجاد هماهنگی در فعالیتهای مناطق آزاد، حسب مورد با تأیید وزیر ذی‌ربط به یکی از دو روش زیر عمل خواهد شد:

الف - دستگاه‌های اجرایی (وابسته به قوه مجریه) اختیارات خود در منطقه را به رییس هیأت مدیره و مدیرعامل سازمان‌های مناطق آزاد تفویض نمایند.

ب - مدیران، رؤسا و سرپرستان دستگاه‌های اجرایی مستقر در مناطق آزاد به پیشنهاد رییس هیأت مدیره و مدیرعامل سازمان و با حکم بالاترین مقام دستگاه اجرایی منصوب می‌شوند.

ماده ۲۸ (الحاقی ۱۳۷۸/۴/۳۰) - تأسیس و فعالیت مؤسسات بیمه ایرانی با سرمایه داخلی و خارجی و شعب و نمایندگی آنها و مؤسسات کارگزاری بیمه در مناطق آزاد تجاری - صنعتی جمهوری اسلامی ایران مجاز و صرفاً تابع مقرراتی است که به پیشنهاد بیمه مرکزی ایران به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره (الحاقی ۱۳۸۰/۱۲/۱۵) - حکم مذکور در این ماده شامل شعب و نمایندگی مؤسسات خارجی و مؤسسات

ز - به منظور زدودن فقر از چهره مناطق آزاد تجاری، سازمان‌های مناطق آزاد مؤظفند حداقل یک درصد (۱٪) از محل وصول عوارض ورود و صدور کالاها و خدمات این مناطق را از طریق نهادهای حمایتی به محرومین و نیازمندان بومی این مناطق اختصاص دهند.

بیمه‌های بازرگانی

ماده ۱۱۳ - مشارکت شرکت‌های بیمه خارجی با شرکت‌های بیمه تجاری داخلی با اولویت بخش غیردولتی به منظور ایجاد شرکت بیمه مشترک بازرگانی در ایران، جذب سرمایه خارجی توسط شرکت‌های بیمه داخلی و همچنین تأسیس و فعالیت شعب و نمایندگی شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی با رعایت سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی^(۱) و قوانین مربوط مجاز است.

ماده ۱۱۴ - به دولت اجازه داده می‌شود ضمن اصلاح نظام نظارت تعرفه‌ای و کاهش تدریجی حق بیمه اتکایی اجباری در صنعت بیمه بازرگانی، نسبت به تدوین و استقرار نظام یکپارچه نظارتی جایگزین مشتمل بر مقررات نظارت مالی، منع انحصار و تسهیل رقابت، توانگری و رتبه بندی مؤسسات بیمه حداکثر تا پایان سال سوم برنامه اقدام نماید.

ماده ۱۱۵ - الف - وضع و دریافت هر گونه عوارض بر بیمه تجاری (حق بیمه و حق بیمه اتکایی) منحصر به مواردی است که در قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی تعیین شده است.

ب - وزارت اموراتصادی و دارایی مکلف است نسبت به بیمه شخص ثالث در مورد راننده همچون سرنشین بیمه شخص ثالث را اعمال نماید.

ماده ۱۱۶ - انجام بیمه‌های دستگاه‌های اجرایی به صورت انحصاری با شرکت سهامی بیمه

کارگزاری بیمه خارجی نیز خواهد بود.

ماده ۲۹ (الحاقی ۱۳۸۸/۱۲/۱۵) - تأسیس و فعالیت بورس‌ها با سرمایه داخلی و خارجی در مناطق آزاد براساس مقررات مجاز و تابع آیین‌نامه‌ای است که ظرف مدت ششماه از تاریخ تصویب این قانون با پیشنهاد شورای عالی بورس و اوراق بهادار به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۱ - سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ابلاغی ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری در انتهای همین مجموعه درج شده است.

ایران، موضوع ماده (۳۰) قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب سال ۱۳۵۰^(۱) در طول سال‌های برنامه ملغی‌الاث‌ر می‌شود.

کاهش وابستگی به نفت

ماده ۱۱۷ - به منظور قطع کامل وابستگی اعتبارات هزینه‌ای به عواید نفت و گاز از طریق

۱ - ماده ۳۰ قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰: شرکت سهامی بیمه ایران عملیات خود را جز آنچه به موجب بندهای (۱، ۲، ۳، ۴، ۶ و ۷) ماده (۵) این قانون^(*) جزء وظایف و اختیارات بیمه مرکزی ایران قرار داده شده است برطبق اساسنامه خود ادامه خواهند داد. وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و هر مؤسسه دیگری که اکثریت سرمایه آن متعلق به دولت یا سازمان‌های مزبور می‌باشد و یا تحت نظر دولت و یا سازمان‌های مزبور اداره می‌شوند موظفند بیمه‌های خود را منحصرأ در شرکت سهامی بیمه ایران انجام دهند. این حکم شامل شرکت ملی نفت ایران، شرکت ملی ذوب آهن ایران، شرکت هواپیمایی ملی ایران، بانک مرکزی ایران، بانک ملی ایران، سازمان مرکزی گسترش و نوسازی صنایع ایران و صندوق توسعه کشاورزی خواهد بود مگر آنکه مجمع عمومی هریک از این مؤسسات نسبت به بیمه آنها تصمیم دیگری اتخاذ نماید.

تبصره - دولت مکلف است ظرف چهارماه از تاریخ تصویب این قانون اساسنامه جدید شرکت مزبور را برای تصویب کمیسیون‌های دارایی و استخدام مجلسین تقدیم کند.

(*) ماده ۵ قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰:

ماده ۵ - بیمه مرکزی ایران دارای وظایف و اختیارات زیر است:

۱ - تهیه آیین‌نامه‌ها و مقرراتی که برای حسن اجرای امر بیمه در ایران لازم باشد با توجه به مفاد این قانون.

۲ - تهیه اطلاعات لازم از فعالیت‌های کلیه مؤسسات بیمه که در ایران کار می‌کنند.

۳ - انجام بیمه‌های اتکایی اجباری.

۴ - قبول بیمه‌های اتکایی اختیاری از مؤسسات داخلی یا خارجی.

...

۶ - اداره صندوق تأمین خسارت‌های بدنی و تنظیم آیین‌نامه آن، موضوع ماده ۱۰ قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب دی ماه ۱۳۴۷^(*)

۷ - ارشاد و هدایت و نظارت بر مؤسسات بیمه و حمایت از آنها در جهت حفظ سلامت بازار بیمه و تنظیم امور نمایندگی و دلالی و بیمه و نظارت بر امور بیمه اتکایی و جلوگیری از رقابت‌های مکارانه و ناسالم.

(*) - با تصویب قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۶ این بند نسخ و اداره صندوق تأمین خسارت‌های بدنی بر عهده مجمع عمومی و هیأت نظارت صندوق محول شده است. برای ملاحظه قانون مربوط به مجموعه قوانین و مقررات بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث از انتشارات این معاونت مراجعه فرمایید.

افزایش سهم درآمدهای عمومی در تأمین اعتبارات هزینه‌ای دولت، به نحوی اقدام شود که:

الف - در پایان برنامه نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی مشروط به عدم افزایش نرخ مالیات‌های مستقیم و با گسترش پایه‌های مالیاتی حداقل به ده درصد (۱۰٪) برسد.

تبصره ۱ - برقراری هرگونه تخفیف، ترجیح و یا معافیت مالیاتی و حقوق ورودی علاوه بر آنچه که در قوانین مربوطه تصویب شده است برای اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله دستگاه‌های موضوع ماده (۲۲۲) این قانون طی سال‌های اجرای برنامه ممنوع است.

تبصره ۲ - دولت مکلف است با اجرای کامل قانون مالیات بر ارزش افزوده^(۱)، نرخ این مالیات را از سال اول برنامه سالانه یک واحد درصد اضافه نماید؛ به‌گونه‌ای که در پایان برنامه نرخ آن به هشت درصد (۸٪) برسد. سهم شهرداری‌ها و دهیاری‌ها از نرخ مزبور سه درصد (۳٪) (به عنوان عوارض) و سهم دولت پنج درصد (۵٪) تعیین می‌شود.

ب - نسبت درآمدهای عمومی به استثناء درآمدهای نفت و گاز به اعتبارات هزینه‌ای به طور متوسط سالانه ده درصد (۱۰٪) افزایش یابد.

ج - اعتبارات هزینه‌ای دولت سالانه حداکثر دو درصد (۲٪) کمتر از نرخ تورم، افزایش یابد.
تبصره ۵ - تأمین کسری بودجه دولت از محل استقراض از بانک مرکزی و سیستم بانکی ممنوع است.

ماده ۱۱۸ - به منظور حمایت مالی از بخش‌های غیردولتی و توسعه فعالیت این بخش‌ها، به دستگاه‌های اجرایی و یا شرکت‌های دولتی اجازه داده می‌شود در چهارچوب قوانین بودجه سنواتی، اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و یا منابع سرمایه‌گذاری داخلی خود را در قالب وجوه اداره شده یا یارانه سود تسهیلات، براساس قراردادهای منعقد در اختیار بانک‌های عامل قرار دهند تا در چهارچوب مقررات قانونی مربوطه در اختیار متقاضیان واجد شرایط بخش‌های غیردولتی قرار گیرد. آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی، معاونت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۱ - برای ملاحظه متن قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ به روزنامه‌های رسمی شماره ۱۸۴۴۱ مورخ ۱۳۸۷/۴/۳ و شماره ۱۸۹۰۲ مورخ ۱۳۸۸/۱۰/۲۹ مراجعه شود.

اصلاح نظام مالیاتی

۵۵۵ ۱۱۹ - دولت موظف است در راستای هدفمند سازی معافیت‌های مالیاتی و شفاف سازی حمایت‌های مالی اقدامات ذیل را به عمل آورد:

الف - جایگزینی سیاست اعتبار مالیاتی با نرخ صفر به جای معافیت‌های قانونی مالیاتی

ب - ثبت معافیت‌های مالیاتی مذکور به صورت جمعی - خرجی در قوانین بودجه سالانه

تبصره ۱ - به اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول معافیت‌های قانونی مذکور، مالیات تعلق نمی‌گیرد.

تبصره ۲ - تسلیم اظهارنامه مالیاتی در موعد مقرر شرط برخورداری از هرگونه معافیت مالیاتی است.

۵۵۵ ۱۲۰ - سازمان امور مالیاتی مکلف است پایگاه اطلاعات مؤدیان مالیاتی شامل اطلاعات درآمدی و هزینه‌ای اشخاص حقیقی را تا پایان برنامه و اشخاص حقوقی را حداکثر تا پایان سال دوم برنامه به پایان رساند. کلیه دستگاه‌های اجرایی و نهادهای عمومی و ذی‌ربط که اطلاعات مورد نیاز پایگاه فوق را در اختیار دارند موظفند مطابق با دستورالعمل تبادل اطلاعات با حفظ محرمانه بودن که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی در سال اول برنامه تنظیم و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، این اطلاعات را در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار دهند.

تبصره ۱ - سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است از سال دوم اجرای برنامه به منظور تسهیل در دریافت اظهارنامه‌های مالیاتی و سایر اوراقی که مؤدیان مالیاتی مکلف به تسلیم آن می‌باشند و نیز ابلاغ اوراق مالیاتی برای تمام یا برخی از مؤدیان مذکور از فناوری‌های نوین نظیر خدمات پست الکترونیکی، امضاء الکترونیکی یا سایر روش‌ها استفاده نماید.

تبصره ۲ - سازمان امور مالیاتی موظف است با همکاری مراکز دولتی صدور گواهی الکترونیکی ریشه و براساس ضوابط آن مرکز حداکثر تا پایان سال دوم برنامه نسبت به راه‌اندازی مرکز صدور گواهی الکترونیکی میانی اقدام نماید.

۵۵۵ ۱۲۱ - به منظور شفافیت در مبادلات اقتصادی و تشخیص درآمدهای مؤدیان مالیاتی و مالیات بر ارزش افزوده، وزارت بازرگانی مکلف است با هماهنگی سازمان امور مالیاتی کشور و شورای اصناف کشور تا پایان سال دوم برنامه صاحبان مشاغل را بر اساس اولویت،

ملزم به استفاده از سامانه‌های صندوق فروش (مکانیزه فروش) نماید.

معادل هزینه‌های انجام شده بابت خرید، نصب و راه‌اندازی دستگاه سامانه صندوق فروش (مکانیزه فروش) توسط صاحبان مشاغل مذکور از درآمد مشمول مالیات مؤدیان مزبور (در اولین سال استفاده از سامانه‌های مذکور) قابل کسر است. عدم استفاده صاحبان مشاغل از سامانه صندوق فروش (مکانیزه فروش) در هر سال، موجب محرومیت از معافیت‌های مالیاتی مقرر در قانون برای سال مربوط می‌شود.

سازمان امور مالیاتی موظف است به تدریج و بر اساس اولویت، آن دسته از صاحبان مشاغل که ملزم به استفاده از سامانه صندوق فروش (مکانیزه فروش) هستند را تعیین نماید و تا شهریور ماه هر سال از طریق اطلاع کتبی و رسمی به اتحادیه صنفی مربوطه و نیز درج در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار و روزنامه رسمی کشور اعلام و از ابتداء فروردین ماه سال بعد از آن اعمال نماید.

ماده ۱۲۲ - مدیران اشخاص حقوقی غیردولتی به طور جمعی یا فردی، نسبت به پرداخت مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی و همچنین مالیات‌هایی که اشخاص حقوقی به موجب مقررات قانون مالیات‌های مستقیم و مالیات بر ارزش افزوده مکلف به کسر یا وصول یا ایصال آن بوده و مربوط به دوران مدیریت آنها باشد با شخص حقوقی مسئولیت تضامنی خواهند داشت. این مسئولیت مانع از مراجعه ضامن‌ها به شخص حقوقی نیست.

ماده ۱۲۳ - عوارض وصولی ارزش افزوده و عوارض آلودگی واحدهای تولیدی موضوع بند (الف) و تبصره (۱) ماده (۳۸) قانون مالیات بر ارزش افزوده^(۱) در هر شهرستان به نسبت

۱ - از قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷:

ماده ۳۸ - نرخ عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در رابطه با کالا و خدمات مشمول این قانون، علاوه بر نرخ مالیات موضوع ماده (۱۶) این قانون، به شرح زیر تعیین می‌گردد:

الف - کلیه کالاها و خدمات مشمول نرخ صدر ماده (۱۶) این قانون، یک و نیم درصد (۱/۵٪)؛

...

تبصره ۱ - واحدهای تولیدی آلاینده محیط زیست که استانداردها و ضوابط حفاظت از محیط زیست را رعایت نمی‌نمایند، طبق تشخیص و اعلام سازمان حفاظت محیط زیست (تا پانزدهم اسفند ماه هر سال برای اجراء در سال بعد)، همچنین پالایشگاه‌های نفت و واحدهای پتروشیمی، علاوه بر مالیات و عوارض متعلق موضوع این قانون، مشمول پرداخت یک درصد (۱٪) از قیمت فروش به عنوان عوارض آلاینده می‌باشند. حکم ماده (۱۷) این قانون و تبصره‌های آن به عوارض آلاینده‌گی موضوع این ماده قابل تسری نمی‌باشد.

واحدهایی که در طی سال نسبت به رفع آلاینده‌گی اقدام نمایند، با درخواست واحد مزبور و تأیید سازمان حفاظت محیط

جمعیت بین شهرداری‌ها و دهیاری‌های همان شهرستان توزیع می‌گردد. در صورتی که آلودگی واحدهای بزرگ تولیدی (پنجاه نفر و بیشتر) به بیش از یک شهرستان در یک استان سرایت کند، عوارض آلودگی براساس سیاست‌های اعلامی معاونت به نسبت تأثیرگذاری، در کمیته‌ای مرکب از معاون برنامه‌ریزی استان، فرمانداران شهرستان‌های ذی‌ربط، مدیرکل محیط زیست و مدیرکل امور مالیاتی استان بین شهرستان‌های متأثر توزیع می‌شود.

در صورتی که شهرستان‌های متأثر از آلودگی در دو یا چند استان واقع شده باشند، اعضاء کمیته توزیع‌کننده عوارض آلودگی واحدهای بزرگ (پنجاه نفر و بیشتر) متشکل از نماینده معاونت، معاونین برنامه‌ریزی استان‌های ذی‌ربط، نماینده سازمان حفاظت محیط زیست و نماینده اداره کل مالیاتی براساس سیاست‌های اعلامی معاونت اقدام به توزیع عوارض آلودگی خواهند کرد.

توسعه تعاون

ماده ۱۲۴ - دولت به منظور توسعه بخش تعاون و ارتقاء سهم آن به بیست و پنج درصد (۲۵٪) اقتصاد ملی تا پایان برنامه با رویکرد ایجاد اشتغال، گسترش عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه، با رعایت تکالیف و اختیارات مقرر در قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) اقدامات زیر را انجام می‌دهد:

الف - افزایش سهم تعاونی‌ها به پانزده درصد (۱۵٪) در بازار پولی کشور تا سال چهارم

زیست از فهرست واحدهای آلاینده خارج می‌گردند. در این صورت، واحدهای یاد شده از اول دوره مالیاتی بعد از تاریخ اعلام توسط سازمان مزبور به سازمان امور مالیاتی کشور، مشمول پرداخت عوارض آلاینده می‌شوند. واحدهایی که در طی سال بنا به تشخیص و اعلام سازمان حفاظت محیط زیست به فهرست واحدهای آلاینده محیط زیست اضافه گردند، از اول دوره مالیاتی بعد از تاریخ اعلام توسط سازمان حفاظت محیط زیست مشمول پرداخت عوارض آلاینده می‌شوند.

عوارض موضوع این تبصره در داخل حریم شهرها به حساب شهرداری محل استقرار واحد تولیدی و در خارج از حریم شهرها به حساب تمرکز وجوه موضوع تبصره (۲) ماده (۳۹) واریز می‌شود، تا بین دهیاری‌های همان شهرستان توزیع گردد.

۱- برای ملاحظه متن قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام به انتهای همین مجموعه رجوع شود.

برنامه از طریق فراهم نمودن تسهیلات لازم جهت صدور مجوز فعالیت مؤسسات مالی و پولی و بانک‌های تعاونی.

ب - افزایش سالانه سرمایه بانک توسعه تعاون و صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون در جهت ارتقاء سهم آنها در رشد بخش تعاونی از محل بخشی از منابع مالی جزء (۲) ماده (۲۹) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) در قالب بودجه‌های سنواتی به منظور اعطاء تسهیلات بانکی و پوشش خطرپذیری (ریسک) تعاونی‌های فراگیر ملی با اولویت تعاونی‌های کشاورزی، روستایی و عشایری.

ج - وزارت تعاون و وظایف حاکمیتی و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران و دیگر تشکلهای تعاونی و وظایف تصدی‌گری بخش تعاون را بر عهده خواهند داشت. آیین‌نامه اجرایی این بند با پیشنهاد مشترک وزارت تعاون و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. هرگونه دخالت دولت در امور اجرایی، مدیریتی، مجامع و انتخابات اتاق‌های تعاون ممنوع است. مفاد این بند نافی وظایف قانونی نظارتی وزارت تعاون نیست.

نفت و گاز

ماده ۱۲۵ - الف - وزارت نفت مجاز است با ایجاد فضا و شرایط رقابتی، نسبت به صدور پروانه اکتشاف، توسعه و تولید مورد نیاز برای بهره‌برداری از حداکثر ظرفیت‌ها برای توسعه میدان‌های نفت و گاز و افزایش تولید صیانت شده با حفظ ظرفیت تولید سال ۱۳۸۹ تا

۱ - جزء (۲) ماده (۲۹) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده ۲۹ - باتوجه به بند(د) سیاست‌های کلی، وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع این قانون از جمله شرکت‌های مادر تخصصی و عملیاتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در موارد زیر مصرف می‌شود:

...

۲ - اختصاص سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به‌منظور فقرزدایی، شامل تخفیف‌های موضوع ماده (۳۴) این قانون،

سقف تولید اضافه روزانه یک میلیون بشکه نفت خام و دو بیست و پنج میلیون متر مکعب گاز طبیعی با اولویت میادین مشترک، با تأکید بر توسعه میدان گاز پارس جنوبی، پس از تصویب توجیه فنی و اقتصادی طرح‌ها در شورای اقتصاد و درج در قوانین بودجه سنواتی و نیز مبادله موافقتنامه با معاونت با استفاده از روش‌های زیر اقدام نماید:

۱ - استفاده از انواع روش‌های اکتشاف، توسعه، تولید در دوره زمانی معین در میادین نفت و گاز

تبصره ۵ - شرایط اساسی این روش‌ها با حفظ حق مالکیت و اعمال تصرفات مالکانه برای دولت در سال اول برنامه با پیشنهاد وزارت نفت تهیه و به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد.

۲ - کارسازی انتشار اوراق مالی ریالی و ارزی در داخل و خارج از کشور با رعایت قوانین و مقررات مربوط، بدون تضمین دولت

۳ - استفاده از روش بیع متقابل با رعایت اصول و شرایط موضوع بند (ب) ماده (۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه^(۱)

۱ - بند «ب» ماده (۱۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۱۱: به منظور افزایش ظرفیت تولید نفت و حفظ و ارتقای سهمیه ایران در تولید اوپک، تشویق و حمایت از جذب سرمایه‌ها و منابع خارجی در فعالیتهای بالادستی نفت و گاز به ویژه در میادین مشترک و طرحهای اکتشافی کشور، اطمینان از حفظ و صیانت هرچه بیشتر با افزایش ضریب بازیافت از مخازن نفت و گاز کشور، انتقال و به کارگیری فناوریهای جدید در توسعه و بهره‌برداری از میادین نفتی و گازی و امکان استفاده از روشهای مختلف قراردادی بین‌المللی، به شرکت ملی نفت ایران اجازه داده می‌شود تا سقف تولید اضافی مندرج در بند (ج) این ماده نسبت به انعقاد قراردادهای اکتشافی و توسعه میدانها با تأمین منابع مالی با طرف‌های خارجی یا شرکت‌های صاحب صلاحیت داخلی، متناسب با شرایط هر میدان با رعایت اصول و شرایط ذیل اقدام نماید:

۱ - حفظ حاکمیت و اعمال تصرفات مالکانه دولت بر منابع نفت و گاز کشور
 ۲ - عدم تضمین بازگشت تعهدات ایجاد شده توسط دولت، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های دولتی
 ۳ - منوط کردن بازپرداخت اصل سرمایه، حق الزحمه و یا سود، ریسک و هزینه‌های تأمین منابع مالی و سایر هزینه‌های جنبی ایجاد شده جهت اجرای طرح از طریق تخصیص بخشی از محصولات میدان و یا عواید آن بر پایه قیمت روز فروش محصول

۴ - پذیرش خطرات و ریسک عدم دستیابی به اهداف موردنظر قراردادی، غیراقتصادی بودن میدان و یا ناکافی بودن محصول میدان برای استهلاک تعهدات مالی ایجاد شده توسط طرف قرارداد

۵ - تعیین نرخ بازگشت سرمایه‌گذاری برای طرف قرارداد، متناسب با شرایط هر طرح و با رعایت ایجاد انگیزه برای بکارگیری روش‌های بهینه در اکتشاف، توسعه و بهره‌برداری.

۶ - تضمین برداشت صیانتی از مخازن نفت و گاز در طول دوره قرارداد

تبصره - وزارت نفت می‌تواند در طول برنامه نسبت به انعقاد قرارداد توسعه و تولید از کلیه میادین مشترک شناخته شده اقدام و تلاش لازم را به عمل آورد.

ب - دولت مکلف است بر مبنای سند چشم انداز بیست ساله کشور و سیاست‌های کلی نظام در بخش انرژی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری^(۱) و با پشتوانه کامل کارشناسی «سند

۷ - حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور براساس قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲.

۸ - رعایت مقررات و ملاحظات زیست محیطی

۱ - سیاست‌های کلی نظام در خصوص انرژی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری مصوب ۱۳۸۴/۳/۱:

سیاست‌های کلی انرژی:

الف - سیاست‌های کلی نفت و گاز

۱- اتخاذ تدبیر و راهکارهای مناسب برای گسترش اکتشاف نفت و گاز و شناخت کامل منابع کشور.
۲- افزایش ظرفیت تولید صیانت شده نفت متناسب با ذخایر موجود و بر خورداری کشور از افزایش قدرت اقتصادی و امنیتی و سیاسی.

۳- افزایش ظرفیت تولید گاز، متناسب با حجم ذخایر کشور به منظور تأمین مصرف داخلی و حداکثر جایگزینی با فرآورده‌های نفتی.

۴- گسترش تحقیقات بنیادی و توسعه‌ای و تربیت نیروی انسانی و تلاش برای ایجاد مرکز جذب و صدور دانش و خدمات فنی - مهندسی انرژی در سطح بین‌الملل و ارتقاء فن‌آوری در زمینه‌های منابع و صنایع نفت و گاز و پتروشیمی.
۵- تلاش لازم و ایجاد سازماندهی قانونمند برای جذب منابع مالی مورد نیاز (داخلی و خارجی) در امور نفت و گاز در بخش‌های مجاز قانونی.

۶- بهره‌برداری از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید و فروش و فرآوری و پالایش و معاوضه و انتقال نفت و گاز به بازارهای داخلی و جهانی.

۷- بهینه‌سازی مصرف و کاهش شدت انرژی.

۸- جایگزینی صادرات فرآورده‌های نفت و گاز و پتروشیمی به جای صدور نفت خام و گاز طبیعی.

ب- سیاست‌های کلی سایر منابع انرژی

۱- ایجاد تنوع در منابع انرژی کشور و استفاده از آن با رعایت مسائل زیست‌محیطی و تلاش برای افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر با اولویت انرژی‌های آبی.

۲- تلاش برای کسب فن‌آوری و دانش هسته‌ای و ایجاد نیروگاه‌های هسته‌ای به منظور تأمین سهمی از انرژی کشور و تربیت نیروهای متخصص.

۳- گسترش فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی در امور انرژی‌های گداخت هسته‌ای و مشارکت و همکاری علمی و تخصصی در این زمینه.

۴- تلاش برای کسب فن‌آوری و دانش فنی انرژی‌های نو و ایجاد نیروگاه‌ها از قبیل بادی و خورشیدی و پیل‌های سوختی و زمین گرمایی در کشور.

ملی راهبرد انرژی کشور» را به عنوان سند بالادستی بخش انرژی برای یک دوره زمانی بیست و پنج ساله ظرف حداکثر شش ماه پس از تصویب قانون برنامه تهیه و به تصویب مجلس شورای اسلامی برساند.

تبصره ۵ - وزارتخانه‌های نفت و نیرو موظف هستند با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی ذی ربط «برنامه اجرایی طرح جامع انرژی کشور» را ظرف دوازده ماه پس از تصویب قانون سند ملی راهبرد انرژی کشور تهیه و به تصویب هیأت وزیران برسانند.

ماده ۱۲۶ - به وزارت نفت اجازه داده می‌شود به منظور شناسایی و اکتشاف هرچه بیشتر منابع نفت و گاز در سراسر کشور و نیز انتقال و به کارگیری فناوری‌های جدید در عملیات اکتشافی، در کلیه مناطق کشور به استثناء استان‌های خوزستان، بوشهر و کهگیلویه و بویراحمد با تأکید بر مناطق دریایی و خشکی مشترک با همسایگان که عملیات اکتشافی مربوط با خطرپذیری (ریسک) طرف قرارداد انجام و منجر به کشف میدان قابل تولید تجاری شود، در قالب ارقام مذکور در ماده (۱۲۵) این قانون و در قالب بودجه‌های سنواتی کل کشور و تصویب شورای اقتصاد و مبادله موافقتنامه با معاونت، نسبت به عقد قراردادهای بیع متقابل توأم برای اکتشاف و توسعه میادین جدید از طریق برگزاری مناقصات اقدام و طرف قرارداد را مطابق ضوابط قانونی انتخاب نماید. هزینه‌های اکتشافی اعم از مستقیم و غیرمستقیم در قالب قرارداد منعقد مذکور منظور و به همراه هزینه‌های توسعه از محل فروش محصولات تولیدی همان میدان بازپرداخت خواهد شد.

مجوزهای صادره دارای زمان محدود بوده و در هر مورد توسط وزارت نفت تعیین شده و یک بار نیز قابل تمدید می‌باشد. در صورتی که در پایان مرحله اکتشاف، میدان تجاری در هیچ نقطه‌ای از منطقه کشف نشده باشد، قرارداد خاتمه می‌یابد و طرف قرارداد حق مطالبه هیچ‌گونه وجهی را نخواهد داشت.

ماده ۱۲۷ - به وزارت نفت اجازه داده می‌شود در چهارچوب بودجه سنواتی از محل منابع داخلی شرکت‌های تابعه و منابع خارجی ترجیحاً با مشارکت بخش‌های خصوصی و تعاونی پس از تأیید شورای اقتصاد نسبت به تکمیل دو پالایشگاه میعانات گازی «ستاره خلیج فارس» و «فارس» با ظرفیت اسمی به ترتیب ۳۶۰ هزار و ۱۲۰ هزار بشکه به صورت سرمایه‌گذاری و یا تسهیلات در قالب وجوه اداره شده اقدام نماید.

تا اتمام پروژه‌های موضوع این ماده و بهره‌برداری از آنها استفاده از روش‌های تهاتری برای خرید و فروش فرآورده‌های مورد نیاز با تصویب شورای اقتصاد در موارد ضروری مجاز است.

تهاتر نفت خام و میعانات گازی از شمول این حکم مستثنی است.

دولت مکلف است حداکثر یک سال پس از راه‌اندازی آنها برای واگذاری سهام خود در چهارچوب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) اقدامات لازم را به عمل آورد.

۱۲۸ ۵۵۵ - به وزارت نفت اجازه داده می‌شود از محل منابع داخلی شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران نسبت به اعطاء تسهیلات در قالب وجوه اداره شده برای سرمایه‌گذاری بخش‌های خصوصی و تعاونی در طرح‌های تکمیل پالایشگاه‌های موجود شامل بهینه‌سازی و بنزین‌سازی با تصویب شورای اقتصاد، اقدام نماید.

۱۲۹ ۵۵۵ - وزارت نفت موظف است:

الف - در راستای اعمال حق حاکمیت و مالکیت بر منابع نفت و گاز و انجام وظایف قانونی خود ضمن ایجاد مدیریت اکتشاف، توسعه و تولید و با تجهیز پست‌های سازمانی، نسبت به به‌کارگیری نیروهای متخصص لازم از طریق انتقال نیروی انسانی موجود برای انجام وظایف مندرج در این قانون و قوانین مرتبط اقدام نماید.

ب - برای فعالیت‌های اکتشاف، توسعه، استخراج و تولید نفت و گاز توسط شرکت‌های تابعه وزارت نفت و شرکت‌های صاحب صلاحیت، با اتخاذ ضوابط تولید صیانتی، پروانه بهره‌برداری بدون حق مالکیت نسبت به نفت و گاز تولیدی صادر و براساس طرح مصوب، بر عملیات اکتشاف، توسعه و تولید شرکت‌های فوق‌الذکر از نظر مقدار تولید و صیانت مخزن و معیارهای سلامتی - ایمنی و زیست محیطی نظارت نماید.

ج - سامانه یکپارچه کنترل و اندازه‌گیری میزان تولید، فرآورش، انتقال، پالایش، توزیع و صادرات نفت خام و گاز طبیعی و فرآورده‌های نفتی را حداکثر تا پایان سال دوم برنامه ایجاد

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

و راه اندازی نماید.

۵ - به منظور افزایش و ارتقاء توان علمی، فناوری و نوآوری در صنعت نفت معادل یک درصد (۱٪) از اعتبارات طرح‌های توسعه‌ای سالانه شرکت‌های تابعه را در طول برنامه، جهت ایجاد ظرفیت (پتانسیل) جذب، توسعه فناوری‌های اولویت‌دار نفت، گاز و پتروشیمی و به کارگیری آنها در صنایع مرتبط و ارتقاء فناوری‌های موجود و بومی‌سازی آنها و کاهش شدت انرژی ضمن مبادله موافقتنامه با معاونت اختصاص دهد و گزارش عملکرد این بند را سالانه به کمیسیون آموزش و تحقیقات مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۱۳۰ ۵۵۵ - به منظور افزایش ضریب بازیافت مخازن کشور در طول برنامه به میزان یک درصد (۱٪)، وزارت نفت موظف است طی سال اول برنامه، برنامه جامع صیانتی و ازدیاد برداشت از مخازن هیدروکربوری را با رعایت اولویت‌بندی مخازن به تفکیک نواحی خشکی و مناطق دریایی تهیه و برای حسن اجرای آن اقدامات لازم را به عمل آورد.

۱۳۱ ۵۵۵ - وزارت نفت مکلف است به منظور افزایش خدمات سوخت‌رسانی به کشتی‌ها (بانکرینگ) و خدمات جانبی در خلیج فارس و دریای عمان به میزان سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از طریق بخش غیردولتی، طرح جامع مربوط را تدوین و اجراء نماید. وزارت نفت مجاز است حمایت لازم را از بخش غیردولتی در این زمینه به عمل آورد.

۱۳۲ ۵۵۵ - دولت دو درصد (۲٪) از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و گاز طبیعی را به ترتیب یک سوم به استان‌های نفت‌خیز و گازخیز و دوسوم به شهرستان‌ها و مناطق کمتر توسعه‌یافته جهت اجرای برنامه‌های عمرانی در قالب بودجه‌های سنواتی اختصاص دهد.

برق

۱۳۳ ۵۵۵ - به منظور تنوع در عرضه انرژی کشور، بهینه‌سازی تولید و افزایش راندمان نیروگاه‌ها، کاهش اتلاف و توسعه تولید همزمان برق و حرارت، شرکت توانیر و شرکت‌های وابسته و تابعه وزارت نیرو موظفند:

الف - با استفاده از منابع حاصل از فروش نیروگاه‌های موجود یا در دست اجراء و سایر اموال و دارایی‌های شرکت‌های مذکور و با رعایت قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل

چهل و چهارم (۴۴) نسبت به پرداخت یارانه خرید برق از تولیدکنندگان برق پراکنده با مقیاس کوچک و ظرفیت‌های تولید برق مشترکین از طریق عقد قراردادهای بلندمدت و همچنین تبدیل تا دوازده هزار (۱۲,۰۰۰) مگاوات نیروگاه گازی به سیکل ترکیبی اقدام نمایند. تبصره ۵ - در صورت تمایل بخش‌های غیردولتی به تبدیل نیروگاه‌های گازی موجود خود به سیکل ترکیبی، شرکت توانیر و شرکت‌های وابسته و تابعه وزارت نیرو می‌توانند از محل منابع موضوع بند (الف) این ماده نسبت به پرداخت تسهیلات در قالب وجوه اداره شده به آنها اقدام نمایند.

ب - به شرکت توانیر و شرکت‌های وابسته و تابعه وزارت نیرو اجازه داده می‌شود نسبت به انعقاد قراردادهای بلند مدت خرید تضمینی برق تولیدی از منابع انرژی‌های نو و انرژی‌های پاک با اولویت خرید از بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام نمایند. قیمت خرید برق این نیروگاه‌ها علاوه بر هزینه‌های تبدیل انرژی در بازار رقابتی شبکه سراسری بازار برق، با لحاظ متوسط سالانه ارزش وارداتی یا صادراتی سوخت مصرف نشده، بازدهی، عدم انتشار آلاینده‌ها و سایر موارد به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد.

تبصره ۵ - وزارت نیرو مجاز است با رعایت قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)^(۱) منابع مورد نیاز این جزء را از محل منابع حاصل از فروش نیروگاه‌ها و سایر دارایی‌ها از جمله اموال منقول و غیرمنقول، سهام و سهم‌الشرکه خود و سایر شرکت‌های تابعه و وابسته و بنگاه‌ها، تأمین و تمهیدات لازم را برای این نیروگاه‌ها جهت استفاده در شبکه سراسری برق فراهم نماید.

ج - از توسعه نیروگاه‌های با مقیاس کوچک تولید برق توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی حمایت نماید.

۵ - وزارت نیرو مجاز است در طول برنامه نسبت به افزایش توان تولیدی برق تا بیست و پنج هزار (۲۵,۰۰۰) مگاوات از طریق سرمایه‌گذاری بخش‌های عمومی، تعاونی و خصوصی اعم از داخلی و خارجی و یا منابع داخلی شرکت‌های تابعه و یا به صورت روش‌های متداول

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

سرمایه‌گذاری از جمله ساخت، بهره‌برداری و تصرف (BOO) و ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) اقدام نماید.

تبصره ۵ - سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی از میزان بیست و پنج هزار (۲۵,۰۰۰) مگاوات مذکور در این بند، حداقل ده هزار (۱۰,۰۰۰) مگاوات است.

ه - وزارت نیرو حسب درخواست نسبت به صدور مجوز صادرات و عبور (ترانزیت) برق از نیروگاه‌های با سوخت غیریارانه‌ای متعلق به بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام نماید.

و - وزارت نیرو مکلف است در صورت نیاز با حفظ مسئولیت تأمین برق، به منظور ترغیب سایر مؤسسات داخلی به تولید هرچه بیشتر نیروی برق از نیروگاه‌های خارج از مدیریت آن وزارتخانه، براساس دستورالعملی که به تأیید شورای اقتصاد می‌رسد، نسبت به خرید برق این نیروگاه‌ها اقدام نماید.

ز - چنانچه بخش خصوصی با سرمایه خود تلفات انرژی برق را در شبکه انتقال و توزیع کاهش دهد، وزارت نیرو موظف است نسبت به خرید انرژی بازیافت شده با قیمت و شرایط در دوره زمانی که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد اقدام و یا مجوز صادرات به همان میزان را صادر نماید.

تبصره ۵ - آیین‌نامه اجرایی مربوط به این بند باید ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب وزیر نیرو برسد.

ح - قیمت انرژی برای واحدهایی که مصرف سالانه سوخت آنها بیش از دو هزار متر مکعب معادل نفت کوره و یا قدرت مورد استفاده آنها بیش از دو مگاوات است، در صورت عدم رعایت معیارها و ضوابط موضوع دستورالعمل‌های این ماده، که به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد، با ارائه فرصت مناسب افزایش می‌یابد.

۱۳۴ ۵۵۵ - به منظور اعمال صرفه‌جویی، تشویق و حمایت از مصرف‌کنندگان در راستای منطقی کردن و اصلاح الگوی مصرف انرژی و برق، حفظ ذخایر انرژی کشور و حفاظت از محیط زیست به وزارتخانه‌های نیرو، نفت و صنایع و معادن اجازه داده می‌شود براساس دستورالعملی که حداکثر تا پایان سال اول برنامه به تصویب شورای اقتصاد می‌رسد نسبت به اعمال مشوق‌های مالی جهت رعایت الگوی مصرف و بهینه‌سازی مصرف انرژی، تولید محصولات کم مصرف و با استاندارد بالا اقدام نمایند. منابع مالی مورد نیاز اجرای این ماده از

محل وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، منابع داخلی شرکت‌های تابعه وزارتخانه‌های نفت، نیرو و صنایع و معادن و یا فروش نیروگاه‌ها و سایر دارایی‌ها از جمله اموال منقول و غیرمنقول، سهام و سهم‌الشرکه وزارت نیرو و سایر شرکت‌های تابعه و وابسته و بنگاه‌ها در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌شود.

تبصره ۱- کلیه محصولات و تجهیزات انرژی بر وارداتی مشمول رعایت استاندارد اجباری مصوب می‌باشند. وزارت بازرگانی و گمرک جمهوری اسلامی ایران موظف به رعایت مفاد این ماده هستند.

تبصره ۲- به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود، برای صرفه‌جویی در مصرف انرژی با حفظ و عدم کاهش میزان بهره‌مندی قبلی، نسبت به انعقاد قرارداد با بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام نمایند. مبلغ قرارداد فقط از محل صرفه‌جویی ناشی از کاهش مصرف به شرح قرارداد در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت قابل تأمین و پرداخت است. دستورالعمل این تبصره با پیشنهاد وزارتخانه‌های نیرو و نفت و معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۳- وزارت نیرو مجاز است برای مدیریت بار شبکه برق کشور در طول برنامه، مشترکین کشور را به کتور هوشمند مجهز نماید.

انرژی‌های پاک

ماده ۱۳۵ - الف - طرح جامع صیانت از نیروگاه‌های هسته‌ای توسط سازمان انرژی اتمی با همکاری وزارت کشور، وزارت امور خارجه، معاونت و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط حداکثر تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره - اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی ملزم به رعایت مفاد طرح جامع موضوع این ماده می‌باشند.

ب - به منظور استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای برای تولید برق، دولت در طول برنامه اقدامات زیر را انجام دهد:

۱ - تدوین برنامه بیست‌ساله تولید برق از انرژی هسته‌ای

۲ - مکان‌یابی برای احداث نیروگاه‌های هسته‌ای و توسعه چرخه سوخت هسته‌ای

- ۳ - استفاده از روش‌های مختلف سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی برای احداث نیروگاه‌های هسته‌ای
- ۴ - همکاری و بهره‌گیری از صاحبان دانش فنی سازنده نیروگاه هسته‌ای جهت ساخت نیروگاه در کشور
- ۵ - برنامه‌ریزی برای تأمین سوخت موردنیاز نیروگاه‌های هسته‌ای در داخل کشور
- ۶ - برنامه‌ریزی جهت احداث رآکتورهای هسته‌ای تحقیقاتی در کشور در راستای اهداف صلح‌آمیز هسته‌ای و به منظور تأمین و تهیه رادیوداروها، فعالیت‌های تحقیقاتی و کشاورزی هسته‌ای
- ۷ - تهیه برنامه جامع اکتشاف اورانیوم و تأمین مواد اولیه سوخت هسته‌ای در داخل کشور
- ج - پرداخت حق پرتوکاری و اشعه فقط به کارکنان کاربر دستگاه یا چشمه تولیدکننده اشعه، شاغل در معادن و کارخانه‌های وابسته به چرخه سوخت و فرآوری اورانیوم که در معرض مستقیم اشعه و مواد پرتوزا می‌باشند، متناسب با دریافت اشعه در دوره اشتغال بر اساس دستورالعملی که توسط سازمان انرژی اتمی ایران پیشنهاد شده و به تأیید معاونت می‌رسد، صورت می‌گیرد.
- ۵ - سازمان انرژی اتمی موظف است دفن پسماندها را فقط در چهارچوب نظام ایمنی هسته‌ای مصوب هیأت وزیران و مقررات مرتبط انجام دهد.
- ماده ۱۳۶ - هرگونه احداث مستحذات جدید، تملک، جابه‌جایی، صدور سند و تغییر کاربری اراضی در محدوده ایمنی نیروگاه‌ها و تأسیسات هسته‌ای به عنوان سکونت‌گاه دائم ممنوع است و حقوق صاحبان حق در اراضی و املاک واقع در محدوده مذکور، بر اساس قانون «نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت» تأمین می‌گردد. تملک و تصرف املاک مذکور پس از پرداخت نقدی بهای آن به مالکان به قیمت کارشناسی امکان‌پذیر است.
- تبصره - الزامات، مقررات و مصوبات نظام ایمنی هسته‌ای کشور که توسط مرکز نظام ایمنی سازمان انرژی اتمی ایران در زمینه فناوری هسته‌ای و پرتوی ابلاغ می‌شود، برای کلیه دستگاه‌های اجرایی و اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی مرتبط، لازم‌الاجراء است.
- ماده ۱۳۷ - مقررات مالی، معاملاتی و استخدامی سازمان انرژی اتمی ایران و شرکت‌های

تابعه و دستگاه‌های وابسته در بخش فعالیت‌های تخصصی بدون الزام به رعایت قانون محاسبات عمومی کشور و قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر قوانین و مقررات عمومی مجری خواهد بود.

مصادیق امور تخصصی و غیرتخصصی و مقررات یادشده حاکم بر امور تخصصی بنا به پیشنهاد سازمان مذکور و تأیید معاونت و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس جمهور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

اجرای مقررات مذکور در سقف اعتبارات مصوب مجاز است.

تبصره - اقداماتی که در اجرای این ماده و مواد (۱۳۵) و (۱۳۶) به عمل می‌آید نباید مغایر با مصوبات شورای عالی امنیت ملی باشد.

۱۳۸ ۵۵۵ - کلیه سازمان‌ها و شرکت‌های مشمول قانون برنامه که به منظور کاهش انتشار گازهای آلاینده در چهارچوب ساز و کارهای بین‌المللی موجود، مانند ساز و کار توسعه پاک (CDM)، موفق به اخذ گواهی کاهش انتشار می‌شوند، مجاز به واگذاری یا فروش آن طی سال‌های برنامه می‌باشند. هفتاد درصد (۷۰٪) وجوه حاصله جزء درآمدهای داخلی شرکت ذی‌ربط منظور می‌شود و هزینه‌های مربوط به اخذ گواهی‌های مزبور از همین محل قابل تأمین و پرداخت خواهد بود. سی درصد (۳۰٪) باقیمانده به خزانه کل کشور واریز می‌شود.

۱۳۹ ۵۵۵ - به‌منظور ایجاد زیرساخت‌های تولید تجهیزات نیروگاه‌های بادی و خورشیدی و توسعه کاربرد انرژی‌های پاک و افزایش سهم تولید این نوع انرژی‌ها در سبد تولید انرژی کشور، دولت مجاز است با حمایت از بخش‌های خصوصی و تعاونی از طریق وجوه اداره شده و یارانه سود تسهیلات، زمینه تولید تا پنج هزار مگاوات انرژی بادی و خورشیدی در طول برنامه متناسب با تحقق تولید را فراهم سازد.

منابع آب

۱۴۰ ۵۵۵ - به منظور مدیریت جامع (به هم پیوسته) و توسعه پایدار منابع آب در کشور:
الف - در راستای ایجاد تعادل بین تغذیه و برداشت از سفره‌های آب زیرزمینی در کلیه دشت‌های کشور، وزارت نیرو نسبت به اجرای:

۱ - پروژه‌های سازه‌ای و غیرسازه‌ای در سطح تمامی دشت‌های کشور با اولویت دشت‌های

ممنوعه آبی

۲- اقدامات حفاظتی و جلوگیری و مسلوب‌المنفعه نمودن برداشت‌های غیرمجاز از منابع آب زیر زمینی در چهارچوب قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه

۳- نصب کنتورهای حجمی بر روی کلیه چاه‌های آب محفوره دارای پروانه با هزینه مالکان آن

۴- اعمال سیاست‌های حمایتی و تشویقی

۵- اجرای نظام مدیریتی آب کشور بر اساس سه سطح ملی، حوضه‌های آبریز و استانی به نحوی اقدام نماید که تا پایان برنامه با توجه به نزولات آسمانی، تراز منفی سفره‌های آب زیرزمینی در این دشت‌ها نسبت به سال آخر برنامه چهارم حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) (دوازده و نیم درصد (۱۲/۵٪) از محل کنترل آب‌های سطحی و دوازده و نیم درصد (۱۲/۵٪) از طریق آبخیزداری و آبخوانداری) با مشارکت وزارت جهاد کشاورزی بهبود یافته و با استقرار نظام بهره‌برداری مناسب از دشت‌های موضوع این بند اهداف پیش‌بینی شده را تحقق بخشد.

ب- وزارت جهاد کشاورزی طرح‌های تعادل بخشی نظیر آبخیزداری، آبخوانداری، احیاء قنوات، بهبود و اصلاح روش‌های آبیاری و استقرار نظام بهره‌برداری مناسب دشت‌های موضوع بند «الف» را به نحوی اجراء نماید که اهداف پیش‌بینی شده تحقق یابد.

ج- واردات و صادرات آب به کشورهای منطقه و اجرای طرح‌های مشترک آبی با کشورهای همجوار با رعایت منافع ملی و توجیه‌های فنی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی با تأیید شورای اقتصاد مجاز است.

د- واحدهای تولیدی، صنعتی، دامداری، خدماتی و سایر واحدهایی که فاضلاب با آلاینده‌گی بیش از حد مجاز استانداردهای ملی تولید می‌نمایند، موظفند تأسیسات جمع‌آوری فاضلاب، تصفیه و دفع بهداشتی پساب را اجراء نمایند. واحدهای متخلف جریمه می‌شوند.

ه- دولت موظف است اعتبارات لازم را در قالب بودجه سنواتی به منظور تسریع در اجرای طرح‌های استحصال، تنظیم، انتقال و استفاده از حبابه کشور از رودخانه‌های مرزی و منابع مشترک آب منظور نماید.

ماده ۱۴۱- الف- به منظور افزایش بهره‌وری آب کشاورزی، وزارت نیرو مکلف است

نسبت به اصلاح تخصیص‌ها و پروانه‌های موجود آب و تحویل حجمی آب به شکل‌های آب‌بران به‌نحوی اقدام نماید که سالانه حداقل یک درصد (۱٪) از حجم آب مصارف موجود به ویژه در دشت‌های با بیلان آب زیرزمینی منفی کاهش یابد تا آب صرفه‌جویی شده در جهت توسعهٔ اراضی جدید بخش کشاورزی یا سایر مصارف با روش‌های نوین آبیاری مورد استفاده قرار گیرد.

ب- وزارت نیرو مکلف است تا پایان برنامه به تدریج نسبت به صدور سند بهره‌برداری آب برای تمامی حقایقه‌داران و دارندگان مجوز تخصیص آب اقدام نماید. مبادله این اسناد با اطلاع وزارت نیرو (شرکت‌های آب منطقه‌ای) و با رعایت قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغات و اصلاحات بعدی آن و همچنین رعایت حفظ سطح کشت در بازارهای محلی مجاز است.

ج- دولت مکلف است در تهیه و اجرای همزمان طرح‌های تأمین آب و طرح‌های مکمل نظیر احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی و تجهیز و نوسازی اراضی پایین دست و طرح‌های حفاظت خاک و آبخیزداری در حوزه‌های بالادست سدهای مخزنی هماهنگی لازم را به‌عمل آورد.

د- دولت شبکه‌های اصلی و فرعی آبیاری و زهکشی اراضی آبخور سدهای احداث شده را گسترش دهد به‌نحوی که سالانه حداقل بیست واحد درصد نسبت به عملکرد طرح‌های سال قبل افزایش یابد.

ماده ۱۴۲- به‌منظور تقویت بازارهای محلی و منطقه‌ای و توجه به ارزش آب:

الف- به وزارت نیرو اجازه داده می‌شود خرید آب استحصالی و پساب تصفیه شده از سرمایه‌گذاران اعم از داخلی و خارجی، آب مازاد ناشی از صرفه‌جویی حقایقه‌داران در بخش‌های مصرف و همچنین هزینه‌های انتقال آب توسط بخش غیردولتی را با قیمت توافقی یا با پرداخت یارانه براساس دستورالعمل مصوب شورای اقتصاد، تضمین نماید.

ب- سرمایه‌گذاری و مالکیت، مدیریت و بهره‌برداری سدها و شبکه‌های آبرسانی با حفظ کلیه حقوق حقایقه‌بران، توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی با رعایت سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی و قانون مربوط^(۱) مجاز است.

۱ - سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ابلاغی ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری و قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

ج- به منظور جمع‌آوری آب‌های سطحی و هرز آب‌های پراکنده و نیز استفاده و جمع‌آوری نزولات آسمانی در فصل‌های غیرزراعی برای بهبود کشاورزی، وزارت نیرو موظف است در دو سال اول برنامه نسبت به احیاء آب‌بندان‌های شناخته شده اقدام و در صورت نیاز آب‌بندان‌های جدید احداث نماید.

کشاورزی

۱۳۳۵-۱۴۳- به منظور حفظ ظرفیت تولید و نیل به خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی و دامی از جمله گندم، جو، ذرت، برنج، دانه‌های روغنی، چغندر قند و نیشکر، گوشت سفید، گوشت قرمز، شیر و تخم مرغ، اصلاح الگوی مصرف براساس استانداردهای تغذیه، گسترش کشاورزی صنعتی و دانش بنیان، فراهم نمودن زیرساخت‌های امنیت غذایی و ارتقاء ارزش افزوده بخش کشاورزی بر مبنای ملاحظات توسعه پایدار سالانه به میزان هفت درصد (۷٪) نسبت به سال ۱۳۸۸ در طول برنامه اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- ارتقاء راندمان آبیاری بخش به حداقل چهل درصد (۴۰٪) در سال آخر برنامه از طریق اجرای عملیات زیربنایی آب و خاک از جمله طرح‌های تجهیز و نوسازی، توسعه شبکه‌ها، زهکش‌ها و روش‌های نوین آبیاری و اجرای عملیات به‌زراعی و به‌نژادی

ب- تحویل آب مورد نیاز کشاورزان به صورت حجمی براساس الگوی کشت هر منطقه و با استفاده از مشارکت بخش غیردولتی

ج- ارتقاء شاخص بهره‌وری مصرف آب در بخش کشاورزی و افزایش تولید محصول به ازاء واحد حجم مصرفی

د- گسترش مبارزه تلفیقی با آفات و بیماری‌های گیاهی، مصرف بهینه سموم، کودشیمیایی، مواد زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و داروهای دامی و همچنین مبارزه زیست‌شناختی (بیولوژیکی) و توسعه کشت زیستی (ارگانیک) مدیریت تلفیقی تولید و اعمال استانداردهای ملی کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی در راستای پوشش حداقل بیست و پنج درصد (۲۵٪) سطح تولید تا پایان برنامه

ه- برون‌سپاری فعالیت‌های غیرحاکمیتی و تصدیگری‌های بخش کشاورزی به بخش‌های خصوصی و تعاونی با تأکید بر به‌کارگیری کارشناسان تعیین صلاحیت شده عضو سازمان نظام

مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی و سازمان نظام دامپزشکی به عنوان ناظر و یا مشاور فنی مزارع کشاورزی و واحدهای دامی و دامپروری و آبیاری پروری، تعاونی‌ها و تشکل‌های بخش کشاورزی

و- نوسازی ماشین‌آلات کشاورزی و خارج از رده کردن حداقل (۲۰۰) هزار دستگاه ماشین‌آلات فرسوده کشاورزی و توسعه ماشینی کردن (مکانیزاسیون) بر مبنای اقلیم و شرایط و همچنین قابلیت و توانایی کشاورزان هر منطقه به گونه‌ای که در پایان برنامه، ضریب نفوذ ماشینی کردن (مکانیزاسیون) از یک اسب بخار در هکتار سال ۱۳۸۸ به (۱/۵) اسب بخار در هکتار در سال آخر برنامه برسد.

ز- ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی (ارگانیک) در سطح مزارع و باغ‌های کشور حداقل در سقف یارانه سال آخر برنامه چهارم و افزایش میزان مصرف این‌گونه کودها به سی و پنج درصد (۳۵٪) کل کودهای مصرفی در پایان برنامه

ح- صدور سند مالکیت کلیه اراضی کشاورزی توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور تا پایان برنامه

ط- گسترش پوشش بیمه تولیدات بخش کشاورزی و عوامل تولید به میزان حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) تولیدات تا پایان برنامه

ی- دولت به منظور تجهیز منابع برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، بخشی از منابع خود را که در چهارچوب بودجه سالانه مشخص خواهد شد از طریق دستگاه اجرایی ذی‌ربط به عنوان کمک به تشکیل و افزایش سرمایه صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی و یا به صورت وجوه اداره شده در اختیار صندوق‌های مذکور قرار دهد. مبالغ پرداختی به صندوق‌ها به هزینه قطعی منظور می‌شود.

۱۴۴ هـ- به منظور حمایت از بخش کشاورزی، پایداری تولید و توسعه صادرات و رقابت‌پذیری و کاهش قیمت تمام شده وزارتخانه‌های صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، بازرگانی و مسکن و شهرسازی با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی هماهنگ براساس تفاهم‌نامه‌ای که به تأیید معاونت می‌رسد، نسبت به حمایت هدفمند از استقرار و گسترش صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی توسط بخش غیردولتی در قطب‌های تولیدی اقدام نمایند.

۱۴۵ هـ- به منظور اقتصادی و رقابتی نمودن تولید و افزایش صادرات محصولات

کشاورزی، ساماندهی مدیریت منابع، حفاظت از منابع پایه و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی:

الف- حمایت از تولید محصولات کشاورزی در قالب جبران بخشی از یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی، کمک‌های بلاعوض، پرداخت یارانه و سایر مشوق‌ها با اولویت رعایت الگوی کشت بهینه ملی - منطقه‌ای براساس آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد وزارت جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب- از ابتدای برنامه، وزارت بازرگانی و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی قبل از واردات کالاها و یا محصولات بخش کشاورزی اعم از خام و یا فرآوری شده و یا مواد اولیه غذایی مورد نیاز صنایع غذایی و تبدیلی موظفند از وزارت جهاد کشاورزی مجوز لازم را اخذ نمایند. دولت مکلف است به منظور حمایت از تولیدات داخلی، برای واردات کلیه کالاها و محصولات بخش کشاورزی تعرفه مؤثر وضع نماید به گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد.

تبصره ۱- واردات نهاده‌های تولید بخش کشاورزی از قبیل بذر، نهال، کود و سم با هماهنگی و اخذ مجوز وزارت جهاد کشاورزی از اعمال تعرفه مؤثر مستثنی می‌باشد.

تبصره ۲- مسئولیت انتخاب ابزار تعرفه‌ای، تعیین سهمیه مقداری، زمان ورود و مقدار تعرفه برای کالاهای کشاورزی و فرآورده‌های غذایی با وزارت جهاد کشاورزی خواهد بود.

ج- عملیات تولید، فرآوری، ذخیره‌سازی، قرنطینه و بازرسانی محصولات، نهاده‌ها و کالاهای کشاورزی نوپدید، ارابه خدمات نوین کشاورزی، عاملین و گواهی‌کنندگان فرآیندها براساس مقررات و استانداردهایی خواهد بود که توسط وزارت جهاد کشاورزی در سال اول برنامه تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۴۶- به منظور افزایش تولید و ارتقاء بهره‌وری و بازده زمین‌های کشاورزی در واحد هکتار، دولت حمایت‌های حقوقی و مالی لازم را از تشکیل تشکلهای حقوقی با اولویت تعاونی‌های تولید کشاورزی در جهت اعمال مدیریت واحد یا اتخاذ سیاست‌های تشویقی برای یکپارچه‌سازی زمین‌های کشاورزی به عمل می‌آورد.

ماده ۱۴۷- به منظور توانمندسازی ساختار مدیریت منابع طبیعی و آب‌خیزداری کشور اقدام‌های زیر انجام می‌شود:

الف- ارزش اقتصادی (کارکردهای بازاری و غیربازاری) منابع طبیعی، هزینه‌ها و منافع اجتماعی طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی، توسعه‌ای در مطالعات امکان‌سنجی طرح‌ها و پروژه‌ها ملاک عمل قرار گیرد.

ب- به منظور رفع معارض از اراضی دولتی و ملی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور حسب مورد پس از تأیید بالاترین مقام دستگاه اجرایی مربوط، از پرداخت هزینه‌های دادرسی معاف است.

ج- وزارت جهادکشاورزی (سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور) موظف است ظرف مدت یک‌سال اول برنامه بدون رعایت تشریفات مناقصه، مدیریت، احداث، نگهداری، توسعه و بهره‌برداری پارک‌های جنگلی و مراتع قابل درختکاری، نهالستان‌های متروکه و اراضی واقع در کاربری‌های سبز و کمربند سبز شهرها را در محدوده و حریم شهرها با حفظ مالکیت دولت و کاربری طبق مورد توافق شهرداری و سازمان مذکور بدون دریافت حقوق مالکانه به شهرداری مربوطه به منظور توسعه فضای سبز و استفاده بهینه واگذار نماید.

۱۴۸- دولت مکلف است جهت اصلاح الگوی بهره‌برداری از جنگل‌ها، مراتع و آب و خاک اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- جایگزینی سوخت فسیلی و انرژی‌های تجدیدپذیر به جای سوخت هیزمی

ب- توسعه زراعت چوب و تشدید مبارزه با قاچاق چوب و محصولات جنگلی و مرتعی و حذف تعرفه واردات چوب و امکان واردات چوب عمل‌آوری نشده

ج- ساماندهی جنگل‌ها و حمایت از تولید دام به روش صنعتی

د- ساماندهی ساخت و ساز در مناطق جنگلی بر اساس قوانین و مقررات ذی‌ربط

هـ- توسعه جنگل‌های دست کاشت

و- اجرای عملیات آبخیزداری تا سطح هشت میلیون هکتار تا پایان برنامه

ز- اجرای عملیات بیابان‌زدایی و کنترل کانون‌های بحران

تبصره- بهره‌برداری از جنگل‌ها فقط در چهارچوب مصوبات هیأت وزیران ممکن است و بهره‌برداری از مراتع و زیستگاه‌های طبیعی تنها بر مبنای توان بوم‌شناختی (اکولوژیک) و ضرورت حفظ آنها مجاز و مازاد بر آن ممنوع است. متخلف از احکام این تبصره علاوه بر جبران خسارت، ملزم به پرداخت جریمه‌ای معادل، تا دوبرابر قیمت جنگل و یا مرتع و زیستگاه مورد بهره‌برداری یا تلف شده است.

ماده ۱۴۹- دولت مجاز است با هدف تأمین امنیت غذایی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- حمایت مالی از توسعه کشتارگاه‌های صنعتی و بهبود کشتارگاه‌های سنتی و نیمه صنعتی توسط بخش غیردولتی به منظور ارتقاء شاخص بهداشت کشتار انواع دام
ب- ارتقاء سطح کلی حمایت از کشاورزی به حداقل سی و پنج درصد (۳۵٪) ارزش تولید این بخش

ج- حمایت از افزایش تولید پروتئین حیوانی حاصل از انواع دام، طیور و آبزیان
تبصره ۱- وزارت جهاد کشاورزی مجاز است به منظور کنترل بیماری‌های دامی، تضمین سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی و امنیت غذایی، از طریق ادارات و سازمان‌های تابعه و با همکاری سازمان نظام دامپزشکی، سامانه هوشمند مراقبت بیماری‌های دامی و هویت‌دار نمودن جمعیت دامی کشور را مستقر نماید.

تبصره ۲- دولت برنامه تأمین سلامت غذا از مزرعه تا سفره را طی سال اول برنامه تصویب و اقدامات قانونی لازم برای اجرای آن را به عمل آورد.

صنعت، معدن

ماده ۱۵۰- وزارت صنایع و معادن موظف است به منظور تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران در قالب تدوین راهبرد (استراتژی) توسعه صنعتی و معدنی با هماهنگی معاونت در زیربخش‌های برگزیده صنعت و معدن، در جهت تحقق هدف رشد تولید صنعتی و معدنی با رعایت محورهای راهبردی ذیل به گونه‌ای اقدام کند که نرخ رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن افزایش یابد:

الف- ارتقاء سطح رقابت‌مندی صنایع کشور با تأکید بر توسعه قابلیت‌های فناوری و انتقال نقطه اتکاء مزیت‌های نسبی از مواد اولیه و خام به توانایی‌های فناورانه (تکنولوژیک) و خلق مزیت‌های رقابتی

ب- متنوع‌سازی پایه صادرات صنعتی و افزایش سهم محصولات دارای پردازش بیشتر (صنایع نهایی) در صادرات

ج- توسعه پیوند مناسب صنایع کوچک، متوسط و بزرگ و شکل‌گیری خوشه‌های صنعتی

و نشان تجاری (برند) و تمهید ادغام و شکل گیری بنگاه‌های بزرگ رقابت پذیر

۵- توسعه زنجیره ارزش پایین دستی صنایع واسطه‌ای (پتروشیمی، فلزات اساسی، محصولات معدنی غیرفلزی) از طریق ترغیب گسترش سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی با تأکید بر ایجاد شهرک‌های صنعتی تخصصی غیردولتی

۶- افزایش توانمندی‌ها و قابلیت‌های طراحی، تدارک، ساخت، گسترش همکاری صنعت و دانشگاه، ساخت تجهیزات و ماشین آلات صنعتی، تعمیق تعامل صنایع با شهرک‌های فناوری و پارک‌های علم و فناوری و افزایش مستمر سهم صنایع مبتنی بر فناوری‌های برتر (صنایع نوین) در ترکیب تولید صنعتی، نوسازی و ارتقاء بهره‌وری صنایع و معادن

۷- تقویت‌ساز و کارهای تمهیدی و نظارتی اجرای «قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به‌منظور صدور خدمات مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲»^(۱)

تبصره ۵- کلیه فعالیت‌ها و اقدامات غیرحاکمیتی مذکور در این ماده توسط بخش‌های غیردولتی انجام می‌پذیرد.

ماده ۱۵۱- الف- به منظور حمایت از سرمایه‌گذاری خطرپذیر در صنایع نوین به دولت اجازه داده می‌شود بخشی از سرجمع کل تسهیلات اعطایی سالانه به بخش‌های خصوصی و تعاونی که در قالب اعتبارات وجوه اداره شده برای صنایع نوین در بودجه‌های سالانه منظور می‌شود شامل سود و کارمزد تسهیلات اعطایی را مورد بخشودگی قرار دهد.

آیین‌نامه اجرایی این بند مشتمل بر تعریف دامنه شمول صنایع نوین و دستورالعمل بخشودگی به پیشنهاد مشترک وزارت صنایع و معادن، معاونت، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون ظرف شش ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب- عنوان صندوق «حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک» به صندوق «حمایت از صنایع نوین» تغییر می‌یابد. اساسنامه صندوق مزبور به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

ماده ۱۵۲ - به دولت اجازه داده می‌شود در جهت تقویت سازمان‌های توسعه‌ای از طریق اعمال اصلاحات لازم در اساسنامه و مقررات ناظر بر آنها و حذف موانع سرمایه‌گذاری

صنعتی و معدنی با رویکرد تحرک، کارایی، خوداتکایی و خطرپذیری (ریسک) براساس مصوبات هیأت وزیران و با رعایت قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) اقدام قانونی به عمل آورد.

ماده ۱۵۳ - به منظور تحرک بیشتر تشکل‌های صنفی - حرفه‌ای غیردولتی فعال در بخش صنعت و معدن و استفاده از این تشکل‌ها در پیشبرد برنامه‌ها و سیاستگذاری‌ها، دولت مجاز است جهت بسترسازی برای این تشکل‌ها متناسب با اهداف راهبرد صنعتی، برای ایجاد نظام مهندسی صنعت به شکل خود انتظام فقط با استفاده از منابع بخش‌های غیردولتی، اقدام لازم را به عمل آورد.

ماده ۱۵۴ - طبقه‌بندی واحدهای تولیدی و نحوه اعطاء تسهیلات و تخفیفات به آنها متناسب با میزان تولید، منطقه، رشته‌های صنعتی و معدنی مطابق مصوبه شورای اقتصاد است.

ماده ۱۵۵ - کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند در اجرای پروژه‌های فنی و عمرانی خود ضوابط، مقررات و معیارهای فنی و استانداردهای ملی را رعایت نمایند. خرید هرگونه کالا و خدمات مشمول استاندارد اجباری که فاقد علامت استاندارد ملی ایران باشد توسط دستگاه‌های اجرایی موضوع این ماده ممنوع است.

ماده ۱۵۶ - به منظور توسعه صنایع میانی پتروشیمی و گسترش زنجیره ارزش صادراتی آن: شهرک‌های تخصصی غیردولتی که به منظور توسعه زنجیره‌های ارزش متانول، آمونیاک، استایرن و بوتادین با تصویب دولت تأسیس می‌گردند مشمول مقررات و مزایای مربوط به قانون تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران مصوب ۱۳۶۲^(۲) و اصلاحات بعدی آن بدون

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

۲ - قانون راجع به تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران مصوب ۱۳۶۲/۱۲/۷ با اصلاحات بعدی:

ماده واحده - به منظور ایجاد هماهنگی و استفاده مطلوب از امکانات شهرک‌های صنعتی و ایجاد هرچه بیشتر امکانات زیربنایی و ارائه خدمات ضروری برای متقاضیان، ایجاد واحدهای صنعتی از تاریخ تصویب این قانون، شرکت شهرک‌های صنعتی ایران تأسیس می‌گردد:

۱ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - مجمع عمومی شرکت یاد شده عبارت است از: وزیر صنایع (رییس مجمع)، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رییس سازمان برنامه و بودجه، وزیر جهاد سازندگی، وزیر صنایع سنگین، وزیر نیرو، وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر کشاورزی، وزیر صنایع در مقابل مجلس شورای اسلامی مسؤول امور مربوط به شرکت شهرک‌های

صنعتی ایران می‌باشد.

۲ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - شرکت شهرک‌های صنعتی ایران می‌تواند شرکت‌های شهرک‌های صنعتی در نقاط مختلف ایران تأسیس نماید که هریک دارای شخصیت حقوقی مستقل باشد.

۳ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - رییس هیأت مدیره و مدیرعامل شرکت شهرک‌های صنعتی ایران به پیشنهاد وزیر صنایع و با تصویب مجمع به عنوان معاون وزیر صنایع و رییس هیأت مدیره و مدیرعامل شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و همچنین رییس هیأت مدیره و مدیرعامل هر شرکت فرعی به پیشنهاد رییس هیأت مدیره و مدیرعامل شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و حکم وزیر صنایع تعیین خواهد شد.

۴ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - شرکت‌های شهرک‌های صنعتی مکلفند از طریق واگذاری عین یا منفعت اراضی تحت اختیار خود که در مورد اراضی ملی و دولتی به قیمت منطقه‌ای به شرکت شهرک‌ها واگذار می‌شود، سرمایه اولیه پرداختی دولت را جبران نمایند.

برای تسهیلات بیشتر مالی و تشویق احداث و توسعه شهرک‌های صنعتی در مناطق محروم یا غیر برخوردار با تصویب مجمع، وجوه پرداختی فی مابین شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت‌های تابع و همچنین شرکت‌های تابع به یکدیگر به عنوان کمک‌های بلاعوض محسوب می‌گردد.

انتقال قطعی اراضی به صاحبان واحدهای صنعتی موکول به اخذ پروانه بهره‌برداری است.

۵ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - شرکت شهرک‌های صنعتی ایران و شرکت‌های تابع بر طبق مفاد اساسنامه خود و اصول قانون تجارت اداره می‌گردد و از شمول مقررات مغایر مستثنا بوده و ضوابط استخدامی این شرکت‌ها تابع قانون کار و تأمین اجتماعی جمهوری اسلامی ایران است.

اعتبارات مصوب در بودجه مربوط به نواحی صنعتی پس از تشکیل شرکت شهرک صنعتی مذکور از طریق این شرکت‌ها هزینه می‌شود و نواحی صنعتی که از محل اعتبارات عمرانی در آنها هزینه گردیده است شهرک صنعتی موضوع این قانون تلقی می‌گردد.

۶- استفاده از بودجه عمرانی یا سرمایه اصلی اولیه شرکت برای پرداخت هزینه‌های جاری و خدماتی که پس از آغاز بهره‌برداری از تأسیسات زیربنایی شهرک ضرورت خواهد یافت ممنوع است و کلیه هزینه‌های مربوط به خدمات و امور جاری شهرک صنعتی براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب مجمع عمومی شرکت شهرک‌های صنعتی می‌رسد از صاحبان واحدهای صنعتی موجود در شهرک یا اشخاصی که به نحوی از انحاء اراضی مورد نیاز برای اجرای طرح خود را تهیه نموده‌اند دریافت می‌گردد. موارد و ضوابط و نحوه وصول هزینه‌های مذکور به تفکیک در آیین‌نامه مشخص خواهد شد.

۷ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - تعیین محل شهرک (در منطقه تصویب شده توسط مجمع) و طراحی نقشه شهرک برای نیازهای گوناگون براساس ضوابط اعلام شده توسط وزارت مسکن و شهرسازی انجام خواهد شد و در هر حال شهرک‌های صنعتی از حریم قانونی و استحفاظی شهرها و قانون شهرداری‌ها مستثنا بوده و واگذاری اراضی به متقاضیان و حدود و شرایط و نحوه عمل در این خصوص در اختیار مسؤولان شهرک صنعتی است که براساس آیین‌نامه اجرایی این قانون عمل خواهد کرد.

تشخیص ضرورت‌های فنی و اقتصادی به عهده مجمع عمومی شرکت شهرک‌های صنعتی مربوط می‌باشد.

تبصره - عوارض قانونی تولید صنعتگران از مقررات این بند مستثناست.

۸ (اصلاحی ۱۳۷۶/۳/۱۱) - مجمع عمومی شرکت شهرک‌های صنعتی ایران موظف است با توجه به سیاست‌های دولت جمهوری اسلامی ایران و با تصویب هیأت دولت برای افزایش تعداد شهرک‌ها اقدام لازم را انجام دهد و همچنین مجمع عمومی شرکت‌های تابعه می‌تواند با توجه به نیاز و ضرورت نسبت به توسعه شهرک‌های صنعتی

وابستگی به وزارت صنایع و معادن خواهند بود.

درآمدهای حاصل از قراردادهای بلندمدت تأمین خوراک صنایع میانی پتروشیمی از معافیت‌های صادرات غیرنفتی برخوردارند. آیین‌نامه این ماده مشتمل بر دامنه صنایع مشمول و چهارچوب قراردادهای بلندمدت و سایر ضوابط مربوطه توسط معاونت با همکاری سایر دستگاه‌های مرتبط تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۵۷- در جهت توسعه فعالیت‌های معدنی و ارتقاء نقش معدن در اقتصاد ملی دولت موظف است در سقف بودجه سنواتی:

الف- نقشه‌های پایه زمین‌شناسی، شناسایی، پی‌جویی و اکتشاف عمومی کلیه ظرفیتهای (پتانسیل‌های) معدنی کشور را تهیه و پس از بلوک‌بندی محدوده‌ها، ادامه عملیات را به بخش غیردولتی واگذار نماید.

ب- به‌منظور ساماندهی امر اکتشاف در کشور، پایگاه جامع علوم زمین را با استفاده از اطلاعات کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط تا سال دوم برنامه راه‌اندازی کند.

ج- نسبت به تکمیل زیرساخت‌های لازم برای معادن بزرگ و مناطق معدنی و صنایع انرژی‌بر معدنی کمک نماید.

ماده ۱۵۸- در راستای حمایت از استقرار صنایع در شهرک‌ها و نواحی صنعتی و رقابت‌پذیری تولیدات صنعتی و معدنی:

الف- به دولت اجازه داده می‌شود در قالب بودجه‌های سنواتی کمک‌های لازم به شهرک‌ها و نواحی صنعتی دولتی و غیردولتی به‌ویژه در امور تأمین راه، آب، برق، گاز و تلفن تا ورودی واحدهای مستقر در این شهرک‌ها را در مناطق انجام دهد. دستورالعمل این بند با پیشنهاد وزارت صنایع و معادن به تأیید معاونت می‌رسد.

ب- صدور پروانه بهره‌برداری برای واحدهای صنعتی احداث‌شده با رعایت ضوابط مربوط بلامانع است.

ج- جمله «صدور پروانه تأسیس تنها در مواردی که برخوردار از معافیت مالیاتی می‌باشد

مصوب اقدام نماید.

۹- اساسنامه و حدود اختیارات شرکت شهرک‌های صنعتی ایران با توجه به سیاست عدم تمرکز توسط مجمع عمومی در مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه و به تصویب هیأت دولت خواهد رسید.

مجاز است» از انتهای ماده (۶۶) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت^(۱) حذف می‌شود.

ماده ۱۵۹- به منظور تسهیل و تشویق سرمایه‌گذاری صنعتی و معدنی در کشور اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - معافیت موضوع ماده (۱۳۸) قانون مالیات‌های مستقیم و اصلاحات بعدی^(۲) در طول

۱ - ماده ۶۶ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷: در راستای منظور نمودن معافیت‌های مالیاتی برای سرمایه‌گذاری صنعتی، استثنای مذکور در تبصره (۲) ماده (۱۳۲) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ حذف و صدور پروانه تأسیس تنها در مواردی که برخوردار از معافیت مالیاتی باشد، مجاز است.

۲ - از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ با اصلاحات بعدی:

ماده ۱۳۸ (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - آن قسمت از سود ابرازی شرکت‌های تعاونی و خصوصی که برای توسعه و بازسازی و نوسازی یا تکمیل واحدهای موجود صنعتی و معدنی خود یا ایجاد واحدهای جدید صنعتی یا معدنی در آن سال مصرف گردد از پنجاه درصد (۵۰٪) مالیات متعلق موضوع ماده (۱۰۵) این قانون معاف خواهد بود مشروط بر اینکه قبلاً اجازه توسعه یا تکمیل یا ایجاد واحد صنعتی یا معدنی جدید در قالب طرح سرمایه‌گذاری معین از وزارتخانه ذی‌ربط تحصیل شده باشد. در صورتی که هزینه اجرای طرح یا طرح‌های یادشده در هر سال مازاد بر سود ابرازی همان سال باشد و یا از هزینه طرح سرمایه‌گذاری کمتر باشد شرکت می‌تواند از معافیت مذکور در محاسبه مالیات سود ابرازی سال‌های بعد حداکثر به مدت سه سال و به میزان مازاد مذکور و یا باقیمانده هزینه اجرای کامل طرح بهره‌مند شود.

تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۸۰/۱۱/۲۷) - در صورتی که شرکت، قبل از تکمیل، اجرای طرح را متوقف نماید یا ظرف یک سال پس از مهلت تعیین شده در طرح سرمایه‌گذاری آنرا به بهره‌برداری نرساند، یا ظرف پنج سال پس از شروع بهره‌برداری آنرا تعطیل، منحل یا منتقل نماید معادل معافیت‌های مالیاتی منظور شده در این ماده برای اجرای طرح و جرائم متعلقه موضوع ماده (۱۹۰) این قانون از شرکت وصول خواهد شد.

تبصره ۲ - واحدهای صنعتی جدید که با استفاده از معافیت‌های مندرج در این ماده تأسیس می‌شوند نمی‌توانند از معافیت‌های مالیاتی موضوع ماده (۱۳۲) این قانون استفاده نمایند.

تبصره ۳ (اصلاحی ۱۳۸۲/۵/۲۶) - کارخانه‌های واقع در محدوده آبریز تهران که تعداد کارکنان آن‌ها کمتر از پنجاه نفر نباشند در صورتی که تأسیسات خود را کلاً به خارج از شعاع یکصد و بیست کیلومتری مرکز تهران انتقال دهند براساس ضوابطی که از طرف وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت ذی‌ربط حسب مورد برقرار می‌شود تا ده سال از تاریخ بهره‌برداری در محل جدید از پرداخت مالیات بر درآمد ناشی از فعالیت صنعتی مربوط معاف خواهند بود. کارخانه‌های واقع در شعاع یکصد و بیست کیلومتری تهران و حوزه استحفاظی شهرهای بزرگ (مشهد، تبریز، اهواز، اراک، شیراز و اصفهان) که تأسیسات خود را کلاً به شهرک‌های صنعتی مصوب انتقال دهند، از تاریخ بهره‌برداری در محل جدید از نصف مدت معافیت مالیاتی موضوع این تبصره برخوردار خواهند شد.

تبصره ۴ - از نظر این قانون محدوده آبریز تهران شامل منطقه آبریز غربی رودخانه حبله‌رود گرمسار و منطقه آبریز شرقی رودخانه زیاران و کلیه مناطق رودخانه‌های دماوند، جاجرو، دارآباد، دربند، اوین، فرحزاد، کن، کرج، کردان بوده و

برنامه به میزان پانزده واحد درصد (۱۵٪) افزایش می‌یابد.

ب- میزان معافیت مالیاتی واحدهای صنعتی و معدنی مناطق کمتر توسعه یافته تا سقف معافیت‌های منظور شده در مناطق آزاد تجاری-صنعتی افزایش می‌یابد.

ماده ۱۶۰- تولید انواع خودرو با سوخت دیزل و ورود آن با رعایت قانون ارتقاء کیفی تولید خودرو و سایر تولیدات صنعتی داخلی به کشور آزاد است.

حمل و نقل

ماده ۱۶۱- الف- دولت مجاز است نسبت به برقراری پرواز و جابه‌جایی کالا و مسافر از طریق شرکت‌های داخلی و خارجی متناسب با میزان تقاضای حمل و نقل بین‌المللی از خارج کشور به یک فرودگاه بین‌المللی داخلی کشور و بالعکس اقدام نماید.

ب- دولت مکلف است تا پایان سال اول برنامه نسبت به متنوع سازی نرخ خدمات حمل و نقل هوایی بار و مسافر اقدام نماید و از ابتدای سال سوم برنامه ضمن آزادسازی کامل نرخ حمل و نقل هوایی، خدمات فرودگاهی و شبکه پروازی، لغو تخفیفات تکلیفی و هر گونه معافیت در زمینه بهره‌برداری از خدمات ناوبری هوایی، فرودگاهی، نشست و برخاست، خدمات پروازی، واگذاری اماکن و سایر موارد مرتبط نسبت به واقعی نمودن نرخ آنها اقدام کند.

تبصره- ارایه خدمات کمک ناوبری هوایی و نشست و برخاست به صورت انحصاری بر عهده شرکت فرودگاه‌ها (دولت) خواهد بود.

ج- به منظور ساماندهی امور حمل و نقل هوایی، ارتقاء رقابت‌پذیری با رویکرد لغو انحصارات مربوط به حمل و نقل هوایی شرکت هوایمایی جمهوری اسلامی ایران از جمله

حدود آن عبارت است از:

شمالاً - خط الرأس کوه‌های البرز که آب آن به رشته کوبیر مرکزی جاری می‌شود.

شرقاً - ساحل غربی رودخانه حبله رود گرمسار.

غرباً - ساحل شرقی رودخانه زیاران.

جنوباً - خطوط ممتد از غرب به شرق از محل تقاطع رودخانه زیاران با رودخانه شور تا خط‌القعر دریاچه نمک به سمت غرب تا محل تقاطع با مسیر حبله رود گرمسار.

مواد (۵) و (۷) قانون اصلاح موادی از قانون تأسیس هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۲/۶^(۱) و واگذاری به بخش‌های خصوصی و تعاونی و خدمات‌رسانی بهینه صنعت هوایی و اعمال حاکمیت مناسب، دولت موظف است نسبت به اصلاح وظایف، اختیارات و مسؤولیت‌های سازمان هواپیمایی کشوری با هدف تقویت و متناسب نمودن وظایف و اختیارات حاکمیتی آن سازمان و همچنین اصلاح اساسنامه شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران تا پایان سال دوم برنامه اقدام قانونی نماید.

۵- دولت نسبت به ارتقاء ایمنی هواپیماها، پروازها و فرودگاه‌ها و نیل به استانداردهای بین‌المللی و همچنین پوشش کامل راداری، ناوبری و فرکانسی فضای کشور و فرودگاه‌ها، از طریق تکمیل و یا نوسازی سامانه‌های (سیستم‌های) کمک ناوبری و راداری، ایجاد و بهره‌برداری از زیرساخت‌های ناوبری جهانی ماهواره‌ای و سازماندهی مجدد فضای کشور با هدف کوتاه‌سازی و اقتصادی نمودن دالان‌های هوایی داخلی و بین‌المللی و افزایش پروازهای عبوری تا پایان برنامه اقدام نماید.

ماده ۱۶۲- اجرای قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت سوخت مصوب ۱۳۸۶/۹/۱۸^(۲) تا پایان برنامه تمدید می‌شود.

۱- از قانون اصلاح موادی از قانون تأسیس هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۳/۲/۶:

ماده ۵- سازمان هواپیمایی کشوری به عنوان تنها مرجع انعقاد موافقتنامه‌ها و اجازه‌نامه‌های منعقد بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها می‌باشد و حق بهره‌برداری هوایی به منظور حمل و نقل اشخاص و اشیاء برای استفاده از حقوق مندرج در قراردادها و موافقتنامه‌ها و اجازه‌نامه‌های مربوط به برقراری سرویس‌های هوایی منعقد بین دولت جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورها به شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران واگذار می‌گردد. در صورت عدم اعلام آمادگی جهت برقراری سرویس هوایی از طرف هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران حداکثر در مدت ۶ ماه، سازمان هواپیمایی کشوری مجاز است اجازه بهره‌برداری به سایر شرکت‌های هواپیمایی اعطاء نماید.

ماده ۷- از تاریخ تصویب این قانون نمایندگی کل شرکت‌ها و مؤسسات هواپیمایی خارجی در ایران و همچنین خدمات فنی هواپیما (تعمیرات) به عهده هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. واگذاری خدمات پشتیبانی زمینی سوار و پیاده‌کردن مسافر و تخلیه و بارگیری هواپیماها در فرودگاه‌های کشور برای پروازهای داخلی به استثناء شرکت مذکور و شرکت‌های وابسته با هواپیمایی کشوری است و در مورد هواپیمای خارجی شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران این امر را عهده‌دار خواهد بود و چنانچه در انجام آن کمبود و نارسایی احساس شود سازمان هواپیمایی کشوری می‌تواند با اعلام قبلی به اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی واگذار نماید. با تصویب این قانون سایر قوانین مغایر ملغی و کان‌لم‌یکن می‌گردد.

۲- قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت مصوب ۱۳۸۶/۹/۱۸:

ماده ۱- دولت مکلف است در جهت توسعه حمل و نقل درون شهری و برون شهری کشور و مدیریت بر مصرف سوخت نسبت به بهینه‌سازی عرضه خدمات حمل و نقل (از طریق اصلاح و توسعه شبکه حمل و نقل ریلی، برقی کردن

خطوط و اجراء علائم و تأسیسات و ارتباطات، افزایش سرعت در شبکه ریلی، یکپارچه سازی و ساماندهی مدیریت حمل و نقل، اصلاح قیمت‌ها، ایمن‌سازی و بهبود تردد، بهسازی و از رده خارج نمودن خودروهای فرسوده سبک و سنگین مسافری و باری درون و برون شهری، تبدیل خودروهای بنزین سوز و گازوئیل سوز به دوگانه سوز، الزام معاینه فنی، توسعه ناوگان حمل و نقل همگانی ون و مینی‌بوس و مدی‌بوس و اتوبوس، استفاده از سامانه هوشمند حمل و نقل، ساخت و توسعه شبکه آزادراهها و بزرگراههای بین شهری، حمل ترکیبی کالا از مبدأ تا مقصدنهایی با شبکه ریلی و شبکه مکمل جاده‌ای، الزام به داشتن توقفگاه در انواع کاربریها، احداث توقفگاههای عمومی، ساماندهی و ایجاد توقفگاهها و پایانه‌های بار و مسافر شهری و برون شهری اعم از ریلی و جاده‌ای در نقاط مناسب از شهرها و حومه آن، افزایش امنیت و قابلیت اطمینان و دسترسی، بهینه سازی تقاضای حمل و نقل (از طریق اصلاح فرآیندهای اداری، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات، اصلاح کاربری زمین و آمایش سرزمین، اعمال محدودیتهای ترافیکی، آموزش و فرهنگ‌سازی)، بهینه سازی مصرف انرژی (از طریق عرضه بنزین و گازوئیل در بخشهای حمل و نقل و صنعت و کشاورزی با اولویت کارت هوشمند سوخت، احداث جایگاههای عرضه گاز، حمایت از ابداعات و اختراعات مؤثر در کاهش مصرف سوخت)، بهینه سازی تولید خودرو [از طریق تولید خودروهای گازسوز، تأمین تجهیزات استفاده از گاز توسط خودروها، حمایت از تولید خودروهای برقی، دونیروی (هیبریدی) و کم مصرف، استانداردسازی تولید خودروی سبک و سنگین و موتورسیکلت در مصرف سوخت و کاهش آلاینده‌گی] و خروج بنزین و گازوئیل از سبد حمایتی، حداکثر از ابتدای سال ۱۳۹۱ هجری شمسی اقدام نماید.

ماده ۲- به دولت اجازه داده می‌شود برای اجراء احکام ماده (۱) این قانون اقدامات زیر را به عمل آورد:

- ۱- اعطاء کمکهای بلاعوض یارانه‌ای به بخشهای غیردولتی مرتبط با اهداف این قانون؛
- ۲- تخفیف در حقوق ورودی و سودبازرگانی واردات ناوگان حمل و نقل همگانی، خودروهای کم مصرف، خودروهای گازسوز، نفت‌گاز، برقی و دونیروی (هیبریدی) و قطعات و تجهیزات مربوطه؛
- ۳- تخفیف در حقوق ورودی و سود بازرگانی واردات تجهیزات، تأسیسات، ماشین‌آلات و قطعات مورد نیاز شبکه و ناوگان ریلی (شهری و برون‌شهری) و توسعه آزادراهها و بزرگراهها؛
- ۴- اعطاء تسهیلات بانکی و پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی به بخشهای مرتبط با اهداف این قانون؛
- ۵- تغییر کاربری اراضی و واگذاری زمینهای مورد نیاز احداث جایگاههای عرضه گازطبیعی تا پایان سال ۱۳۹۰ هجری شمسی به قیمت منطقه‌ای پس از تملک و پرداخت بهای عادلانه آنها به صاحبان اراضی؛
- ۶- تعیین و اخذ جریمه، متناسب با مازاد مصرف سوخت و آلاینده‌گی از خودروهای سبک و سنگین به صورت پلکانی؛
- ۷- تعیین و اخذ عوارض، بر مبنای میزان مصرف سوخت و آلاینده‌گی و نوع سوخت از خودروهای تولید داخل و وارداتی از تولیدکنندگان داخلی و واردکنندگان.

ماده ۳- دولت مکلف است نظارت بر اجراء زمانبندی شده طرحها و پروژه‌های مرتبط با اهداف این قانون را با راهکارهایی که در آیین‌نامه‌های اجرائی مشخص خواهد کرد، اعمال نماید و هرشش ماه یکبار گزارش پیشرفت کار را به کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

ماده ۴- توزیع کمک‌ها، یارانه‌ها، تسهیلات و اعتبارات موضوع این قانون و تعیین دستگاه مجری با توجه به شرح وظایف قانونی به عهده دولت است. دولت موظف است به نحوی اقدام کند که ضمن صرفه‌جویی، سرعت و کیفیت نیز لحاظ گردد.

ماده ۵- شرکتهای بیمه‌گر موظفند متناسب با ارزیابی دولت از عملکرد دستگاههای مؤثر در کاهش حوادث و تلفات

حمل و نقل درون شهری و برون شهری، معادل پنجاه درصد (۵۰٪) صرفه جویی حاصل از عدم پرداخت خسارات بیمه بدنه و شخص ثالث را برای آموزش و فرهنگ سازی ایمنی تردد، تأمین تجهیزات، اصلاح فیزیکی نقاط و مقاطع حادثه خیز و کمک به پرداخت هزینه های جاری (با تصویب طرح ها و اعتبارات پیشنهادی از سوی شهرداریها در شورای هماهنگی ترافیک استان و از سوی وزارت راه و ترابری و پلیس راهور، در کمیسیون ایمنی راه های وزارت راه و ترابری) به دستگاه های مذکور اختصاص دهند.^(۱*)

ماده ۶- دولت موظف است با اولویت حمل و نقل ریلی به گونه ای اقدام نماید که سهم حمل و نقل ریلی در جابه جایی بار و مسافر و مصرف سوخت در حمل و نقل برون شهری بر مقادیر جدول شماره (۱) این قانون منطبق شود.

ماده ۷- دولت موظف است سیاست های بخش حمل و نقل همگانی شهری را به گونه ای تنظیم نماید که از ابتداء سال ۱۳۹۱ هجری شمسی در مجموع هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) سفرهای درون شهری پوشش داده شده و سهم هریک از بخش های حمل و نقل همگانی و مصرف سرانه بنزین در روز براساس جدول شماره (۲) باشد.

تبصره - در شهر تهران نسبت تسهیم حمل و نقل عمومی از کل سفرهای درون شهری برای اتوبوسرانی، تاکسیرانی و حمل و نقل ریلی به ترتیب تا حداکثر بیست و پنج درصد (۲۵٪)، بیست درصد (۲۰٪) و سی درصد (۳۰٪) می باشد.

ماده ۸- در صورتی که شهرداری شهرهای دارای شهرک اقماری، شرکت های شهرک های جدید، شرکت ها و کارخانه ها، هزینه تأمین زیرساخت و ابنیه خطوط ریلی به شهرک های اقماری، شهرهای جدید یا محل شرکت یا کارخانه را تأمین نمایند، دولت هزینه روسازی، علائم، تأسیسات و ناوگان اجراء پروژه های مربوطه را تأمین خواهد کرد.

تبصره - اعتبارات مورد نیاز این بند از محل اعتبارات پیش بینی شده در ماده (۱۰) این قانون تأمین خواهد شد.

ماده ۹- مدیریت حمل و نقل بار و مسافر در محدوده شهر و حومه آن به عهده شهرداری است.

ماده ۱۰- اعتبارات مورد نیاز موضوع این قانون به میزان چهل هزار میلیارد (۴۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش درون شهری و شصت هزار میلیارد (۶۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در بخش برون شهری در هر سال تعیین می گردد. دولت مجاز است این اعتبارات را در دو ردیف متمرکز درون شهری و برون شهری از محل درآمد عمومی، صرفه جویی حاصل از اجراء این قانون و حساب ذخیره ارزی تأمین و در بودجه سنواتی منظور نماید. این اعتبارات در حساب مخصوص نزد خزانه داری کل کشور به صورت صد درصد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی می گردد.

ماده ۱۱- وصولی های موضوع بندهای (۶) و (۷) ماده (۲) و ماده (۵) بین شهرداری ها و وزارت راه و ترابری جهت انجام تکالیف این قانون به نسبت شصت درصد (۶۰٪) و چهل درصد (۴۰٪) در قالب بودجه های سنواتی توزیع می گردد. کمک به شهرهای فاقد سامانه ریلی شهری مصوب برای ساماندهی حمل و نقل همگانی و بهبود عبور و مرور دارای اولویت است.

ماده ۱۲- آیین نامه اجرایی^(۲*) این قانون حداکثر دوماه پس از ابلاغ این قانون با پیشنهاد مشترک نماینده ویژه ریاست جمهوری، وزارت راه و ترابری، وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور^(۳*)، تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ماده ۱۳- اجراء کلیه قوانین مغایر با این قانون به جز قانون برنامه توسعه ملغی الاثر می گردد.

ماده ۱۶۳- الف- به منظور تأمین منابع مورد نیاز جهت توسعه و نگهداری و بهره‌برداری امور حمل و نقل جاده‌ای به سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود از جابه‌جایی کالا و مسافر در جاده‌های کشور به استثناء جاده‌های روستایی و عشایری براساس تن کیلومتر و نفر کیلومتر با پیشنهاد مجمع عمومی سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای و با تصویب شورای اقتصاد عوارض وصول نماید.

ب- میزان وصول عوارض هر تن- کیلومتر حمل و نقل کالا در داخل کشور از شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی که مبادرت به حمل و نقل کالای عبوری و ترانزیت خارجی می‌کنند با پیشنهاد وزارت راه و ترابری و تصویب شورای اقتصاد تعیین می‌شود.

ج- صددرصد (۱۰۰٪) خسارات وارده بر ابنیه فنی و تأسیسات، از واردکننده خسارت توسط سازمان مذکور وصول می‌شود.

					انتهای سال	شرح
۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶		
۳۰	۲۳	۱۷	۱۲	۷/۱	سهم حمل و نقل ریلی در حمل کالا(درصد)	
۱۸	۱۳	۹	۶	۴	سهم حمل و نقل ریلی در حمل مسافر(درصد)	
۵۷	۵۶	۵۵	۵۴	۵۳	سهم جابه‌جایی مسافر با حمل و نقل همگانی(درصد)	
۱۵	۲۰	۲۷	۳۴	۴۰	نسبت کشته به ۱۰۰,۰۰۰ نفر جمعیت در تصادفات	
۱۰	۱۳	۱۷	۲۰	۲۲	کشته به ۱۰,۰۰۰ وسیله نقلیه در تصادفات	
۰/۱۲	۰/۱۳	۰/۱۴	۰/۱۵	۰/۱۶	سهم سوخت گازوئیل در حمل کالا (لیتر بر تن)	

جدول ۲- درون شهری

					انتهای سال	شرح
۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶		
۷۵	۶۴	۵۵	۴۷	۴۱	سهم حمل و نقل همگانی از سفرهای شهری(درصد)	
۴۰	۳۵	۳۱	۲۷	۲۴	سهم اتوبوس، مدی‌بوس، مینی‌بوس (درصد)	متوسط سهم
۲۵	۲۲	۲۰	۱۸	۱۶	سهم تاکسی و ون(درصد)	
۱۰	۷	۴	۲	۱	سهم قطار شهری و حومه‌ای(درصد)	در کشور
۰/۷	۰/۸	۰/۹	۱	۱/۱	مصرف سرانه روزانه بنزین حاصل از نفت(لیتر در روز برنفر)	

(*) - آیین‌نامه اجرایی ماده ۵ قانون مذکور در تاریخ ۱۳۸۹/۱/۹ به تصویب هیأت وزیران رسیده است .

(**) - آیین‌نامه اجرایی قانون مذکور در تاریخ ۱۳۸۷/۶/۷ به تصویب هیأت وزیران رسیده است .

(***) - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

۵- به منظور کمک به تدارک ناوگان حمل و نقل جاده‌ای بین شهری و احداث پایانه‌های مسافری و باری و مجتمع‌های خدمات رفاهی بین راهی توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی با اولویت تعاونی‌های ایثارگران، از محل منابع داخلی شرکت‌های وابسته به وزارت راه و ترابری در قالب وجوه اداره شده پرداخت می‌شود.

ه- به شرکت‌های ایرانی حمل و نقل جاده‌ای اجازه داده می‌شود که با تأیید و تشخیص سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای، کامیون‌های مورد نیاز خود را که استانداردهای روز را دارا بوده و عمری کمتر از سه سال داشته باشند مشروط به وجود خدمات پس از فروش موضوع قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان خودرو مصوب ۱۳۸۶/۳/۲۳ به نام شرکت خود وارد کنند. دولت مجاز است در این رابطه تخفیفات و تسهیلات گمرکی را اعمال نماید. استفاده از این تخفیفات منوط به خروج یک کامیون فرسوده با عمر بیش از بیست و پنج سال به ازای هر کامیون وارداتی است. آیین‌نامه نحوه اجرای این بند توسط وزارتخانه‌های راه و ترابری و امور اقتصادی و دارایی و معاونت تهیه و حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

۹- به منظور بهره‌برداری بهینه از ظرفیت‌ها و موقعیت جغرافیایی کشور:

۱- وزارت راه و ترابری با هماهنگی و مشارکت مرکز آمار ایران موظف است تا پایان سال دوم برنامه نسبت به ایجاد بانک جامع حمل و نقل کشور و استقرار سامانه اطلاعات جامع حوادث و سوانح حمل و نقل در برگیرنده اطلاعات دریافتی از پلیس، بخش بهداشت و درمان کشور، سازمان‌های راهداری، هواپیمایی کشوری و بنادر و دریانوردی، شرکت راه‌آهن و سایر سازمان‌های ذی‌ربط با هدف جمع‌بندی، شفاف‌سازی و ارائه داده‌ها و اطلاعات صحیح و قابل استفاده در تحلیل و تدوین اهداف و برنامه‌های ملی ایمنی اقدام نماید. گزارش آماری حمل و نقل کشور همه ساله توسط مرکز آمار ایران تدوین و منتشر می‌شود.

۲- طرح جامع حمل و نقل کشور با هدف پاسخگویی به تقاضاهای بالفعل و بالقوه و دستیابی به جایگاه مناسب در حوزه‌های ایمنی، انرژی، اقتصاد، حمل و نقل و محیط زیست تا پایان سال سوم برنامه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. از زمان تصویب طرح جامع، شروع کلیه طرح‌های جدید توسعه و ساخت زیربنای حمل و نقل، فقط براساس این طرح و در قالب بودجه سنواتی قابل اجراء است.

۳- دولت موظف است ساز و کارهای قانونی لازم به منظور کاهش سالانه ده درصد (۱۰٪)

میزان تلفات جانی ناشی از تصادفات رانندگی در جاده‌های کشور در طول برنامه را فراهم نماید.

ز- به منظور تسهیل تجارت، رقابت پذیر کردن فعالیت‌های حمل و نقل با توجه به مزیت‌های نسبی در زنجیره عرضه و خدمات ترابری منطقه‌ای و بین‌المللی، دولت مجاز است:

۱- از ایجاد پارک‌های پشتیبانی (لجستیک)، احداث پایانه‌ها، شهرک‌های حمل و نقل ترکیبی مسافری و باری و گسترش بنادر خشک توسط بخش خصوصی و تعاونی حمایت نماید.

۲- نسبت به تهیه طرح مکان‌یابی پایانه‌های بارگنج (کانتینری) و حمل و نقل ترکیبی در شبکه اصلی و عبوری (ترانزیتی) کشور اعم از شمالی- جنوبی، شرقی- غربی و نیز شبکه آسیایی تا پایان سال دوم برنامه و اجرای آن از طریق بخش خصوصی و تعاونی اقدام نماید.

۳- ساز و کارهای لازم برای تحقق افزایش حجم عبور (ترانزیت) خارجی کالا، سالانه حداقل تا میزان ده درصد (۱۰٪) را تا پایان برنامه فراهم نماید.

تبصره ۱- کلیه دریافتی‌های موضوع بندهای (الف)، (ب) و (ج) این ماده پس از وصول، به حساب سازمان راهداری و حمل و نقل جاده‌ای نزد خزانه‌داری کل واریز می‌شود تا بر اساس بودجه سالانه آن سازمان به مصرف برسد.

تبصره ۲- در موارد موضوع بند (د) این ماده و همچنین در مورد ایجاد جایگاه‌های عرضه سوخت، وزارت جهاد کشاورزی نسبت به واگذاری حق بهره‌برداری اراضی منابع ملی خارج از حریم شهرها به صورت قیمت‌های ترجیحی یا رایگان براساس سیاست‌های مصوب شورای اقتصاد با معرفی وزارت راه و ترابری اقدام نماید.

ماده ۱۶۴- به دولت اجازه داده می‌شود به منظور ایجاد رویکرد توسعه‌ای در شبکه حمل و نقل ریلی و افزایش سهم بار و مسافر توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی و با هدف تفکیک وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری در حمل و نقل نسبت به اصلاح ساختار و تغییر اساسنامه راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران و واگذاری بخش‌های غیرحاکمیتی آن به بخش‌های خصوصی و تعاونی و ایجاد ظرفیت‌های جدید توسط بخش‌های خصوصی و تعاونی اقدام قانونی معمول و زمینه استفاده از منابع داخلی و خارجی را برای رشد و توسعه فعالیت‌های ریلی فراهم نماید.

دولت می‌تواند به منظور تقویت حمل و نقل بار و مسافر ریلی، بخشی از پروژه‌های

تجهیز، بهبود و افزایش ظرفیت زیرساخت از جمله دو خطه کردن، برقی نمودن، تراکبندی و تطویل ایستگاه‌ها را در قالب روش‌هایی نظیر مشارکت، ساخت، بهره‌برداری و انتقال (BOT) و طراحی، تدارک و تأمین (EPCF) با واگذاری امتیازاتی نظیر استفاده از زیربنای حمل و نقل ریلی و انتقال حق دسترسی آن تا استهلاك كامل سرمایه و سود مورد توافق به بخش خصوصی و تعاونی واگذار نماید.

ماده ۱۶۵- به منظور ارتقاء رقابت‌پذیری خدمات حمل و نقل دریایی کشور شورای عالی سازمان بنادر و دریانوردی مجاز است نسبت به تدوین نظام انعطاف‌پذیر تعرفه‌گذاری خدمات دریایی و بندری متناسب با شرایط عرضه و تقاضا برای طرح و تصویب در شورای اقتصاد اقدام نماید.

ماده ۱۶۶- به منظور تقویت موقعیت کشور در شبکه حمل و نقل هوایی بین‌المللی و افزایش درآمد ناشی از عبور (ترانزیت) و حمل و نقل کالا و مسافر و اشتغال مولد و تبدیل شدن فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) به قطب اول حمل و نقل بار منطقه و قطب دوم حمل و نقل مسافری منطقه با تأکید بر استقلال سازمانی، مالی و مدیریتی این فرودگاه و ایجاد جریان پایدار منابع مالی ذی‌نفعان، دولت اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- ایجاد شهر فرودگاهی در محدوده فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) و ایجاد منطقه آزاد تجاری و منطقه ویژه اقتصادی در بخشی از اراضی فرودگاه جهت ارائه خدمات بانکی و بیمه‌ای و سایر خدمات شهر فرودگاهی از قبیل گردشگری، پزشکی، رفاهی و مشابه آن

تبصره ۵- محدوده مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی به ترتیب از انتهای ضلع‌های جنوبی و غربی بخش هوایی فرودگاه امام خمینی (ره) به مساحت هزار و پانصد هکتار و دوهزار و پانصد هکتار خواهد بود. اداره شهر فرودگاهی موضوع این ماده که شامل مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی فوق نیز خواهد بود، در قالب شرکت دولتی وابسته به شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور است که اساسنامه آن به پیشنهاد وزارت راه و ترابری و معاونت به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ب- ایجاد و تکمیل زیربنای و زیرساخت‌های لازم با اولویت احداث فاز دوم فرودگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

ماده ۱۶۷- در ماده (۱۸) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن^(۱) عبارت «باقیمانده از برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» به عبارت «برنامه پنجم» تغییر می‌یابد.

ماده ۱۶۸- به منظور مقاوم سازی ساختمان‌ها و اصلاح الگوی مصرف به ویژه مصرف انرژی در بخش ساختمان و مسکن اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف- شهرداری‌ها مکلفند نسبت به درج الزام رعایت مقررات ملی ساختمان در پروانه‌های ساختمانی اقدام نمایند. صدور پایان کار برای واحدهای احداث شده بر مبنای این پروانه‌ها، منوط به رعایت کامل این مقررات است.

تبصره- متخلفان از مقررات ملی ساختمان از جمله طراح، ناظر، مجری و مالک براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد موظف به رفع نقص و جبران خسارت می‌شوند.

ب- صدور پروانه هرگونه ساختمان منوط به ارایه موافقت‌اصولی بیمه کیفیت ساختمان احداثی است. شرکت‌های بیمه مکلفند براساس بیمه نامه صادره در صورت ورود هرگونه خسارت در طی ده سال به ساختمان احداثی، خسارت‌های وارده را ظرف سه ماه جبران نمایند.

ج- کلیه مجریان دولتی موظفند مسؤولیت حرفه‌ای خود و در صورت نیاز، مسؤولیت سایر عوامل مرتبط در طراحی، محاسبه و نظارت ساختمان‌های تحت پوشش خود اعم از شهری و روستایی را نزد یکی از شرکت‌های دارای صلاحیت بیمه نمایند.

۱- ماده ۱۸ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵: دولت موظف است به منظور تحقق اهداف و برنامه‌های این قانون، اعتبارات مورد نیاز را به میزان سالانه حداقل مبلغ ده‌هزار میلیارد (۱۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال جهت سال‌های باقیمانده از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران از محل درآمدهای عمومی در بودجه‌های سنواتی پیش‌بینی و تأمین نماید. اعتبارات مذکور صددرصد (۱۰۰٪) تخصیص یافته تلقی شده و وزارت مسکن و شهرسازی مجاز است از محل بخشی از اعتبارات یادشده در قالب کمک سود تسهیلات بانکی یا منابع وجوه اداره شده از طریق انعقاد قرارداد با بانک‌های عامل زمینه لازم را برای اعطاء تسهیلات ارزان قیمت و هدفمند کردن یارانه‌ها به منظور اجراء این قانون فراهم نماید. تسهیلات موضوع این قانون براساس شاخصهای برنامه مسکن کشور بین استانهای مختلف توزیع و شورای مسکن هر استان موظف است براساس مفاد این قانون و در چهارچوب برنامه‌های ابلاغی با به‌کارگیری تسهیلات و اعتبارات مربوط به آن استان اقدام و گزارش عملکرد را هر سه ماه یکبار به وزارت مسکن و شهرسازی اعلام نماید.

۵- به منظور انجام مطالعات لازم برای کاهش خطرپذیری زلزله:

۱- شبکه ایستگاه‌های شتاب نگاری و زلزله نگاری و پیش‌نشانگرهای زلزله توسعه یابد.

تبصره ۵- ایستگاه‌های شتاب نگاری در شهرستان و روستاهای بزرگ به ازای هر بیست و پنج هزار نفر یک ایستگاه توسعه می‌یابد.

۲- طی برنامه مصالح و روش‌های مؤثر در مقاوم‌سازی ساختمانی، استاندارد و از تولیدکنندگان آنها حمایت شود.

۱۶۹ هـ.ا - شورای عالی شهرسازی و معماری موظف است به منظور تدوین و ترویج الگوهای معماری و شهرسازی اسلامی - ایرانی:

الف- با تشکیل کارگروهی مرکب از نمایندگان دستگاه‌های ذی‌ربط و صاحب‌نظران و متخصصان رشته‌های معماری، شهرسازی و حوزوی نسبت به انجام پژوهش‌های کاربردی، سیاست‌گذاری، تدوین ضوابط و مقررات و ترویج الگوهای مورد نظر اقدام نماید.

ب- طرح‌های مناسب سازی ساختمان‌ها و فضاهای شهری و روستایی برای معلولین جسمی و حرکتی را بررسی، تهیه و تدوین نماید.

شهرداری‌ها و دهیاری‌ها موظفند براساس ضوابط و طرح‌های موضوع این بند نسبت به مناسب‌سازی معابر و فضاهای عمومی شهری و روستایی اقدام نمایند.

تبصره ۱- مصوبات شورای فوق برای کلیه دستگاه‌های اجرایی، شوراهای اسلامی شهر و روستا و کلیه مالکان و سازندگان لازم‌الاجراء است.

تبصره ۲- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سایر دستگاه‌های آموزشی براساس توصیه‌های شورای عالی شهرسازی و معماری نسبت به بازنگری سرفصل‌ها و محتوای دروس مربوطه اقدام نمایند.

۱۷۰ هـ.ا - وزارت مسکن و شهرسازی موظف است به منظور تحقق توسعه پایدار در مناطق شهری و روستایی، تعاملات اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فی‌مابین شهرهای با جمعیت بیش از یکصدهزار نفر یا روستاهای واقع در حریم آنها را از طریق تهیه و اجرای طرح‌های مجموعه شهری، جامع و تفصیلی شهری با رویکرد اولویت توسعه درونی شهرها، بهره‌گیری از ظرفیت‌های توسعه روستاهای مستعد، صیانت از اراضی کشاورزی و باغ‌های واقع در داخل و حاشیه شهرها و روستاها ساماندهی نماید.

۱۷۱ هـ.ا - الف - شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مکلف است نسبت به احصاء

مناطق ویژه نیازمند بهسازی و نوسازی در بافت‌های فرسوده و دسته‌بندی طرح‌های واقع در این مناطق، با اولویت:

- ۱- طرح‌هایی که به دلیل وجود منافع عمومی، اجرای به موقع آنها ضروری است.
- ۲- طرح‌هایی که از طریق تدوین ضوابط و مقررات و مشارکت مردم و حمایت دولت، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به مرور زمان قابل انجام است، اقدام نماید.

تبصره - طرح‌های گروه (۱) مشمول برنامه‌های عمومی و عمرانی دولت موضوع «لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب»^(۱) می‌باشد که

۱ - لایحه قانونی نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی دولت مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب اسلامی با الحاقات بعدی:

ماده ۱ - هرگاه برای اجرای برنامه‌های عمومی، عمرانی و نظامی وزارتخانه‌ها یا مؤسسات و شرکت‌های دولتی یا وابسته به دولت، همچنین شهرداری‌ها و بانک‌ها و دانشگاه‌های دولتی و سازمان‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام باشد و از این پس «دستگاه اجرایی» نامیده می‌شوند به اراضی، ابنیه، مستحقات، تأسیسات و سایر حقوق مربوط به اراضی مذکور متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی نیاز داشته باشند و اعتبار آن قبلاً وسیله «دستگاه اجرایی» یا از طرف سازمان برنامه و بودجه تأمین شده باشد «دستگاه اجرایی» می‌تواند مورد نیاز را مستقیماً یا به وسیله‌سازمان خاصی که مقتضی بداند بر طبق مقررات مندرج در این قانون خریداری و تملک نماید.

تبصره (الحاقی ۲/۲/۱۳۸۸) - در مواردی که اسناد یا اقدامات دستگاه‌های اجرائی مبنی بر مالکیت قانونی (اعم از این که به اشخاص حقیقی و حقوقی واگذار شده یا نشده باشد) به موجب احکام لازم الاجراء قضائی ابطال گردیده یا می‌گردد، دستگاه مربوطه موظف است املاک یاد شده را به مالک آن مسترد نماید لکن چنانچه در اثر ایجاد مستحقات یا قرارگرفتن اراضی مذکور در طرح‌های مصوب، استرداد آن به تشخیص مرجع صادرکننده حکم متعذر باشد دستگاه اجرائی ذی ربط می‌تواند با تأمین اعتبار لازم نسبت به تملک این قبیل املاک مطابق این قانون اقدام نماید. در صورتی که حکم دادگاه مبنی بر خلع ید یا قلع و قمع صادر شده باشد دادگاه مزبور با درخواست دستگاه اجرائی دستور توقف اجرای حکم مزبور را صادر و دستگاه اجرائی ذی ربط موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ صدور دستور موقت نسبت به پرداخت یا تودیع قیمت روز املاک یادشده اقدام نماید.

ماده ۲ - برنامه‌های مذکور در ماده یک شامل برنامه‌های است که اجرای به موقع آن برای امور عمومی و امنیتی «دستگاه اجرایی» لازم و ضروری باشد. ضرورت اجرای طرح باید به تأیید و تصویب بالاترین مقام اجرایی «دستگاه اجرایی» برسد.

تبصره ۱ - دستگاه اجرایی موظف است برای اجرای طرح حتی‌المقدور از اراضی ملی شده یا دولتی استفاده نماید. عدم وجود این قبیل اراضی حسب مورد باید به تأیید وزارت کشاورزی و عمران روستایی یا سازمان عمران اراضی شهری در تهران و ادارات کل و شعب مربوط در استانها رسیده‌باشد.

تبصره ۲ - اداره ثبت اسناد و املاک محل مکلف است محل وقوع وضع ثبتی ملک را با توجه به نقشه ارائه شده حداکثر ظرف ۱۵ روز از تاریخ استعلام پاسخ دهد.

ماده ۳ - بهای عادلانه اراضی، ابنیه، مستحدثات، تأسیسات و سایر حقوق و خسارات وارده از طریق توافق بین «دستگاه اجرایی» و مالک یا مالکین وصاحبان حقوق تعیین می‌گردد.

تبصره ۱ - در صورت توافق در مورد بهای عادلانه هرگاه مبلغ مورد معامله یا خسارت هر یک از مالکین بیش از یک میلیون ریال نباشد «دستگاه اجرایی» می‌تواند رأساً نسبت به خرید ملک و پرداخت خسارات اقدام نماید و هرگاه مبلغ مورد معامله یا خسارت هر یک از مالکین بیش از یک میلیون ریال باشد بهای خرید ملک یا میزان خسارت و انجام معامله باید به تصویب هیأت مقرر در ماده ۷۱ قانون محاسبات عمومی و در مورد شهرداری‌ها به تصویب انجمن شهر برسد.

تبصره ۲ - در صورت حصول توافق «دستگاه اجرایی» موظف است حداکثر ظرف سه ماه نسبت به خرید ملک و پرداخت حقوق یا خسارات اقدام و یا آن که انصراف خود را از خرید و تملک کتباً به مالک یا مالکین اعلام نماید. به هر حال عدم اقدام به خرید یا اعلام انصراف در مدت مذکور به منزله انصراف است.

ماده ۴ - هرگاه نسبت به تعیین بهای عادلانه اراضی و ابنیه و تأسیسات و حقوق و خسارات وارده بین «دستگاه اجرایی» و مالک توافق حاصل نشود: بهای عادلانه توسط هیأتی مرکب از سه نفر کارشناس رسمی دادگستری تعیین می‌گردد. کارشناسان یک نفر از طرف «دستگاه اجرایی» یک نفر از طرف مالک یا صاحب حق و نفر سوم به انتخاب طرفین و در صورت عدم توافق یا استنکاف به معرفی دادگاه صالحه محل وقوع ملک انتخاب می‌شوند رأی اکثریت هیأت مزبور قطعی و لازم‌الاجرا است.

تبصره ۱ - در صورتی که در محل کارشناس رسمی دادگستری وجود نداشته باشد طبق ماده ۲۹ قانون کارشناسان رسمی مصوب ۱۳۱۷ عمل می‌شود.

تبصره ۲ - هرگاه مالک یا مالکین کارشناس خود را حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ اعلام «دستگاه اجرایی» که به یکی از صور ابلاغ کتبی، انتشار دریک روزنامه‌های کثیرالانتشار یا آگهی در محل به اطلاع عموم می‌رسد تعیین ننماید و یا به علت مجهول بودن مالک، عدم تکمیل تشریفات ثبتی، عدم صدور سند مالکیت، اختلاف در مالکیت، فوت مالک و مواعی از این قبیل، امکان انتخاب کارشناس میسر نباشد دادگاه صالحه محل وقوع ملک و مواعی از این قبیل، امکان انتخاب کارشناس میسر نباشد دادگاه صالحه محل وقوع ملک حداکثر ظرف ۱۵ روز از تاریخ مراجعه «دستگاه اجرایی» به دادگاه نسبت به تعیین کارشناس اقدام می‌نماید.

ماده ۵ - ملاک تعیین قیمت عبارت است از بهای عادلانه روز تقویم اراضی و ابنیه و تأسیسات و حقوق و خسارات مشابه واقع در حوزه عملیات طرح بدون در نظر گرفتن تأثیر طرح در قیمت آنها.

تبصره ۱ - در مواردی که ملک محل سکونت یا ممر اعاشه مالک باشد علاوه بر بهای عادلانه صدی پانزده به قیمت ملک افزوده خواهد شد. تشخیص اینکه مالک در محل ساکن است یا ملک ممر اعاشه وی می‌باشد با «دستگاه اجرایی» است و در صورت بروز اختلاف تشخیص نهایی با دادگاه صالحه محل وقوع ملک می‌باشد که به تقاضای هر یک از طرفین اظهار نظر خواهد کرد.

تبصره ۲ - در صورتی که طبق نظر اداره کشاورزی و عمران روستایی محل، زارعین حقوقی در ملک مورد بحث داشته باشند حقوق زارعین ذینفع به تشخیص اداره مذکور از محل ارزش کل ملک به آنان پرداخت و بقیه در هنگام انجام معامله به مالک پرداخت خواهد شد.

چنانچه در ملک مورد معامله، ساختمان‌های روستایی فاقد سند مالکیت و نیز هر گونه اعیانی و یا حقوق نظیر حق ریشه، بهای شخم، بذر، کود و سایر زحماتی که زارع برای آماده کردن زمین متحمل شده است وجود داشته باشد بهای اعیان و حقوق متعلق به آنان برابر قراردادهای موجود بین زارع و یاطبق مقررات یا عرف محل از طریق توافق یا از

سوی کارشناسان تعیین و از محل ارزش کل ملک به ایشان و بقیه به مالک پرداخت می‌گردد.

تبصره ۳ - چنانچه ملک مورد معامله محل کسب و پیشه اشخاص باشد در صورتی به آن حق کسب و پیشه تعلق خواهد گرفت که حداقل یک سال قبل از اعلام تصمیم «دستگاه اجرایی» محل کسب و پیشه بوده باشد.

تبصره ۴ - نسبت به املاک موقوفه‌ای که طبق تشخیص سازمان اوقاف تبدیل به احسن آنها قانوناً مجاز است به طریق مذکور در این قانون اقدام و آنها را که شرعاً مجاز نیست به طریق اجاره طویل‌المدت عمل خواهد شد در مورد املاک اخیر در صورت وجود اعیانی متعلق به اشخاص و یا حقوق مندرج در تبصره‌های ۲ و ۳ ماده ۵ این قانون حقوق فوق از سوی هیأت کارشناسی مندرج در این قانون تعیین و از محل اعتبار طرح پرداخت و مال الاجاره ملک موقوفه با در نظر گرفتن پرداخت مزبور از سوی هیأت کارشناسی تعیین خواهد شد.

تبصره ۵ - در کلیه موارد مندرج در این قانون هیأت کارشناسی مکلف است بر اساس مقررات و ضوابط مندرج در قانون کارشناسی مصوب سال ۱۳۱۷ و سایر مقررات مربوط حداکثر ظرف یک ماه نظرات خود را دقیقاً اعلام نماید. دستمزد کارشناسان طبق آیین‌نامه دستمزد کارشناسان رسمی و اصلاحات بعدی آن و در صورت اختلاف طبق نظر دادگاه محل مشخص و از محل اعتبار مربوط به طرح قابل پرداخت می‌باشد. نصف هزینه کارشناسی پرداخت شده که به عهد مالک می‌باشد در هنگام انجام معامله از ارزش ملک کسر می‌گردد.

ماده ۶ - در مواردی که «دستگاه اجرایی» مقتضی بدانند و در صورت رضایت مالک عوض اراضی تملیک شده، از اراضی مشابه ملی یا دولتی متعلق به خود تأمین و با حفظ ضوابط مندرج در قوانین و مقررات مربوط، به مالکین واگذار می‌نماید. در این صورت نیز تعیین بهای عوض و معوض به عهده هیأت کارشناسی مندرج در این قانون می‌باشد.

ماده ۷ - «دستگاه اجرایی» مجاز است به جای پرداخت حق کسب و پیشه در صورت رضایت صاحب حق تعهد نماید که پس از انجام طرح، محل کسبی در همان حدود به صاحب حق واگذار نماید.

ماده ۸ - تصرف اراضی، ابنیه و تأسیسات و خلع ید مالک قبل از انجام معامله و پرداخت قیمت ملک یا حقوق مالک مجاز نمی‌باشد مگر آن که در اثر موانعی از قبیل استنکاف مالک از انجام معامله، اختلافات مالکیت، مجهول بودن مالک رهن یا بازداشت ملک، فوت مالک و غیره انجام معامله قطعی ممکن نگردد، در این صورت به منظور جلوگیری از وقفه یا تأخیر در اجرای طرح به شرح زیر اقدام می‌شود: چنانچه مالک ظرف یک ماه از تاریخ اعلام «دستگاه اجرایی» به یکی از انحاء مقرر در تبصره ۲ ماده ۴ برای انجام معامله مراجعه نکند یا از انجام معامله به نحوی استنکاف نماید مراتب برای بار دوم اعلام و پس از انقضای ۱۵ روز مهلت مجدد، ارزش تقویمی ملک که طبق نظر هیأت کارشناسی مندرج در ماده ۴ یا تبصره ۲ آن تعیین شده است به میزان و مساحت مورد تملک به صندوق ثبت محل تودیع و دادستان محل یا نماینده وی سند انتقال را امضاء و ظرف یک ماه به تخلیه و خلع ید اقدام خواهد نمود و بهای ملک یا حقوق یا خسارات به میزان مالکیتی که در مراجع ذیربط احراز می‌گردد از سوی اداره ثبت به ذیحق پرداخت و اسناد قبلی مالک حسب مورد اصلاح یا ابطال و مازاد سپرده طبق مقررات مربوط به صندوق دولت مسترد می‌شود. اداره ثبت محل موظف است بر اساس سند انتقال امضاء شده وسیله دادستان یا نماینده وی سند مالکیت جدیدی به میزان و مساحت اراضی، ابنیه و تأسیسات مورد تملک به نام «دستگاه اجرایی» صادر و تسلیم نماید.

ماده ۹ - در صورتی که فوریت اجرای طرح با ذکر دلایل موجه به تشخیص وزیر دستگاه اجرایی ضرورت داشته باشد به نحوی که عدم تسریع در انجام طرح موجب ضرر و زیان جبران‌ناپذیری گردد، «دستگاه اجرایی» می‌تواند قبل از انجام معامله قطعی و با تنظیم صورت مجلس وضع موجود ملک با حضور مالک یا نماینده وی و در غیاب او و نماینده دادستان و کارشناس رسمی نسبت به تصرف و اجرای طرح اقدام نماید لکن «دستگاه اجرایی» مکلف است حداکثر تا

سه ماه از تاریخ تصرف نسبت به پرداخت یا تودیع قیمت عادلانه طبق مقررات این قانون اقدام نماید.

تبصره - مالک یا صاحب حق می‌تواند در صورت عدم پرداخت بها در مدت مذکور با مراجعه به دادگاه صالحه درخواست توقیف عملیات اجرایی را تا زمان پرداخت بها بنماید و محاکم صالحه به موضوع خارج از نوبت رسیدگی و حکم لازم صادر می‌نماید و در صورت پرداخت قیمت تعیین شده بلافاصله رفع توقیف عملیات اجرایی به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۰ - چنانچه قبل از تصویب این قانون، اراضی، ابنیه یا تأسیساتی بر اساس قوانین موضوعه قبلی به تصرف وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و یا وابسته به دولت و همچنین شهرداری‌ها، بانک‌ها و دانشگاه‌های دولتی یا سازمان‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام باشد درآمده و یا در محدوده مورد تصرف قرار گرفته باشد که بر اساس قوانین مذکور دولت مکلف به پرداخت بهای عادلانه و حقوق و خسارات متعلقه بوده ولی تعیین بهای آن و یا حقوق و خسارات متعلقه منجر به صدور نظر قطعی در مراجع ذیصلاح نشده باشد و یا به تصرف مجری طرح در نیامده باشد بها و حقوق و خسارات مربوط به شرح زیر پرداخت خواهد شد:

الف: ارزش کلیه اعیانی اعم از هر گونه ساختمان، تأسیسات مستحذات و سایر حقوق متعلقه طبقه مقررات این قانون تقویم و نقداً پرداخت می‌شود.

ب: بهای زمینهای دایر در بخش خصوصی به قیمت روز تقویم و پرداخت خواهد شد و بابت زمینهای موات، جنگل‌ها، مراتع و هر قسمتی که طبق قانون اساسی جزو اموال عمومی درآمده وجه پرداخت نخواهد شد.

زمینهای دایر را به آن قسمت که اضافه بر حداکثر مجاز زمینهای مذکور در قانون مصوب شورای انقلاب که توسط وزارت کشاورزی پیشنهاد شده هیچ‌گونه وجهی تعلق نمی‌گیرد.

تبصره ۱ - ارزش تقویم شده زمین در صورت اختلاف نظر از طرف هیأت کارشناسان موضوع ماده ۴ این قانون با در نظر گرفتن میانگین ارزش کل مساحت هر ملک تعیین خواهد شد.

تبصره ۲ - هر گونه انتقال قهری و یا ملکیت مشاع به منزله یک واحد مالکیت خواهد بود.

تبصره ۳ - «دستگاه‌های اجرایی» مکلف می‌باشند اعتبار مورد نیاز جهت اجرای مفاد ماده ۱۰ این قانون را پیش‌بینی و پس از تأمین اعتبارنامه لازم به ترتیب فراهم شدن مقدمات انجام معامله قطعی حداکثر ظرف ۵ سال بهای کلیه اراضی متصرفی را پرداخت و تملک نمایند. ادارات ثبت اسناد و املاک مکلف به صدور سند مالکیت می‌باشند.

تبصره ۴ - طرح‌های موضوع این قانون از تاریخ شروع به اجراء از پرداخت هر نوع عوارض مستقیم به شهرداریها مثل انواع عوارض متعلق به زمین و ساختمان و سایر اموال منقول و غیر منقول و حق تشرف و حق مرغوبیت و مشابه آن معاف هستند.

ماده ۱۱ - هرگاه برای اجرای طرح «دستگاه اجرایی» احتیاج به اراضی دایر یا بایر ابنیه یا تأسیسات متعلق به سایر وزارتخانه‌ها یا مؤسسات و شرکت‌های دولتی و یا وابسته به دولت و همچنین شهرداری‌ها، بانک‌ها و دانشگاه‌های دولتی و سازمان‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است داشته باشد واگذاری حق استفاده به موجب موافقت وزیر یا رییس مؤسسه یا شرکت که ملک را در اختیار دارد ممکن خواهد بود.

این واگذاری به صورت بلاعوض می‌باشد و در صورتی که مسئولین مربوط به توافق نرسند طبق نظر نخست‌وزیر عمل خواهد شد.

تبصره - در صورتی که اراضی و ابنیه و تأسیسات یا حقوق آن متعلق به شرکت یا سازمان یا مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت بوده و واگذاری بلاعوض آن برابر اساننامه شرکت مقدور نباشد، بهای آن بر اساس ارزش تعیین شده در ترازنامه شرکت قابل پرداخت است. در این صورت ملک به صورت قطعی به «دستگاه اجرایی» منتقل خواهد شد.

تمام یا بخشی از منابع مورد نیاز آن می‌تواند از طریق بخش‌های غیردولتی تأمین شود. رأی صادره موضوع ماده (۴) قانون مذکور^(۱) قابل اعتراض در مراجع صالحه قضایی است.

ب - دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط موظفند به منظور افزایش بهره‌وری و استحصال زمین نسبت به احیاء بافت‌های فرسوده و نامناسب روستایی اقدام نمایند.

ج - وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداری‌ها موظفند با اعمال سیاست‌های تشویقی و در چارچوب قانون حمایت از احیاء بافت‌های فرسوده از اقدامات بخش غیردولتی برای احیاء و بازسازی بافت‌های فرسوده در قالب بودجه مصوب حمایت نمایند.

د - وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداری‌ها موظفند هر سال در طول برنامه حداقل ده درصد (۱۰٪) از بافت‌های فرسوده شهری را احیاء و بازسازی نمایند تسهیلات و بودجه مورد نیاز همه‌ساله با پیشنهاد وزارت مسکن و شهرسازی در بودجه عمومی پیش‌بینی و در اختیار وزارت مسکن و شهرسازی و شهرداری‌ها یا مجریان طرح‌های نوسازی با معرفی شهرداری قرار خواهد گرفت.

تبصره - دولت موظف است حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از منابع، اعتبارات و تسهیلات اعطایی برای بخش مسکن اعم از طرح‌های مسکن مهر، مسکن جوانان و نیازمندان و مانند آن را به اجرای طرح‌های مذکور در محدوده بافت‌های فرسوده شهری اختصاص دهد.

ه - وزارت مسکن و شهرسازی موظف است ساماندهی و احیاء شهرهای آسیب‌دیده از جنگ تحمیلی و استفاده از اراضی رهاشده و ساختمان‌های مخروبه باقیمانده داخل شهرهای مورد نظر را در اولویت قرار دهد.

ماده ۱۲۲ - به منظور ارتقاء شرایط محیطی پایدار و فراگیر ساکنان مناطق حاشیه‌نشین از مزایای شهرنشینی و پیش‌نگری و پیشگیری از ایجاد سکونتگاه‌های غیرمجاز دولت موظف است اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - سامان بخشی مناطق حاشیه‌نشین تعیین شده توسط شورای عالی شهرسازی و

ماده ۱۲ - کلیه قوانین و مقرراتی که تا این تاریخ در مورد لایحه نحوه خرید و تملک اراضی و املاک برای اجرای برنامه‌های عمرانی و نظامی دولت تصویب شده و با این قانون مغایرت دارد از تاریخ تصویب این قانون ملغی‌الاثرب می‌باشد.

۱ - به پاورقی پیشین مراجعه شود.

معماری ایران از طریق تدوین و اجرای ساز و کارهای حقوقی، مالی و فرهنگی و توانمندسازی ساکنان بافت‌های واقع در داخل محدوده‌های شهری با مشارکت آنها، در چهارچوب «سند ملی توانمندسازی و ساماندهی سکونتگاه‌های غیرمجاز» و ایجاد شهرک‌های اقماری برای اسکان جمعیت مهاجر

ب - وضع مقررات بازدارنده و اعمال ممنوعیت ارایه کلیه خدمات زیربنایی به ساخت و سازهای غیرمجاز خارج از محدوده شهرها و روستاها و تخریب آنها با همکاری قوه قضاییه

ج - تهیه و اجرای طرح هادی برای روستاهای واقع در حریم کلان شهرها با رویکرد کنترل محدوده روستاهای مذکور در حد رشد طبیعی آنها

د - طراحی و ایجاد کمربند سبز در اطراف مراکز جمعیتی از طریق منابع دولتی توسط شهرداری‌ها

ماده ۱۷۳ - دولت مجاز است در طول برنامه نسبت به تهیه برنامه جامع مدیریت شهری به منظور دستیابی به ساختار مناسب و مدیریت هماهنگ و یکپارچه شهری در محدوده و حریم شهرها، با رویکرد تحقق توسعه پایدار شهرها، تمرکز مدیریت از طریق واگذاری وظایف و تصدی‌های دستگاه‌های دولتی به بخش‌های خصوصی و تعاونی و شهرداری‌ها، بازننگری و به‌روزرسانی قوانین و مقررات شهرداری‌ها و ارتقاء جایگاه شهرداری‌ها و اتحادیه آنها اقدام قانونی به‌عمل آورد.

ماده ۱۷۴ - شوراهای اسلامی و شهرداری‌ها و سایر مراجع ذی‌ربط موظفند تا پایان سال اول برنامه از طریق تدوین نظام درآمدهای پایدار شهرداری‌ها با اعمال سیاست‌های ذیل اقدام نمایند:

الف - کاهش نرخ عوارض صدور پروانه ساختمانی در کاربری‌های تجاری، اداری، صنعتی متناسب با کاربری‌های مسکونی همان منطقه با توجه به شرایط اقلیمی و موقعیت محلی و نیز تبدیل این عوارض به عوارض و بهای خدمات بهره‌برداری از واحدهای احداثی این کاربری‌ها و همچنین عوارض بر ارزش افزوده اراضی و املاک، ناشی از اجرای طرح‌های توسعه شهری

ب - تعیین سهم شهروندان در تأمین هزینه‌های خدمات عمومی و شهری، نگهداری، نوسازی و عمران شهری و همچنین تعیین سهم دولت در ایجاد زیرساخت‌های توسعه، عمران شهری و حمل و نقل

ج - تبدیل عوارض موضوع درآمد شهرداری‌ها از عوارض بر املاک به عوارض ناشی از مصرف و خدمات

د - تعیین ضمانت اجرایی برای وصول عوارض، بهای خدمات و سایر درآمدهای قانونی شهرداری‌ها

ه - افزایش تراکم زمین‌های مشجر با سطح اشغال کمتر نسبت به زمین‌های غیرمشجر با سطح اشغال بیشتر

و - تقویت ساز و کارهای مدیریت و نظارت بر هزینه‌کرد شهرداری

ز - برون‌سپاری وظایف قابل واگذاری و هدایت بودجه شهرداری‌ها به سمت هزینه‌کرد در حوزه وظایف اصلی و قانونی آنها و ممنوعیت پرداخت هرگونه هزینه از اعتبارات شهرداری به دستگاه‌های اجرایی

ماده ۱۷۵ - در جهت ایجاد درآمد پایدار برای شهرداری‌ها:

الف - سازمان امور مالیاتی موظف به ارائه اطلاعات درآمد مشمول مالیات مشاغل در حدود مقرر در قوانین مرتبط با شهرداری‌ها است.

ب - تبصره (۲) ماده واحده قانون تأسیس شرکت قطار شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۶^(۱) به سایر شهرداری‌ها و تونل‌های زیرزمینی آب و فاضلاب، ترافیکی و خدماتی تسری می‌یابد.

ماده ۱۷۶ - وزارت مسکن و شهرسازی (سازمان ملی زمین و مسکن) مکلف است به منظور تأمین منابع مالی لازم جهت پرداخت معوض نصاب مالکانه اعم از موات و غیرموات

۱ - تبصره (۲) ماده واحده قانون تأسیس شرکت قطار شهری تهران و حومه^(۱) مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۶: شرکت می‌تواند به منظور اجرای طرح راه‌آهن شهری تهران و حومه و تأمین نیازمندی‌های خود از زیر اراضی و املاک محدوده قانونی شهر و حومه بدون هیچگونه پرداختی استفاده نماید و در مواردی که برای نقشه‌برداری و گمانه زدن ورود به منازل و اماکن عمومی ضروری تشخیص شود با اخطار کتبی ۴۸ ساعته به محل‌های مزبور وارد و در صورت ممانعت یا حضور نماینده دادستان شهرستان نسبت به اجرای موارد فوق اقدام می‌نماید. شرکت مکلف است پیش‌بینی‌های لازم را برای جلوگیری و جبران هرگونه صدمه و خسارت به جان و مال اشخاص به نماید. در صورت وقوع خسارت به مستحذات میزان خسارت وارده طبق ماده ۵۰ قانون برنامه و بودجه کشور مصوب اسفند ماه ۱۳۵۱ پرداخت می‌گردد.

در صورت احتیاج به تملک زمین یا مستحذات برای اجرای این قانون از مقررات مذکور استفاده خواهد شد

(* ۱) - به نظر می‌رسد منظور «قانونگذار قانون تأسیس شرکت راه‌آهن شهری تهران و حومه مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۶» باشد.

و خرید اراضی موردنیاز اجرای طرح‌های مسکن به‌ویژه مسکن زوج‌های جوان و اقشار کم درآمد، اراضی شهری در اختیار خود را به‌صورت مزایده به‌فروش رسانده و وجوه حاصل را به حساب خزانه‌داری کل کشور به‌عنوان درآمد اختصاصی واریز نماید تا در قالب بودجه سنواتی برای تحقق موارد مذکور به‌مصرف برسد.

تبصره - اجرای طرح‌های موضوع این ماده از طریق بخش‌های خصوصی و تعاونی انجام می‌شود.

وقف

ماده ۱۷۷ - به‌منظور احیاء، توسعه و استفاده بهینه از ظرفیت موقوفات و اخوات و مقابله با سوء استفاده از موقوفات اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور با همکاری سازمان اوقاف و امور خیریه مکلف است نسبت به ثبت موقوفات بلامعارضی که صحت وقف آن محرز ولیکن تاکنون ثبت نشده‌اند، اقدام نماید.

ب - به منظور ایجاد بانک اطلاعات جامع موقوفات، کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی متولی وقف موظفند اطلاعات کلیه موقوفات، نذورات، اثلاث باقیه، محبوسات و صدقات و موقوفات عام غیر متصرفی و دارای تولیت را بر روی سامانه‌ای قرار دهند که تا پایان سال اول برنامه توسط سازمان اوقاف و امور خیریه ایجاد می‌شود.

فصل ششم - توسعه منطقه‌ای

ماده ۱۷۸ - الف - به منظور تصمیم‌گیری، تصویب، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور برنامه‌ریزی و بودجه استان‌ها، در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان کشور، شورای برنامه‌ریزی و توسعه هر استان به ریاست استاندار و اعضاء زیر تشکیل می‌شود:

۱ - رییس واحد استانی وزارتخانه‌های دارای واحد استانی (یک نفر)

۲ - معاون برنامه‌ریزی استان

۳ - مدیرکل تربیت‌بدنی استان

۴ - رییس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان

۵ - مدیرکل حفاظت محیط زیست استان

۶ - فرمانداران (حسب مورد)

۷ - فرمانده بسیج استان

تبصوه - درمورد وزارتخانه‌هایی که چند واحد استانی دارند یک نفر از رؤسای واحدهای تابعه استان به انتخاب وزیر در جلسات شورا شرکت می‌کند.

ب - برای افزایش اختیارات شهرستان‌ها در چهارچوب وظایف شورای برنامه‌ریزی توسعه استان^(۱)، کمیته برنامه‌ریزی در هر شهرستان به ریاست فرماندار تشکیل می‌گردد.

تبصوه ۱- اعضاء کمیته برنامه‌ریزی شهرستان شامل رؤسای اداری شهرستان (متناظر ادارات کل استانی) است.

تبصوه ۲ - نیابت ریاست شورا در غیاب استاندار و دبیری شورای مذکور برعهده معاون برنامه‌ریزی استاندار است.

ج - دو نفر از نمایندگان استان با پیشنهاد مجمع نمایندگان استان و تصویب مجلس به عنوان ناظر در شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و نمایندگان هر شهرستان به‌عنوان ناظر در کمیته برنامه‌ریزی شهرستان عضویت خواهند داشت.

د - جلسات شورا با حضور دوسوم اعضاء، رسمی و مصوبات آن با اکثریت بیش از نصف اعضاء حاضر معتبر است. رأی‌گیری در جلسات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان با ورقه و به‌صورت مخفی است.

ه - آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل شرح وظایف، اختیارات مندرج در این ماده و کارگروه‌های تخصصی شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و کمیته برنامه‌ریزی شهرستان به پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

و - وزارت کشور موظف است علاوه بر اخذ و رایه نسخه‌ای از بودجه و برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی به نمایندگان استان هر ساله گزارش عملکرد استانی برنامه و هر سه ماه یکبار نیز گزارش پیشرفت بودجه را در اختیار مجلس شورای اسلامی قرار دهند.

۱ - طبق بند «الف و ج» همین ماده در عبارت «شورای برنامه‌ریزی توسعه استان» بعد از کلمه برنامه‌ریزی «و» جا افتاده است.

۱۷۹ ماده - به منظور تمرکززدایی و افزایش اختیارات در جهت توسعه و عمران استان‌ها، نظام درآمد - هزینه استانی به شرح زیر ساماندهی می‌گردد:

الف - بودجه سالانه استانی شامل منابع استانی اعم از درآمد استانی، درآمد اختصاصی، واگذاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای و سهم از منابع ملی و همچنین مصارف استانی اعم از اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی هر کدام به صورت سرجمع در قوانین بودجه سنواتی درج می‌گردد. توزیع «دستگاه- برنامه» اعتبارات هزینه‌ای و توزیع سرجمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای شهرستان‌ها برعهده شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان است.

تبصره - اعتبار پروژه‌هایی که ماهیت استانی داشته و یا در چند شهرستان قرار می‌گیرند به‌طور مستقیم و توسط شورا به‌صورت مجزا تعیین می‌گردد.

ب - سند بودجه سالانه استان که تعهدات شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و معاونت را مشخص می‌نماید در قالب قراردادی تنظیم و بین رییس شورا و معاونت مبادله می‌گردد. قالب قرارداد مذکور و دستورالعمل مربوط توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌شود.

ج - در هر استان، خزانه معین استان وابسته به خزانه‌داری کل و زیرنظر اداره کل امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌شود. خزانه‌داری کل موظف است برای هر یک از خزانه‌های معین استان یک حساب به‌عنوان «حساب خزانه‌داری کل» (خزانه‌معین استان) در مرکز استان افتتاح نماید و در ابتدای هر سال نیز میزان تنخواه‌گردان هر استان را متناسب با اعتبارات مصوب هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای آن استان محاسبه و حداکثر تا بیستم فروردین ماه به «حساب خزانه‌داری کل» (خزانه معین استان) واریز نماید.

د - به‌منظور تخصیص اعتبارات استانی در اختیار استان با لحاظ وضعیت تحقق درآمدها، سیاست‌ها و خط مشی‌های کلی ناظر بر بودجه عمومی دولت، کمیته تخصیص اعتبارات استان با مسؤلیت استاندار و عضویت معاون برنامه‌ریزی استان و رییس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان تشکیل می‌شود.

ه - به تناسب واگذاری و اجرای فعالیت‌ها و طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی به استانی، معاونت علاوه بر اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای مذکور در طول سال بخش مربوط از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی ملی با تشخیص معاونت به استان‌ها منتقل می‌شود.

ماده ۱۸۰ - در راستای تحقق اصل چهل و هشتم (۴۸) قانون اساسی^(۱)، سیاست‌های کلی و جهت حصول به اهداف چشم‌انداز و به منظور استفاده متوازن از امکانات کشور و توزیع عادلانه و رفع تبعیض و ارتقاء سطح مناطق کمتر توسعه‌یافته و تحقق پیشرفت و عدالت، دولت مکلف است در توزیع منابع عمومی و یارانه سود تسهیلات به‌نحوی عمل نماید که فاصله شاخص بر خورداری شهرستان‌های با کمتر از سطح متوسط کشور در پایان برنامه چهارم در بخش‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیر بنایی و امنیتی در هر سال برنامه حداقل ده درصد (۱۰٪) به سطح یاد شده نزدیک شود.

معادل دو درصد (۲٪) از اعتبارات بودجه عمومی دولت در قالب ردیف‌های مشخص برای مصارف معین در بودجه سنواتی در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تحقق اهداف فوق توزیع و هزینه شود.

ماده ۱۸۱ - به منظور ارتقاء نظام برنامه‌ریزی کشور با لحاظ نمودن دو اصل آمایش سرزمین و پایداری محیطی در کلیه فعالیت‌های توسعه‌ای و سرمایه‌گذاری‌های ملی و استانی، ایجاد هماهنگی بخشی، منطقه‌ای و بخشی - منطقه‌ای و رعایت عدالت در توزیع منابع و فرصت‌ها، توسعه متوازن مناطق، ارتقاء توانمندی‌های مدیریتی استان‌ها و انتقال اختیارات اجرایی به استان‌ها و تمرکز امور حاکمیتی در مرکز، سازوکارها و شاخص‌های لازم به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۵ - هرگونه تخفیف، بخشودگی حقوق و عوارض شهرداری‌ها توسط دولت و قوانین مصوب منوط به تأمین آن از بودجه عمومی سالانه کشور است. در غیر این صورت بخشودگی و تخفیف حقوق و عوارض شهرداری ممنوع است.

ماده ۱۸۲ - به منظور هماهنگی و نظارت بر تهیه و اجرای برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی، «شورای آمایش سرزمین» با مسؤلیت معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور و با شرح وظایف اصلی ذیل تشکیل می‌شود:

۱ - اصل چهل و هشتم ق.ا.ج.ا. اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶: در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان‌ها و توزیع فعالیت‌های اقتصادی میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد، به طوری که هر منطقه فراخور نیازها و استعداد رشد خود، سرمایه و امکانات لازم در دسترس داشته باشد.

الف - تدوین، تصویب و نظارت بر استقرار «نظام یکپارچه برنامه‌ریزی و مدیریت توسعه سرزمینی» و تنظیم روابط ارکان اصلی آن

ب - بررسی و تصویب برنامه‌ها و طرح‌های توسعه سرزمینی در سطوح ملی، منطقه‌ای و استانی و نظارت بر اجرای آنها

دو نفر از اعضاء کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و عمران مجلس شورای اسلامی به انتخاب مجلس به عنوان عضو ناظر در جلسات شورا شرکت می‌نمایند.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل شرح وظایف تفصیلی، مسؤلیت‌ها، اختیارات و ارکان شورا حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد معاونت (دبیرخانه) به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره - ترکیب اعضاء شورا علاوه بر معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور عبارتند از: وزیران کشور، اطلاعات، جهادکشاورزی، اقتصادی و دارایی، مسکن و شهرسازی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و رییس سازمان حفاظت محیط زیست و سه نفر صاحب نظر شاغل در دستگاه‌های اجرایی به انتخاب رییس‌جمهور.

ماده ۱۸۳ - دستگاه‌های اجرایی مکلفند برنامه‌های عملیاتی خود را به گونه‌ای تنظیم نمایند که زمینه تحقق جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین را فراهم آورد.

تبصره ۱ - مسؤلیت پیگیری و نظارت بر تحقق مفاد این ماده برعهده معاونت است.

تبصره ۲ - به شورای اقتصاد اجازه داده می‌شود با پیشنهاد شورای آمایش سرزمین در چهارچوب قوانین مربوطه کشور، سیاست‌های تشویقی و بازدارنده، از جمله یارانه سود و کارمزد تسهیلات بانکی، تعرفه‌ها، عوارض و سایر مقررات را برای فعالیت‌ها و مناطق مختلف کشور به گونه‌ای تنظیم نماید که برنامه‌ها، اقدام‌ها و سرمایه‌گذاری‌های بخش‌های عمومی و غیردولتی در راستای تحقق جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین هدایت شوند.

مصوبات شورای اقتصاد از طریق دبیرخانه (معاونت) ابلاغ می‌شود.

ماده ۱۸۴ - به منظور تحقق اهداف مندرج در اصل پنجاهم (۵۰) قانون اساسی^(۱)، «نظام

۱ - اصل پنجاهم ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲: در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.

ارزیابی راهبردی محیطی» در سطوح ملی، منطقه‌ای و موضوعی براساس محورهای ذیل تدوین و به اجراء درمی‌آید:

الف - راهبردهای کلی توسعه مناطق و منظور نمودن اثرات تجمعی این راهبردها

ب - شاخص اثرات محیطی توسعه و شاخص ظرفیت زیستی

ج - اعمال شاخص‌های پایداری منطقه‌ای و ملی

د - پایش برنامه‌ها و طرح‌های توسعه‌ای منطقه‌ای و موضوعی

هـ - برنامه توانمندسازی و تعیین سازوکار اجرایی ارزیابی راهبردی محیطی

تبصره ۱ - شورای عالی حفاظت محیط زیست، نهاد ملی مسؤول ارزیابی راهبردی محیطی طرح‌ها و برنامه‌های توسعه ملی - موضوعی است.

تبصره ۲ - شوراهای هماهنگی توسعه منطقه‌ای، مسؤول ارزیابی راهبردی محیطی برنامه‌های توسعه منطقه‌ای براساس ضوابط مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست می‌باشند.

تبصره ۳ - شورای عالی اداری مکلف است وظایف اجرایی شورای عالی حفاظت محیط زیست را به واحدهای استانی سازمان حفاظت محیط زیست تفویض نماید.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل فرآیند و سازوکارهای اجرایی ارزیابی راهبردی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۸۵ - به منظور بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی و پایه، نظام شاخص‌های پایداری محیطی تا سال دوم برنامه در چهارچوب موارد ذیل تهیه و به اجراء درمی‌آید:

الف - تدوین مدل ملی شاخص‌های پایداری

ب - ایجاد بانک داده و اطلاعات شاخص‌های پایداری

ج - تعیین شاخص‌های پایداری و کمی نمودن آن برای سال‌های برنامه

د - تعیین ضوابط و معیارهای پایداری ناظر بر متعادل سازی بار محیطی و کنترل اثرات توسعه بر محیط طبیعی و انسانی

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل دستگاه‌های اجرایی مسؤول و همکار، رویکردهای کلی و زمانبندی تدوین و اجرای نظام و مراجع تصویب آن به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۸۶ - به دولت اجازه داده می‌شود نسبت به تدوین برنامه جامع تقسیمات کشوری، دربردارنده شاخص‌های ناظر بر بازنگری واحدهای تقسیماتی موجود برای ایجاد سطوح

تقسیمات کشوری جدید با جهت گیری عدم تمرکز و تفویض اختیار به مدیران محلی و تقویت نقش استانداران به عنوان نمایندگان عالی دولت در استانها، اقدام نماید.

محیط زیست

ماده ۱۸۲ - الف - به دولت اجازه داده می شود به منظور حفاظت، احیاء و بهره برداری پایدار از محیط زیست، منابع طبیعی و تنوع زیستی حداکثر تا پایان سال دوم برنامه نسبت به موارد زیر اقدام قانونی انجام دهد.

- ۱ - تدوین و اجرای برنامه مدیریت یکپارچه زیست بومی و برنامه عملیاتی حفاظت و بهره برداری پایدار از تنوع زیستی زیست بوم های حساس و شکننده کشور.
- ۲ - اصلاح اساسنامه «صندوق ملی محیط زیست»^(۱)

۱ - اساسنامه صندوق ملی محیط زیست مصوب ۱۳۸۴/۶/۱۲ با اصلاحات بعدی:

فصل اول - کلیات

ماده ۱- در جهت کمک به تقلیل آلاینده های زیست محیطی و جلوگیری از تخریب محیط زیست و حفظ و حمایت از محیط زیست «صندوق ملی محیط زیست» که در این اساسنامه به اختصار «صندوق» نامیده می شود، تاسیس می شود.

ماده ۲ (اصلاحی ۱۳۸۷/۷/۱۴) - صندوق به تشخیص بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موسسه ای اعتباری وابسته به سازمان حفاظت محیط زیست است که دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی بوده و به صورت شرکت دولتی طبق مفاد این اساسنامه و قوانین و مقررات مربوط به شرکت های دولتی فعالیت می نماید.

ماده ۳- صندوق برای مدت نامحدود تشکیل می شود.

ماده ۴- حوزه فعالیت صندوق سراسر کشور و مرکز اصلی آن در تهران است و بنا به ضرورت می تواند در نقاط دیگر کشور شعبه یا نمایندگی دایر نماید.

فصل دوم - سرمایه و موضوع فعالیت

ماده ۵ - سرمایه اولیه صندوق مبلغ ده میلیارد (۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰٫۰۰۰) ریال می باشد. منابع تامین اعتبار صندوق جهت انجام فعالیتها به قرار زیر است:

۱- کمک ها و هدایای اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی داخلی

۲- کمک ها و هدایای خارجی و بین المللی

ماده ۶- موضوع و حدود عملیات صندوق به شرح زیر می باشد:

۱- تامین و تجهیز منابع مالی از محل های پیش بینی شده در قانون

۲- اعطای تسهیلات مالی به کارخانجات، کارگاهها و بطور کلی هرگونه منابع آلاینده در جهت کاهش آلودگی های

زیست محیطی.

۳- اعطای تسهیلات مالی برای جلوگیری از تخریب محیط زیست از طریق حفظ، احیاء و مدیریت تنوع زیستی (

شامل زیستگاه، زیست بوم، گونه و ژن).

۴- حمایت مالی و همکاری در طرحها و پروژههای زیست محیطی و طرحهای اکوتوریسم.

۵- حمایت مالی و همکاری در طرحهای آموزشی و فرهنگ سازی جهت بهبود شرایط زیست محیطی. ۶- اعطای تسهیلات مالی به مخترعین و محققین محیط زیست در جهت گسترش و تکمیل تحقیقات برای تولید انبوه و استفاده عمومی از تجهیزات کنترل و کاهش آلودگی.

ماده ۷- صندوق می تواند در موارد خاص با جلب همکاری بانکها و موسسات اعتباری و با استفاده از منابع مالی آنها در جهت اعطای تسهیلات زیست محیطی به متقاضیان براساس مقررات عملیات بانکی اقدام و در بازپرداخت اقساط وام متقاضیان به بانکها و موسسات مذکور تسهیلات و حمایتهای مالی را از منابع صندوق به عمل آورد.

ماده ۸- صندوق می تواند از طریق شرکتهای و موسسات بیمه امکانات و شرایط لازم را برای بیمه کردن دام، باغات و محصولات کشاورزی در مقابل خسارت ناشی از جانوران وحشی حمایت شده و در معرض خطر فراهم و حق بیمه مربوط را از محل منابع و اعتبارات صندوق پرداخت نماید.

فصل سوم - ارکان

ماده ۹- صندوق دارای ارکان زیر است:

۱- مجمع عمومی

۲- هیأت مدیره

۳- مدیر عامل

۴- بازرس

ماده ۱۰ (۱۳۸۷/۷/۱۴) - مجمع عمومی بالاترین مرجع سیاست گذاری و تصمیم گیری صندوق می باشد و اعضای آن عبارتند از وزیران امور اقتصادی و دارایی، صنایع و معادن و معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور، جلسات مجمع با دعوت از معاون رییس جمهور و رییس سازمان حفاظت محیط زیست تشکیل می گردد. ریاست مجمع عمومی بر عهده وزیر امور اقتصادی و دارایی می باشد و دبیرخانه مجمع در سازمان حفاظت محیط زیست خواهد بود.

ماده ۱۱- اختیارات مجمع عمومی به قرار زیر است:

۱- تصویب خط مشی و سیاستهای کلی صندوق

۲- تصویب ترانزنامه و حساب سود و زیان

۳- اتخاذ تصمیم نسبت به افزایش سرمایه صندوق و ارائه پیشنهاد به هیأت وزیران برای تصویب.

۴- تصویب تشکیلات صندوق با تایید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور

۵- انتخاب هیأت مدیره و عزل و نصب آنها و تعیین حق حضور و پاداش اعضاء هیأت مدیره با رعایت ماده (۲۴۱) لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت - مصوب ۱۳۴۷- و سایر قوانین و مقررات مربوط.

۶- صدور احکام عزل و نصب مدیرعامل به پیشنهاد هیأت مدیره

ماده ۱۲- هیأت مدیره صندوق مرکب از پنج نفر افراد صلاحیتدار و متخصص در امور مختلف محیط زیست، اقتصاد، مالی و بانکداری می باشد که برای مدت دو سال با انتخاب مجمع عمومی و حکم رییس مجمع منصوب می شوند.

تبصره ۱- هیأت مدیره از بین خود یک رییس و یک نایب رییس انتخاب می نماید.

تبصره ۲- جلسات هیأت مدیره حسب دعوت رییس هیأت مدیره حداقل ماهی یک بار تشکیل و جلسات آن با حضور

حداقل سه نفر از اعضاء رسمیت می‌یابد. تصمیمات هیأت مدیره با آراء سه نفر معتبر و لازم‌الاجرا می‌باشد.

ماده ۱۳- وظایف و اختیارات هیأت مدیره عبارتند از:

۱- اجرای مفاد اساسنامه و تصمیمات مجمع عمومی

۲- تأیید یا تصویب آیین‌نامه‌های اداری، مالی، استخدامی و سایر آیین‌نامه‌ها و مقررات مورد نیاز صندوق برحسب مورد.

۳- تنظیم برنامه‌ها و خط مشی صندوق و پیشنهاد ان جهت تصویب در مجمع عمومی.

۴- انتخاب و پیشنهاد مدیرعامل به مجمع عمومی.

۵ - تنظیم ترازنامه صندوق و حساب سود و زیان و ارایه گزارش آن به مجمع عمومی جهت طرح در جلسه هیأت امنا

۶- اتخاذ تصمیم در مورد وصول منابع اعتباری و مطالبات صندوق.

۷- ارایه هرگونه پیشنهاد جهت تغییر یا اصلاح اساسنامه به مجمع عمومی به منظور طرح در مراجع ذی‌ربط.

ماده ۱۴- وظایف مدیرعامل به شرح زیر می‌باشد:

۱- انتخاب بانک عامل و افتتاح حساب و سپرده نزد بانک در ارتباط با اهداف و وظایف صندوق.

۲- انعقاد قراردادهای سرمایه‌گذاری، مشارکت و همکاری با سایر بانک‌ها و موسسات اعتباری و مالی در چارچوب اختیارات مدیرعامل.

۳- طرح دعوا در مراجع قضایی یا پاسخگویی به دعاوی مطرح شده علیه صندوق و همچنین هرگونه مصالحه و ارجاع امر به وکیل یا حق توکیل به غیر با رعایت اصل (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

۴- مبادرت به هرگونه اقدامی که در چارچوب قوانین و مقررات تاسیس صندوق و پیشبرد اهداف صندوق ضروری می‌باشد.

۵ - مدیرعامل کلیه اختیارات لازم غیر از آنچه را که بر عهده هیأت مدیره و مجمع عمومی می‌باشد برای اداره امور صندوق عهده‌دار می‌باشد.

ماده ۱۵- هیأت مدیره از بین خود یا خارج از هیأت مدیره یک نفر را به مدت دو سال به عنوان مدیرعامل انتخاب و پیشنهاد می‌نماید.

تجدید یا تمدید ماموریت مدیر عامل مجاز می‌باشد.

ماده ۱۶- حکم مدیرعامل توسط رییس مجمع عمومی امضاء می‌شود.

ماده ۱۷- هیأت مدیره می‌تواند بخشی از اختیارات و وظایف خود را به مدیرعامل تفویض نماید. حدود اختیارات و وظایف مدیر عامل توسط هیأت مدیره تعیین می‌شود.

ماده ۱۸- مدیرعامل در برابر هیأت مدیره پاسخگو و مسئول می‌باشد. عزل مدیر عامل با توجه به ماده (۱۴) اساسنامه به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی صورت می‌گیرد.

ماده ۱۹- صندوق دارای بازرس می‌باشد. بازرس صندوق سازمان حسابرسی وابسته به وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌باشد.

ماده ۲۰- بازرس صندوق طبق قوانین و مقررات مربوط اعمال نظارت نموده و ضمن رسیدگی به ترازنامه و حساب سود و زیان گزارش لازم را به مجمع عمومی ارایه خواهد نمود. صندوق می‌تواند در صورت لزوم از خدمات حسابداران ذی‌صلاح رسمی نیز استفاده نماید.

فصل چهارم - سایر مواد

تبصره ۱ - قوه قضاییه، نهادهای نظامی و انتظامی و شهرداری‌ها همکاری کامل با دولت برای تحقق مفاد این ماده را خواهند داشت.

تبصره ۲ - سازمان حفاظت محیط زیست، مناطق ساحلی و دریایی با حساسیت بالای زیست محیطی را شناسایی و اعلام نماید.

تبصره ۳ - آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌های نیرو، مسکن و شهرسازی و جهاد کشاورزی و معاونت تهیه و به‌تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ب - دولت موظف است نسبت به تشکیل سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل جهت مطالعه و اجرای طرح‌های بهسازی و شنا زیر نظر وزارت کشور به عنوان متولی اصلی ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا در سال اول برنامه اقدام نماید. اساسنامه سازمان مذکور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۱۸۸ - به منظور تسهیل امر سرمایه‌گذاری، سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌های صنایع و معادن و جهاد کشاورزی و با هماهنگی معاونت، ضوابط و استانداردهای زیست‌محیطی مشخص، شفاف و ثابت را در چهارچوب قوانین برای یک دوره زمانی پنجساله تدوین و جهت درج در کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری موضوع تبصره (۳) ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) ظرف شش ماه اول برنامه ارائه نماید. کلیه واحدهای تولیدی، صنعتی، عمرانی، خدماتی و زیربنایی موظف به

ماده ۲۱ - سال مالی صندوق از اول فروردین ماه هر سال آغاز و تا آخر اسفند همان سال پایان می‌پذیرد.

ماده ۲۲ - هرگونه تغییر در اساسنامه بنا به پیشنهاد مجمع عمومی با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. این اساسنامه به‌موجب‌نامه شماره ۸۴/۳۰/۱۲۹۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۷ شورای نگهبان به تایید شورای یاد شده رسیده‌است.

۱ - تبصره ۳ ماده ۷ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام؛ وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است ظرف شش ماه از تصویب این قانون با همکاری کلیه مراجع صدور مجوز یا پروانه کاری یا بهره‌برداری یا نظایر آن کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری در کلیه فعالیت‌های اقتصادی را منتشر و هر شش ماه یک بار با رویکرد تسهیل مقررات و حذف مجوزهای غیر ضروری، آن را مورد تجدید نظر قرار دهد. این کتاب راهنما تنها مستند تعیین تکالیف متقاضیان سرمایه‌گذاری است. هیچ نهاد و مرجعی حق ندارد برای اعطاء مجوز یا پروانه، مدارک یا شرایطی بیشتر از موارد مصرح در آن را مطالبه کند.

رعایت ضوابط و استانداردهای فوق می‌باشند.

از سال دوم برنامه هرگونه الزام به اخذ مجوز موردی از دستگاه‌های متولی به‌جز صنایع بزرگ موضوع ماده (۱۰۵) قانون برنامه سوم توسعه^(۱)، لغو و اعمال سیاست‌های مزبور از طریق کنترل اعمال ضوابط انجام می‌شود.

ماده ۱۸۹ - سازمان حفاظت محیط زیست مکلف است:

الف - در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به‌منظور حفظ محیط زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار از ابتدای برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی مربوط را با پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب هیأت وزیران برساند. کلیه دستگاه‌های ذی‌ربط، رسانه‌های دولتی و صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه‌های آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده قانونی می‌باشند.

ب - نظام اطلاعات زیست محیطی کشور را در سطوح منطقه‌ای، ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه پنجم ایجاد نماید تا زمینه پایش، اطلاع رسانی و ارزیابی زیست محیطی فراهم گردد. دستگاه‌های ذی‌ربط مکلفند در تدوین و اجرایی نمودن این نظام همکاری نمایند.

ماده ۱۹۰ - کلیه دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی موظفند جهت کاهش اعتبارات هزینه‌ای دولت، اعمال سیاست‌های مصرف بهینه منابع پایه و محیط زیست برای اجرای برنامه مدیریت سبز شامل مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه و تجهیزات (شامل کاغذ)، کاهش مواد زائد جامد و بازیافت آنها (در ساختمان‌ها و وسایط نقلیه) طبق آیین‌نامه‌ای که توسط سازمان حفاظت محیط زیست و معاونت با همکاری

۱ - ماده ۱۰۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷:

کلیه طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ تولیدی و خدماتی باید پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان‌سنجی و مکان‌یابی، براساس ضوابط پیشنهادی شورای عالی حفاظت محیط زیست و مصوب هیأت وزیران مورد ارزیابی زیست محیطی قرار گیرد. رعایت نتایج ارزیابی توسط مجریان طرح‌ها و پروژه‌های مذکور الزامی است. نظارت بر حسن اجرای این ماده برعهده سازمان برنامه و بودجه می‌باشد.

تبصره - سازمان حفاظت محیط زیست موظف است راهکارهای عملی و اجرائی پروژه‌های عمرانی و اشتغال‌زایی در مناطق حفاظت شده را به‌طریقی فراهم نماید که ضمن رعایت مسائل زیست محیطی، طرح‌های توسعه عمرانی متوقف نگردد.

دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید اقدام نمایند.

ماده ۱۹۱ - الف - برنامه مدیریت زیست بومی در زیست بوم‌های حساس، به ویژه دریاچه ارومیه تهیه و به مرحله اجراء درمی‌آید. سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری معاونت و وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی، آیین‌نامه اجرایی این ماده را تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسانند.

ب - به منظور جلوگیری از شکار بی‌رویه و نابودی تنوع زیستی، دولت مکلف است با همکاری مراجع ذی‌ربط در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران تربیتی اتخاذ نماید تا ضمن محدود کردن پروانه حمل اسلحه شکاری و بازرنگری در ضوابط صدور پروانه‌های مذکور، تعداد سلاح‌های شکاری را متناسب با جمعیت قابل برداشت از حیات وحش به تشخیص سازمان حفاظت محیط زیست برساند و نسبت به جمع‌آوری سلاح‌های غیرمجاز تا پایان برنامه اقدام نماید.

ماده ۱۹۲ - به منظور کاهش عوامل آلوده‌کننده و مخرب محیط زیست کلیه واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی، عمرانی، خدماتی و زیربنایی موظفند:

الف - طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ تولیدی، خدماتی و عمرانی خود را پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان‌سنجی و مکان‌یابی براساس ضوابط مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست مورد ارزیابی اثرات زیست محیطی قرار دهند. رعایت نتیجه ارزیابی‌ها توسط مجریان طرح‌ها و پروژه‌ها الزامی است.

ب - نسبت به نمونه‌برداری و اندازه‌گیری آلودگی و تخریب زیست محیطی خود اقدام و نتیجه را در چهارچوب خود اظهاری به سازمان حفاظت محیط زیست ارائه نمایند. واحدهایی که قابلیت و ضرورت نصب و راه‌اندازی سامانه (سیستم) پایش لحظه‌ای و مداوم را دارند باید تا پایان سال سوم برنامه، نسبت به نصب و راه‌اندازی سامانه (سیستم)‌های مذکور اقدام نمایند. متخلفین مشمول ماده (۳۰) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴/۲/۳ می‌شوند^(۱).

۱ - ماده ۳۰ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مصوب ۱۳۷۴/۲/۳: کسانی که از انجام بازرسی مأموران سازمان حفاظت محیط زیست برای نمونه‌برداری و تعیین میزان آلودگی ناشی از فعالیت کارخانجات و کارگاه‌ها منابع تجاری بهداشتی و خدمات و اماکن عمومی معانت به عمل آورده و یا اسناد و مدارک و اطلاعات مورد نیاز سازمان را در اختیار

ج - مشخصات فنی خود را به نحوی ارتقاء دهند که با ضوابط و استانداردهای محیط زیست و کاهش آلودگی و تخریب منابع پایه بالاخص منابع طبیعی و آب تطبیق یابد.

تبصره ۱ - دولت مکلف است ارزش اقتصادی منابع زیست محیطی و جداول و حساب‌های مربوطه را در حساب‌های ملی محاسبه و ملحوظ نماید.

تبصره ۲ - معاونت مکلف است با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و سایر دستگاه‌های مرتبط به منظور برآورد ارزش‌های اقتصادی منابع طبیعی و زیست محیطی و هزینه‌های ناشی از آلودگی و تخریب محیط‌زیست در فرآیند توسعه و محاسبه آن در حساب‌های ملی، نسبت به تنظیم دستورالعمل‌های محاسبه ارزش‌ها و هزینه‌های موارد دارای اولویت از قبیل: جنگل، آب، خاک، انرژی، تنوع زیستی و آلودگی‌های زیست محیطی در نقاط حساس اقدام و در مراجع ذی‌ربط به تصویب برساند. ارزش‌ها و هزینه‌هایی که دستورالعمل آنها به تصویب رسیده، در امکان‌سنجی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته خواهد شد.

۱۹۳-الف - شهرداری شهرهای بالای دویست هزار نفر جمعیت و شهرهای ساحلی و شهرهای حاشیه تالاب‌های داخلی در راستای مدیریت پسماند شهری موظفند تا پایان سال چهارم برنامه، پسماندهای خود را با روش‌های نوین و فناوری‌های جدید با اولویت روش‌های آلی (ارگانیک) از قبیل کرم پوسال (ورمی کمپوست) بازیافت نمایند. از سال پایانی برنامه، هرگونه دفن پسماندها در این‌گونه شهرها مطلقاً ممنوع است.

ب- سازمان حفاظت محیط‌زیست مکلف است تمهیدات لازم را برای کاهش آلودگی هوا تا حد استانداردهای جهانی با اولویت شناسایی کانون‌های انتشار ریزگردها و مهار آن، کنترل و کاهش میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای را فراهم آورد.

ج- از سال دوم برنامه، هرگونه بهره‌برداری صنعتی و معدنی جدید از تالاب‌های داخلی

ایشان نگذارند و یا اسناد و مدارک و اطلاعات خلاف واقع ارائه نمایند بر حسب مورد و اهمیت موضوع به جزای نقدی از پانصد هزار ریال تا پنج میلیون ریال و در صورت تکرار به حبس تعزیری از یک ماه تا ۳ ماه و جزای نقدی مذکور محکوم خواهند شد.

تبصره - در صورتی که مأموران سازمان حفاظت محیط زیست در جرائم موضوع این ماده همکاری یا مشارکت داشته یا گزارش خلاف واقع ارائه‌نمایند علاوه بر محکومیت در هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری به حداکثر مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهند شد.

مطلقاً ممنوع است.

۵ - با توجه به شرایط ویژه تالاب‌های کشور از منظر اقتصادی، کشاورزی، زیست‌بومی، تنوع زیستی و گردشگری و وجود مراتع و اراضی زراعی مطلوب در اطراف آنها و وجود چالش‌های جدی در تخصیص منابع آب در این مناطق و به‌طور کلی، پیچیدگی و شکنندگی زیست بوم طبیعی این مناطق، دولت مکلف است در سال اول برنامه، با ساماندهی مجدد سازمان‌های موجود در بخش‌های آب، کشاورزی، منابع طبیعی، محیط‌زیست و گردشگری، نسبت به اعمال مدیریت یکپارچه با مشارکت بهره‌برداران در دشت‌های اطراف این تالاب‌ها اقدام نماید.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک معاونت و سازمان حفاظت محیط‌زیست و وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، کشور، نفت، نیرو و صنایع و معادن به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

توسعه روستایی

۱۹۴ ۵۵۵ - دولت مکلف است به منظور بهبود وضعیت روستاها در زمینه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، راهبری، نظارت و هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی، ارتقاء سطح درآمد و کیفیت زندگی روستاییان و کشاورزان و کاهش نابرابری‌های موجود بین جامعه روستایی، عشایری و جامعه شهری، حمایت لازم را از اقدامات زیر به عمل آورد:

الف - ارتقاء شاخص‌های توسعه روستایی و ارائه خدمات نوین و تهیه برنامه اولویت‌بندی خدمات روستایی با توجه به شرایط منطقه‌ای و محلی

ب - حمایت از گسترش کشاورزی صنعتی و صنایع روستایی با اولویت توسعه خوشه‌ها و زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی کوچک و متوسط که بخش اعظم نهاده‌ها و عوامل تولید آن در جغرافیای روستایی وجود دارد و همچنین صنایع دستی و خدمات گردشگری و ایجاد و توسعه بازارهای محلی با اولویت مراکز دهستان‌های دارای قابلیت توسعه

ج - تعیین الگوی مدیریت در آبادی‌های فاقد شورای اسلامی

د - تدوین سیاست‌های تشویقی در جهت مهاجرت معکوس «از شهر به روستا» و تثبیت

نسبی جمعیت روستایی تا آخر سال اول برنامه

هـ - بهسازی، نوسازی، بازسازی و ایمن‌سازی ساختار کالبدی محیط و مسکن روستایی مبتنی بر الگوی معماری اسلامی - ایرانی با مشارکت مردم، دولت و نهادهای عمومی

و - آموزش فنی و حرفه‌ای مستمر روستاییان با هدف توانمندسازی برای ارائه و استفاده از خدمات نوین و مشارکت در فعالیت‌های صنعتی و بهبود کیفیت تولیدات

ز - ساماندهی و استقرار فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغالزای کوچک و متوسط تولیدی و خدماتی در مناطق روستایی از طریق ارائه مشوق‌های مالی و اعتباری

ح - ساماندهی روستاها در قالب مجموعه‌های روستایی به منظور خدمات‌رسانی بهتر و مؤثرتر

ط - احداث، ترمیم و نگهداری و ایمن‌سازی شبکه راه‌های روستایی

ی - ارتقاء شاخص‌های توسعه عشایر از طریق اسکان و ساماندهی خانوارها

ک - حمایت مالی از طریق اعطاء تسهیلات، وجوه اداره شده، یارانه سود و کارمزد جهت توسعه اشتغال خانوارهای روستایی و عشایری با اولویت روش‌های محلی و بومی و نیز تقویت مدیریت یکپارچه اراضی از طریق مشارکت با تشکل‌های حقوقی به منظور جلوگیری از خرد شدن اراضی و تجمیع مدیریتی اراضی خرد کشاورزی

ل - اقدام قانونی در جهت ایجاد شرکت شهرک‌های کشاورزی با اصلاح اساسنامه یکی از شرکت‌های مادر تخصصی موجود در چهارچوب سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱) به منظور هدایت، راهبری و احداث و توسعه زیرساخت‌های مجتمع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی

م - سرمایه‌گذاری مشترک با بخش‌های غیردولتی تا سقف چهل‌ونهم درصد (۴۹٪) در چهارچوب سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۲) و از طریق شرکت مادر تخصصی «حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی» و شرکت مادر تخصصی «مدیریت منابع آب ایران»، در زمینه توسعه کشاورزی با فناوری نوین، اقتصادی و بهره‌ور و طرح‌های زیربنایی و نوپدید در بخش‌های کشاورزی و منابع آب و توسعه مناطق روستایی و جوان‌سازی بافت جمعیتی مناطق روستایی و عشایری

۱ و ۲ - سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ابلاغی ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری در انتهای همین مجموعه درج شده است.

تبصره - دولت مکلف است سهام دولتی در بنگاه جدید را حداکثر ده سال پس از بهره‌برداری به بخش‌های غیردولتی واگذار نماید.

ن - توسعه و هدفمندسازی پژوهش، آموزش، تولید و تبلیغات و همچنین توسعه تجارت الکترونیک فرش و ایجاد خانه فرش در بازارهای هدف و مورد نظر برای هویت بخشی، ارتقاء کیفیت تولید و روان‌سازی، سفارش‌پذیری، حمایت از ایجاد و توسعه و تجهیز کارگاه‌های متمرکز و غیرمتمرکز و اتحادیه‌ها و شرکت‌های تعاونی فرش دستباف روستایی و شهری، سراسر کشور و نیز صنایع و خدمات جانبی فرش دستباف به منظور ارتقاء و بهبود بهره‌وری، تثبیت و افزایش سهم صادراتی و بازاریابی‌های داخلی و خارجی

تبصره - وزارت بازرگانی مکلف به پیگیری حکم این بند در دولت است.

س - تعمیر و گسترش بیمه روستایی و پوشش صددرصد (۱۰۰٪) آن از طریق تقویت صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر

ع - پیش‌بینی مکان‌های ورزشی برای جامعه روستایی

ف - تهیه طرح‌های هادی روستایی و تعیین محدوده روستاها در سراسر کشور با پیشنهاد کارشناسان فنی، زیر نظر بنیاد مسکن و تأیید بخش‌داری هر بخش و با اطلاع دهیاران و رؤسای شورای اسلامی روستاها و تصویب آن در کمیته‌ای متشکل از رییس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان به‌عنوان رییس، فرماندار شهرستان، بخشدار بخش، نماینده سازمان مسکن و شهرسازی استان، رییس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان، نماینده سازمان جهاد کشاورزی استان، نماینده معاون امور عمرانی استانداری و رییس شورای اسلامی روستا به‌عنوان ناظر

تبصره - نماینده شهرداری شهری که روستا در حریم آن واقع است می‌تواند به‌عنوان کارشناس و ناظر در جلسه کمیته مذکور شرکت نماید.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل تعیین مدیر ارشد روستا، چگونگی و فرآیند اعمال حمایت‌های ذکر شده، نحوه مشارکت و تعاریف و چگونگی مدیریت مجموعه روستایی در سال اول برنامه با پیشنهاد معاونت به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

امور دفاعی

ماده ۱۹۵ - الف - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح موظف است به منظور ارتقاء توانمندی‌های دفاعی، قدرت بازدارندگی و دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی اقدامات زیر را انجام دهد:

۱- ارتقاء کمی و کیفی سامانه پدافند هوایی کشور و ایجاد هماهنگی تحت نظر قرارگاه پدافند هوایی حضرت خاتم‌الانبیاء(ص)

۲- تقویت حضور و ارتقاء زیرساخت‌ها به منظور گسترش حوزه و استقرار مؤثرتر در حوزه‌های آبی کشور و حفاظت از خطوط دریایی کشور با تأکید بر آب‌های آزاد و تکمیل سازمان ناوگان جنوب

۳- بهره‌گیری بهینه از فرصت خدمت وظیفه عمومی برای ارتقاء دانش، مهارت، ارتقاء منزلت اجتماعی جامعه هدف درخصوص مبانی و ارزش‌های اسلام و انقلاب با تکیه ویژه بر دیدگاه‌ها و سیره حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری، ارتقاء معنویت، انضباط اجتماعی، تقویت تعاملات سازنده و مهارت‌های حرفه‌ای و افزایش ظرفیت به‌کارگیری تخصصی سربازان وظیفه و غنی‌سازی شغلی و ارتقاء معیشت و منزلت اجتماعی آنان و نیز استفاده بهینه از مشمولان در سازندگی کشور

۴ - ایجاد زیرساخت‌ها و اتخاذ سازوکارهای لازم برای مشارکت هرچه گسترده‌تر دستگاه‌های دولتی و بخش غیردولتی در برنامه‌های دفاعی در شرایط بحران و جنگ تبصره - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح با همکاری ستاد کل نیروهای مسلح حداکثر ظرف شش ماه اول برنامه موظف است سطح مطلوب و الزامات هر یک از اجزاء فوق را تدوین و به تصویب مراجع ذی‌ربط برساند.

ب - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح در سقف اعتبارات امور دفاعی، موارد زیر را در اولویت قرار دهد:

۱ - توسعه و تقویت ناوگان هوایی نیروهای مسلح اعم از خرید، بازسازی، نوسازی و نگهداری تا سطح آمادگی مصوب و عملیاتی نمودن کلیه هواپیماها و بالگردها و تسلیحات مرتبط و ایمن‌سازی پروازها.

۲ - تکمیل و به‌روزرسانی شبکه ارتباطی مستقل و امن نیروهای مسلح

۳ - ایجاد سامانه فرماندهی، کنترل، اطلاعات و مراقبت پیشرفته در ابعاد راهبردی، فضایی،

هوایی، دریایی و زمینی به منظور ارتقاء هوشیاری و آمادگی برای شناسایی تهدیدات و مقابله سریع و مؤثر

۴ - توسعه کیفی و کمی افزایش قدرتی و پایداری عملیاتی یگان‌های موشکی

۵ - ارتقاء کمی و کیفی سامانه رسیدگی، خدمات‌رسانی و حمایت از کارکنان نیروهای

مسلح در مأموریت‌های دفاعی، امنیتی، امور رزمی و مراقبت از مرز و مناطق سخت

۱۹۶۵۵۵ - دولت موظف است به منظور تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان و حضور

بیشتر نیروهای مردمی در صحنه‌های امنیت و دفاع از کشور، آرمان‌ها و مبانی اندیشه انقلاب

اسلامی و توسعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر اقدامات و تسهیلات لازم را در طول برنامه

به شرح زیر فراهم نماید:

الف - پشتیبانی لازم برای افزایش حداقل یک‌ونیم میلیون نفر بسیجی فعال و ویژه تا پایان

برنامه با تأکید بر تربیت نیروی انسانی متعهد و انقلابی

ب - حمایت از زیرساخت‌ها برای توسعه نواحی شهرستانی و رده‌های مقاومت بسیج،

متناسب با توسعه و تغییرات تقسیمات کشوری

ج - پشتیبانی از رده‌های مقاومت بسیج و بسیج اساتید، دانشجو و طلبه در دستگاه‌های

اجرایی به‌ویژه در فعالیت‌های پژوهشی و علمی

د - کمک به تعمیق ارزش‌های انقلاب اسلامی و توسعه فرهنگ و تفکر بسیجی از طریق

تشکیل هسته‌های تربیتی، غنی‌سازی اوقات فراغت، توسعه فرهنگ ارزشی و استفاده از نخبگان

بسیجی برای مشاوره و تولید فکر، توسعه فرهنگ عفاف و حجاب، آشنایی با مبانی اندیشه

حضرت امام(ره) با اجرای طرح‌های دانشجویی، دانش‌آموزی، اقشار و رده‌های مقاومت بسیج

ه - پشتیبانی و کمک به مقابله با جنگ نرم در حوزه‌های مختلف با اولویت حضور

فزآینده در فضای مجازی و رایانه‌ای (سایبری) با رویکرد بومی

و - امکان استفاده از خدمت کارکنان بسیجی فعال و ویژه شاغل برای شرکت در

آموزش‌ها و اردوها و سایر برنامه‌ها حداکثر به‌مدت پانزده روز در سال به جای خدمت اداری

بدون دریافت حق مأموریت

ز - پیش‌بینی یک درصد (۱٪) از سرجمع اعتبارات تملک دارایی استانی در بودجه سنواری

به منظور حمایت از احداث و توسعه پایگاه‌ها و حوزه‌های مقاومت بسیج

ح - فراهم نمودن پشتیبانی‌های لازم برای جذب و به‌کارگیری سی میلیون نفر از بسیج‌ده‌ها میلیونی با رویکرد فرهنگی، اجتماعی و علمی

ط - پشتیبانی از رده‌های مقاومت بسیج جامعه زنان به‌ویژه در فعالیت‌های مربوط به توسعه فرهنگ عفاف و حجاب و تحکیم بنیاد خانواده

تبصره ۱۵ - به سازمان بسیج مستضعفین اجازه داده می‌شود از محل اعتبار مصوب خود حمایت لازم را برای تأمین پوشش بیمه‌ای و جبران خسارت‌های ناشی از به‌کارگیری بسیجیان فاقد پوشش بیمه‌ای در مأموریت‌های مختلف به ویژه دفاعی، امنیتی و کاروان‌های راهیان نور به عمل آورد.

تبصره ۲۵ - به دستگاه‌های اجرایی اجازه داده می‌شود متناسب با میزان آمادگی سازمان بسیج سازندگی، اجرای بخشی از فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و غنی‌سازی اوقات فراغت و پروژه‌های عمرانی خود از قبیل احداث و تعمیر مساجد، مدارس و خانه‌های بهداشت روستایی، بیابان‌زدایی، جنگل‌کاری، آبرسانی به روستاها و همچنین در مناطق محروم، روستایی و مرزی را به آن سازمان واگذار نماید تا با استفاده از نیروهای داوطلب بسیجی و مردمی و جوانان متخصصان به نحو سازمان یافته، اجراء نمایند.

ماده ۱۹۷ - به دولت اجازه داده می‌شود به منظور توسعه توان علمی و فناوری نیروهای مسلح، اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف - پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز برای حمایت از کسب دانش و فناوری‌های نو و توسعه مرزهای دانش و تولید محصولات بدیع دفاعی با اختصاص حداقل ده درصد (۱۰٪) از اعتبارات تجهیز و توسعه دفاعی، به طریقی که در طول سال‌های برنامه در محورهای زیر به سمت خوداتکایی حرکت نماید:

۱- تولید مواد حیاتی و کلیدی مورد نیاز صنایع دفاعی

۲- توسعه فناوری‌های نوین به ویژه در حوزه‌های نانوبری و اجزاء دقیق، ریزالکترونیک (میکروالکترونیک)، لیزر، اپتیک، نانو، زیستی، اطلاعات و ارتباطات، مواد شناختی و نرم، حساسه‌ها، ریزمکانیک‌ها (میکرومکانیک‌ها) و ساخت و پرتاب ماهواره امن و پایدار

ب - افزایش صادرات محصولات، خدمات فنی و مهندسی دفاعی به میزان حداقل پنج‌جاه درصد (۵۰٪)

ج - حمایت مالی و پشتیبانی از فعالیت‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی مرتبط با امور دفاعی در

دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی

د - حمایت مالی در جهت بهره‌گیری صنعت کشور از ظرفیت‌های خالی صنایع دفاعی و همچنین حمایت مالی برای بهره‌گیری از ظرفیت صنایع کشور جهت رفع نیازهای دفاعی مشروط به عدم ورود لطمه به نیازهای داخلی و صادرات کشور

ه - دولت مکلف است در لایحه بودجه سنواتی نسبت به افزایش دو درصد (۲٪) سالانه سهم اعتبارات دفاعی در طول برنامه اقدام و پیش‌بینی لازم را به عمل آورد.

پنجاه درصد (۵۰٪) از افزایش مذکور برای حفظ توان تولید خطوط صنایع دفاعی و همچنین تولید مواد حیاتی و قطعات کلیدی و توسعه فناوری‌های نوظهور منظور می‌گردد.

۱۹۸۵ م - به منظور کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، ارتقاء پایداری ملی، حفاظت از مردم و منابع ملی کشور و تضمین تداوم خدمات به آنان در راستای تکمیل چرخه دفاع غیرنظامی، اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف - تدوین استانداردهای فنی مورد نیاز پدافند غیرعامل طی سال اول برنامه

ب - ایجاد سامانه پایش، هشدار و خنثی‌سازی در خصوص تهدیدات نوین در مراکز حیاتی، حساس و مهم

ج - ایمن‌سازی و حفاظت از مراکز حیاتی، حساس و مهم کشور برای تداوم فعالیت امن و پایدار آنان

تبصره - پدافند غیرعامل فقط در حوزه تهدیدات دفاعی و امنیتی است. دستورالعمل هماهنگی حوزه‌های پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران کشور با پیشنهاد مشترک دبیرخانه کمیته دائمی پدافند غیرعامل و سازمان مدیریت بحران به تصویب هیأت وزیران^(۱) تأیید ستادکل نیروهای مسلح می‌رسد.

۱۹۹۵ م - پروژه‌های موضوع پدافند غیرعامل با پیشنهاد دبیر کمیته دائمی و تصویب رییس کمیته دائمی به اجراء در خواهد آمد. موافقتنامه این‌گونه پروژه‌ها بین رییس کمیته دائمی پدافند غیرعامل و معاونت مبادله خواهد شد.

۲۰۰۵ م - در زمان صلح با تأیید ستاد کل نیروهای مسلح، قسمتی از نیاز دولت،

۱ - به نظر می‌رسد قبل از واژه تأیید حرف «و» از قلم افتاده است.

شهرداری‌ها و دهیاری‌ها به نیروی انسانی با استفاده از خدمت مشمولان وظیفه مشروط به عدم ورود آسیب به آمادگی رزمی کشور و پس از گذراندن دوره آموزش نظامی تأمین می‌گردد. نیاز دولت، شهرداری‌ها و دهیاری‌ها از طریق وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح به ستادکل اعلام می‌شود.

هزینه‌های مربوط به دوره آموزش نظامی بر عهده وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح است و حقوق و مزایا و جیره استحقاقی در دوره خدمت از محل اعتبارات دستگاه مربوطه تأمین می‌گردد. میزان دریافتی این قبیل افراد نباید در مجموع از حد مقرر در قوانین نیروهای مسلح تجاوز نماید.

حداقل پنجاه درصد (۵۰٪) از نیروهای انسانی فوق که فارغ‌التحصیل دانشگاه هستند، باید در مناطق توسعه‌نیافته یا کمتر توسعه‌یافته کشور خدمت کنند.

ماده ۲۰۱ - دولت موظف است به‌منظور تقویت بنیه دفاعی کشور و ارتقاء توان بازدارندگی نیروهای مسلح و حفاظت از تمامیت ارضی و امنیت کشور و آمادگی در برابر تهدیدات و حفاظت از منافع ملی، انقلاب اسلامی ایران و منابع حیاتی کشور و هوشمندسازی سیستم‌های دفاعی، اقدام‌های ذیل را در صورت تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح به عمل آورد:

الف - تقویت مؤلفه‌های بنیه دفاعی با تأکید بر مدرن‌سازی و هوشمندسازی تجهیزات، ارتقاء منابع انسانی و سامانه‌های (سیستم‌های) فرماندهی (I۴C)

ب - ارتقاء فناوری‌های نوین و هوشمند و سامانه‌های (سیستم‌های) اطلاعاتی در به‌کارگیری سامانه‌های دفاعی به‌ویژه سامانه‌های الکترونیکی، هوافضا، دریایی و پدافند هوایی

ج - بهینه‌سازی و بهبود ساختارهای چابک و پاسخگو در دفاع ملی

د - ارتقاء حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و به‌کارگیری متقابل و بهینه از امکانات و توان منابع انسانی

ه - نوسازی و بازسازی و بهبود صنایع دفاعی با نگرش به سامانه و فرآیندهای صنعتی

نوین

و - ارتقاء ابتکار عمل و توان مقابله مؤثر در برابر تهدیدها و حفاظت از منافع ملی، منابع

حیاتی و انقلاب اسلامی ایران

ز - ارتقاء و افزایش سطح دانش و مهارت نیروهای مسلح، به صورت کمی و کیفی

ح - ارتقاء سطح آموزش، تحقیقات، فناوری در بخش دفاع و گسترش همکاری‌ها با مراکز علمی دانشگاهی داخلی و خارجی

ط - حضور و استقرار متناسب با تهدیدها در حوزه‌های آبی کشور (خلیج فارس، دریای عمان و دریای خزر)

ی - ارتقاء منزلت اجتماعی و معیشت کارکنان نیروهای مسلح

ک - رعایت اصول پدافند غیرعامل در طراحی و اجرای طرح‌های حساس و مهم و یا در دست مطالعه و نیز تأسیسات زیربنایی و ساختمان‌های حساس و شریان‌های اصلی و حیاتی کشور و آموزش عمومی مردم توسط دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۷۹) این قانون، به منظور پیشگیری و کاهش مخاطرات ناشی از سوانح غیرطبیعی

آیین‌نامه‌های اجرایی این ماده ظرف مدت دو ماه از تصویب این قانون، توسط معاونت و وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و ستادکل نیروهای مسلح تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید و در صورت تأیید فرماندهی کل نیروهای مسلح به مرحله اجراء گذاشته می‌شود.

ماده ۲۰۲ - وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مکلف است براساس نظر ستاد کل نیروهای مسلح نسبت به تهیه طرح جامع نحوه استقرار نیروهای مسلح در سطح کشور متناسب با اندازه و نوع تهدیدات و شرایط زیست‌محیطی، به منظور رعایت پراکندگی در استقرار تأسیسات حساس و حیاتی و صنایع دفاعی و همچنین انتقال پادگان‌های مراکز نظامی و کارخانه‌های بزرگ صنعتی دفاعی از شهرهای بزرگ به ویژه تهران اقدام و به تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح برساند.

دولت مکلف است نسبت به تأمین و واگذاری تسهیلات اعتباری، بانکی، زمین، تغییر کاربری و ایجاد حریم جهت تأسیسات مورد نیاز اقدامات لازم را به عمل آورد. اعتبارات دریافتی از منابع بانکی از محل فروش اماکن منتقل شده بازپرداخت می‌شود.

سیاسی، امنیتی

ماده ۲۰۳ - در راستای تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی و کنترل مؤثر مرزها، وزارت

کشور موظف است با همکاری وزارتخانه‌های اموراتصادی و دارایی، دادگستری، اطلاعات و نیروی انتظامی و سایر وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط طرح جامع امنیت پایدار مناطق مرزی را تا پایان سال اول برنامه تهیه و به تصویب شورای عالی امنیت ملی برساند به گونه‌ای که تا پایان برنامه طرح‌های مصوب کنترل و انسداد مرزها به صورت کامل اجراء گردد.

تبصره - طرح جامع شامل کنترل، مدیریت، حریم امنیتی، اقدام‌های عمرانی، انسدادی، اطلاعاتی، علمی، تجهیزاتی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و تقویت مرزبانی، به‌کارگیری بسیج و نیروی مردمی است. هرگونه اقدام در مرزها و مناطق مرزی براساس برنامه و شاخص‌های مندرج در این طرح صورت می‌پذیرد.

ماده ۲۰۴ - در راستای ارتقاء و تقویت اقتصاد و معیشت مرزنشینان با رعایت ملاحظات و تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی، دولت حمایت مالی و حقوقی لازم را از استقرار صنایع و شکل‌گیری تعاونی‌های مرزنشینان و حق بهره‌برداری از زمین‌های مستعد کشاورزی و استفاده حداکثری از منابع طبیعی و گردشگری در مناطق مرزی به عمل می‌آورد.

تبصره - به‌منظور هدایت و ارائه زیرساخت‌های مناسب توسعه صنعتی مناطق مرزی، افزایش مرادانات اقتصادی - اجتماعی با کشورهای همسایه و نیز گسترش بازار تولیدات مناطق مرزی، اولویت استقرار صنایع در مناطق مزبور، با شهرک‌های صنعتی مرزی و واقع در مرزها خواهد بود.

ماده ۲۰۵ - وزارت اطلاعات موظف است با هدف دفاع از حاکمیت و منافع ملی و تقویت تعامل با جامعه اطلاعاتی و پیشگیری و مقابله با تهدیدات و تهاجم اطلاعاتی و امنیتی داخلی و خارجی به ویژه استخبار جهانی اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - ارتقاء کمی و کیفی زیرساخت‌های اطلاعاتی با هدف تحکیم و تقویت امنیت پایدار و فراگیر

ب - پیشگیری و مقابله با فساد و اختلال در امنیت اقتصادی، جرایم سازمان‌یافته ضدامنیتی، اقدامات تروریستی و تهدیدات نرم امنیتی در مقام ضابط دادگستری

ج - ایجاد و گسترش زیرساخت‌ها و سازوکارهای لازم برای مشارکت هر چه بیشتر مردم در راستای تقویت و تحکیم امنیت پایدار کشور

آیین‌نامه این ماده حداکثر تا پایان سال اول برنامه توسط وزارت اطلاعات و با همکاری معاونت تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

ماده ۲۰۶ - وزارت اطلاعات موظف است در محدوده قوانین موضوعه کشور و در چهارچوب اختیارات قانونی خود با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط درخصوص مورد ذیل اقدام قانونی به عمل آورد:

الف - تهیه طرح بانک جامع اطلاعاتی کشور

تبصره ۵ - کلیه دستگاه‌ها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند موظفند نسبت به در اختیار قراردادن بانک‌های رقومی (دیجیتالی) خود به استثناء موارد طبقه‌بندی شده، حریم خصوصی و مواردی که در قوانین افشاء اطلاعات ممنوع شده است، اقدام نمایند.

ب - تهیه طرح نظام ملی تعیین صلاحیت امنیتی مشاغل دولتی، عمومی و خصوصی و طرح نظام ساماندهی حفاظت از اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده به منظور جلوگیری از نفوذ و دسترسی عوامل بیگانه و دشمنان نظام به اطلاعات و اسناد طبقه‌بندی شده

ج - تشکیل کمیسیون ویژه‌ای مرکب از دستگاه‌های اصلی ذی‌ربط برای تهیه و اجرای طرح جامع مبارزه با تروریسم‌زیستی (بیوتروریسم) و تعیین وظایف هر یک از دستگاه‌ها به منظور مبارزه هماهنگ با تروریسم‌زیستی (بیوتروریسم) به صورت یک اصل نهادینه شده در کشور تا پایان برنامه

تبصره ۵ - کمیسیون مذکور موارد نیازمند قانون در زمینه بیوتروریسم را به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌کند.

ماده ۲۰۷ - دولت مجاز است:

الف - به پیشنهاد ستاد مبارزه با موادمخدر براساس سیاست‌های کلی مبارزه با موادمخدر^(۱) با

۱ - سیاست‌های کلی مبارزه با موادمخدر ابلاغی مقام معظم رهبری:

۱ - مبارزه فراگیر و قاطع علیه کلیه فعالیت‌ها و اقدامات غیرقانونی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها از قبیل کشت، تولید، ورود، صدور، نگهداری و عرضه مواد.

۲ - تقویت، توسعه، تجهیز و استفاده فراگیر از امکانات اطلاعاتی، نظامی، انتظامی و قضایی برای شناسایی و تعقیب و انهدام شبکه‌ها و مقابله با عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها.

۳ - تقویت، تجهیز و توسعه یگان‌ها و مکانیزه کردن سامان‌های کنترلی و تمرکز اطلاعات به منظور کنترل مرزها و مبادی ورودی کشور و جلوگیری از اقدامات غیرقانونی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها و تقویت ساختار تخصصی مبارزه با موادمخدر در نیروی انتظامی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط.

مشارکت نهادهای ذی ربط، لایحه جامع مبارزه همه جانبه با موادمخدر، روانگردان‌ها و پیش‌سازها را تهیه و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

ب - با مشارکت دستگاه‌های ذی ربط و اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن و تعاون نسبت به تهیه لایحه جامع مبارزه با قاچاق کالا و ارز اقدام نموده و جهت بررسی و تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۵۵۵ ۲۰۸ - به منظور مدرن‌سازی و توسعه حرفه‌گرایی و کارآمدسازی و تقویت نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با توافق دولت و ستاد کل نیروهای مسلح اقدامات زیر در طول برنامه به مورد اجرا گذاشته می‌شود:

۴ - اتخاذ راه‌کارهای پیشگیرانه در مقابله با تهدیدات و آسیب‌های ناشی از موادمخدر و روان‌گردان با بهره‌گیری از امکانات دولتی و غیردولتی با تأکید بر تقویت باورهای دینی مردم و اقدامات فرهنگی، هنری، ورزشی، آموزشی و تبلیغاتی در محیط خانواده، کار، آموزش و تربیت و مراکز فرهنگی و عمومی.

۵ - جرم‌انگاری مصرف موادمخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها جز در موارد علمی، پزشکی، صنعتی و برنامه‌های مصوب درمان و کاهش آسیب.

۶ - ایجاد و گسترش امکانات عمومی تشخیص، درمان، بازتوانی و اتخاذ تدابیر علمی جامع و فراگیر با هدف:

۱ - درمان و بازتوانی مصرف‌کنندگان.

۲ - کاهش آسیب‌ها.

۳ - جلوگیری از تغییر الگوی مصرف از مواد کم خطر به مواد پرخطر.

۷ - اتخاذ تدابیر لازم برای حمایت‌های اجتماعی پس از درمان مبتلایان به موادمخدر و انواع روان‌گردان در زمینه اشتغال، اوقات فراغت، ارائه خدمات مشاور و پزشکی و حمایت‌های حقوقی و اجتماعی برای افراد بازتوانی شده و خانواده‌های آنها.

۸ - تقویت و ارتقاء دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی مرتبط با موادمخدر و روان‌گردان در جهت:

۱ - هدفمند کردن مناسبات.

۲ - مشارکت فعال در تصمیم‌سازی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات مربوط.

۳ - بهره‌برداری از تجارب و امکانات فنی، پشتیبانی و اقتصادی کشورهای دیگر و سازمان‌های بین‌المللی.

۴ - فراهم کردن زمینه اقدام مشترک در جلوگیری از ترانزیت موادمخدر.

۹ - اتخاذ تدابیر لازم برای حضور و مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معتادان.

۱۰ - توسعه مطالعات و پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای در امر مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان و پیشگیری و درمان معتادان با تکیه بر دانش روز دنیا و استفاده از ظرفیت‌های علمی و تخصصی ذی‌ربط در کشور.

۱۱ - ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام و سرعت بخشیدن به فعالیت‌ها و هماهنگی در اتخاذ سیاست‌های عملیاتی و کلیه اقدامات اجرایی و قضایی و حقوقی

الف - فراهم آوردن سازوکار و امکانات لازم برای بهره‌مندی نیروی انتظامی از فناوری‌های نوین و تجهیزات پیشرفته در جهت «فن‌آور پایه‌سازی پلیس»

ب - تقویت حرفه‌گرایی با توسعه آموزش‌های تخصصی

ماده ۲۰۹ - به‌منظور تحکیم و ارتقاء امنیت اجتماعی، اخلاقی و پیشگیری و مقابله با هرگونه ناهنجاری فرهنگی و اجتماعی و اخلال در امنیت عمومی؛

الف - دولت موظف است سازوکارهای اجرایی لازم را با تأکید بر موارد زیر فراهم و اجرایی نماید:

- ۱ - مبارزه با جریانات، گروه‌ها و باندهای سازمان‌یافته مروج انحرافات اخلاقی، خرافه‌پرستی، ابتذال و پوچ‌گرایی
  - ۲ - ارتقاء احساس امنیت و سالم‌سازی فضای عمومی جامعه
  - ۳ - بهره‌گیری و هماهنگ‌سازی اقدامات فرهنگی، آموزشی، تربیتی، تبلیغی و رسانه‌ای برای مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی
- ب -** کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند اقدامات لازم را برای اجرای طرح جامع فرهنگ عفاف و حجاب معمول داشته و نسبت به متناسب‌سازی محیط خدمتی با اقتضائات جامعه اسلامی اقدام نمایند.
- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است بر اجرای صحیح طرح، نظارت داشته باشد.

سیاست خارجی

ماده ۲۱۰ - وزارت امور خارجه موظف است با بهره‌گیری از نظرات کارشناسان کلیه سازمان‌ها و نهادهای مسؤول و به‌منظور اعتلاء شأن، موقعیت، اقتدار و نقش جمهوری اسلامی ایران و استفاده از فرصت‌های اقتصادی در منطقه و نظام بین‌الملل و بسط گفتمان عدالت‌خواهی در روابط بین‌الملل، سیاست‌های مناسب را برای اجرایی نمودن احکام ذیل به مراجع ذی‌ربط ارائه دهد.

الف - تنظیم سطح روابط و مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی با کشورهای دارای دیدگاه‌ها و مواضع غیرهمسو با جمهوری اسلامی ایران

ب - تلاش برای حضور فعال، مؤثر و الهام‌بخش در مناسبات دو جانبه و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق:

۱ - تدوین نظام جامع تقویت حضور ایران در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با دستور کار مشخص برای اقدام در مورد هر یک از آنها حداکثر در سال اول پس از زمان اجرایی شدن برنامه

۲ - ارزیابی کارآمدی و اثربخشی مأمورین شاغل در داخل و خارج از کشور و به‌کارگیری آنان با اولویت تخصص و کارآمدی در سازمان‌ها و سفارتخانه‌های دارای اهمیت راهبردی

۳ - تدوین فرآیند پیشنهادی ایران برای اصلاح ساختار سازمان ملل متحد در راستای منافع ملی جمهوری اسلامی ایران حداکثر در سال اول برنامه و تلاش برای تحقق آن

۴ - پیگیری حمایت از حقوق مسلمانان و مستضعفان جهان به‌ویژه ملت مظلوم فلسطین در سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

۵ - اتخاذ دیپلماسی فعال جهت توقف روند صدور قطعنامه‌های حقوق بشری علیه جمهوری اسلامی ایران

ج - همکاری با کشورهای منطقه و اسلامی و نیز استفاده از سایر ظرفیت‌های اقتصادی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی، رسانه‌ای و بین‌المللی برای کاهش حضور نظامی بیگانگان در منطقه
 ۵ - تقویت روابط حسنه با همسایگان، اعتمادسازی، تنش‌زدایی و همگرایی با کشورهای منطقه و اسلامی به‌ویژه حوزه تمدن ایران اسلامی

هـ - تقویت دیپلماسی اقتصادی از طریق حمایت جدی از فعالیت‌های اقتصادی به‌ویژه بخش غیردولتی و ایجاد زمینه‌های لازم برای رابطه و حضور بخش مذکور در دیگر کشورها و منطقه جنوب غربی آسیا به ویژه کشورهای همسایه و اسلامی

و - توسعه و تعمیق دیپلماسی عدالت‌خواهانه در جهان

ز - ارتقاء مدیریت ایران در حوزه اقتصادی در منطقه به‌ویژه در حوزه توزیع و عبور (ترانزیت) انرژی و تلاش برای قرار گرفتن در مسیرهای انتقال انرژی در منطقه

ح - استفاده از ظرفیت‌های ایرانیان مقیم خارج از کشور به‌ویژه در امر سرمایه‌گذاری در جهت تأمین منافع ملی

تبصره - وزارت امور خارجه موظف است سالانه گزارشی از میزان اجرای احکام این ماده

به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

فصل هشتم - حقوقی قضایی

ماده ۲۱۱- الف- قوه قضاییه مکلف است به منظور کاهش عناوین مجرمانه و دعاوی، ایجاد پلیس قضایی، استانداردسازی ضمانت اجراهای کیفری و جایگزین کردن ضمانت اجراءهای غیرکیفری مؤثر و روزآمد از قبیل انتظامی، انضباطی، مدنی، اداری و ترمیمی حداکثر تا پایان سال اول برنامه لوائح قضایی مورد نیاز را تهیه نماید تا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردد.

ب- در اجرای بند (۱۲) سیاست‌های کلی نظام در امور قضایی نیازهای قوه قضاییه^(۱) در زمینه‌های مالی، تشکیلاتی و استخدامی با توجه به اصول (۱۵۶)، (۱۵۷) و (۱۵۸) قانون اساسی^(۲) در طول برنامه به نحوی تأمین گردد که سالانه ده درصد (۱۰٪) از پست‌های

۱ - بند ۱۲ سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت قضایی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری: تأمین نیازهای قوه قضاییه در زمینه‌های مالی، تشکیلاتی و استخدام با توجه به اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی.

۲ - از ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲:

اصل یکصد و پنجاه و ششم - قوه قضاییه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسؤول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است:

۱ - رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعذیبات، شکایات، حلّ و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبیّه، که قانون معین می‌کند.

۲ - احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادیهای مشروع.

۳ - نظارت بر حسن اجرای قوانین.

۴ - کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدوّن جزایی اسلام.

۵ - اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

اصل یکصد و پنجاه و هفتم (اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶) - به منظور انجام مسؤولیت‌های قوه قضاییه در کلیه امور قضایی و اداری و اجرایی مقام رهبری یک نفر مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبّر را برای مدت پنج سال به عنوان رییس قوه قضاییه تعیین می‌نماید که عالی‌ترین مقام قوه قضاییه است.

اصل یکصد و پنجاه و هشتم (اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶) - وظایف رییس قوه قضاییه به شرح زیر است:

۱ - ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسؤولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و ششم.

۲ - تهیه لوائح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی.

۳ - استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل مأموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و

مانند اینها از امور اداری، طبق قانون.

بالاترین مصوب موجود در پایان سال ۸۸ تکمیل گردد.

تبصره - سقف جذب قضات سالانه تا ۸۰۰ نفر است.

ج - در اجرای بندهای (۱)، (۶)، (۸)، (۱۱) و (۱۲) سیاست‌های کلی نظام در امور قضایی^(۱)، قوه قضاییه موظف است اقدامات زیر در جهت تسریع در رسیدگی به پرونده‌ها را انجام دهد:

- ۱- تقویت و سازماندهی نهادهای نظارتی از جمله دیوان عالی کشور بر عملکرد محاکم و کارکنان قضایی و اداری جهت افزایش دقت در انجام امور محوله
- ۲- تدوین طرح تخصصی کردن ضابطان قضایی در جهت توانمندسازی و آموزش تخصصی آنان، تا پایان سال اول برنامه

تبصره - کلیه دستگاه‌هایی که به نحوی ضابط قوه قضاییه می‌باشند مکلفند با درخواست قوه قضاییه نسبت به اجرای آموزش‌های تخصصی مربوطه زیر نظر قوه قضاییه اقدام نمایند.

د- به منظور گسترش فرهنگ حقوقی و قضایی، اصلاح رفتار حقوقی و قضایی مردم، نهادینه‌سازی فرهنگ قانون‌مداری و نیز در راستای پیشگیری از وقوع جرایم و کاهش دعاوی حقوقی، اقدامات ذیل انجام می‌شود:

- ۱- آموزش همگانی طبق برنامه مصوب قوه قضاییه از طریق صداوسیما
- ۲- آموزش همگانی حقوق شهروندی در خصوص امور مالیاتی، اداری، کار و تأمین اجتماعی، محیط‌زیست، بانکی، بیمه‌ای و مشابه آن توسط دستگاه‌های ذی‌ربط از طریق صداوسیما
- ۳- پیش‌بینی مواد درسی لازم برای آموزش‌های مذکور در دوره‌های راهنمایی تحصیلی و متوسطه

۱ - سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت قضایی ابلاغی مقام معظم رهبری:

- ۱- اصلاح ساختار نظام قضایی کشور در جهت تضمین عدالت و تأمین حقوق فردی و اجتماعی همراه با سرعت و دقت با اهتمام به سیاست‌های مذکور در بندهای بعدی.
- ۶ - کاستن مراحل دادرسی به منظور دستیابی به قطعیت احکام در زمان مناسب.
- ۸ - اصلاح و تقویت نظام نظارتی و بازرسی در قوه قضاییه بر دستگاه‌های اجرایی و قضایی و نهادها.
- ۱۱- بالا بردن سطح علمی و شایستگی اخلاقی و توان عملی ضابطان دادگستری و فراهم ساختن زمینه برای استفاده بهینه از قوای انتظامی.
- ۱۲- تأمین نیازهای قوه قضاییه در زمینه‌های مالی، تشکیلاتی و استخدامی با توجه به اصل ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی.

تبصره ۵ - سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران مکلف است در اجرای اجزاء (۱) و (۲) زمان مناسب را برای پخش برنامه‌هایی که در این خصوص توسط قوه قضاییه، دستگاه‌های مربوطه یا آن سازمان تهیه می‌شود، اختصاص دهد.

۴- قوه قضاییه مکلف است تا سال دوم برنامه ترتیبی اتخاذ نماید که ضمن حفظ حریم خصوصی اشخاص، آراء صادره از سوی محاکم به صورت بر خط (آنلاین)، در معرض تحلیل و نقد صاحب‌نظران و متخصصان قرار گیرد.

ه - به منظور تحقق بند (۳) سیاست‌های کلی قضایی پنج ساله ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری^(۱)، دستگاه‌های اجرایی از جمله نیروی انتظامی، سازمان بسیج مستضعفین، نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی نظیر جمعیت هلال‌احمر و شهرداری‌ها، مکلفند در چهارچوب وظایف خود همکاری لازم را با قوه قضاییه در اجرای برنامه‌های پیشگیری از وقوع جرم، معمول دارند.

و- در اجرای بند (۹) سیاست‌های کلی قضایی پنج ساله ابلاغی مقام معظم رهبری^(۲)، قوه قضاییه مکلف است:

- ۱- نسبت به تشکیل شعب تخصصی دادرها و دادگاه‌های کیفری و حقوقی اقدام کند.
- ۲- با همکاری دولت نسبت به تهیه لایحه نهاد مستقل داوری داخلی و بین‌المللی تا پایان سال سوم برنامه اقدام کند تا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردد.
- ۳- به منظور تسهیل در رسیدگی به پرونده‌ها و ارتقاء کیفیت رسیدگی به پرونده‌ها قوه قضاییه مکلف به انجام موارد زیر است:

۱- با همکاری سازمان پزشکی قانونی، دادستانی کل کشور و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، اقدامات لازم را جهت تقویت و انسجام گروه‌های بررسی صحنه جرم و تهیه شناسنامه هویت ژنتیکی افراد با بهره‌گیری از نیروهای متخصص و روش‌ها و تجهیزات روزآمد به عمل آورد.

۱ - بند ۳ سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت قضایی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری: استفاده از تعدد قضات در پرونده‌های مهم.

۲ - بند ۹ سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت قضایی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری: استفاده از روش داوری و حکمیت در حل و فصل دعاوی.

۲- از محل منابع و امکانات موجود نسبت به ایجاد دفاتر نمایندگی استانی دیوان عدالت اداری در محل دادگستری استان‌ها اقدام کند.

ح - به منظور افزایش سرعت و کارایی در ارائه خدمات حقوقی و قضایی، قوه قضاییه مکلف است اقدامات زیر را برای توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام دهد:

۱- سامانه‌های عملیاتی و توسعه سطح استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌ویژه سامانه مدیریت پرونده‌های قضایی، راه‌اندازی مرکز ملی داده‌های قوه قضاییه، اجراء و تکمیل سامانه مدیریت امنیت اطلاعات، عرضه خدمات حقوقی الکترونیک به مردم، استفاده از فناوری اطلاعات در برقراری ارتباط بین مراجع قضایی و سایر نهادهای تابعه یا مرتبط از قبیل سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، سازمان زندان‌ها، سازمان پزشکی قانونی راه‌اندازی، گسترش و ارتقاء یابد.

۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است به منظور ارتقاء ضریب امنیت در اسناد مالکیت، کاهش پرونده‌های مرتبط با اسناد در محاکم قضایی، رقومی نمودن اقلام اطلاعاتی سند و اجرایی نمودن ثبت نوین با استفاده از فناوری اطلاعات، نسبت به تعویض اسناد مالکیت اقدام کند.

تبصره - وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و مسکن و شهرسازی و سازمان اوقاف و امور خیریه، مکلفند در طول برنامه پنجم، ضمن شناسایی و ارائه مستندات کلیه اراضی ملکی و تحت تولید خویش، با سازمان ثبت اسناد و املاک کشور برای تهیه نقشه املاک مذکور براساس استاندارد حدنگاری (کاداستر) همکاری نمایند.

۳- به قوه قضاییه اجازه داده می‌شود براساس آیین‌نامه‌ای که توسط وزیر دادگستری با همکاری دادستانی کل کشور و سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تأیید رییس قوه قضاییه می‌رسد، اسناد و اوراق پرونده‌های قضایی که نگهداری سوابق آنها ضروری می‌باشد را با استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی روز، به اسناد الکترونیکی تبدیل و سپس نسبت به امحاء آنها اقدام نماید مشروط بر آن که حداقل سی سال از مدت بایگانی قطعی آنها گذشته باشد. اطلاعات و اسناد تبدیلی در کلیه مراجع قضایی و اداری سندیت داشته و قابل استناد خواهد بود.

اصل پرونده‌های مهم و ملی که جنبه سندیت تاریخی دارد، توسط سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران حفظ و نگهداری خواهد شد.

۴- سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی موظف است نسبت به ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای اجرای محکومیت‌های حبس و قرارهای تأمینی، اقدام نماید.

ط - در راستای توسعه دسترسی جامعه به عدالت قضایی و حفظ شأن و منزلت مراجعان و کارکنان قوه قضاییه مکلف به انجام موارد زیر است:

۱- نوسازی و توسعه فضاهای فیزیکی قوه قضاییه و سازمان‌های تابعه از جمله ساختمان‌های ستادی، دادرها، دادگستری، زندان‌ها، بازداشتگاه‌ها، کانون‌های اصلاح و تربیت در مناطق مورد نیاز، واحدهای ثبتی، واحدهای پزشکی قانونی، ادارات سازمان بازرسی کل کشور و سازمان قضایی نیروهای مسلح، با رعایت استانداردهای لازم در سقف اعتبارات مصوب

۲- تسهیل در احقاق حق افراد نیازمند مورد تأیید دستگاه‌های حمایتی در پرونده‌های قضایی و تمهید سازوکار مناسب برای استفاده این افراد در موارد ضروری از وکلا و کارشناسان رسمی دادگستری از طریق کانون‌های مربوطه، علاوه بر استفاده از ظرفیت‌های وکالت تسخیری، در سقف اعتبارات مصوب و با استفاده از سازمان‌های مردم نهاد

۳- ارتقاء کیفیت و افزایش دقت، سرعت و همچنین رضایتمندی مردم از روند پرونده‌های اجرایی از طریق افزایش دواير اجرایی اسناد در مراکز استانی

ی - قوه قضاییه موظف است لایحه جامع اداری و استخدامی خود را تهیه نماید تا از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردد.

ک - قوه قضاییه مکلف است سامانه الکترونیکی کاهش زمان دادرسی در کلیه مراجع قضایی را طراحی نماید به نحوی که در این سامانه حداقل:

۱ - علت تجدید وقت رسیدگی برای اصحاب دعوا معلوم و قابل دسترسی باشد.

۲ - وقت رسیدگی به پرونده‌ها با در نظر داشتن اوقات فوری خارج از نوبت به‌طور خودکار تعیین شود.

۳ - مدت زمان رسیدگی به پرونده در محاکم کیفری حداکثر سه ماه و پرونده‌های حقوقی حداکثر پنج ماه بیشتر نباشد.

تبصره - در صورتی که موضوع دعوا به نحوی باشد که برای تکمیل پرونده و صدور رأی به زمان بیشتری نیاز باشد، این امر با ذکر دلیل به مقام بالاتر اعلام می‌شود به گونه‌ای که برای

اصحاب دعوا نیز قابل دسترسی باشد.

۴ - رؤسای حوزه‌ها موظف باشند با نظارت مستمر وقت رسیدگی به پرونده‌هایی که معدّ تصمیم‌گیری بوده و بدون علت منتهی به تصمیم نگردیده‌اند را ضمن تذکر به قاضی و اعلام به مراجع ذیصلاح معین نمایند.

۵ - مراجع نظارتی به‌طور خودکار از پرونده‌هایی که برابر قانون منتهی به تصمیم‌گیری نگردیده‌اند اطلاع حاصل نمایند.

ل - دیوان عدالت اداری مکلف است از طریق تقویت کمیسیون‌های تخصصی و افزایش تعداد مشاوران و کارشناسان و برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی قضات ضمن افزایش تعامل با دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۵) قانون محاسبات عمومی کشور^(۱) و اشراف به موضوعات تخصصی مورد شکایت، افزایش دقت و سرعت رسیدگی به پرونده‌ها و کاهش زمان دادرسی را فراهم نماید.

م - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است در راستای توسعه سامانه یکپارچه ثبت اسناد و املاک و راه‌اندازی مرکز ملی داده‌های ثبتی، نسبت به الکترونیکی کردن کلیه مراحل ثبت معاملات تا پایان سال دوم برنامه اقدام کند، به نحوی که امکان پاسخ آنی و الکترونیک به استعلامات ثبتی و ثبت آنی معاملات با به‌کارگیری امضاء الکترونیکی مطمئن فراهم شود.

ن - سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی مکلف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی، مؤسسات عمومی و مردم نهاد، به‌منظور باز اجتماعی شدن محکومان در طول برنامه اقدامات ذیل را به اجراء گذارد:

۱- با رویکرد ارتقاء بازدارندگی و جنبه اصلاحی مجازات حبس، اصلاح محیط زندان‌ها از طریق اقداماتی نظیر طبقه‌بندی زندانیان و بازداشت‌شدگان براساس سابقه و نوع جرایم ارتكابی، تفکیک متهمان از محکومان در بازداشتگاه‌های موقت در شهرهای بالای بیست‌هزار نفر جمعیت

۲ - آموزش زندانیان واجد شرایط با همکاری وزارت آموزش و پرورش

۳ - رفع مشکل معیشتی خانواده‌های زندانیان بی‌بضاعت با همکاری کمیته امداد امام‌خمینی(ره)، سازمان بهزیستی و سایر نهادهای ذی‌ربط

- ۴ - معرفی زندانیان نیازمند اشتغال به مراجع ذی‌ربط پس از آزادی
- س - سازمان پزشکی قانونی مکلف است تحقیقات لازم برای بررسی عوامل منجر به مصدومیت و مرگ‌های غیرطبیعی در موارد ارجاعی را انجام دهد و با توجه به نتایج به دست آمده، نسبت به برنامه‌ریزی و آموزش برای پیشگیری و کاهش جرایم، تخلفات و آسیب‌های اجتماعی ناشی از آنها اقدام کند.
- ع - قوه قضاییه مکلف است تمهیدات لازم به منظور ارتقاء سطح استفاده از ظرفیت‌های وزارت دادگستری را فراهم آورد.
- ف - دولت در طول برنامه اعتبارات لازم برای اجرای تکالیف مقرر در این ماده را در قالب بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌نماید.
- ۲۱۲ ماده - قوه قضاییه موظف است با رعایت سیاست‌های کلی نظام در امور قضایی لایحه جامع وکالت و مشاوره حقوقی را در طول سال اول برنامه تهیه و از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

فصل نهم - بودجه و نظارت

- ۲۱۳ ماده - به منظور حسن اجرای قانون برنامه و ارزیابی میزان پیشرفت کشور در چهارچوب سیاست‌های کلی برنامه، دستگاه‌های اجرایی مکلفند تا پایان شهریور ماه هر سال گزارشی از عملکرد هر یک از مواد ذی‌ربط سال قبل را به معاونت تسلیم نمایند.
- معاونت موظف است گزارش عملکرد مذکور را همراه با نظرات خود و بررسی مواد برنامه و شاخص‌ها و متغیرهای مربوطه به رئیس‌جمهور ارائه نماید. رئیس‌جمهور مکلف است گزارش مذکور را همزمان با لایحه بودجه سالیانه تا پانزدهم آذرماه هر سال به مجلس شورای اسلامی ارائه و خلاصه آن را در جلسه علنی به اطلاع نمایندگان برساند.
- ۲۱۴ ماده - دولت موظف است به منظور افزایش کارآمدی و اثربخشی طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای با رعایت قانون نحوه اجرای اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی^(۱)

۱ - قانون مذکور با عنوان قانون اصلاح مواد از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸ در انتهای مجموعه درج شده است.

اقدامات زیر را به اجرا در آورد:

الف - نظام فنی و اجرایی مصوب ۱۳۸۵^(۱) را با رویکردهای نتیجه‌گرا و کنترل هر سه

۱ - نظام فنی و اجرایی کشور مصوب ۱۳۸۵/۱/۲۰ هیأت وزیران:

فصل اول - کلیات

۱- هدف

استقرار نظامی یکپارچه، برای پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری، در چارچوب اسناد برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران با در نظر گرفتن افزایش کارآمدی و اثربخشی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری با رویکردی نتیجه‌گرا، با قابلیت پیگیری و ارزیابی و مبتنی بر نظام مدیریت کیفیت، متناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی، اقلیمی و زیست‌محیطی کشور.

اسناد برنامه‌های توسعه، شامل اسناد ملی توسعه بخشی، اسناد ملی توسعه استانی و اسناد ملی توسعه ویژه است.

۲ - دامنه کاربرد

طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری تمامی دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳- و طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری مشارکتی آنان با بخش خصوصی.

۳- مراجع

قانون برنامه و بودجه - مصوب ۱۳۵۱- و قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳-

۴- تعاریف و مفاهیم

۱-۴- نظام فنی و اجرایی کشور:

مجموعه اصول، فرآیندها و اسناد مربوط به مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری است. یادآوری: در این نظام، واژه اسناد به جای مجموعه واژه‌های استانداردها، معیارهای فنی، ضوابط و مقررات، روش‌های اجرایی، دستورالعمل‌ها بکار برده شده است.

۲-۴- مدیریت پروژه:

کاربرد دانش و دانایی، مهارت‌ها و فنون در انجام فعالیت‌های طرح یا پروژه به منظور تحقق اهداف، نیازها و انتظارات عوامل ذی‌نفع از طرح یا پروژه یا بهبود سطح رضایت آنها.

۳-۴- پدیدآوری طرح یا پروژه:

مراحل پیدایش، مطالعات توجیهی، طراحی پایه، طراحی تفصیلی، اجرا، راه‌اندازی و تحویل و شروع بهره‌برداری است.

۴-۴- بهره‌برداری:

بهره‌برداری از نتیجه طرح یا پروژه بر پایه محاسبات و مفروضات طراحی و دستورالعمل‌های مربوط و اطمینان از عملکرد آن بر طبق شرایط خواسته شده.

۵-۴- رویکرد فرآیندی:

حصول نتیجه مطلوب از طریق مدیریت فرآیندها

یادآوری: نتیجه مطلوب هنگامی حاصل می‌شود که فعالیت‌ها و منابع مرتبط با آنها به صورت یک فرآیند مدیریت شوند.

۶-۴ - رویکرد سیستمی:

شناسایی، درک و مدیریت فرآیندهای مرتبط با هم به عنوان یک سامانه.

یادآوری: شناسایی، درک و مدیریت فرآیندهای مرتبط با هم به عنوان یک سامانه به اثربخشی و کارایی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری در دستیابی به اهداف آن کمک می‌کند.

۴-۷- رویکرد نتیجه‌گرا:

جهت‌گیری لازم در سیاست‌ها، خط‌مشی‌های تدوین اسناد و مدیریت در نظام فنی و اجرایی کشور معطوف به دستیابی به نتیجه و تحقق اهداف برنامه‌ریزی شده طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۴-۸- مدیریت کیفیت:

فعالیت‌های هماهنگ شده برای هدایت و کنترل سازمان عوامل ذی‌نفع از نظر کیفیت و معطوف به نتیجه.

یادآوری: هدایت و کنترل از نظر کیفیت، عموماً شامل برقراری خط‌مشی کیفیت و اهداف کیفیت، طرح‌ریزی کیفیت، کنترل کیفیت، تضمین کیفیت و بهبود کیفیت می‌باشد.

۴-۹- سامانه:

مجموعه عناصر دارای ارتباط درونی و دارای تعامل و معطوف به نتیجه.

۴-۱۰- فرآیند:

مجموعه‌ای از منابع و فعالیت‌های به هم مرتبط که درون‌دادها را به برون‌دادها تبدیل می‌نماید.

یادآوری: منابع شامل مدیریت، خدمات، کارکنان، منابع مالی، تسهیلات، تجهیزات، فنون و روش‌هاست.

۴-۱۱- مرحله طرح یا پروژه:

مجموعه‌ای از فعالیت‌های منطقی و به هم پیوسته طرح یا پروژه که معمولاً در تکمیل یک بخش قابل تحویل انجام می‌گیرد.

۴-۱۲- هدف طرح یا پروژه:

آنچه که در رابطه با طرح یا پروژه جستجو شود یا منظور باشد.

۴-۱۳- نتیجه طرح یا پروژه:

عنوان و مشخصات اصلی اقدام قابل تحویل به دستگاه بهره‌بردار.

۴-۱۴- عوامل ذی‌نفع:

اشخاص حقیقی و حقوقی با منافع مشترک در عملکردهای طرح‌ها یا پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۴-۱۵- ماتریس مسؤولیت‌ها:

ساختاری است که برای حصول اطمینان از تعیین مسؤول مشخص برای هر یک از مؤلفه‌های محدوده کار، ساختار

اجزای سازمان پروژه را به ساختار اجزای کار ارتباط می‌دهد.

۴-۱۶- پایش:

گردآوری اطلاعات عملکرد طرح یا پروژه در قالب برنامه طرح یا پروژه، سنجش عملکرد، ارایه گزارش و اطلاعات لازم.

۴-۱۷- ارزیابی:

بررسی نظام یافته توانایی عوامل ذی‌نفع، هدف طرح یا پروژه، نتیجه طرح یا پروژه، یک فرآیند و یا یک فعالیت در

برآورده کردن الزامات مشخص شده.

۴-۱۸- پایدار بودن طرح یا پروژه:

ایفای الزامات پیش‌بینی شده در طرح یا پروژه برای دستیابی به اهداف، نتایج و محصول آن با حفظ کیفیت یا عملکرد

مناسب در طول عمر طرح یا پروژه.

۴-۱۹- ایمنی:

حالتی که در آن احتمال خطر آسیب جانی یا خسارت مادی به میزان قابل قبولی محدود شده باشد.

۴-۲۰- روش‌های اجرایی:

دامنه کاری، ارتباطات قراردادی، محدوده تعهدات و مسؤولیت‌های عوامل ذی‌نفع در اقدامات مربوط به فعالیت‌های مراحل پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۴-۲۱- طرح توسعه و عمران:

به منظور تدوین سیاست‌ها و ارایه راهبردها در زمینه هدایت و کنترل توسعه و استقرار مطلوب مراکز فعالیت، مناطق حفاظتی و همچنین توزیع متناسب خدمات برای ساکنان شهرها و روستاها در یک یا چند شهرستان که از نظر ویژگی‌های طبیعی و جغرافیایی همگن بوده و از نظر اقتصادی، اجتماعی و کالبدی دارای ارتباطات فعال متقابل باشند، تهیه می‌شود.

یادآوری: برگرفته از قانون تغییر نام وزارت آبادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی - مصوب ۱۳۵۳- و آیین‌نامه‌های آن.

۴-۲۲- سازمان:

منظور سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است.

۴-۲۳- فایده ملی:

بهینه‌ترین حالت تخصیص منابع برای دستیابی به حداکثر تحقق اهداف مورد انتظار با رعایت معیارها و استانداردها.

۵- اصول نظام فنی و اجرایی کشور

تحقق اهداف نظام فنی و اجرایی کشور، با استقرار سامانه‌های آن شکل می‌گیرد. اصول نظام فنی و اجرایی کشور به شرح زیر، تبیین کننده خطوط هادی در تهیه اسناد، برای استقرار و پیاده‌سازی سامانه‌های آن است.

۵-۱- اتخاذ رویکرد فرآیندی در سامانه‌های نظام.

در انجام فرآیندهای مربوط به هریک از سامانه‌های نظام، مشخصات فرآیندها شامل فعالیت‌های اصلی، ماتریس مسؤولیت عوامل ذی‌نفع هر فعالیت، درون‌داده‌ها، ابزار و فنون، برون‌داده‌ها و روش‌ها و معیارهای پایش و اندازه‌گیری هر فرآیند مشخص می‌گردند.

۵-۲- مدنظر قرار دادن بیشترین فایده ملی در تهیه اسناد

۵-۳- استفاده از استانداردهای معتبر و شناخته شده ملی و بین‌المللی و روش‌ها و تجربیات جهانی در تهیه اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

۵-۴- شناخت و اولویت‌بندی اسناد مورد نیاز سامانه‌های نظام، در برنامه‌ریزی برای تهیه آنها.

۵-۵- سازگاری با مفاد برنامه‌های توسعه‌ای کشور و سایر قوانین و مقررات مربوط در تهیه اسناد.

۵-۶- ارتقا و استفاده از حداکثر توان فنی و مهندسی کشور.

۵-۷- پاسخگو بودن عوامل ذی‌نفع نسبت به تعهدات و مسؤولیت‌های خود در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری و قراردادهای مربوط.

۵-۸- استقرار سامانه تضمین انجام به‌موقع تعهدات مالی در دستگاه‌های اجرایی و تأمین کنندگان منابع مالی.

۵-۹- حمایت از ابتکارات، خلاقیتها و نوآوری‌ها در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۵-۱۰- احراز صلاحیت مجریان طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۵-۱۱- احراز صلاحیت تأمین کنندگان خدمات و کالا و ایجاد بستر رقابت شفاف در ارجاع کارهای پدیدآوری طرح‌ها

و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۵-۱۲- انتخاب فن‌آوری مناسب در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری و زمینه‌سازی برای بومی کردن آنها.

۵-۱۳- استقرار و نهادینه ساختن نظام مدیریت کیفیت، در سازمان‌های عوامل ذی‌نفع.

۵-۱۴- لزوم استقرار از مصالح و فرآورده‌های ساختمانی و کالاهای تأسیسات و تجهیزات مکانیکی و برقی استاندارد در طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۵-۱۵- تأکید ویژه بر آموزش و کسب مهارت‌های فردی و گروهی و بهبود مستمر آنها.

۵-۱۶- استقرار سامانه پیش و ارزشیابی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۵-۱۷- ترویج اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها و تعاملات عوامل ذی‌نفع.

۵-۱۸- حمایت از استقلال حرفه‌ای و امنیت شغلی تأمین‌کننده خدمات و کالا.

۵-۱۹- ایجاد زمینه مشارکت تشکل‌های قانونی غیر دولتی صنفی - تخصصی بخش‌های مختلف در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های مربوط.

۵-۲۰- فراهم نمودن بستر لازم برای حضور فعال تأمین‌کنندگان خدمات و کالا در میدان رقابت‌های بین‌المللی.

۵-۲۱- استقرار سامانه مدیریت کارایی انرژی و زیست‌محیطی در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری توسط دستگاه‌های اجرایی.

۵-۲۲- تأکید بر کاهش آسیب‌پذیری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری با هدف افزایش ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها.

۵-۲۳- رعایت اصول پدافند غیرعامل در طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری با هدف ملاحظات امنیتی و دفاعی

۵-۲۴- تشویق و بهره‌گیری از مشارکت‌های مردمی در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۶- عوامل ذی‌نفع در نظام فنی و اجرایی کشور

۱- ۶ دستگاه‌های اجرایی:

دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۶۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۴- که بر اساس ماده (۲۱) قانون برنامه و بودجه - مصوب ۱۳۵۱- و در چارچوب ماده (۳۱) قانون برنامه چهارم توسعه و سایر قوانین مربوط، مسؤلیت پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری را بر عهده دارند.

۲- ۶- تأمین‌کنندگان منابع مالی

سازمان‌ها، واحدها و اشخاص تأمین‌کننده منابع مالی که در چارچوب قانون، اختیار تصویب طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری، تأمین و تخصیص منابع مالی، نظارت برنامه‌ای و ارزشیابی آنها را بر عهده دارند.

۳- ۶- بهره‌برداران

سازمان‌ها، واحدها و اشخاص دریافت‌کننده نتیجه طرح‌ها و پروژه‌ها که متصدی بهره‌برداری و نگهداری آن هستند و در تمامی فرآیندهای پدیدآوری طرح یا پروژه با دستگاه‌های اجرایی برای ایفای الزامات خود هماهنگی و مشارکت دارند.

۴- ۶- تأمین‌کنندگان خدمات و کالا

مشاوران، پیمانکاران، سازندگان و عرضه‌کنندگان کالا، اشخاص واجد صلاحیتی هستند که خدمات و یا کالا را برای دستگاه‌های اجرایی تأمین می‌کنند.

۵- ۶- تهیه‌کنندگان اسناد

سازمان، دستگاه‌های اجرایی و انجمن‌های صنفی و تخصصی کشور هستند که مسؤولیت تهیه یا مشارکت در تهیه اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری را بر عهده دارند.

فصل دوم - مدیریت

مفهوم مدیریت، مجموعه فعالیت‌های هماهنگ شده برای برنامه‌ریزی، سازماندهی، راهبری، هدایت و کنترل است که به عنوان یکی از سامانه‌های نظام، ملاک عمل قرار می‌گیرد.

تحقق جنبه‌هایی مانند:

- دستیابی به استقلال فنی و فن‌آوری پیشرفته، منطبق با شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقلیمی و زیست‌محیطی کشور.
- حفظ شؤون اجتماعی و حقوق فنی و حرفه‌ای تمامی عوامل اجرایی.
- بسترسازی در همگام نمودن برنامه‌های آموزشی دانشکده‌های مهندسی، متناسب با پیشرفت‌های علوم و فنون و نیازهای صنعتی و اقتصادی کشور.

- تعامل لازم با تشکلهای صنفی و تخصصی کشور.

- دستیابی به نظام‌های فنی و اجرایی کشورهای صنعتی و استفاده لازم از روش‌های اجرایی آنان.

- توانمندسازی سازمان‌های عوامل ذی‌نفع برای فعالیت در فضای رقابتی.

- مدیریت طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری راه، دارای رویکردی پویا و هدفمند و معطوف به حفظ منافع ملی می‌نماید. کمبود منابع، الزامات هزینه، زمان، کیفیت، ایمنی و زیست‌محیطی، ابعاد و پیچیدگی فعالیت‌های طرح‌ها و پروژه‌ها، تعهدات متقابل در فصل مشترک کاری بین عوامل ذی‌نفع، از جمله علل و عواملی هستند که رویکرد مدیریت سامان یافته را برای مدیریت طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری در نظام فنی و اجرایی کشور ضروری می‌سازند.

برای راهبری و اداره موفق طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری باید سازمان عوامل ذی‌نفع در نظام فنی و اجرایی به طریقی نظام‌مند و شفاف هدایت و کنترل گردند. هدایت و کنترل نظام‌مند و شفاف امور مدیریت طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری از طریق رویکرد فرآیندی امکان پذیر است که طی آن سامانه‌ای از فرآیندها در درون سازمان عوامل ذی‌نفع با تعیین فصل مشترک کاری آن با سایر عوامل، به کار گرفته شود.

پایش و اندازه‌گیری استقرار سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور و انجام اقدامات برای بهبود مستمر عملکردها، هدفی دایمی در نظام فنی و اجرایی کشور است که از طریق تحلیل و ارزیابی وضعیت موجود برای شناسایی زمینه‌هایی که نیاز به بهبود دارند و به‌کارگیری راه حل‌های انتخاب شده در قالب تهیه اسناد مربوط محقق می‌شود.

الزامات مدیریت

۱ - اتخاذ رویکرد فرآیندی و سیستمی در مدیریت.

۲ - به‌کارگیری استانداردهای مدیریت پروژه برای مدیریت طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

یادآوری: هماهنگی کافی بین عوامل ذی‌نفع، توجه به فعالیت‌های طرح یا پروژه به صورت جامع و مانع، اتمام طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری در مدت و اعتبار مصوب، استفاده مؤثر از نیروهای صلاحیت‌دار، تولید، جمع‌آوری، توزیع و مستندسازی اطلاعات و اسناد در زمان مقرر و به‌طور متناسب، جلوگیری از بروز ریسک‌های پیش‌بینی نشده و تأمین کالا و خدمات مورد نیاز طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری از طریق فرآیندهای لازم در مدیریت پروژه.

۳ - استقرار و پیاده‌سازی نظام مدیریت کیفیت در سطح عوامل ذی‌نفع.

۴ - در انجام فرآیندهای مربوط به مدیریت، فعالیت‌های اصلی، ماتریس مسؤولیت عوامل ذی‌نفع هر فعالیت، دروندادها، ابزار و فنون، برون‌دادها و روش‌ها و معیارهای پایش و اندازه‌گیری هر فرآیند مشخص می‌گردند.

۵ - ترویج کاربری فن‌آوری اطلاعات (IT) با ایجاد بانک اطلاعاتی نظام فنی و اجرایی کشور.

- ۶- بالا بردن سطح دانش فنی کشور، تبادل دانش و فن آوری از طریق ارتباط با مراکز علمی و فنی داخلی و خارجی.
- ۷- کوشش همه جانبه در دستیابی به خود اتکایی فنی، از طریق تناسبات بین اعتبارات پژوهشی و تحقیقاتی با سرمایه‌گذاری‌ها.
- ۸- ایجاد تسهیلات برای آشنایی دانشجویان با نحوه ارایه و مدیریت خدمات فنی و کارهای اجرایی و همفکری در بهبود مستمر برنامه‌های درسی رشته‌های فنی و مهندسی و سایر رشته‌های مرتبط.
- ۹- توسعه ظرفیت‌های مشاوره فنی - اقتصادی.
- ۱۰- زمینه سازی و ایجاد تسهیلات برای صدور خدمات فنی، مهندسی و حرفه‌ای.
- ۱۱- بستر سازی برای شکل‌گیری شرکت‌های بزرگ، توانمند و ماندگار بخش خصوصی.
- ۱۲- بالا بردن سطح آگاهی مردم با اطلاع رسانی از نتایج و آثار اجرای طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.
- ۱۳- استقرار سامانه‌های تضمین خدمات مانند استفاده از صنعت بیمه و تضمین‌های صنفی.
- ۱۴- احراز صلاحیت عوامل ذی‌نفع در انجام فعالیت‌های مربوط به سامانه‌های نظام.
- ۱۵- ایجاد فضای رقابتی و منصفانه برای تأمین کنندگان خدمات و کالا در انجام کارهای طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.
- ۱۶- ترویج مناسبات و روابط روشن و صادقانه، اخلاق حرفه‌ای و اعتمادسازی در سطح عوامل ذی‌نفع.
- ۱۷- بستر سازی برای متناسب کردن دایمی ظرفیت‌ها و تقاضاهای خدمات مهندسی و اجرایی.
- ۱۸- استقرار ساز و کار لازم برای پایش و اندازه‌گیری میزان پاسخگویی تعهدات و تکالیف عوامل ذی‌نفع نظام.
- ۱۹- ارزشیابی حین اجرا و پس از اجرا، به عنوان اطلاعات بازخورد بهبود مستمر عملکردها.
- ۲۰- زمینه سازی و حمایت از ایجاد و شکل‌گیری شرکت‌های کوچک محلی در مناطق کمتر توسعه یافته.

فصل سوم - پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری شامل اقدامات در مراحل پیدایش، مطالعات توجیهی، طراحی پایه، طراحی تفصیلی، اجرا، راه‌اندازی، تحویل و شروع بهره‌برداری، در قالب فرآیندهای لازم است.

مرحله پیدایش:

مجموعه اقدامات لازم برای رسیدن به بهترین راه حل تبدیل تقاضا به طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری و تعیین عنوان طرح یا پروژه به منظور ایفای الزامات مقرر در سند ملی آمایش سرزمین و اسناد ملی توسعه بخشی، توسعه استانی و ویژه است.

مرحله مطالعات توجیهی:

گردآوری اطلاعات و آمار، بررسی و تحلیل نیازها، بررسی‌های فنی و ارایه راه‌حلهای مختلف برای تأمین نیاز و تبدیل آن به طرح یا پروژه، تعیین گزینه‌های مطلوب طرح یا پروژه (در صورت موجه بودن)، تعیین گزینه برتر با توجه به سودآوری اقتصادی و ملاحظات اجتماعی، زیست‌محیطی و ایمنی است.

یادآوری: در طرح‌ها و پروژه‌هایی که به علت شرایط ژئوتکنیکی و زمین شناسی ساختگاه، لازم است مطالعات و طراحی تا حدی توسعه یابد که برآوردهای حاصله دقت مورد نیاز را پاسخگو باشد، مطالعات توجیهی نهایی آنها باید بر اساس طراحی پایه انجام شود.

مرحله طراحی پایه:

بخشی از فرآیند طراحی است که بر مبنای سیمای کلی طرح یا پروژه (مشخص شده در مرحله مطالعات توجیهی) و با

بررسی کامل و میدانی و انتخاب دانش فنی مناسب در صورت نیاز و انجام محاسبات مهندسی، مشخصات اجزای اصلی طرح یا پروژه تعیین می‌شود.

مرحله طراحی تفصیلی:

بخشی از فرآیند طراحی است که بر اساس نتایج طراحی پایه و انجام محاسبات مهندسی، مشخصات و جزئیات اجرایی طرح یا پروژه در بخش‌های مختلف طراحی شده و مدارک لازم برای عملیات اجرایی و نصب و راه‌اندازی مبتنی بر مهندسی ارزش تهیه می‌شود.

مرحله اجرا:

انجام فعالیت‌های مربوط به تأمین کالا، عملیات اجرایی (ساختمان و نصب) و سازماندهی برای بهره‌برداری است.

مرحله راه‌اندازی، تحویل و شروع بهره‌برداری:

فعالیت‌های پس از تکمیل عملیات اجرا (ساختمان و نصب) از قبیل اخذ مجوزها، آزمایش‌ها، بازرسی‌ها، کنترل‌ها و به طور کلی انجام کارهای لازم برای قرار دادن طرح یا پروژه در شرایط عملیاتی، به منظور شروع بهره‌برداری و صدور گواهی تحویل است.

الزامات پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

- ۱ - اتخاذ رویکرد فرآیندی در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.
- ۲ - در انجام فرآیندهای مربوط به پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری، فعالیت‌های اصلی، ماتریس مسؤولیت عوامل ذی‌نفع هر فعالیت، دروندادهای، ابزار و فنون، برون‌دادهای و روش و معیارهای پایش و اندازه‌گیری هر فرآیند، مشخص می‌گردند.
- ۳ - ملحوظ داشتن انجام فعالیت‌های مربوط به مراحل پیدایش، مطالعات توجیهی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری در قالب ردیف‌های اعتباری تعریف شده.
- ۴ - انجام مطالعات توجیه فنی، اقتصادی و اجتماعی طرح‌ها یا پروژه‌ها، در چارچوب مرحله پیدایش طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری بخش مربوط و بر اساس روش‌های معتبر، به منظور اطمینان از توجیه پذیری اقتصادی طرح یا پروژه، پایدار بودن طرح یا پروژه، رعایت طرح‌های توسعه و عمران، ملاحظات زیست‌محیطی و ایمنی، تأمین منابع مالی و سایر جوانب مربوط و انتخاب گزینه برتر به نحوی که بیشترین فایده ملی را برای کشور داشته باشد.
- ۵ - شناسایی روش‌های مختلف تأمین منابع مالی طرح‌ها یا پروژه‌ها، تهیه ضوابط و ترویج استفاده از منابع مالی غیردولتی (مؤسسات مالی غیردولتی) برای پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.
- ۶ - شروع مرحله طراحی پایه پس از انجام، تأیید و تصویب مطالعات توجیهی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری (باتوجه به یادآوری ذکر شده در مرحله مطالعات توجیهی).
- ۷ - تدوین روش‌های مناسب پدیدآوری به منظور بالا بردن کیفیت، بهینه نمودن هزینه و زمان در اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها، با بهره‌گیری از روش‌های پیشرفته جهانی و تطبیق آنها با شرایط داخلی.
- ۸ - انتخاب روش اجرایی مناسب برای پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری با توجه به نوع، اندازه و پیچیدگی طرح یا پروژه.

۹ - استفاده از بروندادهای مطالعات توجیهی، مطالعات پایه و مطالعات تفصیلی از جمله:

- برنامه زمانی اجرای طرح یا پروژه.
- برآورد مقادیر و هزینه‌ها.
- تقویم اعتبار به تفکیک سال‌های مختلف اجرای طرح یا پروژه.

- جریان نقدینگی سالانه.

به عنوان درونداد تنظیم و مبادله موافقتنامه طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری و الحاقیه‌های بعدی آنها.

۱۰ - وجود مجوزهای لازم برای ساخت از مراجع مربوط و مشخص بودن وضعیت مالکیت زمین و برنامه استملاک اراضی در شروع مرحله اجرا.

۱۱ - ارجاع کار با هدف انتخاب مناسبترین تأمین کننده کالا و خدمات و با رعایت اصول رقابت، بیطرفی و نظم و اخلاق حرفه‌ای و اطلاع رسانی سریع و شفاف.

۱۲ - توجه به پاسخگو بودن عوامل ذی‌نفع در روش‌ها و معیارهای پایش و اندازه‌گیری هر فرآیند.

۱۳ - نظام‌مند کردن حمایت از ابتکارات، خلاقیتها و نوآوریها در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۱۴ - نظام‌مند کردن چارچوب حل و فصل سریع اختلافهای قراردادی برای پیشگیری از اتلاف هزینه و زمان در پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۱۵ - تأکید بر واگذاری کارها تا حد امکان به صورت یک‌جا در قالب یک پیمان و اجتناب از تفکیک آنها به منظور انتقال مسؤلیت مدیریت اجرا به پیمانکاران و حفظ هماهنگی در اجرا و سرعت بخشیدن به اجرای کار.

۱۶ - ایجاد شرایط لازم برای مشارکت مسؤولانه بخش خصوصی در پدیدآوری و مدیریت بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری.

۱۷ - ارزیابی اثربخشی فعالیت‌های پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌ها.

۱۸ - مستندسازی فعالیت‌های پدیدآوری طرح‌ها و پروژه‌ها.

فصل چهارم - تهیه اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری شامل استانداردها، معیارهای فنی، ضوابط و مقررات و روش‌های اجرایی، دستورالعمل‌ها، گردش کارها و کاربرگ‌های مورد نیاز، برای استقرار سامانه‌های مربوط در نظام فنی و اجرایی کشور است.

اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری از نظر موضوع شامل شش عنوان به شرح زیر است.

الف - مدیریت

ب - معیارهای فنی، مالی و اقتصادی، ایمنی و زیست‌محیطی

پ - امور قراردادی

ت - امور قیمت‌ها

ث - امور تأمین کنندگان

ج - ارزیابی طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری به دو رسته عمومی برای استفاده در طرح‌ها یا پروژه‌های جدید و اختصاصی تقسیم می‌شوند. رسته عمومی اسنادی است که به تشخیص سازمان، مورد نیاز بیش از یک دستگاه اجرایی بوده و مدیریت تهیه و ابلاغ آنها، در مسؤولیت سازمان است. رسته اختصاصی اسنادی است که در رسته عمومی انتشار نیافته و دستگاه‌های اجرایی برای نیاز خاص خود آنها را تهیه و استفاده می‌کنند.

دستگاه‌های اجرایی موظفند یک نسخه از تمامی اسناد رسته اختصاصی را برای سازمان ارسال دارند. سازمان، با بررسی اسناد اختصاصی که زمینه کاربرد عمومی داشته باشند، آنها را با اعمال اصلاحات لازم به صورت عمومی برای استفاده

در طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری جدید ابلاغ می‌نماید.

سازمان موظف است با تجدیدنظر در آیین‌نامه استانداردهای اجرایی طرح‌های عمرانی موضوع ماده (۲۳) قانون برنامه و بودجه - مصوب ۱۳۵۲ - و رعایت الزامات به شرح زیر، آیین‌نامه اجرایی اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری را در قالب ماده (۲۳) قانون برنامه و بودجه - مصوب ۱۳۵۱ - و ماده (۳۱) قانون برنامه چهارم توسعه تهیه و برای تصویب هیأت وزیران ارسال دارد.

الزامات تهیه اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری

۱ - رعایت جنبه‌های کیفیت، هزینه، زمان، ایمنی، زیست‌محیطی و پدافند غیرعامل به منظور تحقق بیشترین فایده ملی.

۲ - رعایت فرآیندهای نیازسنجی، پیشنهاد، انتخاب، تهیه، بررسی، تأیید، تصویب، ابلاغ، آموزش و تجدیدنظر در تهیه اسناد.

یادآوری: در انجام فرآیندهای مربوط به تهیه اسناد، فعالیت‌های اصلی، ماتریس مسؤلیت عوامل ذی‌نفع هر فعالیت، درون‌دادها، ابزار و فنون، برون‌دادها و روش‌ها و معیارهای پایش و اندازه‌گیری هر فرآیند، مشخص می‌گردند.

۳ - استفاده از روش‌ها و اسناد معتبر بین‌المللی در فرآیندهای تهیه اسناد، با در نظر گرفتن مقررات و شرایط کشور.

۴ - مشارکت دستگاه‌های اجرایی و تشکل‌های صنفی و تخصصی در تهیه اسناد، با تقسیم و تعیین وظایف هر یک از آنان.

۵ - توسعه ظرفیت تولید اسناد در سطح تهیه کنندگان آن برای تمام عناوین شش‌گانه اسناد، به منظور پاسخگویی به نیازهای نظام فنی و اجرایی کشور.

۶ - نظام‌مند کردن اولویت‌بندی تهیه اسناد.

۷ - مطالعه، تحقیق و شناسایی روش‌های اجرایی نوین و پیشرفته و استفاده از آنها در تهیه اسناد مربوط.

۸ - رعایت اصول کاهش خطرپذیری ناشی از حوادث طبیعی و پیش‌بینی نشده به ویژه زلزله، سیل و رانش زمین و نظایر آن.

۹ - بازنگری مستمر اسناد به منظور تأمین پویایی و روزآمدی آنها.

۱۰ - رعایت مفاد مواد مربوط فصول مختلف برنامه‌های توسعه کشور، آمایش و طرح‌های توسعه و عمران.

۱۱ - اطلاع‌رسانی اسناد رسته عمومی و اختصاصی از طریق پایگاه اطلاعاتی نظام فنی و اجرایی کشور.

فصل پنجم - نحوه استقرار سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور

تحقق الزامات سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور منوط به تهیه اسناد مدیریت، پدیدآوری و بهره‌برداری طرح‌ها و پروژه‌های سرمایه‌گذاری می‌باشد، از این رو سازماندهی لازم برای تهیه اسناد و ممیزی نحوه استقرار سامانه‌های نظام، به شرح زیر ملاک عمل قرار می‌گیرد:

۱ - سازمان موظف است با:

۱-۱ - تأمین منابع لازم برای تهیه اسناد.

۱-۲ - سازماندهی اجرایی برای تهیه اسناد.

۱-۳ - مشخص کردن نحوه مشارکت دستگاه‌های اجرایی و تشکل‌های صنفی و تخصصی در تهیه اسناد در هیأت ممیزه.

۱-۴ - مستندسازی تمام فعالیت‌ها و اقدامات در دست انجام استقرار سامانه‌های نظام.

۱-۵ - ایجاد پایگاه اطلاعاتی نظام فنی و اجرایی کشور برای دسترسی همگان به اطلاعات مربوط و با کاربری‌های لازم در سازمان به صورت برخط.

۱-۶ - تهیه و ارائه برنامه اجرایی برای تهیه اسناد ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ سند نظام فنی و اجرایی کشور، شامل تجزیه الزامات به فعالیت‌های مشخص اولویت‌بندی شده و قابل واگذاری به اشخاص حقیقی و حقوقی برای انجام کار

عامل هزینه، زمان و کیفیت در اجرای پروژه، تا سال سوم برنامه اصلاح و از سال چهارم به مورد اجرا گذارد.

ب - روش‌های اجرایی مناسب از قبیل «تأمین منابع مالی، ساخت، بهره‌برداری و واگذاری»، «تأمین منابع مالی، ساخت و بهره‌برداری»، «طرح و ساخت کلید در دست»، «مشارکت بخش عمومی - خصوصی» و یا «ساخت، بهره‌برداری و مالکیت» را با پیش‌بینی تضمین‌های کافی به کار گیرد.

ج - از ابتدای سال دوم برنامه نظام مدیریت کیفیت و مهندسی ارزش را در طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای بزرگ و متوسط اجرا کند.

د - ساز و کار تأمین مالی طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای بزرگ و متوسط از طریق گشایش اعتبارات اسنادی ریالی و ارزی نزد بانک‌های داخلی و خارجی همراه با پیش‌بینی ابزارهای مالی تضمینی را به تدریج به گونه‌ای پیاده کند که در پایان برنامه رابطه تأمین منابع مالی و اجرای طرح‌های فوق با نوسانات بودجه سالانه کاهش یابد.

یا تهیه سند با تأیید هیأت ممیزه.

پیاده‌سازی سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور را تحقق بخشد.

۲- به منظور انجام الزامات سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور هیأت ممیزی نظام فنی و اجرایی کشور، به ریاست معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان و معاونان ذی‌ربط وزارتخانه‌ها و سازمان‌های:

۱-۲- امور اقتصادی و دارایی

۲-۲- راه و ترابری

۲-۳- مسکن و شهرسازی

۲-۴- نفت

۲-۵- نیرو

۲-۶- جهادکشاورزی

۲-۷- صنایع و معادن

۲-۸- کشور

۲-۹- سازمان حفاظت محیط‌زیست

۲-۱۰- رئیس شورای هماهنگی تشکلهای صنفی و تخصصی

به دبیری معاون امور فنی سازمان تشکیل می‌گردد.

یادآوری: دبیرخانه هیأت ممیزی می‌تواند در صورت نیاز اقدام به ایجاد کارگروه‌های تخصصی نماید.

۳- هیأت ممیزی نظام فنی و اجرایی کشور، از طریق دریافت گزارش‌های دوره‌ای سه ماهه دبیرخانه هیأت، انجام فعالیت‌ها و اقدامات لازم برای استقرار سامانه‌های نظام فنی و اجرایی کشور را ممیزی می‌نماید.

هـ - استانداردهای ملی حسابداری و حسابرسی طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای و قیمت تمام‌شده را که توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و توسط معاونت تأیید و ابلاغ می‌گردد از ابتدای سال دوم برنامه در طرح‌های بزرگ و متوسط پیاده کند.

ماده ۲۱۵ - پیشنهاد طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید در لوایح بودجه سنواتی با رعایت موارد زیر امکان‌پذیر است:

الف - عناوین، اهداف کمی و اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید با رعایت مواد (۲۲) و (۲۳) قانون برنامه و بودجه^(۱) براساس گزارش توجیهی فنی (حجم کار، زمانبندی اجرا)، اقتصادی، مالی و زیست محیطی و رعایت پدافند غیرعامل از سوی مشاور و دستگاه اجرایی پس از تأیید معاونت برای یک بار و به قیمت ثابت سالی که طرح‌های مورد نظر برای اولین بار در لایحه بودجه سالانه منظور می‌گردد به تفکیک سال‌های برنامه و سال‌های بعد به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

تبصره ۵ - سازمان حفاظت محیط زیست موظف است استانداردهای زیست‌محیطی را در شش ماهه اول سال اول برنامه به معاونت جهت ابلاغ به دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های مهندسی مشاور به منظور رعایت مفاد آن در طراحی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای خود اعلام نماید.

۱ - از قانون برنامه و بودجه کشور مصوب ۱۳۵۱/۱۲/۱۰:

ماده ۲۲ - تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسی مشاور و پیمانکاران توسط سازمان^(۱) بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران^(۲) صورت خواهد گرفت. ارجاع کار به مهندسی مشاور و پیمانکاران و روش تعیین برنده مناقصه بر اساس آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران^(۳) توسط دستگاه اجرایی انجام می‌گیرد.

تبصره - ارجاع کار از طرف دستگاه اجرایی به مؤسسات علمی و با تخصصی جهت اجرای طرح‌های مطالعاتی همچنین انعقاد قرارداد مربوط با تأیید سازمان خواهد بود.

ماده ۲۳ - سازمان^(۴) برای تعیین معیارها و استانداردها همچنین اصول کلی و شرایط عمومی قراردادهای مربوط به طرح‌های عمرانی آیین‌نامه‌ای تهیه و پس از تصویب هیأت وزیران بر اساس آن دستورالعمل لازم به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ می‌نماید و دستگاه‌های اجرایی موظف به رعایت آن می‌باشند.

(۱) و (۴) - در حال حاضر، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور.

(۲) و (۳) - آیین‌نامه تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسان مشاور و کارشناسان و آیین‌نامه ارجاع کار به مهندسان مشاور و کارشناسان در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۱ به تصویب هیأت وزیران رسیده است. برای اطلاع از تغییرات و اصلاحات آیین‌نامه‌های مزبور به مجموعه پیمانکاران و مهندسی مشاور و مجموعه معاملات و اموال دولتی از انتشارات این معاونت مراجعه شود.

ب - مبادله موافقتنامه‌های طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مشتمل بر اهداف طرح، شرح عملیات، اعتبارات مصوب، پیشرفت فیزیکی و مشخصات فنی مورد نیاز فقط یک بار در دوران برنامه انجام می‌پذیرد این موافقتنامه‌ها برای دوران برنامه معتبر و ملاک عمل خواهد بود. اطلاعات ضروری در خصوص موارد فوق در اصلاحیه موافقتنامه‌ها نیز درج می‌گردد.

تبصره - اعتبارات مورد نیاز طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای سال‌های باقی‌مانده اجرای طرح در برنامه با اعمال ضرایب تعدیل محتمل محاسبه و توسط معاونت منظور می‌شود.

ج - موافقتنامه‌هایی که برای انطباق میزان اعتبارات سالانه طرح‌ها با قوانین بودجه سنواری مبادله می‌گردند جنبه اصلاحی داشته و نباید موجب افزایش اهداف و تعداد پروژه‌های طرح شوند. موارد استثناء که منجر به تغییر حجم عملیات یا تعداد پروژه‌ها می‌شوند با پیشنهاد دستگاه اجرایی ذی‌ربط و تأیید معاونت و تصویب هیأت وزیران با رعایت مفاد بند (الف) این ماده بلامانع است.

د - مبادله موافقتنامه‌های طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای محرمانه و بخش دفاع تابع دستورالعملی است که به پیشنهاد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و معاونت به تأیید هیأت وزیران می‌رسد.

ه - معاونت موظف است خلاصه‌ای از جمع‌بندی گزارش‌های توجیهی طرح‌هایی که از منابع عمومی تامین مالی می‌شود، به استثناء طرح‌های دفاعی و امنیتی را یک سال پس از تصویب از طریق وبگاه معاونت در دسترس عموم کارشناسان و پژوهشگران قرار دهد.

و - تصویب طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید در هر فصل توسط معاونت، منوط به تأمین اعتبار کامل برای طرح‌های مزبور است به طوری که اعتبار سال اول اجرای طرح جدید از نسبت کل اعتبار مورد نیاز به مدت زمان اجرای طرح (برحسب سال) کمتر نگردد. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در ابتدای برنامه با در نظر گرفتن پیش‌بینی نرخ تورم در دوران برنامه برآورد می‌گردد و اعتبارات پیش‌بینی شده اصلاح و یا تغییر طرح برای هر فصل و دستگاه تا پایان سال آخر برنامه فقط در حد انحراف نرخ تورم واقعی از نرخ پیش‌بینی شده مجاز است.

ماده ۲۱۶- الف - تخصیص اعتبار، تعهد و پرداخت در اجرای موافقتنامه‌های متبادله با

دستگاه‌های اجرایی، مشروط به رعایت شرح عملیات و فعالیت‌های موضوع موافقتنامه و شروط الزام‌آوری که به منظور اعمال نظارت بیشتر بر اجرای برنامه و بودجه توسط معاونت درج می‌شود، خواهد بود. شروط یادشده نباید مغایر قانون باشد.

ب - متناسب با وظایف و اختیارات واگذار شده آن بخش از اعتبارات هزینه‌ای دستگاه که با توجه به واگذاری وظایف، هزینه‌کرد آن توسط دستگاه موضوعیت ندارد با پیشنهاد معاونت و تصویب هیأت وزیران به استان‌ها یا دستگاه‌های دیگر حسب مورد واگذار می‌گردد.

ج - به دولت اجازه داده می‌شود برای پیش‌آگاهی، پیشگیری، امداد رسانی، بازسازی و نوسازی مناطق آسیب دیده از حوادث غیر مترقبه از جمله سیل، زلزله، سرمازدگی، تگرگ، طوفان، پیشروی آب دریا، آفت‌های فراگیر محصولات کشاورزی و بیماری‌های همه‌گیر انسانی و دامی، تا معادل دو درصد (۲٪) از بودجه عمومی هر سال را از محل افزایش تنخواه‌گردان خزانه تأمین و هزینه نماید. تنخواه مذکور حداکثر تا پایان همان سال از محل صرفه‌جویی در اعتبارات عمومی و یا اصلاح بودجه سالانه تسویه می‌شود. در هر حال برداشت و هزینه از محل تنخواه‌گردان خزانه در اجرای قوانین و مقررات منوط به تأیید معاونت است.

د - در مورد آراء حل اختلاف دستگاه‌های اجرایی که در اجرای اصول یکصد و سی و چهارم (۱۳۴) (۱) و یکصد و سی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی (۲) و یا در اجرای قوانین و مقررات مربوط صادر می‌شود چنانچه به ه دلیل دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط از اجرای تصمیم مرجع حل اختلاف خودداری نماید معاونت مطابق رأی مرجع مذکور، بدون الزام به رعایت محدودیت‌های جابه‌جایی در بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای، از بودجه سنواتی دستگاه مربوط کسر و به بودجه دستگاه اجرایی ذی‌نفع اضافه و یا با مطالبات تهاتر می‌نماید.

ماده ۲۱۷ - کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موظفند برنامه‌های اجرایی و عملیاتی خود

۱ - اصل یکصد و سی و چهارم ق.ا.ج.ا. مصوب ۱۳۵۸/۹/۱۲ با اصلاحی ۱۳۶۸/۵/۶: ریاست هیأت وزیران با رییس جمهور است که بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم‌های وزیران و هیأت دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند. در موارد اختلاف نظر و یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی در صورتی که نیاز به تفسیر یا تغییر قانون نداشته باشد، تصمیم هیأت وزیران که به پیشنهاد رییس جمهور اتخاذ می‌شود لازم‌الاجرا است.

رییس جمهور در برابر مجلس مسؤول اقدامات هیأت وزیران است.

۲ - به زیرنویس جزء ۶ بند «ب» ماده ۸۴ رجوع شود.

را در قالب بسته‌های اجرایی برنامه ظرف شش ماه از تاریخ تصویب این قانون تهیه کنند. این بسته‌ها که پس از تصویب هیأت وزیران جهت اطلاع به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود، مبنای تنظیم و تصویب بودجه سنواتی دستگاه قرار می‌گیرد.

تبصره - بسته اجرایی مجموعه‌ای از چندین پروژه به هم پیوسته و یا خوشه‌ای از پروژه‌های متجانس و به هم مرتبط اولویت‌دار است که به منظور حل یک مشکل اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی در چهارچوب اهداف برنامه به اجرا در می‌آید.

ماده ۲۱۸ - کلیه شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۴) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) که فهرست آنها توسط دولت تعیین می‌شود و نیز شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مکلفند از سال دوم برنامه و حداقل یک بار تا پایان برنامه از طریق سازمان حسابرسی و یا مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران حسب مورد در جهت افزایش صرفه اقتصادی، کارآیی و اثربخشی فعالیت شرکت‌ها و افزایش قابلیت اعتماد گزارش‌های مالی نسبت به انجام حسابرسی عملیاتی اقدام نمایند. هیأت مدیره این شرکت‌ها مسئولیت اجرای این بند را به عهده دارند.

تبصره ۱ - شرکت‌هایی که بر اساس مصوبه دولت دارای طبقه‌بندی می‌باشند از شمول این ماده مستثنی می‌شوند.

تبصره ۲ - سازمان حسابرسی مکلف است چهارچوب و استانداردهای حسابرسی عملیاتی را ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون تهیه و ابلاغ نماید.

ماده ۲۱۹ - به منظور استقرار نظام بودجه‌ریزی عملیاتی، دولت موظف است تا پایان سال دوم برنامه به تدریج زمینه‌های لازم را برای تهیه بودجه به روش عملیاتی در کلیه دستگاه‌های اجرایی فراهم آورد به نحوی که لایحه بودجه سال سوم برنامه به روش مذکور تهیه، تدوین و تقدیم مجلس شورای اسلامی شود. دستورالعمل اجرایی توسط معاونت تهیه و ابلاغ می‌شود.

۱ - ماده ۴ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: شرکت دولتی بنگاه اقتصادی است که به موجب قانون برای انجام قسمتی از تصدی‌های دولت به موجب سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری جزء وظایف دولت محسوب می‌گردد، ایجاد و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه و سهام آن متعلق به دولت می‌باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی منفرداً یا مشترکاً ایجاد شده مادام که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آنها منفرداً یا مشترکاً متعلق به واحدهای سازمانی فوق‌الذکر باشد شرکت دولتی است.

همچنین در اجرای بند (۳۲) سیاست‌های کلی برنامه پنجم و استقرار نظام بودجه ریزی عملیاتی، اعتباراتی که بر اساس قیمت تمام‌شده موضوع ماده (۱۶) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) اختصاص می‌یابد پس از پرداخت به واحدهای مربوطه بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی و فقط بر اساس آیین‌نامه‌های مالی و معاملاتی و اداری و استخدامی هزینه می‌گردد که متضمن پیش‌بینی نحوه نظارت بر هزینه‌ها و تحقق اهداف پیش‌بینی

۱ - ماده ۱۶ قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸: به منظور افزایش بهره‌وری و استقرار نظام کنترل نتیجه و محصول (ستانده) و کنترل مراحل انجام کار و یا هردو، جلوگیری از تمرکز تصمیم‌گیری و اعطاء اختیارات لازم به مدیران برای اداره واحدهای تحت سرپرستی خود براساس آیین‌نامه‌ای^(*) که توسط سازمان تهیه و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد دستگاه‌های اجرایی موظفند اقدامات ذیل را به عمل آورند.

الف - تعیین قیمت تمام شده فعالیت‌ها و خدمات و محصولات واحدهای مجری از قبیل واحدهای آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی، خدماتی، تولیدی و اداری، متناسب با کیفیت و محل جغرافیایی ارایه فعالیت‌ها و خدمات، در چارچوب متوسط قیمت تمام شده فعالیت‌ها و خدمات مذکور در بودجه مصوب سالانه ملی و استانی با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۲*) یا استان.

ب - تعیین شاخص‌های هدفمند و نتیجه‌گرا و استانداردهای کیفی خدمات و پیش‌بینی سازوکارهای نظارتی برای کنترل کمیت و کیفیت خدمات ارائه شده.

ج - انعقاد تفاهنامه با مدیران واحدهای مجری براساس حجم فعالیت‌ها و خدمات و قیمت تمام شده آن و تعیین تعهدات طرفین.

د - اعطای اختیارات لازم برای پیشنهاد جابه‌جایی فصول و برنامه‌های اعتبارات مذکور به شورای برنامه‌ریزی استان در چارچوب احکام قانون بودجه سالانه جابه‌جایی اعتبارات ملی براساس احکام قانون بودجه سالانه خواهد بود.

ه - برای اجرای نظام قیمت تمام شده، اختیارات لازم اداری و مالی به مدیران، به موجب آیین‌نامه‌ای^(*) که با پیشنهاد سازمان به تصویب هیأت وزیران می‌رسد تعیین می‌گردد.

و - اعتباراتی که براساس قیمت تمام شده در اختیار واحدها قرار می‌گیرد، به عنوان کمک تلقی شده و پس از پرداخت به حساب بانکی واحدهای ذی‌ربط به هزینه قطعی منظور می‌گردد. مدیران دستگاه‌های اجرایی نسبت به تحقق اهداف و نتایج پیش‌بینی شده در تفاهنامه در مدت مدیریت خود مسؤول و به نهادهای نظارتی پاسخگو خواهند بود و موظفند گزارش اقدامات مربوطه را هر شش ماه یک بار به سازمان ارایه نمایند و سازمان نیز مکلف است گزارش عملکرد این ماده را یک ماه قبل از ارسال لوابیح بودجه سالیانه به مجلس تقدیم نماید.

تبصره ۱ - دستگاه‌هایی که با پیشنهاد سازمان و تصویب هیأت وزیران امکان محاسبه قیمت تمام شده محصولات و خدمات خود را نداشته باشند از طریق محاسبه هزینه تمام شده اقدام خواهند نمود.

تبصره ۲ - احکام این ماده می‌باید ظرف یک سال توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۲*) اجراء شده و از سال ۱۳۸۷ بودجه دستگاه‌های موضوع این قانون فقط با رعایت مفاد این ماده قابل تنظیم و ارائه می‌باشد.

(*) ۱ - آیین‌نامه‌های اجرایی مذکور تا زمان تهیه مجموعه به تصویب هیأت وزیران نرسیده است.

(*) ۲ - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور و در استان معاونت برنامه‌ریزی استانداری.

شده است و با پیشنهاد معاونت و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۲۲۰- به دولت اجازه داده می‌شود حسب مورد در چهارچوب شرایط و انواع قراردادهای واگذاری مصوب شورای اقتصاد درخصوص طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای اقدامات زیر را به عمل آورد:

الف - واگذاری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای جدید و نیمه‌تمام و تکمیل‌شده و آماده بهره‌برداری در قالب قراردادهای و شرایط مورد تصویب شورای اقتصاد با تعیین نحوه تأمین مالی دوره ساخت (فاینانس)، پرداخت هزینه‌های بهره‌برداری یا خرید خدمات در مدت قرارداد، با رعایت استانداردهای اجرای کیفیت خدمات و نهایتاً واگذاری طرح پس از دوره قرارداد به بخش غیردولتی

ب - واگذاری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای نیمه‌تمام و تکمیل‌شده که خدمات آنها قابل عرضه توسط بخش غیردولتی است به صورت نقد و اقساط به بخش غیردولتی

ج - واگذاری حق بهره‌برداری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای قابل واگذاری و نیز اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی مازاد بر نیاز دولت و دستگاه‌های اجرایی

د - واگذاری مالکیت و یا بهره‌برداری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای قابل واگذاری و نیز اموال منقول و غیرمنقول و حقوق مالی مازاد بر نیاز دولت و دستگاه‌های اجرایی

تبصره ۱ - درآمد دولت ناشی از اجرای احکام این ماده پس از واریز به خزانه‌داری کل و از محل ردیف خاصی که برای این منظور در قانون بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود و نیز اعتبار ردیف‌های مربوط به طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای در قالب تسهیلات و وجوه اداره‌شده شامل یارانه، سود و کارمزد و یا تسهیلات و کمک و سایر روش‌های تأمین مالی مورد تصویب شورای اقتصاد به طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای و یا تبدیل به احسن نمودن اموال منقول و غیرمنقول در قالب موافقتنامه متبادله با معاونت قابل اختصاص است.

تبصره ۲ - کمک‌های بلاعوض موضوع این ماده، درآمد اشخاص تلقی نمی‌شود و مشمول پرداخت مالیات بر درآمد نیست.

ماده ۲۲۱ - به منظور ایجاد هماهنگی برای کارآمد نمودن نظام نظارت و ارتقاء بهره‌وری و برای تقویت مدیریت کشور، شورای دستگاه‌های نظارتی متشکل از دوفنر از مسؤولین

نظارتی هر قوه با انتخاب رییس قوه با حفظ استقلال هریک از آنها در حدود مقرر در قانون اساسی تشکیل می‌شود.

دستورالعمل اجرایی این ماده و نحوه تشکیل جلسات شورا، نحوه تصمیم‌گیری و نحوه پیگیری تصمیمات، ظرف شش ماه سال اول برنامه به پیشنهاد اعضاء شورا و با توافق سران قواء تعیین می‌گردد.

ماده ۲۲۲ - کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) و نیز دستگاه‌های موضوع مواد (۲)، (۳)، (۴) و (۵) قانون محاسبات عمومی کشور^(۲) در موارد مربوط، مشمول مقررات این قانون می‌باشند.

ماده ۲۲۳ - در کلیه مواردی که برای اجرای احکام و مواد این قانون و قوانین بودجه سنواتی یا اجرای سایر قوانین در طول برنامه تصویب آیین‌نامه، تصویب‌نامه، دستورالعمل، بسته‌اجرایی و سایر مقررات نظیر اسناد توسعه ملی و استانی و اسناد راهبردی مربوط به قوه مجریه اعم از مراجع، مقامات و دستگاه‌های اجرایی مورد نیاز باشد، پیشنهاد دستگاه مربوط پس از تأیید

۱ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۲ - از قانون محاسبات عمومی کشور ۱/۶/۱۳۶۶:

ماده ۲ - وزارتخانه واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون به این عنوان شناخته شده و یا بشود.
ماده ۳ - مؤسسه دولتی واحد سازمانی مشخصی است که به موجب قانون ایجاد و زیر نظر یکی از قوای سه‌گانه اداره می‌شود و عنوان وزارتخانه ندارد.

تبصره - نهاد ریاست جمهوری که زیر نظر ریاست جمهوری اداره می‌گردد، از نظر این قانون مؤسسه دولتی شناخته می‌شود.
ماده ۴ - شرکت دولتی واحد سازمانی مشخصی است که با اجازه قانون به صورت شرکت ایجاد شود و یا به حکم قانون و یا دادگاه صالح ملی شده و یا مصادره شده و به عنوان شرکت دولتی شناخته شده باشد و بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سرمایه آن متعلق به دولت باشد. هر شرکت تجاری که از طریق سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی ایجاد شود، مادام که بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن متعلق به شرکت‌های دولتی است، شرکت دولتی تلقی می‌شود.
تبصره - شرکت‌هایی که از طریق مضاربه و مزارعه و امثال اینها به منظور به کار انداختن سپرده‌های اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه ایجاد شده یا می‌شوند، از نظر این قانون شرکت دولتی شناخته نمی‌شوند.

ماده ۵ - مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی از نظر این قانون واحدهای سازمانی مشخصی هستند که با اجازه قانون به منظور انجام وظایف و خدماتی که جنبه عمومی دارد، تشکیل شده و یا می‌شود.
تبصره - فهرست این قبیل مؤسسات و نهادها با توجه به قوانین و مقررات مربوط از طرف دولت پیشنهاد و به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.^(۱*)

(۱*) - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

معاونت از جهت انطباق با اهداف برنامه و قانون بودجه به تصویب هیأت وزیران یا مرجع مربوط در قوه مجریه می‌رسد.

دستگاه‌های اجرایی موظفند کلیه اطلاعات و اسناد و مدارک مربوط را در موارد لازم در اختیار معاونت قرار دهند. اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده مشمول مقررات خاص خود است. دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های معاونت در چهارچوب مفاد این قانون و قانون برنامه و بودجه و قوانین بودجه سنواتی و آیین‌نامه‌های مربوط برای کلیه دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجراء است.

ماده ۲۲۴ - قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰ و اصلاحات و الحاقات بعدی آن^(۱) با اصلاحات و الحاقات زیر برای دوره برنامه پنجم تنفیذ می‌شود.

الف - در ماده (۲) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت^(۲) بعد از عبارت «شرکت‌های دولتی» عبارت «و شرکت‌های آب و فاضلاب و توزیع برق استانی» اضافه می‌شود.

۱ - به مجموعه قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت از انتشارات این معاونت مراجعه شود.

۲ - ماده ۲ «قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷» مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵: به وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی اجازه داده می‌شود برای اجرای پروژه‌های طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی مندرج در قوانین بودجه سنواتی و سرمایه‌گذاری از محل منابع داخلی شرکت‌های دولتی به نفع پیمانکاران داخلی طرف قرارداد نزد شبکه بانکی دولتی و غیردولتی کشور اعتبار اسنادی ریالی افتتاح نمایند.

مبالغ و هزینه‌های مربوط به اعتبار اسناد ریالی یاد شده، حسب مورد از محل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مربوط یا منابع داخلی شرکت‌های دولتی ذی‌ربط قابل تأمین و پرداخت خواهد بود. مفاد بندهای (۱) و (۲) ماده (۶۲) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱^(*) در مورد اعتبارات اسنادی ریالی موضوع این بند برای گشایش اعتبار اسنادی ریالی در کلیه بانک‌های دولتی لازم‌الاجرا است. آیین‌نامه اجرایی این ماده با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

(*) ۱ - ماده ۶۲ قانون محاسبات عمومی کشور ۱۳۶۶/۶/۱:

۱ - وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکت‌های دولتی در صورتی می‌توانند برای خدمات و کالاهای وارداتی مورد نیاز خود اقدام به افتتاح اعتبار اسنادی نمایند که معادل کل مبلغ آن و حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی و سایر هزینه‌های ذی‌ربط، اعتبار تأمین کرده باشند.

۲ - در مورد آن قسمت از کالاها و خدمات موضوع این ماده که به موجب قراردادهای منعقد شده بهای آن‌ها باید تدریجاً و با بطور یکجا در سال‌های بعد به فروشنده پرداخت شود افتتاح اعتبار اسنادی توسط بانک مرکزی ایران بدون پیش دریافت بهای کالاها و خدمات مزبور با تعهد وزارت برنامه و بودجه مشعر بر پیش‌بینی اعتبار لازم در بودجه سالهای مربوط مجاز خواهد بود.

ب - هر گونه پرداخت توسط خزانه از جمله پرداخت حقوق و مزایای مستمر دستگاه‌های اجرایی و موارد ضروری یا از محل تنخواه‌گردان خزانه فقط با تأیید و تخصیص اعتبار از سوی معاونت مجاز است.

ج - کلیه شرکت‌های دولتی و بانک‌های موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) که در بودجه کل کشور برای آنها سود ویژه پیش‌بینی شده است مکلفند:

۱- در هر ماه معادل یک دوازدهم مالیات پیش‌بینی شده سال مورد نظر خود را بابت مالیات عملکرد همان سال به صورت علی‌الحساب به سازمان امور مالیاتی پرداخت نمایند تا به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل منظور شود.

۲ - حداقل چهل درصد (۴۰٪) سود پیش‌بینی شده هر سال را با ساز و کار جزء (۱) این بند به حساب درآمد عمومی واریز نمایند.

شرکت‌های دولتی که قسمتی از سهام آنها متعلق به بخش غیردولتی است، به تناسب میزان سهام بخش غیردولتی، مشمول پرداخت وجوه موضوع این بند نمی‌باشند و سهم بخش غیردولتی از چهل درصد (۴۰٪) سود ابرازی (سود ویژه) مذکور باید توسط شرکت‌های دولتی ذی‌ربط به سهامداران بخش یادشده پرداخت شود.

وصول مبلغ یاد شده تابع احکام مربوط و مقرر در قانون مالیات‌های مستقیم مصوب اسفند ماه ۱۳۶۶ و اصلاحیه‌های بعدی^(۲) آن است.

د - مازاد درآمدهای اختصاصی دستگاه‌های اجرایی از سقف رقم پیش‌بینی شده در قوانین بودجه سنواتی کل کشور به نسبت مقرر در بودجه سنواتی با تأیید معاونت توسط همان دستگاه قابل هزینه است.

هـ - در راستای تسهیل انجام امور و تسریع در خدمت‌رسانی به مردم و تمرکززدایی در تصمیم‌گیری‌های اداری و مالی و اجتناب از موازی کاری و پاس‌خگویی مدیران، اختیارات، وظایف و مسؤولیت‌هایی که در قوانین و مقررات برای دستگاه‌های اجرایی یا رؤسا و بالاترین مقام آنها پیش‌بینی شده است حسب مورد به مدیران واحدهای ذی‌ربط استانی و ستادی دستگاه‌های یاد شده بر اساس شرح وظایف پست‌های سازمانی و یا احکام انتصاب و یا تفویض

۱ - به زیرنویس بند «ب» ماده ۳۸ همین قانون رجوع شود.

۲ - به مجموعه قانون مالیات‌های مستقیم از انتشارات این معاونت رجوع شود.

اختیار قابل تفویض است لکن در هیچ موردی مسئولیت مدیران استانی یا ستادی یاد شده رافع اختیار رییس یا بالاترین مقام دستگاه نیست.

و - کلیه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی و کمک‌ها و سایر اعتبارات و ردیف‌های مندرج در جداول قوانین بودجه سنواتی به شرح عناوین و ارقام جداول مذکور فقط در حدود وصولی درآمدها و سایر منابع عمومی به شرح عناوین و ارقام مندرج در جداول مربوط قوانین یاد شده بر اساس مفاد موافقتنامه‌های متبادله دستگاه با معاونت و در حدود ابلاغ و تخصیص اعتبار از سوی معاونت، قابل تعهد، پرداخت و هزینه است.

ز - در کلیه موارد قانونی انجام تعهد و هرگونه پرداخت و کمک مالی توسط دستگاه‌های اجرایی، فقط بر اساس مفاد موافقتنامه و بعد از تخصیص و در حدود آن مجاز است. همچنین در کلیه موارد قانونی هرگونه کمک غیرنقدی و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی از جمله عین، منفعت و مشابه آن شامل اموال منقول و غیرمنقول و نیز رد دیون، مطالبات، حقوق و مانند آن در قالب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت مجاز است. نسخه‌ای از این فرم‌ها ضمیمه موافقتنامه اعتبارات هزینه‌ای دستگاه خواهد شد. احکام این بند درخصوص نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی در حدود اعتبارات مندرج در قانون و ما به ازاء یا معوض آن لازم‌الاجراء است. شرایط موضوع این بند نباید مغایر قانون باشد.

ح - انجام هرگونه تعهد و پرداخت در اجرای قوانین و مقررات مختلف از جمله ماده (۷۰) قانون محاسبات عمومی کشور^(۱) بدون رعایت سقف اعتبارات مصوب و الزامات قانون

۱ - ماده ۷۰ قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱: کلیه وجوهی که خارج از منابع داخلی شرکت‌های دولتی و اعتبارات دستگاه‌های اجرایی بابت خرید و تدارک مواد غذایی و کالاهای اساسی مورد نیاز عامه اختصاص داده می‌شود باید منحصراً به مصرف تدارک همان مواد و کالاها برسد. وجوه حاصل از فروش مواد و کالاهای مزبور باید مستقیماً به منظور واریز وجوه دریافتی از این بابت به حسابهای بانکی مربوط تودیع شود. زیان احتمالی حاصل از خرید و فروش این قبیل مواد و کالاها براساس قوانین و مقررات مربوط و در حدود اعتبارات مصوب پس از رسیدگی و تأیید حسابرس منتخب وزارت امور اقتصادی و دارایی قابل پرداخت و احتساب به هزینه قطعی می‌باشد.

تبصره ۱ - حساب خرید و فروش مواد و کالاهای مزبور باید بطور مجزا از عملیات مالی دستگاه اجرایی مربوط نگهداری شود به ترتیبی که رسیدگی حسابهای مذکور بطور مستقل امکان‌پذیر باشد.

تبصره ۲ - در موارد لزوم بنا به پیشنهاد دستگاه اجرایی مربوط و موافقت وزارت برنامه و بودجه قبل از رسیدگی حسابرس منتخب وزارت امور اقتصادی و دارایی حداکثر تا معادل هفتاد درصد (۷۰٪) مبلغ زیان پیش‌بینی شده مربوط

در خصوص محدودیت‌های تخصیص و نیز شرح عملیات موافقتنامه‌های متبادله، ممنوع است.

ط - معاونت و وزارت امور اقتصادی و دارایی موظفند حداکثر تا پایان تیر ماه هر سال شرکت‌های دولتی زیان‌ده که ادامه فعالیت آنها در بخش دولتی به دلایل قانونی ضرورت دارد را احصاء و به دولت گزارش نمایند. در مورد سایر شرکت‌های زیان‌ده با پیشنهاد معاونت و با استفاده از اختیارهای قانونی دولت در قالب واگذاری سهام یا انحلال شرکت و واگذاری اموال باقی مانده اقدام می‌شود.

ی - دستگاه‌های اجرایی در ایجاد هر گونه تعهد و پرداخت وجه از محل اعتبارات عمومی موظفند موارد زیر را رعایت نمایند:

۱ - اولویت واگذاری امور، وظایف، مدیریت و تصدی‌ها به بخش غیردولتی نسبت به هزینه مستقیم اعتبارات عمومی

۲ - اولویت شیوه پرداخت تسهیلات نظیر کمک‌های فنی و اعتباری و وجوه اداره‌شده نسبت به روش‌های پرداخت و کمک بلاعوض

تبصره - معاونت و رؤسای دستگاه‌های اجرایی و مقامات مجاز از سوی آنان و مدیران مالی مربوط موظفند اولویت‌های فوق را در امضاء موافقتنامه‌ها و دستور پرداخت‌ها و مشابه آن رعایت نمایند.

ک - ایجاد و تحمیل هر گونه بار مالی مازاد بر ارقام مندرج در قوانین بودجه سنواتی، توسط کلیه دستگاه‌های اجرایی از جمله دستگاه‌های مباشر دولت در موارد مختلف از قبیل خرید تضمینی و هزینه‌های تبعی خرید، جبران زیان، تفاوت قیمت، تنظیم بازار، یارانه نهاده‌ها و غیر آن، ایفاء تعهدات خاص، کالاهای اساسی، جایزه صادراتی و مانند آن که از اعتبارات عمومی استفاده می‌شود ممنوع است. مسؤولیت اجرای این حکم به عهده بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز و مدیران مالی مربوط است. تخلف از این حکم و سایر موارد، تعهد زائد بر اعتبار محسوب و مشمول مجازات مربوط می‌شود.

ل - ۱ - اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر طرح‌های مندرج در قوانین مذکور با تأیید معاونت

به خرید و فروش کالاهای موضوع این ماده بطور علی‌الحساب قابل پرداخت می‌باشد.

تبصره ۳ - هر نوع تخلف از مقررات این ماده در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی محسوب خواهد شد.

و در قالب سقف اعتبار کل طرح قابل افزایش است و عوامل اجرایی طرح‌های مذکور با رعایت ماده (۲۲) قانون برنامه و بودجه مصوب ۱۳۵۱^(۱) انتخاب می‌شوند.

۲ - اعتبارات هر یک از ردیف‌های متفرقه، تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای مندرج در قوانین بودجه سنواتی حداکثر ده درصد (۱۰٪) از محل کاهش اعتبارات سایر ردیف‌های متفرقه، اعتبار تملک دارایی‌های مالی و هزینه‌ای توسط معاونت در سقف بودجه سنواتی کل کشور قابل افزایش است.

۳ - حداکثر نیم درصد (۰/۵٪) از اعتبارات هزینه‌ای و اختصاصی بودجه عمومی دولت، حداکثر یک درصد (۱٪) از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بودجه عمومی دولت، حداکثر بیست و پنج صدم درصد (۰/۲۵٪) از مجموع هزینه‌های شرکت‌های دولتی، حداکثر نیم درصد (۰/۵٪) از مجموع هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت‌های دولتی و پنجاه درصد (۵۰٪) از اعتبارات هزینه‌ای و اختصاصی توسعه علوم و فناوری و پژوهش‌های کاربردی، با تأیید معاونت و بدون الزام به رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر قوانین و مقررات عمومی کشور و با رعایت «قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند مصوب ۱۳۶۴/۱۱/۱۹»^(۲)

۱ - به زیرنویس بند الف ماده ۲۱۵ همین قانون رجوع شود.

۲ - «قانون نحوه هزینه کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند» که تاریخ صحیح تصویب آن ۱۳۶۴/۱۱/۶ می‌باشد به شرح زیر است:

ماده واحده - مصرف اعتبارات جاری و عمرانی که به نحوی از انحاء از قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت و یا آیین‌نامه معاملات دولتی مستثنی بوده و تابع مقررات خاص گردیده است (به استثنای هزینه‌های جنگی که با رعایت تبصره (۹) و (۴۵) قانون بودجه سال ۱۳۶۴^(*) انجام می‌گیرد) تحت ضوابط زیر مجاز می‌باشد:

الف - مبادله موافقتنامه دستگاه‌ها با وزارت برنامه و بودجه^(*) در مورد هر یک از برنامه‌ها و طرح‌ها و فعالیت‌ها و پروژه‌ها الزامی است و دستگاه‌های اجرایی مکلف به رعایت موارد مندرج در موافقتنامه‌های مذکور می‌باشند.

ب - مسؤلیت تشخیص و تعهد و تسجیل و صدور حواله در مورد دستگاه‌های اجرایی و نهادهای انقلاب اسلامی حسب مورد به عهده وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی مربوط و یا مقامات مجاز از طرف آنها خواهد بود.

ج - وجوه لازم برای انجام هزینه از محل اعتبارات مندرج در بودجه سالیانه در مورد دستگاه‌های اجرایی که دارای ذی‌حساب هستند، با درخواست وجه از طرف ذی‌حساب و در مورد دستگاه‌هایی که طبق قانون فاقد ذی‌حساب هستند، با درخواست وجه از طرف مسؤول امور مالی که توسط دستگاه ذی‌ربط به وزارت امور اقتصادی و دارایی معرفی شده و یا خواهد شد توسط خزانه به حساب بانکی دستگاه مربوط که از طرف خزانه در تهران در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و در شهرستان‌ها در یکی از شعب بانک ملی ایران افتتاح شده و یا خواهد شد واریز می‌گردد. حساب‌های

مذکور با حداقل دو امضای مجاز که یکی از آنها حسب مورد امضای ذی‌حساب یا مسؤول امور مالی مربوط خواهد بود قابل استفاده می‌باشد.

د - نصاب و نحوه انجام معاملات با رعایت صرفه و صلاح دولت به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- معاملات تا مبلغ یک میلیون ریال به مسؤولیت مأمور خرید.
- ۲- معاملات از (۱/۰۰۰/۰۰۱) ریال تا (۵/۰۰۰/۰۰۰) ریال با تأیید مأمور خرید یا واحد تدارکاتی حسب مورد و تصویب بالاترین مقام دستگاه اجرایی یا مقام مجاز از طرف او.
- ۳- معاملات بیش از پنج میلیون ریال به تأیید و مسؤولیت وزیر ذی‌ربط یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط یا مقامات مجاز از طرف ایشان.

ه - میزان پیش‌پرداخت که از چهل درصد تجاوز نخواهد کرد و تنخواه‌گردان و سپرده حسن انجام کار و همچنین نوع و میزان تضمینی که می‌بایست در قبال پیش‌پرداخت و یا حسن انجام کار اخذ گردد به تشخیص و مسؤولیت بالاترین مقام دستگاه اجرایی یا مقام مجاز از طرف او خواهد بود.

و - کلیه اسناد هزینه‌های انجام شده باید متکی به مدارک زیر باشد:

۱- تنظیم قرارداد و یا گرفتن فاکتور الزامی است، مگر در موارد اضطراری که نیاز به تأمین کالا از قبل قابل پیش‌بینی نباشد و خرید به اندازه رفع اضطرار صورت گیرد و دولت و مؤسسات وابسته به دولت و شهرداری‌ها و بانک‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی در تولید و توزیع آن به نحوی از انحاء مداخله و یا مباشرت نداشته باشند.

تشخیص موارد اضطراری و تعیین میزان آن به عهده وزیر و یا بالاترین مقام دستگاه‌های فوق یا مقام مجاز از طرف آنها خواهد بود.

۲- در مورد خریدهای داخلی فاکتور خرید یا صورتمجلس خرید با رعایت مفاد بند (۱) فوق، رسید انبار یا صورتمجلس تحویل کالا.

۳- در مورد خریدهای خارجی اعلامیه بانک و در موارد جزئی صورتحساب فروشنده مدارک ترخیص کالا از گمرک و رسید انبار یا صورتمجلس تحویل کالا.

۴- در مورد پرداخت حقوق و دستمزد و مزایا و هر نوع پرداخت پرسنلی دیگر، گواهی انجام کار از طرف مقامات مجاز و امضای گیرنده وجه یا گواهی بانک دایر بر واریز وجه به حساب بانکی ذی‌نفع.

۵ - مصرف اعتبار هزینه‌های خارج از کشور با امضای وزیر یا بالاترین مقام دستگاه اجرایی ذی‌ربط و امضای مسؤول امور مالی آن دستگاه به هزینه قطعی منظور خواهد شد.

۶ - در مورد کارهایی که به پیمانکار محول می‌شود قرارداد مربوط و تأییدیه تحویل کالا و یا انجام خدمت موضوع قرارداد توسط بالاترین مقام دستگاه اجرایی یا مقام مجاز از طرف او

ز - دستگاه‌های اجرایی مکلفند حساب این قبیل اعتبارات را نگهداری و در مواعیدی که از طرف دیوان محاسبات کشور تعیین و اعلام می‌شود به دیوان مزبور و وزارت امور اقتصادی و دارایی ارایه نمایند و دیوان محاسبات کشور حساب مذکور و اسناد مربوط را رسیدگی خواهد کرد.

ح - اموالی که از محل اعتبارات موضوع این قانون خریداری می‌شود، اموال دولتی محسوب می‌گردد.

ط - تعریف اصطلاحاتی که در این قانون بکار رفته است، تابع تعاریف مندرج در قوانین و مقررات مربوط می‌باشد.

ی - وزرا و استانداران و رؤسای دستگاه‌های اجرایی و کمیته انقلاب اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی و دفتر تبلیغات قم، نهضت سوادآموزی، بنیاد شهید^(۳)، بنیاد امور مهاجرین جنگ تحمیلی، امور امداد امام و هر مؤسسه و نهاد دیگری که از درآمدهای عمومی استفاده نمایند مکلفند فهرست هزینه‌ها و عملیاتی را که در وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و نهادهای

انقلابی زیر نظر آنها به موجب مجوزهای قانونی خاص خارج از مقررات قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی و یا از محل اعتبار ماده (۱۷) انجام می‌شود همراه با گزارش توجیهی هر چهار ماه یک بار از طریق نخست‌وزیر به کمیسیون برنامه و بودجه و سایر کمیسیون‌های مربوط مجلس شورای اسلامی ارسال دارند.

ک - ذی‌حسابی‌ها و مسؤولان کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند تا پایان فروردین ماه هر سال، مانده وجوه استفاده نشده و مانده تنخواه‌گردان مشمول این قانون را به خزانه واریز نمایند.

وزارت امور اقتصادی و دارایی در خاتمه مهلت مذکور در فوق فهرست وجوه استفاده نشده موضوع این قانون را به اطلاع وزارت برنامه و بودجه^(۲*) و دیوان محاسبات کشور خواهد رساند.

ل - تخلف از این قانون تصرف غیرمجاز در اموال دولتی محسوب می‌گردد و در صورتی که موجب تضییع مالی از دولت شده باشد، متخلف به پرداخت معادل میزان مورد تخلف طبق موازین شرعی و تعزیر مطابق نظر حاکم شرع محکوم خواهد شد.^(۴*)

م - آیین‌نامه اجرایی^(۵*) این قانون با رعایت مراتب فوق حداکثر ظرف مدت یک ماه از تاریخ تصویب این قانون حسب مورد نیاز، بنا به پیشنهاد وزیر یا وزاری مربوط و تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت برنامه و بودجه^(۳*) به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

(۱*) - برای ملاحظه متن تبصره‌های مذکور به مجموعه قوانین سال ۱۳۶۳ روزنامه رسمی کشور مراجعه شود.

(۲*) - در حال حاضر معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

(۳*) - در حال حاضر بنیاد شهید و امور ایثارگران.

(۴*) - ماده ۵۹۸ قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲:

هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمان‌ها یا شوراها و یا شهرداری‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و با وابسته به دولت و یا نهادهای انقلابی و بنیادها و مؤسساتی که زیر نظر ولی فقیه اداره می‌شوند و دیوان محاسبات و مؤسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می‌شوند و یا دارندگان پایه قضایی و به‌طور کلی اعضا و کارکنان قوای سه‌گانه و همچنین نیروهای مسلح و مأمورین به خدمات عمومی اعم از رسمی و غیررسمی وجوه نقدی یا مطالبات یا حوالجات یا سهام و سایر اسناد و اوراق بهادار یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمان‌ها و مؤسسات فوق‌الذکر یا اشخاصی که برحسب وظیفه به آنها سپرده شده است را مورد استفاده غیرمجاز قرار دهد بدون آنکه قصد تملک آنها را به نفع خود یا دیگری داشته باشد، متصرف غیرقانونی محسوب و علاوه بر جبران خسارات وارده و پرداخت اجرت‌المثل به شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم می‌شود و در صورتی که منتفع شده باشد علاوه بر مجازات مذکور به جزای نقدی معادل مبلغ انتفاعی محکوم خواهد شد و همچنین است در صورتی که به علت اهمال یا تفریط موجب تضییع اموال و وجوه دولتی گردد و یا آن را به مصارفی برساند که در قانون اعتباری برای آن منظور نشده یا در غیر مورد معین یا زاید بر اعتبار مصرف نموده باشد.

(۵*) - آیین‌نامه اجرایی بند «م» قانون نحوه هزینه‌کردن اعتباراتی که به موجب قانون از رعایت قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی هستند، مصوب ۱۳۶۵/۲/۲۱ هیأت‌وزیران:

۱- کلیه اعتبارات مشمول قانون مذکور از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات عمومی دولت مستثنی بوده و منحصرأً تابع قانون نامبرده و این آیین‌نامه می‌باشد.

۲- مبالغی که به عنوان کمک توسط مقامات مجاز مذکور در بند «ب» قانون فوق اختصاص می‌یابد پس از پرداخت به هزینه قطعی منظور می‌گردد.

۳- تنخواه‌گردان موضوع بند «ه» قانون فوق بنابه تشخیص بالاترین مقام دستگاه اجرایی یا مقامات

هزینه می شود.

م ۱- کلیه دستگاه‌های اجرایی و مراکز تحقیقاتی وابسته به آنها و شرکت‌های دولتی که از اعتبارات بخش تحقیقات کشور (توسعه علوم و فناوری و یا اعتبارات پژوهشی) استفاده می‌کنند، موظفند این اعتبارات را بر اساس سیاست‌گذاری‌ها و اولویت‌های تحقیقاتی تعیین شده توسط شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری هزینه نمایند و هر سه ماه یکبار گزارش عملکرد خود را به دبیرخانه شورای علوم، تحقیقات و فناوری ارائه دهند. شورا موظف است پس از دریافت گزارش و حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه سال بعد گزارش جامعی از عملکرد اعتبارات تحقیقاتی کشور را به همراه نتایج و دستاوردهای پژوهشی تهیه و پس از تأیید در شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

۲- مازاد درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذی‌ربط می‌باشند در سقف اعتباراتی که برای این منظور در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌شود حسب مورد به همان دانشگاه و

مجاز از طرف ایشان به اشخاص یا واحدهایی پرداخت می‌شود که به نحوی از انحاء مسؤلیت انجام هزینه و تدارکات در دستگاه اجرایی را به عهده دارند، مسؤلیت عدم واریز به موقع تنخواه‌گردان فوق به عهده دریافت‌کننده تنخواه‌گردان می‌باشد.

۴- در موارد اضطراری مذکور در قسمت (۱) بند «و» قانون فوق که از طرف فروشنده فاکتور ارائه و یا قرارداد منعقد نمی‌گردد و همچنین در مورد تهیه و تنظیم صورتمجلس خرید و تحویل کالا و خدمات به ترتیب زیر عمل می‌گردد:

الف - تشخیص موارد اضطراری به عهده بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز از طرف ایشان می‌باشد.
ب - تشخیص دخالت یا مباشرت دولت و سایر دستگاه‌های اجرایی مذکور در قسمت (۱) بند «و» قانون فوق در تولید و توزیع کالاها و خدمات با بالاترین مقام دستگاه اجرایی و یا مقامات مجاز از طرف ایشان می‌باشد.

ج - گزارش خرید و تحویل کالا و خدمات برحسب مورد با رعایت موارد مذکور در بند (د) قانون فوق توسط مأمور خرید و یا مسؤول واحد تدارکات تنظیم و گواهی شده و به وسیله مقامات مذکور در بند «ب» قانون فوق به عنوان صورتمجلس خرید و تحویل کالا و خدمات تأیید و امضا می‌شود.

چنانچه تحویل گیرنده کالا غیر از واحد تدارکات و یا مأمور خرید باشد صورتمجلس تحویل کالا را امضا نماید و در مواردی که کالا از اموال غیرمصرفی و بادوام باشد باید پس از رفع نیاز تحویل واحد جمع‌داری و اموال گردد.

۵ - در کلیه موارد اسناد هزینه با امضای مسؤول امور مالی یا ذی‌حساب مربوط و مقامات مجاز در بند «ب» قانون فوق به حساب قطعی منظور می‌شود.

۶ - مفاد این آیین‌نامه از اول فروردین ماه سال ۱۳۶۵ قابل اجرا است.

مؤسسه‌ای که درآمد را کسب کرده‌اند، اختصاص می‌یابد.

۳- طرح‌های دانشگاهی که در قوانین بودجه سالانه کشور، ذیل ردیف‌های وزارت مسکن و شهرسازی، ذکر می‌شود مشمول تسهیلات قانونی موضوع قانون اجرای طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دانشگاهی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است.

ن - کلیه دستگاه‌های اجرایی دارای ردیف در قوانین بودجه سنواتی موظفند حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه هر سال بر اساس اعتبار ابلاغی اعم از هزینه‌ای، مالی و نیز تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جدید متن پیشنهادی موافقتنامه مربوط را بر اساس الزامات قانون برنامه و قوانین بودجه سنواتی و سایر قوانین و مقررات مربوط در چهارچوب فرم‌ها، شرایط و دستورالعمل‌های ابلاغی معاونت ارائه نمایند.

معاونت موظف است در صورت موافقت با متن پیشنهادی حداکثر ظرف پانزده روز نسبت به امضاء موافقتنامه و ابلاغ آن اقدام نماید و در صورت عدم موافقت با متن پیشنهادی خود نسبت به اصلاح و ابلاغ موافقتنامه نهایی به نحوی که مغایر قانون نباشد ظرف پانزده روز رأساً اقدام کند، موافقتنامه ابلاغی لازم‌الاجراء است.

س - مازاد درآمدهای استانی نسبت به ارقام مصوب در ردیف مستقل در قوانین بودجه سنواتی پیش‌بینی می‌گردد که با اعلام خزانه‌داری کل کشور در مقاطع سه‌ماهه توسط معاونت توزیع می‌شود.

پنجاه درصد (۵۰٪) از مازاد درآمدهای مذکور به خود همان استان به نسبت هشتاد درصد (۸۰٪) تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و بیست درصد (۲۰٪) اعتبارات هزینه‌ای و مابقی اعتبار در اختیار معاونت قرار می‌گیرد تا در راستای تعادل بخشی و ارتقاء شاخص‌های توسعه‌یافتگی بین استان‌ها توزیع گردد.

ع - کلیه مراجع و دستگاه‌های ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری^(۱) که زیر مجموعه قوه مجریه می‌باشند و صلاحیت وضع مصوبه لازم‌الاجراء را دارند، در کلیه مصوبات و تصمیماتی که تکالیفی برای مصرف اعتبار بودجه کل کشور تعیین می‌نماید قبل از اتخاذ

تصمیم یا تصویب باید تأیید معاونت را مبنی بر وجود اعتبار برای آن منظور و عدم مغایرت با احکام و ردیف‌های بودجه را اخذ نمایند.

کلیه مراجع و دستگاه‌ها و دارندگان ردیفی که زیر مجموعه قوه مجریه نیستند، در مصوبات و تصمیمات خود مکلفند در سقف اعتبارات مصوب موضوع قوانین بودجه سنواتی با رعایت احکام و ردیف‌های آن اقدام نمایند.

ف - به منظور تأمین منابع ارزی مورد نیاز طرح‌های دارای توجیه فنی و اقتصادی و مالی و زیست محیطی شرکت‌های دولتی اجازه داده می‌شود در حدود ارقام مقرر در قوانین بودجه سنواتی حسب مورد نسبت به صدور اوراق صکوک اسلامی و یا اوراق مشارکت ارزی در بازارهای مالی داخلی و خارجی با رعایت ضوابط بانک مرکزی و در سقف مقرر در ماده (۸۱) این قانون اقدام نمایند. صدور اوراق یاد شده منوط به تأیید بانک مرکزی و معاونت بوده و بازپرداخت و تضمین اصل و سود این اوراق با شرکت‌های مربوط است.

صدور اوراق مشارکت یا صکوک اسلامی با سود تشویقی منوط به تأیید شورای پول و اعتبار است.

ص - به دستگاه‌های اجرایی کشور اجازه داده می‌شود اعتبارات کمک‌های فنی و اعتباری و همچنین اعتباراتی که در پیوست قوانین بودجه سنواتی به منظور تحقق اهداف سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت بخش‌های خصوصی و تعاونی پیش‌بینی شده است را در قالب وجوه اداره شده و بر اساس قراردادهای منعقد شده در اختیار بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، صندوق‌های قرض‌الحسنه و صندوق‌های توسعه‌ای دارای مجوز از بانک مرکزی برای پرداخت کمک، تسهیلات تلفیقی و یا یارانه سود و کارمزد تسهیلات قرار دهند. این اعتبارات پس از پرداخت توسط دستگاه اجرایی واگذارنده اعتبار به هزینه قطعی منظور می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این بند به پیشنهاد معاونت و با همکاری بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ق - بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری در اعطاء تسهیلات بانکی برای اجرای طرح‌های کشاورزی، اسناد مشاعی مالکین و نسق‌های زارعین را به عنوان وثیقه و تضمین به نسبت سهم مشاع از قیمت روز کل مشاع، ارزیابی و مورد پذیرش قرار دهند و دفاتر اسنادرسمی موظفند بنا به درخواست بانک‌ها و مؤسسات مذکور، نسبت به تنظیم سند رهن بر این اساس اقدام نمایند.

ر - هزینه خدمات مدیریت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بنیاد مسکن انقلاب اسلامی،

سازمان مجری ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی، شرکت ساخت و توسعه زیر بناهای حمل و نقل، سازمان توسعه برق ایران، شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران، شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی، شرکت مادر تخصصی حمل و نقل ریلی کشور وابسته به وزارت کشور و مؤسسه جهاد نصر، حداکثر تا دو و نیم درصد (۲/۵٪) عملکرد تخصیص اعتبارات ذی‌ربط با احتساب اعتبارات دریافتی از منابع بودجه عمومی کشور، توسط معاونت تعیین می‌گردد.

ش - به دولت اجازه داده می‌شود به منظور پیشگیری، مقابله و جبران خسارات ناشی از حوادث غیرمترقبه و مدیریت خشکسالی، تنخواه‌گردان موضوع ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰^(۱) را به سه درصد (۳٪) و اعتبارات موضوع ماده (۱۲) قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران^(۲) را به دو درصد (۲٪) افزایش دهد. اعتبارات مذکور با

۱ - ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷: به دولت اجازه داده می‌شود برای پیش‌آگاهی‌ها، پیشگیری، امدادسانی، بازسازی و نوسازی مناطق آسیب‌دیده از حوادث غیرمترقبه از جمله سیل، زلزله، سرمازدگی، تگرگ، طوفان، پیشروی آب دریا، آفت‌های فراگیر محصولات کشاورزی و اپیدمی‌های دامی، اعتبار مورد نیاز را در لایحه بودجه سالانه منظور نماید.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۱*) و وزارت کشور با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط کمک‌های بلاعوض را برای پرداخت خسارت‌دیدگان به طریقی تعیین می‌کنند که سهم اعتبار اقدامات بیمه در جبران خسارت ناشی از حوادث غیرمترقبه یادشده نسبت به کمک‌های بلاعوض، سالانه افزایش یابد و با پوشش بیمه‌ای کامل به تدریج کمک‌های بلاعوض حذف شوند.

به دولت اجازه داده می‌شود در صورت وقوع حوادث غیرمترقبه از جمله خشکسالی، سیل و مانند آنها تا معادل یک درصد (۱٪) از بودجه عمومی هر سال را از محل افزایش تنخواه‌گردان خزانه موضوع ماده (۱)^(۲*) این قانون تأمین و هزینه نماید. تنخواه مذکور حداکثر تا پایان همان سال از محل صرفه‌جویی در اعتبارات عمومی و یا اصلاح بودجه سالانه تسویه خواهد شد.

آیین‌نامه اجرایی این ماده^(۳*) بنا به پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور^(۱*) و وزارت کشور به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

(۱*) - در حال حاضر معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس‌جمهور.

(۲*) - ماده ۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰/۱۱/۲۷: متن زیر به عنوان یک تبصره به ماده (۲۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ الحاق می‌گردد:

تبصره - میزان تنخواه‌گردان خزانه حداکثر تا سه درصد (۳٪) بودجه عمومی دولت تعیین می‌گردد.

(۳*) - آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۱۱ به تصویب هیأت‌وزیران رسیده و در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۴ اصلاح شده است.

۲ - ماده ۱۲ قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور ۱۳۸۷/۲/۳۱: به دولت اجازه داده می‌شود در صورت وقوع حوادث طبیعی و سوانح پیش‌بینی نشده معادل یک و دودهم درصد (۱/۲٪) از بودجه عمومی هر سال را از محل

پیشنهاد معاونت و تصویب هیأت وزیران قابل هزینه است. بخشی از اعتبارات مذکور به ترتیب و میزانی که در قانون بودجه سنواتی تعیین می‌شود به صورت هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای به جمعیت هلال احمر اختصاص می‌یابد تا در جهت آمادگی و مقابله با حوادث و سوانح هزینه گردد.

ت - کلیه تصویب‌نامه‌ها، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها، تغییرات تشکیلات، تغییر ضرایب، جداول حقوقی و طبقه‌بندی مشاغل و افزایش مبنای حقوقی، اعطاء مجوز هر نوع استخدام و به‌کارگیری نیرو و همچنین مصوبات هیأت‌های اماناء که متضمن بار مالی برای دولت باشد در صورتی قابل طرح و تصویب و اجراء است که بار مالی ناشی از آن در گذشته محاسبه و در قانون بودجه کل کشور یا منابع داخلی دستگاه اجرایی ذی‌ربط تأمین شده باشد. اقدام دستگاه اجرایی برخلاف این حکم، تعهد زائد بر اعتبار محسوب می‌شود.

ث - خرید دست اول اوراق مشارکت توسط بانک‌های دولتی و شرکت‌ها و مؤسسات و واحدهای وابسته و تابعه آنها ممنوع است.

خ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است در طول برنامه فروش مبالغ ارزی مذکور در احکام و ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی را به گونه‌ای انجام دهد که تا تاریخ تصویب ترانزنامه سال بعد آن بانک خالص دارایی‌های خارجی نسبت به پایان سال قبل از این محل افزایش نیابد.

ذ - مبالغی که به هر یک از مؤسسه‌های آموزش عالی و پژوهشی تحت پوشش وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش و پزشکی و از محل اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی سرمایه‌ای ذیل ردیف‌های متمرکز پرداخت می‌شود پس از ابلاغ به‌عنوان کمک به سرجمع اعتبارات دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی فوق‌الذکر افزوده می‌شود تا مطابق شرح عملیات مندرج در موافقتنامه بر اساس قوانین و مقررات مربوطه هزینه کنند.

ض - وزیر امور اقتصادی و دارایی موظف است در طول برنامه هر شش ماه یک‌بار گزارش انطباق سرمایه‌گذاری شرکت‌های دولتی پیوست شماره (۳) قانون بودجه سنواتی را در افزایش تنخواه‌گردان خزانه تأمین کند تا به صورت اعتبارات خارج از شمول با پیشنهاد شورای عالی و تأیید رییس‌جمهور هزینه گردد.

چهارچوب قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم و سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) به تفکیک طرح به کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی ارسال نماید. تبصره- اجرای احکام بندهای (و)، (ز)، (ن) و (ذ) در خصوص دانشگاه‌ها، مؤسسات، مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی با رعایت ماده (۲۰) این قانون خواهد بود.

ماده ۲۲۵ - دولت موظف است بار مالی کلیه قوانین و مقررات از جمله احکام قانون برنامه پنجم که مستلزم استفاده از منابع عمومی است را در لوایح بودجه سنواتی در حدود درآمدهای وصولی و پیش‌بینی اجراء نماید.

ماده ۲۲۶ - احکام قوانین و مقرراتی که لغو یا اصلاح آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است در صورت مغایرت با احکام این قانون، در طول برنامه موقوف‌الاجراء می‌گردد.

ماده ۲۲۷ - دولت نسبت به تهیه و تدوین «سند ملی امنیت بانوان و کودکان در روابط اجتماعی» با مشارکت و برنامه‌ریزی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، قوه قضاییه، سازمان بهزیستی کشور، شهرداری، وزارت کشور، شورای عالی استان‌ها، مرکز امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و کار و امور اجتماعی توسط دولت در طول سال‌های برنامه اقدام قانونی به عمل آورد.

ماده ۲۲۸ - در طول سال‌های برنامه، افرادی که از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تا ابتدای سال ۱۳۷۰ در کمیته انقلاب اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به صورت تمام وقت خدمت کرده‌اند به میزان مدت خدمت و همچنین رزمندگانی که به صورت داوطلبانه در جبهه‌های جنگ حضور داشته‌اند به میزان مدت حضور در جبهه مشمول بیمه بازنشستگی می‌گردند.

برخورداری از مزایای بیمه مذکور مستلزم پرداخت حق بیمه سهم کارمند توسط افراد فوق‌الذکر و سهم کارفرما توسط دولت است.

آیین‌نامه اجرایی این بند توسط وزارتخانه‌های دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و رفاه و تأمین اجتماعی تنظیم و به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۲۲۹ - وزارت نفت موظف است نسبت به تولید صیانتی میدان‌های نفتی و گازی در

طی سال‌های برنامه به توالی با حداقل ده درصد (۱۰٪)، بیست درصد (۲۰٪)، پنج‌ده درصد (۵۰٪)، هفتاد و پنج درصد (۷۵٪) و صد درصد (۱۰۰٪) از میادین اقدام نماید. به این منظور سالانه ده درصد (۱۰٪) از ارزش نفت خام و میعانات و مایعات گازی تولیدی پس از واریز به خزانه برای عملیات زیر به شرکت‌های تابعه وزارت نفت تخصیص می‌یابد:

الف - برداشت صیانتی از مخازن نفتی موجود با تزریق گاز، آب و سایر روش‌ها به نحوی که در طول برنامه پنجم، متوسط تولید نفت خام مخازن مذکور، حداقل معادل متوسط برداشت در سال ۱۳۸۸ باشد.

ب - افزایش تولید گاز طبیعی به خصوص با اجرای فازهای برنامه‌ریزی شده میدان گازی پارس جنوبی و سایر میادین مشترک گازی و جمع‌آوری گازهای در حال سوختن میادین در حال بهره‌برداری، به نحوی که علاوه بر تأمین گاز کافی برای تزریق به میادین نفتی، مصارف داخلی کشور و صادرات تعهد شده، تضمین شود.

۵۵۵ - ۲۳۰ - دولت با همکاری سازمان‌ها و دستگاه‌های ذی‌ربط از جمله مرکز امور زنان و خانواده با هدف تقویت نهاد خانواده و جایگاه زنان در عرصه‌های اجتماعی و استیفاء حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه زمینه‌ها با تدوین و تصویب «برنامه جامع توسعه امور زنان و خانواده» مشتمل بر محورهای تحکیم بنیان خانواده، بازنگری قوانین و مقررات مربوطه، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توسعه و ساماندهی امور اقتصادی - معیشتی با اولویت ساماندهی مشاغل خانگی برای زنان سرپرست خانوار و زنان بدسرپرست، تأمین اجتماعی، اوقات فراغت، پژوهش، گسترش فرهنگ عفاف و حجاب، ارتقاء سلامت، توسعه توانایی‌های سازمان‌های مردم‌نهاد، ارتقاء توانمندی‌های زنان مدیر و نخبه، توسعه تعاملات بین‌المللی، تعمیق باورهای دینی و اصلاح ساختار اداری تشکیلاتی زنان و خانواده اقدام قانونی نماید.

۵۵۵ - ۲۳۱ - به منظور ارتقاء سطح حفاظت از اطلاعات رایانه‌ای و امنیت فناوری‌ها و اجرای سند امنیت فضای تبادل اطلاعات، اقدامات ذیل انجام خواهد گرفت:

الف - کلیه دستگاه‌های اجرایی، نهادهای عمومی و شرکت‌های غیردولتی دارای زیرساخت‌های حیاتی موظفند به‌منظور امن‌سازی زیرساخت‌ها و حفظ امنیت تبادل اطلاعات در مقابل حملات الکترونیک در چهارچوب سند امنیت فضای تبادل اطلاعات (افتا) تا پایان

سال دوم برنامه امنیت فضای تبادل اطلاعات خود را ارتقاء بخشند.

ب - کلیه دستگاه‌های اجرایی و اشخاص حقوقی ارائه‌دهنده خدمات عمومی موظفند از سال دوم برنامه نسبت به اجرای سامانه مدیریت اطلاعات اقدام نموده و نسبت به اجرای دستورالعمل‌ها و استانداردهای «افتا» از سال اول برنامه اقدام نمایند.

تبصره ۱ - وزارت اطلاعات با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات موظف است استانداردها و دستورالعمل‌های لازم برای «افتا» را به صورتی در شش‌ماهه اول برنامه با همکاری مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران تدوین نماید که حداقل پنج‌جاه درصد (۵۰٪) ارزش ریالی تجهیزات و نرم‌افزارهای «افتا» تا پایان سال دوم برنامه از توانمندسازی شرکت‌های غیردولتی داخلی تهیه شود.

تبصره ۲ - وزارت اطلاعات موظف است گزارش اجرای این ماده را با همکاری وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح هر ساله به کمیسیون‌های امنیت ملی و سیاست خارجی و صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

ماده ۲۳۲ - دولت مکلف است نسبت به ساماندهی حمل و نقل بار و مسافر روستاها و پوشش برنامه‌های نگهداری و ایمن سازی شبکه راه‌های روستایی و برخوردار روستاهای بالای بیست خانوار و کانون‌های اسکان عشایری از راه مناسب اقدام نماید.

ماده ۲۳۳ - دستگاه‌های اجرایی می‌توانند پس از کسب موافقت و مجوز ستادکل نیروهای مسلح نسبت به تشکیل یگان‌های حفاظت اقدام کنند. این یگان‌ها از نظر به‌کارگیری سلاح و مهمات تابع ضوابط نیروهای مسلح می‌باشند و با رعایت ضوابط نیروی انتظامی تحت نظر دستگاه ذی‌ربط اداره خواهند شد.

شرح وظایف و اختیارات و سازماندهی و چگونگی تسلیح این یگان‌ها و آموزش و انتصاب فرماندهی هریک از این یگان‌ها و چگونگی ارتباط آنها با نیروی انتظامی و نظارت بر عملکرد آنها به تصویب ستادکل نیروهای مسلح می‌رسد.

ماده ۲۳۴ - در راستای سیاست‌های کلی برنامه پنجم دولت مکلف است در اجرای مفاد

این قانون به نحوی عمل نماید که تا پایان برنامه پنجم اهداف زیر تحقق یابد:

الف - رشد نرخ متوسط هشت درصد (۸٪) سالیانه تولید ناخالص داخلی

ب - کاهش شکاف پس انداز و سرمایه‌گذاری از طریق ایجاد سازوکارهای تشویقی و انگیزش برای تبدیل پس انداز ملی به سرمایه‌گذاری ملی و حفظ نسبت پس انداز به تولید ناخالص داخلی به میزان متوسط چهل درصد (۴۰٪)

ج - قطع وابستگی هزینه‌های جاری دولت به درآمدهای نفت و گاز تا پایان برنامه

د - انجام اقدامات ضروری و لازم برای کاهش نرخ بیکاری به هفت درصد (۷٪) در پایان

برنامه

ه - کاهش فاصله دودهمک بالا و پایین درآمدی جامعه از طریق اتخاذ سیاست‌های

اجرایی مناسب و نیز استقرار سیستم تأمین اجتماعی فراگیر، گسترش پایه مالیاتی و توزیع مجدد درآمدها به طوری که ضریب جینی در پایان برنامه به (۰/۳۵) برسد.

و - توسعه و تقویت نظام استاندارد ملی

۵۵۵-۲۳۵- این قانون تا پایان سال ۱۳۹۴ هجری شمسی معتبر است.

ضمیمه

(قوانین و مقررات مربوط به قانون برنامه پنجساله

پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران)

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

مصوب ۱۳۸۴/۳/۱ مقام معظم رهبری

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مطابق بند ۱ اصل ۱۱۰ ابلاغ می‌گردد. لازم است نکاتی را در این زمینه یادآور شوم.

۱- اجرای این سیاست‌ها مستلزم تصویب قوانین جدید و بعضاً تغییراتی در قوانین موجود است، لازم است دولت و مجلس محترم در این زمینه با یکدیگر همکاری نمایند.

۲- نظارت مجمع تشخیص مصلحت نظام بر حسن اجرای این سیاست‌ها با اتخاذ تدابیر لازم و همکاری دستگاه‌های مسئول و ارائه گزارش‌های نظارتی هر سال در وقت معین مورد تأکید است.

۳- در مورد (سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی) پس از دریافت گزارش‌ها و مستندات و نظریات مشورتی تفصیلی مجمع راجع به: رابطه‌ی خصوصی‌سازی با هر یک از عوامل ذیل اصل ۴۴، نقش عوامل مختلف در ناکارآمدی بعضی از بنگاه‌های دولتی، آثار انتقال هر یک از فعالیت‌های صدر اصل ۴۴ و بنگاه‌های مربوط به بخش‌های غیردولتی، میزان آمادگی بخش‌های غیردولتی و ضمانت‌ها و راه‌های اعمال حاکمیت دولت، اتخاذ تصمیم خواهد شد.

سید علی خامنه‌ای

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به ذیل اصل ۴۴ قانون اساسی و مفاد اصل ۴۳ و به منظور:

شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی.

گسترش مالکیت در سطح عمومی مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی.

ارتقاء کارآیی بنگاه‌های اقتصادی، و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فن‌آوری.

افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی.

افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی.

کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی.

افزایش سطح عمومی اشتغال.

تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها.

مقرر می‌گردد:

الف - سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ‌شدن

بخش دولتی:

۱- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل ۴۴ را ندارد و

موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که

مشمول عناوین صدر اصل ۴۴ نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج ساله چهارم (سالیانه حداقل

۲۰٪ کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند.

با توجه به مسؤولیت نظام در حسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری

خارج از عناوین صدر اصل ۴۴ توسط دولت، بنا به پیشنهاد هیأت وزیران و تصویب مجلس

شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است.

اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه

محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.

۲- سرمایه‌گذاری، و مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل ۴۴ قانون اساسی به شرح ذیل توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است:

۲-۱- صنایع بزرگ، صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین‌دستی نفت و گاز) و معادن بزرگ (به استثنای نفت و گاز).

۲-۲- فعالیت بازرگانی خارجی در چارچوب سیاست‌های تجاری و ارزی کشور.

۲-۳- بانکداری توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تعاونی سهامی عام و شرکت‌های سهامی عام مشروط به تعیین سقف سهام هر یک از سهامداران با تصویب قانون.

۲-۴- بیمه.

۲-۵- تأمین نیرو شامل تولید و واردات برق برای مصارف داخلی و صادرات.

۲-۶- کلیه امور پست و مخابرات به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۲-۷- راه و راه‌آهن.

۸- ۲- هواپیمایی (حمل‌ونقل هوایی) و کشتیرانی (حمل‌ونقل دریایی).

۹- ۲- ایجاد و بهره‌برداری سدهای بزرگ و شبکه‌های بزرگ آبرسانی با حفظ کلیه حقوق حقا به بر آن

سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های صدر اصل ۴۴، با توجه به حفظ حاکمیت دولت و استقلال کشور و عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی، طبق قانون تعیین می‌شود.

ب - سیاست‌های کلی بخش تعاونی:

۱- افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور به ۲۵٪ تا آخر برنامه پنج ساله پنجم.

۲- اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونی‌ها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد.

۳- حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها از طریق روش‌هایی از جمله تخفیف مالیاتی، ارائه تسهیلات اعتباری حمایتی به وسیله کلیه مؤسسات مالی کشور و پرهیز از هرگونه دریافت اضافی دولت از تعاونی‌ها نسبت به بخش خصوصی.

۴- رفع محدودیت از حضور تعاونی‌ها در تمامی عرصه‌های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه.

۵- تشکیل بانک توسعه تعاون با سرمایه دولت با هدف ارتقاء سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور.
 ۶- حمایت دولت از دستیابی تعاونی‌ها به بازار نهایی و اطلاع رسانی جامع و عادلانه به این بخش.
 ۷- اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاست‌گذاری و نظارت بر اجرای قوانین موضوعه و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها.

۸ - توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و سایر حمایت‌های لازم به منظور افزایش کارآمدی و توانمندسازی تعاونی‌ها.

۹- انعطاف و تنوع در شیوه‌های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به نحوی که علاوه بر تعاونی‌های متعارف امکان تأسیس تعاونی‌های جدید در قالب شرکت سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهامداران به سقف معینی که حدود آن را قانون تعیین می‌کند، فراهم شود.

۱۰- حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضاء.

۱۱- تأسیس تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرار دادن سه دهک اول جامعه به منظور فقرزدایی.

ج - سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی:

(سیاست‌های کلی این بند متعاقباً تعیین و ابلاغ خواهد شد.)

د - سیاست‌های کلی واگذاری:

۱- الزامات واگذاری:

۱-۱- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی بر ایفای فعالیت‌های گسترده و اداره بنگاه‌های اقتصادی بزرگ.

۱-۲- نظارت و پشتیبانی مراجع ذی‌ربط بعد از واگذاری برای تحقق اهداف واگذاری.

۱-۳- استفاده از روش‌های معتبر و سالم واگذاری با تأکید بر بورس، تقویت تشکیلات

واگذاری، برقراری جریان شفاف اطلاع رسانی، ایجاد فرصت‌های برابر برای همه، بهره‌گیری از عرضه تدریجی سهام شرکت‌های بزرگ در بورس به منظور دستیابی به قیمت پایه سهام.

۱-۴- ذی‌نفع نبودن دست‌اندرکاران واگذاری و تصمیم‌گیرندگان دولتی در واگذاری‌ها.

۱-۵- رعایت سیاست‌های کلی بخش تعاونی در واگذاری‌ها.

۲- مصارف درآمدهای حاصل از واگذاری:

وجوه حاصل از واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در قالب برنامه‌ها و بودجه‌های مصوب به ترتیب زیر مصرف می‌شود:

۱-۲- ایجاد خودتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی.

۲-۲- اختصاص ۳۰٪ از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی.

۳-۲- ایجاد زیربناهای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۴-۲- اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۵-۲- مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف ۴۹٪ به منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته.

۶-۲- تکمیل طرح‌های نیمه تمام شرکت‌های دولتی با رعایت بند الف این سیاست‌ها.

ه- سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار:

۱- تداوم اعمال حاکمیت عمومی دولت پس از ورود بخش‌های غیردولتی از طریق سیاست‌گذاری و اجرای قوانین و مقررات و نظارت به ویژه در مورد اعمال موازن شرعی و قانونی در بانک‌های غیردولتی.

۲- جلوگیری از نفوذ و سیطره بیگانگان بر اقتصاد ملی.

۳- جلوگیری از ایجاد انحصار، توسط بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات.

قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

جمهوری اسلامی ایران و اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی

مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی و ۱۳۸۷/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام

فصل اول - تعاریف

ماده ۱- در این قانون اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار برده می‌شود:

۱ - بازار: به فضایی جغرافیایی یا مجازی اطلاق می‌شود که در آن خریداران و

فروشنندگان، کالاها و خدمات مشابه یا جانشین نزدیک را مبادله می کنند.

۲- کالا: هر شیء منقول و یا غیرمنقول که می تواند مورد مبادله و استفاده قرار گیرد.

۳- خدمت: محصول غیرملموسی که استفاده از آن از فرایند تولید آن قابل تفکیک نیست.

۴- بنگاه: واحد اقتصادی که در تولید کالا یا خدمت فعالیت می کند، اعم از آن که دارای

شخصیت حقوقی یا حقیقی باشد.

۵- شرکت: شخص حقوقی که با رعایت قانون تجارت یا قانون خاص حسب مورد

تشکیل شده باشد.

۶- سهام مدیریتی: میزانی از سهام یک شرکت که دارنده آن طبق اساسنامه اختیار تعیین

حداقل یک عضو را در هیأت مدیره شرکت دارد.

۷- سهام کنترلی: حداقل میزان سهام موردنیاز برای آن که دارنده آن قادر به تعیین

اکثریت اعضای هیأت مدیره شرکت باشد.

۸- شرکت تعاونی: شخص حقوقی است که با رعایت قانون بخش تعاونی اقتصاد

جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی و موادی از قانون شرکت های

تعاونی مصوب ۱۳۵۰ که نسخ نشده است و اصلاحات بعدی آنها تشکیل شده باشد. این نوع

شرکت تعاونی متعارف نیز نامیده می شود.

۹- شرکت تعاونی سهامی عام: نوعی شرکت سهامی عام است که با رعایت قانون

تجارت و محدودیت های مذکور در این قانون تشکیل شده باشد.

۱۰- شرکت تعاونی فراگیر ملی: نوعی تعاونی متعارف یا سهامی عام است که برای

فقرزدایی از سه دهک پایین درآمدی تشکیل می شود. عضویت سایر افراد در این تعاونی آزاد

است ولی در بدو تشکیل حداقل هفتاد درصد (۷۰٪) اعضای آن باید از سه دهک پایین درآمدی

باشند.

۱۱- رقابت: وضعیتی در بازار که در آن تعدادی تولیدکننده، خریدار و فروشنده مستقل

برای تولید، خرید و یا فروش کالا یا خدمت فعالیت می کنند، به طوری که هیچ یک از

تولیدکنندگان، خریداران و فروشنندگان قدرت تعیین قیمت را در بازار نداشته باشند یا برای

ورود بنگاه ها به بازار یا خروج از آن محدودیتی وجود نداشته باشد.

۱۲- انحصار: وضعیتی در بازار که سهم یک یا چند بنگاه یا شرکت تولیدکننده، خریدار

و فروشنده از عرضه و تقاضای بازار به میزانی باشد که قدرت تعیین قیمت و یا مقدار را در

بازار داشته باشد، یا ورود بنگاه‌های جدید به بازار یا خروج از آن با محدودیت مواجه باشد.

۱۳- **انحصار طبیعی:** وضعیتی از بازار که یک بنگاه به دلیل نزولی بودن هزینه متوسط، می‌تواند کالا یا خدمت را به قیمتی عرضه کند که بنگاه دیگری با آن قیمت قادر به ورود یا ادامه فعالیت در بازار نباشد.

۱۴- **انحصار قانونی:** وضعیتی از بازار که به موجب قانون، تولید، فروش و یا خرید کالا و یا خدمت خاص در انحصار یک یا چند بنگاه معین قرار می‌گیرد.

۱۵- **وضعیت اقتصادی مسلط:** وضعیتی در بازار که در آن توانایی تعیین قیمت، مقدار عرضه یا تقاضای کالا یا خدمت یا شرایط قرارداد در اختیار یک یا چند شخص حقیقی و یا حقوقی قرار گیرد.

۱۶- **ادغام:** اقدامی که براساس آن چند شرکت، ضمن محو شخصیت حقوقی خود، شخصیت حقوقی واحد و جدیدی تشکیل دهند یا در شخصیت حقوقی دیگری جذب شوند.

۱۷- **تجزیه:** اقدامی که براساس آن یک شرکت ضمن محو شخصیت حقوقی خود دو یا چند شخصیت حقوقی جدید تشکیل دهد.

۱۸- **بنگاه یا شرکت کنترل‌کننده:** بنگاه یا شرکتی که از طریق تملک تمام یا قسمتی از سهام یا سرمایه یا مدیریت و یا از طرق دیگر، فعالیت‌های اقتصادی بنگاه‌ها یا شرکت‌های دیگر را در یک بازار کنترل می‌کند.

۱۹- **مدیران شرکت:** اعضاء هیأت‌مدیره، مدیر عامل و افراد دارای عناوین مشابه یا هر شخص دیگری که مسئولیت تصمیم‌گیری در شرکت، به موجب قانون و یا اساسنامه آن، یا به موجب حکم دادگاه و یا مراجع ذی‌صلاح قانونی به آنها واگذار شده باشد.

۲۰- **اخلال در رقابت:** مواردی که موجب انحصار، احتکار، افساد در اقتصاد، اضرار به عموم، منتهی شدن به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص، کاهش مهارت و ابتکار در جامعه و یا سلطه اقتصادی بیگانه بر کشور شود.

فصل دوم - قلمرو فعالیت‌های هر یک از بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی

ماده ۲ - فعالیت‌های اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران شامل تولید، خرید و یا فروش

کالاها و یا خدمات به سه گروه زیر تقسیم می‌شود:

گروه یک- تمامی فعالیت‌های اقتصادی به جز موارد مذکور در گروه دو و سه این ماده.

گروه دو- فعالیت‌های اقتصادی مذکور در صدر اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به جز موارد مذکور در گروه سه این ماده.

گروه سه - فعالیت‌ها، مؤسسات و شرکت‌های مشمول این گروه عبارتند از:

- ۱ - (شبکه‌های مادر مخابراتی و امور واگذاری بسامد(فرکانس)،
- ۲ - (شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی)،
- ۳ - (تولیدات محرمانه یا ضروری نظامی، انتظامی و امنیتی به تشخیص فرماندهی کل نیروهای مسلح)،
- ۴ - (شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز)،
- ۵ - (معادن نفت و گاز)،
- ۶ - (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک توسعه صادرات، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه تعاون)،
- ۷ - (بیمه مرکزی و شرکت بیمه ایران)،
- ۸ - (شبکه‌های اصلی انتقال برق)،
- ۹ - (سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران)،
- ۱۰ - (سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی)،
- ۱۱ - (راديو و تلویزیون)،

تشخیص، انطباق و طبقه‌بندی فعالیت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی موضوع این ماده با هر یک از سه گروه به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف شش ماه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد و در مورد بند (۳) گروه سه، مصوبه هیأت وزیران باید به تصویب فرماندهی کل نیروهای مسلح برسد.

ماده ۳ - قلمرو فعالیت‌های اقتصادی دولت به شرح زیر تعیین می‌شود:

- الف - مالکیت، سرمایه‌گذاری و مدیریت برای دولت در آن دسته از بنگاه‌های اقتصادی که موضوع فعالیت آنها مشمول گروه یک ماده (۲) این قانون است، از طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، تأسیس مؤسسه و یا شرکت دولتی، مشارکت با بخش‌های خصوصی و تعاونی و بخش عمومی غیردولتی، به هرنحو و به هر میزان ممنوع است.**
- تبصره ۱ -** دولت مکلف است سهم، سهم‌الشرکه، حق تقدم ناشی از سهام و سهم‌الشرکه،

حقوق مالکانه، حق بهره‌برداری و مدیریت خود را در شرکت‌ها، بنگاه‌ها و مؤسسات دولتی و غیردولتی که موضوع فعالیت آنها جزء گروه یک ماده (۲) این قانون است، تا پایان قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی واگذار نماید.

تبصره ۲- تداوم مالکیت، مشارکت و مدیریت دولت در بنگاه‌های مربوط به گروه یک ماده (۲) این قانون و بعد از انقضاء قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی و یا شروع فعالیت در موارد ضروری تنها با پیشنهاد دولت و تصویب مجلس شورای اسلامی و برای مدت معین مجاز است.

تبصره ۳- در مناطق کمتر توسعه‌یافته و یا در زمینه فناوری‌های نوین و صنایع پرخطر، دولت می‌تواند برای فعالیت‌های گروه یک ماده (۲) از طریق سازمان‌های توسعه‌ای مانند سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران تا سقف چهل و نه درصد (۴۹٪) با بخش‌های غیردولتی مشترکاً سرمایه‌گذاری کند. در این موارد دولت مکلف است سهام دولتی را در بنگاه جدید حداکثر ظرف سه سال پس از بهره‌برداری به بخش غیردولتی واگذار کند.

ب - دولت مکلف است هشتاد درصد (۸۰٪) از ارزش مجموع سهام بنگاه‌های دولتی در هر فعالیت مشمول گروه دو ماده (۲) این قانون به استثناء راه و راه‌آهن را به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی واگذار نماید.

تبصره ۱ - دولت مجاز است به منظور حفظ سهم بهینه بخش دولتی در فعالیت‌های گروه دو ماده (۲) این قانون با توجه به حفظ حاکمیت دولت، استقلال کشور، عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی به میزانی سرمایه‌گذاری نماید که سهم دولت از بیست درصد (۲۰٪) ارزش این فعالیت‌ها در بازار بیشتر نباشد.

تبصره ۲ - بخش‌های غیردولتی مجاز به فعالیت در زمینه راه و راه‌آهن هستند. سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های راه و راه‌آهن مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد مشترک وزارت راه و ترابری و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی خواهد رسید.

تبصره ۳ - دولت مکلف است در حد مقابله با بحران نسبت به تأمین کالاهای اساسی مانند گندم و سوخت برای مدت معین، تمهیدات لازم را بیندیشد.

ج - سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در فعالیت‌ها و بنگاه‌های مشمول گروه سه ماده

(۲) این قانون منحصرأ در اختیار دولت است.

تبصره ۱ - خرید خدمات مالی، فنی، مهندسی و مدیریتی از بنگاه‌های بخش‌های غیردولتی در فعالیت‌های گروه سه ماده (۲) این قانون به شرط حفظ مالکیت صددرصد (۱۰۰٪) دولت طبق آیین‌نامه‌ای که ظرف مدت شش ماه به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد، مجاز است.

آیین‌نامه مربوط به کالاها و خدمات نظامی، انتظامی و امنیتی نیروهای مسلح و امنیتی حداکثر ظرف مدت سه ماه توسط وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه و جهت تصویب به فرماندهی کل نیروهای مسلح تقدیم خواهد شد.

تبصره ۲ - فعالیت‌های حوزه‌های سلامت، آموزش و تحقیقات و فرهنگ مشمول این قانون نیست و هرگونه توسعه توسط بخش‌های دولتی و غیردولتی و همچنین هرگونه واگذاری به بخش غیردولتی در این حوزه‌ها مطابق لایحه‌ای خواهد بود که ظرف مدت یک سال از ابلاغ این قانون به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

ماده ۴ - قلمرو فعالیت‌های اقتصادی بخش غیردولتی به شرح زیر تعیین می‌شود:

الف - سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در فعالیت‌های گروه یک ماده (۲) این قانون منحصرأ در اختیار بخش غیردولتی است.

تبصره - ورود دولت در این فعالیت‌ها با رعایت تبصره‌های (۲) و (۳) بند (الف) ماده (۳) این قانون مجاز است.

ب - سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در فعالیت‌های گروه دو ماده (۲) این قانون برای بخش‌های خصوصی، تعاونی و مؤسسات عمومی غیردولتی مجاز است.

ج - فعالیت بخش‌های خصوصی و تعاونی و عمومی غیردولتی در موارد مشمول گروه سه ماده (۲) این قانون با رعایت تبصره (۱) بند «ج» ماده (۳) این قانون مجاز است.

ماده ۵ - بانک‌های غیردولتی و مؤسسات مالی و اعتباری و سایر بنگاه‌های واسطه پولی که قبل و بعد از تصویب این قانون تأسیس شده یا می‌شوند و بانک‌های دولتی که سهام آنها واگذار می‌شود صرفأ در قالب شرکت‌های سهامی عام و تعاونی سهامی عام مجاز به فعالیت هستند. سقف مجاز تملک سهام به طور مستقیم یا غیرمستقیم برای هر شرکت سهامی عام یا تعاونی سهامی عام یا هر مؤسسه و نهاد عمومی غیردولتی ده درصد (۱۰٪) و برای اشخاص

حقیقی و سایر اشخاص حقوقی پنج درصد (۵٪) تعیین می‌شود. معاملات بیش از سقف‌های مجاز در این ماده توسط هر یک از اشخاص مذکور باطل و ملغی‌الأثر است. افزایش سقف سهم مجاز از طریق ارث نیز مشمول این حکم است و وراثت و یا اولیاء قانونی آنها ملزم به فروش مازاد بر سقف، ظرف مدت دو ماه پس از صدور گواهی حصر وراثت خواهند بود. افزایش قهری سقف مجاز سهام به هر طریق دیگر باید ظرف مدت سه ماه به سقف‌های مجاز این ماده کاهش یابد.

تبصره ۱- اشخاص حقیقی سهامدار بنگاه‌های موضوع این ماده و اعضاء خانواده آنها شامل همسر، فرزندان و همسران آنان، برادر، خواهر، پدر و مادر منحصرأ تا سقفی مجاز هستند سهام داشته باشند که نتوانند مشترکاً بیش از یک عضو هیأت‌مدیره را در این بنگاه تعیین کنند.

تبصره ۲- دولت مکلف است با پیشنهاد بانک مرکزی که به تأیید شورای پول و اعتبار می‌رسد، اقدامات قانونی لازم را ظرف مهلت سه ماه در خصوص نحوه تأسیس و اداره بنگاه‌های موضوع این ماده به انجام رساند.

تبصره ۳- بنگاه‌های غیردولتی موجود موضوع این قانون موظفند ظرف یک سال از تاریخ تصویب این قانون خود را با شرایط این ماده تطبیق دهند.

تبصره ۴- تعاونی‌های اعتباری قرض‌الحسنه و صندوق‌های قرض‌الحسنه‌ای که منحصرأ به امر قرض‌الحسنه می‌پردازند، از شمول این ماده مستثنی بوده و تابع مقررات خود می‌باشند.

ماده ۶- مؤسسات عمومی غیردولتی موضوع ماده (۵) قانون محاسبات عمومی مصوب ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی آن و شرکت‌های تابعه و وابسته آنها حق مالکیت مستقیم و غیرمستقیم مجموعاً حداکثر تا چهل درصد (۴۰٪) سهم بازار هر کالا و یا خدمت را دارند.

تبصره ۱- تأدیه بدهی‌های دولت به این مؤسسات، نهادها و شرکت‌ها از طریق واگذاری سهام موضوع این قانون تنها با رعایت سقف‌های مقرر در این قانون مجاز است.

تبصره ۲- وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است بر حسن اجراء این ماده و تبصره آن نظارت کند و در صورت مشاهده موارد مغایر، آن را به شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) جهت اتخاذ تصمیم اعلام نماید.

ماده ۷- به منظور تسهیل و تسریع در امر سرمایه‌گذاری و صدور مجوز فعالیت‌های اقتصادی برای بخش‌های غیردولتی در قلمروهای مجاز، دستگاه‌های دولتی موضوع ماده (۸۶) این قانون، شوراهای اسلامی شهر، شهرداری‌ها و مجامع و اتحادیه‌های صنفی موظفند ترتیبی

اتخاذ نمایند تا کلیه مقررات ناظر بر صدور پروانه‌ها و مجوزهای سرمایه‌گذاری و کسب و کار با رویکرد حذف مجوزهای غیرضروری، تسهیل شرایط دریافت مجوزها و شفاف سازی فعالیت‌های اقتصادی حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون به گونه‌ای اصلاح، تهیه و تدوین شود که پاسخ متقاضی حداکثر ظرف ده روز از تاریخ ثبت درخواست توسط مرجع ذی‌ربط کتباً داده شود. در صورت مثبت بودن پاسخ، مرجع ذی‌ربط موظف است فهرست مدارک موردنیاز و عنداللزوم صورت هزینه‌های قانونی را کتباً به متقاضی اعلام و پس از دریافت مدارک کامل و اسناد واریز وجوه موردنیاز به حساب‌های اعلام شده، حداکثر ظرف یک ماه نسبت به انجام کار، صدور پروانه، مجوز یا عقد قرارداد با متقاضی، اقدام نماید. چنانچه هریک از مراجع مسئول صدور پروانه یا مجوز طی یک ماه فوق‌الذکر قادر به انجام تعهد خود نباشد، با موافقت ستاد سرمایه‌گذاری استان برای یک بار و حداکثر یک ماه دیگر فرصت خواهد یافت.

تبصره ۱- در صورت منفی بودن پاسخ، مرجع ذی‌ربط موظف است علت را به صورت مستند و مکتوب به متقاضی اعلام نماید.

تبصره ۲- در صورت مثبت بودن پاسخ، چنانچه مرجع ذی‌ربط در پایان مدت اعلام شده به تعهد خود عمل ننماید و یا در صورت منفی بودن پاسخ، چنانچه متقاضی از پاسخ دریافتی قانع نشود اعتراض متقاضی در ستاد سرمایه‌گذاری استان قابل طرح است.

ستاد سرمایه‌گذاری استان به ریاست استاندار یا معاون برنامه‌ریزی وی و رؤسای سازمان‌های صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، کار و امور اجتماعی، بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی و ادارات کل تعاون و حفاظت محیط زیست هر استان تشکیل می‌شود. این ستاد مکلف است ظرف مدت پانزده روز از تاریخ دریافت اعتراض، به موضوع در چهارچوب مقررات دستگاه‌های ذی‌ربط رسیدگی و در صورت وارد دانستن اعتراض، رئیس ستاد دستور تجدید رسیدگی به تقاضای متقاضی را صادر می‌کند و فرد یا افراد متخلف را به هیأت تخلفات اداری ذی‌ربط معرفی می‌نماید. چنانچه هیأت، تخلف این‌گونه افراد را تأیید نماید به مجازات‌های مقرر در بندهای «د» به بعد ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۷) محکوم خواهند شد. جلسات ستاد با حضور دو سوم اعضاء رسمیت دارد و تصمیمات آن با رأی اکثریت مطلق حاضرین معتبر است.

در مواردی که طرح متقاضی به موافقت دستگاه‌های فرا استانی نیاز داشته باشد به اعتراض

وی در هیأتی متشکل از معاونین دستگاه‌های ذی‌ربط فوق‌الذکر به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی یا معاون وی به ترتیب مقرر در این تبصره رسیدگی خواهد شد.

تبصره ۳- وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است ظرف شش ماه از تصویب این قانون با همکاری کلیه مراجع صدور مجوز یا پروانه کاری یا بهره‌برداری یا نظایر آن کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری در کلیه فعالیت‌های اقتصادی را منتشر و هر شش ماه یک بار با رویکرد تسهیل مقررات و حذف مجوزهای غیرضروری، آن را مورد تجدیدنظر قرار دهد. این کتاب راهنما تنها مستند تعیین تکالیف متقاضیان سرمایه‌گذاری است. هیچ نهاد و مرجعی حق ندارد برای اعطاء مجوز یا پروانه، مدارک یا شرایطی بیشتر از موارد مصرح در آن را مطالبه کند.

تبصره ۴- رئیس‌جمهور موظف است هیأتی را مأمور نظارت بر مقررات زدایی و تسهیل شرایط صدور مجوزها و پروانه فعالیت‌های اقتصادی نماید. این هیأت مکلف است برای مواردی که تحقق این اهداف محتاج به تغییر قوانین است، لوایح موردنظر را تهیه و تقدیم هیأت‌وزیران نماید.

تبصره ۵- کلیه مراجعی که به هر نحو مجوز یا پروانه فعالیت اقتصادی صادر می‌کنند، موظفند هر شش ماه یک بار اطلاعات مربوط به مجوزهای صادره و واحدهای فعال در هر کسب و کار را که ورود به آنها به مجوز یا پروانه نیاز دارد در اختیار متقاضیان قرار داده و برای اطلاع عموم منتشر نمایند.

آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی ظرف مدت سه ماه به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

ماده ۸- هر امتیازی که برای بنگاه‌های دولتی با فعالیت اقتصادی گروه یک و دو ماده (۲) این قانون مقرر شود، عیناً و با اولویت برای بنگاه یا فعالیت اقتصادی مشابه در بخش خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی باید در نظر گرفته شود.

تبصره ۵- دولت مکلف است ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون کلیه امتیازات موجود موضوع این ماده را لغو کند یا تعمیم دهد.

فصل سوم - سیاست‌های توسعه بخش تعاون

ماده ۹- به منظور افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور به بیست و پنج درصد (۲۵٪) تا پایان سال ۱۳۹۳، دولت موظف است اقدامات زیر را معمول دارد:

الف - سند توسعه بخش تعاون توسط وزارت تعاون با همکاری وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت اموراتصادی و دارایی، وزارت بازرگانی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و اطاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران که در آن مجموعه راهکارهای نیل به سهم بیست و پنج درصد (۲۵٪) و مسؤولیت هریک از دستگاه‌ها تعیین شده باشد، تهیه و برای تصویب به هیأت وزیران تقدیم می‌شود. این سند باید مبنای تدوین بودجه‌های سالانه قرار گیرد.

ب - در کلیه مواردی که دولت برای حمایت از بخش غیردولتی مشوق‌هایی را - به جز مالیات‌ها - ارائه می‌کند، این حمایت برای تعاونی‌ها بیست درصد (۲۰٪) بیش از بخش غیر تعاونی خواهد بود.

ج - علاوه بر حمایت موضوع بند «ب» این ماده، حمایت‌های زیر در شرکت‌های تعاونی انجام خواهد گرفت:

۱- کمک بلاعوض و پرداخت تسهیلات فرض الحسنه برای تأمین تمام یا بخشی از آورده شرکت‌های تعاونی که اعضاء آن در زمان دریافت این حمایت جزء سه دهک اول درآمدی جامعه باشند.

۲- تخفیف حق بیمه سهم کارفرما برای اعضاء شاغل در هر تعاونی به میزان بیست درصد (۲۰٪)

۳- ارائه مشاوره، کمک به ارتقاء بهره‌وری، آموزش کارآفرینی، مهارت، کارآموزی، به صورت رایگان.

۴ - پرداخت یارانه سود تسهیلات بانکی و سایر هزینه‌های سرمایه‌گذاری اولیه برای راه اندازی شرکت تعاونی.

۵ - کمک به انجام مطالعات، تهیه طرح، راه اندازی بانک اطلاعاتی، تملک و آماده‌سازی اراضی.

۶ - کمک به تشکیل شرکت‌های تعاونی سهامی عام و تعاونی‌های فراگیر ملی برای فقرزدایی و ایجاد و گسترش اتحادیه تعاونی تخصصی.

ه- حمایت مالی برای توانمندسازی اطاق‌های تعاون.

و - تأسیس بانک توسعه تعاون با سرمایه اولیه معادل پنج هزار میلیارد ریال از محل حساب ذخیره ارزی توسط دولت برای تأمین منابع سرمایه‌ای بخش تعاون.

اساسنامه این بانک حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون با رعایت قوانین و مقررات بانکی با پیشنهاد مشترک وزارت تعاون و وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد. وزیر تعاون رییس مجمع عمومی بانک مذکور خواهد بود.

تبصره ۱- صندوق تعاون پس از تأسیس بانک توسعه تعاون با اصلاح اساسنامه به صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون بدون داشتن حق ایجاد شعبه، تبدیل می‌شود.

شعب صندوق با کلیه امکانات، دارایی و نیروی انسانی آن به بانک توسعه تعاون واگذار می‌شود.

تسویه حساب فی‌مابین صندوق و بانک توسط کارگروهی متشکل از وزیر تعاون، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ظرف حداکثر سه ماه پس از واگذاری شعب انجام می‌گردد.

تبصره ۲- سهم دولت از سود قابل تقسیم بانک توسعه تعاون برای تأمین بخشی از کمک‌های دولت به بخش تعاون صرف می‌شود.

تبصره ۳ - حمایت‌های مذکور در این ماده مانع از اختصاص سایر حمایت‌های مربوط به اقشار خاص مثل روستاییان، افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی، ایثارگران و نظایر آن نخواهد بود.

ز- منابع لازم برای اجراء این ماده در بودجه سالانه در ردیف مستقلی تحت عنوان «شکل‌گیری و توانمندسازی تعاونی‌ها» منظور خواهد شد.

ح - وزارت تعاون موظف است در جهت حذف مداخله دولت در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها و بهبود سیاست‌های توسعه بخش، با همکاری اطاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون، نسبت به بازنگری در قوانین و مقررات حاکم بر بخش تعاونی اقدام و لوایح موردنیاز را به هیأت وزیران پیشنهاد نماید.

ماده ۱۰ - کلیه شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی مجازند در بدو تأسیس یا هنگام افزایش سرمایه تا سقف چهل‌ونه درصد (۴۹٪) سهام خود را با امکان اعمال رأی حداکثر تا سی و پنج (۳۵٪) کل آراء و تصدی کرسی‌های هیأت‌مدیره به همین نسبت به شرط عدم نقض حاکمیت اعضاء و رعایت سقف معین برای سهم و رأی هر سهامدار غیرعضو که در اساسنامه معین خواهد شد به اشخاص حقیقی یا حقوقی غیرعضو واگذار نمایند. فروش به اشخاص غیرایرانی باید با رعایت مقررات حاکم بر سرمایه‌گذاری خارجی باشد.

همچنین شرکت‌های تعاونی مجازند نسبت به تشکیل اتحادیه‌های تعاونی تخصصی در چهارچوب مواد (۶۱ و ۶۲) قانون شرکت‌های تعاونی مصوب سال ۱۳۵۰ و بدون رعایت تبصره «۲» ماده (۴۳) قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ اقدام نمایند.

در مجمع عمومی انواع اتحادیه‌های تعاونی میزان رأی اعضاء متناسب با تعداد اعضاء و میزان سهام یا حجم معاملات آنها با اتحادیه یا تلفیقی از آنها وفق اساسنامه تعیین می‌گردد. معاملات مدیران شرکت‌های تعاونی و اتحادیه‌های تعاونی مشمول ماده (۱۲۹) قانون تجارت خواهد بود.

ماده ۱۱- متن زیر به عنوان تبصره «۶» به ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ و اصلاحات بعدی آن الحاق می‌گردد:

تبصره ۶- درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی متعارف و شرکت‌های تعاونی سهامی عام مشمول بیست و پنج درصد (۲۵٪) تخفیف از نرخ موضوع این ماده می‌باشد.

ماده ۱۲- وزارت تعاون موظف است تمهیدات لازم را به منظور تشکیل و توسعه تعاونی‌های سهامی عام با رعایت شرایط زیر معمول داشته و بر حسن اجراء آن نظارت نماید:

۱ - حداکثر سهم هر شخص حقیقی، مستقیم و غیرمستقیم در زمان تأسیس و طول فعالیت نباید از نیم درصد سرمایه شرکت تجاوز کند.

۲ - اشخاص حقوقی سهامدار شرکت تعاونی سهامی عام، هرگاه خود شرکت تعاونی فراگیر ملی یا تعاونی سهامی عام باشند حداکثر حق مالکیت ده درصد (۱۰٪) سهام را دارند. سایر اشخاص حقوقی متناسب با تعداد سهامداران مستقیم و غیرمستقیم خود حداکثر حق مالکیت پنج درصد (۵٪) از سهام را دارند.

۳ - هر یک از اشخاص حقوقی دولتی و مجموع آنها با رعایت مفاد این قانون در مناطق کمتر توسعه یافته تا چهل و نه درصد (۴۹٪) و در سایر مناطق تا بیست درصد (۲۰٪) فعالیت‌های مجاز در این قانون مجاز به مشارکت با تعاونی از منابع داخلی خود هستند. مؤسسات عمومی غیردولتی نیز هر یک تا بیست درصد (۲۰٪) و جمعاً تا چهل و نه درصد (۴۹٪) مجاز به مشارکت هستند.

در هر حال سهم مجموع بنگاه‌ها و مؤسسات عمومی غیردولتی و شرکت‌های دولتی مستقیم و غیرمستقیم چه در میزان سهام و چه در کرسی‌های هیأت‌مدیره نباید از چهل و نه

درصد (۴۹٪) بیشتر گردد.

- ۴ - در زمان افزایش سرمایه، در صورتی که تمام یا برخی سهامداران از حق تقدم خود استفاده نکردند کارکنان غیرسهامدار شرکت در خرید این سهام تقدم دارند.
- ۵ - مجامع عمومی در تعاونی سهامی عام که تعداد سهامداران آن از پانصد نفر بیشتر باشد با بلوک‌بندی برگزار خواهد شد. هر یک از سهامداران مخیرند از طریق بلوک، نماینده انتخاب کنند و یا مستقیماً در مجمع عمومی حضور یابند. برای رعایت حقوق سهامداران خرد نحوه بلوک‌بندی در آیین‌نامه‌ای تعیین می‌شود که مشترکاً توسط وزارت تعاون و وزارت امور اقتصادی و دارایی پیشنهاد و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.
- ۶ - کلیه سهام، با نام بوده و تملک یا نقل و انتقال آن منوط به ثبت در دفتر سهام شرکت و رعایت سقف مالکیت سهام مقرر در اساسنامه به تشخیص هیأت‌مدیره است که نباید از سقف مقرر در این ماده تجاوز کند. هر توافقی بر خلاف حکم این بند باطل و بلااثر خواهد بود.
- ۷ - شرکت‌های تعاونی سهامی عام می‌توانند به عضویت اطاق‌های تعاون درآیند.

فصل چهارم - ساماندهی شرکت‌های دولتی

ماده ۱۳ - به منظور ساماندهی و استفاده مطلوب از شرکت‌های دولتی و افزایش بازدهی و بهره‌وری و اداره مطلوب شرکت‌هایی که با رعایت ماده (۳) این قانون در بخش دولتی باقی می‌مانند دولت مکلف است:

الف - کلیه امور مربوط به سیاست‌گذاری و اعمال وظایف حاکمیتی را که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب دولت تعیین می‌شود طی دو سال از تاریخ تصویب این قانون از شرکت‌های دولتی منفک و به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی تخصصی ذی‌ربط محول کند.

تبصره - تبدیل وضعیت کارکنان شرکت‌های موضوع این بند با رعایت حقوق مکتسبه در قالب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

ب - شرکت‌هایی که دولتی باقی می‌مانند و یا براساس این قانون دولتی تشکیل می‌شوند به استثنای بانک‌ها و بیمه‌ها صرفاً در دو قالب فعالیت خواهند کرد:

۱- شرکت مادر تخصصی یا اصلی که سهامدار آن مستقیماً دولت و یا رییس مجمع عمومی

آن رییس‌جمهور است.

۲- شرکت‌های عملیاتی یا فرعی که سهامداران آنها شرکت‌های مادر تخصصی یا اصلی هستند. تأسیس شرکت جدید یا تملک شرکت‌های دیگر توسط این شرکت‌ها به شرطی مجاز است که اولاً در محدوده‌ای که قانون برای آنها تعیین کرده باشد و ثانیاً صددرصد (۱۰۰٪) سهام شرکت‌های تأسیس یا تملک شده دولتی بوده یا به تملک دولت درآید.

تبصره ۱- مشارکت و سرمایه‌گذاری هر شرکت دولتی در سایر شرکت‌های دولتی فقط در صورتی مجاز است که موضوع فعالیت شرکت سرمایه‌پذیر با فعالیت شرکت سرمایه‌گذار مرتبط باشد و دولت جواز آن را صادر کند. این حکم شامل بانک‌ها، مؤسسات اعتباری، بیمه‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری آنها نمی‌شود.

تبصره ۲- میزان و چگونگی مالکیت سهام سایر بنگاه‌های اقتصادی توسط بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی به پیشنهاد شورای پول و اعتبار به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید ولی در هر صورت سرمایه‌گذاری بانک‌ها در بنگاه‌های دیگر نباید به گونه‌ای باشد که در اختصاص منابع بانکی به متقاضیان تسهیلات، خللی ایجاد نماید.

تبصره ۳ - افتتاح و تداوم فعالیت دفاتر و شعب خارج از کشور شرکت‌های دولتی تنها با پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیأت وزیران مجاز است. بانک‌ها و بیمه‌های دولتی از شمول این حکم مستثنی هستند.

تبصره ۴ - دولت مکلف است ترتیباتی اتخاذ نماید که تغییر و تصویب اساسنامه بنگاه‌های دولتی و وابسته به دولت که براساس مفاد این قانون در جریان واگذاری قرار می‌گیرند به تصویب مراجع ذیصلاح برسد.

تبصره ۵ - دولت موظف است آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مغایر با موضوع این ماده و تبصره‌های آن را ملغی‌الاثرا اعلام نماید.

ماده ۱۴ - عملیات واگذاری توسط دولت باید به نحوی انجام گیرد که حداکثر تا پایان سال ۱۳۹۳ کلیه واگذاری‌ها خاتمه یابد.

ماده ۱۵ - دولت موظف است حداکثر ظرف شش ماه زمینه‌های تأسیس انجمن‌های صنفی - حرفه‌ای را به صورت سازمان‌های مردم نهاد فراهم نماید. این انجمن‌ها برای تحقق مقررات صنفی و حرفه‌ای، اصول اخلاق حرفه‌ای و توسعه علمی و تکنولوژی در رشته‌های مرتبط فعالیت می‌نمایند. دستگاه‌های اجرایی موظفند در تدوین و اصلاح ضوابط و مقررات از این انجمن‌ها نظر مشورتی اخذ نمایند.

ماده ۱۶ - به منظور حمایت از نیروی انسانی، حفظ سطح اشتغال و استمرار تولید در بنگاه‌های مشمول واگذاری، هیأت واگذاری مکلف است کلیه کارکنان هر شرکت را پیش از واگذاری، در برابر بیکاری بیمه نماید و به تناسب اقدامات زیر را انجام دهد:

۱ - بازنشستگی پیش از موعد بر اساس مواد (۹) و (۱۰) قانون بازسازی و نوسازی صنایع مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۲۶ که برای این بنگاه‌ها تا پایان سال ۱۳۹۳ تمدید می‌گردد.

۲ - بازخرید بر اساس توافق.

۳ - پس از اقدامات فوق، تعداد کارکنان هر شرکت قابل واگذاری را در سند واگذاری ثبت و این شرط را در شرایط واگذاری بگنجانند که مدیران شرکت‌های واگذار شده تا پنج سال حق کاهش تعداد کارکنان خویش را ندارند.

۴ - برای خریداران شرکت‌هایی که حاضر باشند تعداد کارکنان شرکت را پس از واگذاری افزایش دهند مشوق‌های مالی و یا غیرمالی از جمله تخفیف در اصل قیمت اعلام نماید.

۵ - آموزش و به‌کارگیری نیروی مازاد در واحدهای دیگر راساً و یا به کمک خریداران بنگاه‌ها با استفاده از مشوق‌های مالی و غیرمالی.

تبصره ۱ - اعمال مشوق‌های مالی و یا غیرمالی موضوع این ماده براساس دستورالعملی خواهد بود که به پیشنهاد هیأت واگذاری به تصویب شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی خواهد رسید.

تبصره ۲ - خریداران مکلفند در ازاء برخورداری از مشوق‌های مالی و یا غیرمالی، برنامه کتبی خود را برای حفظ سطح اشتغال موجود و بازآموزی کارکنان بنگاه در حال واگذاری به هیأت واگذاری ارائه کنند.

فصل پنجم - فرآیند واگذاری بنگاه‌های دولتی

ماده ۱۷ - کلیه دستگاه‌های دولتی موضوع ماده (۸۶) این قانون مکلفند ظرف شش ماه از تصویب این قانون کلیه بنگاه‌های دولتی مشمول گروه‌های (۱) و (۲) ماده (۲) این قانون را در هر بازار بر اساس عواملی از جمله اندازه شرکت، فن‌آوری، وضعیت مالی، روابط صنعتی و میزان حساسیت مصرف‌کننده نسبت به محصول تولیدی شرکت طبقه‌بندی نموده و فهرست شرکت‌ها و حقوق و دارایی‌های مصرح تبصره «۱» ماده (۳) این قانون، پیشنهاد واگذاری آنها را به همراه تعداد نیروی انسانی، فهرست اموال منقول و غیرمنقول، کلیه اطلاعات و مدارک لازم و آخرین

صورت‌های مالی حسابرسی شده را به وزارت امور اقتصادی و دارایی ارائه نمایند.

الف - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است اطلاعات و مدارک و صورت‌های مالی مربوط به بنگاه‌های قابل واگذاری را دریافت و توسط سازمان حسابرسی یا حسابداران رسمی بررسی و تأیید نماید.

ب - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در صورت تقاضای خریدار، اطلاعات، مدارک و صورت‌های مالی تأیید شده را در اختیار آنها قرار دهد.

ج - سازمان خصوصی‌سازی مکلف است با رعایت مفاد این ماده برای فروش بنگاه‌های مشمول واگذاری بازاریابی نموده و فرآیند واگذاری را پس از طی مراحل مذکور در این قانون با زمان‌بندی مشخص دو ماهه انجام دهد.

آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل نحوه طبقه‌بندی بنگاه‌ها، تأیید صورت‌های مالی و بازاریابی بنگاه‌های مشمول واگذاری بنا به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی حداکثر ظرف مدت سه ماه به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

تبصره ۱ - تخلف از احکام این ماده و یا ارائه اطلاعات ناقص یا نادرست یا کتمان اطلاعات مشمول حکم ماده (۸۵) این قانون است.

تبصره ۲ - اعضاء هیأت‌مدیره، مدیر عامل و سایر مدیران بنگاه‌هایی که اقدام به کتمان وقایع مالی یا انتشار گزارش‌های مالی غیرواقع، جهت پنهان نمودن وضعیت واقعی بنگاه نمایند متخلف محسوب و به مجازات‌های مقرر در مواد (۷۲) و (۷۵) این قانون محکوم خواهند شد.

تبصره ۳ - سازمان خصوصی‌سازی مکلف است خسارات ناشی از کتمان وقایع مالی و یا انتشار گزارش‌های مالی غیرواقع را با رأی مراجع ذی‌ربط به خریداران خسارت دیده پرداخت نماید.

ماده ۱۸ - جهت تسهیل امر واگذاری بنگاه‌های مشمول واگذاری، از زمان تصویب فهرست بنگاه‌ها توسط هیأت واگذاری اقدامات زیر انجام می‌شود:

۱- کلیه حقوق مرتبط با اعمال مالکیت بنگاه‌ها به وزارت امور اقتصادی و دارایی منتقل می‌شود.

۲- از زمان تصویب واگذاری، هرگونه نقل و انتقال اموال و دارایی‌های ثابت بنگاه بدون مجوز وزارت امور اقتصادی و دارایی در حکم تصرف غیرقانونی در اموال دولتی محسوب و قابل پیگرد قانونی است.

۳- به هیأت واگذاری اجازه داده می‌شود در اساسنامه و مقررات حاکم بر شرکت‌های قابل

واگذاری به بخش غیردولتی (صرفاً در مدت یک سال و قابل تمدید تا دو سال) در قالب قانون تجارت در جهت تسهیل در واگذاری و اداره شرکت‌ها، اصلاحات لازم را انجام دهد. در دوره زمانی مذکور این شرکت‌ها مشمول مقررات حاکم بر شرکت‌های دولتی نیستند.

۴- وزارت امور اقتصادی و دارایی ملزم است کلیه شرایط لازم را برای عرضه در بورس اوراق بهادار برای بنگاه‌های مشمول بند «الف» ماده (۲۰) این قانون فراهم نماید.

۵- در اجراء این قانون وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است آن دسته از طرح‌ها و تصدی‌های اقتصادی و زیربنایی دولتی قابل واگذاری را که به صورت شرکت مستقل اداره نمی‌شوند و یا در قالب غیرشرکتی اداره می‌شوند و به نحو موجود قابل واگذاری نمی‌باشند و صرفاً به منظور واگذاری، ابتدا تبدیل به شخص حقوقی مناسب نموده و سپس نسبت به واگذاری آنها ظرف یک سال از زمان تبدیل و با رعایت تبصره‌های «۲» و «۳» بند «الف» ماده (۳) این قانون اقدام نماید. این حکم تا پایان سال ۱۳۹۲ معتبر است.

تبصره ۵ - وزارت امور اقتصادی و دارایی جهت امر واگذاری بنگاه‌ها می‌تواند از خدمات حقوقی و فنی اشخاص حقیقی و حقوقی دولتی و یا غیردولتی حسب مورد استفاده کند.

ماده ۱۹ - هیأت واگذاری مجاز است حسب شرایط متناسب با مفاد این ماده از کلیه روش‌های ممکن برای واگذاری بنگاه‌ها و مالکیت (اجاره به شرط تملیک، فروش تمام یا بخشی از سهام، واگذاری اموال) و واگذاری مدیریت (اجاره، پیمانکاری عمومی و پیمان مدیریت)، تجزیه، واگذاری، انحلال و ادغام شرکت‌ها حسب مورد به شرح ذیل استفاده نماید:

الف - واگذاری: در مواردی که شرایط واگذاری از هر جهت آماده است، هیأت واگذاری رأی به واگذاری می‌دهد.

ب - بازسازی ساختاری: در مواردی که مقدمات واگذاری بنگاه فراهم نباشد ولی با انجام اصلاحات ساختاری بنگاه قابل واگذاری می‌شود، وزارت امور اقتصادی و دارایی در چهارچوبی که هیأت واگذاری مشخص می‌کند، بنگاه را حداکثر ظرف یک سال بازسازی ساختاری نماید. دوره بازسازی ساختاری در موارد خاص قابل تمدید است.

همچنین در موارد نیاز، هیأت واگذاری می‌تواند نسبت به دادن مجوز قرارداد اجاره و پیمان مدیریت بنگاه قابل واگذاری به بخش‌های غیردولتی، موافقت نماید. در این موارد هیأت واگذاری موظف است چهارچوب بهره‌برداری از شرکت مورد اجاره را دقیقاً مشخص نماید و پس از بررسی صلاحیت فنی و علمی از طریق برگزاری مناقصه یا مزایده اقدام کند.

ج - تجزیه: در مواردی که واگذاری شرکت دولتی در چهارچوب بند (۱۲) ماده (۱) این قانون موجب انتقال موقعیت انحصاری شرکت دولتی به بخش‌های غیردولتی می‌شود، هیأت واگذاری می‌تواند در جهت کاهش سهم بازار بنگاه قابل واگذاری و یا افزایش بهره‌وری آن، نسبت به تفکیک و تجزیه شرکت اتخاذ تصمیم نماید و سپس حکم به واگذاری شرکت دهد.

د - ادغام: دولت می‌تواند چند شرکت قابل واگذاری دولتی را در هم ادغام کند و سپس به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه دهد نسبت به واگذاری آن اقدام نماید.

ه - تحصیل: دولت می‌تواند سهام چند شرکت قابل واگذاری (تحصیل‌شونده) را بدون محو شخصیت حقوقی هر کدام به یک شرکت قابل واگذاری دیگر (تحصیل‌کننده) منتقل کرده و سپس به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه دهد نسبت به واگذاری شرکت تحصیل‌کننده اقدام نماید.

و - انحلال: در مواردی که بازسازی ساختاری بنگاه قابل واگذاری مقدور نباشد و پس از سه بار آگهی، واگذاری شرکت ممکن نگردد، یا ارزش خالص دارایی‌های شرکت منفی باشد و یا به هر دلیل موجه انحلال آن مناسب تشخیص داده شود، هیأت واگذاری می‌تواند رأی به انحلال شرکت دهد.

ز - هبه یا صلح غیرمعموض: در چهارچوب مجوزهای قانونی، دولت می‌تواند نسبت به هبه و یا صلح غیرمعموض شرکت‌های دولتی موضوع گروه دو ماده (۲) این قانون که غیر قابل عرضه در بورس باشند به مؤسسات عمومی غیردولتی مشروط بر این که شرکت مورد واگذاری در چهارچوب وظایف مؤسسه مذکور باشد، تصمیم‌گیری نماید. آیین‌نامه اجرایی این ماده مشترکاً توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و ظرف شش ماه به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

تبصره ۱ - نقل و انتقال سهام، سهم‌الشرکه، حقوق مالکانه و حق تقدم بنگاه‌های مشمول واگذاری در فرایند تجزیه، ادغام، تحصیل و انحلال تا زمانی که بنگاه دولتی بوده و واگذار نشده باشد از پرداخت مالیات نقل و انتقال معاف است. بنگاه‌هایی که در اجراء این قانون واگذار می‌شوند یا بین دستگاه‌های اجرایی نقل و انتقال می‌یابند تا زمان واگذاری نیز از شمول مالیات نقل و انتقال معاف هستند. همچنین انتقال سهام به شرکت‌های تأمین سرمایه که ناشی از تعهد پذیرهنویسی باشد از مالیات نقل و انتقال معاف است.

تبصره ۲ - پرداخت هرگونه غرامت، خسارت و نظایر آن در ارتباط با موارد ملی یا

مصادره شده که متعلق به دوره پیش از واگذاری باشد بر عهده دولت است.

ح - نحوه واگذاری طرح‌های نیمه تمام شرکت‌های قابل واگذاری مشمول ماده (۳) این قانون به شرح زیر خواهد بود:

- ۱- واگذاری طرح‌ها به بخش غیردولتی از طریق مزایده،
- ۲- مشارکت با بخش غیردولتی و آورده طرح نیمه تمام به عنوان سهم دولتی، و واگذاری سهم دولتی به بخش غیردولتی ظرف سه سال بعد از بهره‌برداری آن،
- ۳- واگذاری حق بهره‌برداری از سهم دولتی در طرح به بخش غیردولتی،
- ۴- واگذاری حق بهره‌برداری در طرح‌های غیرانتفاعی در مقابل تکمیل طرح برای مدت معین متناسب با هزینه‌های طرح،

تبصره ۵ - طرح‌هایی که توجیه فنی، اقتصادی ندارد ولی جنبه عمومی، اجتماعی و سیاسی دارد از شرکت‌های قابل واگذاری دولتی، منفک و توسط دولت درباره آنها اتخاذ تصمیم خواهد شد.

ماده ۲۰ - هیأت واگذاری برای واگذاری بنگاه‌ها با ترجیح بند (الف) و رعایت ترتیب، به روش‌های زیر تصمیم می‌گیرد.

- الف- فروش بنگاه از طریق عرضه عمومی سهام در بورس‌های داخلی یا خارجی،
- ب- فروش بنگاه یا سهام بلوکی از طریق مزایده عمومی در بازارهای داخلی و یا خارجی،
- ج- فروش بنگاه یا سهام بلوکی از طریق مذاکره،

تبصره ۱ - مجوز عرضه سهام در بورس‌های خارجی با رعایت قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی و قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ - به پیشنهاد هیأت واگذاری توسط شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی صادر می‌شود.

تبصره ۲- در مواردی که پس از برگزاری دو نوبت مزایده، خریداری وجود نداشته باشد واگذاری از طریق مذاکره به موجب مصوبه هیأت واگذاری مجاز است. همچنین استفاده از روش مذاکره به غیر از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی در قالب سهام عدالت، در خصوص شرکت‌های مشاور و دانش‌پایه که دارای دارایی‌های فیزیکی و مالی محدودی بوده و ارزش شرکت عمدتاً دارای‌های نامشهود باشد و نیز شرکت‌های سهامی عام که در آنها به

استفاده از تخصص‌های مدیریتی نیاز باشد به مدیران و یا گروهی از مدیران و کارشناسان متخصص همان بنگاه مجاز است. تشخیص شرایط مدیران و متخصصین بر عهده هیأت واگذاری است.

تبصره ۳ - فروش اقساطی حداکثر پنج درصد (۵٪) از سهام بنگاه‌های مشمول واگذاری به مدیران و کارکنان همان بنگاه و حداکثر پنج درصد (۵٪) به سایر مدیران با تجربه و متخصص و کارآمد مجاز است. شرایط مدیران مشمول و نیز ضوابط روش اقساطی، توسط هیأت واگذاری تعیین می‌شود.

تبصره ۴ - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است در زمان عرضه سهام بنگاه‌هایی که با روش‌های «ب» و «ج» این ماده واگذار می‌شوند ترتیبی اتخاذ نماید تا در شرایط یکسان، بخش تعاونی در اولویت خرید قرار گیرد.

تبصره ۵ - در کلیه موارد این ماده رعایت قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی مصوب ۱۳۸۰ الزامی است.

۲۱ ماده - قیمت‌گذاری و زمان‌بندی مناسب واگذاری بنگاه‌های دولتی متناسب با روش و گستره هر بازار مطابق بندهای زیر خواهد بود:

الف - در مورد واگذاری از طریق عرضه عمومی سهام، قیمت‌گذاری عرضه اولین بسته از سهام هر شرکت، اندازه بسته سهام، روش انتخاب مشتریان استراتژیک و تقاضی خرید سهام کنترلی و مدیریتی، زمان مناسب عرضه سهام حسب مورد پس از انجام مطالعات کارشناسی با پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی و تصویب هیأت واگذاری تعیین خواهد شد. در عرضه عمومی سهام رعایت قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ الزامی است.

ب - در مورد فروش دارایی‌ها، قراردادهای اجاره و پیمان مدیریت، تعیین قیمت فروش دارایی‌ها، تعیین میزان مال‌الاجاره و حق‌الزحمه پیمان مدیریت و سایر شرایط لازم برای واگذاری مبتنی بر ارزیابی فنی و مالی حسب مورد باید در چهارچوب قانون مناقصات و معاملات دولتی به پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی و تصویب هیأت واگذاری باشد.

تبصره - مزایده یک مرحله‌ای و دو مرحله‌ای در چهارچوب قانون مناقصات مصوب ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی قابل اجراء است در صورت تغایر برگزاری مزایده با احکام این قانون، قوانین و مقررات ناظر بر معاملات دولتی مجری است.

۲۲۵۵ا - سازمان خصوصی‌سازی می‌تواند از خدمات بانک‌ها و شرکت‌های تأمین سرمایه و سرمایه‌گذاری جهت تعهد پذیرهنویسی یا تعهد خرید سهام استفاده نماید. این گونه مؤسسات می‌توانند سهام عرضه شده را در چهارچوب قرارداد پذیرهنویسی که به تأیید هیأت واگذاری خواهد رسید خریداری نمایند.

دستورالعمل اجرایی این ماده حداکثر ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون به تصویب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد.

تبصره ۵ - به سازمان خصوصی‌سازی اجازه داده می‌شود، حق الزحمه بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و شرکت‌های تأمین سرمایه طرف قرارداد خود، که تعهد پذیرهنویسی یا تعهد خرید سهام را به عهده می‌گیرند به صورت درصدی از ارزش کل معامله بپردازد. ضوابط پرداخت حق الزحمه مزبور در دستورالعمل موضوع این ماده درج خواهد شد.

ماده ۲۳ - سازمان خصوصی‌سازی مکلف است پس از انجام هر معامله، در مورد واگذاری سهام مدیریتی و کنترلی بنگاه‌ها، بلافاصله با انتشار اطلاعیه‌ای در روزنامه کثیرالانتشار موارد زیر را اعلام کند:

نام بنگاه و خلاصه اطلاعات مالی و مدیریتی آن،

خلاصه‌ای از معامله انجام شده شامل میزان سهام واگذار شده،

نام مشاور یا مشاورانی که در فرایند معامله به سازمان خصوصی‌سازی، خدمات

مشاوره‌ای داده‌اند،

نام و نشانی خریدار،

نام شرکت تأمین سرمایه که پذیرهنویسی سهام را متعهد گردیده است،

نام کارشناس رسمی دادگستری یا مؤسسات خدمات مالی که قیمت‌گذاری بنگاه را

انجام داده‌اند.

تبصره ۵ - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است گزارش فعالیت‌های واگذاری سالانه

طبق این قانون را، تا پایان اردیبهشت ماه سال بعد به اطلاع مجلس شورای اسلامی برساند.

ماده ۲۴ - وزیر، معاونان، مدیران وزارت امور اقتصادی و دارایی و آن دسته از کارکنان

این وزارتخانه که در امر واگذاری دخالت دارند، اعضاء هیأت واگذاری، اعضاء شورای عالی

اجراء سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، وزراء، مشاوران، معاونان و مدیران

دستگاه‌هایی که سهام شرکت‌ها و مؤسسات تابعه و وابسته آنها مورد واگذاری قرار می‌گیرد

(حسب مورد)، اعضاء هیأت عامل، رییس و کارکنان سازمان خصوصی سازی و اعضاء شرکت های مشاور و کمیته های فنی و تخصصی دست اندرکار واگذاری حق ندارند به طور مستقیم یا غیرمستقیم در خرید سهام، سهم الشرکه، حق تقدم ناشی از سهام و سهم الشرکه، حقوق مالکانه و حق بهره برداری مدیریت قابل واگذاری را، خریداری نمایند.

تبصره ۱- کلیه معاملات و واگذاری هایی که بر خلاف حکم این ماده صورت می گیرد، باطل است و دادگاه رسیدگی کننده مکلف است کلیه موارد معامله شده یا واگذار شده را مجدداً به مالکیت دولت برگرداند.

تبصره ۲ - حکم این ماده به بستگان تمام افراد مذکور در ماده به شرح مندرج در قانون منع مداخله کارکنان دولت مصوب ۱۳۳۷ و اصلاحات بعدی آن تسری می یابد.

ماده ۲۵ - سازمان خصوصی سازی قبل از واگذاری سهام کنترلی شرکت های دولتی، حسب مورد شرایطی نظیر سرمایه گذاری جدید در همان شرکت، ارتقاء کارایی و بهره وری شرکت، تداوم تولید و ارتقاء سطح آن، ارتقاء فناوری و افزایش یا تثبیت سطح اشتغال در بنگاه را، در واگذاری شرط می نماید. چنانچه خریدار به شرایط عمل نماید به پیشنهاد سازمان خصوصی سازی هیأت واگذاری مجاز است سود فروش اقساطی را کاهش یا دوره فروش اقساطی را تمدید یا در اصل قیمت تخفیف دهد.

انتقال قطعی سهام یا آزادسازی ضمانت های خریدار متناسب با انجام این تعهدات خواهد بود. نحوه اخذ تعهدات و درج این شروط توسط طرفین براساس دستورالعملی خواهد بود که با رعایت ضوابط و مقررات قانونی به پیشنهاد سازمان خصوصی سازی ظرف سه ماه از تصویب قانون به تصویب هیأت واگذاری خواهد رسید.

ماده ۲۶ - وزیر امور اقتصادی و دارایی می تواند رییس سازمان خصوصی سازی را به عنوان نماینده تام الاختیار خود در اعمال تمام یا بخشی از اختیارات خویش در امر واگذاری موضوع این قانون تعیین کند.

ماده ۲۷ - اساسنامه سازمان خصوصی سازی با توجه به مأموریت های جدید توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تدوین و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۱ - سازمان خصوصی سازی مجاز است با تصویب هیأت وزیران تا سقف پست های سازمانی مصوب، کارمند استخدام نماید.

تبصره ۲ - دستگاه های اجرایی مکلفند بنا به درخواست سازمان خصوصی سازی

کارشناسان خود را به آن سازمان مأمور یا منتقل نمایند.

تبصره ۳ - سازمان خصوصی‌سازی مجاز است از خدمات فنی و تخصصی کارشناسان، اشخاص حقیقی و حقوقی دولتی و یا غیردولتی به شکل ساعتی و کار معین استفاده کند.

تبصره ۴ - دولت مجاز است برای آموزش‌های کوتاه مدت تخصصی، ترغیب و تشویق و پاداش کارکنان سازمان خصوصی‌سازی، هر ساله یک ردیف اعتبار در قانون بودجه منظور نماید. اعتبارات این ردیف طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد هیأت واگذاری به تصویب شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی خواهد رسید هزینه می‌شود.

۵۵۵ ۲۸ - منابع مالی و شرایط تأمین مالی موردنیاز برای اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی به شرح زیر است:

۱- وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند سالانه حداقل ده میلیارد (۱۰/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) دلار خط اعتباری جهت تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌های بخش‌های غیردولتی از خارج از کشور فراهم نمایند.

۲- دولت مکلف است سیاست‌هایی را اتخاذ نماید که از طریق هیأت امانت حساب ذخیره ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بانک‌های عامل چهل درصد (۴۰٪) از مانده حساب ذخیره ارزی سال پیش را به بخش غیردولتی اختصاص دهد و در صورت وجود تقاضا در این بخش و داشتن طرح‌های دارای توجیه فنی و اقتصادی به متقاضیان پرداخت نماید. در هر صورت سهم بخش غیردولتی در هر سال نباید از چهل درصد (۴۰٪) برداشت از حساب ذخیره ارزی در آن سال کمتر باشد.

۳ - به هیأت امانت حساب ذخیره ارزی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود به منظور افزایش سهم تسهیلات ارزی به بخش غیردولتی، بخشی از ارز حساب ذخیره ارزی و یا ارز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را به عنوان سپرده در بانک‌های عامل جهت باز کردن خط اعتباری ارزی توسط بانک‌های عامل و بانک‌های خارجی و پرداخت تسهیلات بیشتر منظور نماید.

۵۵۵ ۲۹ - باتوجه به بند (د) سیاست‌های کلی، وجوه حاصل از واگذاری‌های موضوع این قانون از جمله شرکت‌های مادر تخصصی و عملیاتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و در موارد زیر مصرف می‌شود:

۱- ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی،

- ۲ - اختصاص سی درصد (۳۰٪) از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی، شامل تخفیف‌های موضوع ماده (۳۴) این قانون،
- ۳ - ایجاد زیربناهای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته،
- ۴ - اعطاء تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه‌یافته و تقویت منابع بانک توسعه تعاون،
- ۵ - مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف چهل و نه (۴۹٪) به منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه‌یافته،
- ۶ - تکمیل طرح‌های نیمه تمام شرکت‌های دولتی با رعایت فصل پنجم این قانون،
- ۷ - ایفاء وظایف حاکمیتی دولت در حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته و پرخطر،
- ۸ - بازسازی ساختاری، تعدیل نیروی انسانی و آماده‌سازی بنگاه‌ها جهت واگذاری.
- تبصره ۱ - اعتبارات بندهای فوق در قوانین بودجه سالانه در جدولی واحد درج خواهد شد.
- تبصره ۲ - آیین‌نامه اجرایی این ماده ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت تعاون تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.
- ماده ۳۰ - مواد (۲۰) تا (۲۴) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران تنفیذ می‌گردد.
- تبصره ۱ - دستورالعمل اجرایی موضوع ماده (۲۴) قانون مزبور حداکثر ظرف مدت سه ماه از تصویب این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت واگذاری خواهد رسید.
- تبصره ۲ - مصوبات این شورا در اجراء اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصدوسی‌وهشتم (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای ریاست مجلس شورای اسلامی ارسال می‌گردد. در صورت اعلام مغایرت از سوی رییس مجلس شورای اسلامی، شورا موظف است نسبت به اصلاح یا لغو مصوبات خود اقدام کند.
- ماده ۳۱ - ارتباط استخدامی کارکنان بنگاه‌های دولتی واگذار شده با دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط قطع می‌گردد و آن دسته از کارکنان بنگاه‌های دولتی که از نظر مقررات بازنشستگی تابع صندوق‌های خاص بازنشستگی وابسته به وزارتخانه و مؤسسات و شرکت‌های دولتی هستند و ارتباط استخدامی آنها با دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط در اجراء سیاست‌های فروش

سهام، قطع می‌گردد، می‌توانند در صورت ادامه اشتغال در واحدهای فروخته شده و با رعایت ضوابط پرداخت حق بیمه مقرر به تفکیک سهم بیمه شده و کارفرما همچنان تابع مقررات صندوق بازنشستگی مربوط باشند.

تبصره ۵ - کلیه قوانین و مقررات مربوط به کسر حق بیمه و اختیارات سازمان تأمین اجتماعی در امور دریافت حق بیمه و اخذ جرایم ناشی از دیرکرد پرداخت حق بیمه از جمله مواد (۴۹) و (۵۰) قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۵۴ نسبت به افراد و صندوق‌های فوق مجری خواهد بود.

ماده ۳۲ - قوه قضاییه مکلف است برای رسیدگی به تخلفات و جرایم ناشی از اجراء این قانون و قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ - شعب خاصی را تعیین کند. این شعب منحصرأً به دعای و شکایات مربوط به این دو قانون رسیدگی می‌نماید.

تبصره ۵ - قوه قضاییه مکلف است لایحه رسیدگی به تخلفات و جرایم موضوع این قانون را حداکثر ظرف مدت شش ماه از تصویب این قانون از طریق دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید.

ماده ۳۳ - مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مکلف به انطباق نظام‌های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین‌المللی و اعمال تدریجی و قانونمند آن در کلیه بنگاه‌های اقتصادی می‌باشد. آیین‌نامه اجرایی این ماده شامل زمان‌بندی اعمال استانداردها ظرف مدت سه ماه به پیشنهاد مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران به تصویب هیأت‌وزیران خواهد رسید.

فصل ششم - توزیع سهام عدالت

ماده ۳۴ - در اجرای سیاست گسترش مالکیت عمومی به منظور تأمین عدالت اجتماعی، دولت مجاز است تا چهل درصد (۴۰٪) مجموع ارزش سهام بنگاه‌های قابل واگذاری در هر بازار موضوع گروه دو ماده (۲) این قانون را با ضوابط ذیل به اتباع ایرانی مقیم داخل کشور واگذار نماید:

الف - در مورد دو دهک پایین درآمدی با اولویت روستائینان و عشایر، پنجاه درصد (۵۰٪) تخفیف در قیمت سهام واگذاری با دوره تقسیط ده ساله.

ب - در مورد چهار دهک بعدی تقسیط تا ده سال حسب مورد داده خواهد شد.

تبصره ۱ - مبنای قیمت گذاری، قیمت فروش نقدی سهام در بورس خواهد بود.

تبصره ۲ - تخفیف‌های مذکور در بند «الف» این ماده به حساب کمک‌های بلاعوض به

اقشار کم درآمد منظور می‌شود.

تبصره ۳ - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با همکاری وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و سایر نهادهای ذی‌ربط حداکثر ظرف مدت یک سال پس از تصویب این قانون، افراد مشمول این ماده را با ساز و کارهای علمی و دقیق شناسایی و شرایط واگذاری سهام به مشمولان را فراهم نماید.

ماده ۳۵ - مشمولین بندهای «الف» و «ب» ماده (۳۴) این قانون در قالب شرکت‌های تعاونی شهرستانی ساماندهی شده و از ترکیب آنها شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی به صورت شرکت‌های سهامی تشکیل و براساس قانون تجارت فعالیت می‌کنند. دولت موظف است جهت پذیرفته شدن شرکت‌های مذکور در بورس اوراق بهادار کمک‌های لازم را انجام دهد.

ماده ۳۶ - سازمان خصوصی‌سازی موظف است سهام موضوع ماده (۳۴) از هر بنگاه قابل واگذاری را مستقیماً بین شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی تقسیم کند. سهم هر یک از شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی متناسب با تعداد اعضاء تعاونی‌های شهرستانی هر استان تعیین خواهد شد.

تبصره ۱ - نقل و انتقال سهام از سازمان خصوصی‌سازی به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی از مالیات معاف است.

تبصره ۲ - افزایش سرمایه در شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی ناشی از دریافت سهام از سازمان خصوصی‌سازی، همچنین افزایش سرمایه در شرکت‌های تعاونی شهرستانی ناشی از افزایش دارایی شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی مربوط از این محل، از مالیات معاف است.

ماده ۳۷ - فروش سهام واگذار شده به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی قبل از ورود این شرکت‌ها به بورس به میزانی که اقساط آن پرداخت شده یا به همین نسبت مشمول تخفیف واقع شده در بازارهای خارج از بورس مجاز است و سهام واگذار شده به همین نسبت از قید وثیقه آزاد می‌شود.

ماده ۳۸ - دولت مکلف است سهام موضوع ماده (۳۴) را به گونه‌ای واگذار نماید که موجبات افزایش یا تداوم مالکیت و مدیریت دولت در شرکت‌های مشمول واگذاری را فراهم نماید. در انتخاب مدیران، دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۸۶) این قانون مجاز به اخذ وکالت از شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی نخواهند بود. آیین‌نامه اجرایی این فصل با پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت تعاون و با همکاری نهادهای ذی‌ربط ظرف مدت حداکثر سه ماه از تصویب این قانون تهیه و به تصویب شورای عالی اجراء سیاست‌های

کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران خواهد رسید.
تبصره - مصوبات این شورا در اجراء اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای ریاست مجلس شورای اسلامی ارسال می‌گردد. در صورت اعلام مغایرت از سوی رییس مجلس شورای اسلامی، شورا موظف است نسبت به اصلاح یا لغو مصوبات خود اقدام کند.

فصل هفتم - هیأت واگذاری و وظایف آن

ماده ۳۹ - به منظور هماهنگی در اجراء مواد این قانون هیأت واگذاری به ریاست وزیر امور اقتصادی و دارایی متشکل از اعضاء زیر تشکیل می‌گردد:

- ۱- وزیر امور اقتصادی و دارایی،
  - ۲- وزیر دادگستری،
  - ۳- رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بدون حق رأی،
  - ۴- وزیر وزارتخانه ذی‌ربط بدون حق رأی،
  - ۵- دو نفر از نمایندگان مجلس به عنوان ناظر به انتخاب مجلس شورای اسلامی.
- دبیرخانه هیأت در سازمان خصوصی سازی مستقر است. مصوبات هیأت مذکور را وزیر امور اقتصادی و دارایی ابلاغ می‌کند.

ماده ۴۰ - وظایف و اختیارات هیأت واگذاری به شرح زیر است:

- الف: ۱ - اجراء برنامه‌ها و خط مشی‌های کلی واگذاری و تعیین تکلیف بنگاه‌های مشمول واگذاری،
- ۲ - تهیه آیین‌نامه نظام اقساطی واگذاری و نحوه دریافت بهای حقوق قابل واگذاری،
  - ۳ - تهیه آیین‌نامه شیوه‌های قیمت گذاری بنگاه‌ها و نحوه اعمال شیوه‌های مذکور در همین چهارچوب،
  - ۴ - تهیه نظام تأمین مالی، حمایت و تشویق خریداران به همراه تعیین چهارچوب تعهدات خریداران و فروشنده،
  - ۵ - تهیه ضوابط نحوه انجام اصلاح ساختار بنگاه‌ها در موارد ضروری متضمن چهارچوب حفظ و صیانت نیروی انسانی شاغل،
  - ۶ - تهیه نظام‌نامه فعالیت‌های فرهنگی - تبلیغاتی برای بستر سازی، بهبود و شفافیت امر

واگذاری،

۷- تهیه پیشنهاد واگذاری بلوکی بنگاه‌های مشمول واگذاری در بورس‌های خارجی،

۸- تهیه آیین‌نامه نحوه واگذاری سهام ترجیحی به مدیران و کارکنان،

تبصره ۱ - موارد فوق باید به تصویب شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل
چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی برسد.

تبصره ۲- مصوبات این شورا در اجراء اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و هفتم
(۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای ریاست مجلس شورای اسلامی ارسال
می‌گردد و در صورت اعلام مغایرت از سوی رییس مجلس شورای اسلامی، شورا موظف
است نسبت به اصلاح یا لغو مصوبات خود اقدام کند.

ب - ۱ - تصویب آیین‌نامه نحوه بیمه مجریان و دست‌اندرکاران امر واگذاری،

۲- تصویب فهرست هر یک از موارد قابل فروش، انحلال، ادغام، تجزیه، اجاره و پیمان
مدیریت و زمان‌بندی لازم به همراه میزان و روش واگذاری آنها در هر سال. فهرست مذکور
شامل برنامه زمان‌بندی اقدام، روش، میزان و سایر شرایط واگذاری با توجه به وضعیت هر
بازار مشترکاً توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت ذی‌ربط تهیه می‌شود،

۳ - تصویب قیمت موارد واگذاری،

۴ - تصویب دستورالعمل نحوه تنظیم قراردادهای واگذاری مشتمل بر تعیین اختیارات و
تعهدات طرفین قراردادهای، وثایق و تضمین‌ها، شرایط فسخ یا اقاله، نحوه اعمال تخفیفات و
جرایم در چهارچوب ضوابط و مقررات قانونی،

۵ - تصویب دستورالعمل مربوط به ویژگی‌های لازم و نحوه انتخاب مدیران و متخصصان
در موارد واگذاری از طریق مذاکره با رعایت مفاد این قانون،

۶ - تصویب دستورالعمل اجرایی نحوه تنظیم قراردادهای تعهد پذیره‌نویسی یا تعهد خرید
سهام مؤسسات تأمین سرمایه متضمن ضوابط پرداخت حق‌الزحمه آنها،

۷ - تصویب دستورالعمل ماده (۳۰) این قانون.

فصل هشتم - شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)

قانون اساسی و وظایف آن

ماده ۴۱ - شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی

برای ایفاء وظایف محوله در این قانون مرکب از اعضاء زیر تشکیل می‌شود:

- ۱- رئیس‌جمهور یا معاون اول وی به عنوان رئیس شورا،
  - ۲- وزیر امور اقتصادی و دارایی (دبیر شورا)،
  - ۳- وزیر تعاون،
  - ۴- وزیر یا وزراء وزارتخانه‌های ذی‌ربط،
  - ۵- وزیر دادگستری،
  - ۶- وزیر اطلاعات،
  - ۷- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور،
  - ۸- رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
  - ۹- دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام،
  - ۱۰- دادستان کل کشور،
  - ۱۱- رئیس سازمان بازرسی کل کشور،
  - ۱۲- رئیس دیوان محاسبات کشور،
  - ۱۳- سه نفر از نمایندگان مجلس به انتخاب مجلس شورای اسلامی،
  - ۱۴- رئیس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران،
  - ۱۵- رئیس اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران،
  - ۱۶- رئیس اطاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران،
  - ۱۷- سه نفر خبره و صاحب‌نظر اقتصادی از بخش‌های خصوصی و تعاونی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی با حکم رئیس‌جمهور،
  - ۱۸- رئیس سازمان خصوصی‌سازی،
  - ۱۹- رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار.
- تبصره ۱- این شورا طبق آیین‌نامه‌ای اداره خواهد شد که توسط اعضاء مذکور در بندهای (۱) تا (۶) به تصویب می‌رسد و این آیین‌نامه مشمول تبصره ماده (۴۲) خواهد بود.
- تبصره ۲- دبیرخانه شورا زیر نظر وزارت امور اقتصادی و دارایی تشکیل می‌شود.
- ماده ۴۲- وظایف و اختیارات شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به شرح زیر است:
- ۱- تبیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اجرایی سالانه،

- ۲- نظارت بر فرآیند اجراء قوانین و مقررات مرتبط با سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی،
- ۳- سازماندهی فعالیت‌های فرهنگی - تبلیغاتی برای اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی،
- ۴- تصویب آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، نظام‌نامه‌ها و ضوابطی که در این قانون مرجع تصویب آن این شورا است،
- ۵- تصویب شاخص‌های اجرایی برای تحقق اهداف سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به منظور اعمال نظارت دقیق بر اجراء آنها،
- ۶- تدوین ساز و کارهای جلوگیری از نفوذ و سیطره بیگانگان بر اقتصاد ملی،
- ۷- تبیین نقش سیاستگذاری و هدایت و نظارت دولت،
- ۸- ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی در اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی،
- ۹- تمهیدات لازم برای تشویق عموم به سرمایه‌گذاری، کارآفرینی و بهبود فضای کسب و کار.
- تبصره - مصوبات این شورا را وزیر امور اقتصادی و دارایی ابلاغ می‌نماید.

فصل نهم - تسهیل رقابت و منع انحصار

- ماده ۴۳ - تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های عمومی، دولتی، تعاونی و خصوصی مشمول مواد این فصل هستند.
- ماده ۴۴ - هرگونه تبانی از طریق قرارداد، توافق و یا تفاهم (اعم از کتبی، الکترونیکی، شفاهی و یا عملی) بین اشخاص که یک یا چند اثر زیر را به دنبال داشته باشد به نحوی که نتیجه آن بتواند اخلال در رقابت باشد ممنوع است:
- ۱- مشخص کردن قیمت‌های خرید یا فروش کالا یا خدمت و نحوه تعیین آن در بازار به طور مستقیم یا غیرمستقیم.
- ۲- محدود کردن یا تحت کنترل درآوردن مقدار تولید، خرید یا فروش کالا یا خدمت در بازار.
- ۳- تحمیل شرایط تبعیض‌آمیز در معاملات همسان به طرف‌های تجاری
- ۴- ملزم کردن طرف معامله به عقد قرارداد با اشخاص ثالث یا تحمیل کردن شروط قرارداد به آنها.

۵ - موکول کردن انعقاد قرارداد به قبول تعهدات تکمیلی توسط طرف‌های دیگر که بنا بر عرف تجاری با موضوع قرارداد ارتباطی ندارد.

۶ - تقسیم یا تسهیم بازار کالا یا خدمت بین دو یا چند شخص.

۷ - محدود کردن دسترسی اشخاص خارج از قرارداد، توافق یا تفاهم به بازار.

تبصره - قراردادهای میان تشکل‌های کارگری و کارفرمایی به منظور تعیین دستمزد و مزایا، تابع قانون کار است.

ماده ۴۵ - اعمال ذیل که منجر به اخلاف در رقابت می‌شود، ممنوع است:

الف - احتکار و استتکاف از معامله

۱- استتکاف فردی یا جمعی از انجام معامله و یا محدود کردن مقدار کالا یا خدمت موضوع معامله.

۲- وادار کردن اشخاص دیگر به استتکاف از معامله و یا محدود کردن معاملات آنها با رقیب.

۳ - ذخیره یا نابود کردن کالا یا امتناع از فروش آن و نیز امتناع از ارائه خدمت به نحوی که این ذخیره‌سازی، اقدام یا امتناع منجر به بالا رفتن ساختگی قیمت کالا یا خدمت در بازار شود، اعم از این که به طور مستقیم یا با واسطه انجام گیرد.

ب - قیمت‌گذاری تبعیض‌آمیز

عرضه و یا تقاضای کالا یا خدمت مشابه به قیمت‌هایی که حاکی از تبعیض بین دو یا چند طرف معامله و یا تبعیض قیمت بین مناطق مختلف به رغم یکسان بودن شرایط معامله و هزینه‌های حمل و سایر هزینه‌های جانبی آن باشد.

ج - تبعیض در شرایط معامله

قائل شدن شرایط تبعیض‌آمیز در معامله با اشخاص مختلف در وضعیت یکسان.

د - قیمت‌گذاری تهاجمی

۱- عرضه کالا یا خدمت به قیمتی پایین‌تر از هزینه تمام‌شده آن به نحوی که لطمه جدی به دیگران وارد کند یا مانع ورود اشخاص جدید به بازار شود.

۲- ارائه هدیه، جایزه، تخفیف یا امثال آن که موجب وارد شدن لطمه جدی به دیگران شود.

تبصره - تشخیص لطمه جدی، بر عهده شورای رقابت است.

هـ - اظهارات گمراه‌کننده:

هر اظهار شفاهی، کتبی یا هر عملی که:

- ۱- کالا یا خدمت را به صورت غیر واقعی با کیفیت، مقدار، درجه، وصف، مدل یا استاندارد خاص نشان دهد و یا کالا و یا خدمت رقبا را نازل جلوه دهد.
- ۲- کالای تجدید ساخت شده یا دست دوم، تعمیری یا کهنه را نو معرفی کند.
- ۳- وجود خدمات پس از فروش، ضمانتنامه تعهد به تعویض، نگهداری، تعمیر کالا یا هر قسمتی از آن و یا تکرار یا تداوم خدمت تا حصول نتیجه معینی را القاء کند، درحالی که چنین امکاناتی وجود نداشته باشد.
- ۴- اشخاص را از حیث قیمت کالا یا خدمتی که فروخته یا ارائه شده است یا می‌شود، فریب دهد.

و- فروش یا خرید اجباری

- ۱- منوط کردن فروش یک کالا یا خدمت به خرید کالا یا خدمت دیگر یا بالعکس.
- ۲- وادار کردن طرف مقابل به معامله با شخص ثالث به صورتی که اتمام معامله به عرضه یا تقاضای کالا یا خدمت دیگری ارتباط داده شود.
- ۳- معامله با طرف مقابل با این شرط که طرف مذکور از انجام معامله با رقیب امتناع ورزد.

ز- عرضه کالا یا خدمت غیر استاندارد

عرضه کالا و یا خدمت مغایر با استانداردهای اجباری اعلام شده توسط مراجع ذیصلاح از جمله راجع به کاربرد، ترکیب، کیفیت، محتویات، طراحی، ساخت، تکمیل و یا بسته‌بندی.

ح- مداخله در امور داخلی و یا معاملات بنگاه یا شرکت رقیب

ترغیب، تحریک و یا وادار ساختن یک یا چند سهامدار، صاحب سرمایه، مدیر یا کارکنان یک بنگاه و یا شرکت رقیب از طریق اعمال حق رأی، انتقال سهام، افشاء اسرار، مداخله در معاملات بنگاه‌ها و یا شرکت‌ها یا روش‌های مشابه دیگر به انجام عملی که به ضرر رقیب باشد.

ط- سوءاستفاده از وضعیت اقتصادی مسلط

سوءاستفاده از وضعیت اقتصادی مسلط به یکی از روش‌های زیر:

- ۱- تعیین، حفظ و یا تغییر قیمت یک کالا یا خدمت به صورتی غیرمتعارف،
- ۲- تحمیل شرایط قراردادی غیرمنصفانه،
- ۳- تحدید مقدار عرضه و یا تقاضا به منظور افزایش و یا کاهش قیمت بازار،
- ۴- ایجاد مانع به منظور مشکل کردن ورود رقبای جدید یا حذف بنگاه‌ها یا شرکت‌های رقیب در یک فعالیت خاص،

۵ - مشروط کردن قراردادها به پذیرش شرایطی که از نظر ماهیتی یا عرف تجاری، ارتباطی با موضوع چنین قراردادهایی نداشته باشد،

۶ - تملک سرمایه و سهام شرکت‌ها به صورتی که منجر به اخلال در رقابت شود.

ی - محدود کردن قیمت فروش مجدد

مشروط کردن عرضه کالا یا خدمت به خریدار به پذیرش شرایط زیر:

۱ - اجبار خریدار به قبول قیمت فروش تعیین شده یا محدود کردن وی در تعیین قیمت فروش به هر شکلی.

۲ - مقید کردن خریدار به حفظ قیمت فروش کالا یا خدمتی معین، برای بنگاه یا شرکتی که از او کالا یا خدمت خریداری می‌کند یا محدود کردن بنگاه یا شرکت مزبور در تعیین قیمت به هر شکلی.

ک - کسب غیرمجاز، سوءاستفاده از اطلاعات و موقعیت اشخاص

۱- کسب و بهره‌برداری غیرمجاز از هرگونه اطلاعات داخلی رقبا در زمینه تجاری، مالی، فنی و نظایر آن به نفع خود یا اشخاص ثالث.

۲ - کسب و بهره‌برداری غیرمجاز از اطلاعات و تصمیمات مراجع رسمی، قبل از افشاء یا اعلان عمومی آنها و یا کتمان آنها به نفع خود یا اشخاص ثالث.

۳ - سوءاستفاده از موقعیت اشخاص به نفع خود یا اشخاص ثالث.

ماده ۴۶ - هیچ‌یک از مدیران، مشاوران یا سایر کارکنان شرکت یا بنگاه مجاز نیستند با هدف ایجاد محدودیت یا اخلال در رقابت در یک و یا چند بازار، به طور همزمان متصدی سمتی در شرکت و یا بنگاهی مرتبط و یا دارای فعالیت مشابه باشند.

ماده ۴۷ - هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نباید سرمایه یا سهام شرکت‌ها یا بنگاه‌های دیگر را به نحوی تملک کند که موجب اخلال در رقابت در یک و یا چند بازار گردد.

تبصره - موارد زیر از شمول این ماده مستثنی است:

۱ - تملک سهام یا سرمایه به وسیله کارگزار یا کارگزار معامله‌گری که به کار خرید و فروش اوراق بهادار اشتغال دارد، مادامی که از حق رأی سهام برای اخلال در رقابت سوءاستفاده نشود.

۲ - دارا بودن یا تحصیل حقوق رهنی نسبت به سهام و سرمایه شرکت‌ها و بنگاه‌های فعال در بازار یک کالا یا یک خدمت مشروط بر این که منجر به اعمال حق رأی در این شرکت‌ها

یا بنگاه‌ها نشود.

۳ - در صورتی که سهام یا سرمایه تحت شرایط اضطراری تملک شده باشد، مشروط بر این که حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ تملک، موضوع به اطلاع شورای رقابت برسد و بیشتر از مدت زمانی که شورا تعیین می‌کند، تملک ادامه نیابد.

۴۸ ماده - ادغام شرکت‌ها یا بنگاه‌ها در موارد زیر ممنوع است:

۱ - در جریان ادغام یا در نتیجه آن اعمال مذکور در ماده (۴۵) اعمال شود.

۲ - هرگاه در نتیجه ادغام، قیمت کالا یا خدمت به طور نامتعارفی افزایش یابد.

۳ - هرگاه ادغام موجب ایجاد تمرکز شدید در بازار شود.

۴ - هرگاه ادغام، منجر به ایجاد بنگاه یا شرکت کنترل‌کننده در بازار شود.

تبصره ۱ - در مواردی که پیشگیری از توقف فعالیت بنگاه‌ها و شرکت‌ها یا دسترسی آنها به دانش فنی جز از طریق ادغام امکان‌پذیر نباشد، هر چند ادغام منجر به بندهای (۳) و (۴) این ماده شود، مجاز است.

تبصره ۲ - دامنه تمرکز شدید را شورای رقابت تعیین و اعلام می‌کند.

۴۹ ماده - بنگاه‌ها و شرکت‌ها می‌توانند در مورد شمول مواد (۴۷) و (۴۸) این قانون بر اقدامات خود از شورای رقابت کسب تکلیف کنند. شورای رقابت مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول تقاضا در هر یک از موارد مذکور آن را بررسی و نتیجه را به طور کتبی یا به وسیله دادن پیام مطمئن به متقاضی اعلام کند. در صورت اعلام عدم شمول مواد (۴۷) و (۴۸) این قانون به اقدامات موضوع استعمال یا عدم ارسال پاسخ از سوی شورا ظرف مدت مقرر، اقدامات مذکور صحیح تلقی می‌شود.

۵۰ ماده - افراد صنفی مشمول قانون نظام صنفی که به عرضه جزئی (خرده‌فروشی) کالاها یا خدمات می‌پردازند، از شمول این فصل مستثنی هستند.

۵۱ ماده - حقوق و امتیازات انحصاری ناشی از مالکیت فکری نباید موجب نقض مواد (۴۴) تا (۴۸) این قانون شود، در این صورت شورای رقابت اختیار خواهد داشت یک یا چند تصمیم زیر را اتخاذ کند:

الف) توقف فعالیت یا عدم اعمال حقوق انحصاری از جمله تحدید دوره اعمال حقوق انحصاری،

ب) منع طرف قرارداد، توافق یا مصالحه مرتبط با حقوق انحصاری از انجام تمام یا بخشی

از شرایط و تعهدات مندرج در آن.

ج) ابطال قراردادها، توافق‌ها یا تفاهم مرتبط با حقوق انحصاری در صورت مؤثر نبودن تدابیر موضوع بندهای «الف» و «ب» این ماده.

ماده ۵۲ - هرگونه کمک و اعطاء امتیاز دولتی (ریالی، ارزی، اعتباری، معافیت، تخفیف، ترجیح، اطلاعات یا مشابه آن)، به صورت تبعیض آمیز به یک یا چند بنگاه یا شرکت که موجب تسلط در بازار یا اخلال در رقابت شود، ممنوع است.

ماده ۵۳ - برای نیل به اهداف این فصل شورایی تحت عنوان «شورای رقابت» تشکیل می‌شود. ترکیب و شرایط انتخاب اعضاء شورا به شرح زیر است:

الف - ترکیب اعضاء

۱- سه نماینده مجلس از بین اعضاء کمیسیون‌های اقتصادی، برنامه و بودجه و محاسبات و صنایع و معادن از هر کمیسیون یک نفر به انتخاب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر.

۲ - دو نفر از قضات دیوان عالی کشور به انتخاب و حکم رییس قوه قضاییه.

۳ - دو صاحب‌نظر اقتصادی برجسته به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و حکم رییس جمهور.

۴ - یک حقوقدان برجسته و آشنا به حقوق اقتصادی به پیشنهاد وزیر دادگستری و حکم رییس جمهور.

۵ - دو صاحب‌نظر در تجارت به پیشنهاد وزیر بازرگانی و حکم رییس جمهور.

۶ - یک صاحب‌نظر در صنعت به پیشنهاد وزیر صنایع و معادن و حکم رییس جمهور.

۷ - یک صاحب‌نظر در خدمات زیربنایی به پیشنهاد رییس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و حکم رییس جمهور.

۸ - یک متخصص امور مالی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و حکم رییس جمهور.

۹ - یک نفر به انتخاب اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران.

۱۰ - یک نفر به انتخاب اطاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

تبصره ۱ - رییس شورا از بین صاحب‌نظران اقتصادی عضو شورا، موضوع بند (۲) به پیشنهاد اعضاء و با حکم رییس جمهور منصوب می‌شود.

تبصره ۲ - نایب رییس از بین اعضاء شورا به پیشنهاد اعضاء و با حکم رییس شورا منصوب می‌شود.

ب - شرایط انتخاب اعضاء

- ۱ - تابعیت جمهوری اسلامی ایران،
  - ۲ - دارا بودن حداقل چهل سال سن،
  - ۳ - دارا بودن مدرک دکترای معتبر برای اعضاء صاحب نظر اقتصادی و حقوقدان و حداقل مدرک کارشناسی برای صاحب نظران تجاری و صنعتی و خدمات زیربنایی و مالی،
  - ۴ - نداشتن محکومیت های موضوع ماده (۶۲) مکرر قانون مجازات اسلامی و یا محکومیت قطعی به ورشکستگی به تقصیر یا به تقلب،
  - ۵ - دارا بودن حداقل ده سال سابقه کار مفید و مرتبط،
- نداشتن محکومیت قطعی انتظامی از بند «د» به بالا موضوع ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۷)

تبصره - به استثناء قاضی، بازنشسته بودن افراد مانع انتخاب نخواهد بود.

- ماده ۵۴ - به منظور انجام امور کارشناسی و اجرایی و فعالیت های دبیرخانه ای شورای رقابت، مرکز ملی رقابت در قالب مؤسسه ای دولتی مستقل زیر نظر رییس جمهور تشکیل می شود که تشکیلات آن به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین می شود. تغییرات بعدی تشکیلات مرکز ملی رقابت با پیشنهاد شورای رقابت و تأیید سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور و تصویب هیأت وزیران خواهد بود.
- تبصره ۱ - رییس شورای رقابت، رییس مرکز ملی رقابت نیز می باشد.
- تبصره ۲ - در تأمین نیروی انسانی مورد نیاز مرکز ملی رقابت اولویت با کارکنان رسمی و پیمانی وزارتخانه ها و دستگاه ها و مؤسسات دولتی است.

تبصره ۳ - آیین نامه تشویق اعضاء شورای رقابت و کارکنان مرکز ملی رقابت به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می رسد.

ماده ۵۵ - دوره تصدی، اشتغال و رویه یا نحوه رسیدگی به تخلفات اعضاء شورای رقابت به شرح زیر است:

- ۱ - دوره تصدی عضو قاضی دو سال و سایر اعضاء شش سال است و انتصاب مجدد آنان برای عضو قاضی دو دوره و برای سایر اعضاء یک دوره دیگر مجاز خواهد بود.
- ۲ - دوره تصدی کسانی که به دلایلی جانشین اعضاء شورا می شوند، به میزان بقیه دوره تصدی عضو قبلی خواهد بود.

۳ - اعطاء مأموریت به کارمندان دولت و قوه قضاییه برای عضویت آنان در شورا و هیأت تجدیدنظر الزامی است.

۴ - اشتغال رییس و اعضاء شورای رقابت به صورت تمام وقت است. افراد مذکور نمی‌توانند همزمان شغل و یا مسؤولیت دیگری در بخش عمومی، خصوصی یا تعاونی داشته باشند.

تبصره - اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌ها در صورتی که حداکثر به اندازه ساعات موظف تدریس کنند و اعضاء مذکور در اجزاء (۸)، (۹) و (۱۰) بند (الف) ماده (۵۳) این قانون از شمول این بند مستثنی هستند.

۵ - به تخلفات اعضاء شورای رقابت و هیأت تجدیدنظر، به جز قاضی منتخب رییس قوه قضاییه و نیز کارمندان مرکز ملی رقابت برابر مقررات قانون نحوه رسیدگی به تخلفات اداری و به تخلفات قاضی منتخب رییس قوه قضاییه، طبق مقررات قانونی در دادسراها و دادگاه‌های انتظامی قضات رسیدگی خواهد شد.

ماده ۵۶ - تضمین موقعیت شغلی اعضاء شورا و نحوه استقلال آن به شرح زیر است:

۱ - هیچ‌یک از اعضاء شورای رقابت را نمی‌توان برخلاف میل او از عضویت در شورا برکنار کرد مگر در موارد زیر:

الف - ناتوانی در انجام وظایف محوله به تشخیص دو سوم اعضاء شورا.

ب - محکومیت‌های مذکور در جزء‌های «۳» و «۵» بند «ب» ماده (۵۳) این قانون.

ج - محکومیت قطعی به دلیل سوءاستفاده از مقررات مواد (۷۵) و (۷۶) این قانون.

د - از دست دادن اهلیت استیفاء.

ه - غیبت غیرموجه بیش از دو ماه متوالی و سه ماه غیرمتوالی در هر سال از حضور در

شورا، با تشخیص اکثریت اعضاء شورای رقابت.

و - نقض تکالیف و محدودیت‌های موضوع ماده (۶۸) این قانون و تخطی از مقررات

موضوع مواد (۷۵) و (۷۶) به تشخیص اکثریت اعضاء شورای رقابت.

۲ - در صورت کناره‌گیری داوطلبانه یا فوت هر یک از اعضاء شورا و همچنین در صورت

بروز موجبات عزل به نحو مذکور در فوق، مراتب همراه با دلایل و مدارک و مستندات مربوط

حسب مورد توسط رییس شورا یا نایب رییس وی به مرجع انتصاب‌کننده عضو، جهت

انتصاب عضو جانشین اعلام می‌شود. مرجع مزبور مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ

وصول تقاضا، در چهارچوب ماده (۵۳) این قانون، عضو جانشین را انتخاب و به شورای رقابت معرفی کند.

۳ - اعضاء شورای رقابت را نمی‌توان به دلیل اتخاذ تصمیمات در چهارچوب وظایف قانونی و یا اظهاراتی که به استناد قانون می‌کنند، تحت تعقیب قرار داد.

۴ - شورای رقابت در رسیدگی و تصمیم‌گیری مطابق مقررات این فصل از استقلال کامل برخوردار است.

ماده ۵۷ - جلسات شورا با حضور دو سوم اعضاء و به ریاست رییس و در غیاب او نایب‌رییس رسمیت خواهد داشت. تصمیمات شورا با رأی اکثریت اعضاء صاحب رأی مشروط بر آن که از پنج رأی کمتر نباشد معتبر خواهد بود و تصمیمات شورا در خصوص ماده (۶۱) این قانون در صورتی اعتبار خواهد داشت که رأی حداقل یک قاضی عضو نیز در آن مثبت باشد.

ماده ۵۸ - علاوه بر موارد تصریح شده در سایر مواد، این شورا وظایف و اختیارات زیر را نیز دارد:

۱ - تشخیص مصادیق رویه‌های ضد رقابتی و معافیت‌های موضوع این قانون و اتخاذ تصمیم در مورد این معافیت‌ها در خصوص امور موردی مندرج در این قانون.

۲ - ارزیابی وضعیت و تعیین محدوده بازار کالاها و خدمات مرتبط با مواد (۴۴) تا (۴۸).

۳ - تدوین و ابلاغ راهنماها و دستورالعمل‌های لازم به منظور اجراء این فصل و دستورالعمل‌های داخلی شورا.

۴ - ارائه نظرات مشورتی به دولت برای تنظیم لوایح موردنیاز.

۵ - تصویب دستورالعمل تنظیم قیمت، مقدار و شرایط دسترسی به بازار کالاها و خدمات انحصاری در هر مورد با رعایت مقررات مربوط.

ماده ۵۹ - شورای رقابت می‌تواند در حوزه کالا یا خدمتی خاص که بازار آن مصداق انحصار طبیعی است، پیشنهاد تشکیل نهاد تنظیم‌کننده بخشی را برای تصویب به هیأت‌وزیران ارائه و قسمتی از وظایف و اختیارات تنظیمی خود در حوزه مزبور را به نهاد تنظیم‌کننده بخشی واگذار نماید.

ترکیب اعضاء نهادهای تنظیم‌کننده بخشی به پیشنهاد شورای رقابت با تصویب هیأت‌وزیران تعیین می‌شود. شرایط انتخاب اعضاء این نهادها، مطابق بند «ب» ماده (۵۳) این

قانون است و اعضاء آنها در حیطه وظایف و اختیارات تفویض شده، مسؤولیت‌های پیش‌بینی شده در این قانون برای اعضاء شورای رقابت را برعهده دارند.

در هر حال هیچ نهاد تنظیم‌کننده بخشی نمی‌تواند مغایر با این قانون یا مصوبات شورای رقابت در زمینه تسهیل رقابت تصمیمی بگیرد یا اقدامی کند.

ماده ۶۰ - اختیار شورا برای بازرسی و تحقیق به شرح زیر است:

الف - بازرسی

شورای رقابت اختیار دارد در اجراء وظایف و مأموریت‌های خود برای رسیدگی به دعوی و پرونده‌های طرح‌شده، بنگاه‌ها و شرکت‌ها را بازرسی کند و اجازه ورود به اماکن، انبارها، وسایل نقلیه، رایانه‌ها و تفتیش آنها و نیز جواز بازرسی از فعالیت‌های اقتصادی، اموال، رایانه‌ها، دفاتر و سایر اوراق را صادر کند. شرکت در جلسات مجامع عمومی و جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از جمله مصوبات هیأت‌مدیره، نیز مشمول اختیار بازرسی شورا است.

ب - تحقیق

شورا اختیار دارد در اجراء وظایف و مأموریت‌های خود، با استفاده از یک یا چند راهکار زیر، رسیدگی به موضوعات مرتبط با این قانون و شکایات را انجام دهد:

- ۱ - احضار مشتکی‌عنه برای حضور در شورا یا مرکز به منظور انجام تحقیقات از او.
- ۲ - احضار شهود و یا هر شخص دیگر که حضور آنها به منظور رسیدگی به شکایات ضروری تشخیص داده شود.

۳ - درخواست گزارش، اطلاعات، مدارک، مستندات و سوابق (اعم از کاغذی یا الکترونیکی) مرتبط با رویه‌های ضدرقابتهی از اشخاص حقیقی و حقوقی.

۴ - دعوت از کارشناسان و مؤسسات تخصصی و دریافت اظهارنظر آنان در فرایند تحقیق و بازرسی.

تبصره ۱ - شورای رقابت باید صدور مجوز تحقیقات و بازرسی و محدوده آن را در اجرای این ماده در هر مورد حسب مورد از یکی از قضات عضو شورا یا یکی از پنج قاضی که بدین منظور توسط رییس قوه قضاییه (از بین قضات با حداقل ده سال سابقه) انتخاب و معرفی می‌شوند، درخواست کند. قاضی موظف است حداکثر ظرف دو هفته تصمیم بگیرد. انجام تحقیقات و بازرسی منوط به حکم قاضی است.

تبصره ۲ - شورا می‌تواند امر تحقیق و بازرسی را به مؤسسات تخصصی و اشخاص

متخصص حقیقی و حقوقی که طبق قوانین خاص تشکیل و احراز صلاحیت شده‌اند، ارجاع کند. ماده ۶۱ - هرگاه شورا پس از وصول شکایات یا انجام تحقیقات لازم احراز کند که یک یا چند مورد از رویه‌های ضدرقابتی موضوع مواد (۴۴) تا (۴۸) این قانون توسط بنگاهی اعمال شده است، می‌تواند حسب مورد یک یا چند تصمیم زیر را بگیرد:

۱ - دستور به فسخ هر نوع قرارداد، توافق و تفاهم متضمن رویه‌های ضدرقابتی موضوع مواد (۴۴) تا (۴۸) این قانون.

۲ - دستور به توقف طرفین توافق یا توافقی‌های مرتبط با آن از ادامه رویه‌های ضدرقابتی موردنظر.

۳ - دستور به توقف هر رویه ضدرقابتی یا عدم تکرار آن.

۴ - اطلاع‌رسانی عمومی در جهت شفافیت بیشتر بازار.

۵ - دستور به عزل مدیرانی که برخلاف مقررات ماده (۴۶) این قانون انتخاب شده‌اند.

۶ - دستور به واگذاری سهام یا سرمایه بنگاه‌ها یا شرکت‌ها که برخلاف ماده (۴۷) این قانون حاصل شده است.

۷ - الزام به تعلیق یا دستور به ابطال هرگونه ادغام که برخلاف ممنوعیت ماده (۴۸) این قانون انجام شده و یا الزام به تجزیه شرکت‌های ادغام شده.

۸ - دستور استرداد اضافه درآمد و یا توقیف اموالی که از طریق ارتکاب رویه‌های ضدرقابتی موضوع مواد (۴۴) تا (۴۸) این قانون تحصیل شده است از طریق مراجع ذیصلاح قضایی.

۹ - دستور به بنگاه یا شرکت جهت عدم فعالیت در یک زمینه خاص یا در منطقه یا مناطق خاص.

۱۰ - دستور به اصلاح اساسنامه، شرکتنامه یا صورتجلسات مجامع عمومی یا هیأت‌مدیره شرکت‌ها یا ارائه پیشنهاد لازم به دولت درخصوص اصلاح اساسنامه‌های شرکت‌ها و مؤسسات بخش عمومی.

۱۱ - الزام بنگاه‌ها و شرکت‌ها به رعایت حداقل عرضه و دامنه قیمتی در شرایط انحصاری.

۱۲ - تعیین جریمه نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱/۰۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال، در صورت نقض ممنوعیت‌های ماده (۴۵) این قانون.

آیین‌نامه مربوط به تعیین میزان جرایم نقدی متناسب با عمل ارتكابی به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی و دادگستری تهیه و به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

ماده ۶۲ - شورای رقابت تنها مرجع رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتی است و مکلف است رأساً و یا براساس شکایت هر شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی از جمله دادستان کل یا دادستان محل، دیوان محاسبات کشور، سازمان بازرسی کل کشور، تنظیم‌کننده‌های بخشی، سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت، تشکل‌های صنفی، انجمن‌های حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و دیگر سازمان‌های غیردولتی، بررسی و تحقیق در خصوص رویه‌های ضدرقابتی را آغاز و در چهارچوب ماده (۶۱) این قانون تصمیم بگیرد.

شورا مکلف است برای رسیدگی به موضوع شکایات، وقت رسیدگی تعیین و آن را به طرفین ابلاغ نماید. طرفین می‌توانند شخصاً در جلسه حضور یابند یا وکیل معرفی نمایند یا لایحه دفاعیه به شورا تقدیم کنند.

تبصره ۵ - تخلفات موضوع فصل هشتم قانون نظام صنفی چنانچه موجب اخلال در رقابت باشد مطابق مقررات این قانون رسیدگی خواهد شد. در صورت بروز اختلاف، حل اختلاف با کمیته‌ای مرکب از یکی از اعضاء شورای رقابت به انتخاب رییس شورا، یک نفر نماینده از هیأت عالی نظارت موضوع ماده (۵۳) قانون نظام صنفی و یک نفر به انتخاب وزیر دادگستری خواهد بود. رأی اکثریت اعضاء این هیأت قطعی است. محل استقرار کمیته، در وزارت دادگستری خواهد بود.

ماده ۶۳ - تصمیمات شورای رقابت به موجب ماده (۶۱)، ظرف بیست روز از تاریخ ابلاغ به ذی‌نفع قابل تجدیدنظر در هیأت تجدیدنظر موضوع ماده (۶۴) این قانون است. این مدت برای اشخاص مقیم خارج دو ماه خواهد بود. در صورت عدم تجدیدنظرخواهی در مدت یاد شده و همچنین در صورت تأیید تصمیمات شورا در هیأت تجدیدنظر، این تصمیمات قطعی است.

تبصره ۵ - در مواردی که تصمیمات شورا، به تشخیص شورا جنبه عمومی داشته باشد، پس از قطعیت باید به هزینه محکوم علیه در یکی از جرایم کثیرالانتشار منتشر شود.

ماده ۶۴ - محل استقرار، ترکیب هیأت تجدیدنظر، شرایط انتخاب و نحوه تصمیم‌گیری در این هیأت به شرح زیر است:

۱ - هیأت تجدیدنظر که در تهران مستقر خواهد بود، از افراد زیر تشکیل می‌شود:

الف - سه قاضی دیوان عالی کشور به انتخاب و حکم رییس قوه قضاییه.

ب - دو صاحب‌نظر اقتصادی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و حکم رییس‌جمهور.

ج - دو صاحب‌نظر در فعالیت‌های تجاری و صنعتی و زیربنایی به پیشنهاد مشترک وزراء

صنایع و معادن و بازرگانی و حکم رییس جمهور.

۲ - اعضاء هیأت تجدیدنظر باید حداقل دارای پانزده سال سابقه کار مفید و مرتبط باشند. سایر شرایط انتخاب اعضاء و همچنین ضوابط مرتبط با دوره تصدی اعضاء، اشتغال، عزل و رسیدگی به تخلفات اعضاء و نیز موقعیت شغلی و ضوابط استخدامی و حقوق و مزایای آنان به ترتیبی خواهد بود که در بند «ب» ماده (۵۳) و مواد (۵۵) و (۵۶) این قانون ذکر شده است.

۳ - نحوه تصمیم گیری هیأت تجدیدنظر به شرح زیر است:

الف - تصمیمات هیأت تجدیدنظر منوط به تصویب اکثریت اعضاء آن است، ولی رأی تجدیدنظر در مورد تصمیمات ماده (۶۱) این قانون در عین حال باید متضمن موافقت حداقل دو عضو قاضی این هیأت باشد.

ب- هیأت تجدیدنظر می تواند، امر تحقیق و بازرسی را به مؤسسات تخصصی و اشخاص حقیقی و حقوقی متخصص که طبق قوانین خاص تشکیل و احراز صلاحیت شده اند، ارجاع کند.

ج - هیأت تجدیدنظر می تواند تصمیمات شورا را نقض یا عیناً تأیید یا حسب مورد آن را تعدیل یا اصلاح کند یا مستقلاً تصمیم دیگری بگیرد.

۵ - تصمیمات هیأت تجدیدنظر به شرح بند فوق قطعی و لازم الاجرای خواهد بود.

۴ - هیأت تجدیدنظر می تواند طرفین دعوا را برای اداء توضیحات دعوت نماید و همچنین طرفین و یا وکیل آنها بنا به تشخیص خود می توانند حضوراً یا با ارائه لایحه دفاعیه نسبت به ادای توضیحات در جلسه رسیدگی به پرونده مطروحه اقدام نمایند، در غیر این صورت هیأت با توجه به مدارک و مستندات مضبوط در پرونده، تصمیم مقتضی خواهد گرفت.

ماده ۶۵ - تصمیمات شورای رقابت جز در مورد بند «۱۲» ماده (۶۱) این قانون پس از ابلاغ به ذی نفع قابل اجرای است و تجدیدنظرخواهی ذی نفع به موجب ماده (۶۳) مانع اجرای نخواهد شد.

در هر صورت ذی نفع می تواند همزمان با تجدیدنظرخواهی یا پس از آن تا زمان تصمیم گیری هیأت تجدیدنظر، توقف اجراء تصمیم شورای رقابت را تقاضا کند و هیأت تجدیدنظر فوراً به تقاضا رسیدگی کرده و می تواند با أخذ تأمین یا تضمین مناسب دستور توقف اجراء تصمیمات شورای رقابت را صادر کند.

ماده ۶۶ - اشخاص حقیقی و حقوقی خسارت دیده از رویه های ضد رقابتی مذکور در این

قانون، می‌تواند حداکثر ظرف یک سال از زمان قطعیت تصمیمات شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر مبنی بر اعمال رویه‌های ضدرقابتی، به منظور جبران خسارت به دادگاه صلاحیتدار دادخواست بدهند. دادگاه ضمن رعایت مقررات این قانون در صورتی به دادخواست رسیدگی می‌کند که خواهان رونوشت رأی قطعی شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر را به دادخواست مذکور پیوست کرده باشد.

تبصره ۵ - در مواردی که تصمیمات شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر جنبه عمومی داشته و پس از قطعیت از طریق جراید کثیرالانتشار منتشر می‌شود، اشخاص ثالث ذی‌نفع می‌توانند با اخذ گواهی از شورای رقابت مبنی بر شمول تصمیم مذکور بر آنها، دادخواست خود را به دادگاه صلاحیتدار بدهند. صدور حکم به جبران خسارت، منوط به ارائه گواهی مذکور است و دادگاه در صورت درخواست خواهان مبنی بر تقاضای صدور گواهی با صدور قرار اناطه، تا اعلام پاسخ شورای رقابت از رسیدگی خودداری می‌نماید. رسیدگی شورا به درخواست‌های موضوع این تبصره خارج از نوبت خواهد بود.

ماده ۶۷ - شورای رقابت می‌تواند در کلیه جرایم موضوع این قانون سمت شاکی داشته باشد و از دادگاه صلاحیتدار برای جبران خسارت وارد شده به منافع عمومی درخواست رسیدگی کند.

ماده ۶۸ - تکالیف و محدودیت‌های اعضاء شورای رقابت، هیأت تجدیدنظر و کارکنان مرکز ملی رقابت به شرح زیر است:

۱ - ممنوعیت شرکت در جلسات و تصمیم‌گیری در موارد موضوع ماده (۹۱) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی. تصمیماتی که بدون رعایت این بند اتخاذ شود و منجر به تحصیل منافع مستقیم و یا غیرمستقیم یا معافیت از تکلیفی برای عضو مربوط شود، باطل و فاقد اثر قانونی خواهد بود.

تبصره ۵ - چنانچه بنا به محدودیت فوق فرد یا افرادی از اعضاء شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر از شرکت در جلسات شورا و تصمیم‌گیری منع شوند، شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر از مرجع معرفی‌کننده عضو مزبور، درخواست معرفی عضو جایگزین را برای رسیدگی به این موضوع می‌کند.

۲ - وظیفه حفظ اطلاعات داخلی

اعضاء شورای رقابت، هیأت تجدیدنظر و همچنین کارکنان مرکز ملی رقابت و هر

شخصی که قبلاً در این سمت‌ها مشغول به کار بوده است، نباید اطلاعات داخلی بنگاه‌ها، شرکت‌ها یا اشخاصی را که در جریان انجام وظیفه یا به این مناسبت از آنها اطلاع یافته‌اند، فاش کنند یا به‌طور مخفیانه از آن به نفع خود یا اشخاص دیگر بهره بگیرند.

۳ - ممنوعیت اظهارنظر قبل از اتخاذ تصمیم اعضاء شورای رقابت و هیأت تجدیدنظر و نیز کارکنان مرکز ملی رقابت نباید قبل از اتخاذ تصمیم، درخصوص تخلفات بنگاه‌ها، شرکت‌ها یا اشخاص از مقررات این قانون به صورت کتبی یا شفاهی اظهارنظر کنند.

۵۵۶۹ - شورای رقابت موظف است امکان دسترسی عموم به ضوابط، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با این فصل را فراهم و گزارش عملکرد سالیانه اجراء این فصل را تنظیم و برای عموم منتشر کند.

۵۵۷۰ - تصمیمات قطعی شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر حسب مورد توسط واحد اجراء احکام مدنی دادگستری اجراء می‌شود.

۵۵۷۱ - آیین‌نامه اجرایی موضوع این فصل ازجمله نحوه بازرسی، تحقیق، ثبت استعلامات و وصول شکایات به پیشنهاد شورای رقابت حداکثر ظرف مدت شش ماه به تصویب هیأت‌وزیران می‌رسد.

۵۵۷۲ - هر کس برای اخذ گواهی یا مجوزهای موضوع این فصل یا در جریان رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتهی اعم از مرحله بازرسی و تحقیقات اظهارات خلاف واقع کند و یا از ارائه اطلاعات و اسناد و مدارکی که می‌تواند در نتیجه تصمیمات شورای رقابت و هیأت تجدیدنظر مؤثر باشد، خودداری کند و همچنین هر کس که به شورای رقابت، هیأت تجدیدنظر و مرکز ملی رقابت مدارک و اسناد جعلی یا خلاف واقع تسلیم کند یا اطلاعات، مدارک و اسناد مرتبط با رویه‌های ضدرقابتهی را صرف‌نظر از قالب آنها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم نابود کند، تغییر دهد یا تحریف کند، به حبس تعزیری از سه ماه تا یک سال یا به جزای نقدی از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا به هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

چنانچه ارائه اسناد و مدارک یا بیان اظهارات خلاف واقع یا جعلی منجر به اخذ گواهی یا مجوزهای مذکور در این فصل شده باشد، دادگاه علاوه بر تعیین مجازات مقرر در این ماده، با تقاضای ذی‌نفع، حسب مورد حکم به ابطال گواهی یا مجوز مزبور صادر می‌کند.

۵۵۷۳ - هر کارشناس یا خیره یا صاحب‌نظری که شهادت یا اظهارنظر او برابر مقررات

این فصل درخواست شود و برخلاف واقع شهادتی دهد که در تصمیمات شورای رقابت و هیأت تجدیدنظر مؤثر واقع شود، به حبس تعزیری از یک تا سه سال یا به جزای نقدی از سی میلیون (۳۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا سیصد میلیون (۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

تبصره - علاوه بر مجازات‌های فوق، شهادت کذب مشمول مجازات مقرر در قانون مجازات اسلامی نیز می‌باشد.

ماده ۷۴ - هر کس به قصد صدمه زدن به اعتبار تجاری و حرفه‌ای بنگاه‌ها یا شرکت‌ها و یا مدیران یا صاحبان آنها شکایتی به شورای رقابت یا هیأت تجدیدنظر تسلیم کرده باشد که پس از رسیدگی ثابت شود واهی بوده است، علاوه بر محکومیت به جبران خسارت به حبس از شش ماه تا دو سال یا به جزای نقدی معادل خسارت وارده یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

ماده ۷۵ - هر کس که به موجب این فصل مکلف به حفظ اطلاعات داخلی شرکت‌ها، بنگاه‌ها و یا سایر اشخاص شده است، آن را منتشر و یا افشاء کند و یا از این اطلاعات به نفع خود یا اشخاص دیگر بهره بگیرد، حسب مورد به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از چهل میلیون (۴۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا چهارصد میلیون (۴۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات و نیز جبران خسارات ناشی از افشاء و یا انتشار اطلاعات محکوم خواهد شد.

ماده ۷۶ - هر یک از اعضاء شورای رقابت، اعضاء هیأت تجدیدنظر، رؤسا و کارکنان مرکز ملی رقابت و همچنین هر یک از حقوق‌بگیران آنها و اشخاص طرف قرارداد آنها و نیز هر شخص دیگری که از مقررات این قانون برای ضربه زدن به منافع مالی یا اعتبار تجاری و حرفه‌ای اشخاص حقیقی یا حقوقی سوءاستفاده کند، علاوه بر جبران خسارات به حبس تعزیری از سه تا پنج سال یا جزاء نقدی از پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا پانصد میلیون (۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.

ماده ۷۷ - نقض هر یک از بندهای «۱»، «۲» و «۳» ماده (۶۸) این قانون تخلف انتظامی محسوب می‌شود و مرتکب علاوه بر مجازات‌های مذکور در این قانون حسب مورد در یکی از مراجع مذکور در بند «۵» ماده (۵۵) محاکمه خواهد شد.

ماده ۷۸ - هر کس که به هر شکلی مانع از انجام تحقیقات و بازرسی مأموران و بازرسان مرکز ملی رقابت شود، به جزای نقدی از پنج میلیون (۵/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا بیست میلیون

ریال محکوم خواهد شد و در صورت ادامه مانع تراشی به ازای هر روز، مبلغ یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال به جزای نقدی تعیین شده اضافه خواهد شد.

ماده ۷۹ - مجازات اشخاص حقوقی به شرح زیر است:

۱ - در صورت ارتکاب هر یک از جرایم موضوع مواد این فصل توسط اشخاص حقوقی، مدیران آنها در زمان ارتکاب حسب مورد به مجازات مقرر در این قانون برای اشخاص حقیقی محکوم خواهند شد.

۲ - چنانچه ارتکاب جرم توسط شخص حقوقی، در نتیجه تعمد یا تقصیر هر یک از حقوق‌بگیران آن انجام گیرد، علاوه بر آنچه که مضمول بند (۱) می‌شود، فرد مزبور نیز حسب مورد برابر مقررات این قانون مسؤولیت کیفری خواهد داشت.

۳ - چنانچه هر یک از مدیران یا حقوق‌بگیران اشخاص حقوقی ثابت کند که جرم بدون اطلاع آنان انجام گرفته یا آنان همه توان خود را برای جلوگیری از ارتکاب آن به کار برده‌اند یا بلافاصله پس از اطلاع از وقوع جرم آن را به شورای رقابت یا مراجع ذی‌صلاح اعلام کرده‌اند، از مجازات مربوط به آن عمل معاف خواهد شد.

تبصره - در موارد لزوم جبران خسارت، در صورت پیش‌بینی این امر در اساسنامه یا دخالت اشخاص در این امر اشخاص حقوقی متضامناً با افراد مذکور در این ماده مسؤول خواهند بود.

ماده ۸۰ - مطالبه خسارات موضوع این قانون منوط به تقدیم دادخواست به دادگاه ذی‌صلاح است.

ماده ۸۱ - چنانچه در خصوص جرایم مذکور در این فصل، مجازات‌های سنگین‌تری در قوانین دیگر پیش‌بینی شده باشد، مجازات‌های سنگین‌تر اعمال خواهد شد.

ماده ۸۲ - به جرایم موضوع مواد (۷۲) تا (۷۸) این فصل در دادسراها و دادگاه‌های عمومی، مطابق مقررات جاری و مقررات این قانون و خارج از نوبت رسیدگی می‌شود.

ماده ۸۳ - در اجراء این قانون، ضابطان دادگستری مکلف به همکاری با شورای رقابت، هیأت تجدیدنظر و مرکز ملی رقابت هستند.

ماده ۸۴ - مبالغ جزای نقدی مندرج در این فصل هر سه سال یک بار متناسب با رشد شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به طور رسمی اعلام می‌شود، با پیشنهاد شورای رقابت و تصویب هیأت‌وزیران تعدیل می‌شود.

فصل دهم - مواد متفرقه

ماده ۸۵ - بالاترین مقام هر یک از دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۸۶) این قانون، مسؤول اجراء صحیح و به موقع تکالیف مقرر شده برای آنها در این قانون می‌باشد و موظف است گزارش پیشرفت کار را هر سه ماه یک بار به شورای عالی اجراء سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی ارائه نماید. در صورت تأخیر یا تعلل یا توقف در انجام وظایف مشخص شده در این قانون بالاترین مقام دستگاه موظف است حداکثر ظرف یک هفته فرد خاطی را به هیأت تخلفات اداری معرفی کند. هیأت موظف است پس از رسیدگی و احراز تخلف. بندهای (ج) تا (ط) ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری را نسبت به فرد خاطی اعمال نماید. چنانچه علت تأخیر، تعلل یا توقف، اشکال و یا نارسایی در قانون باشد دولت موظف است حداکثر ظرف دو ماه پس از تشخیص، لایحه اصلاح قانون را با قید یک فوریت به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

ماده ۸۶ - کلیه وزارتخانه‌ها، مؤسسه‌های دولتی و شرکت‌های دولتی موضوع ماده (۴) قانون محاسبات عمومی کشور مصوب ۱۳۶۶/۶/۱ و همچنین کلیه دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌های دولتی و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت که شمول قوانین و مقررات عمومی بر آنها مستلزم ذکر نام یا تصریح نام آنها است، از جمله شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های تابعه و وابسته به آن، سایر شرکت‌های وابسته به وزارت نفت و شرکت‌های تابعه آن، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران و شرکت‌های تابعه آن، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران و شرکت‌های تابعه آن، سازمان در حال تصفیه صنایع ملی ایران و شرکت‌های تابعه آن، مرکز تهیه و توزیع کالا و همچنین سهام متعلق به دستگاه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های فوق‌الذکر در شرکت‌های غیردولتی و شرکتهایی که تابع قانون خاص می‌باشند و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در فعالیت‌های اقتصادی مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۸۷ - کلیه آیین‌نامه‌های موردنیاز این قانون که مرجع تهیه آن مشخص نشده است با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی حداکثر ظرف مدت شش ماه به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. آیین‌نامه‌های موضوع فصل سوم این قانون که مرجع تهیه آنها مشخص نشده باشد به پیشنهاد وزارت تعاون با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

۸۸ ماده - وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است هر شش ماه یک بار گزارش عملکرد اجراء این قانون را به تفکیک مواد و تبصره‌ها به مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس شورای اسلامی ارائه و برای اطلاع عموم منتشر نماید.

۸۹ ماده - این قانون از شمول ماده (۱۶۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مستثنی است.

۹۰ ماده - چنانچه دولت به هر دلیل قیمت فروش کالاها یا خدمات بنگاه‌های مشمول واگذاری و یا سایر بنگاه‌های بخش غیردولتی را به قیمتی کمتر از قیمت بازار تکلیف کند، دولت مکلف است مابه‌التفاوت قیمت تکلیفی و هزینه تمام شده را تعیین و از محل اعتبارات و منابع دولت در سال اجراء پرداخت کند و یا از بدهی این بنگاه‌ها به سازمان امور مالیاتی کسر نماید.

۹۱ ماده - به‌منظور تأمین شرایط هرچه مساعدتر برای مشارکت و مسؤولیت‌پذیری بخش غیردولتی در فعالیت‌های اقتصادی:

الف - کلیه کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی می‌توانند در بررسی لوایح و طرح‌های اقتصادی نظر مشورتی فعالان اقتصادی را کسب و مورد استفاده قرار دهند.

ب - کلیه کمیسیون‌ها، هیأت‌ها، شوراهای ستادهای تصمیم‌گیری در دولت مجازند در تصمیمات اقتصادی خود، نظر فعالان اقتصادی را جویا شده و مورد توجه قرار دهند.

دولت موظف است عضویت رییس یا نماینده اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اطاق تعاون در شوراهای تصمیم‌گیری اقتصادی را از طریق اصلاح قانون یا آیین‌نامه‌های مربوطه رسمیت بخشد. از این پس رییس اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اطاق تعاون به عنوان عضو رسمی به ترکیب اعضاء شورای اقتصاد، هیأت امانت حساب ذخیره ارزی، هیأت سرمایه‌گذاری خارجی (موضوع قانون جلب و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی) و هیأت عالی واگذاری (موضوع قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران) اضافه می‌شود.

ج - قوه قضاییه موظف است با تشویق ارجاع پرونده‌های اقتصادی به داوری، در داوری این‌گونه پرونده‌ها و همچنین بازرسی در موضوعات اقتصادی، از ظرفیت‌های کارشناسی بخش غیردولتی نهایت استفاده را به عمل آورد.

د - اطاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اطاق تعاون موظفند در ایفاء نقش قانونی

خود به عنوان مشاور سه قوه، ساز و کار لازم برای ساماندهی و هماهنگی تشکل‌های اقتصادی و کسب نظرات فعالان اقتصادی را فراهم نموده و با کمک به ایجاد فضای تعامل سازنده بخش خصوصی با ارکان حکومت، در مسایل اقتصادی پیشنهادهای کارشناسانه لازم را ارائه نمایند. در این راستا، اطاق‌ها موظفند با تأسیس واحد پایش و پیگیری اجراء سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی، گزارش‌های منظم لازم را به شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی تقدیم نمایند و همچنین پیش‌نویس قانون «ایجاد فضای مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار» را تهیه و ارائه کنند.

ماده ۹۲ - از تاریخ تصویب این قانون کلیه قوانین و مقررات مغایر با آن نسخ می‌گردد و مادام که در قوانین بعدی نسخ و یا اصلاح مواد و مقررات این قانون صریحاً و با ذکر نام این قانون و ماده مورد نظر قید نشود، معتبر خواهد بود.

قانون فوق مشتمل بر ۹۲ ماده و ۹۰ تبصره در جلسه علنی روز دو شنبه مورخ هشتم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و شش مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۷/۳/۲۵ از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد.

علی لاریجانی

رییس مجلس شورای اسلامی

چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

مصوب ۱۳۸۵/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم‌انداز بیست ساله: ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل.

جامعه ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

- توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر:
- مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادیهای مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی.
- برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی.
- امن، مستقل، مقتدر با سامان دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه جانبه و پیوستگی مردم و حکومت.
- برخوردار از سلامت، رفاه و امنیت غذایی، تأمین اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، بدور از فقر، فساد، تبعیض و بهره‌مند از محیط‌زیست مطلوب.
- فعال، مسؤولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان‌کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و

مفتخر به ایرانی بودن.

- دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (شامل آسیای میانه، قفقاز، خاورمیانه و کشورهای همسایه) با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقاء نسبی سطح درآمد سرانه و رسیدن به اشتغال کامل.

- الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه کارآمد، جامعه اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای براساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره).

- دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان براساس اصول عزت، حکمت و مصلحت.

ملاحظه: در تهیه، تدوین و تصویب برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالیانه، این نکته موردتوجه قرار گیرد که: شاخص‌های کمی کلان آنها از قبیل: نرخ سرمایه‌گذاری، درآمد سرانه، تولید ناخالص ملی، نرخ اشتغال و تورم، کاهش فاصله درآمد میان دهک‌های بالا و پایین جامعه، رشد فرهنگ و آموزش و پژوهش و توانایی‌های دفاعی و امنیتی، باید متناسب با سیاست‌های توسعه و اهداف و الزامات چشم‌انداز تنظیم و تعیین گردد و این سیاست‌ها و هدف‌ها به صورت کامل مراعات شود.

سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی

- امور فرهنگی، علمی و فناوری:

۱- اعتلاء و عمق و گسترش دادن معرفت و بصیرت دینی بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام).

- استوار کردن ارزش‌های انقلاب اسلامی در اندیشه و عمل.

- تقویت فضائل اخلاقی و ایمان، روحیه ایثار و امید به آینده.

- برنامه‌ریزی برای بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی.

۲- زنده و نمایان نگاهداشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته

کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمام سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها.

۳- تقویت وجدان کاری و انضباط اجتماعی و روحیه کار و ابتکار، کارآفرینی، درستکاری

و قناعت و اهتمام به ارتقاء کیفیت تولید.

- فرهنگ‌سازی برای استفاده از تولیدات داخلی، افزایش تولید و صادرات کالا و خدمات.
- ۴- ایجاد انگیزه و عزم ملی برای دستیابی به اهداف مورد نظر در افق چشم‌انداز.
- ۵ - تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی و آگاهی کافی درباره تاریخ ایران، فرهنگ، تمدن و هنر ایرانی - اسلامی و اهتمام جدی به زبان فارسی.
- ۶ - تعمیق روحیه دشمن‌شناسی و شناخت طرف‌ها و توطئه‌های دشمنان علیه انقلاب اسلامی و منافع ملی، ترویج روحیه ظلم‌ستیزی و مخالفت با سلطه‌گری استکبار جهانی.
- ۷- سالم‌سازی فضای فرهنگی، رشد آگاهی‌ها و فضایل اخلاقی و اهتمام به امر معروف و نهی از منکر.
- اطلاع‌رسانی مناسب برای تحقق ویژگی‌های مورد نظر در افق چشم‌انداز.
- ۸ - مقابله با تهاجم فرهنگی.
- گسترش فعالیت رسانه‌های ملی در جهت تبیین اهداف و دستاوردهای ایران اسلامی برای جهانیان.
- ۹- سازماندهی و بسیج امکانات و ظرفیت‌های کشور در جهت افزایش سهم کشور در تولیدات علمی جهان.
- تقویت نهضت نرم‌افزاری، ترویج پژوهش.
- کسب فناوری، بویژه فناوری‌های نو شامل ریزفناوری و فناوری‌های زیستی، اطلاعات و ارتباطات، زیست محیطی، هوا فضا و هسته‌ای.
- ۱۰- اصلاح نظام آموزشی کشور، شامل: آموزش و پرورش، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی و کارآمد کردن آن برای تأمین منابع انسانی مورد نیاز در جهت تحقق اهداف چشم‌انداز.
- ۱۱- تلاش در جهت تبیین و استحکام مبانی مردم‌سالاری دینی و نهادینه کردن آزادی‌های مشروع از طریق آموزش، آگاهی بخشی و قانونمند کردن آن.

- امور اجتماعی، سیاسی، دفاعی و امنیتی:

- ۱۲- تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقاء سطح شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارزه با فساد.

۱۳- ایجاد نظام جامع تأمین اجتماعی برای حمایت از حقوق محرومان و مبارزه با فقر و حمایت از نهادهای عمومی و مؤسسات و خیریه‌های مردمی با رعایت ملاحظات دینی و انقلابی.

۱۴- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و در صحنه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان.

۱۵- تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی.
- فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب‌های اجتماعی آنان.

- توجه به مقتضیات دوره جوانی و نیازها و توانایی‌های آنان.
۱۶- ایجاد محیط و ساختار مناسب حقوقی، قضایی و اداری برای تحقق اهداف چشم‌انداز.

۱۷- اصلاح نظام اداری و قضایی در جهت: افزایش تحرک و کارایی، بهبود خدمات‌رسانی به مردم، تأمین کرامت و معیشت کارکنان، به کارگیری مدیران و قضات لایق و امین و تأمین شغلی آنان، حذف یا ادغام مدیریت‌های موازی، تأکید بر تمرکززدایی در حوزه‌های اداری و اجرایی، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آن و تنظیم قوانین موردنیاز.

۱۸- گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره‌مند ساختن دولت از همدلی و توانایی‌های عظیم مردم.

۱۹- آمایش سرزمینی مبتنی بر اصول ذیل:

- ملاحظات امنیتی و دفاعی.

- کارایی و بازدهی اقتصادی.

- وحدت و یکپارچگی سرزمین.

- گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای.

- حفاظت محیط‌زیست و احیاء منابع طبیعی.

- حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی.

- تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور.

- رفع محرومیتها خصوصاً در مناطق روستایی کشور.

۲۰- تقویت امنیت و اقتدار ملی با تأکید بر رشد علمی و فناوری، مشارکت و ثبات

سیاسی، ایجاد تعادل میان مناطق مختلف کشور، وحدت و هویت ملی، قدرت اقتصادی و دفاعی و ارتقاء جایگاه جهانی ایران.

۲۱- هویت بخشی به سیمای شهر و روستا.

- بازآفرینی و روزآمدسازی معماری ایرانی - اسلامی.

- رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها.

۲۲- تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت.

- اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

۲۳- اولویت دادن به ایثارگران انقلاب اسلامی در عرصه منابع مالی و فرصت‌ها و امکانات

و مسؤولیتهای دولتی در صحنه‌های مختلف فرهنگی و اقتصادی.

۲۴- ارتقاء توان دفاعی نیروهای مسلح برای بازدارندگی، ابتکار عمل و مقابله مؤثر در

برابر تهدیدها و حفاظت از منافع ملی و انقلاب اسلامی و منابع حیاتی کشور.

۲۵- توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و

انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین.

۲۶- تقویت، توسعه و نوسازی صنایع دفاعی کشور با تأکید بر گسترش تحقیقات و

سرعت دادن به انتقال فناوریهای پیشرفته.

۲۷- توسعه نظم و امنیت عمومی و پیشگیری و مقابله مؤثر با جرائم و مفسدات اجتماعی و

امنیتی از طریق تقویت و هماهنگی دستگاههای قضایی، امنیتی و نظامی و توجه جدی در

تخصیص منابع به وظایف مربوط به اعمال حاکمیت دولت.

- امور مربوط به مناسبات سیاسی و روابط خارجی:

۲۸- ثبات در سیاست خارجی براساس قانون اساسی و رعایت عزت، حکمت و مصلحت

و تقویت روابط خارجی از طریق:

- گسترش همکاری‌های دو جانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی.

- ادامه پرهیز از تشنج در روابط با کشورها.

- تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم.

- بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی.

- مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی.

- تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان.
- مقابله با تک قطبی شدن جهان.
- حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف به ویژه ملت فلسطین.
- تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی.
- تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل.
- ۲۹- بهره‌گیری از روابط سیاسی با کشورها و نهادهای گردن روابط اقتصادی، افزایش جذب منابع و سرمایه‌گذاری خارجی و فناوری پیشرفته و گسترش بازارهای صادراتی ایران و افزایش سهم ایران از تجارت جهانی و رشد پرشتاب اقتصادی موردنظر در چشم‌انداز.
- ۳۰- تحکیم روابط با جهان اسلام و ارائه تصویر روشن از انقلاب اسلامی و تبیین دست‌آوردها و تجربیات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جمهوری اسلامی و معرفی فرهنگ غنی و هنر و تمدن ایرانی و مردم‌سالاری دینی.
- ۳۱- تلاش برای تبدیل مجموعه کشورهای اسلامی و کشورهای دوست منطقه به یک قطب منطقه‌ای اقتصادی، علمی، فناوری و صنعتی.
- ۳۲- تقویت و تسهیل حضور فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در مجامع جهانی و سازمان‌های فرهنگی بین‌المللی.
- ۳۳- تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.

- امور اقتصادی:

- ۳۴- تحقق رشد اقتصادی پیوسته، با ثبات و پرشتاب متناسب با اهداف چشم‌انداز.
- ایجاد اشتغال مولد و کاهش نرخ بیکاری.
- ۳۵- فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای تحقق رقابت‌پذیری کالاها و خدمات کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی و ایجاد ساز و کارهای مناسب برای رفع موانع توسعه صادرات غیرنفتی.
- ۳۶- تلاش برای دستیابی به اقتصاد متنوع و متکی بر منابع دانش و آگاهی، سرمایه انسانی و فناوری نوین.
- ۳۷- ایجاد سازوکار مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید (انرژی، سرمایه، نیروی کار،

آب، خاک و ...).

- پشتیبانی از کارآفرینی، نوآوری و استعدادهای فنی و پژوهشی.

۳۸- تأمین امنیت غذایی کشور با تکیه بر تولید از منابع داخلی و تأکید بر خودکفایی در تولید محصولات اساسی کشاورزی.

۳۹- مهار تورم و افزایش قدرت خرید گروه‌های کم درآمد و محروم و مستضعف و کاهش فاصله بین دهک‌های بالا و پائین درآمدی جامعه و اجرای سیاست‌های مناسب جبرانی.
۴۰- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست محیطی آب در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن.

- مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود و اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک.

۴۱- حمایت از تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد و نیازمند.

۴۲- حرکت در جهت تبدیل درآمد نفت و گاز به دارایی‌های مولد به منظور پایدارسازی فرآیند توسعه و تخصیص و بهره‌برداری بهینه از منابع.

۴۳- توسعه روستاها.

- ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان و رفع فقر، با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیتهای مکمل بویژه صنایع تبدیلی و کوچک و خدمات نوین، با تأکید بر اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات.

۴۴- هم‌افزایی و گسترش فعالیتهای اقتصادی در زمینه‌هایی که دارای مزیت نسبی هستند از جمله صنعت، معدن، تجارت، مخابرات، حمل‌ونقل و گردشگری، به‌ویژه صنایع نفت، گاز و پتروشیمی و خدمات مهندسی پشتیبان آن، صنایع انرژی‌بر و زنجیره پایین‌دستی آنها، با اولویت سرمایه‌گذاری در ایجاد زیربناها و زیرساخت‌های مورد نیاز و ساماندهی سواحل و جزایر ایرانی خلیج فارس در چارچوب سیاست‌های آمایش سرزمین.

۴۵- تثبیت فضای اطمینان بخش برای فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران با اتکاء به مزیت‌های نسبی و رقابتی و خلق مزیت‌های جدید و حمایت از مالکیت و کلیه حقوق ناشی از آن.

۴۶- ارتقاء بازار سرمایه ایران و اصلاح ساختار بانکی و بیمه‌ای کشور با تأکید بر کارآیی، شفافیت، سلامت و بهره‌مند از فناوری‌های نوین.

- ایجاد اعتماد و حمایت از سرمایه‌گذاران با حفظ مسؤلیت‌پذیری آنان.

- تشویق رقابت و پیشگیری از وقوع بحران‌ها و مقابله با جرم‌های مالی.
- ۴۷- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی به عنوان محرک اصلی رشد اقتصادی و کاهش تصدی دولت همراه با حضور کارآمد آن در قلمروهای امور حاکمیتی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی که ابلاغ خواهد شد.
- ۴۸- ارتقاء ظرفیت و توانمندی‌های بخش تعاونی از طریق تسهیل فرآیند دستیابی به منابع، اطلاعات، فناوری، ارتباطات و توسعه پیوندهای فنی، اقتصادی و مالی آن.
- ۴۹- توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیت اقتصادی کشور و رعایت جهات زیر در امر واگذاری مؤسسات اقتصادی دولت به مردم:
- امر واگذاری در جهت تحقق اهداف برنامه باشد و خود هدف قرار نگیرد.
- در چارچوب قانون اساسی صورت پذیرد.
- موجب تهدید امنیت ملی و یا تزلزل حاکمیت ارزش‌های اسلامی و انقلابی نگردد.
- به خدشه‌دار شدن حاکمیت نظام یا تضییع حق مردم و یا ایجاد انحصار نیانجامد.
- به مدیریت سالم و اداره درست کار توجه شود.
- ۵۰- اهتمام به نظم و انضباط مالی و بودجه‌ای و تعادل بین منابع و مصارف دولت.
- ۵۱- تلاش برای قطع اتکای هزینه‌های جاری به نفت و تأمین آن از محل درآمدهای مالیاتی و اختصاص عواید نفت برای توسعه سرمایه‌گذاری براساس کارآیی و بازدهی.
- ۵۲- تنظیم سیاست‌های پولی، مالی و ارزی با هدف دستیابی به ثبات اقتصادی و مهار نوسانات.
- ملاحظه: شاخص‌های کمی و نحوه انطباق محتوای برنامه‌ها و بودجه‌های سالانه متناسب با سیاست‌های کلی برنامه چهارم تهیه و ارائه می‌شود.

سیاست‌های کلی نظام در بخش مشارکت بخش‌های تعاونی و خصوصی

در اقتصاد و حدود فعالیت بخش دولتی

- در اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی، به‌منظور تحقق رشد و توسعه اقتصادی و جلوگیری از زیان جامعه، تمرکز و تداول ثروت در دست عده خاص، تبدیل شدن دولت به کارفرمای بزرگ و انحصار غیرضروری، سیاست‌های کلی زیر به تصویب رسید:
- ۱- با توجه به ذیل اصل ۴۴ قانون اساسی در حیطه فعالیت‌های اقتصادی مذکور در بخش

دولتی اصل ۴۴ قانون اساسی، دولت موظف است سیاستگذاری، مقررات، تصدی و نظارت را به گونه‌ای تنظیم نماید که موجب افزایش مشارکت بخش غیردولتی (خصوصی و تعاونی) و کاهش تصدی دولتی گردد و حاکمیت دولت مخدوش نشود.

۲- مالکیت غیردولتی (خصوصی و تعاونی) در حیطه فوق‌الذکر با رعایت قوانین و مقررات کشور از مشروعیت قانونی برخوردار است.

۳- در مواردی که برای اجرای سیاست‌های فوق‌الذکر، خلاء قانونی وجود دارد، دولت موظف است لوایح لازم را تهیه و تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای

۱- ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر و نظارت‌های لازم به منظور صیانت از امنیت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و جلوگیری از جنبه‌ها و پیامدهای منفی شبکه‌های اطلاع‌رسانی.

۲- توسعه کمی و کیفی شبکه اطلاع‌رسانی ملی و تأمین سطوح و انواع مختلف خدمات و امکانات و این شبکه برای کلیه متقاضیان به تناسب نیاز آنان و با رعایت اولویت‌ها و مصالح ملی.

۳- ایجاد دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی صرفاً از طریق نهادها و مؤسسات مجاز.

۴- حضور فعال و اثرگذار در شبکه‌های جهانی و حمایت از بخش‌های دولتی و غیردولتی در زمینه تولید و عرضه اطلاعات و خدمات ضروری و مفید با تأکید بر ترویج فرهنگ اندیشه اسلامی.

۵- ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی به‌ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرائم سازمان یافته الکترونیکی.

۶- توسعه فن‌آوری اطلاعات (به‌ویژه حفاظت از اطلاعات) و آینده‌نگری در خصوص آثار تحولات فن‌آوری اطلاعات در سطح ملی و جهانی و گسترش مطالعات و تحقیقات و تربیت نیروی انسانی متخصص در این زمینه.

۷- اقدام مناسب برای دستیابی به میثاق‌ها و مقررات بین‌المللی و ایجاد اتحادیه‌های اطلاع‌رسانی با سایر کشورها به‌ویژه کشورهای اسلامی به منظور ایجاد

توازن در عرصه اطلاع‌رسانی بین‌المللی و حفظ و صیانت از هویت و فرهنگ ملی و مقابله با سلطه جهانی.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص انرژی

الف - سیاست‌های کلی نفت و گاز

- ۱- اتخاذ تدابیر و راهکارهای مناسب برای گسترش اکتشاف نفت و گاز و شناخت کامل منابع کشور.
- ۲- افزایش ظرفیت تولید صیانت شده نفت متناسب با ذخایر موجود و برخورداری کشور از افزایش قدرت اقتصادی و امنیتی و سیاسی.
- ۳- افزایش ظرفیت تولید گاز، متناسب با حجم ذخایر کشور به منظور تأمین مصرف داخلی و حداکثر جایگزینی با فرآورده‌های نفتی.
- ۴- گسترش تحقیقات بنیادی و توسعه‌ای و تربیت نیروی انسانی و تلاش برای ایجاد مرکز جذب و صدور دانش و خدمات فنی - مهندسی انرژی در سطح بین‌الملل و ارتقاء فن‌آوری در زمینه‌های منابع و صنایع نفت و گاز و پتروشیمی.
- ۵ - تلاش لازم و ایجاد سازماندهی قانونمند برای جذب منابع مالی موردنیاز (داخلی و خارجی) در امر نفت و گاز در بخش‌های مجاز قانونی.
- ۶ - بهره‌برداری از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید و فروش و فرآوری و پالایش و معاوضه و انتقال نفت و گاز منطقه به بازارهای داخلی و جهانی.
- ۷- بهینه‌سازی مصرف و کاهش شدت انرژی.
- ۸ - جایگزینی صادرات فرآورده‌های نفت و گاز و پتروشیمی به جای صدور نفت خام و گاز طبیعی.

ب: سیاست‌های کلی سایر منابع انرژی

- ۱- ایجاد تنوع در منابع انرژی کشور و استفاده از آن با رعایت مسائل زیست‌محیطی و تلاش برای افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر با اولویت انرژی‌های آبی.
- ۲- تلاش برای کسب فن‌آوری و دانش هسته‌ای و ایجاد نیروگاه‌های هسته‌ای به منظور تأمین سهمی از انرژی کشور و تربیت نیروهای متخصص.

- ۳- گسترش فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی در امور انرژی‌های گداخت هسته‌ای و مشارکت و همکاری علمی و تخصصی در این زمینه.
- ۴- تلاش برای کسب فن‌آوری و دانش فنی انرژی‌های نو و ایجاد نیروگاه‌ها از قبیل بادی و خورشیدی و پیل‌های سوختی و زمین‌گرایی در کشور.

سیاست‌های کلی نظام درخصوص منابع طبیعی

- ۱- ایجاد عزم ملی بر احیای منابع طبیعی تجدید شونده و توسعه پوشش گیاهی برای حفاظت و افزایش بهره‌وری مناسب و سرعت بخشیدن به روند تولید این منابع و ارتقاء بخشیدن به فرهنگ عمومی و جلب مشارکت مردم در این زمینه.
- ۲- شناسایی و حفاظت منابع آب و خاک و ذخایر ژنتیکی گیاهی - جانوری و بالابردن غنای حیاتی خاک‌ها و بهره‌برداری بهینه براساس استعداد منابع و حمایت مؤثر از سرمایه‌گذاری در آن.
- ۳- اصلاح نظام بهره‌برداری از منابع طبیعی و مهار عوامل ناپایداری این منابع و تلاش برای حفظ و توسعه آن.
- ۴- گسترش تحقیقات کاربردی و فن‌آوری‌های زیست محیطی و ژنتیکی و اصلاح گونه‌های گیاهی و حیوانی متناسب با شرایط محیطی ایران و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و تقویت آموزش و نظام اطلاع‌رسانی.

سیاست‌های کلی نظام درخصوص منابع آب

- ۱- ایجاد نظام جامع مدیریت در کل چرخه آب براساس اصول توسعه پایدار و آمایش سرزمین در حوضه‌های آبریز کشور.
- ۲- ارتقاء بهره‌وری و توجه به ارزش اقتصادی و امنیتی و سیاسی آب در استحصال و عرضه و نگهداری و مصرف آن.
- ۳- افزایش میزان استحصال آب و به حداقل رساندن ضایعات طبیعی و غیرطبیعی آب در کشور از هر طریق ممکن.
- ۴- تدوین برنامه جامع به منظور رعایت تناسب در اجرای طرح‌های سد و آبخیزداری و آبخوانداری و شبکه‌های آبیاری و تجهیز و تسطیح اراضی و حفظ کیفیت آب و مقابله با

خشکسالی و پیشگیری از سیلاب و بازچرخانی و استفاده از آب‌های غیرمعارف و ارتقاء دانش و فنون و تقویت نقش مردم در استحصال و بهره‌برداری.

۵- مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود و اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص معدن

- ۱- سیاست‌گذاری و اطلاع‌رسانی جامع و هماهنگ در علوم و فنون زمین.
- ۲- تقویت خلاقیت و ابتکار و دستیابی به فن‌آوری‌های نوین و ارتقاء سطح آموزش و تربیت نیروی انسانی و تعمیق پژوهش و گسترش زمین‌شناسی بنیادی، اقتصادی، مهندسی، محیطی و دریایی برای بهره‌برداری مناسب از ذخایر معدنی کشور.
- ۳- ارتقاء سهم معدن و صنایع معدنی در تولید ناخالص ملی و اولویت دادن به تأمین مواد موردنیاز صنایع داخلی کشور و صادرات مواد معدنی فرآوری شده و استفاده از موقعیت ویژه زمین‌شناسی ایران و گسترش همکاری‌های بین‌المللی (علمی، فنی، اقتصادی) جهت جذب و جلب دانش و منابع و امکانات داخلی و خارجی در زمینه اکتشافات معدنی و ایجاد واحدهای فرآوری و تبدیل مواد معدنی به مواد واسطه و مصرفی.
- ۴- تعیین اولویت‌های مناطق دارای ظرفیت معدنی و ایجاد زمینه‌های مناسب برای رشد صنایع معدنی و فلزی در بخش آلیاژها و فلزات گرانبها و عناصر کمیاب و تولید مواد پیشرفته.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص حمل و نقل

- ۱- ایجاد نظام جامع حمل و نقل و تنظیم سهم هر یک از زیر بخش‌های آن با اولویت دادن به حمل و نقل ریلی و با توجه به جهات زیر:
  - ملاحظات اقتصادی و دفاعی و امنیتی.
  - کاهش شدت مصرف انرژی.
  - کاهش آلودگی زیست‌محیطی.
  - افزایش ایمنی.
- برقراری تعادل و تناسب بین زیرساخت‌ها و ناوگان و تجهیزات ناوبری و تقاضا.

- ۲- افزایش بهره‌وری تا رسیدن به سطح عالی از طریق پیشرفت و بهبود روشهای حمل‌ونقل و مدیریت و منابع انسانی و اطلاعات.
- ۳- توسعه و اصلاح شبکه حمل‌ونقل با توجه به نکات زیر:
- نگرش شبکه‌ای به توسعه محورها.
  - آمایش سرزمین.
  - ملاحظات دفاعی - امنیتی.
  - سودآوری ملی.
  - موقعیت ترانزیتی کشور.
  - تقاضا.
- ۴- فراهم کردن زمینه جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی و جلب مشارکت مردم و گسترش پوشش بیمه در همه فعالیت‌های این بخش.
- ۵ - دستیابی به سهم بیشتر از بازار حمل‌ونقل بین‌المللی.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت اقتصادی

- ۱- حمایت از ایجاد ارزش افزوده و سرمایه‌گذاری و کارآفرینی از راه‌های قانونی و مشروع.
- ۲- هدف از امنیت سرمایه‌گذاری، ایجاد رفاه عمومی و رونق اقتصادی و زمینه‌سازی برای عدالت اقتصادی و از بین بردن فقر در کشور است. وضع قوانین و مقررات مربوط به مالیات و دیگر اموری که به آن هدف کمک می‌کند، وظیفه الزامی دولت و مجلس است.
- ۳- قوانین و سیاست‌های اجرایی و مقررات باید دارای سازگاری و ثبات و شفافیت و هماهنگی باشند.
- ۴- نظارت و رسیدگی و قضاوت در مورد جرایم و مسائل اقتصادی باید دقیق و روشن و تخصصی باشد.
- ۵ - شرایط فعالیت اقتصادی (دسترسی به اطلاعات، مشارکت آزادانه اشخاص در فعالیت‌های اقتصادی و برخورداری از امتیازات قانونی) برای بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی، در شرایط عادی باید یکسان و عادلانه باشد.

سیاست‌های کلی نظام در خصوص امنیت قضایی

- ۱- اصلاح ساختار نظام قضایی کشور در جهت تضمین عدالت و تأمین حقوق فردی و اجتماعی همراه با سرعت و دقت با اهتمام به سیاست‌های مذکور در بندهای بعدی.
- ۲- نظام‌مند کردن استفاده از بینه و یمین در دادگاه‌ها.
- ۳- استفاده از تعدد قضات در پرونده‌های مهم.
- ۴- تخصصی کردن رسیدگی به دعاوی در سطوح مورد نیاز.
- ۵- تمرکز دادن کلیه امور دارای ماهیت قضایی در قوه قضاییه با تعریف ماهیت قضایی و اصلاح قوانین و مقررات مربوط براساس آن و رسیدگی ماهوی قضایی به همه دادخواهی‌ها و تظلمات.
- ۶- کاستن مراحل دادرسی به منظور دستیابی به قطعیت احکام در زمان مناسب.
- ۷- یکسان‌سازی آیین دادرسی در نظام قضایی کشور با رعایت قانون اساسی.
- ۸- اصلاح و تقویت نظام نظارتی و بازرسی قوه قضاییه بر دستگاه‌های اجرایی و قضایی و نهادها.
- ۹- استفاده از روش داوری و حکمیت در حل و فصل دعاوی.
- ۱۰- بالا بردن سطح علمی مراکز آموزش حقوقی متناسب با نظام قضایی کشور، بالا بردن دانش حقوقی قضات، تقویت امور پژوهشی قوه قضاییه و توجه بیشتر به شرایط مادی و معنوی متصدیان سمت‌های قضایی.
- ۱۱- بالا بردن سطح علمی و شایستگی اخلاقی و توان عملی ضابطان دادگستری و فراهم ساختن زمینه برای استفاده بهینه از قوای انتظامی.
- ۱۲- تأمین نیازهای قوه قضاییه در زمینه‌های مالی، تشکیلاتی و استخدامی با توجه به اصول ۱۵۶، ۱۵۷ و ۱۵۸ قانون اساسی.
- ۱۳- تعیین ضوابط اسلامی مناسب برای کلیه امور قضایی از قبیل قضاوت، وکالت، کارشناسی و ضابطان و نظارت مستمر و پیگیری قوه قضاییه بر حسن اجرای آنها.
- ۱۴- بازنگری در قوانین در جهت کاهش عناوین جرایم و کاهش استفاده از مجازات زندان.
- ۱۵- تنقیح قوانین قضایی.
- ۱۶- گسترش دادن فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه.

۱۷- گسترش دادن نظام معاضدت و مشاورت قضایی.

سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی

- اقتصادی:

- ۱- تمرکز دادن همه فعالیت‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی به سمت و سوی «عدالت اجتماعی» و کاهش فاصله میان درآمدهای طبقات، رفع محرومیت از قشرهای کم‌درآمد.
- ۲- ایجاد نظام جامع تأمین اجتماعی برای حمایت از حقوق محرومان و مستضعفان و مبارزه با فقر و حمایت از نهادهای عمومی و مؤسسات و خیریه‌های مردمی با رعایت ملاحظات دینی و انقلابی.
- ۳- تلاش برای مهارت‌ورم و حفظ قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد جامعه و کمک به سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال برای آنان.
- ۴- اصلاح نظام مالیاتی در جهت: برقراری عدالت در گرفتن مالیات، توجه به ضرورت تولید و سرمایه‌گذاری‌های تولیدی و ایجاد انگیزه‌های مردمی در پرداختن مالیات و افزایش نسبت مالیات در درآمدهای دولت.
- ۵- اهتمام به توسعه و عمران روستاها و توجه ویژه به معیشت روستائینان.
- ۶- فراهم آوردن زمینه‌های اشتغال بیشتر با ایجاد انگیزه‌های مناسب و حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری و کارآفرینی و توسعه فعالیت‌های اشتغال‌زا در جهت کاهش بیکاری، بخصوص در بخش‌های کشاورزی و صنایع تبدیلی و کارگاه‌های متوسط و کوچک.
- ۷- اصلاح مقرراتی که انحصارهایی در فعالیت‌های اقتصادی به وجود آورده یا خواهد آورد با رعایت موارد پیش بینی شده در قانون اساسی و مصالح کشور.
- ۸- عدم ترجیح بخش‌های دولتی و عمومی که فعالیت اقتصادی دارند نسبت به بخش‌های خصوصی و تعاونی در برخورداری از امتیازات و دسترسی به اطلاعات.
- ۹- رعایت مندرجات بند ۸ از سیاست‌های برنامه دوم در امر واگذاری مؤسسات اقتصادی دولت به بخش‌های تعاونی و خصوصی.
- ۱۰- حفظ امنیت سرمایه‌گذاری و ارج نهادن به سازندگی و کارآفرینی و حفظ حرمت دارایی‌های ناشی از راه‌های قانونی و مشروع.

- ۱۱- برنامه‌ریزی جامع برای دستیابی به جهش در صادرات غیرنفتی و کاستن از تکیه بر درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام.
- ۱۲- استفاده مطلوب از موقعیت و مزیت جغرافیایی کشور به‌ویژه در امر بازرگانی.
- ۱۳- فراهم ساختن امنیت غذایی و خودکفایی در کالاهای اساسی، به‌وسیله افزایش تولید داخلی به‌ویژه در زمینه کشاورزی.
- ۱۴- اصلاح نظام پولی و سامان بخشیدن به بازارهای مالی کشور در جهت: حفظ ارزش پول ملی و تجهیز منابع مالی برای سرمایه‌گذاری مولد و اشتغال آفرین.
- ۱۵- رعایت دقیق منافع ملی و اصول قانون اساسی و پرهیز از سلطه بیگانگان در جذب منابع خارجی.
- ۱۶- آموزش و بازآموزی نیروی انسانی در سطوح گوناگون، برای پاسخگویی به نیاز بنگاه‌های اقتصادی و فراهم ساختن مهارت‌ها و تخصص‌های لازم در همه سطوح.

- فرهنگی:

- ۱۷- اعتلاء و عمق بخشیدن به معرفت و بصیرت دینی و قرآنی و تحکیم فکری و عملی ارزش‌های انقلاب اسلامی و مقابله با تهاجم فرهنگی بیگانه.
- ۱۸- زنده و نمایان نگاهداشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی رحمت‌ا... علیه در همه سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی.
- ۱۹- رعایت آراستگی سیمای جامعه و کشور و محیط سازندگی به ارزش‌های اسلامی و انقلابی.
- ۲۰- جهت‌دهی رسانه‌ها بخصوص صداوسیما به سمت سالم‌سازی فضای عمومی و رشد آگاهی‌ها و فضائل اخلاقی و اطلاع‌رسانی صحیح و تحقق سیاست‌های کلی برنامه توسعه.
- ۲۱- توجه به پرورش و شکوفایی استعدادها، تشویق خلاقیت و نوآوری علمی و تقویت امر پژوهش و بالا بردن توان علمی و فناوری کشور.
- ۲۲- معرفی و ترویج فرهنگ و ارزش‌های والای اسلام و ایران اسلامی به جهانیان و تبیین شخصیت و مبانی سیاسی و فکری امام خمینی رحمت‌ا... علیه به آنان و توجه به تجربه دیگر کشورها - به‌ویژه کشورهایی که مشترکات بیشتری با ما دارند - در برنامه توسعه و شناسایی نکاتی که به موفقیت یا ناکامی آنان انجامیده است.

۱- اجتماعی، سیاسی، دفاعی، امنیتی:

- ۲۳- گسترش و عمق بخشیدن روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره‌مند ساختن دولت از همدلی و توانایی‌های عظیم مردم.
- ۲۴- اهتمام به موضوع «جوانان»، ایجاد زمینه‌های مساعد برای پیشرفت معنوی و علمی و مسؤولیت‌پذیری و تلاش برای رفع دغدغه‌هایی از قبیل ازدواج و آینده شغلی و علمی آنان.
- ۲۵- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و در صحنه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان.
- ۲۶- اولویت دادن به ایثارگران انقلاب اسلامی در عرضه منابع مالی و فرصت‌ها و امکانات دولتی در صحنه‌های مختلف فرهنگی و اقتصادی.
- ۲۷- اهتمام به نظم، قانونگرایی، روحیه کار و تلاش، خوداتکایی، قناعت و پرهیز از اسراف و تبذیر در سطح جامعه، به‌ویژه در کارگزاران و مسؤولان نظام و مبارزه با فساد.
- ۲۸- اصلاح نظام اداری در جهت: افزایش تحرک و کارایی، بهبود خدمت‌رسانی به مردم، تأمین کرامت و معیشت کارکنان، به کارگیری مدیران لایق و امین و تأمین شغلی آنان، حذف یا ادغام مدیریت‌های موازی، تأکید بر تمرکز زدایی در حوزه‌های اداری و اجرایی، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آن و تنظیم قوانین مورد نیاز.
- ۲۹- تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت و اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.
- ۳۰- آمایش سرزمینی به‌عنوان چارچوب بلند مدت در برنامه‌ریزی‌ها مبتنی بر اصول ذیل:
- ملاحظات امنیتی و دفاعی.
  - کارایی و بازدهی اقتصادی.
  - وحدت و یکپارچگی سرزمین.
  - گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای.
  - حفاظت محیط‌زیست و احیاء منابع طبیعی.
  - حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی.
  - تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور.
  - توجه به توسعه متکی بر منابع داخلی و رفع محرومیت‌ها خصوصاً در مناطق روستایی کشور.

۳۱- ثبات در سیاست خارجی براساس اصول: عزت، حکمت و مصلحت و تعقیب هدف‌های زیر:

- گسترش همکاری‌های دو جانبه و منطقه‌ای و بین‌المللی.
- ادامه پرهیز از تشنج در روابط با کشورهای غیرمتخاصم.
- بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی.
- مقابله با افزون خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی.
- تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان.
- مقابله با تک قطبی شدن جهان.
- حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف.
- تلاش برای ایجاد نزدیکی بیشتر میان کشورهای اسلامی.
- تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل.

۳۲- افزایش اقتدار دفاعی و امنیتی و انتظامی به‌منظور بازدارندگی و پاسخگویی مؤثر به تهدیدها و تأمین منافع ملی و امنیت عمومی و پشتیبانی از سیاست خارجی و گسترش صلح و ثبات و امنیت در منطقه با بهره‌گیری از همه امکانات.

۳۳- توجه جدی در تخصیص منابع، به وظایف مربوط به اعمال حاکمیت دولت، بهبود امنیت عمومی و پیشگیری و مقابله مؤثر با جرائم و مفسدات اجتماعی و امنیتی از طریق تقویت و هماهنگی دستگاه‌های قضایی، امنیتی، انتظامی.

۳۴- بهبود و تکمیل سازمانی و توزیع جغرافیایی نیروهای مسلح، متناسب با اندازه و نوع تهدیدها و آمایش سرزمینی.

۳۵- تقویت و توسعه و نوسازی صنایع دفاعی کشور با تأکید بر گسترش تحقیقات و سرعت دادن به انتقال فناوری‌های پیشرفته.

۳۶- توجه ویژه به حضور و سهم نیروهای مردمی در استقرار امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفین.

سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به اصل ۴۴ قانون اساسی و مفاد اصل ۴۳ و به منظور:

- شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی.

- گسترش مالکیت در سطح عموم مردم به منظور تأمین عدالت اجتماعی.
- ارتقاء کارآیی بنگاه‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری.
- افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی.
- افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد ملی.
- کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی.
- افزایش سطح عمومی اشتغال.
- تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها.
- مقرر می‌گردد:

الف - سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ‌شدن

بخش دولتی:

- ۱- دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل ۴۴ را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عنوان صدر اصل ۴۴ نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج ساله چهارم (سالیانه حداقل ۲۰٪ کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند. با توجه به مسئولیت نظام در حسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری خارج از عنوان صدر اصل ۴۴ توسط دولت، بنا به پیشنهاد هیأت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است. اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.
- ۲- سرمایه‌گذاری، مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل ۴۴ قانون اساسی به شرح ذیل توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است:
- ۱-۲- صنایع بزرگ، صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین‌دستی نفت و گاز) و معادن بزرگ (به استثنای نفت و گاز).
- ۲-۲- فعالیت بازرگانی خارجی در چارچوب سیاست‌های تجاری و ارزی کشور.

۲-۳- بانکداری توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تعاونی سهامی عام و شرکت‌های سهامی عام مشروط به تعیین سقف سهام هر یک از سهامداران با تصویب قانون.

۲-۴- بیمه.

۲-۵- تأمین نیرو شامل تولید و واردات برق برای مصارف داخلی و صادرات.

۲-۶- کلیه امور پست و مخابرات به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۲-۷- راه و راه‌آهن.

۲-۸- هواپیمایی (حمل و نقل هوایی) و کشتیرانی (حمل و نقل دریایی).

سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های صدراصل ۴۴، با توجه به حفظ حاکمیت دولت و استقلال کشور و عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی، طبق قانون تعیین می‌شود.

ب - سیاست‌های کلی بخش تعاونی:

۱- افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور به ۲۵٪ تا آخر برنامه پنج‌ساله پنجم.

۲- اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونی‌ها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد.

۳- حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها از طریق روشهایی از جمله تخفیف مالیاتی، ارائه تسهیلات اعتباری حمایتی به وسیله کلیه مؤسسات مالی کشور و پرهیز از هرگونه دریافت اضافی دولت از تعاونی‌ها نسبت به بخش خصوصی.

۴- رفع محدودیت از حضور تعاونی‌ها در تمامی عرصه‌های اقتصادی از جمله بانکداری و

بیمه.

۵- تشکیل بانک توسعه تعاون با سرمایه دولت با هدف ارتقاء سهم بخش تعاونی در

اقتصاد کشور.

۶- حمایت دولت از دستیابی تعاونی‌ها به بازار نهایی و اطلاع‌رسانی جامع و عادلانه به

این بخش.

۷- اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاستگذاری و نظارت بر اجرای قوانین

موضوعه و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها.

۸- توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و سایر حمایت‌های لازم به منظور افزایش کارآمدی و توانمندسازی تعاونی‌ها.

۹- انعطاف و تنوع در شیوه‌های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به نحوی که علاوه بر تعاونی‌های متعارف امکان تأسیس تعاونی‌های جدید در قالب شرکت سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهامداران به سقف معینی که حدود آن را قانون تعیین می‌کند، فراهم شود.

۱۰- حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضاء.

۱۱- تأسیس تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرارداد سه دهک اول جامعه به منظور فقرزدایی.

ج - سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی:

(سیاست‌های کلی این بند متعاقباً تعیین و ابلاغ خواهد شد.)

د - سیاست‌های کلی واگذاری:

۱- الزامات واگذاری:

۱-۱- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی بر ایفای فعالیت‌های گسترده و اداره بنگاه‌های اقتصادی بزرگ.

۱-۲- نظارت و پشتیبانی مراجع ذیربط بعد از واگذاری برای تحقق اهداف واگذاری

۱-۳- استفاده از روش‌های معتبر و سالم واگذاری با تأکید بر بورس، تقویت تشکیلات واگذاری، برقراری جریان شفاف اطلاع‌رسانی، ایجاد فرصت‌های برابر برای همه، بهره‌گیری از عرضه تدریجی سهام شرکت‌های بزرگ در بورس به منظور دستیابی به قیمت پایه سهام.

۱-۴- ذی‌نفع نبودن دست‌اندرکاران واگذاری و تصمیم‌گیرندگان دولتی در واگذاری‌ها.

۱-۵- رعایت سیاست‌های کلی بخش تعاونی در واگذاری‌ها.

۲- مصارف درآمدهای حاصل از واگذاری:

وجوه حاصل از سهام بنگاه‌های دولتی به حساب خاصی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز و

در قالب برنامه‌ها و بودجه‌های مصوب به ترتیب زیر مصرف می‌شود:

۲-۱- ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی.

۲-۲- اختصاص ۳۰٪ از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور

فقرزدایی.

۳-۲- ایجاد زیر بناهای اقتصادی با اولویت مناطق کمتر توسعه یافته.

۴-۲- اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه یافته.

۵-۲- مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف ۴۹٪ به‌منظور توسعه اقتصادی مناطق کمتر توسعه یافته.

۶-۲- تکمیل طرح‌های نیمه تمام شرکت‌های دولتی با رعایت بند الف این سیاست‌ها.

هـ - سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار:

۱- تداوم اعمال حاکمیت عمومی دولت پس از ورود بخش‌های غیردولتی از طریق سیاستگذاری و اجرای قوانین و مقررات و نظارت به‌ویژه در مورد اعمال موازین شرعی و قانونی در بانک‌های غیردولتی.

۲- جلوگیری از نفوذ و سیطره بیگانگان بر اقتصاد ملی.

۳- جلوگیری از ایجاد انحصار، توسط بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات.

سیاست‌های کل پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از

سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه

۱- افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی.

۲- گسترش و تقویت مطالعات علمی و پژوهشی و حمایت از مراکز موجود، به‌منظور شناسایی و کاستن از خطرات این‌گونه حوادث با اولویت خطر زلزله.

۳- ایجاد مدیریت واحد با تعیین رئیس جمهور برای آمادگی دائمی و اقدام مؤثر و فرماندهی در دوره بحران:

۱-۳- ایجاد نظام مدیریت جامع اطلاعات به کمک شبکه‌های اطلاعاتی مراکز علمی -

پژوهشی و سازمان‌های اجرایی مسئول، به‌منظور هشدار به‌موقع و اطلاع‌رسانی دقیق و به‌هنگام

در زمان وقوع حادثه.

۲-۳- تقویت آمادگی‌ها و امکانات لازم برای اجرای سریع و مؤثر عملیات جست‌وجو و نجات در ساعات اولیه، امداد و اسکان موقت آسیب‌دیدگان، تنظیم سیاست‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و سازماندهی کمک‌های داخلی و خارجی در زمینه‌های فوق.

۳-۳- در اختیار گرفتن کلیه امکانات و توانمندی‌های مورد نیاز اعم از دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و نیروهای مسلح در طول زمان بحران.

۴- تدوین برنامه‌های جامع علمی به‌منظور بازتوانی روانی و اجتماعی آسیب‌دیدگان و بازسازی اصولی و فنی مناطق آسیب‌دیده.

۵- گسترش نظامات مؤثر جبران خسارت نظیر انواع بیمه‌ها، حمایت‌های مالی و تشویقی، تسهیلات ویژه و صندوق‌های حمایتی.

۶- پیشگیری و کاهش خطرپذیری ناشی از زلزله در شهرها و روستاها و افزایش ضریب ایمنی در ساخت و سازهای جدید از طریق:

۱-۶- مکان‌یابی و مناسب‌سازی کاربری‌ها در مراکز جمعیتی شهری و روستایی و تأسیسات حساس و مهم متناسب با پهنه‌بندی خطر نسبی زلزله در کشور.

۲-۶- بهبود مدیریت و نظارت بر ساخت و ساز با به‌کارگیری نیروهای متخصص و تربیت نیروی کار ماهر در کلیه سطوح و تقویت نظام مهندسی و تشکل‌های فنی و حرفه‌ای و استفاده از تجربه‌های موفق کشورهای پیشرفته زلزله‌خیز.

۳-۶- ممنوعیت و جلوگیری از ساخت و سازهای غیرفنی و ناامن در برابر زلزله و الزامی کردن بیمه و استفاده از کلیه استانداردها و مقررات مربوط به طرح و اجرا.

۴-۶- استانداردسازی مصالح پایه و اصلی سازه‌ای و الزامی کردن استفاده از مصالح استاندارد، باکیفیت و مقاوم و ترویج و تشویق فناوری‌های نوین و پایدار و ساخت سازه‌های سبک.

۵-۶- تهیه و تصویب قوانین و مقررات لازم برای جرم و تخلف شناختن ساخت و سازهای غیرفنی.

۷- کاهش آسیب‌پذیری وضعیت موجود کشور در برابر زلزله با محوریت حفظ جان انسان‌ها از طریق:

۱-۷- تدوین و اصلاح طرح‌های توسعه و عمران شهری و روستایی متناسب با پهنه‌بندی

خطر نسبی زلزله در مناطق مختلف کشور.

۷-۲- ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های دولتی، عمومی و مهم، شریان‌های حیاتی و تاسیسات زیربنایی و بازسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده حداکثر تا مدت ۱۰ سال.

۷-۳- ارائه تسهیلات ویژه و حمایت‌های تشویقی (بیمه و نظایر آن) به منظور ایمن‌سازی و بهسازی لرزه‌ای ساختمان‌های مسکونی، خدماتی و تولیدی غیردولتی.

۸- شناسایی پدیده‌های جوی و اقلیمی و نحوه پدیدار شدن خطرات و ارزیابی تأثیر و میزان آسیب آنها از طریق تهیه اطلس ملی پدیده‌های طبیعی، ایجاد نظام به‌هم پیوسته ملی پایش و بهبود نظام‌های هشدار سریع و پیش‌آگاهی بلندمدت با استفاده از فناوری‌های پیشرفته.

۹- تنظیم برنامه‌های توسعه ملی به‌گونه‌ای که در همه فعالیت‌های آن در همه سطوح، رویکرد «سازگاری با اقلیم» ملاحظه و نهادینه شود. بنابراین اقدامات ذیل باید انجام گیرد:

- شناسایی شرایط اقلیمی و لحاظ نمودن آن به‌عنوان یکی از محورهای اساسی آمایش

سرزمین.

- تهیه، تدوین و ساماندهی نظام‌های جامع مدیریت بلایای جوی و اقلیمی.

- شناسایی تغییر اقلیم و آثار و پیامدهای آن در پهنه سرزمین و اتخاذ راهکارهای مناسب.

مقررات نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام

۱۵۵- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام به‌موجب تفویض اختیار از سوی

مقام معظم رهبری توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام مطابق این مقررات صورت می‌گیرد.

تبصره - سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌هایی است که از سوی مقام معظم رهبری

به‌موجب بند ۱ از اصل ۱۱۰ قانون اساسی تعیین می‌شود.

۱۵۵-۲- قوانین و مقررات شامل قانون برنامه حسب مورد باید در چارچوب سیاست‌های

کلی مرتبط با آن تنظیم شود، این مقررات در هیچ موردی نباید مغایر سیاست‌های کلی مربوط

باشد.

۱۵۵-۳- بالاترین مقام مسؤول در قوای سه‌گانه، نیروهای مسلح و صداوسیما مسؤول

اجرای سیاست‌های کلی نظام در دستگاه‌های مربوط می‌باشند.

تبصره - شیوه اعمال نظارت در مورد نیروهای مسلح، با تصویب و ابلاغ فرماندهی کل

نیروهای مسلح تعیین خواهد شد.

۴۵۵- به منظور بررسی، ارزیابی، تلفیق و جامع‌نگری موضوعات ارجاعی مجمع در خصوص نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی «کمیسیون نظارت» با ترکیب رییس و دبیر مجمع و دو نماینده از میان اعضای هر یک از کمیسیون‌های موضوعی مجمع تشخیص مصلحت نظام به انتخاب خود کمیسیون‌ها تشکیل می‌شود.

تبصره ۱- رؤسای سه قوه می‌توانند با حق رأی در جلسات کمیسیون نظارت شرکت کنند.
تبصره ۲- کمیسیون نظارت هنگام بررسی گزارش‌های رسیده، از وزیر یا رییس دستگاه ذی‌ربط برای شرکت در جلسات کمیسیون دعوت به عمل می‌آورد.

۵۵۵- دستگاه‌های مندرج در ماده ۳ موظف‌اند گزارش‌های ادواری شامل سالیانه و پنج‌ساله خود را از نحوه اجرای سیاست‌های کلی و میزان تحقق آنها براساس شاخص‌ها و نماگرها تهیه و به مجمع ارسال کنند.

۶۵۵- کلیه گزارش‌ها و موارد ارجاعی به کمیسیون نظارت، ابتدا به کمیسیون یا کمیسیون‌های تخصصی در مجمع ارسال می‌شود، سپس موضوع به همراه اظهارنظر آن کمیسیون یا کمیسیون‌ها در جلسه کمیسیون نظارت مطرح می‌شود.

تبصره ۱- هر یک از کمیسیون‌های تخصصی مجمع در حوزه فعالیت خود، گزارش سالانه‌ای از نحوه اجرا و پیشرفت سیاست‌های کلی تهیه می‌کنند. این گزارش‌ها پس از بررسی و تلفیق در کمیسیون نظارت، برای اظهار نظر به مجمع ارایه می‌شود.

تبصره ۲- پیگیری امور و کارشناسی نظارت، به عهده دبیرخانه مجمع است.

۷۵۵- همزمان با بررسی برنامه‌های پنج‌ساله و اصلاحات بعدی آن در دولت و مجلس شورای اسلامی، کمیسیون نظارت مجمع هم محتوای برنامه را از نظر انطباق و عدم مغایرت با سیاست‌های کلی مصوب بررسی می‌نماید. کمیسیون نظارت مواردی را که مغایر با سیاست‌های کلی می‌بیند، به شورای مجمع گزارش می‌نماید. در صورتی که مجمع هم مغایرت را پذیرفت، نمایندگان مجمع موارد مغایرت را در کمیسیون‌های ذی‌ربط دولت و مجلس مطرح می‌کنند و نهایتاً اگر در مصوبه نهایی مجلس مغایرت باقی ماند، شورای نگهبان مطابق اختیارات و وظایف خویش براساس نظر مجمع تشخیص مصلحت نظام اعمال نظر می‌نماید.

۸۵۵- وظایف کمیسیون نظارت عبارت است از:

- تدوین خط‌مشی‌ها، شاخص‌ها و شیوه‌های اعمال نظارت با همکاری کمیسیون‌های

ذی‌ربط.

- اجرای وظایف مندرج در مواد ۷ و ۹ و سایر موارد ارجاعی.

- تعیین نمایندگان برای حضور در جلسات تنظیم و تصویب برنامه‌های توسعه در دولت و مجلس.

- ارزیابی و سنجش میزان تحقق سیاست‌های کلی و حسن اجرای آنها بر مبنای شاخص‌های مصوب و تلفیق گزارش‌های نظارتی.

- ارائه کلیه گزارش‌ها و تصمیمات از سوی کمیسیون نظارت به شورای مجمع جهت اطلاع و تصویب.

۹۵۵- قوای سه‌گانه، ستاد کل نیروهای مسلح، صداوسیما و دستگاه‌های نظارتی از قبیل دیوان محاسبات، شورای نظارت صداوسیما، سازمان حسابرسی دولتی و کمیسیون اصل نود، دیوان عدالت اداری، سازمان بازرسی کل کشور، نهادها، بانک‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌های دولتی و همچنین نهادهای عمومی موضوع تبصره ذیل ماده ۵ قانون محاسبات عمومی، شهرداری‌ها و کلیه سازمان‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و مؤسسات عمومی غیردولتی با درخواست مجمع از طریق بالاترین مقام هر دستگاه همکاری لازم را در اعمال نظارت موضوع این مقررات به عمل خواهند آورد. در هر حال، تشخیص و اعلام مغایرت یا عدم مغایرت با سیاست‌های کلی بر عهده مجمع خواهد بود.

۱۰۵۵- نتایج بررسی‌های انجام شده در خصوص نحوه رعایت و اجرای سیاست‌های کلی، همراه اقدامات انجام شده به مقام معظم رهبری گزارش می‌شود و شیوه نظارت در مورد نیروهای مسلح با تصویب و ابلاغ فرماندهی کل نیروهای مسلح تعیین خواهد شد.

بند (ج) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

بند(ج) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ج.ا.ا:

با توجه به ضرورت: شتاب گرفتن رشد و توسعه اقتصادی کشور مبتنی بر اجرای عدالت اجتماعی و فقرزدایی در چارچوب چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور.

- تغییر نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه به سیاست‌گذاری و هدایت و نظارت.

- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد و حمایت از آن جهت رقابت

کالاها در بازارهای بین‌المللی.

- آماده‌سازی بنگاه‌های داخلی جهت مواجهه هوشمندانه با قواعد تجارت جهانی در یک فرایند تدریجی و هدفمند.

- توسعه سرمایه انسانی دانش پایه و متخصص.

- توسعه و ارتقاء استانداردهای ملی و انطباق نظام‌های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین‌المللی.

- جهت‌گیری خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری و گسترش مالکیت عمومی و بنا بر پیشنهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام بند (ج) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ج.ا.ا. مطابق بند ۱ اصل ۱۱۰ ابلاغ می‌گردد.

واگذاری ۸۰٪ از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل ۴۴ به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی به شرح ذیل مجاز است:

۱- بنگاه‌های دولتی که در زمینه معادن بزرگ، صنایع بزرگ و صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پایین دستی نفت و گاز) فعال هستند، به استثنای شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز.

۲- بانک‌های دولتی به استثنای بانک مرکزی ج.ا.ا. بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه صادرات.

۳- شرکت‌های بیمه دولتی به استثنای بیمه مرکزی و بیمه ایران.

۴- شرکت‌های هواپیمایی و کشتیرانی به استثنای سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی.

۵- بنگاه‌های تأمین نیرو به استثنای شبکه‌های اصلی انتقال برق.

۶- بنگاه‌های پستی و مخابراتی به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۷- صنایع وابسته به نیروهای مسلح به استثنای تولیدات دفاعی و امنیتی ضروری به تشخیص فرمانده کل قوا.

الزامات واگذاری:

- الف) قیمت گذاری سهام از طریق بازار بورس انجام می‌شود.
- ب) فراخوان عمومی با اطلاع‌رسانی مناسب جهت ترغیب و تشویق عموم به مشارکت و جلوگیری از ایجاد انحصار و رانت اطلاعاتی صورت پذیرد.
- ج) جهت تضمین بازدهی مناسب سهام شرکت‌های مشمول واگذاری اصلاحات لازم در خصوص بازار، قیمت گذاری محصولات و مدیریت مناسب براساس قانون تجارت انجام گردد.
- د) واگذاری سهام شرکت‌های مشمول طرح در قالب شرکت‌های مادر تخصصی و شرکت‌های زیر مجموعه با کارشناسی همه جانبه صورت گیرد.
- ه) به منظور اصلاح مدیریت و افزایش بهره‌وری بنگاه‌های مشمول واگذاری با استفاده از ظرفیت‌های مدیریتی کشور اقدامات لازم جهت جذب مدیران با تجربه، متخصص و کارآمد انجام پذیرد.
- ف) فروش اقساطی حداکثر ۵٪ از سهام شرکت‌های مشمول بند (ج) به مدیران و کارکنان شرکت‌های فوق مجاز است.
- و) با توجه به ابلاغ بند (ج) سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و تغییر وظایف حاکمیتی، دولت موظف است نقش جدید خود در سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت بر اقتصاد ملی را تدوین و اجرا نماید.
- ز) تخصیص درصدی از منابع واگذاری جهت حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته در راستای وظایف حاکمیتی مجاز است.

سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر

- ۱- مبارزه فراگیر و قاطع علیه کلیه فعالیت‌ها و اقدامات غیرقانونی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها از قبیل کشت، تولید، ورود، صدور، نگهداری و عرضه مواد.
- ۲- تقویت، توسعه، تجهیز و استفاده فراگیر از امکانات اطلاعاتی، نظامی، انتظامی و قضایی برای شناسایی و تعقیب و انهدام شبکه‌ها و مقابله با عوامل اصلی داخلی و بین‌المللی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها.

۳- تقویت، تجهیز و توسعه یگان‌ها و مکانیزه کردن سامانه‌های کنترلی و تمرکز اطلاعات به منظور کنترل مرزها و مبادی ورودی کشور و جلوگیری از اقدامات غیرقانونی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها و تقویت ساختار تخصصی مبارزه با مواد مخدر در نیروی انتظامی و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط.

۴- اتخاذ راهکارهای پیشگیرانه در مقابله با تهدیدات و آسیب‌های ناشی از مواد مخدر و روان‌گردان با بهره‌گیری از امکانات دولتی و غیردولتی با تاکید بر تقویت باورهای دینی مردم و اقدامات فرهنگی، هنری، ورزشی، آموزشی و تبلیغاتی در محیط خانواده، کار، آموزش و تربیت و مراکز فرهنگی و عمومی.

۵ - جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر و روان‌گردان و پیش‌سازهای آنها جز در موارد علمی، پزشکی، صنعتی و برنامه‌های مصوب درمان و کاهش آسیب.

۶ - ایجاد و گسترش امکانات عمومی تشخیص، درمان، بازتوانی و اتخاذ تدابیر علمی جامع و فراگیر با هدف:

۱- درمان و بازتوانی مصرف‌کنندگان.

۲- کاهش آسیب‌ها.

۳- جلوگیری از تغییر الگوی مصرف از مواد کم خطر به مواد پرخطر.

۷- اتخاذ تدابیر لازم برای حمایت‌های اجتماعی پس از درمان مبتلایان به مواد مخدر و انواع روان‌گردان در زمینه اشتغال، اوقات فراغت، ارائه خدمات مشاور و پزشکی و حمایت‌های حقوقی و اجتماعی برای افراد بازتوانی شده و خانواده‌های آنها.

۸ - تقویت و ارتقاء دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی مرتبط با مواد مخدر و روان‌گردان در

جهت:

۱- هدفمند کردن مناسبات.

۲- مشارکت فعال در تصمیم‌سازی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات مربوط.

۳- بهره‌برداری از تجارب و امکانات فنی، پشتیبانی و اقتصادی کشورهای دیگر و سازمان‌های بین‌المللی.

۴- فراهم کردن زمینه اقدام مشترک در جلوگیری از ترانزیت مواد مخدر.

۹- اتخاذ تدابیر لازم برای حضور و مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های

پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معنادان.

۱۰- توسعه مطالعات و پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای در امر مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان و پیشگیری و درمان معتادان با تکیه بر دانش روز دنیا و استفاده از ظرفیت‌های علمی و تخصصی ذی‌ربط در کشور.

۱۱- ارتقاء و اصلاح ساختار مدیریت مبارزه با موادمخدر و روان‌گردان به منظور تحقق سیاست‌های کلی نظام و سرعت بخشیدن به فعالیت‌ها و هماهنگی در اتخاذ سیاست‌های عملیاتی و کلیه اقدامات اجرایی و قضایی و حقوقی.

سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، اقتصادی، اجتماعی و

فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

مصوب ۱۳۸۷/۱۰/۲۱ مقام معظم رهبری

- امور فرهنگی:

۱- تکمیل و اجراء طرح مهندسی فرهنگی کشور و تهیه پیوست فرهنگی برای طرح‌های مهم.

۲- زنده و نمایان نگه داشتن اندیشه دینی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمام سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها.

۳- تقویت قانونگرایی، انضباط اجتماعی، وجدان کاری، خودباوری، روحیه کار جمعی، ابتکار، درستکاری، قناعت، پرهیز از اسراف و اهتمام به ارتقاء کیفیت در تولید.

۴- مقابله با جریان‌ات انحرافی در حوزه دین و زدودن خرافات و موهومات.

۵- استفاده بهینه از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای تحقق اهداف فرهنگی نظام.

۶- ایجاد درک مشترک از چشم‌انداز بیست ساله و تقویت باور و عزم ملی برای تحقق آن.

- امور علمی و فناوری

۷- تحول در نظام آموزش عالی و پژوهشی در موارد زیر:

۱-۷- افزایش بودجه تحقیق و پژوهش به سه درصد (۳٪) تولید ناخالص داخلی تا پایان

برنامه پنجم و افزایش ورود دانش‌آموختگان دوره کارشناسی به دوره‌های تحصیلات تکمیلی به بیست درصد (۲۰٪).

۲-۷- دستیابی به جایگاه دوم علمی و فناوری در منطقه و تثبیت آن در برنامه پنجم.

۳-۷- ارتباط مؤثر بین دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی با صنعت و بخش‌های مربوط جامعه.

۴-۷- توانمندسازی بخش غیردولتی برای مشارکت در تولید علم و فناوری.

۵-۷- دستیابی به فناوری‌های پیشرفته موردنیاز.

۸ - تحول در نظام آموزش و پرورش با هدف ارتقاء کیفی آن براساس نیازها و اولویت‌های کشور در سه حوزه دانش، مهارت و تربیت و نیز افزایش سلامت روحی و جسمی دانش‌آموزان.

۹- تحول و ارتقاء علوم انسانی با: تقویت جایگاه و منزلت این علوم، جذب افراد مستعد و با انگیزه، اصلاح و بازنگری در متون و برنامه‌ها و روش‌های آموزشی، ارتقاء کمی و کیفی مراکز و فعالیت‌های پژوهشی و ترویج نظریه‌پردازی، نقد و آزاداندیشی.

۱۰ - گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران علمی و فناوری از طریق: ارتقاء منزلت اجتماعی، ارتقاء سطح علمی و مهارتی، رفع دغدغه خطرپذیری مالی در مراحل پژوهشی و آزمایشی نوآوری‌ها، کمک به تجاری‌سازی دستاوردهای آنان.

۱۱ - تکمیل و اجرای نقشه جامع علمی کشور.

- امور اجتماعی

۱۲- تقویت نهاد خانواده و جایگاه زن در آن و در صحنه‌های اجتماعی و استیفای حقوق شرعی و قانونی بانوان در همه عرصه‌ها و توجه ویژه به نقش سازنده آنان.

۱۳- تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی، فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج، مسکن و آسیب‌های اجتماعی آنان، توجه به مقتضیات دوره جوانی و نیازها و توانایی‌های آنان.

۱۴- اصلاح نظام اداری و قضایی در جهت: افزایش تحرک و کارآیی، بهبود خدمت‌رسانی به مردم، تأمین کرامت و معیشت کارکنان، به کارگیری مدیران و قضات لایق و امین و تأمین شغلی آنان، حذف یا ادغام مدیریت‌های موازی، تأکید بر تمرکززدایی در حوزه‌های اداری و اجرایی، پیشگیری از فساد اداری و مبارزه با آن و تنظیم قوانین مورد نیاز.

۱۵- هویت بخشی به سیمای شهر و روستا، بازآفرینی و روزآمدسازی معماری ایرانی-اسلامی، رعایت معیارهای پیشرفته برای ایمنی بناها و استحکام ساخت و سازها.

۱- تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی.

۱۷- اولویت دادن به اینثارگران انقلاب اسلامی در عرضه منابع مالی و فرصت‌ها و امکانات

و مسئولیت‌های دولتی در صحنه‌های مختلف فرهنگی و اقتصادی.

۱۸- اهتمام به توسعه ورزش و حمایت از گسترش فعالیت‌های گردشگری با تأکید بر سفرهای زیارتی.

۱۹- تأکید بر رویکرد انسان سالم و سلامت همه جانبه با توجه به:

۱۹-۱- یکپارچگی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ارزشیابی، نظارت و تخصیص منابع عمومی.

۱۹-۲- ارتقاء شاخص‌های سلامت هوا، امنیت غذا، محیط و بهداشت جسمی و روحی.

۱۹-۳- کاهش مخاطرات و آلودگی‌های تهدیدکننده سلامت.

۱۹-۴- اصلاح الگوی تغذیه جامعه با بهبود ترکیب و سلامت مواد غذایی.

۱۹-۵- توسعه کمی و کیفی بیمه‌های سلامت و کاهش سهم مردم از هزینه‌های سلامت به سی درصد (۳۰٪) تا پایان برنامه پنجم.

۲۰- ارتقاء امنیت اجتماعی:

۲۰-۱- مبارزه همه‌جانبه با موادمخدر و روانگردان و اهتمام به اجرای سیاست‌های کلی مبارزه با موادمخدر.

۲۰-۲- سامان بخشی مناطق حاشیه‌نشین و پیشگیری و کنترل ناهنجاری‌های عمومی ناشی از آن.

۲۰-۳- استفاده از ابزارهای فرهنگی، آموزشی و رسانه‌ها برای پیشگیری و مقابله با ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی.

- امور اقتصادی

الف) رشد مناسب اقتصادی با تأکید بر:

۲۱- تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی به میزان حداقل هشت درصد (۸٪) نرخ رشد سالیانه تولید ناخالص داخلی با:

۲۱-۱- توسعه سرمایه‌گذاری از طریق کاهش شکاف پس‌انداز- سرمایه‌گذاری با حفظ نسبت پس‌انداز به تولید ناخالص داخلی حداقل در سطح چهار درصد (۴۰٪) و جذب منابع و سرمایه‌های خارجی.

۲۱-۲- ارتقاء سهم بهره‌وری در رشد اقتصادی به یک سوم در پایان برنامه.

۳-۲۱- بهبود فضای کسب و کار کشور با تأکید بر ثبات محیط اقتصاد کلان، فراهم آوردن زیرساخت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حقوقی، علمی و فناوری موردنیاز، کاهش خطرپذیری‌های کلان اقتصادی، ارائه مستمر آمار و اطلاعات به صورت شفاف و منظم به جامعه.

۴-۲۱- تقویت و توسعه نظام استاندارد ملی.

۲-۲۲- تغییر نگاه به نفت و گاز و درآمدهای حاصل از آن، از منبع تأمین بودجه عمومی به «منابع و سرمایه‌های زاینده اقتصادی» و ایجاد صندوق توسعه ملی با تصویب اساسنامه آن در مجلس شورای اسلامی در سال اول برنامه پنجم و برنامه‌ریزی برای استفاده از مزیت نسبی نفت و گاز در زنجیره صنعتی و خدماتی و پایین دستی وابسته به آن با رعایت:

۱-۲۲- واریز سالانه حداقل بیست درصد (۲۰٪) از منابع حاصل از صادرات نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی به صندوق توسعه ملی.

۲-۲۲- ارائه تسهیلات از منابع صندوق توسعه ملی به بخش‌های خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی با هدف تولید و توسعه سرمایه‌گذاری در داخل و خارج کشور با در نظر گرفتن شرایط رقابتی و بازدهی مناسب اقتصادی.

۳-۲۲- قطع وابستگی هزینه‌های جاری دولت به درآمدهای نفت و گاز تا پایان برنامه.

۳-۲۳- اصلاح ساختار نظام بانکی با اجرای کامل و روزآمد قانون بانکداری بدون ربا و نهادینه کردن نظام‌های قرض‌الحسنه، تأمین اعتبارات خرد و اعتبارات لازم برای سرمایه‌گذاری بزرگ.

۴-۲۴- ارتقاء کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارایی، شفافیت و سلامت.

۵-۲۵- تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و الزامات مربوط به هر یک از بندها با تأکید بر:

۱-۲۵- حمایت از شکل‌گیری بازارهای رقابتی.

۲-۲۵- ایجاد ساختارهای مناسب برای ایفای وظایف حاکمیتی (سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت).

۳-۲۵- تنظیم سیاست‌های تشویقی در جهت تبدیل فعالیت‌های غیرمتشکل (نهاد خانوار) به فعالیت‌های واحدهای حقوقی.

- ۴-۲۵- ایجاد بازار رقابتی برای ارائه خدمات بیمه درمانی.
- ۲۶- توجه به ارزش اقتصادی، امنیتی، سیاسی و زیست‌محیطی آب با تسریع در استحصال، عرضه، نگهداری و مصرف آن و مهار آب‌هایی که از کشور خارج می‌شود با اولویت استفاده از منابع آب‌های مشترک.
- ۲۷- سرمایه‌گذاری در استحصال و استخراج گاز و نفت و معادن مشترک با کشورهای همسایه با رعایت سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.
- ۲۸- حفظ ذخایر راهبردی ارزی به مقداری که اطمینان از تأمین نیازهای اساسی کشور در مدت معین (براساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی) حاصل گردد.
- ۲۹- تأکید بر راهبرد توسعه صادرات به ویژه در بخش خدمات با فناوری بالا به نحوی که کسری تراز بازرگانی بدون نفت کاهش یافته و توازن در تجارت خدمات ایجاد گردد.
- ۳۰- گسترش همه‌جانبه همکاری با کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا در تجارت، سرمایه‌گذاری و فناوری.
- ۳۱- ارتقاء و هماهنگی میان اهداف توسعه‌ای: آموزش، بهداشت و اشتغال به طوری که در پایان برنامه پنجم، شاخص توسعه انسانی به سطح کشورهای با توسعه انسانی بالا برسد.
- ۳۲- تبدیل نظام بودجه‌ریزی کشور به بودجه‌ریزی عملیاتی.
- برقراری ارتباط کمی و کیفی میان برنامه پنج‌ساله و بودجه‌های سالیانه با سند چشم‌انداز با رعایت شفافیت و قابلیت نظارت.
- ب) گسترش عدالت اجتماعی با:
- ۳۳- تنظیم همه‌فعالیت‌های مربوط به رشد و توسعه اقتصادی بر پایه عدالت اجتماعی و کاهش فاصله میان درآمدهای طبقات و رفع محرومیت از قشرهای کم درآمد با تأکید بر موارد زیر:
- ۱-۳۴- جبران نابرابری‌های غیرموجه درآمدی از طریق سیاست‌های مالیاتی، اعطای یارانه‌های هدفمند و سازوکارهای بیمه‌ای.
- ۲-۳۴- تکمیل بانک اطلاعات مربوط به اقشار دو دهک پایین درآمدی و به‌هنگام کردن مداوم آن.
- ۳-۳۴- هدفمند کردن یارانه‌ها.
- ۴-۳۴- تأمین برخورداری آحاد جامعه از اطلاعات اقتصادی.

۳۵- اقدامات لازم برای جبران عقب ماندگی‌های حاصل از دوران‌های تاریخی گذشته با تأکید بر:

۱-۳۵- ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان و کشاورزان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی، صنایع روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی.

۲-۳۵- گسترش فعالیت‌های اقتصادی در مناطق مرزی و سواحل جنوبی و جزایر با استفاده از ظرفیت‌های بازرگانی خارجی کشور.

۳-۳۵- کاهش فاصله دو دهک بالا و پایین درآمدی جامعه به طوری که ضریب جینی به حداکثر ۰/۳۵ در پایان برنامه برسد.

۴-۳۵- انجام اقدامات ضروری برای رساندن نرخ بیکاری در کشور به هفت درصد (۷٪) در صدد.

۵-۳۵- تأمین بیمه فراگیر و کارآمد و گسترش کمی و کیفی نظام تأمین اجتماعی و خدمات بیمه درمانی.

۶-۳۵- توسعه نظام‌های پیشگیری از آسیب‌های فردی و اجتماعی.

۷-۳۵- حمایت از اقشار محروم و زنان سرپرست خانوار.

۸-۳۵- توسعه بخش تعاون با هدف توانمندسازی اقشار متوسط و کم درآمد جامعه به نحوی که تا پایان برنامه پنجم سهم تعاون به ۲۵ درصد برسد.

- امور سیاسی، دفاعی و امنیتی

۳۶- تقویت حضور و مشارکت مردم در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی.

۳۷- جهت دهی جریان‌های سیاسی به پایداری به ارزش‌های اسلامی - انقلابی، دفاع از منافع ملی، دشمن‌ستیزی، قانون‌پذیری و اصول اخلاقی.

۳۸- حمایت از آزادی‌های مشروع و صیانت از حقوق اساسی ملت.

۳۹- اعتلاء شأن، موقعیت، اقتدار و نقش جمهوری اسلامی ایران در منطقه و نظام بین‌الملل

به منظور تحکیم امنیت ملی و پیشبرد منافع ملی با تأکید بر:

۱-۳۹- تقویت همکاری‌های دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی با اولویت کشورهای همسایه.

۲-۳۹- تقویت روابط سازنده با کشورهای غیرمتخاصم.

- ۳-۳۹- بهره‌گیری از روابط برای افزایش توان ملی.
- ۴-۳۹- مقابله با افزون‌خواهی و اقدام متجاوزانه در روابط خارجی.
- ۵-۳۹- تلاش برای رهایی منطقه از حضور نظامی بیگانگان.
- ۶-۳۹- حمایت از مسلمانان و ملت‌های مظلوم و مستضعف به ویژه ملت فلسطین.
- ۷-۳۹- تلاش برای همگرایی بیشتر میان کشورهای اسلامی.
- ۸-۳۹- تلاش برای اصلاح ساختار سازمان ملل.
- ۹-۳۹- سازماندهی تلاش مشترک برای ایجاد مناسبات و نظامات جدید اقتصادی، سیاسی و فرهنگی منطقه‌ای و جهانی با هدف تأمین عدالت، صلح و امنیت جهانی.
- ۴۰- حضور فعال و هدفمند در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و تلاش برای ایجاد تحول در رویه‌های موجود براساس ارزش‌های اسلامی.
- ۴۱- ارتقاء نقش مدیریتی ایران در توزیع و (ترانزیت) انرژی، افزایش فرصت‌های صادراتی، جذب سرمایه و فناوری‌های پیشرفته و کمک به استقرار نظام پولی، بانکی و بیمه‌ای مستقل با کمک‌های کشورهای منطقه‌ای و اسلامی و دوست با هدف کاهش وابستگی به سیستم پولی نظام سلطه.
- ۴۲- تقویت تعامل فرهنگی، حقوقی، سیاسی و اقتصادی با جهان به ویژه حوزه تمدن اسلامی - ایرانی.
- ۴۳- تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج خط و زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.
- ۴۴- تحکیم و ارتقاء امنیت پایدار، فراگیر و تضمین‌کننده اهداف و منافع ملی با تأکید بر:
- ۱-۴۴- تقویت نقش مردم و اطلاعات مردمی در پیشگیری از تحرکات ضد امنیتی.
- ۲-۴۴- تقویت و تعامل مؤثر دستگاه‌های اطلاعاتی، انتظامی و قضایی و هماهنگی بین آنها برای تأمین اشراف اطلاعاتی و مقابله با هر نوع اخلاف در امنیت عمومی، اقتصادی و اجتماعی و مقابله با تهدیدهای نرم.
- ۳-۴۴- ایجاد سامانه یکپارچه نرم‌افزاری اطلاعاتی، ارتقاء سطح حفاظت از اطلاعات رایانه‌ای، توسعه علوم و فناوری‌های مرتبط با حفظ امنیت سامانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی به منظور صیانت از فضای تبادل اطلاعات، تقویت فنی برای مقابله با تخلفات در فضاهای رایانه‌ای و صیانت از حریم فردی و عمومی.

۴-۴۴- تقویت زیرساخت‌های انسجام و همبستگی ملی برای پیشگیری و مقابله با عوامل بروز گسست‌های هویتی، اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی.

۴۵- ارتقاء توانمندی‌های دفاعی و قدرت بازدارندگی به منظور دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی، منافع و امنیت ملی و مقابله مؤثر با تهدیدهای خارجی و ایجاد توازن منطقه‌ای با تأکید بر:
 ۱- ۴۵- کسب دانش و فناوری‌های نو و نرم‌افزارهای پیشرفته دفاعی و نوسازی و بازسازی صنایع دفاعی، افزایش ضریب خودکفایی با توسعه تحقیقات و بهره‌مندی از همه ظرفیت‌های صنعتی کشور.

۲- ۴۵- اهتمام به حضور نیروهای مردمی در امنیت و دفاع از کشور و انقلاب با تقویت کمی و کیفی بسیج مستضعفان.

۳- ۴۵- گسترش پدافند غیرعامل.

۴- ۴۵- امنیت پایدار مناطق مرزی و کنترل مؤثر مرزها.

سید علی خامنه‌ای

واژه‌نامه تفصیلی

توضیح

حرف اختصاری «ب» مخفف کلمه «بند»، حرف اختصاری «ت» مخفف کلمه «تبصره» و حرف اختصاری «م» مخفف کلمه «ماده» می باشد.

مثلاً عبارت «جزء ۴/ب ی/م ۸۴» معادل جزء (۴) بند(ی) ماده (۸۴) قانون است.

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
جزء ۴/ب ۲۱۱ دام	آراه	ب ۱۵/م ۷۵، جزء ۳/ب ۱/م ۸۴، ۱۴۰، جزء ۲/ب الف/م ۱۴۰، جزء ۳/ب الف/م ۱۴۰، ب ج/م ۱۴۰، ب هـ/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب با/م ۱۴۳، ب ج/م ۱۹۰، م ۱۹۰، ب ج/م ۱۹۲، ت ۲/م ۱۹۲، د/م ۱۹۳، ب م/م ۱۹۴، ت ۲/م ۱۹۶، ب ر/م ۲۲۴، ب الف/م ۲۲۹	آب
جزء ۴/ب ۲۱۱ دام	آراه حل اختلاف دستگاه‌های	ب ۱۵/م ۷۵، جزء ۳/ب ۱/م ۸۴، ۱۴۰، جزء ۲/ب الف/م ۱۴۰، جزء ۳/ب الف/م ۱۴۰، ب ج/م ۱۴۰، ب هـ/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب با/م ۱۴۳، ب ج/م ۱۹۰، م ۱۹۰، ب ج/م ۱۹۲، ت ۲/م ۱۹۲، د/م ۱۹۳، ب م/م ۱۹۴، ت ۲/م ۱۹۶، ب ر/م ۲۲۴، ب الف/م ۲۲۹	آب استحصالی
م ۱۱۰	اجزایی	ب الف/م ۱۴۲	آب بران
آرد	آزاد اندیشی	ب الف/م ۱۴۱	آب پندان‌ها
آرمن‌ها و میانی اندیشه انقلاب م ۱۹۶	آزادگان	ب ج/م ۱۴۲	آب دریا
اسلامی	آزادی	ب ج/م ۲۱۶	آب‌رسانی
ب هـ/م ۱۵	آزاد اندیشی	ب با/م ۱۴۲، ت ۲/م ۱۹۶	آب زیرزمینی
ب ک/م ۲۰، م ۲۰، ب ۴۴، هـ/م ۲۴، ب و/م ۴۴، ب ز/م ۴۴، ب ک/م ۴۴، ل/م ۴۴، م ۶۰	آزادگان	ب الف/م ۱۴۰، جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب الف/م ۱۴۱	آب کشاورزی
جزء ۴/ب ۲۱۱ ن	آزادی	ب الف/م ۱۴۱	آب و خاک
ب د/م ۱۶، ت ۱/م ۱۷، ت ۳/م ۳۲، ب الف/م ۴۷	آزمایش	م ۷۹، ب الف/م ۱۴۳، ۱۴۸	آب و فاضلاب
ب د/م ۱۶	آزمایشگاه کاربردی	ب با/م ۱۷۵، ب الف/م ۲۲۴	آب‌های آزاد
ب د/م ۱۶، ت ۱/م ۱۷	آزمایشگاه‌ها	جزء ۲/ب الف/م ۱۹۵	آب‌های پراکنده
ت ۳/م ۳۲	آزمایشگاهی	ب ج/م ۱۴۲	آب‌های سطحی
ب و/م ۴۴، ب ز/م ۴۴، ت ۲/م ۵۷	آزمون	جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب ج/م ۱۴۲	آبدادی‌های فاقد شورای اسلامی
ت ۱/ب ۲۰، م ۵۷	آزمون سراسری	ب ج/م ۱۴۰	آبخوان داری
م ۵۷	آزمون عمومی	جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۰	آبخوانداری
م ۶۰	آزمون‌های استخوانی	ب د/م ۱۴۱	آبخور سدهای احداث شده
جزء ۲/ب ز/م ۱۶۳	آسیبایی	ب ج/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۰	آبخیزداری
م ۱۹۸	آسیب‌پذیری	جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب د/م ۱۴۱	آب‌ریز
ب م/م ۴۰	آسیب‌دیدگان	ب ج/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۰	آبزی پروری
ب هـ/م ۱۷۱، ب ج/م ۲۱۶	آسیب‌دیده	ب د/م ۱۴۱	آبزیان
ب س/م ۲۱۱، م ۳۳۰	آسیب‌های اجتماعی	ب ج/م ۱۱۲، جزء ۱/ب الف/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۰، ب ج/م ۱۴۰، م ۱۴۱، ب با/م ۱۴۷، ب ج/م ۱۴۷، و/م ۱۴۸	آبی
ب د/م ۱۴۳	آفات و بیماری‌های گیاهی	جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰	آبیاری
ب ج/م ۲۱۶	آفت‌های فراگیر محصولات	ب هـ/م ۱۴۳	آثار
کشاورزی	کشاورزی	ب ج/م ۱۴۹	آثار برتر علمی، فرهنگی
ب با/م ۱۰، ب الف/م ۱۸۹، ب ج/م ۲۱۶، ۱۸۹	آگاهی	ب و/م ۱۱۲، جزء ۱/ب الف/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۰، ب ج/م ۱۴۰، م ۱۴۰، ب الف/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب د/م ۱۴۱، ب الف/م ۱۴۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۹۵، ط/م ۲۰۱	آثار برتر هنری و ادبی
ب الف/م ۱۸۹	آگاهی‌های عمومی	ب با/م ۱۴۰، ب با/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب د/م ۱۴۱	آثار فرهنگی تاریخی
ت ب د/م ۸۲	آگاهی در روزنامه‌های	ب الف/م ۱۱۱، ب ج/م ۱۱	آثار فرهنگی، هنری و تاریخی
ب با/م ۱۳۳، م ۱۳۸	کثیرالانتشار	م ۷	آثار مفید علمی
م ۱۳۳، ب با/م ۱۹۲، ب ج/م ۱۹۲، ب د/م ۱۹۲	آلاینده	م ۷	آثار و اشیاء تاریخی منقول
ب با/م ۱۹۳	آلودگی	ب الف و هـ/م ۱۱	آدرمه
م ۱۳۳	آلودگی واحدهای بزرگ تولیدی	ب د/م ۱۱	
ت ۲/م ۱۹۲	آلودگی‌های زیست‌محیطی	ب م/م ۱۸	
ب با/م ۱۹۲، ب با/م ۱۹۳	آلودگی هوا	ب د/م ۱۱	
م ۱۹۲	آلوده‌کننده	ب د/م ۱۱	
ب ز/م ۱۴۳، ب الف/م ۱۹۳	الی	ب م/م ۱۸	
م ۲۰۱	آمادگی در برابر تهدیدات	ب د/م ۱۱	
م ۲۰۰	آمادگی رزمی کشور	ب د/م ۱۱	
ت ۲/م ۱۹۶	آمادگی سازمان بسیج سازندگی	م ۲۱۳	

واژه	شماره مجله/بند/تیسره/ماده	واژه	شماره مجله/بند/تیسره/ماده
اخوان	م ۱۷۷	اراضی آبخور سدهای احداث ب/د/م ۱۴۱	
ادارات	ت ۱/۱۳۹، ت ۱/ب ۱/ب ۱/۱۷۸، جزء ۱/ب ۱/ط/م ۲۱۱	شده	
ادارات سازمان بازرسی کل کشور	م ۲۱۱	اراضی پایین دست	ب ج/م ۱۴۱
ادارات کل استانی	ت ۱/ب ۱/ط/م ۲۱۱	اراضی جدید	ب الف/م ۱۴۱
اداره امور داخلی صندوق	ت ۱/ب ۱/م ۱۷۸	اراضی خرد کشاورزی	ب ک/م ۱۹۴
اداره تربیت بدنی	جزء ۱/ب ۱/م ۸۴	اراضی دولتی و ملی	ب ب/م ۱۴۷
اداره کل امور اقتصادی و دارایی	ب ب/م ۲۰	اراضی رهاشده	ب ب/م ۱۷۱
استان	ب ج/م ۱۷۹	اراضی زراعی	ب ب/م ۱/۱۴۱، ب د/م ۱۹۳
اداری	ب ب/م ۱/ب ۱/م ۲۰، ت ۱/ب ۱/م ۲۰، فصل چهارم، جزء ۱/ب ۲/م ۳۶، ب ۱/۱۰، م ۶۸، جزء ۱/ب ۱/م ۸۳، جزء ۱/ب ۱/م ۸۴، جزء ۱/ب ۱/م ۸۴، ب ۱/م ۱۶۱، ب ۱/م ۱۷۴، ت ۱/ب ۱/م ۱۷۸، ت ۱/ب ۱/م ۱۸۴، ب ۱/م ۱۹۶، الف/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ۱/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ۱/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ۱/م ۲۱۱، ل/م ۲۳۰، ب ب/م ۲۲۴، م ۲۳۰	اراضی شهری	م ۱۷۶
اداری و استخدامی	م ۶۳، ب ۱/م ۲۱۱، م ۲۱۹	اراضی فرودگاه	ب الف/م ۱۶۶
ادبی	م ۱۹، ب ۱/م ۱۹	اراضی کشاورزی	ب ج/م ۱۰۴۳، م ۱۷۰
ادبیات بومی	ب ج/م ۱۹	اراضی ملکی	ت اب/ح/م ۲۱۱
ادبیات فارسی	م ۵	اراضی ملی غیر کشاورزی	م ۱۴
ادغام	ب الف/م ۳۲، ب ب/م ۳۸، ت ۱/ب ۱/م ۵۳، ب ۱/م ۵۷، الف/م ۱۰۵، ب ۱/م ۱۰۵، ب ج/م ۱۵۰	اراضی منابع ملی	ت ۱/م ۱۶۳
ادغام دو یا چند دستگاه	ت ۱/م ۵۷	اراضی و املاک	م ۱۳۶، ت اب الف/م ۱۷۱، ب الف/م ۱۷۴
ادغام شرکتها	ب الف/م ۱۰۵	اراضی واقع در کاربری‌های سبزی و کمربند سبز شهرها	ب ج/م ۱۴۷
ادغام شرکتهای تجاری	ب الف/م ۱۰۵	ارتباطات	م ۵، جزء ۱/ب ۱/م ۱۶، جزء ۱/ب الف/م ۱۱۹، الف/م ۴۶، ب ب/م ۴۶، د/م ۴۶، ب ح/م ۴۶، ط/م ۴۶، ب ۳/م ۴۶، ب ب/م ۱۱۲، جزء ۱/ب الف/م ۱۹۷، ب ح/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ح/م ۲۱۱، م ۲۳۱، ت ۲/م ۲۳۱
ادغام و شکل گیری بنگاههای	ب ج/م ۱۵۰	ارتباطات علمی	جزء ۱/ب ۱/م ۱۶، ب ب/م ۱۱۲
بزرگ رقابت پذیری	ب ب/م ۱۰۵	ارتباطی	ب ج/م ۱۰، م ۱/ب ۱/م ۴۶، ط/م ۴۶، جزء ۱/ب ب/م ۱۹۵
ادغامها	جزء ۱/ب ۱/م ۸۴	ارتقاء اعضا هیأت علمی	ب الف/م ۱۶
ادواری	م ۵	ارتقاء بهره وری	ب ب/م ۱۰۱، م ۱۰۱، ب ۱/م ۱۶۶، ب ب/م ۱۵۰، م ۲۲۱
ادبان	ت ۱/ب ۱/م ۳۸، ت ۲/م ۶۲	ارتقاء تحصیلی	ب ب/م ۱۸
انز مقام معظم رهبری	ب ۱/ب ۱/م ۳۸، ت ۲/م ۶۲	ارتقاء سطح شاخص توسعه م	م ۲۴
ارائه دهندگان خدمات بهداشتی،	ب ب/م ۳۸	انسائی	جزء ۱/ب الف/م ۱۹، جزء ۱/ب الف/م ۱۱۹، م ۲۳۰
درمان و تشخیص	ب الف/م ۹۰، ب ب/م ۳۳۱	ارتقاء سلامت	م ۳۱
ارائه دهنده خدمات عمومی	ب الف/م ۳۳۱	ارتقاء شغلی	م ۱۵، ب ب/م ۱۵، ب ب/م ۱۶، ب الف/م ۱۱۹، م ۵۸، م ۱/م ۷۶، م ۱۶۰، ب ب/م ۱۹۴، ب ب/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ۱/م ۲۱۱
ارائه کنندگان خدمات بهداشتی و	ت ۱/م ۳۳	ارتقاء کیفی	م ۱۶۰
درمانی	ب ج/م ۳۳	ارتقاء کیفیت تولید خودرو	ب ب/م ۱۵، ب ب/م ۱۶، م ۵۸، م ۱/م ۷۶، ب ب/م ۱۹۴، ب ب/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ۱/م ۲۱۱
ارائه کنندگان خدمات بهداشتی و	ت ۱/م ۳۳	ارتقاء کیفیت	جزء ۱/ب ۱/م ۸۴
درمانی غیردولتی	ب ج/م ۳۳	ارجاع امر به داور	ب ب/م ۱۹۶
اراضی	ب الف/م ۱۲۶، ب ب/م ۱۴۱، ب ب/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب ب/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۱، ب ب/م ۱۶۳، ب ب/م ۱۶۶، ت ۱/ب الف/م ۱۷۱، ب ب/م ۱۷۱، ب ب/م ۱۷۴، ب ب/م ۱۹۳، ب ب/م ۱۹۴، ب ج/م ۲۱۱	ارجاع دعوی به داور	ب ب/م ۱۹۶
	ب ج/م ۲۱۱	اردوها	جزء ۱/ب ۱/م ۲۲۴، ب ب/م ۲۲۴
		ارذیه‌پشت ماه	م ۱۷۲، ب ج/م ۱/م ۸۱، ب ب/م ۸۴، ب ب/م ۲۰۷
		ارز	

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب ج م ۸۵ م ۱۰۰ ب ۱ م ۲۲۰	اقساط	ب ج م ۳۹	افراد بی سرپرست
ت ۱ م ۱۰۰	اقساط سررسید شده	ت ۵ ب ۱ م ۳۸	افراد بیمه شده
ت ۲ م ۱۰۰	اقساط معوق و سررسید شده	ب ۵ م ۳۹	افراد تحت پوشش سازمان‌ها و نهادهای حمایتی
جزء ۴ ب ۳۸ د ۱ م ۱۹۶	اقتدار	م ۴۴ ب ۱ م ۴۴	افراد تحت تکفل
م ۱۷۶	اقتدار کم درآمد	ب ۵۰ م ۵۰	افراد طرف قرارداد با دستگاه‌های اجرایی
م ۱۲۴	اقتدار متوسط و کم درآمد جامعه	م ۳۰	افراد منتقل شده
م ۹	اقتدار مختلف مردم	ب ۵۰ م ۵۰	افزایش حقوق و مزایای کارکنان
جزء ۱ ب ۱ م ۳۸	اقتدار نیازمند	ب الف م ۵۰	افزایش سالانه ضریب حقوق
جزء ۲ ح ۱ م ۲۱۱	اقتلام اطلاعاتی سند	ت م ۲۶	افزایش سنواری
ب ۱ م ۴۰	اقتلام امدادی	م ۲۱۸	افزایش صرفه اقتصادی
جزء ۲ ب ۱ م ۱۰۴	اقتلام خاص دامی، نباتی	ب ت م ۲۲۴	افزایش مبنای حقوقی
ب و م ۱۴۳ ب الف م ۱۷۴	اقلیم	ت م ۲۰۶	افشاء اطلاعات
ب الف م ۱۷۴	اقلیمی	ب الف م ۱۱ ت ۱ ب ۳ م ۲۰ ب ۲۰ م ۲۸	اقدامت
ب الف م ۱۲۵ جزء ۱ ب الف م ۱۲۵ م ۱۲۶	اکتشاف	جزء ۹ ب ۹ م ۸۴	اقدامه یا دفاع از دعوی
الف م ۱۲۹ ب ۱ م ۱۲۹، ب ۱ م ۱۵۷	اکتشاف اورانیوم	م ۶۴ ج ۱ م ۸۱ ب ۱ م ۸۲ جزء ۸۲ ب ۱ م ۸۲	اقتصاد
جزء ۷ ب ۱ م ۱۳۵	اکتشاف عمومی	ت ۱ م ۱۰۱ ت ۱ ب ۱ م ۱۰۴ ت ۳ ب ۱ م ۱۰۴	اقتصاد کلان
ب الف م ۱۵۷	اکتشاف عمومی	ب ۱ م ۱۰۴ ت ۱ ب الف م ۱۲۵ م ۱۱۰ م ۱۲۴ ب الف م ۱۲۵	اقتصاد ملی
م ۱۲۶	اکتشافی	م ۱۳۳ و م ۱۳۳ ب ۱ م ۱۳۳ ج ۱ م ۱۳۳	اقتصاد، حمل و نقل و محیط
ت ۱ م ۱۴۸	اکولوژیکی	ب ۱ م ۱۳۴ ج ۱ م ۱۴۰ م ۱۵۴ م ۱۵۷ ب الف م ۱۶۳	زیست
ب ۱ م ۳ م ۳ ب ۶ ب الف م ۹، جزء ۱۲ ب الف م ۱۹	اماکن	ب ۱ م ۱۶۳ ب ۱ م ۱۶۳ ت ۲ م ۱۶۳ م ۱۶۵ ت ۲ م ۱۸۳ م ۲۰۴ م ۲۲۰ ب الف م ۲۲۰ ت ۱ م ۲۲۰	اقتصادی - معیشتی
ب ۱ م ۶	اماکن تجاری، اداری و خدماتی	م ۱۱۲	اقتصادات جامعه اسلامی
م ۱۲	اماکن زبارتی	م ۹۹	اقدامات قانونی
ب ۱ م ۳	اماکن عمومی	ب ج م ۸۱	اقدامات عمرانی
م ۶	اماکن مذهبی	م ۱۱۲ م ۱۲۴ م ۱۵۷	اقدامات مؤثر حفاظتی
م ۱۴	اماکن و فضاهای ورزشی	ب ج م ۱۱۲	اقدامات تروریستی
ب الف م ۹ م ۹ جزء ۱۴ ب ۱۲ ب الف م ۱۹ ب ۱ م ۲۲۴	اماکن ورزشی	جزء ۲ ب ۱ م ۱۶۳	اقدامات حفاظتی
م ۵ م ۷ ب ۱ م ۳۰ م ۱۶۶ ب الف م ۱۶۶	امام خمینی(ه)	ت م ۲۰۶ م ۲۲۷ م ۲۳۰	اقدامات غیرحاکمیتی
م ۱۶۶ ب ۱ م ۱۶۶ جزء ۳ ب الف م ۱۹۵ جزء ۳ ب ن ۲۱۱	امتحانات ورودی	ت م ۲۰۳	اقدامات قانونی
ت ۵ ب ۱ م ۲۰	امتیاز	ب ۱ م ۱۰۴	اقدامات غیرحاکمیتی
ت ۱ م ۲۶ م ۴۴ ب الف م ۴۴ ب ۱ م ۲۴۴ ط م ۴۶ ب الف م ۵۰ ت ۵۰ م ۸۰ ب ۱ م ۱۰۴ و م ۱۱۲	امتیازات	ب ۱ م ۱۵۲	اقدامات قانونی
ب و م ۱۷	امتیاز اختراعات	م ۱۹۴ م ۲۰۶ م ۲۲۷ م ۲۳۰	اقدامات و کالاهای آسیب رسان
ب م ۱۸	امتیاز علمی	ت م ۲۰۳	به سلامت
ب الف م ۲۸	امتیاز ویژه	ب ۱ م ۱۰۴	
ب الف م ۱۶	امتیازات پژوهشی اعضای هیأت	ب ۱ م ۲۰۵	
م ۶۰	علمی	جزء ۲ ب الف م ۱۴۰	
م ۱۶۴	امتیازات قانونی	ت م ۱۵۰	
ت ۲ م ۲۶	امتیازاتی	م ۱۰ ب الف م ۱۱ جزء ۷ ب ۷ و م ۱۶ م ۷۳ ت ۱۴۹ م ۱۴۹	
ب ۱ م ۴۰ م ۲/۴۰	امتیازبندی	م ۲۷	
	امداد و نجات		

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۳۳، ط/م ۳۴، ت ۱/م ۱۹۶	بسیجیان	ب هـ/م ۲۱۱	برنامه‌های پیشگیری از وقوع جرم
ت ۱/م ۱۹۶	بسیجیان فاقد پوشش بیمه ای	جزء ۱/ب هـ/م ۱۹	برنامه‌های تلقیحی و فراگیر
م ۳۳	بسیجیان فعال	ب ب/م ۳۹	برنامه‌های توانمندسازی
ب الف/م ۱۲۵	بشکه	جزء ۲/ب هـ/م ۱۹	برنامه‌های جامع اطلاع رسانی
ب ح/م ۱۸	بصیرت افزایی	ب هـ/م ۱۶	برنامه‌های خاص
م ۶	بقاع متبرکه	جزء ۴/ب الف/م ۱۹۵	برنامه‌های دفاعی
م ۱۰۹	بالاصحاب	جزء ۳/ب ب/م ۸۴	برنامه‌های راهبردی
ب الف/م ۹، ب/م ۱۳، ب الف/م ۱۴۵، ت ۲/م ۲۲۰، جزء ۲/ب ی/م ۲۲۴	بالاعوض	ب الف/م ۸۲	برنامه‌های سوم و چهارم
ب زام ۲۰، جزء ۱/ب ب/م ۸۱، ب ب/م ۱۳۳	بلند مدت	م ۱۳۲	برنامه‌های عمرانی
ب ب/م ۸۰	بلوغ	م ۱۸۳	برنامه‌های عملیاتی
ب الف/م ۱۵۷	بلوک بندی محلوده‌ها	ت اب الف/م ۱۷۱	برنامه‌های عمومی و عمرانی
ب ج/م ۱۱۲، جزء ۱/ب و/م ۱۶۳، جزء ۱/ب زام ۱۶۳، م ۱۶۵	بنادر	ب و/م ۱۷۸	برنامه‌های مصوب استانی و شهرستانی
جزء ۱/ب زام ۱۶۳	بنادر خشک		
ب ج/م ۱۱۲، م ۱۶۵	بندری	جزء ۱/ب و/م ۱۶۳	برنامه‌های ملی ایمنی
م ۱۲۸	بتریز سازی	م ۱۳۶	برنامه‌های نظامی دولت
ت ۱/م ۱۹۴	بنگاه جدید	م ۱۴۳	برنج
جزء ۲/ب الف/م ۲۶، م ۶۱	بنگاه داری	جزء ۲/ب ط/م ۸۴	برنده
م ۶۱، ب الف/م ۸۰، ب ب/م ۸۰، م ۹۴، ب الف/م ۱۰۴، ت ۱/م ۱۳۳، م ۱۳۴، ب ب/م ۱۴۲، ج/م ۱۵۰	بنگاه‌ها	ت ۴/د/م ۸۴	بروات
جزء ۱/ب ط/م ۸۴، جزء ۲/ب ۴/م ۸۴	بنگاه‌های اقتصادی	ب هـ/م ۱۴۳	برون سپاری فعالیت‌های غیرحاکمیتی
ب ب/م ۸۰، ب ج/م ۱۵۰	بنگاه‌های بزرگ رقابت پذیر	ب زام ۱۷۴	برون سپاری وظایف قابل واکناری
ب الف/م ۸۰	بنگاه‌های کوچک، متوسط		
ب الف/م ۱۹۴، ب ب/م ۲۲۴	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی	جزء ۲/ب ج/م ۴۶	برونسپاری
ب ج/م ۱۸	بنیاد ملی نخبگان	جزء ۴/ب الف/م ۱۹۹، جزء ۶/ب الف/م ۱۹۹، الف/م ۴۷، م ۱۵۳	بسترسازی
ب ب/م ۴۴، ب ی/م ۴۴	بنیادشهادت	ت ۱/م ۲۱۷، م ۲۲۳	بسته اجرایی
م ۴۳، م ۲۳۰	بنیان خانواده	ب هـ/م ۳	بسته بندی کالاهای غیرصادراتی
م ۲۰۱، ب الف/م ۲۰۱	بنیه دفاعی	ت ۵/ب ب/م ۳۸	بسته بیمه پایه سلامت
م ۱۵۶	یونادین	م ۲۱۷	بسته‌ها
ب الف/م ۱۷۸	بودجه استان‌ها	م ۲۱۷	بسته‌های اجرایی برنامه
ت ۲/ب ب/م ۲۰	بودجه تفصیلی	ب الف/م ۹، م ۲۳، ب ط/م ۲۴، ب الف/م ۱۹۶، ب ب/م ۱۹۶، ب د/م ۱۹۶، ب ح/م ۱۹۶، ب ط/م ۱۹۶، ت ۱/م ۱۹۶، م ۲/م ۱۹۶، ت ۲/م ۲۰۳	بسیج
ب د/م ۲۱۶	بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه ای	ب ج/م ۱۹۶	بسیج اساتید، دانشجو و طلبه
جزء ۱/ب الف/م ۲۰، م ۲۱۹	بودجه ریزی	جزء ۷/ب الف/م ۱۷۸	بسیج استان
م ۲۹، جزء ۳/ب ب/م ۸۱، جزء ۳/ب ب/م ۸۴، ب ب/م ۱۱۹، ت ۱/م ۱۴۳، ت ۱/م ۱۶۳، ب الف/م ۱۷۹، ب ب/م ۱۷۹، ب د/م ۲۱۴، ب الف/م ۲۱۵، ج/م ۲۱۶، جزء ۳/ب ب/م ۲۲۴	بودجه سالانه	ت ۲/م ۱۹۶	بسیج سازندگی
ب الف/م ۱۷۹	بودجه سالانه استانی	م ۱۹۶	بسیج مستضعفان
ت ۶/ب ج/م ۸۴	بودجه ستاد صندوق	ت ۱/م ۱۹۶، ب هـ/م ۲۱۱	بسیج مستضعفین
م ۶۶	بودجه سنوات قبل کشور	م ۳۳، ب ط/م ۴۴، ب الف/م ۱۹۶، ب د/م ۱۹۶، و/م ۱۹۶، ت ۱/م ۱۹۶، ت ۲/م ۱۹۶، ب الف/م ۱۹۶، و/م ۱۹۶	بسیجی

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
۳۸		جزء ۳ اب ن ۱/۲۱۱	بی بضاعت
ب د ام ۳۲	ییمه پایه درمان	ت ۳/۲	بی حجایی
ب هـ ام ۱۸ ت ۵ اب ب ام ۳۸ ج ام ۳۸ ب د ام ۲۸	ییمه پایه سلامت	ب ج ام ۳۹	بی سرپرست
ب هـ ام ۱۸	ییمه تأمین اجتماعی	ب ز ام ۱۲۸ ت ۲/۱۹۶	بیابان زدایی
ب ب ام ۳۲۷ م ۱۱۳ اب الف ام ۱۱۵	ییمه تجاری	جزء ۱ اب ب ام ۱/۱ اب الف ام ۸۲ ب اب ۸۲ ج جزء ۲/۲	بیع متقابل
ب هـ ام ۲۲۸ ت ۵ اب ب ام ۳۸	ییمه تکمیلی	ب ب ام ۷۳	بیکارن
ب هـ ام ۲۸	ییمه تکمیلی بازنشستگی	ب د ام ۵۰ ب ب ام ۱۷۳ ج ام ۸۰ ب د ام ۲۳۴	بیکاری
ب ط ام ۱۴۳	ییمه تولیدات بخش کشاورزی	ب ج ام ۲۱۰	بیگانگان
ب س ام ۱۹۴	ییمه روستایی	م ۱۰۰ ب ب ام ۲۰۶	بیگانه
ب ب ام ۳۵ ب ب ام ۳۸ ت ۲ اب ب ام ۳۸	ییمه سلامت	ب الف ام ۱۴۱	بیلان
۳ اب ب ام ۳۸ ت ۴ اب ب ام ۳۸ ت ۵ اب ب ام ۳۸		ب ب ام ۳۴	بیماران خاص و صعب‌العلاج
۳۸ جزء ۴ اب ب د ام ۳۸ ت اب د ام ۲۸ ب هـ ام ۳۸		ب ج ام ۲۱۶	بیماری‌های همه‌گیر انسانی و دامی
ب ب ام ۲۷ ب ب ام ۱۱۵	ییمه شخص ثالث	ب د ام ۶ ت ۲ اب ب ام ۳۸	بیمارستان‌ها
ب الف ام ۲۸ ب ب ام ۲۸ ب هـ ام ۲۸ م ۳۱ ب د ام ۵۰	ییمه شدگان	ب د ام ۳۲	بیمارستان‌های آموزشی و تمام ب د ام ۳۲
ب هـ ام ۲۸ م ۲۰ م ۳۱ ت ۵ اب ب ام ۳۸	ییمه شده	م ۱۴۹	وقتی جغرافیایی هیأت‌های علمی
م ۳۳	ییمه عمر و حوادث	ب ج ام ۳۲	بیمارستان‌های بخش خصوصی و خیریه
ب ب ام ۱۶۸	ییمه کیفیت ساختمان	ب د ام ۲۸	بیماری‌های احتمالی
ب د ام ۲۸ ب ب ام ۲۷ ج ام ۳۸ م ۷۲ م ۱۱۶	ییمه مرکزی (ایران)	ت ۱/۱۴۹	بیماری‌های دامی
ب ج ام ۳۸	ییمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران	ب د ام ۱۲۳	بیماری‌های گیاهی
ب د ام ۲۸ ب ب ام ۱۶۸	ییمه نامه	ب ج ام ۲۱۶	بیماری‌های همه‌گیر انسانی و دامی
ب د ام ۳۲ ت ۴ اب ب ام ۳۸ ت ۵ اب ب ام ۳۸	ییمه‌های اجتماعی	ب ب ام ۲۶ م ۲۷ ب الف ام ۲۸ م ۳۱ م ۳۳	ییمه
ب ج ام ۵۰ م ۱۱۶	ییمه‌های اجتماعی پایه	۳۸ ت ۳ اب ب ام ۳۸ ت ۳ اب ب ام ۳۸	
ب ب ام ۲۶ م ۲۷ ب الف ام ۲۸	ییمه‌های تجاری	۳۸ جزء ۱ اب د ام ۳۸ جزء ۲ اب د ام ۳۸ جزء ۴ اب د ام ۳۸ ب هـ ام ۲۸ م ۴۵ ب ج ام ۵۰ م ۶۶	
م ۲۷	ییمه‌های تکمیلی	۲۷ م ۲ ب و ام ۸۰ ب ب ام ۱۱۵ ب ط ام ۱۴۳	
ت ۵ اب ب ام ۳۸	ییمه‌های درمان	۱۴۳ ب ب ام ۱۶۸ ج ام ۱۶۸ ب س ام ۱۹۴ م ۲۲۸	
ب د ام ۳۲	ییمه‌های درمانی	ب د ام ۱۱	ییمه آثار فرهنگی، هنری
م ۲۷	ییمه‌های درمانی پایه	م ۱۱۴	ییمه انکای اجباری
م ۱۱۶	ییمه‌های دستگاه‌های اجرایی	ب ج ام ۳۸	ییمه اجباری
م ۳۸	ییمه‌های سلامت	ب ج ام ۳۹	ییمه اجتماعی زنان سرپرست خانوار
م ۲۷	ییمه‌های مکمل بازنشستگی و درمان	جزء ۱ اب الف ام ۱۲۶ جزء ۳ اب الف ام ۲۶ ب ب ام ۲۸	ییمه‌های
ب ب ام ۳۸	ییمه همگانی و اجباری پایه ب الف ام ۳۸	۲۸ م ۳۱ ب ب ام ۳۵ م ۳۴ م ۴۵	
	سلامت	۱۷۱ م ۱۷۲ ت ۱/۱ جزء ۴ اب ی ام ۸۴ م ۹۳	
	بین الملل	۱۱۶ ب الف ام ۱۶۶ ت ۱۶ جزء ۱۹۶ جزء ۲ اب د ام ۲۱۱	
م ۵ جزء ۳ اب ب ام ۱۶ جزء ۱۶ اب و ام ۱۶ جزء ۸ اب و ام ۱۶ ج ام ۱۷ ط ام ۱۸ ل ام ۱۸		ب د ام ۵۰ ب ب ام ۷۳	ییمه بیکاری
۱۸ م ۱۸ جزء ۱۶ اب الف ام ۲۵ ب ۲۶ الف ام ۲۶ م ۳ جزء ۴ اب ب الف ام ۸۱ ج ام ۸۲		ب هـ ام ۱۸ ب د ام ۳۲ ت ۱ م ۳۲ ت ۵ اب ب ام ۳۸ ج ام ۳۸	ییمه پایه
۸۲ ت اب د ام ۸۲ ب الف ام ۸۳ جزء ۲ اب د ام ۸۴ جزء ۱۲ اب د ام ۸۴ جزء ۵ اب ج ام ۸۴ ج ام ۸۴			

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب ب ام ۱۲۹ ب ام ب ام ۱۵۸	پروانه بهره برداری	ب د ام ۱۲۹ ب د ام ۱۵۰ م ۱۵۶	پتروشیمی
ب ب ام ۱۵۸	پروانه بهره برداری برای	ب الف ام ۱۰۱	پخش کالا
ب ج ام ۱۵۸	واحدهای صنعتی	ب الف ام ۱۹۸ م ۱۹۹ ب ک ام	پدافند غیرعامل
ب ب ام ۱۹۱	پروانه تأسیس	۲۰۱ ب الف ام ۲۱۵	پدافند هوایی
ب د ام ۳۹ ب الف ام ۱۷۴	پروانه حمل اسلحه شکاری	ب الف ام ۱۹۵ ب ام ۲۰۱	پدافند هوایی حضرت خاتم
ب ب ام ۱۰۱	پروانه ساختمانی	ب الف ام ۱۹۵	الانثیاء (ص)
ب ط ام ۴۶ ب الف ام ۱۴۱ ب الف ام ۱۶۸ ب ام ۱۹۱	پروانه کسب	م ۴۴	پدر
ب الف ام ۱۶۸ ب ب ام ۱۶۸	پروانه‌های ساختمانی	م ۷	پدید آورندگان آثار برتر علمی، م
ب الف ام ۱۴۱	پروانه‌های موجود آب	ب ط ام ۲۰	فرهنگی، هنری و ادبی
ب ج ام ۱۴۹	پروتئین حیوانی	ت ۲۰ ب ام ک ام	پذیرش دانشجو
ب ب ام ۱۲	پروژی	م ۲۰ ب ط ام	پذیرش دانشجوی خارجی
ب ب ام ۸۲ م ۱۲۷ ب و ام ۱۵۰ م ۱۶۴ ب الف ام ۱۹۲ ب ج ام ۱۹۷ ب الف ام ۲۱۴ ب ج ام ۲۱۵	پروژه	ب الف ام ۱۶۶	پذیرفته شدگان دوره‌های ب ب ام ۱۶
ت ام ۲۱۷	پروژه به هم پیوسته	ب الف ام ۴۷ جزء ۲ ب الف ام ۱۹۷	تحصیلات تکمیلی
ب الف ام ۱۹۲	پروژه‌های بزرگ تولیدی، خدماتی و عمرانی	ب ج ام ۱۳۵	پرتاب
ب ج ام ۱۹۷	پروژه‌های تحقیقاتی	ب ج ام ۱۳۵	پرتوزا
ب الف ام ۸۳	پروژه‌های زیربنایی	ب ج ام ۱۳۵	پرتوکاری
ب الف ام ۸۳	پروژه‌های زیربنایی توسعه‌ای دولتی	ت ام ۱۳۶	پرتوکاری و اشعه
ب ج ام ۱۴۰	پروژه‌های سازمائی و غیرسازمائی	ب ج ام ۱۳۶	پروتوی
ب الف ام ۱۴۷ ت ۱۴۷ م ۱۹۶	پروژه‌های عمرانی	ب ج ام ۱۳۵	پرداخت بدهی‌ها و تعهدات
م ۱۵۵	پروژه‌های فنی و عمرانی	ب ج ام ۱۳۵	پرداخت حق سرانه بیمه تکمیلی
ب ب ام ۴۷	پروژه‌های ماهواره‌ای ملی	ب ج ام ۱۳۶	پرداخت خارج از مقررات فصل
ب ب ام ۱۹۹	پروژه‌های موضوع پدافند	ب ج ام ۵۰	دهم قانون مدیریت خدمات
ت ام ۲۲	پروژه‌های نیمه تمام	ت ۵ ب ام ۳۸	کشوری
ب ج ام ۲۱۱ ب ج ام ۲۱۱	پروژه‌هایی که ماهیت استانی داشته و یا در چند شهرستان قرار می‌گیرند	ت ۵ ب ام ۳۸	پرداخت مازاد بر تعرفه
ب الف ام ۳۵ ب ام ۳۱۱	پرونده الکترونیکی	م ۱۳۶	پرداخت تقدی
ب ج ام ۲۱۱ ب ج ام ۲۱۱	پرونده‌ها	ب ج ام ۱۳۶	پرداخت‌ها
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پرونده‌های اجرایی	ب ج ام ۱۳۶	پرداخت‌های ارزی
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پرونده‌های حقوقی	ب ج ام ۱۳۶	پردازش
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پرونده‌های قضایی	ب ج ام ۱۳۶	پرستاری
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پرونده‌های مرتبط با اسناد	ب ج ام ۱۳۶	پرستنی
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پرونده‌های مهم و ملی	ب ج ام ۱۳۶	پرواز
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱	پژشک خانواده	ب ج ام ۱۳۶	پروازها و فرودگاهها
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱		ب ج ام ۱۳۶	پروازهای عبوری
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱		ب ج ام ۱۳۶	پروازی
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱		ب ج ام ۱۳۶	پروانه
ب ج ام ۳۱۱ ب ج ام ۳۱۱		ب ج ام ۱۳۶	پروانه اکتشاف

شماره مجله / بند / تبصره / ماده

واژه

ت ۲/ ۲۲۲ تب الف ام ۳۶	پزشکان
م ۱۵ تب ام ۱۵ و ام ۱۶ ج ۱۸ جزء ۱۸ تب ۳/ ۳	پزشکی
الف ام ۲۰ تب ام ۲۰ ز ام ۲۰ تب ی ام ۲۰ تب ۲	
ا ۱ تب ک ام ۲۰ تب ۲ تب ک ام ۲۰ تب الف ام ۲۳	
ب ام ۳۳ ج ام ۳۳ تب دام ۳۳ تب ۱/ ۳۳ تب ۲	
ب ام ۳۳ تب ام ۳۳ ج ام ۳۳ تب دام ۳۳ تب ۱/ ۳۳ تب ۲	
هـ ام ۳۳ تب و ام ۳۳ تب الف ام ۳۵ تب الف ام ۳۶	
تب ۲ تب ام ۳۷ تب الف ام ۳۷ تب ام ۳۷ تب ام ۳۸	
ز ام ۳۸ تب ام ۳۸ ج ام ۳۸ تب ز ام ۳۴ تب م ام ۳۴	
تب ۲ تب ۶۲ جزء ۲ تب م ام ۲۲۳ جزء ۳ تب م ام ۲۲۴	
تب ۲ تب ۲۱۱ جزء ۱ تب ۲ تب ۲۱۱ جزء ۱ تب ۲	پزشکی قانونی
ط ام ۲۱۱ تب س/ ام ۲۱۱	
۷ م	پژوهش‌ها
۸ م	پژوهش‌های بنیادین کاربردی
ب الف ام ۱۷	پژوهش‌های تقاضا محور
ب الف ام ۱۶۹ جزء ۳ تب ۳ تب ل ام ۲۲۴	پژوهش‌های کاربردی
ب دام ۱۶ تب هـ ام ۲۱۵	پژوهشگران
م ۱ تب ج ام ۱۵ تب ام ۱۵ تب الف ام ۱۶ ج ام ۱۶	پژوهشی
تب دام ۱۶ جزء ۱ تب ۳ تب ام ۱۶ جزء ۴ تب ۴ تب ام ۱۶	
تب ۵ تب ام ۱۶ تب الف ام ۱۷ تب ۱ تب ۱۷ تب ۱۷ تب ۲	
تب ۲ تب ۱۷ تب ۱۷ تب ام ۱۷ تب ام ۱۸ تب ل ام ۱۸ جزء ۱	
تب ۲ تب الف ام ۲۰ جزء ۲ تب الف ام ۲۰ تب ام ۲۰ تب ۲	
تب ۲ تب ۲۰ تب ام ۲۰ تب ج ام ۲۰ تب ام ۲۰ تب ۲	
تب ۲ تب ۲۰ تب ام ۲۰ تب ج ام ۲۰ تب ۲ تب ۱۹۶ جزء ۱	
تب م ام ۲۲۴ جزء ۲ تب م ام ۲۲۴ تب ۲ تب ۲۲۴	
ب الف ام ۶۸ تب ام ۲۲۴	
ب تب ام ۲۳۴	پس انداز
ب دام ۱۴ تب الف ام ۱۴۲	پس انداز ملی
ب الف ام ۱۴۲	پساب
ت ام ۱۲۰	پساب تصفیه شده
ب تب ام ۲۱۱	پست الکترونیکی
ب هـ ام ۵۰ تب الف ام ۱۲۹ تب هـ ام ۲۲۴	پست‌های بالاتصدی
جزه ۲ تب ج ام ۴۶	پست‌های سازمانی
ب تب ام ۱۵	پستی
ب الف ام ۱۹۳	پسران
ب دام ۱۳۵ تب الف ام ۱۹۳	پسماند شهری
جزه ۳ تب الف ام ۲۰ تب ۲ تب ی ام ۴۴ جزء ۱ تب ۱ تب ۱۶۳ تب ام ۱۸۲ تب الف ام ۱۹۵ تب ۱ تب الف ام ۱۹۵ تب ام ۱۹۶ تب الف ام ۱۹۶ ج ام ۱۹۶	پستیبانی
تب ۱ تب هـ ام ۱۹۶ تب ج ام ۱۹۶ تب ط ام ۱۹۶ تب ج ام ۱۹۷ تب ۲۰۰ تب ۲۰۰ تب ک ام ۲۰۱ تب ۲۰۲ تب د ام ۲۱۵ تب ۲۲۸ تب ۲/ ۲۳۱	
جزه ۳ تب الف ام ۲۰	
ب و ام ۸۰	پشتیبانی ویژه
جزه ۱ تب ام ۱۶۳ تب الف ام ۲۰۸ تب الف ام ۲۱۱	پلکانی
ب الف ام ۲۱۱	پلیس
	پلیس قضایی

شماره مجله / بند / تبصره / ماده

واژه

۳۱ م	پنج سال آخر خدمت
۷۰ م	پنجره واحد
۷۰ م	پنجره‌های واحد
جزه ۱ تب الف ام ۲۰۹	پوچ گرابی
ب تب ام ۲۴ تب ۱ تب ۱۹۶	پوشش بیمه ای
ب تب ام ۳۴	پوشش دارو
۳۸ م	پوشش فراگیر و عادلانه خدمات
	سلامت
پوشش کامل راداری، ناوبری و د/ ام ۱۶۱	
	فرکانسی
۵۵ م	پوششی و شهری
جزه ۱ تب الف ام ۱۲۶ تب ج ام ۸۲ جزء ۲ تب د/ ام ۸۴ جزء ۵ تب ج ام ۸۴ جزء ۴ تب ط ام ۸۴ جزء ۶ تب ی ام ۸۴ تب ۲ تب ۸۸ تب الف ام ۹۰ تب ۲ تب ۹۲ تب ۲ تب ۹۶ تب ۳ تب ۹۶ تب ام ۹۶ تب ج ام ۹۷ تب الف ام ۱۲۴	
ب تب ج ام ۸۲ تب ۲ تب ۸۹ تب ۲ تب ۸۹ تب ۹۴ تب ۹۶ تب ۹۷ تب ف ام ۲۲۴	پول و اعتبار
جزه ۲ تب دام ۸۴ جزء ۵ تب ج ام ۸۴ جزء ۴ تب ۴ تب ام ۸۴ جزء ۶ تب ی ام ۸۴ تب ۲ تب ۸۹ تب الف ام ۹۰ تب ۲ تب ۹۶ تب ۱ تب ۹۶ تب ۳ تب ۹۶ تب ج ام ۹۷ تب الف ام ۱۲۴	پولی
ت ۲ تب ۸۸	پولی بانکی
ب الف ام ۲۶	پهنای بلند اینترنت بین الملل
۵ م	پیروان ادیان
ب الف ام ۲۰۷	پیش سازها
جزه ۱ تب دام ۱۶۸	پیش نشانگرهای زلزله
جزه ۵ تب هـ ام ۸۴	پیش نویس
جزه ۲ تب ج ام ۴۶	پیشخوان
جزه ۳ تب الف ام ۱۹	پیشرفت تحصیلی
ب الف ام ۹ تب ام ۲۱۵	پیشرفت فیزیکی
م ۲۱۳	پیشرفت کشور
ب الف ام ۱۹۶ جزء ۳ تب ام ۱۶ جزء ۱ تب ۸ تب ام ۱۶ تب ام ۱۷ جزء ۳ تب ۳ تب ام ۱۹۵ تب الف ام ۲۰۸	پیشرفته
ب تب ام ۲۱۶	
ب تب ام ۱۰۵	پیشروی آب دریا
ب تب ام ۲۱۱	پیشگیری از ایجاد تمرکز
ب تب ام ۲۱۱	پیشگیری از وقوع جرم
ب تب ام ۳۷	پیشگیری و کاهش جرایم
ت ۱ تب ام ۸۹	پیشگیری و مقابله با بیماری‌ها
تب ۱ تب ۷۵ تب ۷۶	پیشنهاد رییس کل بانک مرکزی
تب ۷۵ م	پیشنهادها
تب ۲ تب ۲۲ تب دام ۵۰ تب ۵۱ تب ۵۷ تب ۷ تب ۵۷ تب الف ام ۶۵ تب ۶ تب ج ام ۶۵	پیشنهادها و راهکارهای اجرایی
	یمنی

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
	منقول و غیرمنقول	ب ب/م ۳۳	پیوست سلامت
ب ط/م ۱۸	تبدیل علم به ثروت	م ۲	پیوست فرهنگی
ت ۲/م ۵۷	تبدیل وضعیت پیمانی به رسمی	ب ص/م ۲۲۴	پیوست قوانین بودجه سنواتی
ب ز/م ۴۴	تبدیل وضعیت کارکنان غیر		ت
	هیأت علمی	ب ز/م ۲۱۰	ترازیت (انرژی)
م ۱۴۴، ب ب/م ۱۴۵، جزء ۳/ب ح/م ۲۱۱	تبدیلی	ب ه/م ۱۳۳	ترازیت (برق)
ب ج/م ۲۰	تیرعات	ت ا/م ۳	تاریخ هجری شمسی
ب ج/م ۵۵۰، ۱۸۰	تبعیض	ب الف/م ۱۱۱، ب د/م ۱۱، ه/م ۱۱، جزء ۳/ب	تاریخی
م ۴	تبلیغ و ترویج	ح/م ۲۱۱	تاریخی منقول
جزء ۳/ب الف/م ۲۰۹	تبلیغی	ب د/م ۱۱	تأسیسات
ب ج/م ۱۵	تجارب علمی و عملی	م ۵۶، ت ۲، م ۷۱، ب ۱۳۶، د/م ۱۴۰، ج/م ۱۶۳، ک/م ۲۰۱، ت ۲، ب ۲۳۴	تأسیسات جمع آوری فاضلاب
م ۴۸، ب ج/م ۴۸، ب الف/م ۸۰، ج/م ۱۰۴، و/م ۱۰۴، ا/م ۱۰۶، ت ۲/م ۱۰۷، ز/م ۱۶۳، ن/م ۱۹۴	تجارت	ب د/م ۱۴۰	تصفیه و دفع بهداشتی پساب
م ۴۸، ب ج/م ۴۸، ب الف/م ۸۰	تجارت الکترونیک	م ۲۰۲	تأسیسات حساس و حیاتی
ب ن/م ۱۹۴	تجارت الکترونیک فرش	م ۵۶، ر/م ۲۲۴	تأسیسات دولتی و عمومی
ب ج/م ۱۰۴	تجارت بین الملل	ب ک/م ۲۰۱	تأسیسات زیربنایی
ب و/م ۱۰۴	تجارت جهانی	م ۱۳۶	تأسیسات هسته ای
ب ج/م ۸۱	تجارت خارجی	ب الف/م ۱۹۳، ج/م ۱۹۳، د/م ۱۹۳	تالابها
ب ب/م ۶، ب د/م ۶، ب ز/م ۱۸، ب ب/م ۳۷، ا/م ۵، ب ب/م ۳۸، ب الف/م ۳۹، م ۶۹، ب ج/م ۸۲، ت ۳/م ۱۰۲، و/م ۱۰۴، ب الف/م ۱۰۵، ۱۰۷، ا/م ۱۰۷، ت ۳/م ۱۰۷، ب الف/م ۱۱۰، ب ج/م ۱۱۲، د/م ۱۱۲، ه/م ۱۱۲، و/م ۱۱۲، ز/م ۱۱۲، ا/م ۱۱۲، ب الف/م ۱۱۵، ۱۲۶، ج/م ۱۵۰، ب ب/م ۱۵۹، ب الف/م ۱۶۶، ا/م ۱۶۶، الف/م ۱۷۴	تجاری	ب الف/م ۱۹۳، ج/م ۱۹۳	تالابهای داخلی
ب ب/م ۱۷، ب ز/م ۱۸	تجاری سازی	ب د/م ۱۹۳	تالابهای کشور
ب ب/م ۱۷	تجاری سازی دانش و فناوری	م ۱۶۴	تأمین (EPCF)
ب و/م ۱۰۴	تجاری کشور	ب ه/م ۱۸، ب ب/م ۲۷، ج/م ۲۸، و/م ۲۸، ت ۲/م ۳۲، ب ب/م ۳۵، ب الف/م ۳۷، ت ۲/ب ب/م ۳۸، ا/ب ۴/م ۳۸، جزء ۳/ب د/م ۳۸، ز/م ۳۸، م ۴۲، ت ۵۹، م ۶۲، ۷۳، جزء ۲/ب د/م ۲۱۱، م ۲۲۸، ۳۳۰	تأمین اجتماعی
جزء ا/ب ک/م ۲۱۱	تجدید وقت رسیدگی	ب ه/م ۲۳۴	تأمین اجتماعی فراگیر
ب د/م ۸۴، ت ۲/م ۸۸	تجربه	م ۳۳	تأمین اجتماعی نیروهای مسلح
ب ز/م ۹۹	تجربی	ب ب/م ۷۳	تأمین اجتماعی و شغلی کارگران
م ۶۲	تجمع مجوزها	ب الف/م ۸۳، ب د/م ۲۱۴، ب ه/م ۲۱۵، ب الف/م ۲۲۰، ت ۲/م ۲۲۰	تأمین مالی
ب ک/م ۱۹۴	تجمع مدیریت اراضی خرد	ب ب/م ۹۷	تأمین مالی اسلامی بانکهای کشور
	کشاورزی	تأمین منابع مالی، ساخت، بهره	تأمین مالی
ب الف/م ۱۹۷	تجهیز و توسعه دفتری	ب ب/م ۲۱۴	تأمین مالی، ساخت، بهره
ب ج/م ۱۴۱، ب الف/م ۱۴۳	تجهیز و توسعه دفتری	جزء ۳/ب و/م ۱۶	برداری و واگذاری
ت ا/م ۱۷، ت ۲/م ۱۷، ت ۳/م ۲۲، ا/ب ۴/ب/م ۳۸، ت ا/م ۱۳۴، ب ۱۳۹، ه/م ۱۵۰، ب ۱۹۰، الف/م ۲۰۱، ت ۲۰۳/م ۲۰۳، ب الف/م ۲۰۸، جزء ۱/ب ز/م ۲۱۱، ت ۱/م ۲۳۱	تجهیزات	ب الف/م ۲۳۱، م ۱۲۰، م ۱۲۱، م ۲۳۱	تبادل استاد و دانشجو
ب ا/م ۴۰	تجهیزات ارتباطی و مخابراتی	الف/م ۲۳۱	تبادل اطلاعات
تجهیزات امداد و نجات اعم از	تجهیزات ارتباطی و مخابراتی	ب ب/م ۴۹	تبادل اطلاعات الکترونیکی
زمینی، هوایی، دریایی	تجهیزات ارتباطی و مخابراتی	م ۷۵	تبادل نظر دولت و بخش های خصوصی و تعاونی
	تجهیزات امداد و نجات اعم از	ت ۲/ب ط/م ۸۴	تبدیل ارز به ریال
	تجهیزات امداد و نجات اعم از	ت ۱/م ۲۲۰	تبدیل به احسن نمودن اموال

واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده
تجهیزات انرژی بر وارداتی	ت ۱/۱۳۴	کشور	
تجهیزات پژوهشی و تحقیقاتی	ت ۱/۱۷	تحويل حجمی آب	ب الفام ۱۴۱
تجهیزات پیشرفته	ب الفام ۲۰۸	تحويل منابعی کالاهای	ب و ام ۹۹
تجهیزات نیروگاه‌های بادی و	۱۳۹	تخریب زیست محیطی	ب ب ام ۱۹۲
خورشیدی		تخریب محیط زیست	ت ۲/۱۹۲
تجهیزات و ماشین آلات صنعتی	ب هام ۱۵۰	تخریب منابع پایه	ب ج ام ۱۹۲
تجهیزات و ملزومات پزشکی،	ت ۳/۳۲	تخصص	ب ی ام ۱۸ و ام ۲۴۴ جزء ۲/ب ام ۲۱۰
دندانپزشکی و آزمایشگاهی		تخصیصی	م ۲۷ م ۸ الفام ۱۱ ب ام ۱۱ ت ۱/ب ام ۲۰
تجهیزات و نرم افزارهای	ت ۱/۲۳۱		۲۰ ت ۱/۲۶ ب ام ۲۷ ب ام ۲۴۴ ب ام
«افتا»			۵۰ ج ام ۵۴ م ۶۸ م ۱۲ م ۶۸ الفام
تجهیزاتی	ت ۲/ت ۱۷ م ۲۰۳		۸۰ ج ام ۸۲ جزء ۱/ب ی ام ۸۴ م ۱۲۷ د ام
تحت پوشش	ب ک ام ۲۰ م ۳۳ ب الفام ۲۸ جزء ۱/د ام		۱۵۰ م ۱۵۶ ت ۱/م ۱۶۶ ب هام ۱۷۸ ب ل ام
	۳۸ ب ام ۳۹ د ام ۴۲ ب ام ۴۴		۱۹۴ م ام ۱۹۴ جزء ۳/ب الفام ۱۹۵ ب ام
	ج ام ۱۶۸ د ام ۲۲۴		۲۰۸ جزء ۲/ب ج ام ۲۱۱ ت ۱/ب ج ام ۲۱۱ جزء
تحت تکفل	م ۲۴۴ ب ام ۴۴		۱/ب و ام ۲۱۱ ب ام ۲۲۴
تحت تکفلات	ت ۲/۸۸	تخصیصی قضات	ب ل ام ۲۱۱
تخصیصات تکمیلی	م ۷ ب الفام ۱۵ ب الفام ۱۶ ب ام ۱۶	تخصیصی کردن ضابطان قضایی	جزء ۲/ب ج ام ۲۱۱
	د ام ۱۶ ا ب ک ام ۲۰	تخصیص	م ۲۲۴ م ۳/م ۲۲۲ م ۳۴ ب الفام ۱۴۱ ب ام
تحصیلی	ت ام ۱۵ ب ام ۱۸ ج ام ۱۸ د ام ۱۸ جزء		۱۴۱ د ام ۱۷۹ د ام ۱۹۳ ب ام ۲۲۴
	۲/الفام ۱۹ جزء ۳/ب الفام ۱۹ جزء ۵/ب	تخصیص آب	ح ام ۲۲۴ م ۲۲۴ م ۲۲۹
	الفام ۱۹ جزء ۱۴/الفام ۱۹ جزء ۳/ب ک ام	تخصیص اعتبار	ب ب ام ۱۴۱
	۲۰ ت ۲/ب ک ام ۲۰ ت ۲/ب ک ام ۲۳ ب هام		م ۶۷ م ۷۹ د ام ۱۷۹ ب الفام ۲۱۶ ب ام
	۴۴ ب ام ۴۴ م ۶۰ م ۸۴ ب ام ۹۹ جزء	تخصیص اعتبارات استان	۲۲۴ ب ام ۲۲۴ م ۲۲۴ ب ام ۱۷۹
	۳/د ام ۲۱۱	تخصیص اعتبارات هزینه ای	م ۷۹
تحقق شرایط بازنستسنگی ایثارگر	ب و ام ۲۸	تخفیف	ب ط ام ۲۰ و ام ۸۰ م ۱۰۰ ت ۱/ب الفام
تحقیق	ب هام ۱۶ ج ام ۱۷ ب ام ۲۱ ب الفام ۸۰		۱۱۷ م ۱۵۴ ب ام ۱۶۱ ب هام ۱۶۳ ت ام
تحقیق و توسعه	ب ج ام ۱۷ ب ام ۲۱ ب الفام ۸۰		۱۸۱
تحقیقات	م ۱۵ ت ام ۱۵ ب هام ۱۶ ب ام ۱۶ جزء ۴/ب	تخفیف پلکانی	ب و ام ۸۰
	وام ۱۶ جزء ۶/ب ام ۱۶ جزء ۱۶ جزء ۸/ب ام ۱۶	تخفیف حقوق و عوارض	ت ام ۱۸۱
	۱/ب ام ۱۷ ج ام ۱۸ جزء ۳/ب الفام ۲۰ ب ام	شهرداری	
	۲۰ ب هام ۲۰ ب ام ۲۰ ب ام ۲۰ ت ۲/ب ام	تخفیفات	م ۱۵۴ ب هام ۱۶۳
	ک ام ۲۰ ت ۲/ب ک ام ۲۰ م ۲۳ ب ام ۴۴	تخفیفات تکلیفی	ب ب ام ۱۶۱
	۲/م ۶۲ د ام ۱۲۹ ت ۲/م ۱۶۹ ب ج ام	تخفیفات و تسهیلات گمرکی	ب هام ۱۶۳
	۲۰۱ ب س ام ۲۱۱ جزء ۱/ب م ام ۲۲۴ جزء	تخلف	ت ۳/م ۶۲ م ۷۰ جزء ۸/ب ی ام ۸۴ م ۹۶
	۲/ب م ام ۲۲۴ جزء ۳/ب م ام ۲۲۴ د ام		ب الفام ۹۹ ب هام ۹۹ ب ام ۹۹ م ۱۱۰ ب
	۲۲۴ ب ام ۲۳۴		د ام ۱۴۰ ت ام ۱۴۸ م ۱۶۸ ب ام ۱۹۲
	ت ۲/ت ۲ م ۲۳۴		س ام ۲۱۱ ب ک ام ۲۲۴
تحقیقات صنعتی ایران	ت ۲/ت ۲ م ۲۳۴	تخلفات	ب ز ام ۹۹ م ۱۱۰ ب س ام ۲۱۱
تحقیقات کشور	جزء ۸/ب ام ۱۶ جزء ۱/ب م ام ۲۲۴	تخلفاتی	ب ز ام ۹۹
تحقیقات و توسعه صنایع	ب ب ام ۱۵۱	تخمر مرغ	م ۱۴۳
الکترونیک»		تدابیر و اقدامهای مؤثر حفاظتی	د ام ۱۰۴
تحقیقاتی	ت ام ۱۵ ب الفام ۱۶ د ام ۱۶ ب هام ۱۶	تدابیر و دستورات و نظرات مقام	ت ۲/م ۶۲
	جزء ۳/ب و ام ۱۶ ت ام ۱۷ ب ط ام ۱۸ جزء	معظم رهبری	
	۱/ب الفام ۱۲۰ ج ام ۲۰ م ۵۲ ب هام ۱۱۲	تدریس	ت ۲/ت ۵۱ ب ام ۸۴
	جزء ۶/ب ام ۱۳۵ ج ام ۱۹۷ جزء ۱/ب م ام	تذکر به قاضی	جزء ۴/ب ک ام ۲۱۱
	۲۲۴ ب ام ۲۲۴		
	م ۲۴۳		
تحکیم بنیان خانواده	م ۲۴۳		
تحول در نظام آموزش و پرورش	ب الفام ۱۹ ب و ام ۱۹		

شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه
۸۲ت اب دام ۸۲ جزء ۲ اب ب ام ۸۴ جزء ۷ اب ب ام ۸۴ جزء ۸ اب ب ام ۸۴ جزء ۸۴ ت ۸۴ اب ج ام ۸۴ جزء ۱ اب ط ام ۸۴ جزء ۴ اب ط ام ۸۴ جزء ۳ اب ط ام ۸۴ جزء ۵ اب ط ام ۸۴ ت ۲ اب ط ام ۸۴ جزء ۱ اب ی ام ۸۴ جزء ۱ اب ی ام ۸۴ جزء ۹ اب ی ام ۸۴ جزء ۹۲ اب ی ام ۸۴ جزء ۹۷ اب ی ام ۸۴ جزء ۹۱ م ۱۲۴ م ۱۲۸ ت ۱۲۸ م ۱۲۳ م ۱۰ م ۱۵۰ اب ی ام ۱۵۱ م ۱۵۴ اب ی ام ۱۶۳ م ۱۷۱ ت ۱۷۱ م ۱۷۱ م ۱۸۰ م ۱۹۶ ت ۱۹۶ م ۲۲۰ جزء ۲ اب ی ام ۲۲۴ جزء ۳ اب ی ام ۲۲۴ م ۲۲۴	تسهیلات اختصاص یافته از منابع جزء ۴ اب ی ام ۸۴ صندوق تسهیلات اعتباری ب ز ام ۲۰ م ۲۰۲ م تسهیلات اعتباری، بانکی م ۲۰۲ تسهیلات اعطایی از محل ب ج ام ۸۵ حساب ذخیره ارزی تسهیلات بانکی ب ب ام ۱۲۴ اب ی ام ۱۴۵ م ۱۴۵ ت ۱۸۳ اب ی ام ۲۲۴ جزء ۱ اب ب ام ۸۱ جزء ۱ اب ی ام ۹۱ تسهیلات بلند مدت تسهیلات به طرح‌های دارای ت م ۹۱ تسهیلات فنی، اقتصادی و مالی ب ص ام ۲۲۴ تسهیلات خارجی جزء ۱ اب ب ام ۸۱ تسهیلات سندیکایی جزء ۲ اب ط ام ۸۴ تسهیلات قرض الحسنه ب الف ام ۸۶ ب ه ام ۱۶۳ ب ب ام ۲۱ اب ی ام ۸۲ ب ب ام ۸۲ جزء ۲ اب ی ام ۸۲ ب الف ام ۸۲ جزء ۲ اب ی ام ۸۲ تسهیلات مالی خارجی تسهیلات مصوب ببع متقابل و ب الف ام ۸۲ تسهیلات مالی خارجی تشخیص صلاحیت م ۶۳ م تشخیص ت ۲/ م ۳۲۳ ب ب ام ۳۲۷ م ۵ اب ب ام ۳۸ م ۱۰۸ م ۱۰۸ ج ام ۱۴۷ م ۱۴۷ ب ج ام ۱۴۷ ب د ام ۳، ت ۱/ م ۱۰۲ اب ی ام ۱۰۴ م ۱۵۳ ب الف ام ۱۴۱ ب ه ام ۱۴۳ ب ج ام ۱۲۴ م ۷۶ م ۱۲۶ م ۱۲۶ ک ام ۱۹۴ م ۷۷ م ۷۷ م ب ز ام ۹۹	ب ه ام ۱۶۳ جزء ۱ اب و ام ۱۶۳ ت ۱۶۳ م ۱۶۳ جزء ۱ اب و ام ۱۶۳ ت ۱۶۳ م ۱۶۳ ب ز ام ۱۶۳ ب ط ام ۱۸ ت ۴ اب ج ام ۸۴ جزء ۹ اب ی ام ۸۴ ج ام ۲۲۴ ب ب ام ۱۷۵ م ۱۶۴ م ب ه ام ۱۲۳ جزء ۲ اب ز ام ۱۶۳ م ۱۶۳ ب ب ام ۱۶۳ جزء ۳ اب ز ام ۱۶۳ جزء ۶ جزء ۱۲ اب ی ام ۱۶۳ ب ب ام ۲۰ م ۲۴ ب ب ام ۳۴ ب ب ام ۴۱ م ۱۹۶ جزء ۳ اب الف ام ۲۰۹ جزء ۴ اب ج ام ۲۱۱ جزء ۱ اب ط ام ۲۱۱ ب ن ام ۲۱۱ م ۱۵ اب الف ام ۱۹ جزء ۱ اب الف ام ۱۹ جزء ۳ اب الف ام ۱۷۸ ب الف ام ۲۰ جزء ۱ اب الف ام ۱۹۶ ب الف ام ۲۰ جزء ۱ اب الف ام ۲۰ ب الف ام ۱۹۶ م ۱۹۶ م ۱۹۶ ب و ام ۱۹۶ اب ی ام ۴۱ ب د ام ۱۹۶ جزء ۳ اب الف ام ۲۰۹ جزء ۴ اب ج ام ۲۱۱ ب ن ام ۲۱۱ ت ۱۰۴ م ۱۰۴ م ۱۰۴ م ۱۱۷ ب ب ام ۱۲۱ م ۱۲۱ ت ۱۲۱ م ۱۲۷ ت ۱۲۷ م ۱۶۳ م ۱۰۶ م ۱۰۹ م ب ج ام ۱۱۲ ب الف ام ۲۱۱ ب ب ام ۲۰۵ ب ج ام ۲۰۶ ب ب ام ۲۲۹ جزء ۲ اب ط ام ۲۱۱ جزء ۱ اب ب ام ۱۹۵ م ۲۲۳ جزء ۱ اب ب ام ۱۹۵ م ۱۹۵ جزء ۱ اب ب ام ۱۹۵ م ۴۵ جزء ۲ اب ی ام ۸۴ ج ام ۹۹ ب و ام ۹۹ ب ج ام ۲۱۶ ب ب ام ۱۳ م ۱۸ ب ب ام ۳۶ م ۴۴ اب الف ام ۴۴ ب الف ام ۴۹ م ۶۹ جزء ۱ اب ب ام ۸۱ ب د ام ۸۲ جزء ۱ اب د ام ۸۲ جزء ۲ اب د ام	ترازبری تراز بین المللی ترازنامه ترافیکی تراک بندی ترانزیت ترانزیت خارجی ترانزیتی تربیت تربیت اسلامی تربیت بدنی استان تربیت نیروی انسانی تربیت نیروی انسانی متخصص تربیت نیروی انسانی متعهد و انقلابی تربیتی تربیت قانونی ترجیح ترجیحی ترخیص کالا ترخیص کالاهای وارداتی ترخیص کشتی‌ها ترمیمی تروورستی تروورسیم زیستی (بیوتوربیسیم) تزریق به میادین نفتی تزریق گاز آب تسخیری تسلیح تسلیحات تسویه تسهیلات

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
تشکل‌های صنعتی تولیدی،	۱۰۲ م	تضمین اصل و سود اوراق	ب با ۱۲۵ ب با ۱۳۳ ب الف با ۱۴۲
توزیعی و خدماتی		تضمین بانک عامل	ب با ۱۹۸ ب با ۲۱۴ ب با ۲۱۴ ک با ۲۲۴ ب ق با ۲۲۴ ب با ۲۲۹
تشکل‌های صنعتی - حرفه‌ای		تضمین دولت	ب با ۸۲ ب با ۲۲۴
غیردولتی		تضمین سرمایه‌گذاری در بخش	ت ا م ۱۴۹
تشکل‌های کارگری	م ۲۵ ب با ۷۳	کشاورزی	
تشکل‌های کارگری و کارفرمایی	م ۲۵ ب با ۷۳	تضمین کیفیت	ت ا م ۱۵ جزء ۷ الف با ۱۹ ب با ۲۸
تشکل‌های مردم نهاد حمایت از	۱۰۲ م	تضمین کیفیت تولید و عرضه	ب با ۳۸
مصرف کننده		مواد غذایی	
تشکيلات	ب الف با ۲۲ ب با ۳۸ ت ا م ۲ ۷۱ ب با ۲۳۰ م ۲۲۴	تضمین	ب با ۱۳۳ ب با ۲۱۴ ک با ۲۲۴
تشکيلات جديد «سازمان بیمه	ب با ۲۸	تطبيق مشاغل عمومی،	ب با ۵۰
سلامت ایران»		تخصصی و اختصاصی	
تشکيلات موزی	م ۵۶	تعادل بخشی	ب با ۱۴۰ ب با ۲۲۴
تشکيلاتی	ب با ۲۰ ت ا ب با ۲۰ ب با ۲۱۱ م ۲۳۰	تعامل آموزشی	ب با ۱۶ الف با ۱۹
تشکيلاتی زنان و خانواده	م ۲۳۰	تعاملات اقتصادی، اجتماعی و	م ۱۷۰
تشویقی	م ۵۵۸ م ۶۹۶ ب با ۷۹۶ جزء ۴ الف با ۱۴۰ م ۱۴۶ ب با ۱۷۱ ت ا م ۲ ۱۸۳ ب با ۱۹۴ ب با ۲۲۴ ب با ۲۳۴	کالبدی	
تصدی دولت	م ۶۴	تعاملات بانکی	ت ا م ۴۹
تصدی گری	ب با ۲۰ ب با ۲۶ ب با ۲۲۲ ب با ۲۲۴ م ۱۶۴	تعاملات بین المللی	م ۲۳۰
تصدی مدیران	ت ا م ۳ ۹۶	تعاملات سازنده	ب با ۳ الف با ۱۹۵
تصدی‌ها	ب با ۱۷۳	تعاون	
تصدی‌های دستگاه‌های دولتی	ب با ۲۸	تعاونی	
تصدی‌های دولت	ب با ۶۵		
تصدی‌های قابل واگذاری	م ۶۴		
تصدی‌های واگذار شده دولت	ب با ۱۴۳		
تصدی‌گری‌های بخش کشاورزی	ب با ۱۳۳		
تصرف (BOO)	ت ا م ۱۰۹		
تصرف ثانویه	ب با ۹۶		
تصرف غیر قانونی	ت ا ب الف با ۱۲۵		
تصرفات مالکانه	ت ا م ۲ ۱۰۷ ب با ۱۴۰ ب با ۱۴۲		
تصفیه	ب با ۱۸		
تصمیم‌سازی‌ها	ب با ۲۲۴		
تصمیم‌گیری‌های اداری و مالی	ب با ۲۱۶		
تصمیم‌مرجع حل اختلاف	ب با ۲۰ م ۲۹ ب با ۲ ج با ۸۴ م ۲۲۱		
تصمیمات	ع با ۲۲۴		
تصمیمات هیأت عامل	ت ا م ۵ د با ۸۴ ب با ۸۴		
تصویب نامه‌ها	م ۲۹ ب با ۲۲۴		
تضامنی	ت ا م ۱۰۷ م ۱۲۲		
تضمین	ت ا م ۱۵ جزء ۷ الف با ۱۹ ب با ۱۹ الف با ۲۸ ب با ۲۸ جزء ۳ ب با ۸۱ ب با ۸۲ ب با ۸۲ جزء ۸۲ جزء ۳ ب با ۸۴ م ۹۵		

شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه
ب الفام/ ۵۰ زام/ ۵۰	تفاوت تطبیق	ت ۵۷/ ۳	تعداد معاونت‌های دستگاه
ت ۲/ ۱۰۱ اب/ کام/ ۲۲۴	تفاوت قیمت	ب د/ ۲۸ دام/ ۲۱۲ ت/ ۲۲۲ ب/ ۳۷ م	تعرفه
م ۵۵۸/ ۱۴۴	تفاهم نامه	۲۳۸ ت/ ۴ اب/ بام/ ۳۸ ت/ ۵ اب/ بام/ ۳۸ هـ/ام	
ب الفام/ ۶۳ اب/ بام/ ۲۰ م/ ۱۷۰ اب/ بام/ ۱۸۲	تفصیلی	۲۳۸ م/ ۶۳ بام/ ۱۰۱ م/ ۱۰۳ م/ ۱۱۴ بام/ ب	
ب د/ ام/ ۱۹۶	تفکر بسیجی	۱۴۵ ت/ ۱ اب/ بام/ ۱۴۵ ت/ ۲ اب/ بام/ ۱۴۵ ب/ بام/ ۱۴۸ م/ ۱۶۵ ت/ ۲ م/ ۱۸۳	
ب الفام/ ۸۶	تفکیک حساب‌ها	ت ۲/ ۳۲	تعرفه خدمات درمانی
م ۱۸۶ اب/ هـ/ام/ ۲۲۴	تفویض اختیار	ب هـ/ام/ ۲۸	تعرفه خدمات سلامت
م ۵	تقریب مذاهب اسلامی	م ۶۳	تعرفه خدمات کارشناسی
م ۱۰۰	تقسیمات	۱۶۵ م	تعرفه گذاری خدمات دریایی و
ب بام/ ۱۹۶	تقسیمات کشوری		بنبری
م ۱۸۶	تقسیمات کشوری جدید	ب بام/ ۱۴۸	تعرفه واردات چوب
ب ج/ ام/ ۴۱ ت/ ۲ م/ ۷۱ ج/ ام/ ۷۳ م/ ۷۹ ب/ الفام/ ۹۹ م/ ۱۲۴ ب/ فام/ ۲۱۱ ج/ ام/ ۲۲۴	تکالیف	م ۱۱۰	تعزیرات
م ۷۳	تکالیف دولت	ب ج/ ام/ ۱۸	تعلق ملی
م ۱۷۹ ب/ الفام/ ۹۹	تکالیف قانونی	جزء ۱ اب/ الفام/ ۱۹	تعلیم و تربیت اسلامی
ب ج/ ام/ ۲۲۴	تکالیفی	ب الفام/ ۱۷ جزء ۳ اب/ الفام/ ۱۲۶ م/ ۲۹ ت/ ۵ اب/ بام/ ۳۸ زام/ ۳۸ م/ ۶۶ جزء ۲ اب/ دام/ ۸۲ ت/ اب/ دام/ ۸۲ ب/ دام/ ۸۲ ت/ ۳ م/ ۸۵ ت/ ۳ م/ ۱۰۲ اب/ الفام/ ۲۱۶ ب/ زام/ ۲۲۴ ج/ ام/ ۲۲۴ ب/ ی/ ام/ ۲۲۴ ب/ ک/ ام/ ۲۲۴ ب/ ت/ ام/ ۲۲۴ ب/ بام/ ۲۲۹ م/ ۶۶ د/ ام/ ۵۵	تعهد
م ۴۴ اب/ بام/ ۴۴	تکفل	م ۲۹ ب/ ک/ ام/ ۲۲۴ ب/ ت/ ام/ ۲۲۴	تعهد جدید
م ۷ ب/ الفام/ ۱۵ اب/ الفام/ ۱۶ ب/ بام/ ۱۶ ب/ دام/ ۱۶ ت/ ۱ اب/ ک/ ام/ ۲۰ م/ هـ/ام/ ۲۸ ب/ دام/ ۲۲ ت/ ۱ م/ ۳۳ ت/ ۵ اب/ بام/ ۲۸ م/ ۱۴۴	تکمیلی	ت ۴/ ۴/ ۵۴	تعهد ژاندر پلر اعتبار
ب دام/ ۷۳ ت/ ۱۰۶ ب/ الفام/ ۱۵۰	تکنولوژی	م ۲۹ ب/ ک/ ام/ ۲۲۴ ب/ ت/ ام/ ۲۲۴	تعهدآور
ت/ ام/ ۱۰۶	تکنولوژی نوین	ت ۴/ ۴/ ۵۴	تعهدات
ب الفام/ ۱۵۰	تکنولوژیک	م ۲۳ جزء ۳ اب/ الفام/ ۲۶ ت/ ۴ اب/ بام/ ۳۸ ب/ طام/ ۴۶ م/ ۸۱ جزء ۱/ ۱ جزء ۲ اب/ بام/ ۸۱ ب/ بام/ ۸۲ جزء ۲ اب/ زام/ ۸۴ دام/ ۸۵ ب/ الفام/ ۱۰۵ م/ ۸۱ جزء ۲ اب/ دام/ ۸۲	
ب ج/ ام/ ۲۱۶	تجری	م ۸۱ جزء ۲ اب/ دام/ ۸۲	تعهدات ارزی
ب زام/ ۱۳۳	تلفات انرژی برق	م ۸۱	تعهدات ارزی کشور
ب بام/ ۱۰۱ اب/ الفام/ ۱۵۸	تلفن	ب بام/ ۸۲	تعهدات ایجاد شده توسط دولت
جزء ۹ اب/ الفام/ ۱۹ جزء ۱ اب/ هـ/ام/ ۱۹ ب/ دام/ ۱۴۳ م/ ص/ ام/ ۲۲۴	تلفنی	ب ک/ ام/ ۲۲۴	تعهدات خاص
ب بام/ ۹	تلفیقی	ب بام/ ۱۷۹	تعهدات شورای برنامه ریزی و
ب ج/ ام/ ۱۶ جزء ۲ اب/ و ام/ ۱۶ ب/ دام/ ۲۲ ت/ ۲ اب/ دام/ ۸۴ م/ ۲۲۸	تلویزیونی		توسعه استان و معاونت
ب دام/ ۳۲	تمام وقت	جزء ۲ اب/ بام/ ۸۱	تعهدات کشور
	تمام وقتی جغرافیایی	جزء ۲ اب/ بام/ ۸۱	تعهدات ناشی از قراردادهای
ب بام/ ۸۲	تمامی معاملات و قراردادهای	ب ج/ ام/ ۸۲	تعهدات و بدهی‌های ارزی
	خارجی	جزء ۲ اب/ بام/ ۸۱	تعهدات و بدهی‌های خارجی
ب الفام/ ۱۹۵ م/ ۲۰۱	تمامیت ارضی	ب دام/ ۱۱۹ ب/ الفام/ ۲۲ ب/ بام/ ۵۴ ب/ الفام/ ۱۴۰ م/ ۱۳۳	تغذیه
ب دام/ ۲۱۰	تمنن اسلامی - ایرانی	م ۴۵	تغییر دستگاه استخدای
ب بام/ ۳۶ ب/ بام/ ۳۸ ب/ الفام/ ۴۹ م/ ۵۶ ب/ الفام/ ۱۰۵ ب/ بام/ ۱۰۵ م/ ۱۷۳ م/ ۱۷۹ م/ ۱۸۱ م/ ۱۸۶ ب/ نام/ ۱۹۴ ب/ هـ/ام/ ۲۲۴ ب/ دام/ ۲۲۴	تمنن اسلامی	ب بام/ ۲۸	تغییر صندوق بیمه ای
م ۱۸۱	تمرکز	ب ت/ ام/ ۲۲۴	تغییر ضرایب
	تمرکز امور حاکمیتی در مرکز	ت/ ام/ ۹ م/ ۱۴ م/ ۱۳۶ م/ ۲۰۲	تغییر کاربری
	تمرکز ساخت و ساز	م ۱۳۶	تغییر کاربری اراضی
	ساختن‌های دولتی و عمومی	ب ت/ ام/ ۲۲۴	تغییرات تشکیلات
م ۱۷۹ اب/ هـ/ام/ ۲۲۴	تمرکززایی	ب دام/ ۷۳	تغییرات تکنولوژی

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
تملك اراضی و املاک	م ۲۳۶، تب الف ام ۱۷۱	توان فنی - مهندسی - تخصصی	توان فنی - مهندسی - تخصصی
تملك دارایی استانی	ب ز ام ۱۹۶	توانایی‌های داخلی	جزء ۱/ب د ام ۸۲
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	ب الف ام ۱۱۳، ج ام ۲۰، ب ام ۲۰، تب ۱/ب ط ام ۸۴ م ۱۱۸، ب هـ ام ۱۷۹، تب ۲/ب م ۲۱۴ م ۲۱۵، تب الف ام ۲۱۵، تب ام ۲۱۵، تب ب ام ۲۱۵، تب ۳/ب م ۲۲۰، تب ام ۲۱۵، تب ام ۲۱۵، تب ام ۲۱۶، تب ۲۲۰، تب ام ۲۲۴، جزء ۳/ب ام ۲۲۴، تب ن ام ۲۲۴، تب س ام ۲۲۴، تب ر ام ۲۲۴	توانایی‌های فناورانه	ب الف ام ۱۵۰
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	م ۲۱۵، تب الف ام ۲۱۵، تب ام ۲۱۵، تب ن ام ۲۲۴	توانبخشی	ب هـ ام ۱۹
جدید		توانمندسازی	جزء ۴/ب هـ ام ۱۹، م ۲۱، م ۲۷، تب ۲/ب الف ام ۳۹، تب ب ام ۳۹، تب ب ام ۱۰۴، م ۱۴۷، تب الف ام ۱۷۲، تب هـ ام ۱۸۴، تب ب ام ۱۹۴، جزء ۲/ب ج ام ۲۳۱، تب ۱/ب م ۲۳۱
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جزء ۳/ب م م ۲۲۴	توانمندسازی اعضای هیأت علمی	جزء ۳/ب م ام ۱۶
دانشگاهی		توانمندسازی اقبال متوسط و کم	م ۱۲۴
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	جزء ۳/ب م م ۲۲۴	درآمد جامعه	
دانشگاهی		توانمندی‌ها	ب ب ام ۱۵، تب ی ام ۱۸، تب ل ام ۱۸، تب هـ ام ۲۰، تب هـ ام ۱۵۰، تب ۱۸۱، تب الف ام ۱۹۵، م ۲۳۰
تملك دارایی‌های سرمایه‌ای و	ب الف ام ۱۷۹، تب و ام ۲۲۴	توانمندی‌های حقوقی، پرسنلی	ب هـ ام ۲۰
مالی		توانمندی‌های مدیریتی استان‌ها	م ۱۸۱
تملیکی	ت ام ۱۰۹	توجه فنی و اقتصادی طرح‌ها	ب الف ام ۱۲۵
تنخواه	ب ج ام ۱۷۹، تب ج ام ۲۱۶، تب ب ام ۲۲۴، تب ش ام ۲۳۴	توجه فنی و اقتصادی و مالی و	ب ف ام ۲۲۴
تنخواه گردان	ب ج ام ۱۷۹، تب ب ش ام ۲۲۴	زیست محیطی	
تنخواه گردان خزانه	ب ج ام ۲۱۶، تب ب ام ۲۲۴	توجه فنی، اقتصادی و مالی	جزء ۱/ب د ام ۸۲، جزء ۳/ب ی ام ۸۴، تب م ام ۹۱
تنش زدایی	ب د ام ۲۱۰	توجه فنی، مالی و اقتصادی	جزء ۱/ب ط ام ۸۴
تنظیم بازار	م ۱۰۲، تب هـ ام ۱۰۴، تب ک ام ۲۲۴	توجه‌های فنی، اقتصادی،	ب ج ام ۱۴۰
تنظیم بازار نان	م ۱۱۰	اجتماعی و زیست محیطی	
تنوع زیستی	جزء ۲/ب هـ ام ۱۰۴، تب الف ام ۱۸۷، تب ب ام ۱۹۱، تب ۲/م ۱۹۲، تب د ام ۱۹۳	توجهی	ب الف ام ۲۱۵، تب هـ ام ۲۱۵
تنوع زیستی بوم‌های	جزء ۱/ب الف ام ۱۸۷	تورم	م ۹۲، تب ج ام ۱۱۷
حساس و شکننده کشور		تورم داخلی و جهانی	ب ج ام ۸۱
توازن	جزء ۵/ب و ام ۱۶، جزء ۵/ب الف ام ۱۹، تب ۳/ب جزء ۴/ب ی ام ۸۴، تب ۴/م ۸۴، تب ۱۰۲، م ۱۸۰، م ۱۸۱	تورم واقعی	ب و ام ۲۱۵
توازن تولید	ت ۳/م ۱۰۲	توزیع	ب ب ام ۳، تب ۲/م ۳، تب ۳/م ۳۲، تب ب ام ۳۷، تب ۳/م ۳، جزء ۴/ب ی ام ۸۴، م ۱۰۱، م ۱۰۲، م ۱۲۳، تب ج ام ۱۲۹، تب ز ام ۱۳۳، تب الف ام ۱۷۹، م ۱۸۰، تب ۱۸۱، تب ز ام ۲۱۰، تب الف ام ۲۲۴، تب س ام ۲۲۴
توازن منطقه‌ای	ت ۳/ب جزء ۴/ب ی ام ۸۴	توزیع برق استانی	ب الف ام ۲۲۴
توافق	ب ج ام ۲۰، تب الف ام ۴۶، تب ۵۰، تب ۶۱، تب ۳/م ۶۲، تب ۱۰۷، تب الف ام ۱۴۲، تب ج ام ۱۴۷، م ۱۶۴، م ۲۰۸، م ۲۲۱	توزیع عادلانه	م ۱۸۰
توافقنامه	ب الف ام ۴۶	توزیع کالا و خدمات	م ۱۰۱
توان	ت ۵/ب ک ام ۲۰، تب الف ام ۴۶، تب الف ام ۸۰، جزء ۱/ب د ام ۸۲، تب د ام ۱۲۹، تب د ام ۱۳۳، تب و ام ۱۵۰، تب ۱۹۷، تب هـ ام ۱۹۷، م ۲۰۱، تب د ام ۲۰۱	توزیع مجدد درآمدها	ب هـ ام ۲۳۴
توان بازدارندگی نیروهای مسلح	م ۲۰۱	توزیعی	م ۱۰۲
توان بوم شناختی	ت ام ۱۴۸	توسعه پایدار شهرها	م ۱۷۳
توان تخصصی و کارشناسی	جزء ۱/ب ی ام ۸۴	توسعه زیرساخت‌های مجتمع‌های ب ل ام ۱۹۴	ب ل ام ۱۹۴
بانک‌ها		کشاورزی، دامی و شیلاتی	ب م ام ۱۹۴
توان تولیدی برق	ب د ام ۱۳۳	توسعه کشاورزی	ب م ام ۱۹۴
توان علمی	ت ۵/ب ک ام ۲۰، تب د ام ۱۲۹، م ۱۹۷	توسعه مناطق روستایی	ب م ام ۱۹۴
توان علمی دوطولبان	ت ۵/ب ک ام ۲۰	توسعه اسلامی	م ۱، تب ۷، تب ۱/م ۶۸
		توسعه اشتغال خانوارهای ب ک ام ۱۹۴	
		روستایی و عشایری	

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب/د/م/۲۲۴	توسعه و نگهداری اماکن ورزشی	م/۵/م/۶۸	توسعه انسانی
ب/س/م/۲۲۴	توسعه یافتگی	ب/ب/م/۲۲۲ الف/م/۸۳ د/م/۱۱۹ ب/الف/م/۱۴۷	توسعه‌های
ب/د/م/۱۹ ج/م/۳۲ ب/الف/م/۲۱۶ ا/م/۴۶ ت/م/۲ م/۱۳۲ ب/ب/م/۱۸۰ م/۲۰۰	توسعه یافته	م/۵/م/۱۶۴ م/۱۸۱ ب/د/م/۱۸۴ ص/م/۲۲۴	توسعه‌های منطقه‌ای
ب/ب/م/۱۷۴	توسعه عمران شهری و حمل و نقل	ب/د/م/۱۸۴	توسعه برق ایران
ب/هـ/م/۹۹ ز/ب/م/۹۹	توسعه ابزارها	م/۱۴۰ م/۱۴۳ م/۱۷۰ ب/الف/م/۱۸۹	توسعه پایدار
ب/د/م/۸۴	توسعه ابزارها	م/۱۷۰	توسعه پایدار در مناطق شهری و روستایی
ب/د/م/۴۶	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۹۴	توسعه حرفه‌ای
ب/ب/م/۱۷۷ ا/ب/م/۲۱۱	توسعه ابزارها	م/۱۷۰	توسعه خوشه‌ها
ب/الف/م/۱۳۳ ج/م/۱۳۳ ب/ب/م/۱۳۵	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۱۹۷	توسعه درونی شهرها
ب/ب/م/۱۱۲	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۴۸	توسعه دفاعی
ب/و/م/۱۷	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۱۹۴	توسعه دولت الکترونیک
م/۱۵۰ ب/هـ/م/۱۵۰	توسعه ابزارها	م/۱۸۲ ب/الف/م/۱۸۲ ب/ب/م/۱۸۲	توسعه روستایی
ب/د/م/۱۹۶	توسعه ابزارها	ب/م/م/۱۹۴	توسعه سرزمینی
ب/د/م/۷۳	توسعه ابزارها	ب/م/م/۱۹۴	توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی
ب/هـ/م/۱۶ جزء ۸/ب/و/م/۱۶ ب/الف/م/۴۶ الف/م/۱۱۷ ب/الف/م/۲۲۴ ب/ب/م/۲۲۴	توسعه ابزارها	ب/ی/م/۱۹۴	توسعه عشایر
ب/ب/م/۱۲۹	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۹۶	توسعه علمی کشور
م/۱۳۳	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۹۶	توسعه علوم و فناوری
ب/ج/م/۳ جزء ۸/ب/و/م/۱۶ م/۱۶۳ د/م/۱۴۳ ط/م/۱۴۳ ب/الف/م/۱۴۵ م/۱۴۵ م/۱۶۰ و/م/۱۹۴ ت/م/۲۰۴	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۹۶	توسعه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر
ب/ط/م/۱۴۳	توسعه ابزارها	م/۴	توسعه فرهنگ عفاف و حجاب
م/۱۷۸ ب/ب/م/۱۴۵	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۱۴۹	توسعه فرهنگ قرآنی
م/۱۶۰	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۲۰	توسعه کشتارگاه‌های صنعتی
م/۱۵۸	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۶	توسعه کمی و کیفی دولت
ب/د/م/۲۰۴	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۶	توسعه متوازن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی
ب/د/م/۱۴۳	توسعه ابزارها	ب/د/م/۱۶	توسعه متوازن مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و غیر دولتی
ب/و/م/۱۷ م/۱۷۸ ب/الف/م/۱۳۳ جزء ۲/د/م/۱۶۸	توسعه ابزارها	م/۱۸۱	توسعه متوازن مناطق توسعه مدیریت
ب/الف/م/۱۳۳	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۵۰ م/۵۰ ح/م/۵۰ ا/م/۵۱ م/۵۱ م/۵۷ م/۲ م/۵۷ م/۶۳ ب/الف/م/۵۵ م/۱۳۷ م/۲۱ م/۱۳۷	توسعه ملی
م/۷۸	توسعه ابزارها	م/۸۴ ا/ب/ج/م/۸۴ جزء ۷/ب/ی/م/۸۴ الف/م/۸۵ م/۱۱۲ م/۱۸۴ م/۲۲۳	توسعه منابع آب و نیروی ایران
ب/الف/م/۱۰۱ ب/ج/م/۱۳۵ ب/ب/م/۱۴۵	توسعه ابزارها	ب/د/م/۲۲۴	توسعه مناطق توسعه نیافته
ب/ب/م/۱۴۵	توسعه ابزارها	ب/الف/م/۱۸۴	توسعه و انتشار فناوری
م/۲۲ م/۷۶ ب/الف/م/۸۰ جزء ۸/ب/د/م/۸۲ ا/ب/د/م/۸۲ جزء ۷/ب/ب/م/۸۴ جزء ۴/م/۱۲۶ ب/ب/م/۱۲۹ ب/ب/م/۱۳۳ د/م/۱۳۳ ا/م/۱۴۰ ب/د/م/۱۴۴ و/م/۱۵۰ م/۱۵۴ م/۱۸۸ م/۱۹۲ ب/الف/م/۱۹۲ ز/م/۱۹۴ م/۲۲۹	توسعه ابزارها	م/۱۷۹	توسعه و عمران استان‌ها
ب/ب/م/۱۷۵	توسعه ابزارها	ب/ب/م/۱۸۷	توسعه و عمران دریا و سواحل
ب/الف/م/۱۳۳	توسعه ابزارها		
م/۷۸	توسعه ابزارها		
ب/الف/م/۱۰۱ ب/ج/م/۱۳۵ ب/ب/م/۱۴۵	توسعه ابزارها		
ب/ب/م/۱۴۵	توسعه ابزارها		
م/۲۲ م/۷۶ ب/الف/م/۸۰ جزء ۸/ب/د/م/۸۲ ا/ب/د/م/۸۲ جزء ۷/ب/ب/م/۸۴ جزء ۴/م/۱۲۶ ب/ب/م/۱۲۹ ب/ب/م/۱۳۳ د/م/۱۳۳ ا/م/۱۴۰ ب/د/م/۱۴۴ و/م/۱۵۰ م/۱۵۴ م/۱۸۸ م/۱۹۲ ب/الف/م/۱۹۲ ز/م/۱۹۴ م/۲۲۹	توسعه ابزارها		
ب/ب/م/۱۷۵	توسعه ابزارها		

واژه	شماره مجله/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره مجله/بند/تیمبره/ماده
فواصلاب	م ج/م ۱۱۲	ثبت و ترخیص کشتی‌ها	م ۶۶-جزه ۲/ب ۴/م ۸۴ الف/م ۸۵ ب/۲
تهاتر	جزه ۶/م ۱۶/ب ۱۶/م ۵۴-جزه ۸/م ۸۴	ثبتی	م ۱۰۱-م ۱۲۷/م ۲۱۶
تهافتی	م ۸۴/ب ۱/م ۲۱۱/م ۲۱۱	ثروت	جزه ۲/ب ۴/م ۸۴ الف/م ۸۵ ب/۲
تهاج اطلاعاتی و امنیتی داخلی	ب ۱۸/م ۸۴	ثروت‌های ماندگار مولد	م ۲۰۵
و خارجی			
تهاج فرهنگ بیگانه			
تهدیدات	م ۱۰۰	جا به جای بودجه تملک	جزه ۳/ب ۳/م ۱۹۵/ب ۱۶/م ۱۹۸ ت/م ۱۹۸
تهدیدات دفاعی و امنیتی	م ۲۰۱-م ۲۰۲/ب ۲۰۵/ب ۲۰۵	دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای	م ۲۰۱-م ۲۰۲/ب ۲۰۵/ب ۲۰۵
تهدیدات نرم امنیتی	ت/م ۱۹۸	جلبه جایی	ت/م ۱۹۸
تهدیدات نوین	ب/م ۲۰۵	جاده‌ای	ب/م ۲۰۵
تهدیدکننده سلامت	ب/م ۱۹۸	جاده‌های روستایی و عشایری	ب/م ۱۹۸
تهدیدها	ب/م ۳۷	جاده‌های کشور	ب/م ۳۷
تهزل	ب الف/م ۱۹۵/م ۲۰۱/ب ۲۰۱/م ۲۰۱	جامعه	ب الف/م ۱۹۵/م ۲۰۱/ب ۲۰۱/م ۲۰۱
تهیه بودجه به روش عملیاتی	ت/م ۲/م ۶۲/ب ۱۸/م ۷۵/م ۸۴/ب ۱۷۵	جامعه	ت/م ۲/م ۶۲/ب ۱۸/م ۷۵/م ۸۴/ب ۱۷۵
ث	م ۲۰۲		م ۲۰۲
ثابویه	م ۲۱۹		م ۲۱۹
ثبت	ت/م ۱۰۹	جامعه اطلاعاتی	ت/م ۱۰۹
ثبت احوال	جزه ۸/م ۱۸/م ۱۶/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷	جامعه المصطفی العالمیه	جزه ۸/م ۱۸/م ۱۶/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷
ثبت اختراع	ب ۱۸/م الف/م ۳۵/ب ۴۶/م ۴۶/جزه ۲/ب	جامعه‌ای	ب ۱۸/م الف/م ۳۵/ب ۴۶/م ۴۶/جزه ۲/ب
ثبت اختراعات	م ۴۶/ب ۶/م ۹۰/ب ۹۰/م ۴۶/ب ۲	جامعه حسابداران رسمی ایران	م ۴۶/ب ۶/م ۹۰/ب ۹۰/م ۴۶/ب ۲
ثبت اسناد رسمی و املاک	م ۹۰/ب ۲/م الف/م ۹۹/ب ۹۹/م ۹۹/ب ۹۹	جامعه روستایی	م ۹۰/ب ۲/م الف/م ۹۹/ب ۹۹/م ۹۹/ب ۹۹
ثبت اسناد و املاک	م ۱۱۲/ب ۱۱۹/م ج/م ۱۴۲/ب الف/م	جامعه شهری	م ۱۱۲/ب ۱۱۹/م ج/م ۱۴۲/ب الف/م
ثبت آنی معاملات	م ۱۷۷/جزه ۱/ب ۱/م ج/م ۲۱۱/جزه ۲/ب ۲/م ۲۱۱	جانباز	م ۱۷۷/جزه ۱/ب ۱/م ج/م ۲۱۱/جزه ۲/ب ۲/م ۲۱۱
ثبت احوال	ب/م ۲۱۱	جانباز پنج‌ده درصد (۵۰٪) و	ب/م ۲۱۱
ثبت اختراع	ب الف/م ۳۵/ب ۴۶/م ۴۶/ب ۲/م ۹۰	بالا تر	ب الف/م ۳۵/ب ۴۶/م ۴۶/ب ۲/م ۹۰
ثبت اختراعات	جزه ۸/م ۱۶/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷	جانبازان	جزه ۸/م ۱۶/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷/م ۱۷
ثبت اسناد رسمی و املاک	ب/م ۱۷/م ۳/م ۱۷	جانبازان بالای بیست و پنج درصد	ب/م ۱۷/م ۳/م ۱۷
ثبت اسناد و املاک	جزه ۲/ب ۴/م ۴۶	(۲۵٪)	جزه ۲/ب ۴/م ۴۶
	ت/م ۳/م ۱۷/م ۴۶/ب ۲/م ۶۲/م ۶۲	جانبازان بالای پنج‌ده درصد (۵۰٪)	ت/م ۳/م ۱۷/م ۴۶/ب ۲/م ۶۲/م ۶۲
	م ۶۹/ب ۹۰/م ۲/م ۹۶/ب ۹۹/م ج/م	جانبازان بالای بیست و پنج درصد (۵۰٪)	م ۶۹/ب ۹۰/م ۲/م ۹۶/ب ۹۹/م ج/م
	م ۱۴۳/م الف/م ۱۷۷/جزه ۱/ب ۱/م ج/م ۲۱۱/جزه ۲/ب	جانبازان بیست و پنج درصد ب/ل/م ۴۴	م ۱۴۳/م الف/م ۱۷۷/جزه ۱/ب ۱/م ج/م ۲۱۱/جزه ۲/ب
	م ج/م ۲۱۱/ب ۲/م ۲۱۱/م ۲۱۱	جانبازان تا پنج‌ده درصد (۵۰٪)	م ج/م ۲۱۱/ب ۲/م ۲۱۱/م ۲۱۱
	جزه ۲/ب ۴/م ۴۶	جانبازان هفتاد درصد (۷۰٪) و	جزه ۲/ب ۴/م ۴۶
	ب/م ۹۰	بالا تر	ب/م ۹۰
	ب/م ۱۸	جایزه صحرایی	ب/م ۱۸
	ت/م ۲/م ۶۲/م ۹۹/م ۱۰۷	جایگاه بازار سرمایه	ت/م ۲/م ۶۲/م ۹۹/م ۱۰۷
	ب/م ۲۱۱	جایگاه دوم علمی و فناوری	ب/م ۲۱۱
	جزه ۲/ب ۲/م ۲۱۱	جایگاه رتبه دوم	جزه ۲/ب ۲/م ۲۱۱
	ب/م ۹۹	جایگاه رتبه نهم	ب/م ۹۹
	ت/م ۱/م ۹۶	جایگاه زنان	ت/م ۱/م ۹۶
	ب/م ۹۹		ب/م ۹۹

شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه
م ۲۲۲	حمل و نقل بار و مسافر روستاها	م ۴۶	حمایت از صنعت فناوری
م ۱۶۴	حمل و نقل بار و مسافر ریلی		اطلاعات
ب الفام ۱۶۱ ب/م ۱۶۳	حمل و نقل بین المللی	م ۱۹۵	حمایت از کارکنان نیروهای مسلح
م ۱۶۳	حمل و نقل ترکیبی	ب ۱۴۹	حمایت از کشاورزی
م ۱۶۵	حمل و نقل دریایی	م ۳۳۴	حمایت از مصرف کنندگان
م ۲۲۴	حمل و نقل ریلی	م ۱۰۲	حمایت از مصرف کننده
م ۱۶۲	حمل و نقل عمومی	م ۱۷۱	حمایت دولت
ب ۱۶۳	حمل و نقل کالا	م ۸۱	حمایت سرمایه گذاری خارجی
م ۱۶۶	حمل و نقل کالا در داخل کشور	م ۷ ب/م ۹ ب/م ۱۱ ب/م ۱۱ ج/م ۱۱ د/م ۱۱ الفام ۱۷ ب/م ۱۷ ج/م ۱۷ د/م ۱۷ هـ/م ۱۷ و/م ۱۷ ز/م ۱۷ ح/م ۱۷ ط/م ۱۷ ی/م ۱۷ ک/م ۱۷ ل/م ۱۷ م/م ۱۷ ن/م ۱۷ س/م ۱۷ ص/م ۱۷ ض/م ۱۷ ظ/م ۱۷ ع/م ۱۷ ف/م ۱۷ ق/م ۱۷ ک/م ۱۹۴ ب/م ۱۹۷ د/م ۲۰۴	م ۷ ب/م ۹ ب/م ۱۱ ب/م ۱۱ ج/م ۱۱ د/م ۱۱ الفام ۱۷ ب/م ۱۷ ج/م ۱۷ د/م ۱۷ هـ/م ۱۷ و/م ۱۷ ز/م ۱۷ ح/م ۱۷ ط/م ۱۷ ی/م ۱۷ ک/م ۱۷ ل/م ۱۷ م/م ۱۷ ن/م ۱۷ س/م ۱۷ ص/م ۱۷ ض/م ۱۷ ظ/م ۱۷ ع/م ۱۷ ف/م ۱۷ ق/م ۱۷ ک/م ۱۹۴ ب/م ۱۹۷ د/م ۲۰۴
م ۱۶۳	حمل و نقل کالای عبوری	م ۸۰	حمایت مالی از بخش غیردولتی
م ۱۶۳	حمل و نقل کشور	م ۱۷	حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضا محور
م ۱۶۶	حمل و نقل مسافری	م ۱۴۹	حمایت مالی از توسعه کشتارگاه‌های صنعتی
م ۱۶۶	حمل و نقل هوایی	ب و/م ۱۷	حمایت مالی از تولیدکنندگان
م ۲۳۱	حملات الکترونیک	ب ۸۰	حمایت مالی و حقوقی
ب ۱۶۱ ج/م ۱۶۱ د/م ۱۶۶	حوادث	م ۸۶	حمایت مالی و حقوقی از صندوق‌های قرض الحسنه مردمی
ب ۱۶۱	حوادث غیر مترقبه	ب ۱۱	حمایت مالی و معنوی
ب الفام ۲۳۱	حوادث و سوانح حمل و نقل	م ۳۳	حمایت‌ها
ب ۱۶۳	حوادث و سوانح رانندگی	م ۲۶	حمایت‌های غیر بیمه‌ای صندوق‌ها
ب ۱۶۳	جوزوی	م ۱۱۹	حمایت‌های قانونی
ت ۳/م ۹۶	حوزه پولی	م ۱۱۹	حمایت‌های مالی
ب ۲۱۰	حوزه تمدن ایران اسلامی	م ۱۴۶	حمایت‌های مستقیم
ب ۲۱	حوزه حرفه و شغل	م ۱۴۴	حمایت هدفمند از استقرار و گسترش صنایع تبدیلی، تکمیلی
م ۱۵	حوزه دانش و تربیت اسلامی	م ۱۴۰	حمایت و تشویق حمل اسلحه شکاری
ب الفام ۱۹	حوزه دانش، مهارت و تربیت اسلامی	ب ۱۶۳	حمل و نقل
ت ۴/ب ۳۸	حوزه درمان	ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۳۵	حوزه سلامت	ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۵ ب/م ۱۵	حوزه علمیه	ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۵ ب/م ۱۵	حوزه علمیه قم	ب ۱۶۳	حمل و نقل
ب ۱۱	حوزه فرهنگی ایران	ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۸۴	حوزه‌های آبی کشور	ب ۱۶۳	حمل و نقل
الفام ۱۷ ل/م ۲۰	حوزه‌های آموزش عمومی	ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۱۲		ب ۱۶۳	حمل و نقل
ب ۲		ب ۱۶۳	حمل و نقل
ب ۲		ب ۱۶۳	حمل و نقل
ب ۴		ب ۱۶۳	حمل و نقل
ب ۲		ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۴		ب ۱۶۳	حمل و نقل
م ۴		ب ۱۶۳	حمل و نقل

شماره جزء / بند / تبصره / ماده

واژه

حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و م ۴۶.
فرهنگی
حوزه‌های ایمنی، انرژی، اقتصاد، جزء ۲/ب/م ۱۶۳،
حمل و نقل و محیط زیست
حوزه‌های بالادست سدهای ب/ج/م ۱۴۱،
مخزنی
حوزه‌های تخصصی م ۶۸، ۱۲، ۶۸
حوزه‌های دین و نشر فرهنگ و ۸۰
معارف اسلامی
حوزه‌های علمی
حوزه‌های مقاومت بسیج
حوزه‌های نابوری
حوضه‌های آبریز
حیات وحش
حیاتی

خ

خاتم‌الانبیاء(ص)
خارج
خارج از بورس
خارج از حریم شهرها
خارج از رده کردن
خارج از کشور
خارج از محدوده شهرها و
روستاها
خارج از محیط اداری
خارج از نوبت
خارج کشور
خارجی

شماره جزء / بند / تبصره / ماده

واژه

۱۲۷ د/د ۱۳۳ جزء ۳/ب/م ۱۳۵، الف/م
۱۴۲ الف/م ۱۶۱، ب/م ۱۶۳ جزء ۳/ب/م
۱۶۳، ۱۶۴ الف/م ۱۹۵، ۲۰۵ د/م ۲۱۴
ف/م ۲۲۴، ب/م ۲۲۴، ت/م ۲۳۱
م ۱۹۹، جزء ۲/ب/م ۱۰۴، و/م ۱۱۲، ج/م
۱۴۱، الف/م ۱۳۳، ۱۴۸، ت/م ۱۹۲،
جزء ۲/ب/م ۱۰۴،
ب/م ۲۲۴،
ب/م ۸۵،
جزء ۱/ب/م ۸۴، الف/م ۸۵، ب/م ۸۵
۲/ب/م ۱۰۴، الف/م ۱۲۵، ۱۲۷، ج/م
۱۲۹، ۱۳۲، ب/م ۱۴۵، الف/م ۱۵۰،
۲۲۹، الف/م ۲۲۹،
ب/م ۸۰، ۳۳۰،
ب/م ۱۸، جزء ۱/ب/م ۱۹، ج/م ۳۲،
د/م ۲۲۲، ج/م ۲۴، ب/م ۲۵، ج/م ۲۸،
۳۹، ۴۲، ۴۳، د/م ۴۴، ب/م ۹۶، جزء ۳/ب/م
ن/م ۲۱۱، م ۲۲۷، ۲۳۰،
م ۲۹،
م ۴۲، د/م ۴۴، جزء ۳/ب/م ۲۱۱،
جزء ۳/ب/م ۲۱۱،
ب/م ۴۴،
ب/م ۴۴،
خاورهای تحت پوشش ب/م ۳۹،
دستگاه‌های حمایتی
خاورهای روستایی و عشایری ب/م ۱۹۴،
خاورهای کارکنان کشوری و جزء ۲/ب/م ۳۸،
لشکری شاغل و بازنشسته
خانه عالم
خانه فرش
خانه‌های بهداشت روستایی
خبرگان واجد صلاحیت
خبره
خدمات آموزشی
خدمات الکترونیکی سلامت
خدمات اینترنتی
خدمات بازاریابی، مشاوره‌ای
خدمات بانکی
خدمات برجسته
خدمات بندری
خدمات بهداشت، درمان و ب/م ۳۸،
تشخیص
خدمات بهداشتی و درمانی ت/م ۳۲،
خدمات بیمه‌ای م ۷۲،
خدمات بیمه پایه سلامت ب/م ۳۸،

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۷۱ ب الفالف ۹۰ ب م ۱۰۱ ب د م ۱۰۱، ۱۰۱ ب م ۱۰۱ ب م ۱۷۴ ب م ۲۳۱	خدمات عمومی	ب ب م ۳۵	خدمات بیمه سلامت
ب د م ۱۰۱	خدمات عمومی و انحصاری	ب ب م ۱۶۱	خدمات پروازی
م ۷۱	خدمات عمومی و دولتی	ب هـ م ۱۶۳	خدمات پس از فروش
ب ب م ۱۶۱	خدمات فرودگاهی	ت م ۱ ۱۲۰	خدمات پست الکترونیکی
م ۴۷	خدمات فضایی	ب ز م ۱۶۳	خدمات ترابری منطقه‌ای و بین‌المللی
ب ب م ۱۷ جزء ۱۷ ب ط م ۸۴ ب م ۱۹۷	خدمات فنی و مهندسی	ب ب م ۳۷	خدمات تشخیصی و درمانی
ب ب م ۱۹۷	خدمات فنی و مهندسی دفاعی	ت هـ ب م ۳۸	خدمات تشخیصی، بهداشتی و درمانی
م ۶۳	خدمات کارشناسان و مشاوران	ب الف م ۳۶	خدمات جامع و هماهنگی سلامت
م ۶۳	خدمات کارشناسی	ب ج م ۳۲	خدمات جامع و همگانی سلامت
ت م ۱۶۱	خدمات کمک ناوبری هوایی	م ۱۳۱ ب ن م ۱۹۴	خدمات جانبی
ب ب م ۱۹۴	خدمات گردشگری	ب ج م ۲۱۱	خدمات حقوقی الکترونیک به مردم
ب ب م ۲۲۴	خدمات مدیریت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	ب ج م ۲۱۱	خدمات حقوقی و قضایی
	خدمات مشاوره‌ای روان شناختی - اجتماعی	م ۲۷ ب الف م ۳۹	خدمات حمایتی
ت م ۳ ۹۶	خدمات مصرفی	م ۱۶۵	خدمات حمل و نقل دریایی
ب ز م ۲۸	خدمات مورد تعهد بیمه پایه سلامت	ب هـ م ۲۰	کشور
ب ب م ۱۶۱	خدمات ناوبری هوایی	ب م ۲۰	خدمات دانشجویی
ب ج م ۱۴۵	خدمات نوین کشاورزی	ت م ۲ ۳۲ ب م ۲۵ ب م ۲۸ ا ب م ۲۸	خدمات درمانی
ت م ۲ ۶۲	خدمات و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی	ت ا ب م ۲۸	خدمات درمانی نیروهای مسلح
ب ج م ۳۷	خدمات و کالاهای تهدیدکننده سلامت	م ۱۶۵	خدمات دریایی و بندری
	خدماتی	م ۴۶ جزء ۲ ب ج م ۴۶ جزء ۳ ب ج م ۴۶	خدمات دولت
ب ب م ۵ ب م ۳۸ ب الفالف ۴۸ جزء ۷		م ۴۶	خدمات دولت الکترونیک
ب ب م ۷ ب م ۸۴ جزء ۱ ب د م ۸۴ م ۱۰۲ ب م ۱۴۰		ب ج م ۴۶	خدمات دولتی
ب ب م ۱۷۵ م ۱۷۸ م ۱۹۲ ب الفالف ۱۹۴		ب ی م ۴۴ ب ج م ۱۶۱ ب م ۱۹۵	خدمات رسانی
م ۳۱ م ۳۳ ب الفالف ۲۶ ت ۲ ب م ۳۸ ب م ۴۴		ب ی م ۴۴	خدمات رسانی به رزمندگان
م ۴۴ م ۵۹ م ۶۴ م ۷۱ جزء ۳ ب الفالف ۹۵		ب ج م ۱۹۵	خدمات رسانی و حمایت از کارکنان نیروهای مسلح
ب م ۱۹۵ و م ۱۹۶ م ۲۰۰ ب م ۲۰۹ ب هـ م ۲۲۴ م ۲۲۸		ب د م ۲۰ م ۱۶۳	خدمات رفاهی
ب و م ۱۹۶	خدمت اداری	ب د م ۱۶۳	خدمات رفاهی بین راهی
م ۶۴ هـ م ۲۲۴	خدمت رسانی به مردم	ب د م ۲۰	خدمات رفاهی دانشجویان
ب ج م ۳ ب الفالف ۱۹۵	خدمت وظیفه عمومی	ب الف م ۱۹۴	خدمات روستایی
م ۲۰۹	خدمتی	ب ب م ۱۲	خدمات زیارتی
ب ج م ۱ ب الفالف ۲۰۹	خرافقه پرستی	ب ب م ۱۷۲	خدمات زیربنایی
م ۶۹	خرده فروشی	ت م ۳ م ۲۳ م ۲۸ هـ م ۳۸ ب م ۳۸ ب ز م ۳۸	خدمات سلامت
م ۱۰۶	خروجی	م ۲۳	خدمات سوخت رسانی
ب و م ۱۷ م ۳۰ ب ب م ۶۵ م ۷۸ ب د م ۹۲	خرید	ب ج م ۱۰۱	خدمات شناسه کالا و خدمات شهری
ب م ۱۲۱ م ۱۲۷ ب الفالف ۱۳۳ ب و م ۱۳۳ ب م ۱۳۳ م ۱۳۶ م ۱۵۵ م ۱۵۵ ب الفالف ۱۷۶		ب ب م ۱۰۱	
ب ج م ۱ ب م ۱۹۵ ب م ۲۲۴			

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۲۱۵ و ام ۲۱۵	دارایی‌های سرمایه‌های جدید
م ۲۱۴	دارایی‌های سرمایه‌های دانشگاهی
م ۲۱۳	دارایی‌های سرمایه‌های محرمات
م ۲۱۲	دارایی‌های سرمایه‌های و هنرینهای
م ۲۱۱	دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای
م ۲۱۰	دارایی‌های بانک
م ۲۰۹	دارندگان مجوز تخصیص آب
م ۲۰۸	دارو
م ۲۰۷	داروهای با احتمال سوء مصرف
م ۲۰۶	داروهای دامی
م ۲۰۵	دالان‌های هوایی داخلی و
م ۲۰۴	بین‌المللی
م ۲۰۳	دام
م ۲۰۲	دامپوروی
م ۲۰۱	دامپینگ
م ۲۰۰	دلملاری
م ۱۹۹	دلملاری
م ۱۹۸	دامنه رقابت پذیری
م ۱۹۷	دامی
م ۱۹۶	دانش
م ۱۹۵	دانش آموختگان دوره آموزش عمومی
م ۱۹۴	دانش آموختگان دوره کارشناسی
م ۱۹۳	دانش آموز
م ۱۹۲	دانش آموزان

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۱۷۱	داخل
م ۱۷۰	داخل کشور
م ۱۶۹	داخل و خارج از کشور
م ۱۶۸	داخلی و خارجی
م ۱۶۷	داد و ستد
م ۱۶۶	دادرسی
م ۱۶۵	دادستان کل کشور
م ۱۶۴	دادستانی کل کشور
م ۱۶۳	دانسرها
م ۱۶۲	دادگاههای کیفری و حقوقی
م ۱۶۱	دادگستری
م ۱۶۰	دادگستری استانها
م ۱۵۹	داده
م ۱۵۸	داده‌های ثبتی
م ۱۵۷	داده‌های قوه قضاییه
م ۱۵۶	داده‌های مکانی
م ۱۵۵	دزایی استانی
م ۱۵۴	دزایی‌های خارجی
م ۱۵۳	دزایی‌های سرمایه‌های

واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده
دست‌کاشت	ب-ه/م ۱۴۸
دستاوردها	ب الف/م ۱۵، ب ز/م ۱۸، جزء ۱/ب م/م ۲۲۴
دستاوردهای پژوهشی	جزء ۱/ب م/م ۲۲۴
دستاوردهای دانش بشری	ب الف/م ۱۵
دستکاری نرخ‌های سود سپرده‌ها	جزء ۲/ب د/م ۹۷
و تسهیلات	
دستگاه اجرایی ذی نفع	ب د/م ۲۱۶
دستگاه اجرایی واگذارنده اعتبار	ب ص/م ۲۲۴
دستگاه استخدامی	م ۴۵
دستگاه اصلی	م ۷۰
دستگاه سامانه صندوق فروش	م ۱۲۱
دستگاه متبوع	ب الف/م ۶۵
دستگاه متقاضی	ب ح/م ۵۰
دستگاه متولی تنظیم بازار نان	م ۱۱۰
دستگاه‌ها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند	ت م/م ۲۰۶
دستگاه‌های آموزشی	ت ۲/م ۱۶۹
دستگاه‌های اجرایی دولتی	ب الف/م ۱۱۲
دستگاه‌های اجرایی ملی	ب-ه/م ۱۷۹
دستگاه‌های اصلی	م ۷۰، ج م/م ۲۰۶
دستگاه‌های تحت نظر مقام معظم رهبری	ب الف/م ۱۱۲
دستگاه‌های حمایتی	ب ب/م ۳۹، جزء ۲/ب ط/م ۲۱۱
دستگاه‌های دولتی	ب ب/م ۲۰، م ۵۲، م ۷۴، جزء ۱۳، جزء ۴/ب الف/م ۲۱۹
دستگاه‌های فرعی صدور مجوز	م ۷۰
دستگاه‌های قوه مجریه	م ۶۷
دستگاه‌های ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری	ب ع/م ۲۲۴
دستگاه‌های مباشر دولت	ب ک/م ۲۲۴
دستگاه‌های موضوع مواد (۲)، (۳)، (۴) و (۵) قانون محاسبات عمومی کشور	م ۲۲۲
دستگاه‌های نظارتی	ت ۱/ب و/م ۸۴، م ۲۲۱
دستگاه‌هایی که به ساخت و ساز م	م ۵۶، م ۵۷، م ۵۹، م ۶۲، م ۷۱، ت/ب ج/م ۲۱۱
ساختمان‌های عمومی دولتی	م ۵۶، م ۵۷، م ۵۹، م ۶۲، م ۷۱، ت/ب ج/م ۲۱۱
می‌پردازند	ب ج/م ۱۳۵
دستگاه یا چشمه تولیدکننده اشعه	جزء ۱/ب ج/م ۴۶، ب ب/م ۶۵
دستگاهی	
دستمزد	م ۳۱
دستمزد بیمه شدگان	م ۳۱
دستمزد مشمولان قانون کار	جزء ۱/ب د/م ۳۸
دستور پرداخت‌ها	ت اب ی/م ۲۲۴
دستورات و نظرات مقام معظم رهبری	ت ۲/م ۶۲
دستورالعمل	ب ب/م ۲۹، ب عم/ب الف/م ۴۹، ب ح/م ۵۰، م ۵۵، ب ۶۲، م ۱/م ۶۲، م ۷۰، م ۹۱، ب د/م ۹۹، م ۱۰۰، م ۱۲۰، ب ج/م ۱۳۳، ت ۲/م ۱۳۴، ب الف/م ۱۴۲، ب الف/م ۱۵۱، ب الف/م ۱۵۸، ب م/م ۱۷۹، ت ۲/م ۱۹۲، م ۱/م ۱۹۸، م ۲۱۹، م ۲۲۳، ب ز/م ۲۲۴، ب ن/م ۲۲۴، ت م/م ۲۲۴، ب ب/م ۲۳۱، ت ۱/م ۲۳۱، ب د/م ۲۱۹، م ۲۲۱، م ۹۱
دستورالعمل اجرایی	م ۲۹، ب الف/م ۴۹، م ۵۵، ب ۶۲، ج/م ۱۳۳، ت ۲/م ۱۹۲، م ۱۹۲، ب ز/م ۲۲۴، ب ن/م ۲۲۴، ت م/م ۲۲۴، ب ب/م ۲۳۱، ت ۱/م ۲۳۱
دستورالعمل بانک مرکزی	ب ب/م ۲۳۱
دستورالعمل‌ها	ب ب/م ۲۳۱
دستورالعمل‌ها و استانداردهای «فتا»	ب الف/م ۴۹
دستورالعمل‌های بانک مرکزی	ب الف/م ۱۴۰، جزء ۱/ب الف/م ۱۴۰، جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب ب/م ۱۴۰، ب الف/م ۱۴۱، ب د/م ۱۹۳
دشت‌ها	جزء ۱/ب الف/م ۱۴۰
دشت‌های ممنوعه آبی	ب ب/م ۲۰۶
دشمنان نظام	جزء ۶/ب ب/م ۸۴، جزء ۹/ب ه/م ۸۴، ب الف/م ۲۱۱، ب د/م ۲۱۱
دعاوی	جزء ۱/ب ک/م ۲۱۱، ت اب ک/م ۲۱۱
دعاوی حقوقی	ب و/م ۱۸
دعوا	ب الف/م ۱۱، جزء ۲/ب ج/م ۴۶، ج/م ۹۰، م ۱۰۷، جزء ۲/ب ز/م ۲۱۱، ب ق/م ۲۲۴
دغدغه خطرپذیری مالی	ب ق/م ۲۲۴
دفاتر	دفاتر پستی و پیشخوان خدمات جزء ۲/ب ج/م ۴۶
دفاتر اسنادرسی	دولت
دفاتر پستی و پیشخوان خدمات دولتی	جزء ۲/ب ج/م ۴۶
دفاتر پیشخوان دولتی	جزء ۲/ب ج/م ۴۶
دفاتر تجاری	ت ۲/م ۱۰۷
دفاتر ثبت اطلاعات دولتی و غیردولتی	ب ج/م ۹۰
دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری	ب الف/م ۱۱
دفاتر نمایندگی استانی دیوان عدالت اداری	جزء ۲/ب ز/م ۲۱۱

واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده
دست‌کاشت	ب-ه/م ۱۴۸
دستاوردها	ب الف/م ۱۵، ب ز/م ۱۸، جزء ۱/ب م/م ۲۲۴
دستاوردهای پژوهشی	جزء ۱/ب م/م ۲۲۴
دستاوردهای دانش بشری	ب الف/م ۱۵
دستکاری نرخ‌های سود سپرده‌ها	جزء ۲/ب د/م ۹۷
و تسهیلات	
دستگاه اجرایی ذی نفع	ب د/م ۲۱۶
دستگاه اجرایی واگذارنده اعتبار	ب ص/م ۲۲۴
دستگاه استخدامی	م ۴۵
دستگاه اصلی	م ۷۰
دستگاه سامانه صندوق فروش	م ۱۲۱
دستگاه متبوع	ب الف/م ۶۵
دستگاه متقاضی	ب ح/م ۵۰
دستگاه متولی تنظیم بازار نان	م ۱۱۰
دستگاه‌ها و نهادهایی که از بودجه عمومی کشور استفاده می‌نمایند	ت م/م ۲۰۶
دستگاه‌های آموزشی	ت ۲/م ۱۶۹
دستگاه‌های اجرایی دولتی	ب الف/م ۱۱۲
دستگاه‌های اجرایی ملی	ب-ه/م ۱۷۹
دستگاه‌های اصلی	م ۷۰، ج م/م ۲۰۶
دستگاه‌های تحت نظر مقام معظم رهبری	ب الف/م ۱۱۲
دستگاه‌های حمایتی	ب ب/م ۳۹، جزء ۲/ب ط/م ۲۱۱
دستگاه‌های دولتی	ب ب/م ۲۰، م ۵۲، م ۷۴، جزء ۱۳، جزء ۴/ب الف/م ۲۱۹
دستگاه‌های فرعی صدور مجوز	م ۷۰
دستگاه‌های قوه مجریه	م ۶۷
دستگاه‌های ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری	ب ع/م ۲۲۴
دستگاه‌های مباشر دولت	ب ک/م ۲۲۴
دستگاه‌های موضوع مواد (۲)، (۳)، (۴) و (۵) قانون محاسبات عمومی کشور	م ۲۲۲
دستگاه‌های نظارتی	ت ۱/ب و/م ۸۴، م ۲۲۱
دستگاه‌هایی که به ساخت و ساز م	م ۵۶، م ۵۷، م ۵۹، م ۶۲، م ۷۱، ت/ب ج/م ۲۱۱
ساختمان‌های عمومی دولتی	ب ج/م ۱۳۵
می‌پردازند	ب ج/م ۱۳۵
دستگاه یا چشمه تولیدکننده اشعه	جزء ۱/ب ج/م ۴۶، ب ب/م ۶۵
دستگاهی	

واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده
دفاع	م ۲۷ ب با ۱۱ ج ۱۶۵ ط ۱۲۴ ب ۱/م ۴۴-جزء ۹ ب هـ ام ۸۴ ت ام ۱۸۲ ب الف/م ۱۹۵ اب الف/م ۱۹۵ ب ام ۱۹۶ م ۱۹۸ م ۲۰۰ ج ۲۰۱ د ام ۲۰۱ ح/م ۲۰۱ ک ام ۲۰۱ م ۲۰۲ ب ۲۰۵ د ام ۲۱۵ م ۲۲۸ ت ۲/م ۲۳۱	دوره‌های قبل و بعد از ورود به ب با م ۱۸	دانشگاه
دفاع از حاکمیت	ب الف/م ۱۹۵ م ۲۰۵	دوره‌های کاردانی	ب و ام ۲۱
دفاع از دعاوی	جزء ۹ ب هـ ام ۸۴	دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های	ت ۲ ب ک ام ۲۰
دفاع از کشور	م ۱۹۶ ب د ام ۲۰۱	معتبر خارجی	
دفاع غیر نظامی	م ۱۹۸	دولت الکترونیک	م ۲۶۶ ب الف/م ۴۶-جزء ۳ اب ج ام ۲۴۶ م ۴۸
دفاع مقدس	م ۲ ب با م ۱۱ ج ۱۱۵ ط ۴۴	دولت و بخش خصوصی	م ۷۵
دفاع ملی	ب ج ام ۲۰۱	دولتی و عمومی	ت ۲/م ۳۲ م ۵۶ م ۶۶ ب رام ۲۲۴
دفاعی	ب الف/م ۱۱۲ و ام ۱۱۲ فصل هفتم ب الف/م ۱۹۵-جزء ۴ اب الف/م ۱۹۵ ب با ۱۹۵-جزء ۵ ب با م ۱۹۵ ت ۱ م ۱۹۶ ب الف/م ۱۹۷-جزء ۱ اب الف/م ۱۹۷ ب با م ۱۹۷ ج ام ۱۹۷ ب د ام ۱۹۷ هـ ام ۱۹۷ ت ۱/م ۱۹۸ م ۲۰۱ ب الف/م ۲۰۱ ب با م ۲۰۱ ج هـ ام ۲۰۲ ب ۲۱۵	دهستان‌های دارای قابلیت توسعه	ب با م ۱۹۴
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه ب هـ ام ۱۵		دهک بالا و پایین درآمدی جامعه	ب هـ ام ۲۳۴
قم	ب د ام ۱۴۰	دهیاران	ب ف ام ۱۹۴
دفع بهداشتی پساب	ب ز ام ۴۴	دهیاری	ت ۲ ب الف/م ۱۱۷ م ۱۲۳ ب با م ۱۶۹-جزء ۲ ب الف/م ۱۷۱ م ۲۰۰
ذکرتاری تخصصی	جزء ۲ اب با م ۸۱ ت اب د ام ۸۲	دیپلماسی	جزء ۵ اب با م ۲۱۰ هـ ام ۲۱۰ م ۲۱۰
دلار	ب ط/م ۲۲۴	دیپلماسی اقتصادی	ب هـ ام ۲۱۰
دلایل قانونی	ت ۳/م ۳۲	دیجیتال	ب ج ام ۳ ج ام ۱۰ ت ۲۰۶
دندانپزشکی	م ۱۶۴	دیجیتالی	ت ام ۲۰۶
دو خطه کردن	م ۳۱	دیداری	ب ج ام ۱۰
دو سال آخر خدمت	جزء ۳ اب ط/م ۲۱۱	دیدگاه‌ها و سیره حضرت امام	جزء ۳ اب الف/م ۱۹۵
دوایر اجرایی اسناد	ب با م ۲۱۵ ب و ام ۲۱۵	خمینی (ه)	
دوران برنامه	ب ط/م ۴۴	دیدگاه‌ها و مواضع غیر همسو با	ب الف/م ۲۱۰
دوران دفاع مقدس	جزء ۱ اب الف/م ۱۹	جمهوری اسلامی ایران	
دوره آموزش عمومی	م ۲۰۰	دیزل	م ۱۶۰
دوره آموزش نظامی	ت ۳/د ام ۸۴	دین	م ۸۸ م ۹۸
دوره تصدی هیأت عامل	م ۱۰۰	دینی	م ۳۲ ب الف/م ۳ د ام ۳ م ۵ م ۷ ب الف/م ۹ ب الف/م ۱۵-جزء ۳ اب و ام ۱۶-جزء ۱۰ اب الف/م ۱۹ م ۲۳۰
دوره تقسیط	جزء ۳ اب ط/م ۲۱۱	دیون عالی کشور	جزء ۱ ب ج ام ۲۱۱
دوره ساخت	ب الف/م ۲۲۰	دیون علالت اداری	جزء ۲ اب ز ام ۲۱۱ ب ل م ۲۱۱
دوره متوسطه نظری	جزء ۶ اب الف/م ۱۹	دیون محاسبات	ب و ام ۸۴ ت اب و ام ۸۴
دوره‌های آموزشی تخصصی	ب ل م ۲۱۱	دیون	م ۶۶ ب الف/م ۱۰۵ ت ۱/م ۱۰۷ ب ز ام ۲۲۴
قضات		دیون دولت	م ۶۶
دوره‌های آموزشی مشترک	جزء ۳ اب و ام ۱۶	ذ	
دوره‌های تحصیلات تکمیلی	م ۲ ب الف/م ۱۵ ب الف/م ۱۶ ب با م ۱۶ ت ۱/ک ام ۲۰	ذخایر ارزی بانک مرکزی	جزء ۲ اب با م ۸۱
دوره‌های تحصیلی	جزء ۳ اب الف/م ۱۹-جزء ۱۴ اب الف/م ۱۹	ذخایر انرژی کشور	م ۱۳۴
دوره‌های راهنمایی تحصیلی و	جزء ۳ اب د ام ۲۱۱	ذخایر خارجی	ب ج ام ۸۱
متوسطه		ذخایر ژئوتیکی	جزء ۲ اب هـ ام ۱۰۴
		ذخیره ارزی	م ۲۲-جزء ۴ اب ج ام ۸۴ م ۸۵ ب الف/م ۸۵ ب با م ۸۵ ج ام ۸۵ د ام ۸۵
		ذخیره استراتژیک گندم	م ۱۱۰
		ذخیره سازی	م ۱۰۲ ب ج ام ۱۴۵
		ذخیره قانونی و احتیاطی	ب الف/م ۸۶
		ذرت	م ۱۴۳

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
ذهنی	ب ب/م ۳۶	راهبری	م ۵۵۵ جزء ۷۹ اب ب/م ۸۴ م ۱۹۴ ل/م ۱۹۴
ذی نفع	م ۱۶۶ د/م ۲۱۶	راهلداری	ب الف/م ۱۶۳ ب هـ/م ۱۶۳ جزء ۱ اب و/م ۱۶۳ ت ۱/م ۱۶۳
ذی نفعان	م ۱۶۶	راهلداری و حمل و نقل جاده ای	ب الف/م ۱۶۳ ب هـ/م ۱۶۳ ت ۱/م ۱۶۳
ر		راهنماهای درمانی	ب د/م ۳۲
رؤسا	ت/م ۱ م ۱ ۲۹ ت ۲/م ۲۲ ب ز/م ۲۴ ت ۳/م ۲۴ ج/م ۲۴ د/م ۲۴ ت ۱/م ۱۷۸ ب الف/م ۱۹۴ جزء ۱ اب ک/م ۲۲۴ ت ۱/م ۲۲۴	راهنمای تحصیلی و متوسطه	ب د/م ۳۲
رؤسای اداری شهرستان	ت اب ب/م ۱۷۸	راهیان نور	ت ۱/م ۱۹۶
رؤسای بیمارستان‌ها	ت ۲/م ۲۲	راهی رأی	ب د/م ۳۲
رؤسای حوزه‌ها	م ۲۱۱	راهنمای تحصیلی و متوسطه	ب د/م ۳۲
رؤسای دستگاهها	م ۲۹ ب ز/م ۲۴ ت ۱/م ۲۲۴	راهیان نور	ب د/م ۳۲
رؤسای دستگاههای اجرایی	ت اب ب/م ۲۲۴	راهی رأی	ب د/م ۳۲
رؤسای شورای اسلامی روستاها	ب ف/م ۱۹۴	راهی رأی	ب د/م ۳۲
رؤسای قوای سه گانه کشور	ت/م ۱	رایانه ای	ب د/م ۳۲
رؤسای واحدهای تابعه استان	ت اب الف/م ۱۷۸	رایگان	م ۱۴ ب ج/م ۲۰ ب ب/م ۲۴ ت ۲/م ۱۶۳
رئیس قوه	م ۲۲۱	ریا	ب ب/م ۲۶ جزء ۱ اب ب/م ۸۴ جزء ۷ ب/م ۸۴ الف/م ۹۷ ب ۸۸ ب الف/م ۱۴۷ جزء ۳ اب الف/م ۱۹۵
راکتورهای هسته‌ای تحقیقاتی	م ۲۲۱	رتبه بندی	ب و/م ۱۵
رابطه دولت و بخش‌های	م ۶۴	رتبه بندی دانشگاهها و مؤسسات و ب/م ۱۵	ب و/م ۱۵
خصوصی و تعاونی		آموزش عالی و پژوهشی	ب و/م ۱۵
راداری	ب د/م ۱۶۱	رتبه بندی مؤسسات بیمه	م ۱۱۴
رادیوداروها	م ۱۳۵ ب/م ۱۳۵	رتبه بندی مراکز آموزش‌های	ب ز/م ۲۱
راندند	ب ب/م ۱۱۵	فنی و حرفه‌ای رسمی و غیررسمی	ب و/م ۱۵
راه	ب د/م ۳ ب هـ/م ۶ ب ب/م ۱۱ ب د/م ۱۶ جزء ۳/م ۱۶ ب و/م ۱۶ ب د/م ۱۹ م ۷۶ ج/م ۸۰ جزء ۱ اب د/م ۹۷ ت ۲/م ۱۲۰ م ۱۲۱	رتبه نوم منطقه	ب الف/م ۴۶
راه آهن	ب د/م ۱۲۷ ج/م ۱۲۹ اب ب/م ۱۵۷ ب/م ۱۶۳	رده‌های مقابله بسپج	ب ب/م ۱۹۶ ج/م ۱۹۶ ب د/م ۱۹۶ ط/م ۱۹۶
راه کارهای قانونی	ب د/م ۱۶۳ هـ/م ۱۶۳ جزء ۱ اب و/م ۱۶۳ ت ۲/م ۱۶۳ ب/م ۱۹۲ اب ط/م ۱۹۴ جزء ۱ اب ج/م ۲۱۱ م ۲۱۱ م ۲۲۴	ردیف	ب الف/م ۱۳ ب/م ۱۳ ب/م ۱۳ و/م ۲۰ ک/م ۲۰ ب/م ۳۴ ب/م ۵۰ ب/م ۶۷
راه‌های روستایی	م ۱۶۳	ردیف	م ۷۵ م ۱۸۰ ت ۱/م ۲۲۰ و/م ۲۲۴ جزء ۲/م ۲۲۴ ج/م ۲۲۴ ب/م ۲۲۴ خ/م ۲۲۴ ب/م ۲۲۴
راهبرد انرژی کشور	ب ب/م ۱۲۵ ت/م ۱۲۵	ردیف خاصه	ت ۱/م ۲۲۰
راهبرد صنعتی	م ۱۵۳	ردیف مستقل	ب ب/م ۱۳ و/م ۲۰ ک/م ۲۰ س/م ۲۲۴
راهبرد(استراتژی) توسعه صنعتی	م ۱۵۰	ردیف‌های	ب ع/م ۲۲۴
و معنی		ردیف‌های قوانین بودجه سنواتی	ب خ/م ۲۲۴
راهبردهای کلی توسعه مناطق	ب الف/م ۱۸۴	ردیف‌های متفرقه	ب د/م ۲۲۴
راهبردی	ت/م ۲ م ۲ اب ط/م ۱۸ م ۲۴ ج/م ۳۲ ب ز/م ۳۸ ب ی/م ۴۴ م ۷۵ ت اب د/م ۸۲ جزء ۳/م ۸۴ جزء ۱ اب ج/م ۸۴ م ۸۸ م ۸۹ م ۱۵۰ ت ۱۸۲ ت/م ۱۸۲ ب/م ۱۸۴ هـ/م ۱۸۴ ت ۱/م ۱۸۴ ت ۲/م ۱۸۴ ت ۳/م ۱۸۴ جزء ۳ ب/م ۱۹۵ جزء ۲ اب ب/م ۲۱۰ م ۲۲۳	ردیف‌های متمرکز	ب د/م ۲۲۴
		ردیف‌های مربوط به طرح‌های ت	م ۲۲۰
		تمک دارایی سرمایه ای	ب الف/م ۱۳
		ردیف‌های مستقل	ب و/م ۲۲۴
		ردیف‌های مندرج در جداول	ب و/م ۲۲۴

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
رئیس هیأت عامل صندوق جزء ۷/ب/م/ام ۸۴	توسعه ملی	۱۷۹م، ۱۸۲ت، ۱۸۲ب، ۱۹۴ف، ۱۹۹ج، ۲۱۱م، ۲۱۳ب، ۲۲۴م	رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران
	ز	ب ۱۶م، ۷۵-جزء، ۷/ب/ج/م ۸۴	رئیس اتاق تعاون
ب الف/م ۱۲	زائرین	جزء ۸ب/ج/م ۸۹	رئیس اتاق تعاون ایران
ب ق/م ۲۲۴	زارعین	جزء ۸ب/ج/م ۸۴	رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان
م ۲۳/م ۳	زنان فارسی	ب ۱۶م، ۱۹۴ف	رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی شهرستان
ب ب/م ۱۴۸	زراعت چوب	۱۹۴ف	رئیس دیوان محاسبات کشور
جزء ۲/ب/هـ/م ۱۰۴، ب ۱/ب/م ۱۴۱ ج/م ۱۴۲، الف/م ۱۴۳، د/م ۱۹۳	زرایی	ت ۲/ب/م ۲۰، ح/م ۵۰، م/م ۵۱	رئیس سازمان امور اقتصادی و دارایی استان
ب د/م ۱۶۸، جزء ۱/ب/د/م ۱۶۸، ج/م ۲۱۶	زلزله	ت ۲/ب/م ۲۰، ح/م ۵۰، م/م ۵۱	رئیس سازمان بازرسی کل کشور
جزء ۱/ب/د/م ۱۶۸	زلزله نگاری	۵۷، ۲/م ۵۷، ۳م ۶۳، ۳ب الف/م ۶۵، م/م ۷۱	رئیس سازمان حسابرسی کشور
ت ۳۰، ۲۶م، ۳۰ت، ۱م ۱۲، ۶ب ۱۲/م ۶۸، ۷ت	زمن	۷۱، ۳/م ۷۵، جزء ۱/ب/ج/م ۸۴، جزء ۲/ب/ج/م ۸۴، د/م ۸۴، هـ/م ۸۴، ۸۸م/م ۸۸	رئیس سازمان حفاظت محیط زیست
م ۱۰۶، ۱۲۶ت، ۲/ب/م ۱۴۵، جزء ۲/ب/م ۱۶۳، جزء ۲ الف/م ۱۷۱، ۲۰۰-جزء، ۱/ب/م ۲۱۰، ۲۱۱ت، ۲۱۱د/م ۲۱۱، ۳/ب/م ۲۱۱، ۲۱۴ب/م ۲۱۴، ۲۱۵م	زمان	ب و/م ۸۴	رئیس شورای اسلامی روستا
جزء ۲/ب/د/م ۸۲	زمان انعقاد قرارداد	۱۷۹ف	رئیس قوه قضاییه
ت ۱/م ۶۲، ۱۲/م ۶۸، جزء ۱/ب/م ۸۱، جزء ۱/ب/د/م ۸۲	زمان بندی	ب ۱۶م، ۱۹۴ف	رئیس کل بانک مرکزی ج.ا.ا.
جزء ۲/ب/د/م ۸۲	زمان بندی بازپرداخت بدهی ها و تعهدات ارزی	ت ۱/م ۵۱، ۱/م ۷۵، ب ۱/م ۱۷۹، ف/م ۱۹۴	رئیس کمیته دائمی پدافند غیرعامل
ت ۱/م ۶۲، ۱۲/م ۶۸، جزء ۱/ب/م ۸۱، جزء ۱/ب/د/م ۸۲	زمان برداشت بدهی ها و تعهدات	ب ۱۶م، ۱۹۴ف	رئیس کمیسیون اقتصادی
جزء ۲/ب/د/م ۸۲	زمان دریافت و بازپرداخت تسهیلات طرح	جزء ۳/ب/ج/م ۲۱۱	رئیس کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات
م ۱۰۶	زمان ترخیص کالا	ب ۲/م ۷۵، جزء ۶/ب/ج/م ۸۴، ۸۸م/م ۸۸	رئیس کمیسیون صنایع و معادن
ب ک/م ۲۱۱، ل/م ۲۱۱	زمان دادرسی	۸۹م، ۸۹ت، ۸۹م	رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی
جزء ۳/ب/ک/م ۲۱۱	زمان رسیدگی به پرونده	۱۹۹م	رئیس مرکز آمار ایران
جزء ۲/ب الف/م ۲۶، ب/د/م ۱۴۶، د/م ۱۸۵، الف/م ۲۱۵	زمان بندی	ب ۱۲/م ۷۵	رئیس و اعضای هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
ب ل/م ۴۴، ۱۴۶ب الف/م ۱۵۷، ب/م ۱۵۷، ب/ب/م ۱۷۱، هـ/م ۱۷۴، م ۱۷۶، ۲۰۲م، ۲۰۴	زمین	ب ۱۳/م ۷۵	رئیس هیأت امانه
ب الف/م ۱۵۷	زمین شناسی	ب/ج/م ۵۴	رئیس هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
ب هـ/م ۱۷۴	زمین های غیر مشجر	جزء ۵/ب/م ۸۴، ۴/ب/ج/م ۸۴	رئیس هیأت امانه
م ۱۴۶	زمین های کشاورزی	جزء ۱/ب الف/م ۱۷۸	رئیس هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
م ۲۰۴	زمین های مستعد کشاورزی	جزء ۱/ب/ج/م ۸۴	رئیس هیأت امانه
ب هـ/م ۱۷۴	زمین های مشجر	جزء ۷/ب/د/م ۸۴، جزء ۸/ب/د/م ۸۴، هـ/م ۸۴	رئیس هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
ب ۱/م ۴۰، ب الف/م ۴۷، ب الف/م ۱۴۰، جزء ۲/ب الف/م ۱۴۰، جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰، ب/م ۱۴۱	زمینی	جزء ۷/ب/د/م ۸۴، جزء ۸/ب/د/م ۸۴، هـ/م ۸۴	رئیس هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
ب ۱۴۱، ب/ب/م ۱۷۵، ۱۸۲ب الف/م ۱۸۲، ب/م ۱۸۲، جزء ۳/ب/م ۱۹۵	زن	جزء ۷/ب/د/م ۸۴، جزء ۸/ب/د/م ۸۴، هـ/م ۸۴	رئیس هیأت عامل ریس و واحد استانی وزارتخانه ها
م ۲۳۰، ۲۲۷م، ۲۳۰			

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
زنان بلسپرست	م ۲۳۰	زیرساخت‌های توسعه، عمران	ب ب/م ۱۷۴
زنان سرپرست خانوار	م ۳۹ ج/م ۳۹ م ۳۳۰	شهری و حمل و نقل	
زنان مدیر و نجبه	م ۲۳۰	زیرساخت‌های حیاتی	ب الف/م ۲۳۱
زنجیره ارزش صادراتی	م ۱۵۶	زیرساخت‌های مجتمع‌های	ب ل/م ۱۹۴
زنجیره‌های تولیدی	ب الف/م ۸۰	کشاورزی، دامی و شیلاتی	
زنجیره‌های صنعتی - کشاورزی		زیرساخت‌های نابوری جهانی	ب د/م ۱۶۱
کوچک و متوسط		ماهوره ای	
زندانی‌ها	جزء ۱/ب ج/م ۲۱۱-جزء ۴/ب ج/م ۲۱۱-جزء ۱/ب ط/م ۲۱۱-ب ن/م ۲۱۱-جزء ۲/ب ن/م ۲۱۱-جزء ۳/ب ن/م ۲۱۱-جزء ۴/ب ن/م ۲۱۱	زیرساخت‌های ورزشی	م ۱۳
زندانیان بی بضاعت	جزء ۳/ب ن/م ۲۱۱	زیست بوم طبیعی	ب د/م ۱۹۳
زندانیان نیازمند اشتغال	جزء ۴/ب ن/م ۲۱۱	زیست بوم‌های حساس	جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب الف/م ۱۹۱
زوج‌های جوان	م ۱۷۶	زیست بوم‌های حساس و	جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب الف/م ۱۹۱
زهکشی‌ها	ب الف/م ۱۴۳	شکنده کشور	
زهکشی	ب ج/م ۱۴۱-ب د/م ۱۴۱	زیست بومی	جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب الف/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۳
زیارت	م ۱۲-ب ب/م ۱۲	زیست شناختی	ب د/م ۱۴۳
زیارتی	م ۱۲-ب ب/م ۱۲	زیست محیطی	
زبان آور	ت م/م ۲۶	زیستگاه	ت م/م ۱۴۸
زبان ده	ب ط/م ۲۲۴	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زبان دیده	ت م/م ۶۲	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
زیر بنایی	ب ب/م ۱۲-م ۱۸۰	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیربخش‌های برگزیده صنعت و م	م ۱۵۰	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
معادن		زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیربخش‌های تولیدی و خدماتی	جزء ۷/ب ب/م ۸۴-جزء ۸۴/ب د/م ۸۴	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
زاینده		زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیربناها	جزء ۲/ب و/م ۱۶۳-ب ب/م ۱۶۶	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
زیربناهای حمل و نقل	جزء ۲/ب و/م ۱۶۳-ب ب/م ۱۶۶	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیربناهای حمل و نقل ریلی	م ۱۶۴	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
زیربنایی	ب الف/م ۸۳-ب الف/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۷۲-م ۱۸۸-ب ۱۹۲-ب م/م ۱۹۴-ب ک/م ۲۰۱	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیرزمینی	ب الف/م ۱۴۰-جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰-ب ب/م ۱۴۱-ب ب/م ۱۷۵	زیستی	ب ک/م ۲۰-جزء ۲/ب ه/م ۱۰۴-ب د/م ۱۴۳-ب ز/م ۱۴۳-ب ب/م ۱۸۴-ب الف/م ۱۸۷-جزء ۱/ب الف/م ۱۸۷-ب ب/م ۱۹۱-ب د/م ۱۹۱-ب ا/م ۱۹۲-ب ا/م ۱۹۲-ب ب/م ۲۰۲-ب الف/م ۲۱۵-ب ب/م ۲۲۴
زیرساخت ملی داده‌های مکانی (NSDI)	ب ه/م ۴۶	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیرساخت‌ها	م ۹-ب الف/م ۱۲-م ۱۲-م ۴۰-ب ج/م ۴۶-ب ط/م ۴۶-ب الف/م ۴۷-ب ب/م ۱۳۹-م ۱۴۳-ب ج/م ۱۵۲-ب د/م ۱۶۱-ب ب/م ۱۶۶-ب ب/م ۱۷۴-ب ل/م ۱۹۴-جزء ۲/ب الف/م ۱۹۵-جزء ۴/ب الف/م ۱۹۵-ب ب/م ۱۹۶-ب ا/م ۱۹۸-ب ا/م ۲۰۴-ب الف/م ۲۰۵-ب ج/م ۲۰۵-ب ب/م ۲۱۰-ب الف/م ۲۲۱	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری	ب ط/م ۴۶	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
اطلاعات		زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیرساخت‌های اطلاعاتی	ب الف/م ۲۰۵	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸
زیرساخت‌های امنیت غذایی	م ۱۴۳	زیستگاه‌های طبیعی	ت م/م ۱۴۸

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب و ام ۸۴ جزء ۱ ب طام ۲۱۱	سازمان بازرسی کل کشور	ب ب ام ۱۷۳	ساخت و سازه‌های غیرمجاز
ت ۱/۲ م ۱۹۶	سازمان بسیج سازندگی	ت ۱ ب ام ۲۰ د ام ۲۰ م ۲۶ ب ب ام ۲۶	ساختار
ت ۱/۱ م ۱۹۶ ب ه ام ۲۱۱	سازمان بسیج مستضعفین	ام ۲۶ م ۲۷ م ۲۸ م ۵۶ ج ام ۹۷ م ۱۱۰	
م ۱۶۵	سازمان بنادر و دریانوردی	۱۱۴۷ م ۱۶۴ م ۱۷۳ ب ه ام ۱۹۴ ب ج ام ۲۰۱	
م ۱۷۴ الف ام ۹۹ ب د ام ۹۹ ب ه ام ۹۹ ز ام ۹۹	سازمان بورس و اوراق	جزء ۳ ب ب ام ۲۱۰ م ۲۳۰	ساختار بانک مرکزی
ب ک ام ۲۰ جزء ۲۰ ب ۳ ن ام ۲۱۱ م ۲۲۷	سازمان بهزیستی کشور	ب ج ام ۹۷	ساختار بیمه‌های اجتماعی
ب ب ام ۳۸	سازمان بیمه خدمات درمانی	ب ب ام ۲۶	ساختار سازمان ملل متحد
ب ب ام ۲/۲ م ۳۸ ت ۳۸ ا ب ام ۴/۴ ب ام ۳۸	سازمان بیمه سلامت ایران	جزء ۳ ب ب ام ۲۱۰	ساختار صندوق‌ها
م ۲۵	سازمان بین‌المللی کار	ت ام ۲۶ م ۳۸	ساختاری
جزء ۱ ب ام ۲۱۱ جزء ۱ ب ج ام ۲۱۱ ب س ام ۲۱۱	سازمان پزشکی قانونی	ب د ام ۲۰ م ۲۷	ساختن
ب ب ام ۲۶ م ۳۳	سازمان تأمین اجتماعی	ت ۴ ب ب ام ۲۸ د ام ۲۹ د ام ۴۴ م ۵۶	
سازمان تأمین اجتماعی نیروهای م ۳۳	سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح	۲ م ۲۱ م ۱۶۸ م ۱۶۸ الف ام ۱۶۸ ب ب ام ۱۶۸ ج ام ۱۶۸	
م ۱۰۴	سازمان تجارت جهانی	ب ب ام ۱۶۸ ج ام ۱۶۸	ساختن جدید
م ۱۰۴ جزء ۱۲ ب الف ام ۱۹	سازمان تربیت بدنی	م ۵۶ م ۱۶۸ ج ام ۱۶۸ ب ب ام ۱۶۹ ه ام ۱۷۱	ساختمان و مسکن
ب ر ام ۲۲۴	سازمان توسعه برق ایران	م ۱۶۸ ج ام ۱۶۸ م ۱۶۸ ب ب ام ۱۶۹ ه ام ۱۷۱	ساختمان‌ها
ب و ام ۱۰۴	سازمان توسعه تجارت جهانی (WTO)	م ۱۶۸ ج ام ۱۶۸ م ۱۶۸ ب ب ام ۱۶۹ ه ام ۱۷۱	ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی و عمومی
ب ب ام ۱۸۷	سازمان توسعه و عمران دریا و سواحل	م ۲۲۴	ساختمان‌های حساس
ب الف ام ۲۵ ب د ام ۴۶ ب ب ام ۹۰	سازمان ثبت احوال کشور	ب ک ام ۲۰۱	ساختمان‌های دولتی و عمومی
م ۳ ت ۱۷ ب و ام ۴۶ ب ز ام ۶۹ م ۶۹ ب ام ۹۰ ت ۲ م ۹۶ ه ام ۹۹ ج ام ۱۴۳	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	جزء ۱ اب طام ۲۱۱	ساختمان‌های ستادی
الف ام ۱۷۷ جزء ۱ ب ج ام ۲۱۱ جزء ۲ ب ج ام ۲۱۱	سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور	م ۵۶	ساختمان‌های عمومی دولتی
ب ج ام ۶ ب ب ام ۱۴۷ ج ام ۱۴۷	سازمان جهاد کشاورزی استان	ب ه ام ۱۷۱	ساختمان‌های متخروبه
ب ف ام ۱۹۴	سازمان حساسی	م ۱۲۸	ساز و کار توسعه پاک (CDM)
ب و ام ۸۴ م ۲۱۸ م ۲/۲ م ۲۱۸	سازمان حساسی کشور	م ۱۲۸	ساز و کارهای بین‌المللی
ب و ام ۸۴	سازمان حفاظت محیط زیست	ب الف ام ۱۷۳	ساز و کارهای حقوقی، مالی و فرهنگی
جزء ۲ ه ام ۱۰۴ م ۱۲۳ م ۱۸۲ م ۳/۳ م ۱۸۴	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	ب الف ام ۱۱۱	سازمان «سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران»
م ۱۸۸ م ۱۸۹ م ۱۹۰ ب الف ام ۱۹۰ م ۱۹۱ ب ام ۱۹۱	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	جزء ۳ ب ج ام ۲۱۱	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
م ۱۹۳ ت ۱۹۳ م ۲۱۵	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	ت ام ۱۰۹	سازمان امور مالیاتی
م ۱۰۰ م ۲/۲ م ۱۰۰	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	ب د ام ۱۷۹	سازمان امور اقتصادی و دارایی استان
ب الف ام ۱۶۳ ه ام ۱۶۳ جزء ۱ ب و ام ۱۶۳	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	ب ز ام ۴۶ ب الف ام ۹۰ م ۹۰ م ۱۲۰ م ۱۲۰	سازمان امور مالیاتی
جزء ۱ ب ج ام ۲۱۱ ن ام ۲۱۱	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	م ۱۲۰ م ۱۲۱ ب الف ام ۱۷۵ جزء ۱ ب ج ام ۲۳۴	سازمان انرژی اتمی ایران
ت ۵/۵ ک ام ۲۰	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	م ۵۶ ب الف ام ۱۲۵ ج ام ۱۲۵ د ام ۱۲۵	سازمان انرژی اتمی ایران
ب و ام ۱۹ ب د ام ۲۱۱	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	م ۱۳۶ م ۱۳۷	سازمان اوقاف و امور خیریه
	سازمان راهبردی و حمل و نقل جاده‌ای	ب الف ام ۱۷۷ ب ب ام ۱۷۷ ج ام ۲۱۱	

واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده
سازمان فرهنگ و ارتباطات م. ه	ت ۱/ ۱۶۹	سازندگان	ت ۱/ ۱۶۹
اسلامی	ب ط م ۴۴ جزء ۳/ب الف/م ۱۹۶	سازندگی	ب ط م ۴۴ جزء ۳/ب الف/م ۱۹۶
سازمان قضایی نیروهای مسلح	جزء ۱/ب ط م ۲۱۱	سازنده نیروگاه هسته ای	جزء ۱/ب ط م ۲۱۱
سازمان مجری ساختمان‌ها و م ۵۶/ب ۲۲۴	ساعات بلا استفاده	ساعات کار نیروی انسانی	جزء ۱۲/ب الف/م ۱۹
تأسیسات دولتی و عمومی	ت م ۱۹۸/ب ش/م ۲۲۴	ساعت کاری	م ۷۱
سازمان مدیریت بحران	جزء ۳/ب م ۲۱۰	ساعتی	ب ه م ۵۰/ب ج م ۶۵
سازمان ملل متحد	م ۷۹	ساکنان	م ۱۷۲/ب الف/م ۱۷۲
سازمان ملی بهره وری ایران	ب ب م ۴۱/ت م ۴۱	ساکنان مناطق حاشیه نشین	م ۱۷۲
سازمان ملی جوانان	م ۱۷۶	سال آخر	م ۳۱/ب الف/م ۴۶ جزء ۱/ب م ۸۱ جزء ۲/ب م ۸۱ جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰
سازمان ملی زمین و مسکن	ت ۲/ب الف/م ۱۱۲	سال اول برنامه	م ۱۴۳/ب ز م ۱۴۳/ب م ۲۱۵
سازمان منطقه آزاد	م ۱۱ جزء ۱/ب ه م ۱۰۴ جزء ۴/ب الف/م ۱۷۸	سال آخر برنامه پنجم	جزء ۱/ب م ۸۱
سازمان میراث فرهنگی	جزء ۲/ب الف/م ۱۹۵	سال اول برنامه	م ۲ م ۵/ب الف/م ۱۰/ب ه م ۲۰/م ۲۲/ب ۲۵
سازمان ناولگان جنوب	ب ه م ۱۴۳/ت م ۱۴۹		ج م ۳۲/ب م ۳۲/ب الف/م ۳۴/ب م ۳۴
سازمان نظام دامپزشکی	ب ه م ۱۴۳/ت م ۱۴۹		ب م ۲۵/ب الف/م ۲۸/ب الف/م ۲۹/ب ج م ۴۱
سازمان نظام مهندسی کشاورزی	ب ه م ۱۴۳		ت ۴/ب م ۴۱ جزء ۳/ب ج م ۴۶ جزء ۳/ب م ۴۶
و منابع طبیعی	جزء ۱/ب م ۴۶/م ۵۵		ب م ۹۰/ب م ۹۵/ت م ۱۰۴/ب ۲/ب الف/م ۱۱۷
سازمان نقشه برداری کشور	جزء ۴/ب م ۱۲/ت م ۳۲/ب م ۳۵/ب م ۳۵		ت ۱۲۰/ب الف/م ۱۲۵/م ۱۳۰/ب م ۱۳۴/ب الف/م ۱۳۵
سازمان‌ها	ب م ۲۹/ب م ۹۴/ب الف/م ۹۰/ب م ۱۱۲/ب ج م ۱۱۲/ب م ۱۱۲/ت م ۱۲۸/ب م ۱۲۸		ب م ۱۴۲/ب ج م ۱۴۵/ب ج م ۱۴۷
	ب م ۱۴۹/ب م ۱۵۲ جزء ۱/ب م ۱۶۳/ب م ۱۶۳		ب م ۱۷۴/ب م ۱۷۴/ب م ۱۷۷
	م ۲۰۳/ب م ۲۱۰/ب م ۲۱۰ جزء ۱/ب م ۲۱۰		ب م ۱۸۷/ب م ۱۸۹/ب م ۱۹۳/ب م ۱۹۴
	ب م ۲۱۰ جزء ۲/ب م ۲۱۰ جزء ۴/ب م ۲۱۰		ت ۲۰۳/ب ج م ۲۰۳
	ب م ۲۱۰ جزء ۲/ب م ۲۱۰ جزء ۲/ب م ۲۱۱		ب م ۲۱۰ جزء ۲/ب م ۲۱۱
	ب م ۲۱۰		ب م ۲۱۱
سازمان‌ها و سفارتخانه‌های دارای اهمیت راهبردی	جزء ۲/ب م ۲۱۰	سال پنجم برنامه	ب م ۲۱۱
سازمان‌ها و شرکت‌های ارائه دهنده خدمات عمومی	ب م ۹۰	سال تحصیلی	ت ۲۳
سازمان‌ها و شرکت‌های مشمول قانون برنامه	ب م ۱۲۸	سال چهارم برنامه	ب م ۲۱
سازمان‌های پژوهشی	جزء ۱/ب م ۱۶	سال دوم برنامه	ب م ۲۸/ب الف/م ۱۹۳
سازمان‌های توسعه ای	م ۱۵۲		م ۴۶ جزء ۲/ب م ۴۶
سازمان‌های ثبت اسناد و املاک (ثبت شرکت‌ها)	ت ۲/ب م ۶۲		ب م ۵۳/ب الف/م ۱۰۱/ت م ۱۲۰/ب م ۱۲۰
سازمان‌های دولتی	م ۹۴		ب م ۱۲۱/ب ج م ۱۲۹/ب م ۱۵۷/ب ج م ۱۶۱
سازمان‌های راهبردی	جزء ۱/ب م ۱۶۳		ب م ۱۶۳/ب م ۱۶۳/ب م ۱۸۵
سازمان‌های مردم نهاد	جزء ۳/ب م ۲۱۱/م ۲۳۰		ب م ۱۸۸/ب م ۱۹۳/ب م ۲۱۱
سازمان‌های مناطق آزاد	ب الف/م ۱۱۲/ب ج م ۱۱۲/ب ز م ۱۱۲		ب م ۲۱۱/ب م ۲۱۱/ب ج م ۲۱۴/ب م ۲۱۴
سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی	ب م ۲۱۰ جزء ۲/ب م ۲۱۰ جزء ۴/ب م ۲۱۰		ب م ۲۱۸/ب م ۲۱۹/ب الف/م ۲۳۱/ب م ۲۳۱
سازمان هواپیمایی کشوری	ب ج م ۱۶۱/ب م ۱۶۳	سال سوم برنامه	م ۱۱۴/ب م ۱۶۱ جزء ۲/ب م ۱۶۳ جزء ۲/ب م ۲۱۹
سازمان یافته ضد امنیتی	ب م ۲۰۵	سال مالی	جزء ۴/ب م ۲۱۵/ب م ۲۱۵
		سال مالی صندوق	ب م ۸۴
		سال‌های اجرای برنامه	ت ۱/ب الف/م ۱۱۷
		سال‌های اول، دوم و سوم برنامه	جزء ۲/ب م ۳۸
		سال‌های باقیمانده از برنامه	جزء ۳/ب م ۸۱

شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه
م ۲۱	سرمایه‌های انسانی	ب ب م ۱۲۴	سرمایه بانک توسعه تعاون
م ۸۴	سرمایه‌های زاینده اقتصادی	م ۱۱۳	سرمایه خارجی
ب هـ م ۹۹	سرمایه نهادهای مالی	م ۹۳	سرمایه دولت
ب ب م ۱۲۷	سر نشین	ب الف م ۱۰۵	سرمایه شرکت‌های ادغام شده
ب ج م ۱۲۳، ت ۳ م ۱۲۲، ج م ۱۲۴	سطح بندی خدمات	ت ۲ ط م ۸۴، جزء ۳ ب ی م ۸۴	سرمایه گنارلن
الف م ۳۹	سطح بندی خدمات حمایتی و توانمندسازی	م ۱۴۲	سرمایه گنارلن خارجی
ب ب الف م ۳۹	توانمندسازی	م ۸۴	سرمایه گذاری
ت م ۳ م ۳۲	سطح بندی خدمات سلامت	ب ی م ۱۸، م ۵۶ م ۶۶ م ۷۶	ب ی م ۸۲
م ۱۰۱	سطح رقابت	ب م ۸۳، جزء ۸ ب م ۸۴، جزء ۲ ب م ۸۴	ب م ۸۴
ب الف م ۱۵۰	سطح رقابت‌مندی صنایع کشور	م ۸۴، جزء ۱۲ ب م ۸۴، جزء ۵ ب م ۸۴، جزء ۱۰ ب ی م ۸۴	م ۸۴
ب هـ م ۲۱	سطوح مختلف مهارتی	م ۱۱۱، ب ب م ۱۲۴، م ۱۲۷، م ۱۲۸، م ۱۳۳	ب م ۱۱۱
م ۲۱۰	سفارتخانه‌ها	ب م ۱۴۲، ب م ۱۵۰، م ۱۸۱، م ۱۸۸	ب م ۱۴۲
ت ۴ ب م ۸۴	سفته‌ها	م ۱۹۴، ب م ۲۱۰	ب م ۲۱۰
ت ۲ م ۱۴۹	سفره	م ۱۰۰، ت ۱۰۰	م ۱۰۰
ب الف م ۱۴۰، جزء ۵ ب الف م ۱۴۰	سفره‌های آب زیرزمینی	م ۸۴، جزء ۳ ب ی م ۸۴، جزء ۱۰ ب ی م ۸۴	م ۸۴
م ۷۰	سقف زمانی	م ۸۴، جزء ۳ ب ی م ۸۴	م ۸۴
م ۸۷	سقف سهم مشارکت طرف	م ۸۴، جزء ۸ ب م ۱۶، ج م ۱۷، جزء ۲ ب م ۱۶	م ۸۴
	خارجی	م ۱۱۱	م ۱۱۱
م ۱۳۶	سکونتگاه دائم	ب الف م ۱۵۱	ب الف م ۱۵۱
م ۱۷۲	سکونتگاه‌های غیرمجاز		
م ۲۳۳	سلاح	م ۱۱۸	م ۱۱۸
ب ب م ۱۹۱	سلاح‌های شکاری	م ۱۳۵، جزء ۳ ب م ۱۳۵	م ۱۳۵
ب ب م ۱۹۱	سلاح‌های غیرمجاز	م ۷۶، جزء ۵ ب م ۸۴	م ۷۶
ب هـ م ۱۸، الف م ۳۳، ب م ۳۲، ج م ۲۳، ت ۱ م ۲۳، ت ۲ م ۲۳، ت ۳ م ۲۳، ب م ۳۴، ج م ۳۴، ب م ۳۵، الف م ۳۵، ب م ۳۶، ج م ۳۶، ب م ۳۷، ت ۳۸، الف م ۳۸، ب م ۳۸، ت ۳۸، ب م ۳۸، ج م ۳۸، ب م ۳۸، ت ۳۸، ب م ۳۸، ج م ۳۸	سلامت	م ۲۶، جزء ۱ ب الف م ۲۶	م ۲۶
م ۱۹	سلامت جسمانی و روانی	م ۸۴، جزء ۲ ب م ۸۴	م ۸۴
م ۱۹	سلامت جسمی دانش آموزان	م ۸۴، جزء ۳ ب م ۸۴	م ۸۴
م ۱۹	سلامت روحی دانش آموزان	م ۸۴، جزء ۳ ب م ۸۴	م ۸۴
ت ۲ م ۱۴۹	سلامت غذا	م ۱۹۴، ب ی م ۱۴۳، ت ۱ م ۱۴۹، ب م ۱۹۴	م ۱۹۴
ت ۳ م ۹۶	سلب صلاحیت حرفه ای		
ت ۱ ب م ۱۴۵	سم		
ب و م ۱۲۴، ب م ۱۴۳	سموم		
م ۱۲	سنت اهل بیت علیهم السلام		
ت م ۱۵، جزء ۸ ب الف م ۱۹، جزء ۳ ب هـ م ۱۹	سنجش		
ت ۱ ب م ۴۱	سنجش آموزش کشور		
ت ۵ ب م ۲۰			

واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده
سنجش کودکان	جزء ۳/ب/ه/م ۱۹	سوابق بیمه ای	ب ب/ام ۲۸ م ۲۵
سنجش کیفیت	ت/م ۱۵	سوابق تحصیلی و تجربی	ب/ز/م ۹۹
سند	جزء ۱/ب/و/م ۱۶، ت/م ۴۱، ب/ت/م ۶۸ جزء ۲/ط/م ۸۴ م ۸۶، ت/م ۱۱۲، ب/م ۱۲۵ م ۱۳۶	سوابق تخلقاتی و کیفی	ب/ز/م ۹۹
سند الکترونیکی	ب/ح/م ۱۴۴ م ۱۵۰، جزء ۲/ب/ح/م ۲۱۱	سوابق شغلی و تحصیلی	ب/ز/م ۹۹
سند امنیت فضای تبادل	ب/ب/م ۴۸	سوابق معاملات اوراق بهادار	ب/د/م ۹۹
اطلاعات (افتا)	م ۲۳۱، ب/الف/م ۲۳۱	سواد اطلاعاتی	م ۴۶
سند بالادستی بخش انرژی	ب/ب/م ۱۲۵	سوادآموزی	ت/ب/م ۵۱
سند بودجه سالانه استان	ب/ب/م ۱۷۹	سوانح	ب/ش/م ۲۲۴
سند بهره برداری آب	ب/ب/م ۱۴۱	سوانح حمل و نقل	جزء ۱/ب/م ۱۶۳
سند راهبردی «ارتقاء سطح م ۲۴	ب/ب/م ۱۴۱	سوانح رانندگی	ب/ب/م ۳۷
شاخص توسعه انسانی»	م ۲۴	سوانح غیر طبیعی	ب/ک/م ۲۰۱
سند راهبردی خدمات رسانی به ب/ی/م ۴۴		سوخت	ب/ه/م ۶ ب/ب/م ۱۳۳، ب/ه/م ۱۳۳، جزء ۵/ب/ب/م ۱۳۵، ب/ج/م ۱۳۵، م ۱۶۲، ب/ت/م ۱۶۳، ب/م ۲۳۹، م ۱۶۰
رزمندگان		سوخت دیزل	م ۱۶۰
سند رهن	ب/ق/م ۲۲۴	سوخت رسانی	م ۱۳۱
سند کاغذی	ب/ب/م ۴۸	سوخت فسیلی	ب/الف/م ۱۴۸
سند مالکیت	ب/ح/م ۱۴۳	سوخت مصرف نشده	ب/ب/م ۱۳۳
سند ملی	م ۵۵، ب/ب/الف/م ۴۱، ت/م ۴۱، ب/ب/م ۱۲۵، ت/م ۱۲۵، ب/الف/م ۱۷۲، م ۲۲۷	سوخت هسته ای	جزء ۲/ب/ب/م ۱۲۵، جزء ۷/ب/ب/م ۱۳۵، ب/الف/م ۱۴۸
سند ملی امنیت بانوان و کودکان م ۲۲۷		سوخت هیزمی	ب/الف/م ۱۴۸
در روابط اجتماعی		سود	جزء ۲/ب/د/م ۸۲، جزء ۶/ب/ح/م ۸۴، م ۹۲، م ۱۱۸، م ۱۳۹، ب/الف/م ۱۴۵، ب/الف/م ۱۵۱، م ۱۶۴، م ۱۸۰، ت/م ۱۸۳، ب/ک/م ۱۹۴، ت/م ۱۸۱، م ۲۲۰، ب/ج/م ۲۲۴، ب/ص/م ۲۲۴
سند ملی توانمندسازی و ب/الف/م ۱۷۲		سود ابرازی	جزء ۲/ب/ج/م ۲۲۴
ساماندهی سکونتگاه‌های غیرمجاز		سود انتظاری کمتر	جزء ۳/ب/ی/م ۸۴
سند ملی توسعه روابط فرهنگی م ۵		سود اوراق مشارکت بانکی	جزء ۱/ب/الف/م ۲۶
ج.ا.ا. در سطح بین الملل		سود اوراق	ب/ب/م ۸۳، ب/ف/م ۲۲۴
سند ملی توسعه و ساماندهی امور ب/الف/م ۴۱		سود تسهیلات	ت/ب/ح/م ۸۴، جزء ۳/ب/ی/م ۸۴، ب/ج/م ۸۵، م ۹۲، م ۱۱۸، م ۱۳۹، م ۱۸۰
جوایان		سود تسهیلات اعطایی از محل	ب/ج/م ۸۵
سند ملی راهبرد انرژی کشور	ب/ب/م ۱۲۵، ت/م ۱۲۵	حساب ذخیره ارزی	
سند ملی کار شایسته	م ۲۵	سود تسهیلات پرداختی	ت/ب/ح/م ۸۴
سندیت تاریخی	جزء ۳/ب/ح/م ۲۱۱	سود تشویقی	ب/ف/م ۲۲۴
سندیکایی	جزء ۲/ط/م ۸۴	سود خالص	جزء ۶/ب/ح/م ۸۴
سنوات	ب/ج/م ۵۰، م ۶۶	سود سپرده‌ها	جزء ۷/ب/ح/م ۸۴، م ۹۲، جزء ۲/ب/د/م ۹۷
سنوات بیمه ای	م ۴۵	سود سپرده‌ها و تسهیلات	جزء ۲/ب/د/م ۹۷
سوء استفاده از موقوفات	م ۱۷۷	سود سپرده‌های بانک مرکزی	جزء ۷/ب/ح/م ۸۴
سوء مصرف	ب/الف/م ۳۷	سود سرمایه گذاری	جزء ۱/ب/الف/م ۲۶
سوتیج‌ها	ت/ب/م ۴۶	سود سهام	ت/ب/م ۱۰۰
سوابق	ب/ب/م ۲۸، ب/ک/م ۲۴، م ۲۴، ب/د/م ۹۹، ب/ز/م ۹۹، جزء ۲/ب/ح/م ۲۱۱	سود شرکت بیمه ایران	م ۹۳
سوابق آموزشی، پژوهشی و ب/ز/م ۴۴		سود علی الحساب سپرده‌های م ۹۲	
اجرای		یکساله	
سوابق اسارت	ب/ک/م ۴۴		

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب/ا/م ۱۹ ت/۲، ۲۲، ب/الف/م ۸۰	شبکه‌ها	ب/ز/م ۲۱	شاخص‌های مدیریت اجرایی
الف/م ۱۴۳		ب/ب/م ۴۱	شاخص‌های مصوب شورای عالی جوانان
ب/ب/م ۱۴۲	شبکه‌های آبرسانی		شاخص‌های ناظر بر بازنگری م ۱۸۶
ب/ج/م ۱۴۱	شبکه‌های آبیاری و زهکشی		واحدهای تقسیماتی
ب/ج/م ۱۰	شبکه‌های ارتباطی غیرمکالماتی		شاخه‌های مختلف علوم و فنون ب/ط/م ۱۸
ب/د/م ۱۴۱	شبکه‌های اصلی و فرعی آبیاری و زهکشی		بنیادی و راهبردی
ت/۲/م ۴۶	شبکه‌های اینترنت و خصوصی	ت/م ۲۶، ج/م ۲۸، ت/۲، ۲۲، جزء ۲/ب/د/م ۲۸	شاغل
ت/۲/م ۳۲	شبکه‌های بهداشتی درمانی	ب/ب/م ۴۴، ب/ا/م ۵۰، ت/۲/م ۵۱، ۵۹	
ب/ج/م ۱۰	شبکه‌های داده و ماهواره ای	م ۶۰، م ۶۴، م ۸۰، ج/م ۸۰، ب/ج/م ۱۲۱	
ب/ب/م ۱۶۸، جزء ۱/ب/د/م ۱۶۸	شتاب نگاری	ب/۱۳۵ الف/م ۱۷۵، ت/م ۱۸۲، ب/م ۱۹۶	
ب/ب/م ۱۲۷، ب/ب/م ۱۱۵	شخص ثالث	ب/م ۲۰۶، جزء ۲/ب/ب/م ۲۱۰، ت/م ۲۲۴، ۲۳۰	
م ۱۲۲	شخص حقوقی	ت/۲/م ۳۲	شاغلین حرف سلامت
م ۱۰۷	شخص حقیقی و حقوقی	ب/ا/الف/م ۱۹، جزء ۶/الف/م ۱۹	شایستگی
ب/الف/م ۱۰۵	شخصیت حقوقی جدید	م ۲۱	شایستگی حرفه‌ای
م ۷	شخصیت‌های انقلابی و عدالتخواه	م ۲۱	شایستگی نیروی کار کشور
ب/ج/م ۸۱	شرایط اقتصاد کلان	ب/ه/م ۲۱	شایستگی‌های سطوح مختلف
ب/الف/م ۱۷۴	شرایط اقلیمی و موقعیت محلی		مهارتی
ب/ا/م ۲۸، ۵۹	شرایط بازنشستگی	ب/ب/م ۱۶	شایسته سالاری
ب/الف/م ۲۸، جزء ۵/ب/ط/م ۸۴، جزء ۱/ب/ی/م ۸۴، ب/الف/م ۱۲۵	شرایط رقابتی	ب/د/م ۱۹، ۷۱	شبانه روز
ب/ب/م ۸۲، ۲۰۲	شرایط زیست محیطی	ب/ب/م ۱۶۳	شبکه آسیایی
ب/ه/م ۴۴، ب/ا/م ۴۴	شرایط علمی	ب/ب/م ۱۹۵، جزء ۲/ب/ب/م ۱۹۵	شبکه ارتباطی مستقل و امن
ب/الف/م ۳۲، ب/ه/م ۱۷۸، ب/الف/م ۱۸۲	شرح وظایف	ب/ب/م ۱۶۳، ب/ا/م ۴۰	نیروهای مسلح
م ۶۰	شرط تحصیلی	ب/ب/م ۱۳۳	شبکه اصلی و عبوری (ترانزیتی)
ب/ا/م ۴۴، ب/ز/م ۴۴، م ۶۰	شرط سنی	ت/۲/م ۴۶	شبکه امداد و نجات کشور
ب/الف/م ۱۰۳، ب/الف/م ۱۰۵، ۲۳۰	شرع		شبکه انتقال و توزیع
ب/الف/م ۴۶	شرعی	ب/ب/م ۱۶۸، جزء ۱/ب/د/م ۱۶۸	شبکه
م ۲۳۰	شرعی و قانونی		شبکه ایستگاه‌های شتاب نگاری
ب/ه/م ۳، ب/د/م ۱۶، جزء ۸/ب/ا/م ۱۶، ب/ب/م ۱۷	شرکت	ب/ب/م ۴۹، ب/الف/م ۸۶	و زلزله نگاری
ب/ب/م ۱۷، ت/ا/م ۱۷، ت/۴/م ۱۷، ب/ج/م ۵۰		ت/۳/م ۱۳۴	شبکه بانکی
ب/ب/م ۲، ب/د/م ۶۵، ب/ا/م ۱۲، م ۲۴، م ۲۶		ب/ب/م ۱۶۱	شبکه برق کشور
ب/ب/م ۸۳، ت/۳/م ۸۴، جزء ۲/ب/ط/م ۸۴		م ۱۰۱	شبکه پروازی
ب/ب/م ۹۶، جزء ۴/ب/ی/م ۸۴، ت/۲/م ۹۶، ب/ه/م ۹۹، م ۱۰۰، ت/۳/م ۱۰۲، م ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۷، ب/د/م ۱۲۹، ب/الف/م ۱۳۳		ب/ج/م ۴۶، ت/م ۴۶	شبکه توزیع
ب/ب/م ۱۳۳، ت/م ۱۳۳، ت/م ۱۳۳، ب/د/م ۱۳۳		م ۱۶۴	شبکه حمل و نقل ریلی
ب/ب/م ۱۳۳، م ۱۵۶، ت/ا/م ۱۶، ب/ج/م ۱۶۱		ب/م ۱۶۶	شبکه حمل و نقل هوایی
ب/ب/م ۱۶۳، ب/د/م ۱۶۳، ب/ه/م ۱۶۳، جزء ۱/ب/ا/م ۱۶۳			بین‌المللی
ب/ب/م ۱۶۳، ب/ب/م ۱۶۸، ج/م ۱۶۸، ب/ب/م ۱۷۵		ب/ط/م ۱۹۴، ۲۳۲	شبکه راه‌های روستایی
ب/ب/م ۱۹۴، ب/ا/م ۲۱۸، ب/الف/م ۲۲۴		ب/ب/م ۱۳۳	شبکه سراسری بازار برق
ب/ج/م ۲۲۴، جزء ۲/ب/ج/م ۲۲۴، جزء ۳/ب/ل/م ۲۲۴		ب/ج/م ۴۶، ت/م ۴۶	شبکه علمی کشور
ب/ب/م ۲۲۴، جزء ۱/ب/م ۲۲۴، ب/ف/م ۲۲۴، ب/م ۲۲۴		ب/الف/م ۴۶، ب/ب/م ۴۶، جزء ۱/ب/ج/م ۴۶، جزء ۲/ب/ج/م ۴۶	شبکه ملی اطلاعات
		ت/۲/م ۴۶	شبکه ملی اطلاعات (IP) کشور

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
شرکت بیمه ایران	م ۹۳	شرکت‌های برتر خصوصی و ب	م ۷۵ / ۱۹
شرکت بیمه مشترک بازرگانی در	م ۱۱۳	تعاونی	
ایران		شرکت‌های بزرگ صادراتی	ب الف / م ۱۰۴
شرکت بیمه‌های تجاری	ت ۵ / ب / م ۳۸	شرکت‌های بیمه ای	م ۷۱
شرکت پذیرنده	ب الف / م ۱۰۵	شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی	م ۱۱۳
شرکت پذیرنده ادغام	ب الف / م ۱۰۵	شرکت‌های بیمه تجاری	ب ب / م ۳۷
شرکت تأمین	م ۱۱۳، ت ۱۱۳، ب ب / م ۱۱۳	شرکت‌های بیمه تجاری داخلی	م ۱۱۳
شرکت توسعه منابع آب و نیروی ب	م ۲۲۴	شرکت‌های بیمه خارجی	م ۱۱۳
ایران		شرکت‌های بیمه داخلی	م ۱۱۳
شرکت توسعه و نگهداری اماکن ب	م ۲۲۴	شرکت‌های پذیرفته شده در	م ۲۱۸
ورزشی		بورس	
شرکت جدید	ب الف / م ۱۰۵	شرکت‌های تابعه	ب د / م ۱۶، جزء ۴ / ب ی / م ۸۴، ۱۲۷، د / م ۱۲۹، ت / م ۱۳۳، د / م ۱۳۳، ۱۳۷
شرکت دولتی وابسته به شرکت ت	م ۱۶۶	شرکت‌های تابعه وزارت نفت	ب ب / م ۱۲۹، ۲۳۹
مادر تخصصی فرودگاه‌های کشور		شرکت‌های تابعه وزارتخانه‌های	م ۱۳۴
شرکت ساخت و توسعه زیر ب	م ۲۲۴	نیرو و صنایع و معادن	
بناهای حمل و نقل		شرکت‌های تجاری	ب الف / م ۱۰۵
شرکت سهامی بیمه ایران	م ۱۱۶	شرکت‌های تجاری بیمه	م ۷۲
شرکت شهرک‌های صنعتی م	۱۵۶	شرکت‌های تعاونی فرش ب ن / م	۱۹۴
ایران		دستباف روستایی و شهری	
شرکت شهرک‌های کشاورزی	ب ل / م ۱۹۴	شرکت‌های حمل و نقل ب	م ۱۶۳
شرکت فرودگاه‌ها	ت / م ۱۶۱	بین‌المللی	
شرکت قطار شهری تهران و ب	ب ب / م ۱۷۵	شرکت‌های خارجی	ب الف / م ۱۶۱
حومه		شرکت‌های داخلی	ب ج / م ۱۷، ب الف / م ۱۶۱
شرکت مادر تخصصی	ب م / م ۱۹۴	شرکت‌های دانش بنیان	ب ج / م ۵۰، د / م ۶۵، م ۷۱، ب ب / م ۸۳، ۱۱۸، ۲۱۸، ب الف / م ۲۲۴، ج / م ۲۲۴، جزء
شرکت مادر تخصصی حمل و ب	م ۲۲۴	شرکت‌های دولتی	ب ج / م ۲، ب ج / م ۲۲۴، ط / م ۲۲۴، جزء ۳ / ب ل / م ۲۲۴، جزء ۱ / ب م / م ۲۲۴، ب ف / م ۲۲۴، ض / م ۲۲۴
نقل ریلی		شرکت‌های دولتی زبان ده	ب ط / م ۲۲۴
شرکت مادر تخصصی فرودگاه‌های ت	م ۱۶۶	شرکت‌های دولتی که قسمتی از	ب ج / م ۲، ج / م ۲۲۴
کشور		سهام آنها متعلق به بخش	
شرکت مدنی	م ۱۰۷	غیردولتی است	
شرکت مشمول واگذاری	م ۷۴	شرکت‌های زبان ده	ب ط / م ۲۲۴
شرکت ملی پالایش و پخش م	۱۲۸	شرکت‌های سپرده‌گذاری ب ج / م	۹۹
فرآورده‌های نفتی ایران		مرکزی اوراق بهادار	
شرکت‌ها و مؤسسات ثبت شده	ب ج / م ۳، و / م ۴۶	شرکت‌های سرمایه‌گذاری م	۱۰۰، ت ۱۰۰، م ۲
شرکت‌های آب منطقه ای	ب ب / م ۱۴۱	استانی	
شرکت‌های آب و فاضلاب و ب	ب الف / م ۲۲۴	شرکت‌های صاحب صلاحیت	ب ب / م ۱۲۹
توزیع برق استانی		شرکت‌های ارائه دهنده خدمات ب	الف / م ۹۰
شرکت‌های ادغام شده	ب الف / م ۱۰۵	عمومی	
شرکت‌های ادغام شونده	ب الف / م ۱۰۵	شرکت‌های ایرانی حمل و نقل ب	هـ / م ۱۶۳
شرکت‌های ارائه دهنده خدمات ب	الف / م ۹۰		
خصوصی دانش بنیان			

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۲۰۴	شکل گیری تعاونی های	ب الف/م ۲۳۱ تا ۱/م ۲۳۱	شرکت های غیردولتی
	مرز نشینان	ت ۱/م ۲۳۱	شرکت های غیردولتی داخلی
جزء ۳/ب و/م ۴۶	شماره کملی	ب ب/م ۱۷	شرکت های کوچک و متوسط
م ۶۷	شماره ملی اشخاص حقیقی	ب ل/م ۱۹۴	شرکت های مادر تخصصی
ب ب/م ۱۸۷	شنا	ب الف/م ۱۰۴	شرکت های مدیریت صادرات
جزء ۲/ب د/م ۹۷	شناسایی فعالیت های غیرمتعارف	م ۱۳۸	شرکت های مشمول قانون برنامه
ب ب/م ۶۸	شناسنامه شاخص ها	ب الف/م ۱۰۵	شرکت های موضوع ادغام
ب ب/م ۶۸	شناسنامه ها	ت م/م ۲۱۵	شرکت های مهندسی مشاور
جزء ۱/ب ز/م ۲۱۱	شناسنامه هویت ژنتیکی افراد	ب الف/م ۱/ب ج/م ۸۴	شرکت های وابسته به نهادهای
ب ج/م ۱۰۱	شناسه کالا و خدمات		عمومی غیردولتی
جزء ۳/ب و/م ۴۶	شناسه یکتا	ب د/م ۱۶۳	شرکت های وابسته به وزارت راه
ب ج/م ۸۱	شناور مدیریت شده		و ترابری
ب ج/م ۱۱۲	شناورها	م ۱۱۳ تا ۱/م ۱۱۳ ب ب/م ۱۱۳	شرکت های وابسته و تابعه وزارت
ب ج/م ۱۰	شنیداری		نیرو
ت ۳/ب ب/م ۳۸، ۱/ب ۱/م ۷۵ تا ۲/م ۷۵	شورا	ت ۱/م ۹۶	شرکت های واسپاری
۸۹/ب الف/م ۱۷۸، ۲/ب ب/م ۱۷۸، ۱/ب د/م ۱۷۸		ب ج/م ۱۶۱	شرکت هواپیمایی جمهوری
۱۷۸/م ۱۷۹، ۱/ب ب/م ۱۷۹، ۱/ب ب/م ۱۸۲، ۱/م ۱۸۲			اسلامی ایران
جزء ۱/ب م/م ۲۲۴		ب الف/م ۱۰۵	شرکت یا شرکت های موضوع
ب ۲/ب الف/م ۱۱۲ تا ۱/م ۱۶۹	شوراهای اسلامی شهر و روستا		ادغام
ب ۱/م ۵۱	شوراهای موضوع قانون مدیریت	ب ک/م ۲۰۱	شریان های اصلی و حیاتی کشور
	خدمات کشوری	ب ب/م ۴۶، ب الف/م ۱۸۸، ۱/ب الف/م ۱۹۵، ۱/م ۲۳۱	شش ماه اول برنامه
م ۱۸۲ تا ۲/م ۱۸۳	شورای آمایش سرزمین	ب ی/م ۲۰، ۱/ب ک/م ۲۰، ۲/ب ک/م ۲۰	شعب
م ۱۲۶، ۱۲۱	شورای اصناف کشور	۱۳، جزء ۱/ب و/م ۲۱۱	شعب تخصصی دادسراها و
م ۶۴/ب م، ۸۲/ب ج، جزء ۱/ب د/م ۸۲، ۱/ب ۱۰۱، ۱/ب ک/م ۱۰۴، ۱/ب ب/م ۱۲۵، ۱/ب الف/م ۱۲۵، ۱/ب م/م ۱۲۶، ۱/ب ب/م ۱۲۸، ۱/ب ب/م ۱۳۳، ۱/ب و/م ۱۳۳، ۱/ب ج/م ۱۳۳، ۱/ب ج/م ۱۳۴، ۱/ب ب/م ۱۴۰، ۱/ب الف/م ۱۴۲، ۱/ب الف/م ۱۶۳، ۱/ب ب/م ۱۶۳، ۱/ب ب/م ۱۶۳، ۱/ب الف/م ۲۲۰، ۱/م ۲۲۰	شورای اقتصاد	ت ۱/ب ک/م ۲۰	دادهای کیفی و حقوقی
ت ۱/ب الف/م ۱۷۱	شورای انقلاب	ت ۳/ب ک/م ۲۰، ۴/ب ک/م ۲۰	شعب دانشگاهی
ب الف/م ۱۷۸، ۱/ب ب/م ۱۷۸، ۱/ب ج/م ۱۷۸، ۱/ب د/م ۱۷۸، ۱/ب هـ/م ۱۷۸، ۱/ب الف/م ۱۷۹، ۱/ب ب/م ۱۷۹	شورای برنامه ریزی و توسعه استان	۱۱۳، م	شعب و نمایندگی شرکت های
ب ج/م ۸۲، ۱/ب ب/م ۸۹، ۲/ب م/م ۸۹، ۲/ب م/م ۹۲، ۳/ب م/م ۹۴، ۴/ب م/م ۹۴	شورای پول و اعتبار		بیمه بازرگانی خارجی
ب ج/م ۹۷	شورای توسعه فرهنگ قرآنی	ب ی/م ۱۸، ۱/ب هـ/م ۲۱، ۲/ب م/م ۳۱، ۳/ب م/م ۳۱	شعبه
م ۴	شورای توسعه مدیریت	ب ب/م ۷۳، ۱/ب ب/م ۸۰، ۲/ب د/م ۸۴، ۳/ب ج/م ۹۹	شغل
ب الف/م ۵۰، ۵/ب ب/م ۵۰، ۱/م ۵۱	شورای حقوق و دستمزد	ب ی/م ۱۸، ۱/ب م/م ۲۱، ۲/ب ب/م ۷۳، ۳/ب ب/م ۸۰	شغلی
ب الف/م ۵۰	شورای دستگاه های نظارتی	ز/م ۹۹، جزء ۳/ب الف/م ۱۹۵	شکار بی رویه
م ۲۲۱	شورای عالی آمار	ب ب/م ۱۹۱	شکاری
ب ب/م ۵۴، ۱/ب ج/م ۵۴، ۱/ب د/م ۶۸	شورای عالی اجرای سیاست های	ب ب/م ۱۹۱	شکایات
ب ج/م ۷۶	شورای عالی اجرای سیاست های	جزء ۹/ب هـ/م ۸۴	شکایات معترضین
کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)	کلی اصل چهل و چهارم (۴۴)	ب ج/م ۹۰	شکایات معترضین
قانون اساسی	قانون اساسی	ب ل/م ۲۱۱	شکایات
ت ۳/م ۱۸۴	شورای عالی اداری	ب ج/م ۱۵۰	شکل گیری بنگاه های بزرگ
			رقابت پذیر

واژه	شماره مجله/پنل/تیمبره/ماده	واژه	شماره مجله/پنل/تیمبره/ماده	
شهرداری‌ها	شورای عالی استان‌ها شورای عالی امنیت ملی شورای عالی انقلاب فرهنگی شورای عالی بورس و اوراق بهادار شورای عالی بیمه خدمات درمانی شورای عالی جوانان شورای عالی حفاظت محیط زیست شورای عالی حوزه علمیه شورای عالی حوزه علمیه قم شورای عالی سازمان بنادر و دریانوردی شورای عالی سلامت شورای عالی سلامت و امنیت غذایی شورای عالی شهرسازی و معماری ایران شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری شورای عالی معماری و شهرسازی شورای غذا و تغذیه شورای گسترش آموزش عالی شورای گفت و گوی دولت و بخش خصوصی شهادت شهدا شهر شهر فرودگاهی شهر و روستا شهرت شهردار تهران شهرداری	م ۲۲۷ ت م/ ۱۳۳۷ م ۲۰۳ م ۲۰۴ م ۱۰ ج م/ ۱۰۱ و م/ ۱۵ ب م/ ۹۹ ت م/ ۳ ب م/ ۳۸ ب م/ ۴۱ ت م/ ۱۸۴ م ۲/ ۱۸۴ م ۳/ ۱۸۴ م/ ۱۸۹ م ۵ ب م/ ۱۵ م ۵ م ۱۶۵ ب م/ ۳۲ ج م/ ۳۲ ب م/ ۳۲ ج م/ ۳۲ م ۱۶۹ م ۲/ ۱۶۹ م/ ۱۷۱ م/ ۱۷۲ جزء ۴/ ۱۶ جزء ۱۶/ ۱۶ م/ ۱۶ م/ ۱۷ ب م/ ۶ ب م/ ۳۲ ب م/ ۲۰ م ۲۰ جزء ۲/ ۲۲۴ م ۷ م ۴۴ ج م/ ۴۴ م ۱۱ م ۱۱ ج م/ ۴۴ م ۴۴ ب م/ ۴۴ م ۴۴ ب م/ ۴۴ م ۵۰ ب م/ ۱۹۴ ب م/ ۱۶۶ م ۱۶۶ ت م/ ۱۱۲ م ۱۱۲ ت م/ ۸۸ ب م/ ۱۸ م ۷۵ ب م/ ۱۲ م ۱۲ ج م/ ۱۲ م ۱۲ ج م/ ۱۱۷ م ۱۱۷ ب م/ ۱۲۳ م ۱۲۳ ج م/ ۱۲۳ م ۱۲۳ ب م/ ۱۷۱ ج م/ ۱۷۱ م ۱۷۱ م ۱۷۳ م ۱۷۳ ج م/ ۱۷۳ م ۱۷۳ م ۱۷۴ م ۱۷۴ ج م/ ۱۷۴ م ۱۷۴ ت م ۱۸۱ م ۱۸۱ ب م/ ۱۷۵ م ۱۷۵ م ۱۹۴ م ۲۰۰ ج م/ ۱۸۷ م ۱۸۷ ت م ۶۲ م ۶۲ ب م/ ۱۹۳	شهرستان‌های با کمتر از سطح ۱۸۰ م متوسط کشور شهرستان‌های متأثر از آلودگی شهرستانی شهرکها شهرکها و نواحی صنعتی شهرکها و نواحی صنعتی دولتی و غیردولتی شهرکهای اقماری شهرکهای تخصصی غیردولتی شهرکهای حمل و نقل ترکیبی مسافری شهرکهای دانش سلامت شهرکهای دانشگاهی، علمی، تحقیقاتی شهرکهای سینمایی، تلویزیونی و رسانه‌ای شهرکهای صنعتی تخصصی غیردولتی شهرکهای صنعتی مرزی شهرکهای فناوری شهرکهای کشاورزی شهرنشینی شهروندان شهرها	م ۱۲۳ ب م/ ۱۷۸ م ۱۹۶ ب م/ ۱۶۹ م ۱۶۹ جزء ۱۵۰ م ۱۵۰ جزء ۱ م ۲۰۴ م ۱۵۸ ب م/ ۱۷۲ م ۱۵۶ جزء ۱/ ۱۶۳ م ۱۶۳ ب م/ ۱۲۴ ب م/ ۱۶ ب م/ ۹ ب م/ ۱۶۶ م ۱۶۶ ت م/ ۱۱۲ م ۱۱۲ ت م/ ۸۸ ب م/ ۱۸ م ۷۵ ب م/ ۱۲ م ۱۲ ج م/ ۱۲ م ۱۲ ج م/ ۱۱۷ م ۱۱۷ ب م/ ۱۲۳ م ۱۲۳ ج م/ ۱۲۳ م ۱۲۳ ب م/ ۱۷۱ ج م/ ۱۷۱ م ۱۷۱ م ۱۷۳ م ۱۷۳ ج م/ ۱۷۳ م ۱۷۳ م ۱۷۴ م ۱۷۴ ج م/ ۱۷۴ م ۱۷۴ ت م ۱۸۱ م ۱۸۱ ب م/ ۱۷۵ م ۱۷۵ م ۱۹۴ م ۲۰۰ ج م/ ۱۸۷ م ۱۸۷ ت م ۶۲ م ۶۲ ب م/ ۱۹۳
شهرداری تهران	دویست هزار نفر جمعیت	شهرداری تهران	دویست هزار نفر جمعیت	

واژه	شماره جزء / بند / تبصره / ماده	واژه	شماره جزء / بند / تبصره / ماده
صنایع دستی	ب ب ب آت م ۳/۲ م ۳/۱۱ جزء ۴/ب الف/م ب ۱۱۷۸ ب/م ۱۹۴، جزء ۴/ب الف/م ۱۷۸،	صنایع دستی و گردشگری	الف/م ۱۲۵، ب/م ۱۲۶، ج/م ۱۲۳، د/م ۱۴۱، ح/م ۱۴۳، ب/م ۱۵۰، م ۱۵۰، الف/م ۱۶۸، ب/م ۱۶۸، ج/م ۱۹۱، جزء ۵/ب ب/م ۲۱۰، ب/م ۲۱۱، الف/م ۲۲۴، ب/م ۲۳۹، الف/م ۱۷۴،
صنایع دفاعی	جزء ۱/ب الف/م ۱۹۷، د/م ۱۹۷، ب/م ۱۹۷، ب/م ۱۹۴، ب/م ۱۴۵،	صنایع روستایی	ب/م ۱۱۲، ب/م ۱۰۴، ب/م ۴۹، م ۷۰،
صنایع غذایی و تبدیلی	ب/م ۱۴۵،	صنایع غذایی و تبدیلی	ب/م ۴۸، ت ۱/م ۹۶، م ۲۱۸،
صنایع کشور	ب/م ۱۵۰، الف/م ۱۵۰، ب/م ۱۵۰، ۱۹۷،	صنایع کشور	م ۱۳۳، ت ۲/م ۱۳۴، ب/م ۱۴۱، الف/م ۱۴۲، ج/م ۲۱۶، ب/م ۲۱۶، ت ۲/م ۱۳۴، ب/م ۳۴،
صنایع کوچک، متوسط و بزرگ	ب/م ۱۵۰،	صنایع کوچک، متوسط و بزرگ	ب/م ۸۳، ج/م ۸۳، ب/م ۹۷، الف/م ۲۲۴، م ۶۳، ج/م ۸۴، ت/م ۱۲۹، ب/م ۱۴۳، ج/م ۱۶۸، ب/م ۲۰۶، ۲۲۴،
صنایع مبتنی بر فناوری‌های برتر	ب/م ۱۵۰،	صنایع مبتنی بر فناوری‌های برتر	ت ۳/م ۹۶، ج/م ۹۶، ب/م ۹۹، ب/م ۹۹، ب/م ۲۱، جزء ۸/ب الف/م ۱۹،
صنایع میثالی پتروشیمی	م ۱۵۶،	صنایع میثالی پتروشیمی	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۳/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۹/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صنایع نوین	ب/م ۱۵۰، الف/م ۱۵۰، ب/م ۱۵۱، ۱۵۱،	صنایع نوین	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صنایع نهایی	ب/م ۱۵۰،	صنایع نهایی	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صنایع و خدمات جانبی فرش	ب/م ۱۹۴،	صنایع و خدمات جانبی فرش	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
دستفای		دستفای	
صنایع و معادن	ب/م ۶۹، الف/م ۳۷، ب/م ۴۶، ت ۲/م ۶۲، م ۶۹، ۴/م ۷۵، ۱۴/م ۷۵، ۱۶/م ۷۵، ۲/م ۷۵، ۱۶/م ۷۶، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ۸۴/م ۱۳۴، ۱۳۴، م ۱۵۰، ب/م ۱۵۰، الف/م ۱۵۱، ۱۵۶، ب/م ۱۵۸، ۱۵۸/م ۱۷۸، ت ۱/م ۱۹۳، ب/م ۲۰۷، ۲/م ۲۳۱، ب/م ۱۵۰،	صنایع و معادن	ب/م ۸۳، ج/م ۸۳، ب/م ۹۷، الف/م ۲۲۴، م ۶۳، ج/م ۸۴، ت/م ۱۲۹، ب/م ۱۴۳، ج/م ۱۶۸، ب/م ۲۰۶، ۲۲۴، ت ۳/م ۹۶، ج/م ۹۶، ب/م ۹۹، ب/م ۹۹، ب/م ۲۱، جزء ۸/ب الف/م ۱۹، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صنایع واسطه ای	م ۲۶، جزء ۱/ب الف/م ۲۶، جزء ۳/ب الف/م ۲۶، ت ۱/م ۲۶، م ۲۹، ت ۱/ب ب/م ۳۸، ت ۴/ب ب/م ۳۸، م ۶۱، جزء ۶/ب الف/م ۸۴، ۸/ب ب/م ۸۴، ت ۴/ب ج/م ۸۴، ت ۶/ب ج/م ۸۴، د/م ۸۴، جزء ۷/ب د/م ۸۴، ۴/ب د/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۳/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۹/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،	صنایع واسطه ای	ب/م ۸۳، ج/م ۸۳، ب/م ۹۷، الف/م ۲۲۴، م ۶۳، ج/م ۸۴، ت/م ۱۲۹، ب/م ۱۴۳، ج/م ۱۶۸، ب/م ۲۰۶، ۲۲۴، ت ۳/م ۹۶، ج/م ۹۶، ب/م ۹۹، ب/م ۹۹، ب/م ۲۱، جزء ۸/ب الف/م ۱۹، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق	ب/م ۲۶، جزء ۱/ب الف/م ۲۶، جزء ۳/ب الف/م ۲۶، ت ۱/م ۲۶، م ۲۹، ت ۱/ب ب/م ۳۸، ت ۴/ب ب/م ۳۸، م ۶۱، جزء ۶/ب الف/م ۸۴، ۸/ب ب/م ۸۴، ت ۴/ب ج/م ۸۴، ت ۶/ب ج/م ۸۴، د/م ۸۴، جزء ۷/ب د/م ۸۴، ۴/ب د/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۳/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۹/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،	صندوق	ب/م ۸۳، ج/م ۸۳، ب/م ۹۷، الف/م ۲۲۴، م ۶۳، ج/م ۸۴، ت/م ۱۲۹، ب/م ۱۴۳، ج/م ۱۶۸، ب/م ۲۰۶، ۲۲۴، ت ۳/م ۹۶، ج/م ۹۶، ب/م ۹۹، ب/م ۹۹، ب/م ۲۱، جزء ۸/ب الف/م ۱۹، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق «حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک»	ب/م ۱۵۱،	صندوق «حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع الکترونیک»	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق «حمایت از صنایع نوین»	ب/م ۱۵۱،	صندوق «حمایت از صنایع نوین»	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق بازنشستگی	م ۲۶، ب/م ۲۸، م ۲۸، م ۲۹، ۳۰، ۶۱،	صندوق بازنشستگی	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق بازنشستگی کشوری	ب/م ۲۶،	صندوق بازنشستگی کشوری	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
صندوق بیمه اجتماعی روستاییان	ب/م ۱۹۴،	صندوق بیمه اجتماعی روستاییان	ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۷/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۲/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱/ب الف/م ۸۴، ت ۳/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۵/ب الف/م ۸۴، ب/م ۸۴، جزء ۱۱/ب الف/م ۸۴، ب/م ۱۲۴، ۱۴۳،
و عشایر		و عشایر	
صدر پروانه ساختمانی		صدر پروانه ساختمانی	
صدر کالاها و خدمات		صدر کالاها و خدمات	
صدر کلیه کالاها و خدمات		صدر کلیه کالاها و خدمات	
صدر گواهی الکترونیکی کشور		صدر گواهی الکترونیکی کشور	
صدر مجوزها		صدر مجوزها	
صدر گواهی		صدر گواهی	
صدر گواهی الکترونیکی		صدر گواهی الکترونیکی	
صرافی‌ها		صرافی‌ها	
صرفه اقتصادی		صرفه اقتصادی	
صرفه جویی		صرفه جویی	
صرفه جویی در اعتبارات عمومی		صرفه جویی در اعتبارات عمومی	
صرفه جویی در مصرف انرژی		صرفه جویی در مصرف انرژی	
صعب العلاج		صعب العلاج	
صکوک اسلامی		صکوک اسلامی	
صلاحیت		صلاحیت	
صلاحیت حرفه‌ای		صلاحیت حرفه‌ای	
صلاحیت حرفه‌ای مدیران		صلاحیت حرفه‌ای مدیران	
نهادهای مالی		نهادهای مالی	
صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی		صلاحیت‌های حرفه‌ای ملی	
صلاحیت‌های حرفه‌ای نیروی انسانی		صلاحیت‌های حرفه‌ای نیروی انسانی	
صلاحیت هیأت امانه		صلاحیت هیأت امانه	
صلاحیت رئیس هیأت عامل		صلاحیت رئیس هیأت عامل	
صلح		صلح	
صلح آمیز		صلح آمیز	
صلح دعوی		صلح دعوی	
صنایع		صنایع	
صنایع الکترونیک		صنایع الکترونیک	
صنایع انرژی بر معنی		صنایع انرژی بر معنی	
صنایع بزرگ		صنایع بزرگ	
صنایع تبدیلی، تکمیلی		صنایع تبدیلی، تکمیلی	

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
الف/م ۱۱۲ ج/م ۱۱۲ د/م ۱۱۲ هـ-م	صنعتی - کشاورزی	ب ب/م ۲۸، ۳۱	صندوق بیمه ای
۱۱۲ ب/م و/م ۱۱۲ ج/م ۱۴۳ الف/م ۱۴۹، ۱۵۰		م ۴۵	صندوق بیمه و بازنشتی
م ۱۵۰، ۱۵۰ ج/م ۱۵۰ د/م ۱۵۰	صنعتی دفاعی	ب و/م ۲۸، ۳۸ ب/م ۴/ب ۳۸	صندوق تأمین اجتماعی
۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۸ الف/م		م ۸۴، ۸۴ ج/م ۸۴-جزء ۷/ب ی/م ۸۴ ب	صندوق توسعه ملی
۱۵۸ ب/م ۱۵۸ ج/م ۱۵۹، ۱۵۹ ب/م ۱۶۰	صنعتی و معدنی	الف/م ۸۵	صندوق خدمات درمانی نیروهای مسلح
الف/م ۱۷۴ ج/م ۱۹۳، ب و/م ۱۹۴ هـ-م		ت ا/ب ۳۸	صندوق حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی
ب ب/م ۱۹۴	صنعتی مرزی	م ۸۴، ۸۴ ب/م ۱۰/ب ی/م ۸۴	صندوق رفاه دانشجویان
ت ۲/م ۶۲ ب/م ۱۱۲، ۱۵۶، ۲۳۱		ب هـ-م ۲۰، ز/م ۲۰	صندوق ضمانت سپرده‌ها
م ۲۰۲	صنعتی و معدنی	م ۹۵، الف/م ۹۵ ب/م ۹۵ د/م ۹۵	صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون
ت/م ۲۰۴		ب ب/م ۱۲۴	صندوق فروش
م ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۸، ۱۵۹ ب/م	صنعتی و معدنی	م ۱۲۱	صندوق ملی محیط زیست
۱۵۹ ب/م ۱۹۳		م ۴۵	صندوق منتقل الیه
ب هـ-م ۷۳ ب/م ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۱۰، ۱۲۱	صنعتی	ب الف/م ۲۸	صندوق‌های بازنشتی عمومی
۱۵۳		ب الف/م ۲۸	صندوق‌های بازنشتی اعم از خصوصی، عمومی، تعاونی و یا دولتی
ب م/م ۴۴	صورت سانحه	م ۲۸، الف/م ۲۸	صندوق‌های بازنشتی خصوصی
م ۸۴		ت ا/م ۱۴، ب ی/م ۸۴	صندوق‌های بیمه‌های و بازنشتی
م ۸۴	صورت‌ها و گزارش‌های مالی	ب ص/م ۲۲۴	صندوق‌های توسعه ای
م ۸۴		م ۲۶، ب الف/م ۲۶	صندوق‌های دولتی
م ۸۴	صورت‌های مالی	ب ب/م ۸۶، ۸۶ ب/م ۹۶، ص/م ۲۲۴	صندوق‌های قرض الحسنه
م ۸۴		ب ب/م ۸۶	صندوق‌های قرض الحسنه مردمی
م ۸۴	صورت‌های مالی ارزی و ریالی	ب ب/م ۳۸	صندوق‌های موضوع ماده (۵) ب ب/م ۳۸
م ۱۳۵		ب ب/م ۲۶	صندوق‌های وابسته به دستگاه‌های اجرایی
م ۱۳۵	صیانت از نیروگاه‌های هسته ای	ب الف/م ۱۱۴، د/م ۱۲۹، ۱۵۰، ۱۵۰ ب/م ۱۶۱	صنعت
م ۱۳۵		د/م ۱۹۷	صنعت بیمه بازرگانی
م ۲۰۵	ضابط دادگستری	م ۱۱۴	صنعت فناوری اطلاعات
ت ا/ب ج/م ۲۱۱		م ۴۶، ب الف/م ۴۶	صنعت نفت
م ۲۱۱	ضابط قوه قضاییه	ب د/م ۱۲۹	صنعت و معدن
م ۲۱۱		م ۱۵۳، ۱۵۳ ب/م ۱۶۱	صنعت هوایی
م ۲۱۱	ضابطان قضایی	ب ج/م ۱۶۱	صنعتی
م ۲۱۱		ت ۲/م ۶۲، ۸۲	
م ۲۱۱	ضامن‌ها	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضد قیمت شکنی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضد امنیتی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضد آمیختگی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضرایب	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضریب بازیافت مخازن کشور	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضریب مصوب دولت	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمانت	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمانت اجراهای غیر کیفری	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمانت اجراهای کیفری	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمانت اجرایی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمانتنامه	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضمیمه	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضوابط اسلامی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضوابط فنی، ایمنی و بهداشتی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	قرنطینه ای	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ضوابط قانونی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	ط	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	
م ۲۱۱	طب صنعتی	م ۱۰۹	
م ۲۱۱		م ۱۰۹	

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
طبقه بندی	ب ج م / ۱۰۱-۱۵۴ ت / ۱/۱-۲۳۳ م / ت / ۲۲۴	خصوصی	
طبقه بندی زندانیان و بازداشت	جزء ۱/ب ن / م / ۲۱۱	طرح نیازسنجی آموزش عالی و جزء ۵/ب و / م / ۱۶	
شدگان		پژوهشی	
طبقه بندی شده	ت م / ۲۰۶ ب / م / ۲۰۶ م / ۲۲۳	طرح‌ها و برنامه‌های توسعه ملی	
طبقه بندی مشاغل	ب ت م / ۲۲۴	- موضوعی	
طبقه بندی مشاغل کارگری	م / ۵۹	طرح‌ها و پروژه‌های بزرگ ب الف / م / ۱۹۲	
طبقه بندی واحدهای تولیدی	م / ۱۵۴	تولیدی، خدماتی و عمرانی	
طبیعی		طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی، ب الف / م / ۱۴۷	
		توسعه ای	
		طرح‌های	ب ج م / ۱۷۲
		طرح‌های آمارگیری	ب / ۱۲ ج / م / ۶۸
		طرح‌های استحصال، تنظیم، ب هـ / م / ۱۴۰	
		انتقال و استفاده از حقله کشور	
		طرح‌های اشتغالزا	ب ج م / ۸۰
		طرح‌های بزرگ توسعه ای	ب ب م / ۳۳
		طرح‌های بزرگ و متوسط	ب هـ / م / ۲۱۴
		طرح‌های بهسازی و شنا	ب ب م / ۱۸۷
		طرح‌های پژوهشی	جزء ۳/ب و / م / ۱۶
		طرح‌های تأمین آب	ب ج م / ۱۴۱
		طرح‌های تجهیز و نوسازی	ب الف / م / ۱۴۳
		طرح‌های تعادل بخشی	ب ب م / ۱۴۰
		طرح‌های تملک دارایی	ب ج م / ۲۱۴ ب / م / ۲۱۴ هـ / م / ۲۱۴ الف / م / ۲۲۰ ب / م / ۲۲۰ ج / م / ۲۲۰ د / م / ۲۲۰ ت / م / ۲۲۰
		سرمایه‌ای	
		طرح‌های تملک دارایی	ب ج م / ۲۱۴ د / م / ۲۱۴
		سرمایه‌ای بزرگ و متوسط	
		طرح‌های تملک دارایی	ب ج م / ۲۲۰ ب / م / ۲۲۰ د / م / ۲۲۰
		سرمایه‌ای قابل واگذاری	
		طرح‌های تملک دارایی‌های م	۲۱۵ ب الف / م / ۲۱۵ و / م / ۲۱۵
		سرمایه‌ای جدید	
		طرح‌های تملک دارایی‌های ب	د / م / ۲۱۵ ب الف / م / ۲۲۰
		سرمایه‌ای مجرمانه	
		طرح‌های تملک دارایی‌های ب هـ	م / ۱۷۹
		سرمایه‌ای ملی	
		طرح‌های توسعه ای	ب د / م / ۱۲۹ ب / م / ۱۸۴
		طرح‌های توسعه سرزمینی	م / ۱۸۲ ب / م / ۱۸۲
		طرح‌های تولیدی و جزء ۸/ب ب / م / ۸۴	
		سرمایه‌گذاری	
		طرح‌های جامع تفصیلی شهری	ب الف / م / ۶
		طرح‌های جامع تفصیلی هادی	ب الف / م / ۶
		روستایی	
		طرح‌های جدید	جزء ۲/ب و / م / ۱۶۳
		طرح بانک جامع اطلاعاتی کشور	ب الف / م / ۲۰۶
		طرح تخصصی کردن ضابطان	جزء ۲/ب ج / م / ۲۱۱
		قضایی	
		طرح جامع امنیت پایدار مناطق م	۲۰۲
		مرزی	
		طرح جامع انرژی کشور	ت م / ۱۲۵
		طرح جامع حمل و نقل کشور	جزء ۲/ب و / م / ۱۶۳
		طرح جامع صیانت از نیروگاه‌های	ب الف / م / ۱۳۵
		هسته ای	
		طرح جامع فرهنگ عفاف و ب	ب ب م / ۲۰۹
		حجاب	
		طرح جامع مبارزه با تروریسم	ب ج م / ۲۰۶
		زیستی (بیوتروریسم)	
		طرح جامع نحوه استقرار نیروهای م	۲۰۲
		مسئله در سطح کشور	
		طرح جنگاری (کاداستر)	جزء ۱/ب و / م / ۴۶
		طرح سنجش کودکان	جزء ۳/ب هـ / م / ۱۹
		طرح طبقه بندی مشاغل م	۵۹
		کارگری	
		طرح مکان بانی پایانه‌های بارگنج	جزء ۲/ب ز / م / ۱۶۳
		(کانتینری)	
		طرح نظام ساماندهی حفاظت از ب	ب ب م / ۲۰۶
		اسناد و اطلاعات طبقه بندی	
		شده	
		طرح نظام ملی تعیین صلاحیت ب	ب ب م / ۲۰۶
		امنیتی مشاغل دولتی، عمومی و	

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
طرح‌های حفاظت خاک و ج/م/۱۴۱		ظرفیت دانشگاه‌ها و مؤسسات م/۲	
آبخیزداری		پژوهشی	
طرح‌های دارای توجیه فنی و ب/ف/م/۲۳۴		ظرفیت رسانه‌ای م/۱۰	
اقتصادی و مالی و زیست		ظرفیت زیستی ب/ب/م/۱۸۴	
محیطی		ظرفیت صنایع کشور ب/د/م/۱۹۷	
طرح‌های دارای توجیه فنی، ت/م/۹۱		ظرفیت مازاد بر سهمیه آموزش ب/ج/م/۲۰	
اقتصادی و مالی		رایگان	
طرح‌های دانشجویی، ب/د/م/۱۹۶		ظرفیت معنوی اماکن زیارتی م/۱۲	
دانش‌آموزی		ظرفیت ورودی کلیه دانشگاه‌ها ب/ج/م/۳۴	
طرح‌های دانشگاهی	جزء ۳/ب/م/۲۲۴	ظرفیت ورودی و مؤسسات ب/ج/م/۳۴	
طرح‌های دستگاه‌های اجرایی	جزء ۱/ب/د/م/۸۲	آموزش عالی علوم پزشکی	
طرح‌های دفاعی و امنیتی	ب/ه/م/۲۱۵	ظرفیت‌ها و موقعیت جغرافیایی ب/و/م/۱۶۳	
طرح‌های زیربنایی و نوپدید در ب/م/م/۱۹۴		کشور	
بخش‌های کشاورزی و منابع آب		ظرفیت‌های اقتصادی، حقوقی، ب/ج/م/۲۱۰	
طرح‌های سرمایه‌گذاری	ب/ج/م/۸۲ ب/ب/م/۸۳ جزء ۸/ب/ب/م/۸۴ جزء ۳/ب/ی/م/۸۴	سیاسی	
طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش	جزء ۳/ب/ی/م/۸۴	ظرفیت‌های اقتصادی، حقوقی، ب/ج/م/۲۱۰	
کشاورزی، آب و منابع طبیعی		سیاسی، فرهنگی، رسانه‌ای و	
طرح‌های شنا	ب/ب/م/۱۸۷	بین‌المللی	
طرح‌های کشاورزی	ب/ق/م/۲۳۴	ظرفیت‌های انسانی م/۴۰	
طرح‌های مجموعه شهری	م/۱۷۰	ظرفیت‌های جدید ب/ج/م/۲۰	
طرح‌های مسکن	ت/م/۱۱۷۱ م/۱۷۶	ظرفیت‌های حوزه ب/د/م/۱۵	
طرح‌های مسکن مهر	ت/م/۱۷۱	ظرفیت‌های خالی صنایع دفاعی ب/د/م/۱۹۷	
طرح‌های مشترک آبی	ب/ج/م/۱۴۰	ظرفیت‌های علمی ب/د/م/۱۷	
طرح‌های مصوب کنترل و انسداد م/۲۰۲		ظرفیت‌های وزارت دادگستری ب/ع/م/۲۱۱	
مرزها		ظرفیت‌های (پتانسیل‌های) معدنی ب/الف/م/۱۵۷	
طرح‌های مکمل	ب/ج/م/۱۴۱	کشور	
طرح‌های مهم و جدید	م/۲	ع	
طرح‌های نوسازی	ب/د/م/۱۷۱	عادلانه	ب/د/ب/م/۱۹ جزء ۱/ب/الف/م/۸۱ ب/ب/م/۲۳۴ م/۳۸ م/۱۸۰
طرح‌های هادی روستایی	ب/ف/م/۱۹۴	عالم	م/۵۵ الف/م/ع/ت/ب/م/۳ ک/م/۲۰
طرح‌هایی که از منابع عمومی ب/ه/م/۲۱۵		عام المنفعه	ت/ا/جزء ۴/ب/ی/م/۸۴
تأمین مالی می‌شود		عامل	ب/۱۹/م/۷۵ جزء ۱/ب/الف/م/۸۱ ب/د/م/۸۲ جزء ۴/ب/ب/م/۸۴ جزء ۵/ب/ب/م/۸۴ جزء ۳/ب/ج/م/۸۴ جزء ۴/ب/ج/م/۸۴ جزء ۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۱/ب/د/م/۸۴ جزء ۲/ب/د/م/۸۴ جزء ۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۴/ب/د/م/۸۴ جزء ۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۷/ب/د/م/۸۴ جزء ۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۹/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۰/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۱/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۲/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۴/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۷/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۱۹/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۰/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۱/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۲/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۴/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۷/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۲۹/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۰/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۱/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۲/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۴/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۷/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۳۹/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۰/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۱/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۲/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۴/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۵/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۶/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۷/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۸/ب/د/م/۸۴ جزء ۴۹/ب/د/م/۸۴ جزء ۵۰/ب/د/م/۸۴
طرف‌های خارجی قراردادهای ب/ج/م/۱۷			
بین‌المللی			
طرفین	م/۶۴		
طلاق	ب/د/م/۴۶		
طلبه	ب/ج/م/۱۹۶		
طوفان	ب/ج/م/۲۱۶		
طیور	ب/ج/م/۱۴۹		
ظ			
ظرفیت آموزشی	ب/ط/م/۲۰	عامل خطرپذیری	
ظرفیت اسمی	م/۲۲۷	عاملیت	جزء ۳/ب/د/م/۸۴ جزء ۳/ط/م/۸۴ جزء ۱/ب/ی/م/۸۴

شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه
	املاک	ب هـ/م ۱۶	عملکرد تحقیقاتی کشور
ب ج/م ۱۷۴	عوارض بر املاک	ب م/۳ ۶۸	عملکرد قانون برنامه پنجم
ب الف/م ۱۱۵	عوارض بر بیمه تجاری	ب و/م ۱۲۸	عملیات آبخیزداری
ب د/م ۳۹/ت ۱۸۱	عوارض شهرداری	ت م/ ۱۵	عملیات اجرایی
ب الف/م ۱۷۴	عوارض صدور پروانه ساختمانی	ب ب/م ۱۲۹	عملیات اکتشاف، توسعه و تولید
ب ج/م ۱۷۴	عوارض ناشی از مصرف و خدمات	م ۱۲۶	عملیات اکتشافی
	عوارض وصولی ارزش افزوده	ب الف/م ۱۴۳	عملیات به زراعی
م ۱۲۳	عوارض وصولی ارزش افزوده	ب ج/م ۹۹	عملیات تسویه وجوه
م ۱۹۲	عوامل آلوده کننده و مخرب	ب الف/م ۱۴۳	عملیات زیربنایی آب و خاک
	محیط زیست	ت م/ ۱۰۶	عملیات کنترلی
ب ج/م ۱۷۴	عوامل اجرایی طرح‌ها	ب ج/م ۶۲/ت ۲۱۸	عملیات و معاملات ارزی
م ۱۷۴	عوامل تولید	ب ج/م ۶۸	عملیاتی
م ۳۷	عوامل خطر ساز سلامتی	ب ب/م ۱۱۱	عملیاتی کردن برنامه
ب ج/م ۲۰	عواید	ب ب/م ۱۱۱	عموم
ب الف/م ۸۵	عواید حاصل از صادرات نفت	ب ب/م ۱۱۱	عمومی غیر دولتی
ب ج/م ۲۰	عواید موقوفات	ب ب/م ۱۱۱	عمومی و عمرانی
م ۸۴	عواید ناشی از فروش میعانات	ب ب/م ۱۱۱	عمومی و غیر دولتی
م ۸۴	گازی و فرآورده‌های نفتی	ب ب/م ۱۱۱	عناوین
م ۸۴	عواید ناشی از فروش نفت و گاز	ب ب/م ۱۱۱	عناوین مجرمانه
م ۸۵	عواید نفت	ب ب/م ۱۱۱	عنوان
م ۱۱۷	عواید نفت و گاز	ب ب/م ۱۱۱	
ب الف/م ۵۰	عیدی	ب ب/م ۱۱۱	
ب هـ/م ۵۰	عین	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۱۷۹	غ	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۲۲۴	غذای	ب ب/م ۱۱۱	
ب الف/م ۳۲	غذایی	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر بیمه ای	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر پرسنی	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر تخصصی	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر مترقیه	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر منقول	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر هیأت علمی	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر یازاری	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر تخصصی	ب ب/م ۱۱۱	
ب ج/م ۳۲	غیر تعرفه ای	ب ب/م ۱۱۱	
ب هـ/م ۱۴۳	غیر حاکمیتی	ب ب/م ۱۱۱	
م ۳۳	غیر خدمتی	ب ب/م ۱۱۱	

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
م ۴۴ ج ۴/م ۴۴	فرهنگ ایثار و شهادت	ب ۱۷۱ ج ۱/م ۱۷۱ د ۱/م ۱۷۱	فرش
ت ۳/م ۳	فرهنگ برهنگی	ب ن ۱/م ۱۹۴	فرصت‌ها
م ۱۰	فرهنگ بیگانه	ب الف/م ۱۶ ب ی/م ۱۸ ل/م ۱۸ ب د/م ۱۹ م ۲۱ م ۴۴ ب ز/م ۸۰ م ۱۸۱ م ۲۱۰	فرصت‌های اقتصادی
ب د/م ۲۱۱	فرهنگ حقوقی و قضایی	م ۲۱۰	فرصت‌های جدید شغلی و م ۲۱
م ۷ ب الف/م ۱۸ ب و/م ۳۴	فرهنگ سازی		حرفه‌ای
ب ج/م ۱۱	فرهنگ سنتی عشایری و روستایی	ب ی/م ۱۸ ز/م ۸۰	فرصت‌های شغلی
ب د/م ۱۹۶ ط/م ۱۹۶ ب/م ۲۰۹ م ۲۳۰	فرهنگ عفاف و حجاب	ب د/م ۱۹	فرصت‌های عادلانه آموزشی
ب و/م ۱۹	فرهنگ عمومی	ب الف/م ۱۶ ب ل/م ۱۸	فرصت‌های مطالعاتی
م ۵	فرهنگ غنی قرآن کریم	ب د/م ۱۶۱	فرکانسی
ب د/م ۲۱۱	فرهنگ قانون مداری	ب ز/م ۲۲۴ ب ن/م ۲۲۴	فرم‌ها
م ۴	فرهنگ قرآنی	ت ۲ ب الف/م ۱۱۲ م ۱۲۳ جزء ۶ ب الف/م ۱۷۸ ب پ/م ۱۷۸ ب ف/م ۱۹۴	فرماندار
م ۳	فرهنگ مقاومت و ایثار	ب ف/م ۱۹۴	فرماندار شهرستان
ب د/م ۱۹۶	فرهنگ و تفکر بسیجی	م ۱۲۳ جزء ۶ ب الف/م ۱۷۸	فرماندگان
م ۸	فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی	جزه ۷ ب الف/م ۱۷۸	فرمانده بسیج استان
ب ب/م ۲۰ ا ب/م ۲۰ ج/م ۲۰ د/م ۲۰ و/م ۲۰	فرهنگستان	ب ط/م ۴۴ جزء ۳ ب/م ۱۹۵ م ۲۰۱ ب الف/م ۲۰۱ ک/م ۲۰۱ م ۲۰۲ م ۲۳۳	فرماندهی
ت ا ب/م ۲۰	فرهنگستان‌های تخصصی	م ۲۰۱ ک/م ۲۰۱ م ۲۰۲	فرماندهی کل نیروهای مسلح
م ۲ م ۳ ب ج/م ۳ م ۵ م ۵ م ۹ م ۹ الف/م ۹ م ۱۰ ب الف/م ۱۱ ب ه/م ۱۱ ب م/م ۱۱ ب و/م ۱۵ ب و/م ۱۹ ب ج/م ۲۴ م ۲۴ م ۲۷ م ۲۹ ب ز/م ۸۰ م ۸۵ م ۸۷ جزء ۱ ب ه/م ۱۰۴ ب الف/م ۱۰۵ م ۱۰۶ ب الف/م ۱۷۲ ب الف/م ۱۸۹ ت ۱/م ۱۹۶ ب/م ۲۰۳ جزء ۲۰۹ جزء ۳ ب الف/م ۲۰۹ ب الف/م ۲۱۰ ت ۱/م ۲۱۷	فرهنگی	م ۲۰۱ ک/م ۲۰۱ م ۲۰۲	فرماندهی کنترل، اطلاعات و مراقبت پیشرفته
ب ب/م ۲۰۵	فساد	جزه ۳ ب/م ۱۹۵	فرودگاه بین المللی امام خمینی (ره)
ب ج/م ۱۴۲	فصل‌های غیرزرعی	ب الف/م ۱۶۱	فرودگاه بین المللی داخلی
ب ج/م ۳ م ۳ ب ج/م ۳ ب د/م ۳ م ۹ م ۱۰ ب ج/م ۱۰ م ۱۰ جزء ۱۳ ب الف/م ۱۹ ب/م ۲۱ م ۲۱ ب الف/م ۴۷ م ۴۹ م ۷۰ م ۱۱۰ ب الف/م ۱۲۵ ب ج/م ۱۴۷ د/م ۱۶۱ ب/م ۱۶۹ جزء ۳ ب/م ۱۹۵ ب ه/م ۱۹۶ ب/م ۲۰۱ جزء ۲ ب الف/م ۲۰۹ جزء ۲۰۹ ب/م ۲۱۱ م ۲۳۱ ب الف/م ۲۳۱	فضا	ت ا م ۱۶۱ د/م ۱۶۱ ت ۱/م ۱۶۶	فرودگاه‌ها
ب الف/م ۱۲۵	فضا و شرایط رقابتی	ب ب م ۱۶۱ ب الف/م ۱۶۶ م ۱۶۶	فرودگاه‌های
ب ب/م ۱۶۹	فضاهای شهری و روستایی	جزه ۵ ب ی/م ۸۴ م ۲۱ ج/م ۱۷۹	فروردین
ب ب/م ۱۶۹	فضاهای عمومی شهری و روستایی	ت ۲ ب ب/م ۳۸ ج ب/م ۳۸ م ۴۳ م ۴۶ م ۷۴ م ۱۲۷ م ۸۴ م ۲/م ۱۰۱ ت ۱/م ۱۰۹ م ۱۲۱ م ۱۲۶ م ۱۲۷ ب الف/م ۱۲۳ ت ۱/م ۱۳۳ م ۱۳۴ م ۱۳۸ ب ه/م ۱۶۳ م ۱۷۶ م ۲۰۲ ب خ/م ۲۲۴	فروش
م ۹	فضاهای فرهنگی، هنری	ت ۲ ب ب/م ۳۸	فروش خدمت
جزه ا ب/م ۲۱۱	فضاهای فیزیکی قوه قضاییه	م ۷۴	فروش کالا و خدمات
ب ب/م ۲۱	فضاهای فیزیکی و کالبدی	ب خ/م ۲۲۴	فروش مبالغ ارزی
م ۶	فضاهای مذهبی فرهنگی	م ۱۲۶	فروش محصولات تولیدی
م ۱۴ جزء ۱۳ ب الف/م ۱۹	فضاهای ورزشی	فصل اول م ۳ ت ۲/م ۴ م ۴ م ۵ ب و/م ۷ م ۸ م ۱۰ ج/م ۱۱ م ۱۲ ب الف/م ۱۸ و/م ۱۹ ب و/م ۳۴ م ۴۳ م ۴۴ ج/م ۴۴ م ۱۱۰ م ۱۹۶ د/م ۱۹۶ ب ط/م ۱۹۶ ب و/م ۲۰۹ د/م ۲۱۱ م ۲۳۰	فرهنگ
جزه ا ب/م ۲۱۱	فضاهای فیزیکی و کالبدی	ب د/م ۱۹۶	فرهنگ ارزشی
م ۶	فضاهای مذهبی فرهنگی	ب و/م ۴۳	فرهنگ اسلامی
م ۱۴ جزء ۱۳ ب الف/م ۱۹	فضاهای ورزشی	فرهنگ امر به معروف و نهی م ۱۹۶	فرهنگ امر به معروف و نهی م ۱۹۶
جزه ا ب/م ۲۱۱	فضاهای ورزشی دانش آموزان		ازمنکر

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
فضای تبادل اطلاعات	م ۲۳۱، ب الف/م ۲۳۱	فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی	ت ۲/م ۶۲
فضای رسانه‌های کشور	م ۱۰، ج/م ۱۰	فعالیت‌های رسانه ای، فرهنگی و ب/ج/م ۳	
فضای رقابتی	م ۱۱۰	هنری دیجیتال	
فضای سبز	ب ج/م ۱۴۷	فعالیت‌های ریلی	م ۱۶۴
فضای عمومی جامعه	جزء ۲/ب الف/م ۲۰۹	فعالیت‌های صنعتی	ب و/م ۱۹۴
فضای کسب و کار	م ۶۹	فعالیت‌های علم و فناوری	جزء ۸/ب و/م ۱۶
فضای مجازی	ب ج/م ۳، ب هـ/م ۱۹۶	فعالیت‌های غیرحاکمیتی	ب هـ/م ۱۴۳
فضای مجازی و رایانه ای	ب هـ/م ۱۹۶	فعالیت‌های غیرمتشکل اقتصادی	ب د/م ۸۰
فضایی	م ۴۷، ب الف/م ۳۷، جزء ۳/ب ب/م ۱۹۵	خانوار	
فعالیت اقتصادی	ت ۲/ب د/م ۸۴، م ۱۰۷	فعالیت‌های غیرمتعارف بانک‌ها	جزء ۲/ب د/م ۹۷
فعالیت اقتصادی و تجاری	م ۱۰۷	فعالیت‌های فرهنگی	ب ب/م ۱۲
فعالیت بخش‌های خصوصی و ب/ص/م ۲۲۴		فعالیت‌های کارآفرینی و اشتغالزا	ب ز/م ۱۹۴
تعاونی		فعالیت‌های معدنی	م ۱۵۷
فعالیت بنگاه داری جدید	جزء ۲/ب الف/م ۲۶	فقر	ب ز/م ۱۱۲
فعالیت پزشکی	ت ۲/م ۳۲	فلسطین	جزء ۴/ب ب/م ۲۱۰
فعالیت حساب ذخیره ارزی	م ۸۵	فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی	جزء ۱/ب الف/م ۱۹
فعالیت شرکت‌ها	م ۲۱۸	فن آور پایه سازی پلیس	ب الف/م ۲۰۸
فعالیت شعب و نمایندگی	م ۱۱۳	فناورانه	ب الف/م ۱۵۰
شرکت‌های بیمه بازرگانی خارجی		فناوری ارتباطات و اطلاعات	جزء ۱۴/ب الف/م ۱۹
فعالیت فرهنگی و هنری	م ۹	فناوری اطلاعات	ب ب/م ۳۵، فصل چهارم، ب ۴۶، ب الف/م ۴۶، ب ب/م ۴۶، ب د/م ۴۶، ج/م ۴۶، ط/م ۴۶، ت ۲/م ۲۱۱، ب ۱۰، ج/م ۱۰، ب ۸، ج/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ج/م ۲۱۱، جزء ۲/ب ج/م ۲۱۱، ب ۱، ت ۲۳۱، ت ۲/م ۲۳۱
فعالیت مؤسسات مالی و پولی و ب الف/م ۱۲۴		فناوری ارتباطات و ارتباطات	ب ج/م ۲۱۱
بانک‌های تعاونی		فناوری روز	ت/م ۱۰۶
فعالیت مدیران	ب هـ/م ۹۹	فناوری‌ها	م ۴۷، ب ب/م ۵۴، ب ۱/م ۱۲۰، ب ۱۲۶، ب د/م ۱۲۹، ب الف/م ۱۹۷، جزء ۲/ب الف/م ۱۹۷، م ۲۳۱
فعالیت و بازرسی نوبه‌ای	م ۶۲	فناوری‌های اطلاعاتی روز	جزء ۳/ب ج/م ۲۱۱
فعالیت‌ها و اقدامات غیرحاکمیتی	ت/م ۱۵۰	فناوری‌های اولویت دار نفت، گاز و پتروشیمی	ب د/م ۲۲۹
فعالیت‌ها و پروژه‌های تحقیقاتی	ب ج/م ۱۹۷	فناوری‌های برتر	ب هـ/م ۱۵۰
فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی، ب/ت/م ۱۹۶		فناوری‌های پیشرفته	جزء ۸/ب و/م ۱۶، ب ب/م ۱۷
فرهنگی		فناوری‌های جدید	م ۱۲۶، ب الف/م ۱۹۳
فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی ب/ج/م ۱۵		فناوری‌های جدید در عملیات م ۱۲۶	
فعالیت‌های اقتصادی	جزء ۱/ب الف/م ۲۶، م ۱۷۰، ب ۷۵، ب هـ/م ۲۱۰	اکتشافی	
فعالیت‌های اکتشاف، توسعه، ب ب/م ۱۲۹		فناوری‌های میانی	جزء ۸/ب و/م ۱۶
استخراج و تولید نفت و گاز		فناوری‌های نو	م ۴۷، ب ب/م ۵۴، ب ۱/م ۱۲۰، ب الف/م ۱۹۷، جزء ۲/ب الف/م ۱۹۷، ب هـ/م ۱۹۷، ب ۲۰۱، ب الف/م ۲۰۸
فعالیت‌های امور ورزشی ب هـ/م ۲۰		فناوری‌های نوظهور	ب هـ/م ۱۹۷
دانشجویان		فناوری‌های نوین	م ۴۷، ب ب/م ۵۴، ب ۱/م ۱۲۰، جزء ۲/ب الف/م ۱۹۷، ب ب/م ۲۰۱، ب الف/م ۲۰۸
فعالیت‌های بخش غیردولتی	ب الف/م ۱۰		
فعالیت‌های پژوهشی و علمی	ب ج/م ۱۹۶		
فعالیت‌های تحقیق و توسعه	ب ج/م ۱۷		
فعالیت‌های تحقیقاتی و ب/ت/م ۱۳۵			
کشاورزی هسته ای			
فعالیت‌های تخصصی	م ۱۳۷		
فعالیت‌های توسعه ای	م ۱۸۱		

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
و بیمه گری	قانون تأسیس شرکت م ۱۵۶	قانون حمایت از اعیان یافت‌های ب ج/م ۱۷۱	فرسوده
شهرک‌های صنعتی ایران	قانون تأسیس شرکت قطار ب ب/م ۱۷۵	قانون حمایت از حقوق مصرف ب ه/م ۱۶۳	کنندگان خودرو
شهری تهران و حومه	قانون تأسیس هواپیمایی ب ج/م ۱۶۱	قانون ساماندهی و حمایت از م ۱۶۷	تولید و عرضه مسکن
جمهوری اسلامی ایران	قانون تأمین اجتماعی جزء ۳/ب د/م ۳۸ م ۵۹ م ۷۳	قانون سند ملی راهبرد انرژی ت/م ۱۲۵	کشور
قانون تجارت	ب ج/م ۲/ت ۴۸ م ۱۰۷	قانون عملیات بانکی بدون ربا م ۹۸	قانون تجارت کار
قانون تجارت الکترونیک	ب ج/م ۴۸	قانون مالیات بر ارزش افزوده	قانون مالیات‌های مستقیم
قانون تشکیل سازمان مدیریت ب ش/م ۲۳۴		قانون مجازات اسلامی	قانون محاسبات عمومی
بحران	قانون تشویق و حمایت سرمایه جزء ۲/ب ب/م ۸۱	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون تشویق و حمایت سرمایه	قانون تعیین تکلیف استخدامی ت ۲/م ۵۱	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون تعیین تکلیف استخدامی	معلمین حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب	قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب جزء ۲/ب الف/م ۱۴۰	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
فاقد پروانه	قانون تنظیم بخشی از مقررات ب ز/م ۸۰ ب الف/م ۱۰۵	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون تنظیم بخشی از مقررات	تسهیل نوسازی صنایع کشور و اصلاح ماده (۱۱۳) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون تنظیم بخشی از مقررات	قانون تنظیم بخشی از مقررات ب ب/م ۶ ب ج/م ۱۵۸ م ۲۲۴ ب الف/م	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
مالی دولت	م ۲۲۴ ب ش/م ۲۲۴	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون توسعه حمل و نقل عمومی م ۱۶۲		قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
و مدیریت سوخت	قانون توسعه ابزارها و نهادهای م ه/م ۹۹	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون توسعه ابزارها و نهادهای	مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های اصل چهل وچهارم (۴۴) قانون اساسی قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون حاکمکار استفاده از توان فنی	قانون حاکمکار استفاده از توان فنی جزء ۱/ب د/م ۸۲ ت ۸۲ ب د/م ۸۲	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
و مهندسی، تولیدی، صنعتی و	اجرائی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
قانون حفظ کاربری اراضی زراعی	قانون حفظ کاربری اراضی زراعی ب ب/م ۱۴۱	قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری
و باغات		قانون مداری	قانون مدیریت خدمات کشوری

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ت ۲/ب/م ۱۱۲	قطعات خارجی	۱۹، ۱۰/ب/الف/م ۱۹	قرارداد
ب/ب/م ۱۱۲	قطعات داخلی	ت ۴/م ۱۷، ت ۵/ب/م ۲۳، ت ۲/م ۴۶/ب/م ۵۰، ۵۰/م ۵۰-جزء ۵۰، ۱۲/ب/م ۸۴/م ۱	
ب/ه/م ۱۹۷	قطعات کلیدی	ت ۱۰-۷/م ۳/ب ۱۰-۷/ت/ب/الف/م ۱۲۵، ۱۲۶، ۲/م ۱۳۴/ب/م ۱۹۹/ب/الف/م ۲۲۰	
۲۱۰، جزء ۵/ب/م ۲۱۰	قطنامه‌های حقوق بشری علیه	ت ۴/م ۱۷	قرارداد پژوهشی
	جمهوری اسلامی ایران	ت ۳/م ۱۰۷	قرارداد تشکیل گروه اقتصادی
م ۱۰۹	قطعیته یافته	قرارداد کار معین (مشخص) یا ب/ه/م ۵۰	ساعتی
ب/و/م ۱۱۲	قلمرو خاکی مناطق آزاد	قرارداد نظام بیمه پایه و تکمیلی	قراردادها
م ۵۵، ۱۲/ب/ه/م ۱۵، ۱۷/ب/الف/م ۱۷۲	قم	م ۱/م ۳۲	قراردادهای بلند مدت خرید ب/ب/م ۱۳۳
د/م ۲۲۴	قنات	ب/ج/م ۱۷/ب/ه/م ۵۰-جزء ۲/ب/م ۸۱	تضمینی برق
ب/ب/م ۱۴۰	قنوت	ب/د/م ۸۲-جزء ۳/د/م ۴/ب/م ۸۴	قراردادهای بلندمدت
م ۱	قوا	۱۱۸، ب/ب/م ۱۳۳، م ۲۲۰/ب/الف/م ۲۲۰	قراردادهای بیع متقابل
ب/ب/م ۱۱۹	قوانین بودجه سالانه	ص/م ۲۲۴	قراردادهای بین المللی
جزء ۳/م ۲۲۴	قوانین بودجه سالانه کشور	ت/ب/د/م ۸۲	قراردادهای خارجی
جزء ۳/ب/الف/م ۲۶، ۶۶، ۶۷، ۷۲/ب/الف/م ۸۲-جزء ۱/ب/ج/م ۸۴/ب/م ۸۵، ۱۱۸/ب/الف/م ۱۲۵/ب/الف/م ۱۷۹/ب/ج/م ۲۱۵، ۲۲۳/ب/د/م ۲۲۴/ب/و/م ۲۲۴/ب/ک/م ۱-جزء ۱/ل/م ۲۲۴-جزء ۲/ب/م ۲۲۴/ب/ن/م ۲۲۴/ب/س/م ۲۲۴/ب/ع/م ۲۲۴/ب/ف/م ۲۲۴/ب/ص/م ۲۲۴/ب/خ/م ۲۲۴	قوانین بودجه سه ساله	جزء ۳/ب/د/م ۸۴	قراردادهای عاملیت
م ۲۹	قوانین بودجه سه ساله سنواری	قراردادهای موضوع بند(ب) جزء ۲/ب/م ۸۱	ماده(۳) قانون تشویق و حمایت سرمایه گذاری خارجی
ب/ج/م ۱۱۲	قوانین جاری و بین المللی	م ۲۲۰	قراردادهای واگناری
جزء ۶/ب/ی/م ۸۴	قوانین مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی	ب/الف/م ۵۵/ب/م ۱۰۷/ب/ب/م ۱۷۹	قراردادی
ب/الف/م ۱۹، ۲۰۶	قوانین موضوعه	ب/الف/م ۱۹۵	قرارگاه پانفند هوایی حضرت خاتم الانبیا(ص)
م ۲۰۰	قوانین نیروهای مسلح	جزء ۴/ب/ج/م ۲۱۱	قرارهای تأمین قرض الحسنه
ب/الف/م ۴۲، ۴۳/م ۵۸، ۵۷/م ۱۰۴، ۱۱۱-جزء ۲/ب/الف/م ۱۲۵، ۹۹	قوانین و مقررات	ب/ز/م ۲۰، ۶۸/ب/الف/م ۸۶/ب/م ۸۶/م ۹۶/ب/ص/م ۲۲۴	قرنطینه ای
۱۲۷، ۱۲۸، ۱۴۸، ۱۷۳/ب/ج/م ۲۱۶، ۲۱۶، ۲۱۹/ب/ه/م ۲۲۴/ب/ج/م ۲۲۴-جزء ۳/ل/م ۲۲۴/ب/ن/م ۲۲۴/ب/د/م ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۳۰، ۲۳۶	قوانین و مقررات استثنای	م ۱۰۹	قضات
ب/و/م ۱۰۴	قوانین و مقررات اتحادیه‌های منطقه‌ای و بین المللی	م ۵۲، ۵۳/م ۲۱۱/ب/ل/م ۲۱۱	قضایی
م ۵۸	قوانین و مقررات اجتماعی	م ۲۹، ۳۷/ت/ب/الف/م ۱۷۱/ب/الف/م ۲۱۱/ب/ب/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ج/م ۲۱۱/ب/د/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ه/م ۲۱۱/ب/و/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۳/ب/د/م ۲۱۱/ب/ط/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ط/م ۲۱۱/ب/ک/م ۲۱۱	م ۱۴۴
ب/ج/م ۲۸	قوانین و مقررات تأمین اجتماعی	م ۲۹، ۳۷/ت/ب/الف/م ۱۷۱/ب/الف/م ۲۱۱/ب/ب/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ج/م ۲۱۱/ب/د/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ه/م ۲۱۱/ب/و/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۳/ب/د/م ۲۱۱/ب/ط/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ط/م ۲۱۱/ب/ک/م ۲۱۱	م ۱۴۴
ب/ب/م ۲۰، ۲۱۳، ۲۱۹/ب/ج/م ۲۱۱/ب/ل/م ۲۲۴	قوانین و مقررات عمومی	م ۱۲	قطب‌های تولیدی
ت/م ۱	قوای سه گانه کشور	ب/ب/م ۱۲	قطب‌های زیارتی و گردشگری
ت/م ۱، ۱/م ۲۹، ۵۰، ۵۶، ۵۷/ب/م ۲/م ۶۲، ۶۷/ب/م ۱۱، ۷۵، ۷۶/ب/ب/م ۹۰/ب/ب/م ۱۳۲، ۱/ب/الف/م ۱۸۷/ب/الف/م ۲۱۱/ب/ب/م ۲۱۱/ب/ج/م ۲۱۱-ت/ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/د/م ۲۱۱/ب/د/م ۲۱۱-جزء ۳/ب/د/م ۲۱۱/ب/ه/م ۲۱۱/ب/و/م ۲۱۱/ب/ز/م ۲۱۱-ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/ج/م ۲۱۱-ب/د/م ۲۱۱/ب/ط/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ط/م ۲۱۱/ب/ک/م ۲۱۱	قوه	م ۸۰	
م ۵۸	قوه		قطب‌های علمی
ب/ج/م ۲۸			قطب‌های علمی حوزوی و
ب/ب/م ۲۰، ۲۱۳، ۲۱۹/ب/ج/م ۲۱۱/ب/ل/م ۲۲۴			دانشگاهی
ت/م ۱، ۱/م ۲۹، ۵۰، ۵۶، ۵۷/ب/م ۲/م ۶۲، ۶۷/ب/م ۱۱، ۷۵، ۷۶/ب/ب/م ۹۰/ب/ب/م ۱۳۲، ۱/ب/الف/م ۱۸۷/ب/الف/م ۲۱۱/ب/ب/م ۲۱۱/ب/ج/م ۲۱۱-ت/ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/د/م ۲۱۱/ب/د/م ۲۱۱-جزء ۳/ب/د/م ۲۱۱/ب/ه/م ۲۱۱/ب/و/م ۲۱۱/ب/ز/م ۲۱۱-ب/ج/م ۲۱۱-جزء ۱/ب/ج/م ۲۱۱-ب/د/م ۲۱۱/ب/ط/م ۲۱۱-جزء ۲/ب/ط/م ۲۱۱/ب/ک/م ۲۱۱			

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
کالا‌های معامله شده در	ب ج/م ۹۹	کسب و کار خانگی	ب ج/م ۸۰
بورس‌های کالایی		کسب و کارها	ب الف/م ۴۶
کالا‌های نفتی	ت ا/ب ب/م ۱۰۴	کسر مصارف ارزی	ب الف/م ۸۵
کالا‌های وارداتی	ت اب د/م ۸۲ م ۱۰۹	کسری بودجه	م ۲۹، ت ا/م ۱۱۷
کالا‌های واسطه‌امای خارجی	ت ا/ب ب/م ۱۱۲	کسری بودجه عمومی دولت	ب ب/م ۸۵
کالا‌هایی	ب و/م ۹۹، ت اب ه/م ۱۰۴	کسور بازنشستگی	م ۵۹
کالای داخلی	ت ا/ب ب/م ۱۱۲	کشاورزان	ب ب/م ۱۴۳، ب و/م ۱۴۳ م ۱۹۴
کالای عبوری	ب ب/م ۱۶۳	کشاورزی	ب د/م ۱۷، ب و/م ۱۷، جزء ۲۴، ب ی/م ۸۴، جزء ۱۰، ب ی/م ۸۴، ت ا/م ۱۰۳، جزء ۲، اب ه/م ۱۰۴، جزء ۶، ب ب/م ۱۳۵، جزء ۵، اب الف/م ۱۴۰، ب الف/م ۱۴۱، ب ج/م ۱۴۳، ب د/م ۱۴۳، ه/م ۱۴۳، ب ا/م ۱۴۳، ت ا/م ۱۴۳، ب ی/م ۱۴۳، ب الف/م ۱۴۴، ب الف/م ۱۴۵، م ۱۴۵، ت ا/ب ب/م ۱۴۵، ت ا/ب ب/م ۱۴۵، م ۱۴۶، ب ب/م ۱۴۹، ت ا/م ۱۴۹، ت ا/م ۱۶۳، م ۱۷۰، ت ا/ب الف/م ۱۸۷، ب الف/م ۱۹۱، ب م/م ۱۹۴، ب ف/م ۱۹۴، ت ا/م ۲۰۴، ت ا/ب ج/م ۲۱۱، ب ج/م ۲۱۶
کالایی	ب ج/م ۹۹، ب و/م ۹۹، ب د/م ۱۰۴	کشاورزی صنعتی	م ۱۴۳، ب ب/م ۱۹۴
کالبدی	ب ب/م ۲۱، ب و/م ۱۷۰، ب ه/م ۱۹۴	کشاورزی کوچک و متوسط	ب ب/م ۱۹۴
کامیون فرسوده	ب ه/م ۱۶۳	کشاورزی نوپدید	ب ج/م ۱۴۵
کامیون وارداتی	ب ه/م ۱۶۳	کشاورزی و دامی	م ۱۴۳
کامیون‌ها	ب ه/م ۱۶۳	کشاورزی هسته‌ای	جزء ۶، ب ب/م ۱۳۵
کانتینری	جزء ۲، ب ز/م ۱۶۳	کشاورزی، دامی و شیلاتی	ب ل/م ۱۹۴
کانون فرهنگی و هنری	ب و/م ۶	کشت زیستی	ب د/م ۱۴۳
کانون‌ها	ب الف/م ۹، ب ز/م ۱۴۸، ب ب/م ۱۹۳، جزء ۱/ب ط/م ۲۱۱، جزء ۲، اب ط/م ۲۱۱	کشتار	ب الف/م ۱۴۹
کانون‌های اسکان عشایری	م ۴۳۲	کشتارگاه‌های سنتی و نیمه	ب الف/م ۱۴۹
کانون‌های اصلاح و تربیت	جزء ۱، ب ط/م ۲۱۱	صنعتی	ب الف/م ۱۴۹
کانون‌های انتشار ریزگردها	ب ب/م ۱۹۳	کشتارگاه‌های صنعتی	ب الف/م ۱۴۹
کانون‌های بحران	ب ز/م ۱۴۸	کشتی‌ها	ب ج/م ۱۱۲ م ۱۳۱
کانون‌های فرهنگی ورزشی	ب الف/م ۹	کشورها	ب ه/م ۱۱، جزء ۱۶، جزء ۱۶، اب الف/م ۱۹ م ۱۹، ب ج/م ۲۴، ت ا/م ۱۴۰، ت ا/م ۲۰۴، ب الف/م ۲۱۰، ب ج/م ۲۱۰، ب د/م ۲۱۰، ب ه/م ۲۱۰
جانان بسیج	ب س/م ۲۱۱	کشورهای دارای دیدگاه‌ها و مواضع غیر همسو با جمهوری اسلامی ایران	ب الف/م ۲۱۰
کاهش جرایم	ب ک/م ۲۱۱، ب ل/م ۲۱۱	کشورهای منطقه	ب ج/م ۲۱۰، ب د/م ۲۱۰
کاهش زمان دروسی	ب ب/م ۸۵	کشورهای منطقه و جهان اسلام	جزء ۳، اب و/م ۱۶
کاهش منابع ارزی	م ۶۵	کشورهای همجوار	ب ج/م ۱۴۰
کاهش نیروی انسانی	م ۱۸۸	کشورهای همسایه	ب ه/م ۱۱، ت ا/م ۲۰۴، ب ه/م ۲۱۰
کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری	ت ا/م ۶۲	کشورهای همسایه و منطقه	ب ه/م ۱۱
کتاب سال	جزء ۳، ب ج/م ۲۱۱	کشورهایی با توسعه انسانی بالا	م ۲۴
کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران		کفایت‌بازدهی طرح‌های سرمایه‌گذاری	جزء ۳، ب ی/م ۸۴
کتابخانه‌های عمومی کشور	م ۷	گنذاری	ت ۲، ب ج/م ۶۲، ب الف/م ۱۷۲
کتابخانه‌های معتبر خارجی	م ۷	کلان شهرها	
کنترل‌انتشار	ت اب د/م ۸۲، ت ا/ب ج/م ۸۴		
کد	ب ز/م ۲۰، ت ا/ب ۲۳، م ۲۳، ب الف/م ۴۹، ب الف/م ۹۷، ب ج/م ۱۰۱، ب الف/م ۱۷۹		
کدملی	جزء ۳، اب و/م ۴۶		
کرامت	م ۲۴، ب ج/م ۲۴		
کرامت اینترگران	م ۴۴		
کرسه‌های نظریه پردازی	م ۸، ب ه/م ۱۵		
کرم پوسال	ب الف/م ۱۹۳		
کسب و کار	م ۶۹، ب ه/م ۸۰		

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
پیشرفته	م ۱۰۶	گازهای آلاینده	م ۱۳۸
کنترلی	ت ۱۰۶	گازهای گلخانه‌ای	ب ۱۹۳
کنتور هوشمند	م ۳/ ۱۳۴	گازی	م ۸۴-جزء ۱ ب ح ۴ م ۸۴ الف الف ۵ ب ب ۸۵
کنتورهای حجمی	م ۳/ ۱۳۴	گرایش‌های تخصصی	م ۱۲۷ الف الف ۱ تا ۱۳۳ م ۱۳۳ ب ۲۲۹ م ۲۲۹
کسرسیموها	ب الف ۱۰۴	گردش مالی بانکها	م ۸
کنفرانس‌ها	ب ل ۱۸	گردش مالی بانکها و مؤسسات	ب ج ۹۵
کوتاه مدت	م ۱۸	اعتباری	م ۹۵
کوچک سازی دولت	م ۱۸	گردشگری	م ۱۱ الف الف ۱۱ ب ج ۱۱ م ۱۱۲
کود	م ۶۵	گروه اقتصادی	الف الف ۱۶۶-جزء ۴ الف الف ۱۷۸ م ۱۹۳
کودشمیایی	م ۶۵	گروه پزشکی	ب الف ۱۹۴ م ۲۰۴
کودکان	م ۶۵	گروهها	م ۱۰۷ ت ۱۰۷ م ۱۰۷
کودهای آلی و زیستی	م ۶۵	گروههای بررسی صحنه جرم	ب ج ۳۴
کودهای شیمیایی	م ۶۵	گروههای درآمدی	ت م ۱۵ هـ الف ۱۹-جزء ۳۴-جزء ۴ د/م
کودهای مصرفی	م ۶۵	گروههای سنی	م ۳۸ م ۳۹ الف الف ۳۹ هـ الف ۱۷۸ م ۱۷۸
کهنگی‌لویه و پوراحمد	م ۶۵	گروههای مختلف آموزشی	م ۱۸۹-جزء ۱ الف الف ۲۰۹-جزء ۱ ب زام ۲۱۱
کیفری	م ۶۵	گروههای نیازمند	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفی	م ۶۵	گروههای هدف	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت	م ۶۵	گزارش	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت آموزشی و پژوهشی	م ۶۵	گزارش آماری حمل و نقل کشور	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت تولیدات	م ۶۵	گزارش پیشرفت بودجه	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت خدمات	م ۶۵	گزارش توجیهی فنی	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت ساخت و ساز	م ۶۵	گزارش سالانه	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت ساختمان	م ۶۵	گزارش عملکرد استانی برنامه	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
کیفیت و مهندسی ارزش	م ۶۵	گزارش عملکرد تحقیقاتی کشور	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گی	م ۶۵	گزارش عملکرد طرح	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گاز	م ۶۵	گزارش‌ها	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گاز آب	م ۶۵	گزارش‌های ارسالی	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گاز طبیعی	م ۶۵	گزارش‌های توجیه فنی،	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گازخیز	م ۶۵	اقتصادی و مالی	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
گازها	م ۶۵	گزارش‌های توجیهی	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
	م ۶۵	گزارش‌های مالی	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱
	م ۶۵	گزارش‌های موردی و ادواری	م ۲۱۱-جزء ۱ الف زام ۲۱۱

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
مؤسسات و شرکت‌های وابسته	ت ۱/جزء ۴/ب ۱/م ۸۴	مؤسسات آموزش عالی علوم	ب ج/م ۲۳۴
به نهادهای عمومی غیردولتی		پژشکی	
مؤسسات و نهادهای عمومی	ب/د ۱-۶۵ جزء ۴/ب ۱/م ۸۴-جزء ۶/ب ۱/م ۸۴	مؤسسات آموزش عالی غیر	ب ز/م ۲۰
غیردولتی	۱۹۰ م ۸۴	دولتی	
مؤسسات یا نهادهای عمومی	ب ب/م ۱۱	مؤسسات آموزش عالی و	ب و/م ۱۵، ج/م ۱۶، جزء ۵/ب و/م ۱۶، ب/م ۲۰، ت ۲/ب ۱/م ۲۰، ج/م ۲۲۴
غیردولتی		پژوهشی	
مؤسسه آموزشی، تحقیقاتی و	ب/م ۱۰، جزء ۱/ب الف/م ۲۰	مؤسسات آموزش عالی و	ب و/م ۱۵، ج/م ۱۶، ت ۱/ب ۱/م ۲۰
فناوری دولتی		پژوهشی دولتی	
مؤسسه استاندارد و تحقیقات	ت ۲/م ۶۲، ت ۱/م ۳۱	مؤسسات آموزش عالی و	ب و/م ۱۵، ج/م ۱۶
صنعتی ایران		پژوهشی دولتی و غیر دولتی	
مؤسسه‌های	ب/م ۲، ج/م ۲۳۴	مؤسسات آموزش عالی و	ت ۱/م ۱۵، ج/م ۲۰، ۵۲
مؤسسه جهاد نصر	ب/م ۲۳۴	تحقیقاتی	
مؤسسه دولتی	م ۷۹	مؤسسات آموزشی	ب ج/م ۱۶، د/م ۱۶، ز/م ۲۴، ج/م ۴۶
مؤسسه‌های آموزش عالی و	ب/د ۲۳۴	مؤسسات آموزشی عالی	ب ج/م ۱۶
پژوهشی		غیردولتی	
مؤلفه‌های بینه دفاعی	ب الف/م ۲۰۱	مؤسسات ارائه دهنده خدمات	ب و/م ۳۸
مایه تفاوت	م ۲۲-جزء ۲/ب ۲/م ۸۱، ۹۲، ۱۰۰، ت ۲/م ۱۰۱	سلامت	
مایه تفاوت ارزش حال بله‌ی‌ها،	ب/م ۲، ج/م ۲، ۸۱	مؤسسات اعتباری	م ۷۱، ت ۱/م ۹۰، م ۹۱، ب ۹۵، الف/م ۹۵، ب/م ۹۵
تعهدات کشور		مؤسسات بیمه	م ۱۱۴
مایه تفاوت سود	م ۹۲	مؤسسات پژوهشی	م ۱۷، ت ۲/م ۱۷
مادام العمر	ب ه-م ۲۱	مؤسسات پژوهشی و فناوری	ت ۲/م ۱۷
مادر	م ۲۴۴، م ۱۶۶، ب/م ۱۹۴	دولتی	
مادر تخصصی	ب ل/م ۱۹۴، ب/م ۱۹۴، ر/م ۲۳۴	مؤسسات پولی، مالی	ب الف/م ۹۰
مادر تخصصی حمل و نقل ریلی	ب/م ۲۳۴	مؤسسات ثبت شده	ب ج/م ۳، م/م ۴۶
مازاد	ب ج/م ۲۰، ب/م ۳۷، ب و/م ۵۰، الف/م ۱۰۵، ب الف/م ۱۴۲، ت ۱/م ۱۴۸، ب/م ۲۲۰، د/م ۲۲۴، ک/م ۲۲۴، جزء ۲/ب ۲/م ۲۲۴، س/م ۲۲۴	مؤسسات حسابرسی	م ۲۱۸
مازاد بر تعرفه	ت ۵/ب ۳۸	مؤسسات خیریه	ب و/م ۱۳، جزء ۱/ب ۴، جزء ۱/ب ۴، م ۸۴
مازاد بر نیاز دولت	ب ج/م ۲۲۰، ب/م ۲۲۰	مؤسسات خیریه عمومی	ت ۱/جزء ۴/ب ۱/م ۸۴
مازاد درآمد اختصاصی دانشگاه‌ها	ب/م ۲، ج/م ۲۳۴	مؤسسات داخلی	ب و/م ۱۳۳
و مؤسسات آموزش عالی و		مؤسسات دولتی	م ۷۱، م ۷۴، ۲۱۷
پژوهشی		مؤسسات دولتی یا وابسته به	م ۷۴
مآزاد درآمدهای اختصاصی	ب/د ۲۳۴	دولت	
دستگاه‌های اجرایی		مؤسسات عمومی و عام المنفعه	ت ۱/جزء ۴/ب ۱/م ۸۴
مآزاد درآمدهای استانی	ب س/م ۲۳۴	مؤسسات عمومی و مردم نهاد	ب ن/م ۲۱۱
ماشین آلات صنعتی	ب ه-م ۱۵۰	مؤسسات غیردولتی	ت ۳/م ۴۶
ماشین آلات فرسوده کشاورزی	ب و/م ۱۴۳	مؤسسات مالی و اعتباری	ب ص/م ۲۲۴، ب ق/م ۲۲۴
ماشین آلات کشاورزی	ب و/م ۱۴۳	مؤسسات مالی و پولی	ب الف/م ۱۲۴
ماشینی کردن	ب و/م ۱۴۳	مؤسسات و شرکت‌های دولتی	ب د/م ۶۵
مالکان	ت اب الف/م ۱۲۵، م ۱۳۶، جزء ۳/ب الف/م ۱۴۰، ج/م ۱۴۷، ت ۱/م ۱۶۹، م ۱۷۶	مؤسسات و شرکت‌های خصوصی	ت ۴/م ۱۷
		دانش بنیان	

شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیسره/ماده	واژه
ت ۲ الف الف/۱۱۷ م ۱۲۱ م ۱۲۲ م ۱۲۳	مالیات بر ارزش افزوده	م ۱ ب ۱ ب ۶	مالکان اماکن تجاری، اداری و
م ۲۰ ت ۲/۲	مالیات بر درآمد		خدماتی
م ۱۲۲	مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی	ب الف الف ع ۱ ب ۱۱ ت ۱۱۷ ا ۲ ب ۲	مالکیت
ب الف الف/۱۷۵	مالیات مشاغل	ب ۳۸ ج ۱ م ۴۶ ت ۱ م ۶ ب ۲ ج ۲ ج ۲ ج ۴	مالکیت عمومی و دولتی
م ۵۲ الف الف/۱۰۵ م ۱۱۷ م ۱۲۲	مالیات‌های مستقیم	ب ۸۴ ا ب الف الف/۱۲۵ م الف الف/۱۲۹ م ب	مالکیت فکری
الف الف/۱۵۹ جزء ۲ ج ۲ ج ۲۳۴	مالیاتی	ب ۱۲۹ م ب ۱۲۲ ج ۱ م ۱۴۳ ج ۱ م ۱۴۷ جزء	مالکیت معنوی
ب زام ۴۶ م ۵۲ الف الف/۹۰ م الف الف/۱۱۷	مأموریت به بخش غیردولتی	ب ۲ ج ۲ ب ۲۱۱ م ب ۲۱۴ د ۲۲۰	مالکین بناها و آثار و اشیاء تاریخی
الف الف/۱۱۷ م ۱۱۹ م الف الف/۱۱۹ م ب/ب	مأموریت بیش از شش ماه	ب الف الف/۱۲۹	منقول
ت ۱۹۹ م ۲/۲ م ۱۱۹ م ۱۲۰ م ۱/۱ ت ۱۲۰ م ۲/۲	مأموریت کارکنان رسمی و ثابت	ب الف الف/۶	مالی
م ۱۲۰ م ۱۲۱ م ۱۲۳ م ۱۲۳ ج ۱ م ۱۵۸ م ب ۱۵۹	مأموریت‌های اصلی دانشگاهها	ت ۲/۲ م ۱۷	
الف الف/۱۷۵ جزء ۲ ب ۲ د ۲۱۱ جزء ۱ ج ۲	مأمورین شاغل در داخل و خارج	ب ج ۱ م ۴۶	
م ۲۳۴ ب ۳۳۴	از کشور	ب د ۱۱ م ب ۱۱ ق ۱ م ۲۳۴	
ت ۲/۲ م ۳۲	ماهواره		
ب د ۱ م ۶۵	ماهواره ای	م ۷ ب ۱ م ۹ ب ۱ م ب ۱۱ ج ۱ م ۱۱ ب ۱۱ د	
ب الف الف/۶۵	ماهواره بر	ب ۱۱ الف الف/۱۱۷ م ب ۱۱۷ د ۱۱۷ م هـ/م	
ب د ۱ م ۲۰	ماهیت استانی	ب ۱۷ م و م ۱۷ ب ج ۱ م ۱۸ م و م ۱۸ م ب/ب	
ب د ۱ م ۱۹۵	مایدات گازی	ب ۱۹ جزء ۲ الف الف/۲۰ جزء ۳ ب ۲۰ جزء ۲۰	
ب د ۱ م ۱۹۷	مایدات اقتصادی	ب ۴ الف الف/۲۰ ت ۲۰ م ۱ ب ۲۰ م ۲۰ ج ۱ م ۲۰	
ب ب ۱۰ ج ۱ م ۲۴۷ د ۱۶۱	مایدات تجاری	ب ۲۰ م ۲۰ ج ۳ الف الف/۲۶ م ۲۶ ت ۲۳ ت ۲۳	
ب الف الف/۴۷	مایدات کالا	ب ۴ م ب ۳۸ م و م ۳۸ م ب ۵ م ع ب الف الف/	
ت م ۱۱۹	مایدات مشکوک	م ۱۰ م د ۱۰ م هـ م ۱۰ م الف الف/۸۲ م ب/ب	
م ۲۲۹	مبادله وجه	م ۸۲ ج ۱ م ۸۲ د ۸۲ جزء ۱ ب د ۸۴ جزء ۸۴	
م ۱۲۱	مبادی باقیمانده	ب ۲ الف الف/۸۲ م ب الف الف/۸۳ جزء ۳ ب ۸۴ م د	
م ۱۱۰	مبادی ورودی و خروجی گمرکی	ب ۴ ج ۱ م ۸۴ جزء ۲ ب د ۸۴ جزء ۵ ب ۵	
ب د ۱۱۲	مبارزه با قاچاق کالا و ارز	ب ۱ جزء ۱۲ م ۱۲ م ۸۴ جزء ۵ ب هـ م ۸۴ جزء	
جزء ۱ د ۱ م ۹۷	مبارزه با موادمخدر	ب ۱ م ۸۴ جزء ۱ ب ۱ م ۸۴ جزء ۴ ب ط م	
ب ج ۴۸	مبارزه همه جانبه با موادمخدر	ب ۵ م ۸۴ جزء ۲ ب ی م ۸۴ جزء ۱ م ۸۴ جزء	
ت م ۱۰۶	مبالغ ارزی	م ۱ م ۹۱ ج ۱ م ۹۵ الف الف/۹۷ م ب ۹۷	
م ۱۰۶	مبالغ واریزی و پرداختی از	ج ۱ م ۹۷ جزء ۱ ب د ۹۷ الف الف/۹۹ م هـ	
ب ب ۲۰۷	حسابهای دولتی	م ۹۹ زام ۹۹ م ۱۱۸ م ۱۱۹ م الف الف/۱۲۴	
ب الف الف/۲۰۷	مبلغی	ب م ۱۲۴ جزء ۲ ب الف الف/۱۲۵ م ۱۲۴ م ۱۲۶	
ب الف الف/۲۰۷	مبانی اعتقادی	الف الف/۱۴۹ ج ۱ م ۱۵۸ م ۱۶۶ م الف الف/۱۷۳	
ب الف الف/۲۰۷	مبانی اندیشه انقلاب اسلامی	ب ۱۷۶ الف الف/۱۷۹ م زام ۱۹۴ م ک/م ۱۹۴	
ب خ م ۲۳۴	مبانی اندیشه حضرت امام (ره)	ج م ۱۹۷ د ۱۹۷ م ۲۰۴ ب د ۲۱۴	
ب ی م ۴۶	مبانی قانونی	الف الف/۲۱۵ م ۲۱۵ م ۲۱۸ م ۲۱۹ م الف الف/	
ب ط م ۲۴۶ ت ۳/۳ ع ۲ د ۲۳۴	مبانی محاسباتی واحد	م ۲۲۰ ج ۱ م ۲۲۰ ت ۲۲۰ م ۱/۱	
م ۱۵		م ۲۳۴ الف الف/۲۳۴ م هـ م ۲۳۴	
م ۱۹۶		زام ۲۳۴ ت ۱ ب ی م ۲۳۴ م ک/م ۲۳۴	
ب د ۱ م ۱۹۶		ب ل م ۲۳۴ م ۲۳۴ ن م ۲۳۴ م الف/۲۳۴	
م ۶۲		ص م ۲۳۴ ق م ۲۳۴ ب ش م ۲۳۴ ت م	
ب هـ م ۳۸		م ۲۳۴ م ۲۳۴	
		ت ۴ ب ۳۸ م زام ۱۹۴ م ص م ۲۳۴	
		ق م ۲۳۴	
		ب الف الف/۱۷۹	
		م ۵۲ م ۹۳ ب ۱۰۱ م ب ۱۰۴ الف الف/	
		ب ۱۰۵ د ۱۱۲ الف الف/۱۱۷ ت ۱۱۷ م ۱۱۹ ب	
		الف الف/۱۵۹ جزء ۱ ب ج ۲۳۴ جزء ۲ ج ۱ م	
		۲۳۴	

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
مبانی و ارزش‌های اسلام و جزء ۳ الف ام ۱۹۵	مجازی	مجازی	ب ج م ۳ تب ج ام ۱۰ م ۱۰ م ۷۱ تب ه ام ۱۹۶
انقلاب	مجموع	مجموع	ب ج م ۱۲۴
مبلغ	م ۴۵ م ۵۹ ۶۷ جزء ۱ ب ح ام ۸۴ تب ۳/م ۸۶ تب ۲ م ۱۳۴ جزء ۲ ب ج ام ۲۲۴	مجموع علمی و پژوهشی بین المللی	ب ل م ۱۸
منابع حقوقی	ب ت م ۲۲۴	مجموع‌های تجاری	ب ل م ۱۹۴
متداول	م ۱۵۶	مجموع‌های خدمات رفاهی بین راهی	ب د م ۶
متخصص	ب الف ام ۲۰ جزء ۱ ب الف ام ۲۰ تب ب ام ۲۳۴ تب ۲ م ۸۸ ب الف ام ۱۲۹ تب الف ام ۱۶۹ تب ۲ م ۱۹۶ جزء ۴ ب د ام ۲۱۱ جزء ۱ ب ز ام ۲۱۱	مجموع‌های رفاهی، تفریحی	ب د م ۶
متخصص پولی و بانکی	م ۸۹	مجموع‌های کشاورزی، دامی و شیلاتی	ب ل م ۱۹۴
متخصصان	ب الف ام ۱۶۹ تب ۲ م ۱۹۶ جزء ۴ ب د ام ۲۱۱	مجرمانه	ب الف ام ۲۱۱
متخصصان مجرب پولی بانکی و	م ۸۸ تب ۲	مجموعی ساختمان‌ها و تأسیسات و دولتی و عمومی	ب الف ام ۲۲۴
اقتصادی	م ۷۰ م ۳ تب ۳ م ۹۶ تب د ام ۱۴۰ تب ۱ م ۱۴۸ تب ۱ م ۱۶۸ تب ب ام ۱۹۲ تب ۱ م ۱۶۸	مجریان	ب الف ام ۱۹۲
متخلف	ت م ۱۶۸	مجریان دولتی	ب ج م ۱۶۸
متخلفان	م ۷۰ تب ب ام ۱۹۲	مجریان طرح‌های نوسازی	ب د م ۱۷۱
متخلفین	ت م ۳/۹۶	مجلات	جزء ۲ ب الف ام ۲۰
متخلفین فعال در حوزه پولی	م ۱۰۹ تب ب ج ام ۱۴۷	مجلات پژوهشی و ترویجی	جزء ۲ ب الف ام ۲۰
متروکه	جزء ۲ تب ج ام ۴۶	مجلات علمی داخلی	جزء ۲ ب الف ام ۲۰
متصدیان	ب د ام ۱۸۵	مجلس شورای اسلامی	م ۱ تب ه ام ۱۶ تب و ام ۱۶ جزء ۱ تب و ام ۱۶ تب ۳ تب م ۲۸ تب ج ام ۴۱ تب ۳ م ۴۴ م ۵۳ تب ۲ م ۱۲ تب م ۶۸ تب ب ام ۱۲ تب ۷۵ تب م ۱۳ تب ۷۵ تب ۱۴ م ۷۵ تب م ۱۵ تب ۷۵ جزء ۹ تب ج ام ۸۴ جزء ۱ تب ز ام ۸۴ جزء ۳ تب ز ام ۸۴ جزء ۷ تب ی ام ۸۴ جزء ۱ تب ی ام ۱۱ تب ی ام ۸۴ تب ب ام ۸۵ تب م ۸۹ تب الف ام ۱۱۵ تب ب ام ۱۲۵ تب د ام ۱۲۹ تب ب ام ۱۵۱ تب و ام ۱۷۸ تب ب ام ۱۸۲ تب ۲ تب الف ام ۲۰۷ تب ب ام ۲۰۷ تب ۲ تب م ۲۱۰ تب الف ام ۲۱۱ جزء ۲ تب و ام ۲۱۱ تب ی ام ۲۱۱ تب م ۲۱۲ تب ۲۱۳ تب الف ام ۲۱۵ م ۲۱۷ م ۲۱۹ جزء ۱ تب م م ۲۲۴ تب ۲ م ۲۲۴
متعدال سازی بار محیطی	ب الف ام ۲۰	مجمع تشخیص مصلحت نظام	ب الف ام ۸۲
متعهد	ب الف ام ۱۹۶	مجمع عمومی بانک مرکزی	م ۸۸ تب ۱ م ۸۸
متعهد و انقلابی	م ۲۱۳	جمهوری اسلامی ایران	ب الف ام ۱۶۳
متغیرها	م ۷۹	مجمع عمومی سازمان راهلداری و حمل و نقل جاده ای	ب ج ام ۱۷۸
متغیرهای اثرگذار بر رشد بهره ۷۹	جزء ۲ تب ل م ۲۲۴	مجمع نمایندگان استان	ت م ۲۱۷
واری	ب الف ام ۶ تب ح ام ۵۰ م ۶۴ جزء ۳ تب ی ام ۸۴ م ۱۱۸	مجموعه ای	م ۱۷۰
متفرقه	م ۶۴ م ۱۱۸	مجموعه شهری	ب ح م ۱۹۴
متقاضیان	ب الف ام ۶	مجموعه‌های روستایی	ب د م ۶
متقاضیان احداث مساجد	م ۶۴	مجموعه‌های ورزشی	ب ب ام ۲۰ تب ز ام ۲۰ تب و ام ۲۱ تب ۳ تب م ۸۴ تب ۵ جزء ۵ تب ح ام ۸۴ تب ۱ م ۹۶ تب ۳ تب ۹۶ تب ۴ تب ۹۶ تب ب ام ۹۹
متقاضیان بخش خصوصی	ب الف ام ۱۳	مجوز	ب ب ام ۲۰ تب ز ام ۲۰ تب و ام ۲۱ تب ۳ تب م ۸۴ تب ۵ جزء ۵ تب ح ام ۸۴ تب ۱ م ۹۶ تب ۳ تب ۹۶ تب ۴ تب ۹۶ تب ب ام ۹۹
متقاضیان بخش خصوصی و ب ب ام ۱۳	ب ب ام ۱۳		
تعاونی	م ۶۴		
متقاضیان بخش خصوصی یا م ۶۴	م ۱۰۹		
تعاونی	جزء ۶ تب الف ام ۱۹۹ تب ب الف ام ۲۱۰ جزء ۳ تب د ام ۲۱۱		
متوازی	ب ب ام ۱۷۷		
متوسطه	ب الف ام ۱۵		
متولی وقف	جزء ۱ تب ن ام ۲۱۱		
متون	ت م ۱ تب ۲ تب ۳ تب ۴ تب ب ک ام ۲۲۴		
منهمان	جزء ۱ تب ن ام ۲۱۱		
مجازات	جزء ۱ تب ن ام ۲۱۱		
مجازات حبس			

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
مدیریت مصرف انرژی، آب، م	۱۹۴ م	مدیریت مصرف انرژی، آب، م	۱۹۴ م
مواد اولیه و تجهیزات	م ۲۸ م ۱۴۵ م ۱۴۷ م ۱۹۴	مدیریت منابع	م ۲۸ م ۱۴۵ م ۱۴۷ م ۱۹۴
مدیریت منابع	ب م ۱۹۴	مدیریت منابع آب ایران	ب م ۱۹۴
مدیریت منابع طبیعی و م	۱۴۷	مدیریت منابع طبیعی و م	۱۴۷
آبخیزداری کشور		مدیریت و بهره برداری سدھا	
مدیریت و بهره برداری سدھا		مدیریت و فناوری اطلاعات	
مدیریت و فناوری اطلاعات	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت یکپارچه زیست بومی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت یکپارچه زیست بومی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریتی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریتی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریتی دولت	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریتی دولت	ب ۱۰ م ۶۸	منابع اسلامی	ب ۱۰ م ۶۸
منابع اسلامی	ب ۱۰ م ۶۸	منهبی	ب ۱۰ م ۶۸
منهبی	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه قابل درختکاری	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه قابل درختکاری	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه و آبخیزداری کشور	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه و آبخیزداری کشور	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه داخلی و خارجی	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه داخلی و خارجی	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه ذی صلاح	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه ذی صلاح	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه صالحه	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه صالحه	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه صالحه قضایی	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه صالحه قضایی	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه قضایی	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه قضایی	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه قضایی و اداری	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه قضایی و اداری	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه قوه مجریه	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه قوه مجریه	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعه نظارتی	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعه نظارتی	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعات ضروری	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعات ضروری	ب ۱۰ م ۶۸	مراجعات	ب ۱۰ م ۶۸
مراجعات	ب ۱۰ م ۶۸	مراحل پژوهشی	ب ۱۰ م ۶۸
مراحل پژوهشی	ب ۱۰ م ۶۸	مراقبت از مرز و مناطق سخت	ب ۱۰ م ۶۸
مراقبت از مرز و مناطق سخت	ب ۱۰ م ۶۸	مراقبت پیشرفته	ب ۱۰ م ۶۸
مراقبت پیشرفته	ب ۱۰ م ۶۸	مراقبت‌های اولیه سلامت	ب ۱۰ م ۶۸
مراقبت‌های اولیه سلامت	ب ۱۰ م ۶۸	مراکز	ب ۱۰ م ۶۸
مراکز	ب ۱۰ م ۶۸	مراکز آموزش دوره‌های کاردانی	ب ۱۰ م ۶۸
مراکز آموزش دوره‌های کاردانی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت اجرائی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت اجرائی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت اطلاعات	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت اطلاعات	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت اکتشاف، توسعه و تولید	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت اکتشاف، توسعه و تولید	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت امنیت اطلاعات	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت امنیت اطلاعات	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت ایران	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت ایران	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت بار شبکه برق کشور	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت بار شبکه برق کشور	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت بحران	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت بحران	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت بحران کشور	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت بحران کشور	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت برای کارآیی و تولید	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت برای کارآیی و تولید	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت برای کارآیی و تولید	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت برای کارآیی و تولید	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت پیماندهای قضایی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت پیماندهای قضایی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت پسماند شهری	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت پسماند شهری	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت جامع (به هم پیوسته) و توسعه پایدار منابع آب در کشور	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت جامع (به هم پیوسته) و توسعه پایدار منابع آب در کشور	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت خشکسالی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت خشکسالی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت دانش و اطلاعات حوزه	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت دانش و اطلاعات حوزه	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت در برنامه ریزی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت در برنامه ریزی	ب ۱۰ م ۶۸	آموزش‌های فنی و حرفه‌ای	ب ۱۰ م ۶۸
آموزش‌های فنی و حرفه‌ای	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت در نهادهای مالی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت در نهادهای مالی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت زیست بومی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت زیست بومی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت سبز	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت سبز	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت سوخت	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت سوخت	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت شهری	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت شهری	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت طرح‌های تملک	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت طرح‌های تملک	ب ۱۰ م ۶۸	دارایی‌های سرمایه‌ای	ب ۱۰ م ۶۸
دارایی‌های سرمایه‌ای	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت کشور	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت کشور	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت کیفیت و مهندسی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت کیفیت و مهندسی	ب ۱۰ م ۶۸	ارزش	ب ۱۰ م ۶۸
ارزش	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت مجموعه روستایی	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت مجموعه روستایی	ب ۱۰ م ۶۸	مدیریت مساجد و نمازخانه‌ها	ب ۱۰ م ۶۸
مدیریت مساجد و نمازخانه‌ها	ب ۱۰ م ۶۸		

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
مراکز آموزش عالی و تحقیقاتی	م/ت ۲۲۴	مراکز علمی دانشگاهی داخلی و خارجی	ب/ح/م ۲۰۱
مراکز آموزش عالی، پژوهشی و فناوری	ب/ج/م ۲۰	مراکز علمی، تحقیقاتی و فناوری	ب/ط/م ۱۸
مراکز آموزش‌های فنی و ب/ز/م ۲۱		مراکز فرهنگی و گردشگری	ب/الف/م ۱۱
حرفه‌ای رسمی و غیررسمی		مراکز فرهنگی، هنری	ب/الف/م ۹
مراکز آموزشی	ب/د/م ۲۰، ب/ت/م ۳۲	مراکز فرهنگی، هنری، دینی و قرآنی	ب/الف/م ۹
مراکز آموزشی و پژوهشی	ب/ل/م ۲۰	مراکز مشاوره	م ۴۳
مراکز آموزشی، درمانی دولتی	ت/م/ت ۳۲	مراکز ملکی صندوق تأمین	ت/ب/ب/م ۳۸
مراکز آموزشی، درمانی دولتی و عمومی غیردولتی	ب/ت/م ۳۲	اجتماعی	
مراکز استانی	جزء ۳/ب/ط/م ۲۱۱	مراکز نظامی	م ۲۰۲
مراکز اطلاع رسانی	ب/الف/م ۸۰	مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی	ب/ب/م ۲۰
مراکز اقامتی، پذیرایی	ب/الف/م ۱۱	مراکز و نهادهای آموزشی و تحقیقاتی معتبر بین المللی	جزء ۳/ب/م/م ۱۱۲
مراکز ایرانشناسی	م ۵	مراودات اقتصادی - اجتماعی	
مراکز ایرانشناسی، اسلام شناسی	م ۵	مرتبط اولویت دار	ت/م/م ۲۱۷
مراکز بین المللی	جزء ۱۶/ب/الف/م ۱۹	مرتبط با اسناد	جزء ۲/ب/ح/م ۲۱۱
مراکز تحقیقاتی	ب/الف/م ۱۶، ب/ج/م ۱۹۷، جزء ۱/ب/م/م ۲۲۴	مرتبه علمی	ب/ز/م ۴۴
مراکز تحقیقاتی و فناوری	ب/الف/م ۱۶	مرتج	جزء ۲/ب/ه/م ۱۰۴، ب/ب/م/ت ۱۴۸
پیشرفته علوم و فنون		مرتعی	جزء ۲/ب/ه/م ۱۰۴، ب/ب/م/م ۱۴۸
مراکز تخصصی	ب/الف/م ۱۱، ب/ب/م ۳۷	مرتکب	ت/م/م ۶۲
مراکز تخصصی غیر دولتی	ب/الف/م ۱۱	مرجع	ب/الف/م ۵۰، ب/الف/م ۵۴، ت/م/م ۶۲، ب/م/م ۹۹، ب/ز/م ۱۰۷، م/م/م ۱۰۹، ب/د/م/م ۲۱۶، م/م ۲۲۳
مراکز تشخیصی، آموزشی، درمانی	ت/م/ت ۳۲	مرجع ثبت شرکتها	ب/ه/م/م ۱۰۷
مراکز جمعیتی	ب/د/م ۱۷۲	مرجع حل اختلاف	ب/د/م ۲۱۶
مراکز حفظ آثار و فرهنگ سنتی	ب/ج/م ۱۱	مرجع رسمی	ب/الف/م ۵۴
عشایری و روستایی		مرحله اکتشاف	م ۱۲۶
مراکز حیاتی	ب/ب/م ۱۹۸، ب/ج/م ۱۹۸	مرحله تخصیص اعتبارات	م ۷۹
مراکز حیاتی، حساس و مهم	ب/ج/م ۱۹۸	هزینه‌های	
کشور		مرحله تطبیق مسائل عمومی، تخصصی و اختصاصی	ب/ب/م ۵۰
مراکز خدمات درمانی	ب/ب/م ۳۵	مرخصی بدون حقوق	م ۳۰
مراکز خدمات درمانی و بیمه‌ای	ب/ب/م ۳۵	مردم	م ۹، ب/ب/م ۳۴، و/م/م ۳۴، ب/د/م ۲۴۶، م/م ۷۱، ب/م ۱۱۰، جزء ۲/ب/الف/م ۱۷۱، ب/ه/م ۱۹۴، م/م ۱۹۶، م ۱۹۸، ب/ک/م ۲۰۱، ب/ج/م ۲۰۵، ب/د/م ۲۱۱، جزء ۱/ب/ح/م ۲۱۱، جزء ۳/ب/ط/م ۲۱۱، ب/ه/م ۲۲۴
مراکز دادهای	ت/م/ت ۴۶	مردم نهاد	م ۱۰۲، جزء ۲/ب/ط/م ۲۱۱، ب/ن/م ۲۱۱، م ۲۳۰
مراکز داده داخلی	ب/الف/م ۴۶، ب/ب/م ۴۶، ت/م/ت ۴۶	مردمی	م ۲۳۹، ب/ب/م ۴۶، ت/م/ت ۱۹۶، ب/د/م ۲۰۱، ب/ت/م ۲۰۳
مراکز درمانی	ب/د/م ۶	مرز	جزء ۳/ب/الف/م ۲۰، ب/ه/م ۱۴۰، جزء ۵/ب/م/م ۱۹۵، ت/م/ت ۱۹۶، ب/الف/م ۱۹۷، م/م ۲۰۲، ت/م/ت ۲۰۳، م/م ۲۰۴، ب/ت/م ۲۰۴
مراکز دولتی صدور گواهی الکترونیکی ریشه	ت/م/ت ۱۲۰		
مراکز دهستان‌های دارای قابلیت توسعه	ب/ب/م ۱۹۴		
مراکز رشد	ب/د/م ۱۱۶، ب/ب/م ۱۷		
مراکز سلامت	ب/الف/م ۳۵		
مراکز صدور گواهی الکترونیکی	ب/الف/م ۴۸		

شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه
ب/د/م ۸۴ جزء ۹/ب/د/م ۸۴	مصوبات هیأت امناء	م ۱۲	مشهد
م ۲۲۹ ب/ت/م ۲۲۴	مصوبات هیأت‌های امناء	ب/ب/م ۳۲۲ ج/م ۳۲۴ ب/د/ت ۴۶/م ۱/م ۱۷۱	مصادیق
ت ۱/م ۱۷/م ۱۵۴/م ۱/ت ۲۱۸/ع/م ۲۲۴	مصوبه	۱۲۷	
م ۱۰۵ ب/د/م ۲۱۶ ب/ز/م ۲۲۴	مطالبات	م ۲۶ جزء ۱/ب الف/م ۲۶ ب/هـ/م ۳۸ ب/۵۸ ط/م ۸۴ جزء ۷/ب/ی/م ۸۴ ب الف/م ۸۵ ب الف/م ۱۴۱ م ۱۸۰ ب/م ۲۲۹	مصارف
م ۶۱	مطالبات کارکنان دولت	ب الف/م ۱۷۹	مصارف استانی
م ۴۵	مطالبه صندوق متقبل البیه از	ب ب/م ۲۲۹	مصارف داخلی کشور
	دولت	ب ط/م ۸۴ جزء ۷/ب/ی/م ۸۴	مصارف صندوق
ب الف/م ۱۴۷ ب الف/م ۱۹۲	مطالعات امکان‌سنجی	م ۲۶	مصارف صندوق‌های بازنشستگی
م ۷	مطالعات بنیادی و کاربردی	م ۲۶ جزء ۲/ب/د/م ۱۶۸	مصالح و روش‌های مؤثر در
ب ب/م ۱۵ هـ/م ۱۵	مطالعات میان‌رشته‌ای		مقاوم‌سازی ساختمانی
ب الف/م ۱۶ ب ل/م ۱۸	مطالعاتی	م ۹ ب/هـ/م ۸۴	مصالحه
ب ب/م ۱۶۹	معیار	ب س/م ۲۱۱	مصنوعیت
ب الف/م ۲۷ ب الف/م ۴۶ ت ۲/م ۶۲ ب ۴/م ۷۵ ب ۱۴/م ۷۵ م ۷۵ م ۱۳۴ ج/م ۱۳۵ م ۱۴۴	معادن	ب ب/م ۲۷	مصنومین
م ۱۵۰ هـ/م ۱۵۰ م ۱۵۶ ج/م ۱۵۷ ب الف/م ۱۵۸ م ۱۸۸ ت/م ۱۹۳ ب/م ۲۰۷ ت/م ۲۳۱	معادن بزرگ	ب ب/م ۳۷	مصنومین حوادث و سوانح
م ۶۹ ب/م ۱۶ ت ۷/م ۷۵ ب ۲/م ۷۵ م ۷۶ ج/م ۷۷ جزء ۷/ب/ج/م ۱۵۷	معادن بزرگ	ب ب/م ۳۷	راندگی
ب ب/م ۱۰ ب/ب/م ۱۴۷ ب الف/م ۱۷۷	معارض	ب و/م ۲۳۴ ب الف/م ۳۲۷ ج/م ۳۲۸ ت ۳/م ۹۶	مصرف
م ۸ جزء ۹/ب الف/م ۱۹	معارف اسلامی	ت ۳/م ۱۰۲ ت/م ۱۰۹ م ۱۱۰ ب/م ۱۳۳ ب/ح/م ۱۳۳ ب الف/م ۱۴۲ م ۱۴۳ ب/د/م ۱۴۳ ز/م ۱۴۳ ت/م ۱۶۳ م ۱۶۳ ب/ع/م ۲۲۴	مصرف آب
م ۴۵	معارف دینی	ب ج/م ۱۴۳	مصرف انرژی
م ۴۵	معافند	م ۱۳۴ ت/م ۱۳۴ م ۱۶۸ م ۱۹۰	مصرف بهینه منابع پایه
ب/د/م ۳۹ ب ب/م ۱۱۹ ت/م ۱۱۹ ب/ب/م ۱۵۹ ب/ب/م ۱۶۱ ت ۴/ب/ک/م ۲۰	معافیت	م ۱۹۰	مصرف ثانویه
م ۵۲ ب الف/م ۱۱۷ ت/م ۱۱۹ ب/ج/م ۱۵۸ ب/ب/م ۱۵۹	معافیت تحصیلی	ت/م ۱۰۹	مصرف کندانگان
م ۱۵۹ ب/ب/م ۱۵۹	معافیت مالیاتی	م ۱۳۴ ب/هـ/م ۱۶۳	مصرف کندانگان خودرو
م ۱۵۹ ب/ب/م ۱۵۹	معافیت مالیاتی واحدهای صنعتی	ب الف/م ۱۰۱ م ۱۰۲	مصرف‌کننده
م ۱۵۶	و معدنی	ب ج/م ۱۷۴	مصرف و خدمات
ب الف/م ۱۱۹	معافیت‌های صادرات غیرنفتی	م ۶۶	مصلحت صندوق
م ۱۱۹ ب/ب/م ۱۱۹ م ۱۲۱	معافیت‌های قانونی مالیاتی	ب ب/م ۲۰ م ۲۹ ب الف/م ۵۰ م ۶۴ ب/م ۱۷۶ م ۷۹ جزء ۳/ب/هـ/م ۸۴ م ۱۱۰ ت/م ۱۴۸ م ۱۵۲ ت/م ۱۶۹ ب/د/م ۱۷۸ ب/ع/م ۲۳۴	مصوبات
ب/ب/م ۲۰ ت/ب/د/م ۸۲ جزء ۶/ب/ی/م ۸۴ ج/م ۹۹ م ۱۳۷ ب/م ۲۱۱ م ۲۱۹	معافیت‌های مالیاتی	م ۲۵	مصوبات سازمان بین‌المللی کار
م ۲۱۱ م ۲۱۹	معاملات	ب ب/م ۲۰ م ۲۹ ب الف/م ۵۰ م ۶۴ ب/م ۱۷۶ م ۷۹ جزء ۳/ب/هـ/م ۸۴ م ۱۱۰ ت/م ۱۴۸ م ۱۵۲ ت/م ۱۶۹ ب/د/م ۱۷۸ ب/ع/م ۲۳۴	مصوبات شوراهای اسلامی شهر و روستا
م ۲۱۱ م ۲۱۹	معاملات ارزی	م ۲۵	مصوبات شورای اقتصاد
م ۴۶	معاملات املاک و مستغلات	ت ۲/م ۱۸۳	مصوبات شورای پول و اعتبار
ب ب/م ۹۹ ب/د/م ۹۹	معاملات اوراق بهادار	م ۹۶	مصوبات شورای عالی امنیت ملی
ب ب/م ۹۹	معاملات اوراق بهادار ثبت شده	م ۱۳۷ ت/م ۱۳۷	مصوبات شورای عالی انقلاب
ت ۴/م ۱۷	معاملات دولتی	م ۱۵	فرهنگی
م ۱۴ ب/ب/م ۲۰ ت/ب/م ۲۰ ج/م ۲۰ جزء ۶/ب/ی/م ۸۴ ب/ب/م ۹۹ م ۱۳۷ م ۲۱۹	معاملاتی	م ۱۳۶ ت/م ۱۳۶	مصوبات نظام ایمنی هسته‌ای
			کشور

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
معنوی	م ۵۶ دام ۱۱۱ هـ/م ۱۱۲ م ۱۸ ج/م ۱۸۱ ج/م ۶۶ ع/جزء ۳ الف/م ۱۹۵، جزء ۲/ب الف/م ۱۹۵	معنویت	ب ب/م ۹۹ ج/م ۹۹
موضوع	م ۱۷۶ ز/م ۲۲۴	موضوع	ب ب/م ۹۹
موقوف	ت ۲/م ۱۰۰	موقوف	ب ب/م ۹۹
معیار اساسی	م ۷	معیار اساسی	ب ج/م ۵۴، ت اب د/م ۸۲ م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹، ب ۱۹۴
معیارهای فنی	م ۱۵۵	معیارهای فنی	م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹
معیشت	ب ح/م ۴۴، جزء ۳ الف/م ۱۹۵، م ۲۰۴، جزء ۳ ن/م ۲۱۱، م ۲۳۰	معیشت	م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹
معیشت کارکنان نیروهای مسلح	ب ی/م ۲۰۱	معیشت کارکنان نیروهای مسلح	م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹
معیشت مرزنشینان	م ۲۰۴	معیشت مرزنشینان	م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹
میشیتی	جزء ۳/ب ن/م ۲۱۱، م ۲۳۰	میشیتی	م ۱۲۳، جزء ۲/ب الف/م ۱۷۸، ت ۲/ب ب/م ۱۷۸، ب ۱۷۹
مغایرت	ب و/م ۱۵، ب ع/م ۲۲۴، م ۲۲۶	مغایرت	ب ۱۱/م ۷۵
مفاخر معنوی، فرهنگی و علمی	م ۵	مغایرت برنامه ریزی و نظارت ت	م ۲
مقابلیه با بیماری‌ها	م ۳۷	مغایرت توسعه مدیریت و سرمایه‌ی انسانی	ب ح/م ۵۰
مقابلیه با تهاجم فرهنگ بیگانه	م ۱۰	انسانی رئیس جمهور	
مقابلیه با ناهنجاری‌های فرهنگی	ب و/م ۱۹، جزء ۳ الف/م ۲۰۹	معاونت توسعه مدیریت و سرمایه‌ی انسانی	م ۱/م ۵۱، ت ۱/م ۵۷، م ۲/م ۵۷، ب ۲/م ۶۲، ب الف/م ۶۵، م ۷۱
و اجتماعی		انسانی رئیس جمهور	
مقاطع	ب ح/م ۲۰، ب س/م ۲۲۴	معاونت توسعه و سرمایه‌ی انسانی	م ۵۶
مقاطع تحصیلی	ت/م ۱۵	معاونت حقوقی رئیس جمهور	م ۶۲
مقاطع کاراندازی پیوسته و م	م ۲۳	معاونت دانشجویی وزارت علوم،	ب ه/م ۲۰
کارشناسی ناپیوسته		تحقیقات و فناوری	
مقاطع کارشناسی ارشد و بالاتر	ت اب/م کام ۲۰	معاونت‌های «حقوقی»	م ۶۳
مقالات	جزء ۲/ب الف/م ۲۰	معاونت‌های دستگاه	ت ۳/م ۵۷
مقام اجرایی	جزء ۱/ب دام ۸۲، ت اب دام ۸۲ هـ/م ۸۴	معاونین	ت ۲/م ۱۲۳، م ۱۲۳
مقام بالاتر	ت اب/م کام ۲۱۱	معاونین برنامه ریزی استان‌ها	م ۱۲۳
مقام معظم رهبری	م ۵۵، ت ۷، اب ۱/ب ب/م ۳۸، ت ۲/م ۶۲، م ۹۷، اب الف/م ۱۱۲، ب ب/م ۱۲۵، جزء ۳ الف/م ۱۹۵، هـ/م ۲۱۱، و/م ۲۱۱	معتبر خارجی	م ۷، ت اب/م کام ۲۰، ب هـ/م ۱۱۲
مقامات	ب ز/م ۴۴، ب ۲/م ۶۲، ب الف/م ۶۵، ب ب/م ۶۵، م ۶۵، م ۲۲۳، ت اب ی/م ۲۲۴، ب کام/م ۲۲۴	معترضین	ب ج/م ۹۰
مقامات دولتی	م ۲۹	معدت تصمیم گیری	جزء ۴/ب کام/م ۲۱۱
مقاوم سازی ساختمان‌ها	ت ۲/جزء ۴/ب ی/م ۸۴	معدن	م ۱۵۲
مقاوم سازی ساختمانی	م ۱۶۸	معدنی	م ۱۵۰، ب ۱/م ۱۵۰، م ۱۵۲، م ۱۵۴، م ۱۵۷، الف/م ۱۵۷، ب ج/م ۱۵۷، م ۱۵۸، م ۱۵۹، ب ب/م ۱۵۹، ب ج/م ۱۹۳
مقاوم سازی مدارس بدون م	جزء ۲/ب دام ۱۶۸	معرفت دینی	م ۳
استحکام	م ۲۲	معسر	ب ج/م ۴۴، ب ط/م ۴۴
مقاومت	م ۳	معلمین حق التدریسی	ت ۲/م ۵۱
مقاومت بسیج	ب ب/م ۱۹۶، ج/م ۱۹۶، ب دام/م ۱۹۶	معاونان نیازمند	م ۳۹
مقتضیات خاص	ب دام/م ۷۳	معاونین ذهنی	ب ب/م ۳۹
مقررات	ب ج/م ۱۰، ب ب/م ۲۰، ت ۱/ب ب/م ۲۰، جزء ۲ الف/م ۲۲۶، ج/م ۲۸، ب دام/م ۲۸، ت ۲/ب ب/م ۲۸، ب الف/م ۴۲، ب الف/م ۴۴، ب ط/م ۴۴، ب ح/م ۴۶، م ۵۰، م ۵۵، م ۵۷، م ۵۸، م ۶۱	معماری اسلامی	ب هـ/م ۱۹۴
		معماری ایران	ب الف/م ۱۷۱، ب الف/م ۱۷۲
		معماری و شهرسازی اسلامی—	
		ایرانی	

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
منابع کشور	ت ۲ ب ام /م ۱۰۴
منابع مالی	ب ب ام /ب ۱۹ ج ام /م ۲۰ و ام /م ۲۳۸ ب ام /ب ۲ م ۸۲ ج ام /م ۸۲ ب ام /م ۱۲۴ م ۱۲۴ م ۱۶۶ ب ۱۷۶ ب ام /م ۲۱۴ ب ام /م ۲۱۴
منابع مالی آزاد شده	ب و ام /م ۲۸
منابع مالی، ساخت، بهره برداری و واگذاری	منابع مالی، ساخت، بهره برداری و واگذاری ب ب ام /م ۲۱۴
منابع مشترک آب	ب هـ ام /م ۱۴۰
منابع ملی	ت ۲ /م ۱۶۳ ب ام /م ۱۷۹ م ۱۹۸
منابع ملی کشور	م ۱۹۸
منابع نفت و گاز	م ۸۴ م ۱۲۶ ب ام /م ۱۲۹
منابع و فرصت‌ها	م ۱۸۱
منابع و مصارف صندوق‌ها	م ۲۶ جزء ۱ ب ام /م ۲۶
منابع و مصارف صندوق‌های بازنشستگی	م ۲۶
مناسبات دو جانبه	ب ب ام /م ۲۱۰
مناسبات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی	ب ب ام /م ۲۱۰
مناطق	ب ج ام /م ۱۱ ب ام /م ۱۹ ب ام /م ۲ م ۵۱ هـ ام /م ۶۰ ج ام /م ۸۰ م ۱۳۲ ب ام /م ۱۴۸ ج ام /م ۱۵۷ ب ام /م ۱۵۸ م ۱۷۰ ب ام /م ۱۷۱ ت ۲ /م ۱۸۳ ب ام /م ۱۸۴ ب ام /م ۱۹۳ جزء ۱ ب ام /م ۲۱۱
مناطق آزاد	ب ب ام /م ۲۰ م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ج ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ز ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۵۹ م ۱۶۶
مناطق آزاد تجاری	ب ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۵۹ م ۱۶۶
مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی	مناطق آزاد تجاری و ویژه اقتصادی
مناطق آزاد داخل کشور	ب ب ام /م ۲۰
مناطق آزاد و ویژه اقتصادی	م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲ ب ام /م ۱۱۲
مناطق آسیب دیده از حوادث غیر مترقبه	مناطق آسیب دیده از حوادث غیر مترقبه م ۲۱۶ ب ج ام /م ۲۱۶
مناطق توسعه نیافته	م ۲۰۰
مناطق جنگ زده	ت ام /م ۶۰
مناطق جنگلی	ب ب ام /م ۱۴۸
مناطق چهارگانه محیط زیست	م ۱۴
مناطق حاشیه نشین	م ۱۱۲ ب ام /م ۱۷۲
مناطق دریایی	م ۱۲۶ م ۱۳۰
مناطق دریایی و خشکی	م ۱۲۶
مناطق روستایی	ب ب ام /م ۱۹۴ ب ام /م ۱۹۴
مناطق روستایی و عشایری	ب ب ام /م ۱۹۴

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
منابع آب زیر زمینی	جزء ۲ ب ام /م ۱۴۰
منابع آب و نیروی ایران	ب ب ام /م ۲۲۴
منابع انرژی	ب ب ام /م ۸۳ ب ام /م ۸۵ ب ام /م ۲۲۴
منابع انسانی	ب ب ام /م ۱۷۹
منابع انرژی‌های نو	ب ب ام /م ۱۳۳
منابع انسانی	ب ب ام /م ۱۹ ب ام /م ۲۰۱ ب ام /م ۲۰۱
منابع انسانی، مالی و اعتباری	ت ۴ ب ام /م ۳۸
منابع بانکی	م ۲۰۲
منابع بخش‌های غیردولتی	م ۱۵۳
منابع بودجه عمومی دولت	م ۳۹
منابع بودجه عمومی کشور	ب ب ام /م ۲۲۴
منابع بیمه	ب ب ام /م ۲۶
منابع بین‌المللی	ب ج ام /م ۸۲
منابع پایه	م ۱۴۵ م ۱۹۰ ب ج ام /م ۱۹۲
منابع تجهیز شده از حساب‌های پس انداز قرض الحسنه	ب ب ام /م ۸۶
منابع تحقیقات	ب هـ ام /م ۱۶
منابع حاصل از فروش نیروگاه‌ها	ب ب ام /م ۱۳۳ م ۱۳۳
منابع حیاتی	م ۲۰۱ ب ام /م ۲۰۱
منابع حیاتی کشور	م ۲۰۱
منابع خارجی	م ۱۲۷
منابع داخلی	م ۲۸ م ۱۲۷ م ۱۲۸ ب ام /م ۱۳۳ ب ام /م ۱۳۴ م ۱۶۳ ب ام /م ۱۶۴ ب ام /م ۲۲۴ م ۱۲۷ ب ام /م ۱۳۳ م ۱۳۴
منابع داخلی شرکت‌های تابعه	ب ب ام /م ۱۶۳
منابع داخلی شرکت‌های وابسته به وزارت راه و ترابری	م ۳۸
منابع داخلی صندوق‌ها	م ۱۶۴
منابع داخلی و خارجی	ب ب ام /م ۱۷۲
منابع دولتی	ت ۱ /م ۱۹۲
منابع زیست محیطی	م ۱۱۸
منابع سرمایه گذاری داخلی	جزء ۱ ب ام /م ۸۴ ج ام /م ۸۴ ب ام /م ۸۴ جزء ۳ ب ام /م ۸۴ جزء ۲ /م ۸۴ جزء ۲ ب ام /م ۸۴ جزء ۱ ب ام /م ۸۴
منابع صندوق	ب ب ام /م ۷۵ جزء ۳ ب ام /م ۸۴ هـ ام /م ۱۴۳ ب ب ام /م ۱۴۷ ب ام /م ۱۴۷ م ۱۸۵ ب ام /م ۱۸۷ ج ام /م ۱۹۲ ب ام /م ۱۹۲ ب ام /م ۱۹۳ م ۲۰۴
منابع طبیعی	م ۱۸۵
منابع طبیعی و پایه	م ۲۰۴
منابع طبیعی و گردشگری	ت ۲ ب ام /م ۲۰ م ۲۲ ت ۱ /م ۲۳ م ۲۴ م ۱۸۰ هـ ام /م ۲۱۵ ب ام /م ۲۲۴ م ۲۲۵
منابع عمومی	ت ۲ ب ام /م ۲۰
منابع عمومی دولت	م ۳۴
منابع عمومی سلامت	ت ۱ /م ۳۲
منابع عمومی کشور	ت ۱ /م ۳۲

شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمصره/ماده	واژه
ششم، ۱۸۱ ب/م ۱۸۲، ۱۸۴ ب/ج/م	منطقه‌های و استانی	ت ۲/ب الف/م ۱۸۷	مناطق ساحلی و دریایی
۱۸۴ د/م ۱۸۴، ۲/ب ۱۸۴، ۱۸۹ ب/م	منطقه‌های و ملی	جزء ۵/ب/م ۱۹۵	مناطق سخت
الف/م ۱۹۴ ب/ب/م ۲۱۰، جزء ۲۱۰	منطقه جنوب غربی آسیا	م ۱۷۰	مناطق شهری و روستایی
ب ب/م ۱۸۲	منطقه ویژه اقتصادی	ب ج/م ۲۲	مناطق عشایری
ب ج/م ۱۸۴	منع اضربه یا غیر	ب د/م ۱۹ ب/ج/م ۲۲، ب الف/م ۲۳۶	مناطق کمتر توسعه یافته
ب ه/م ۲۱۰	منع انحصار	۴، ۴/م ۲/م ۵۱، ۱۲۲، ۱۸۰	مناطق محروم
ب الف/م ۱۶۶	منع مداخله کارکنان در معاملات	ت ۲/م ۱۹۶	مناطق مرزی
م ۱۰۷	دولتی	م ۲۰۲، ت ۲۰۳، م ۲۰۳، ۲۰۴، ت ۲۰۴	مناطق معنوی
م ۱۰۷، ۱۱۴	منفصل	م ۸	مناظره
م ۱۷، ۴/م ۱۷	منقول	ب الف/م ۱۷۳، ب ج/م ۱۷۳، م ۱۰۷	منافع
ت ۳/م ۹۶	مواد اولیه	ب الف/م ۱۴۷	منافع اجتماعی
ب ز/م ۲۲۴	مواد اولیه غذایی	جزء ۱/ب الف/م ۱۷۱	منافع عمومی
ب د/م ۱۱۱، ۲۳، ۴/ب/م ۳۸، ت ۱۳۳	مواد اولیه و خام	ت ۱/م ۱۰۴، ب ج/م ۱۴۰، ۲۰۱، م ۲۰۱	منافع ملی
۱۱۳، ۱۱۴، ب ج/م ۲۲۰، ت ۲۲۰، م ۲۲۰	مواد پر تنوع	م ۲۰۵، جزء ۳/ب/م ۲۱۰، ۲۱۰، ج/م ۲۱۰	منافع ملی جمهوری اسلامی
ب ج/م ۱۰۷	مواد شناختی	جزء ۳/ب/م ۲۱۰	ایران
ب ه/م ۱۶۱	مواد شناختی و نرم	ب الف/م ۱۹۵	منافع و امنیت ملی
ب الف/م ۲۱۳، ۲۲۳، ۲۲۳	مواد غذایی	ب ب/م ۲۰، ۱۰۸، ۱۲۶	مناقضات
م ۱۷۴، ب/م ۱۱۲، ت ۱۱۲، ب/م ۱۱۲	مواد و فرآورده‌های غذایی سالم	ب ج/م ۱۴۷	مناقضه
ب/م ۱۱۲، ب/م ۱۴۵، م ۱۹۰	مواد مخدر	ت ب/د/م ۸۲	مناقضه محدود و یا بین المللی
ب ب/م ۱۴۵	موازی کاری	جزء ۲/ب ط/م ۸۴	مناقضه‌های خارجی
ب الف/م ۱۵۰	موازیین اسلامی	م ۴۵	منتقل الیه
ب ج/م ۱۳۵	موازیین شرعی	جزء ۴/ب ک/م ۲۱۱، جزء ۵/ب ک/م ۲۱۱	منتهی به تصمیم
ت ۲/ب/م ۱۰۴	موازیین قانونی	ب ج/م ۴۴، ب ط/م ۲۱۱	منزلت
ت ۲/ب/م ۱۰۴	مواضع غیر همسو با جمهوری	ب الف/م ۱۸، جزء ۳/ب الف/م ۱۹۵، ب ی/م ۲۰۱	منزلت اجتماعی
جزء ۳/ب/م ۲۱۱	اسلامی ایران	ت ۴/م ۴۱	مشور
م ۱۹۰	موافقت	ب الف/م ۴۱	مشور تربیتی نسل جوان
ب د/م ۱۴۳	موافقت	م ۴	مشور توسعه فرهنگ قرآنی
جزء ۲/ب الف/م ۱۹۷	موافقت	ب ه/م ۱۱۱، جزء ۱۶، جزء ۳/ب و/م ۱۶، جزء ۶/ب و/م ۱۶، جزء ۸/ب و/م ۱۶، ب الف/م ۳۹، ب الف/م ۴۶، ۳/م ۴۶، م ۸۰، جزء ۳/ب ی/م ۸۴	منطقه
ب ج/م ۳۸	موافقت	و/م ۱۰۴، ب الف/م ۱۱۲، ت ۱۱۲، ب الف/م ۱۱۲	منطقه آزاد
ب د/م ۳۴	موافقت	ب ب/م ۱۱۲، ب ج/م ۱۱۲، م ۱۱۲، ب ج/م ۱۲۶	منطقه آزاد تجاری
ب الف/م ۲۰۷	موافقت	ب ب/م ۱۳۰، ب الف/م ۱۴۱، م ۱۴۲، و/م ۱۴۳، ب الف/م ۱۴۵	منطقه ای
م ۵۵۴، ه/م ۲۲۴	موافقت	م ۱۴۵، ز/م ۱۶۳، ب الف/م ۱۷۴، فصل ششم، ۱۸۱ ب/م ۱۸۲، ۱۸۴ ب/ج/م ۱۸۴	
ب ج/م ۱۰۷	موافقت	ب الف/م ۱۸۴، د/م ۱۸۴، ت ۲/ب ۱۸۴، ۱۸۹ ب/م ۱۸۹	
م ۱۰۳	موافقت	ب الف/م ۱۹۴، م ۲۱۰، ب/م ۲۱۰، جزء ۱/ب/م ۲۱۰، جزء ۴/ب/م ۲۱۰، ب ج/م ۲۱۰، د/م ۲۱۰	
ب الف/م ۴۶	موافقت	ت ۲/ب الف/م ۱۱۲، ب ج/م ۱۱۲، ب الف/م ۱۶۶	
جزء ۳/ب/م ۸۴	موافقت	ب الف/م ۱۶۶	
ب الف/م ۲۱۰	موافقت	جزء ۶/ب و/م ۱۶، ب الف/م ۳۹، ۳/م ۴۶، ۸۰، ۳/ب/م ۱۰۴، ب/م ۱۴۱، ۱۴۲، ب الف/م ۱۶۳، فصل	
ت ۴/م ۱۷، و/م ۳۸، ب ج/م ۲۴۴، ز/م ۴۴	موافقت		
و/م ۵۵۰، ۵۵۸، ۶۲، ۲/م ۶۲، ب الف/م	موافقت		

شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تبصره/ماده	واژه
ب ج م ۱۹۴	نابرابری	ب ج م ۱۹۴	نابرابری
ب ب م ۱۹۱	نابودی تنوع زیستی	ب ب م ۱۹۱	نابودی تنوع زیستی
ب هـ ا ۱۶ جزء ۸ ب و ا م ۱۶ ب الف م ۴۶	ناخالص داخلی	ب هـ ا ۱۶ جزء ۸ ب و ا م ۱۶ ب الف م ۴۶	ناخالص داخلی
الف م ۱۱۷ ب الف م ۲۳۴ ب م ۲۳۴	ناشر اوراق بهادار	الف م ۱۱۷ ب الف م ۲۳۴ ب م ۲۳۴	ناشر اوراق بهادار
ب الف م ۹۹	ناشران اوراق بهادار	ب الف م ۹۹	ناشران اوراق بهادار
ب الف م ۹۹ ب ز م ۹۹	ناظر	ب الف م ۹۹ ب ز م ۹۹	ناظر
م ۸ ب الف م ۱۷، م ۶۲ ب ۱۲ م ۶۸ جزء ۷ ب ج م ۸۴ جزء ۸ ب ج م ۸۴ م ۸۹ هـ م ۱۴۳	ناظر عالی سلامت در کشور	م ۸ ب الف م ۱۷، م ۶۲ ب ۱۲ م ۶۸ جزء ۷ ب ج م ۸۴ جزء ۸ ب ج م ۸۴ م ۸۹ هـ م ۱۴۳	ناظر عالی سلامت در کشور
۱۵۲ ت م ۱۶۸ ت ا ب م ۱۷۸ ب ج م ۱۷۸ د م ۱۷۹ ب م ۱۸۲ د م ۱۸۵ م ۱۸۶ ب الف م ۱۹۴ ت م ۱۹۴	ناقص قوانین	۱۵۲ ت م ۱۶۸ ت ا ب م ۱۷۸ ب ج م ۱۷۸ د م ۱۷۹ ب م ۱۸۲ د م ۱۸۵ م ۱۸۶ ب الف م ۱۹۴ ت م ۱۹۴	ناقص قوانین
ب ج م ۲۸	نام و نشان تجاری	ب ج م ۲۸	نام و نشان تجاری
ت ا م ۷۶	نامناسب روستایی	ت ا م ۷۶	نامناسب روستایی
م ۶۹	نان	م ۶۹	نان
ب ب م ۱۷۱	نانو	ب ب م ۱۷۱	نانو
م ۱۱۰	نابوری	م ۱۱۰	نابوری
جزء ۲ ب الف م ۱۹۷	نابوری جهانی	جزء ۲ ب الف م ۱۹۷	نابوری جهانی
ب ب م ۱۶۱ ت م ۱۶۱	نابوری هوایی	ب ب م ۱۶۱ ت م ۱۶۱	نابوری هوایی
جزء ۲ ب الف م ۱۹۵	ناوگان جنوب	جزء ۲ ب الف م ۱۹۵	ناوگان جنوب
ب ب م ۱۶۱ ت م ۱۶۱ جزء ۲ ب الف م ۱۹۷	ناوگان حمل و نقل جاده‌ای بین شهری	ب ب م ۱۶۱ ت م ۱۶۱ جزء ۲ ب الف م ۱۹۷	ناوگان حمل و نقل جاده‌ای بین شهری
ب د م ۱۶۳	ناوگان هوایی نیروهای مسلح	ب د م ۱۶۳	ناوگان هوایی نیروهای مسلح
جزء ۱ ب ب م ۱۹۵	ناهنجاری‌های رسانه‌ای	جزء ۱ ب ب م ۱۹۵	ناهنجاری‌های رسانه‌ای
م ۱۰	ناهنجاری فرهنگی و اجتماعی	م ۱۰	ناهنجاری فرهنگی و اجتماعی
م ۲۰۹	ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی	م ۲۰۹	ناهنجاری‌های فرهنگی و اجتماعی
ب و ا م ۱۹ جزء ۳ ب الف م ۲۰۹	نایب رییس	ب و ا م ۱۹ جزء ۳ ب الف م ۲۰۹	نایب رییس
ت ۲ ب و ا م ۸۴	نیابتی	ت ۲ ب و ا م ۸۴	نیابتی
جزء ۲ ب هـ م ۱۰۴	نتیجه گرا	جزء ۲ ب هـ م ۱۰۴	نتیجه گرا
ب الف م ۲۱۴	نجات	ب الف م ۲۱۴	نجات
م ۱ ب م ۴۰ ب م ۴۰	نحوه اجرای سیاست‌های کلی	م ۱ ب م ۴۰ ب م ۴۰	نحوه اجرای سیاست‌های کلی
ب ب م ۷۰ ب الف م ۱۱۳ ت م ۱۱۳ م ۱۵۲	اصل چهل و چهارم	ب ب م ۷۰ ب الف م ۱۱۳ ت م ۱۱۳ م ۱۵۲	اصل چهل و چهارم
جزء ۳ ب ل م ۲۲۴	نحوه هزینه کردن	جزء ۳ ب ل م ۲۲۴	نحوه هزینه کردن
م ۵ م ۱۸ ب ج ا م ۱۸ ب ط ا م ۱۸ ب ی ا م ۱۸ ب ک ا م ۱۸ د م ۱۹۶	نخچگان	م ۵ م ۱۸ ب ج ا م ۱۸ ب ط ا م ۱۸ ب ی ا م ۱۸ ب ک ا م ۱۸ د م ۱۹۶	نخچگان
ب ل م ۱۸	نخچگان ایرانی	ب ل م ۱۸	نخچگان ایرانی
ب د م ۱۹۶	نخچگان بسیجی	ب د م ۱۹۶	نخچگان بسیجی
م ۵	نخچگان علمی و فکری جهان	م ۵	نخچگان علمی و فکری جهان
م ۲۳۰	نخبه	م ۲۳۰	نخبه
ب ب م ۱۷۷	نذورات	ب ب م ۱۷۷	نذورات
م ۲۴ جزء ۷ ب ج ا م ۸۴ جزء ۸ ب ی ا م ۸۴ جزء ۲ ب د م ۹۷ ت م ۹۷ ب الف م ۱۱۷ ب الف م ۱۱۷	نخ	م ۲۴ جزء ۷ ب ج ا م ۸۴ جزء ۸ ب ی ا م ۸۴ جزء ۲ ب د م ۹۷ ت م ۹۷ ب الف م ۱۱۷ ب الف م ۱۱۷	نخ
ب ج م ۱۱۹ ب ب م ۱۴۵ ب الف م ۱۷۴ ب الف م ۲۳۴	نرخ ارز	ب ج م ۱۱۹ ب ب م ۱۴۵ ب الف م ۱۷۴ ب الف م ۲۳۴	نرخ ارز
م ۲۲ ب ج ا م ۸۱	نرخ بیاژه سپرده‌های بانک مرکزی	م ۲۲ ب ج ا م ۸۱	نرخ بیاژه سپرده‌های بانک مرکزی
ب ج م ۸۰ د م ۲۳۴	نرخ تریجاری	ب ج م ۸۰ د م ۲۳۴	نرخ تریجاری
ت ا م ۱۷ ب ب م ۲۱	نرخ ترجیحی	ت ا م ۱۷ ب ب م ۲۱	نرخ ترجیحی
م ۹۲ ب ج ا م ۱۱۷ ب و ا م ۲۱۵	نرخ تورم	م ۹۲ ب ج ا م ۱۱۷ ب و ا م ۲۱۵	نرخ تورم
ب و ا م ۲۱۵	نرخ تورم واقعی	ب و ا م ۲۱۵	نرخ تورم واقعی
ت ا م ۲۶	نرخ حق بیمه	ت ا م ۲۶	نرخ حق بیمه
ب ب م ۱۶۱	نرخ حمل و نقل هوایی	ب ب م ۱۶۱	نرخ حمل و نقل هوایی
ب ب م ۱۶۱	نرخ خدمات حمل و نقل هوایی	ب ب م ۱۶۱	نرخ خدمات حمل و نقل هوایی
بار و مسافر	بار و مسافر	بار و مسافر	بار و مسافر
نرخ رشد ارزش افزوده بخش م ۱۵۰	نرخ رشد ارزش افزوده بخش م ۱۵۰	نرخ رشد ارزش افزوده بخش م ۱۵۰	نرخ رشد ارزش افزوده بخش م ۱۵۰
صنعت و معدن	صنعت و معدن	صنعت و معدن	صنعت و معدن
نرخ رشد حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد حقوق و دستمزد م ۳۱
نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد م ۳۱	نرخ رشد طبیعی حقوق و دستمزد م ۳۱
بیمه شدگان	بیمه شدگان	بیمه شدگان	بیمه شدگان
نرخ سود تسهیلات	نرخ سود تسهیلات	نرخ سود تسهیلات	نرخ سود تسهیلات
جزء ۳ ب م ۸۴ جزء ۹۲	نرخ سود سپرده‌ها	جزء ۳ ب م ۸۴ جزء ۹۲	نرخ سود سپرده‌ها
نرخ سود سپرده‌های بانک	نرخ سود سپرده‌های بانک	نرخ سود سپرده‌های بانک	نرخ سود سپرده‌های بانک
جزء ۷ ب ج ا م ۸۴	نرخ سود سپرده‌های بانک	جزء ۷ ب ج ا م ۸۴	نرخ سود سپرده‌های بانک
مرکزی	مرکزی	مرکزی	مرکزی
نرخ سود علی الحساب م ۹۲	نرخ سود علی الحساب م ۹۲	نرخ سود علی الحساب م ۹۲	نرخ سود علی الحساب م ۹۲
سپرده‌های یکساله	سپرده‌های یکساله	سپرده‌های یکساله	سپرده‌های یکساله
نرخ کارمزد	نرخ کارمزد	نرخ کارمزد	نرخ کارمزد
ب ب م ۱۰۱ ب الف م ۱۱۷	نرخ مالیات	ب ب م ۱۰۱ ب الف م ۱۱۷	نرخ مالیات
ب الف م ۱۱۷	نرخ مالیات‌های مستقیم	ب الف م ۱۱۷	نرخ مالیات‌های مستقیم
جزء ۸ ب ب م ۸۴ جزء ۲ ب د م ۹۷ م ۱۰۳	نرخ‌ها	جزء ۸ ب ب م ۸۴ جزء ۲ ب د م ۹۷ م ۱۰۳	نرخ‌ها
نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات	نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات	نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات	نرخ‌های سود سپرده‌ها و تسهیلات
نرخ‌های معادل تعرفه ای	نرخ‌های معادل تعرفه ای	نرخ‌های معادل تعرفه ای	نرخ‌های معادل تعرفه ای
ب ج م ۱۵ م ۳ ب الف م ۲۰ ب الف م ۴۶	نرم افزار	ب ج م ۱۵ م ۳ ب الف م ۲۰ ب الف م ۴۶	نرم افزار
ح م ۴۶ ت م ۱۱	نرم افزارهای «فتا»	ح م ۴۶ ت م ۱۱	نرم افزارهای «فتا»
ت ا م ۲۳۱	نرم افزارهای چند رسانه ای	ت ا م ۲۳۱	نرم افزارهای چند رسانه ای
ب ج م ۳	نرم افزاری	ب ج م ۳	نرم افزاری
م ۱۵ ب الف م ۲۰ ب ج م ۴۶	نزولات آسمانی	م ۱۵ ب الف م ۲۰ ب ج م ۴۶	نزولات آسمانی
جزء ۵ ب الف م ۱۴۰ ب ج م ۱۴۲	نسخه	جزء ۵ ب الف م ۱۴۰ ب ج م ۱۴۲	نسخه
ت م ۲ ب م ۷۶ ب و ا م ۱۷۸ ب ز م ۲۲۴	نسخه ای	ت م ۲ ب م ۷۶ ب و ا م ۱۷۸ ب ز م ۲۲۴	نسخه ای
ب و ا م ۱۷۸ ب ز م ۲۲۴	نسخه‌های زارعبین	ب و ا م ۱۷۸ ب ز م ۲۲۴	نسخه‌های زارعبین
ب ق م ۲۲۴	نسل جوان	ب ق م ۲۲۴	نسل جوان
ب الف م ۴۱	نسل‌های آینده	ب الف م ۴۱	نسل‌های آینده
م ۸۴	نشان تجاری	م ۸۴	نشان تجاری
م ۹۷ ب ج م ۱۰۲	نشان تجاری	م ۹۷ ب ج م ۱۰۲	نشان تجاری

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
نشان تجاری (بزند)	ب ج/م ۱۵۰	نظام بهره برداری مناسب از جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰	دشت‌ها
نشان تجاری اصلی	ت م/۳ ۱۰۲	نظام بیمه پایه و تکمیلی	ت م/۱ ۳۲
نشان ملی حضرت امام (ره) و م	۷ م	نظام بین الملل	م ۲۱۰
رهبری		نظام پایش شاخص‌های فناوری	ت م/۳ ۴۶
نشر فرهنگ	م ۸	اطلاعات و ارتباطات	
نصر	ب ر/م ۲۲۴	نظام پرداخت	ب ز/م ۲۸
نظارت مالی	م ۱۱۴	نظام تشخیص صلاحیت	م ۶۳
نظارت و ارتقاء بهره وری	م ۲۲۱	نظام تضمین کیفیت	جزء ۷/ب الف/م ۱۹
نظارتی		نظام جامع تأمین اجتماعی چند م	۲۷
		لايه	
نظام		نظام جامع تقویت حضور ایران در سازمان‌های منطقه‌ای و بین المللی	جزء ۱/ب ب/م ۲۱۰
		نظام جامع رسانه‌ها	ب الف/م ۱۰
		نظام جامع نظارت و ارزیابی	ب و/م ۱۵ ت/م ۸۴
		نظام حساسی داخلی	جزء ۴/ب د/م ۸۴
		نظام درآمد - هزینه استانی	
		نظام درآمد‌های پایدار	م ۱۷۴
		شهرداری‌ها	
		نظام درمانی کشور	ب د/م ۳۲
		نظام ساماندهی حفاظت از اسناد	ب ب/م ۲۰۶
		و اطلاعات طبقه بندی شده	
		نظام سطح بندی خدمات حمایتی	ب الف/م ۳۹
		و توانمندسازی	
		نظام سلامت کشور	ب ج/م ۳۴
		نظام شاخص‌های پایداری	م ۱۸۵
		محیطی	
		نظام صنفی	م ۱۱۰
		نظام فراگیر و پویای آمار ثبتی	جزء ۶/ب و/م ۱۶
		نظام فنی و اجرایی	ب الف/م ۲۱۴
		نظام کارآموزی و کارورزی	ب الف/م ۲۱
		نظام کنترل‌های داخلی	جزء ۴/ب د/م ۸۴
		نظام مالیاتی	
		نظام مدیریت کیفیت و مهندسی	ب ج/م ۲۱۴
		ارزش	
		نظام مدیریتی آب کشور	جزء ۵/ب الف/م ۱۴۰
		نظام مشاوره دانش آموز و خانواده	جزء ۱۱/ب الف/م ۱۹
		نظام ملی تعیین صلاحیت امنیتی	ب ب/م ۲۰۶
		مشاغل دولتی، عمومی و خصوصی	
		نشان تجاری (بزند)	ب ج/م ۱۵۰
		نشان تجاری اصلی	ت م/۳ ۱۰۲
		نشان ملی حضرت امام (ره) و م	۷ م
		رهبری	
		نشر فرهنگ	م ۸
		نصر	ب ر/م ۲۲۴
		نظارت مالی	م ۱۱۴
		نظارت و ارتقاء بهره وری	م ۲۲۱
		نظارتی	
		نظام	
		نظام آمارهای ثبتی	ب ب/م ۵۴
		نظام آماري کشور	م ۵۴
		نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی	
		نظام آموزش و پرورش	ب الف/م ۱۹ و/م ۱۹
		نظام آموزش و پرورش کشور	ب الف/م ۱۹
		نظام اجرایی ارتقاء بهره وری	م ۷۹
		نظام اداری	فصل چهارم، ب ۱۰/م ۶۸ ۷۱
		نظام اداری و مدیریت	فصل چهارم، ب ۱۰/م ۶۸
		نظام اداری و مدیریت و فناوری	ب ۱۰/م ۶۸
		اطلاعات	
		نظام ارجاع	ب ج/م ۳۲، ب د/م ۳۲، ب ج/م ۳۴، ب الف/م ۲۸، ب ج/م ۲۸، ب ز/م ۲۸
		نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	جزء ۳/ب الف/م ۱۹
		نظام ارزی کشور	ب ج/م ۸۱
		نظام ارزیابی راهبردی محیطی	م ۱۸۴
		نظام استاندارد ملی	ب و/م ۲۳۴
		نظام اطلاعات زیست محیطی	ب ب/م ۱۸۹
		کشور	
		نظام امتیازبندی بازنشستگی	ت م/ ۲۶
		نظام انعطاف پذیر	م ۱۶۵
		نظام ائمنی هسته ای	ب د/م ۱۳۵، ت/م ۱۳۶
		نظام ائمنی هسته‌های کشور	ت م/ ۱۳۶
		نظام بانکداری	م ۴۹
		نظام بانکی	ت م/۴ ۹۶
		نظام برنامه ریزی کشور	م ۱۸۱
		نظام بودجه ریزی عملیاتی	م ۲۱۹

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
نواحی شهرستانی	ب ب/م ۱۹۶	نهاد	ت ۱/ب ب/م ۱۴۵، ج/م ۱۴۷
نواحی صنعتی	م ۱۵۸	نهادستان‌های متروکه	ب ج/م ۱۴۷
نواحی صنعتی دولتی و غیردولتی	ب الف/م ۱۵۸	نهادت سوادآموزی	ت ۲/م ۵۱
نوبت کاری	م ۷۱	نهادت نرم افزاری	ب الف/م ۲۰
نوجوانان	ب و/م ۶	نهی ازمنکر	م ۱۹۶
نوسازی	ب ز/م ۸۰، الف/م ۱۰۵، ج/م ۱۴۱، ب الف/م ۱۴۳، و/م ۱۴۳، هـ/م ۱۵۰، ب/م ۱۶۱، الف/م ۱۷۱، ب/م ۱۷۱، ج/م ۱۹۴، جزء ۱/ب ب/م ۱۹۵، ب/م ۲۰۱، جزء ۱/ب ط/م ۲۱۱، ج/م ۲۱۶	نیابت ریاست شورا	ت ۲/ب ب/م ۱۷۸
نوسازی و عمران شهری	ب ب/م ۱۷۴	نیاز استخدا می	ب و/م ۴۴
نوسانات بودجه سالانه	ب د/م ۲۱۴	نیاز دولت	م ۲۲۰، ج/م ۲۲۰، ب/م ۲۲۰
نوسانات قیمت‌ها	م ۷۲	نیاز روز	ب ب/م ۱۱۱
نوسانات نرخ ارز	م ۷۲	نیازسنجی	جزء ۵/ب و/م ۱۶، جزء ۱/ب الف/م ۱۹، و/م ۲۱، ب/م ۴۰
نوشتراری	ب ج/م ۱۰	نیازسنجی آموزش عالی و پژوهشی	جزء ۵/ب و/م ۱۶
نوظهور	ب هـ/م ۱۹۷	نیازمند	جزء ۱/ب د/م ۳۸، ب/م ۳۹، ج/م ۳۹، م ۴۳، ب/م ۷۰، ز/م ۱۱۲، الف/م ۱۷۱، ب/م ۱۷۱، ت/م ۱۷۱، ۲۰۶، جزء ۲/ب ط/م ۲۱۱، جزء ۱/ب ن/م ۲۱۱
نهاد خانواده	م ۲۳۰	نیازمند اشتغال	ب ز/م ۱۱۲، ت/م ۱۷۱
نهاد عمومی غیردولتی	ب الف/م ۹۵	نیازمندان	ب ز/م ۱۱۲
نهاد مالی	ب هـ/م ۹۹	نیازمندان بومی	ب الف/م ۱۲
نهاد مستقل داوری داخلی و جزء ۲/ب و/م ۲۱۱	ب هـ/م ۹۹	نیازها و مشکلات زائرین	ب ج/م ۳۴
بین‌المللی	ت ۱/م ۱۸۴	نیازهای آموزشی	جزء ۵/ب الف/م ۱۹
نهاد ملی	ب هـ/م ۲۱۱، ز/م ۲۲۴	نیازهای جامعه	ت ۲/م ۱۰۲، ب/م ۱۹۷
نهادها	جزء ۴/ب و/م ۱۶	نیازهای داخلی	ب د/م ۱۹۷
نهادها و سازمان‌های پژوهشی کشور	جزء ۳/ب و/م ۱۶، جزء ۱/ب هـ/م ۱۱۲	نیازهای دفاعی	م ۱۱۱
نهادهای آموزشی و تحقیقاتی	ت ۱/م ۹۶	نیازهای روز	ب ب/م ۲۱۱
معتبر بین‌المللی	ب ج/م ۹۷	نیازهای قوه قضاییه	م ۴۷
نهادهای پولی و اعتباری	جزء ۱/ب الف/م ۲۶، جزء ۱/ب د/م ۳۸، ب/م ۳۹، ز/م ۱۱۲	نیازهای کشور	ت/م ۱۲۵، ب/م ۱۲۳، ت/م ۱۲۳، ب/م ۱۲۳، د/م ۱۲۳، هـ/م ۱۲۳، و/م ۱۲۳، ز/م ۱۲۳، ت/م ۱۲۳، م ۱۲۳، ب/م ۱۲۴، ج/م ۱۲۴، د/م ۱۲۴، ب/م ۱۴۰، الف/م ۱۴۱، ب/م ۱۴۱، ج/م ۱۴۲، ب/م ۱۴۲، الف/م ۱۴۲، ت/م ۱۹۱، ب/م ۱۹۳، ت/م ۲۲۴
نهادهای پولی و مالی	ب الف/م ۱۱۲	نیرو	ب الف/م ۱۲۳
نهادهای دفاعی و امنیتی	ب الف/م ۱۱۲	نیروگاه گازی	جزء ۴/ب ب/م ۱۲۵
نهادهای عمومی غیردولتی	ب ب/م ۱۱۱، ج/م ۱۱۱، د/م ۱۱۱، هـ/م ۱۱۱، و/م ۱۱۱، ز/م ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۰، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲		

واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده	واژه	شماره جزء/بند/تیمبره/ماده
کشاورزی	م ۶۲	وجهت قانونی	م ۶۲
واردات و صادرات آب	ب ج/م ۱۴۰	وجوه	ب ب/م ۱۳۳، ب/م ۱۳۴، ب/م ۹۲، ج/م ۹۹، م ۱۱۸، م ۱۲۷، م ۱۲۸، ت/م ۱۳۳، م ۱۳۴، م ۱۳۸، م ۱۳۹، ب/م ۱۴۳، ب/الف/م ۱۵۱، ب/د/م ۱۶۳، م ۱۷۶، ب/ک/م ۱۹۴، ت/م ۱، م ۲۲۰، جزء ۲/ب ج/م ۲۲۴، جزء ۲/ب ص/م ۲۲۴
واردکننده خسارت	ب ج/م ۱۶۳	وجوه دریافتی یا پرداختی و باقیمانده تمهد	م ۲۲۴
واسپاری	ت/م ۹۶	وجوه متعلق به سپرده گذاران	م ۹۵
واسطه الکترونیکی	ب/م ۴۶	بانکها و سایر مؤسسات اعتباری	ت/م ۳، م ۹۶
واگزارنده اعتبار	ب/ص/م ۲۲۴	وجوه و اموال عمومی	ت/م ۲، م ۶۲
واگزاری	ب/ص/م ۲۲۴	وجهی	ت/م ۲، م ۶۲
واگزاری اماکن	ب/ص/م ۲۲۴	وجه	ت/م ۱۳، جزء ۵/ب و ۱۶، جزء ۶/ب/الف/م ۱۹، ت/ب/ک/م ۲۰، ت/م ۲، ب/م ۴۶، ج/م ۴۸، د/م ۷۳، ج/م ۸۱، جزء ۸۱/ب/د/م ۸۲، جزء ۸۲/ب/م ۸۴، ب/الف/م ۱۰۱، د/م ۱۰۴، م ۱۲۶، جزء ۵/ب/الف/م ۱۴۰، م ۱۴۲، ب/م ۱۶۳، ب/الف/م ۱۷۴، ب/الف/م ۱۸۹، د/م ۱۹۳، ب/الف/م ۱۹۴، ب/م ۲۱۱، س/م ۲۱۱، ب/م ۲۱۶، ب/م ۲۲۴
واگزاری اموال باقی مانده	ب/م ۱۶۱	وجهی	ت/م ۱۳، م ۱۲۶
واگزاری امور تصدی گری	ب/ج/م ۳۲	وحدت رویه	ب/م ۲۰
واگزاری امور، وظایف، مدیریت و تصدی‌ها به بخش غیردولتی	ب/م ۱۶۱	ورثه	ت/م ۱۰۹
واگزاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی	ب/م ۱۶۱	ورزش حرفه‌ای	ت/م ۱۳
واگزاری دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای	ب/الف/م ۱۷۹	ورزش همگانی، قهرمانی	م ۱۳
واگزاری سهام	م ۶۱، م ۱۲۷، ب/م ۲۲۴	ورزشی	ب/د/م ۹، ب/الف/م ۹، م ۱۳، ب/م ۱۳، جزء ۱۴/ب/الف/م ۱۹، جزء ۱۹/ب/الف/م ۱۹۴، ع/م ۱۹۴، ر/م ۲۲۴
واگزاری سهام و نگاهها و اموال	م ۶۱	ورزشی دانشجویان	ب/م ۲۰
و دارایی‌ها	م ۶۱	ورشکستگی	م ۹۵، ت/م ۳، م ۱۰۷
واگزاری طرح‌های تملک دارایی	ب/الف/م ۲۲۰	ورقه	ب/د/م ۱۷۸
سرمایه‌ای جدید	ب/م ۲۲۰	ورمی کمیوست	ب/الف/م ۱۹۳
سرمایه‌ای نیمه تمام و تکمیل شده	ب/م ۲۲۰	ورود به دانشگاه	ب/ب/م ۱۸
واگزاری طرح‌های تملک دارایی	ب/م ۲۲۰	ورود به رشته‌های تحصیلی	ب/ب/م ۱۸
واگزاری سرمایه‌های کلّی اصل	م ۶۴، م ۱۱۲، ب/م ۱۷۳، ب/م ۲۱۶	ورود دانش آموزان دوره کارشناسی	ب/ب/م ۱۶
چهل و چهارم (۴۴)	م ۶۴	ورود کالاهای غیرضرور	ت/م ۳، م ۱۰۲
والدین	م ۶۴	ورود و صدور کالاها و خدمات	ب/م ۱۱۲
وام	م ۶۴	ورودی	ت/م ۵، ب/م ۲۰، ج/م ۳۴، ب/م ۱۰۶، ب/م ۱۱۲، ت/م ۱۱۲، ب/م ۱۱۳، د/م ۱۱۲، ت/م ۱۱۳، ب/الف/م ۱۵۸، ب/ب/م ۱۹۹، د/م ۱۹۹، ب/م ۲۰، ت/م ۲۲۲، م ۵۱، م ۵۲، ت/م ۶۲، جزء ۲/ب/م ۲۱۱
وام بلند مدت قرض الحسنه	ب/م ۲۰	وزارت آموزش و پرورش	ب/م ۲۱۱
وام‌های مستقیم	ب/م ۲۱۵	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	ب/الف/م ۲۴۶، ب/م ۲۴۶، د/م ۲۴۶، ت/م ۲۴۶، م ۲۳۱، ت/م ۲۳۱، م ۲۳۱
وبگاه معاونت	ب/م ۲۱۵		
وثیقه	ت/م ۲، م ۱۰۰، ب/م ۲۲۴		

فهرست کتاب‌های منتشر شده
معاونت تدوین، تنقیح و انتشار
قوانین و مقررات

فهرست کتاب‌های منتشر شده
 معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات
 (از آغاز تا شهریور ماه سال ۱۳۸۹)

برای مجموعه‌های دارای بیش از یک نوبت چاپ، چنانچه چاپ‌های قبل از چاپ آخر فاقد موجودی باشد، صرفاً مشخصات چاپ آخر درج شده است.

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۱	مجموعه لوایح شورای انقلاب	۱۳۵۹	۱	—
۲	مجموعه تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و اساسنامه‌های شورای انقلاب و دولت موقت	۱۳۶۱	۱	—
۳	مجموعه قوانین و مقررات واردات و صادرات	۱۳۶۲	۱	—
۴	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد اول)	۱۳۶۳	۱	۵۰۰۰ دوره
۵	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد دوم)	۱۳۶۳	۱	۵۰۰۰ دوره
۶	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد سوم)	۱۳۶۳	۱	۵۰۰۰ دوره
۷	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد چهارم)	۱۳۶۳	۱	۵۰۰۰ دوره
۸	مجموعه قانون برنامه پنج‌ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۳۶۶	۱	—
۹	مجموعه تبصره‌های دائمی بودجه	۱۳۶۷	۱	—
۱۰	مجموعه قانون اساسی عراق	۱۳۶۸	۱	—
۱۱	مجموعه قانون اساسی فنلاند	۱۳۶۸	۱	—
۱۲	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۶۸ کل کشور	۱۳۶۸	۱	—
۱۳	مجموعه قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۳۶۹	۱	—
۱۴	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۶۹ کل کشور	۱۳۶۹	۱	—
۱۵	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور	۱۳۷۰	۱	—
۱۶	مجموعه قوانین و مقررات آزادگان	۱۳۷۰	۱	۷۰۰
۱۷	مجموعه قوانین و مقررات خدمت وظیفه عمومی	۱۳۷۰	۱	۱۴۰۰
۱۸	مجموعه قوانین و مقررات زلزله	۱۳۷۰	۱	—
۱۹	مجموعه قوانین و مقررات مسکن	۱۳۷۰	۱	۲۰۰۰
۲۰	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور	۱۳۷۱	۱	۶۰۰
۲۱	مجموعه قانون زمین شهری	۱۳۷۱	۱	۶۵۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۲۲	مجموعه قانون اساسی اندونزی	۱۳۷۲	۱	۸۰۰
۲۳	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۲ کل کشور	۱۳۷۲	۱	۶۰۰
۲۴	مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۶۳ تا ۶۷ (جلد اول)	۱۳۷۲	۱	۳۰۰۰
۲۵	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور	۱۳۷۳	۱	۱۶۰۰
۲۶	مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۶۸ تا ۷۲ (جلد دوم)	۱۳۷۳	۱	۳۸۰۰
۲۷	مجموعه قانون اساسی ایران (لاتین)	۱۳۷۴	۲	—
۲۸	مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (جیبی)	۱۳۷۴	۶	۴۵۰۰
۲۹	مجموعه قانون اساسی ژاپن	۱۳۷۴	۳	—
۳۰	مجموعه قانون اساسی سوریه	۱۳۷۴	۱	۲۰۰۰
۳۱	مجموعه قانون اساسی فرانسه	۱۳۷۴	۱	۲۹۰۰
۳۲	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور	۱۳۷۴	۱	—
۳۳	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۵ کل کشور	۱۳۷۵	۱	۳۰۰۰
۳۴	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد پنجم)	۱۳۷۵	۱	۱۴۰۰۰
۳۵	مجموعه فهرست عناوین قوانین و مقررات (جلد ششم)	۱۳۷۵	۱	۱۱۰۰۰
۳۶	مجموعه قوانین و مقررات امور گمرکی	۱۳۷۵	۱	۱۳۵۰۰
۳۷	مجموعه نظرات حقوقی سال ۱۳۶۸	۱۳۷۵	۱	۷۵۰۰
۳۸	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد اول)	۱۳۷۵	۱	—
۳۹	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد دوم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۰	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد سوم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۱	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد چهارم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۲	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد پنجم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۳	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد ششم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۴	مجموعه توافق‌های تشریفاتی ایران و سایر کشورها (جلد هفتم)	۱۳۷۵	۱	—
۴۵	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۶ کل کشور	۱۳۷۶	۱	۳۰۰۰
۴۶	مجموعه سازمان‌های دولتی (جلد اول)	۱۳۷۶	۱	—
۴۷	مجموعه کنوانسیون‌های بین‌المللی (جلد اول)	۱۳۷۶	۱	۱۵۰۰۰
۴۸	مجموعه کنوانسیون‌های بین‌المللی (جلد سوم)	۱۳۷۶	۱	۱۵۰۰۰
۴۹	مجموعه کنوانسیون‌های بین‌المللی (جلد چهارم)	۱۳۷۶	۱	۱۵۰۰۰
۵۰	مجموعه کنوانسیون‌های بین‌المللی (جلد پنجم)	۱۳۷۶	۱	۱۵۰۰۰
۵۱	مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۷۳-۷۴ (جلد سوم)	۱۳۷۶	۱	۴۸۰۰
۵۲	مجموعه وظایف و اختیارات دولت	۱۳۷۶	۱	۱۵۰۰۰
۵۳	قانون اساسی ایران (فارسی)	۱۳۷۷	۵	—

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۵۴	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۷ کل کشور	۱۳۷۷	۱	۳۰۰۰
۵۵	مجموعه آرای هیات عمومی دیوان عدالت اداری از آغاز تا پایان سال ۱۳۷۵ (جلد اول)	۱۳۷۷	۱	۵۵۰۰۰
۵۶	مجموعه مصوبات تعیین نمایندگان ویژه رییس جمهور	۱۳۷۷	۱	۱۰۰۰۰
۵۷	مجموعه مصوبات تفویض اختیارات دولت به کمیسیون وزرا	۱۳۷۷	۱	—
۵۸	مجموعه مصوبات شورای عالی اداری (جلد اول)	۱۳۷۷	۱	۱۰۰۰۰
۵۹	مجموعه وظایف و اختیارات ریاست جمهوری (جلد اول - قوانین و مقررات عادی)	۱۳۷۷	۱	۱۰۰۰۰
۶۰	مجموعه وظایف و اختیارات ریاست جمهوری (جلد دوم - احکام و فرامین و مقررات طبقه بندی شده)	۱۳۷۷	۱	—
۶۱	مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۷۵-۷۶ (جلد چهارم)	۱۳۷۷	۱	۶۱۰۰
۶۲	مجموعه قانون ارتش جمهوری اسلامی	۱۳۷۸	۱	۵۰۰۰
۶۳	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور	۱۳۷۸	۱	۵۵۰۰
۶۴	مجموعه قانون کار	۱۳۷۸	۴	۲۴۰۰
۶۵	مجموعه قوانین و مقررات تأمین اجتماعی	۱۳۷۸	۲	۱۴۰۰۰
۶۶	مجموعه قوانین و مقررات استخدامی نیروهای مسلح (جلد دوم - سپاه)	۱۳۷۸	۱	۳۵۰۰۰
۶۷	مجموعه قوانین و مقررات قیمت گذاری و توزیع کالا و خدمات به انضمام قانون نظام صنفی و قانون تعزیرات حکومتی	۱۳۷۸	۱	۱۴۰۰۰
۶۸	مجموعه نظرات حقوقی سال ۱۳۶۹	۱۳۷۸	۱	۱۶۵۰۰
۶۹	قانون اساسی سوئیس	۱۳۷۸	۱	—
۷۰	قانون اساسی کره جنوبی	۱۳۷۸	۱	—
۷۱	شورای عالی انقلاب فرهنگی (۷۵-۷۶)	۱۳۷۸	۱	—
۷۲	مجموعه قانون برنامه پنج ساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۳۷۹	۱	۹۰۰۰
۷۳	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۷۹ کل کشور	۱۳۷۹	۱	۶۵۰۰
۷۴	مجموعه سازمان‌های دولتی (جلد دوم)	۱۳۷۹	۱	۲۵۰۰۰
۷۵	مجموعه سازمان‌های دولتی (جلد سوم)	۱۳۷۹	۱	۲۵۰۰۰
۷۶	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر آموزش و پرورش	۱۳۷۹	۱	۵۰۰۰
۷۷	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر اطلاعات	۱۳۷۹	۱	۳۰۰۰
۷۸	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر اقتصادی و دارایی	۱۳۷۹	۱	۱۵۰۰۰
۷۹	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر امور خارجه	۱۳۷۹	۱	۴۵۰۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۸۰	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر بازرگانی	۱۳۷۹	۱	۵۰۰۰
۸۱	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۳۷۹	۱	۱۰۰۰۰
۸۲	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر پست و تلگراف و تلفن	۱۳۷۹	۱	۲۵۰۰
۸۳	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر تعاون	۱۳۷۹	۱	۲۰۰۰
۸۴	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر جهادسازندگی	۱۳۷۹	۱	۵۵۰۰
۸۵	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۱۳۷۹	۱	۶۰۰۰
۸۶	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر راه و ترابری	۱۳۷۹	۱	۳۵۰۰
۸۷	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر علوم تحقیقات و فناوری	۱۳۷۹	۱	۵۲۰۰
۸۸	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱۳۷۹	۱	۳۲۰۰
۸۹	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر دادگستری	۱۳۷۹	۱	۵۰۰۰
۹۰	قانون اساسی الجزایر	۱۳۷۹	۱	—
۹۱	قانون اساسی نیجر	۱۳۷۹	۱	—
۹۲	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور	۱۳۸۰	۱	۱۰۰۰۰
۹۳	مجموعه مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۶۳ - ۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱	۴۵۰۰۰
۹۴	مجموعه سازمان‌های دولتی (جلد چهارم)	۱۳۸۰	۱	۳۹۰۰۰
۹۵	مجموعه قوانین و مقررات استخدامی نیروهای مسلح (جلد اول - ارتش)	۱۳۸۰	۱	۳۵۰۰۰
۹۶	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر نفت و نیرو	۱۳۸۰	۱	۶۰۰۰
۹۷	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر جهادکشاورزی	۱۳۸۰	۱	۱۱۰۰۰
۹۸	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر صنایع و معادن	۱۳۸۰	۱	۵۰۰۰
۹۹	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر کار و امور اجتماعی	۱۳۸۰	۱	۴۰۰۰
۰۰	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر کشور	۱۳۸۰	۱	۶۵۰۰
۰۱	مجموعه وظایف و اختیارات وزیر مسکن و شهرسازی	۱۳۸۰	۱	۵۵۰۰
۰۲	قانون اساسی لبنان	۱۳۸۰	۱	—
۰۳	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور	۱۳۸۱	۱	۱۰۰۰۰
۰۴	مجموعه قوانین و مقررات اساسی	۱۳۸۱	۱	۱۵۰۰۰
۰۵	مجموعه قوانین و مقررات پیمانکاران و مهندسیین مشاور	۱۳۸۱	۱	۱۸۰۰۰
۰۶	مجموعه قوانین و مقررات معاملات و اموال دولتی (و اتومبیل‌های دولتی)	۱۳۸۱	۲	۴۵۰۰۰
۰۷	مجموعه وظایف و اختیارات مشترک وزراء	۱۳۸۱	۱	۱۰۰۰۰
۰۸	مجموعه سازمان‌های دولتی (جلد پنجم)	۱۳۸۱	۱	۵۰۰۰۰
۰۹	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور	۱۳۸۲	۱	۱۳۰۰۰
۱۰	مجموعه قوانین و مقررات حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان،	۱۳۸۲	۱	۱۰۰۰۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
	هنرمندان			
۱۱	قانون صدور چک (چاپ پنجم)	۱۳۸۲	۶	—
۱۲	مجموعه قوانین و مقررات مبارزه با مواد مخدر	۱۳۸۳	۱	—
۱۳	مجموعه قانون استخدامی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۳	۱	۱۰۰۰۰
۱۴	مجموعه قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۳۸۳	۱	۲۳۰۰۰
۱۵	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور	۱۳۸۳	۱	۲۰۰۰۰
۱۶	مجموعه قوانین و مقررات آیین دادرسی مدنی (جلد دوم)	۱۳۸۳	۲	۴۰۰۰۰
۱۷	مجموعه قوانین و مقررات اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن	۱۳۸۳	۲	۱۰۰۰۰
۱۸	مجموعه قوانین و مقررات پولی و بانکی	۱۳۸۳	۲	۴۵۰۰۰
۱۹	مجموعه قوانین و مقررات جرایم و مجازات‌ها (جامع)	۱۳۸۳	۲	۱۰۰۰۰۰
۲۰	مجموعه قانون تجارت	۱۳۸۳	۲	۲۲۰۰۰
۲۱	مجموعه قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب و آیین‌نامه اصلاحی آن	۱۳۸۳	۳	۱۹۰۰۰
۲۲	مجموعه قانون رسیدگی به تخلفات اداری و آیین‌نامه اجرایی آن	۱۳۸۳	۴	۷۰۰۰
۲۳	مجموعه قوانین و مقررات کارشناسان، مترجمان و حسابداران رسمی	۱۳۸۳	۲	۱۳۰۰۰
۲۴	مجموعه قوانین و مقررات وکالت، مشاوره حقوقی و حمایت قضایی	۱۳۸۳	۳	۱۷۰۰۰
۲۵	مجموعه قوانین و مقررات نظام‌های حرفه‌ای (جلد اول)	۱۳۸۳	۱	۲۴۰۰۰
۲۶	مجموعه قوانین و مقررات نظام‌های حرفه‌ای (جلد دوم)	۱۳۸۳	۱	۲۴۰۰۰
۲۷	مجموعه قوانین و مقررات نظام‌های حرفه‌ای (جلد سوم)	۱۳۸۳	۱	۲۱۰۰۰
۲۸	فرهنگ حقوقی	۱۳۸۳	۲	—
۲۹	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور	۱۳۸۴	۱	۱۹۰۰۰
۳۰	مجموعه قانون مجازات اسلامی	۱۳۸۴	۶	۴۵۰۰۰
۳۱	مجموعه قوانین و مقررات تجارت، ثبت شرکت‌ها، علایم و اختراعات	۱۳۸۴	۴	۷۰۰۰۰
۳۲	مجموعه قوانین و مقررات خانواده	۱۳۸۴	۱	۳۰۰۰۰
۳۳	مجموعه قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران	۱۳۸۴	۲	۱۶۰۰۰
۳۴	مجموعه قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح	۱۳۸۴	۲	۱۹۰۰۰
۳۵	مجموعه قانون و مقررات بورس اوراق بهادار	۱۳۸۴	۱	۱۸۰۰۰
۳۶	مجموعه قوانین و مقررات صنایع	۱۳۸۴	۱	۳۲۵۰۰
۳۷	مجموعه قوانین و مقررات مدنی	۱۳۸۴	۱	۱۰۰۰۰۰
۳۸	مجموعه قوانین و مقررات ثبت اسناد و املاک	۱۳۸۴	۴	۳۵۰۰۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۳۹	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور	۱۳۸۵	۱	۳۰۰۰۰
۴۰	مجموعه قانون وصول برخی از درآمدهای دولت	۱۳۸۵	۲	۴۵۰۰۰
۴۱	مجموعه آرای هیات عمومی دیوان عدالت اداری ۷۶ تا ۷۹ (جلد دوم)	۱۳۸۵	۱	۶۰۰۰۰
۴۲	مجموعه قوانین و مقررات استخدام قضات و تشکیلات دادگستری	۱۳۸۵	۱	۳۳۰۰۰
۴۳	مجموعه قوانین و مقررات اوقاف	۱۳۸۵	۳	۳۳۰۰۰
۴۴	مجموعه قوانین و مقررات جرایم و مجازات‌ها (جلد اول)	۱۳۸۵	۳	۹۰۰۰۰
۴۵	مجموعه قوانین و مقررات دفاتر اسناد رسمی و دفاتر رسمی ازدواج و طلاق	۱۳۸۵	۳	۳۰۰۰۰
۴۶	مجموعه قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت	۱۳۸۵	۲	۲۵۰۰۰
۴۷	مجموعه قانون مالیات‌های مستقیم	۱۳۸۵	۴	۲۶۰۰۰
۴۸	مجموعه قانون محاسبات عمومی	۱۳۸۵	۳	۳۳۰۰۰
۴۹	مجموعه قوانین و مقررات اتباع خارجه، پناهندگان و نمایندگی‌های سیاسی	۱۳۸۵	۱	۴۵۰۰۰
۵۰	مجموعه قوانین و مقررات ثبت احوال، آمار و سرشماری	۱۳۸۵	۱	۱۶۰۰۰
۵۱	مجموعه قوانین و مقررات سرمایه‌گذاری	۱۳۸۵	۱	۵۰۰۰۰
۵۲	مجموعه قوانین و مقررات کار	۱۳۸۵	۱	۴۵۰۰۰
۵۳	مجموعه قوانین و مقررات بیمه	۱۳۸۵	۳	۴۵۰۰۰
۵۴	مجموعه قوانین و مقررات معادن	۱۳۸۵	۱	۲۰۰۰۰
۵۵	مجموعه قوانین و مقررات مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی	۱۳۸۵	۲	۳۶۰۰۰
۵۶	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور	۱۳۸۶	۱	۳۸۰۰۰
۵۷	مجموعه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۳۸۶	۶	۳۰۰۰۰
۵۸	مجموعه قوانین و مقررات احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی، مذهبی و صنفی	۱۳۸۶	۲	۲۹۰۰۰
۵۹	مجموعه قوانین و مقررات انتخابات مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۶	۳	۲۰۰۰۰
۶۰	مجموعه آرای هیات عمومی دیوان عدالت اداری ۸۰ - ۸۱ (جلد سوم)	۱۳۸۷	۱	۱۰۰۰۰۰
۶۱	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور	۱۳۸۷	۱	۲۰۰۰۰
۶۲	مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست شکار و صید	۱۳۸۷	۱	۸۰۰۰۰
۶۳	مجموعه قوانین و مقررات گذرنامه	۱۳۸۷	۱	۴۰۰۰۰
۶۴	مجموعه قوانین و مقررات آیین دادرسی مدنی جلد اول	۱۳۸۷	۸	۸۰۰۰۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۶۵	مجموعه قانون مدنی (جیبی)	۱۳۸۸	۱	۳۰۰۰۰
۶۶	مجموعه قوانین و مقررات انتخابات ریاست جمهوری	۱۳۸۸	۲	۲۰۰۰۰
۶۷	مجموعه قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی (جیبی)	۱۳۸۸	۱	۳۸۰۰۰
۶۸	مجموعه قانون تجارت (جیبی)	۱۳۸۸	۱	۴۲۰۰۰
۶۹	مجموعه آیین‌نامه داخلی هیأت دولت (کوچک)	۱۳۸۸	۵	۶۰۰۰
۷۰	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور	۱۳۸۸	۱	۵۰۰۰۰
۷۱	مجموعه قانون صدور چک	۱۳۸۸	۶	۱۴۰۰۰
۷۲	مجموعه قوانین و مقررات آیین دادرسی کیفری (جلد اول)	۱۳۸۸	۱۰	۸۵۰۰۰
۷۳	مجموعه قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری (قطع جیبی - چاپ دوم - ویرایش اول)	۱۳۸۸	۲	۳۰۰۰۰
۷۴	قانون اساسی سنگال	۱۳۸۸	۱	—
۷۵	مجموعه آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور (چاپ سوم)	۱۳۸۹	۳	۲۳۰/۰۰۰
۷۶	مجموعه قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور (چاپ دوم ویرایش اول)	۱۳۸۹	۲	۳۰۰۰۰
۷۷	۱ - مجموعه قانون مدنی (جلد شومیز)	۱۳۸۹	۷	۷۰۰۰۰
	۲ - مجموعه قانون مدنی (جلد سخت)	۱۳۸۹	۷	۸۰۰۰۰
۷۸	مجموعه قانون مجازات اسلامی (جیبی)	۱۳۸۹	۱	۳۵۰۰۰
۷۹	مجموعه نظریات شورای نگهبان (تفسیری و مشورتی در خصوص اصول قانون اساسی) ۱۳۵۹-۱۳۸۸	۱۳۸۹	۲	۶۰۰۰
۸۰	مشروح مذاکرات شورای نگهبان (دوره اول-۱۳۵۹)			
۸۱	مجموعه قوانین و مقررات دیوان عدالت اداری (جیبی)	۱۳۸۹	۱	۱۶۰۰۰
۸۲	۱- مجموعه جرایم و مجازات‌ها (جلد اول) چاپ پنجم- ویرایش چهارم (جلد شومیز)	۱۳۸۹	۵	۱۱۰۰۰۰
	۲- مجموعه جرایم و مجازات‌ها (جلد اول) چاپ پنجم- ویرایش چهارم (جلد سخت)	۱۳۸۹	۵	۱۲۰۰۰۰
۸۳	مجموعه قوانین و مقررات بیمه مسؤلیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در برابر شخص ثالث	۱۳۸۹	۱	-
۸۴	مجموعه مصوبات شورای عالی اداری - جلد دوم	۱۳۸۹	۱	۹۴۰۰۰
۸۵	مجموعه قوانین و مقررات شوراهای حل اختلاف	۱۳۸۹	۳	۱۲۰۰۰
۸۶	مجموعه آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری جلد چهارم	۱۳۸۹	۱	
۸۷	مجموعه قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۹	۲	۱۹۰۰۰

ردیف	عنوان	سال	نوبت	قیمت (ریال)
۸۸	مجموعه قوانین و مقررات دادگاه‌های عمومی و انقلاب (چاپ چهارم ویرایش سوم)	۱۳۸۹		
۸۹	مجموعه مصوبات هیأت وزیران - ۵۶ جلد - از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۸۵			
۹۰	مجموعه قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)	۱۳۸۹	۱	۷۰۰۰۰

مراکز عرضه انتشارات معاونت تدوین، تنقیح و انتشار

قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری

۱- فروشگاه شماره ۱ (مرکزی)

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات
نشانی: تهران، خیابان ولی عصر(عج)، نرسیده به خیابان جمهوری اسلامی، جنب بانک ملی شعبه
مهتاب، شماره ۱۱۵۸، تلفن: ۸-۶۶۴۹۲۷۰۷

۲- فروشگاه شماره ۲

کتابفروشی مرکز امور حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری
نشانی: تهران، خیابان آیت‌الله طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی، شماره ۸۰ - تلفن ۸۸۸۲۵۰۷۱

۳- انتشارات روزنامه رسمی کشور

نشانی: تهران، ضلع جنوبی پارک شهر، خیابان بهشت، ساختمان روزنامه رسمی -
تلفن: ۴-۲۵۰۵۵۶۰ داخلی ۲۵۳

۴- کتاب اندیشه سبز نوین

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، ساختمان اردیبهشت،
شماره ۲۲۵ - تلفن: ۶۶۴۶۳۵۱۸

۵- کتابفروشی دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان خارک - تلفن: ۴-۶۶۷۰۷۰۲۱

۶- فروشگاه کتب حقوقی معاونت آموزشی دادگستری تهران

نشانی: تهران، خیابان کریم‌خان زند، خیابان سنایی، نرسیده به خیابان شهید مطهری، نبش
کوچه ۱۷، شماره ۱۵۲ - تلفن: ۵-۸۸۳۲۷۰۷۴ داخلی ۲۱۷

۷- انتشارات فکرسازان

نشانی: تهران، میدان انقلاب اسلامی، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، شماره ۲۲۹ -
تلفن: ۶۶۹۶۸۰۳۹

۸- انتشارات جنگل

نشانی: تهران، میدان انقلاب اسلامی، کارگر جنوبی، تقاطع لبافی‌نژاد، بین دوازده فروردین و
منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۱۸۵ - طبقه سوم - تلفن: ۶۶۴۸۲۸۳۰

۹- سایر کتابفروشی‌های معتبر